TRILOGIA MOSCOVA

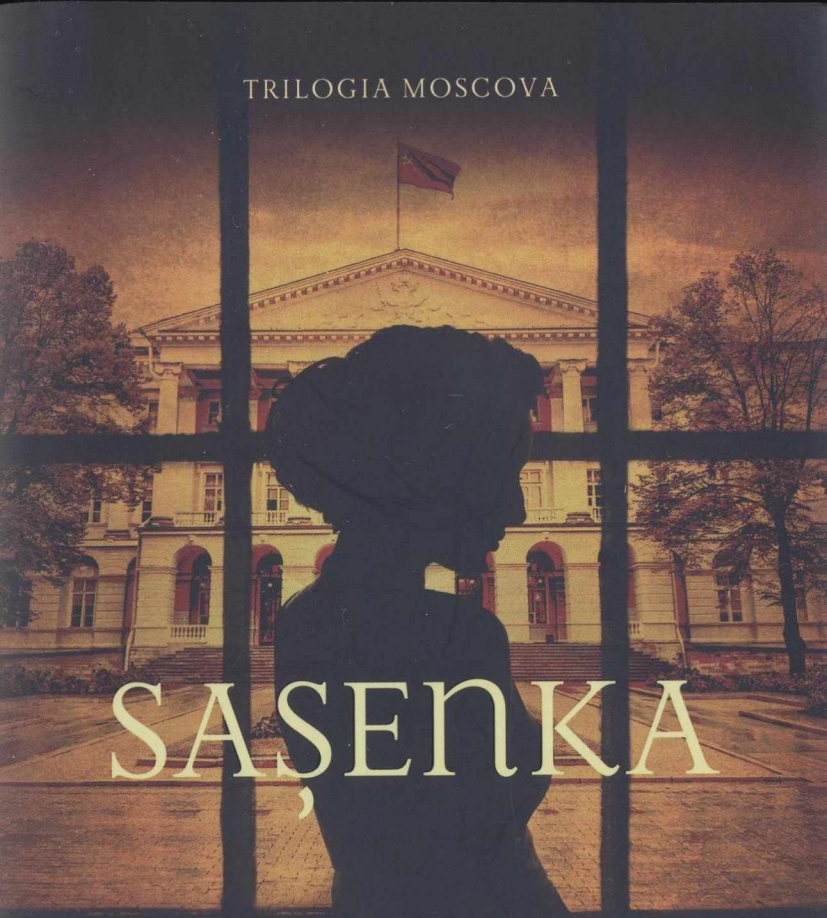

SAȘENKA

SIMON SEBAG MONTEFIORE

De la autorul bestsellerurilor
Ierusalim și *Într-o noapte de iarnă*

O poveste zguduitoare despre pasiune
și trădare, descoperită în arhivele
secrete KGB

TREI

FICTION CONNECTION

„Această saga surprinde atât zbuciumul unei elite bolșevice căzute în dizgrație, cât și paradoxurile istoriei pe care avem impresia că o cunoaștem."
The Independent

„Cu frumusețea ireală, cu distincția care trece dincolo de avere sau clasă socială și cu idealurile sale sincere care au costat-o atât de mult, Sașenka reușește să ne cucerească definitiv."
The Spectator

„Montefiore se dovedește a fi un povestitor inegalabil, cu un stil precis, care te marchează."
Wall Street Journal

FICTION CONNECTION

COLECȚIE COORDONATĂ DE
Magdalena Mărculescu

Editori:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

Director editorial:
Magdalena Mărculescu

Redactor:
Alexandra Hânsa

Design supracopertă: Faceout Studio, Charles Brock
Smolny Institute, Editorial, Shutterstock 363136061
Window, RM, Arcangel AA1140568
Woman, RF, Shutterstock 133411181

Director producție:
Cristian Claudiu Coban

Dtp:
Corina Rezai

Corectură:
Ana-Maria Tamaș
Mihail Nacu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
MONTEFIORE, SIMON SEBAG
Saşenka / Simon Sebag Montefiore ; trad.: Laura Karsch.
București : Editura Trei, 2015
ISBN 978-606-719-299-5

I. Karsch, Laura (trad.)

821.111-31=135.1

Titlul original: Sashenka
Autor: Simon Sebag Montefiore

Copyright © Simon Montefiore 2008

Copyright © Editura Trei, 2015
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeul 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90 ; Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

ISBN: 978-606-719-299-5

Simon Sebag Montefiore

Sașenka

Traducere din engleză de Laura Karsch

3
TREI

Pentru Santa

Unde valurile mării stropesc
Stâncile pustii...
Cu tandrețe o vrăjitoare
Talismanul ei mi-l dărui.
Cu blândețe ea îmi spuse:
Tu nu trebuie să-l pierzi,
Cu puterile imense,
Dragostea ți-l oferi.

Alexandr Pușkin, *Talismanul*

Uneori, prin aceste locuri, întâlnești oameni atât de remarcabili, încât, indiferent cu cât timp în urmă i-ai cunoscut, îți este cu neputință să ți-i amintești fără să-ți tresară inima.

Nikolai Leskov, Lady Macbeth din Mtsensk

Abandonat sunt, un orfan, și nimeni nu îmi poartă de grijă,
Am să mor curând și nimeni n-o să se roage la mormântul meu,
Numai privighetoarea va cânta uneori în copacul alăturat.

Cântecul copiilor străzii din Petrograd, 1917

Universitatea din Moscova
Gazeta Facultății de Științe Umaniste
12 martie 1994

Anunțuri

Locuri de muncă

Angajăm imediat tânăr istoric, având experiență de cercetare în arhivele de stat rusești. Proiectul: istoria unei familii, căutare persoane dispărute etc.

Șase luni. Se cere discreție absolută.

Salariul în $ plus cheltuieli. Condiții: Pașaport/acte de identitate valabile. Numai cei mai buni absolvenți pot aplica. Persoana de contact: academicianul Boris Beliakov, șeful Catedrei de Istorie Modernă și Contemporană, Facultatea de Științe Umaniste.

PRIMA PARTE

Sankt Petersburg, 1916

1

Era abia după-amiază, dar soarele apusese deja, când trei jandarmi ai Ţarului îşi ocupară poziţiile în faţa Institutului Smolnîi pentru fetele din înalta societate. Era un lucru neobişnuit să vezi în ultima zi a anului şcolar poliţişti în faţa celui mai prestigios internat de fete din Sankt Petersburg, dar iată, aici erau, imposibil de confundat în paltoanele lor milităreşti, gri-închis, cu săbiile scânteietoare şi căciulile din blană de miel, cu şiret din păr de cal. Unul pocnea nerăbdător din degete, altul îşi deschidea şi închidea tocul din piele al revolverului Mauser, iar al treilea stătea neclintit, cu picioarele depărtate şi degetul mare prins de curea. În spatele lor se îngrămădeau în aşteptare sănii trase de cai, împodobite cu blazoane roşii-aurii, precum şi câteva limuzine strălucitoare. Fulguia, dar zăpada nu se vedea decât în licărirea felinarelor şi în lumina galbenă a automobilelor care treceau pe stradă.

Era a treia iarnă din Marele Război şi părea cea mai întunecată şi lungă de până atunci. În spatele porţii negre, din capătul aleii pavate, se înălţau în amurgul timpuriu splendidele coloane albe ale Institutului, ca un transatlantic care pluteşte în ceaţă. Nici măcar acest internat, patronat de Ţarină şi frecventat de fiicele aristocraţilor

și profitorilor de război, nu mai reușea să asigure hrana elevelor sale sau să încălzească dormitoarele. Anul școlar se încheia mai devreme decât de obicei. Bogații sufereau și ei de pe urma lipsurilor. Puțini își mai puteau permite combustibilul pentru automobile, iar trăsurile reveniseră la modă.

În Sankt Petersburgul măcinat de război, întunericul iernii avea o notă aparte, de beznă arctică sumbră. Zăpada pufoasă înăbușea zgomotele cailor și motoarelor, dar gerul tăios ascuțea mirosurile: petrol, baleg, aburul de alcool din respirația vizitiilor care sforăiau, penetranta apă de colonie și țigările șoferilor în uniforme cu tighele galbene și roșii, precum și aromele florale de la gâturile femeilor care așteptau.

Pe bancheta din piele roșu-burgund a unui Delaunay-Belleville ședea la lumina unei lămpi cu petrol o femeie tânără, serioasă, cu fața în formă de inimă, ținând în poală un roman englezesc. Audrey Lewis — Mrs Lewis pentru stăpânii ei, Lala pentru protejata ei adorată — dârdâia de frig. Se acoperi mai bine cu blana groasă de miel; purta mănuși, o căciulă din blană de lup și un palton gros. Și totuși, tremura de frig. Nu-i acordă nicio atenție lui Pantelimon, șoferul, când acesta se așeză pe scaunul său și își aruncă zvâcnind din degete țigara în zăpadă. Ochii ei căprui erau ațintiți asupra intrării școlii.

— Grăbește-te, Sașenka! murmură Lala în engleză.

Se uită la ceasul de alamă din peretele de sticlă, care despărțea bancheta din spate de locul șoferului.

— Nu mai e mult!

O bucurie maternă îi inundă pieptul: își imagină alergând spre ea, prin zăpadă, silueta înaltă a Sașenkăi. Puține mame veneau să-și aștepte odraslele în fața

Institutului Smolnîi, şi aproape niciun tată. Însă Lala, guvernanta, venea de fiecare dată după Saşenka.

Câteva minute doar, copila mea, gândi Lala, copila mea serioasă, deşteaptă, fermecătoare.

Felinarele care licăreau în spatele gingaşelor flori de gheaţă, de pe geamurile aburite ale automobilului, îi dădeau sentimentul că se întorsese în timp la Pegsdon, satul copilăriei din Hertfordshire. Nu mai fusese de şase ani în Anglia şi se întreba dacă avea să-şi mai revadă vreodată familia. Dar, dacă ar fi rămas acolo, nu ar fi cunoscut-o pe draga ei Saşenka. Intrase în slujbă la baronul şi baroneasa Zeitlin cu şase ani în urmă şi începuse astfel o viaţă nouă în capitala Rusiei, Sankt Petersburg. Acum şase ani, o fetiţă în costum marinăresc o întâmpinase cu răceală, o studiase din cap până-n picioare şi îi întinsese apoi englezoaicei mâna, aşa cum oferi cuiva un buchet de flori. Noua guvernantă nu cunoştea mai deloc limba rusă, dar se lăsă într-un genunchi şi cuprinse între palmele ei mânuţa fierbinte a fetei. Aceasta se lipi de ea, întâi şovăitor, apoi tot mai apăsat şi îşi culcă în cele din urmă capul pe umărul Lalei.

— *Mnie zavut Mrs Lewis*, spuse englezoaica într-o rusă stâlcită.

— Bine ai venit, oaspete aşteptat, Lala! Mie mi se spune Saşenka, răspunse fetiţa într-o engleză ciudat de greoaie.

Şi de atunci aşa rămăsese: Mrs Lewis avea să se numească Lala. Era de parcă doi oameni nevoiaşi se aşteptaseră unul pe celălalt. Se iubiră din prima clipă.

— E cinci fără două minute, se auzi din pâlnie vocea de tinichea a şoferului.

Guvernanta se aplecă în faţă, îşi luă din cârlig propria pâlnie de alamă şi răspunse într-o rusă fără cusur (dar cu accent englezesc):

— Mulțumesc, Pantelimon.

— Ce-or face faraonii aici? întrebă șoferul.

Toată lumea folosea această expresie când se referea la poliția politică, la jandarmerie. Șoferul chicoti.

— Să-și fi ascuns fetele pe sub jupoane vreun cod secret nemțesc?

Lalei nici nu-i trecea prin minte să discute asemenea lucruri cu un șofer.

— Pantelimoane, du-te înăuntru și adu-i geamantanul, îi spuse pe un ton sever.

Dar de ce or fi jandarmii aici? se întrebă Lala. Ce să însemne asta?

Fetele întotdeauna ieșeau punctual. Madame Buxhoeven, directoarea școlii, pe care fetele o numeau Grand-maman, conducea Institutul ca pe o cazarmă prusacă — dar în limba franceză. Lala știa că Grand-maman se bucura de favoarea împărătesei-mamă, Maria Feodorovna, precum și de cea a împărătesei actuale, Alexandra.

Un ofițer de cavalerie și o ceată de elevi și studenți cu chipie pe cap, în uniforme cu nasturi aurii, intrară pe poartă să-și aștepte iubitele. În Rusia, până și elevii purtau uniformă. Când îi zăriră pe cei trei jandarmi, începiră surprinși și trecură apoi pe lângă aceștia, aruncându-le tot mereu priviri peste umăr: Ce căuta poliția politică în fața unui internat pentru fete din înalta societate?

Vizitiii în cojoace groase și lungi până în pământ, cu eșarfe roșii și pălării de fetru, care așteptau să le ducă acasă pe fiicele stăpânilor lor, băteau pasul pe loc și își mângâiau caii. Și ei îi studiau pe jandarmi.

Ora cinci. Canaturile ușii Institutului Smolnîi se deschiseră larg, aruncând pe scări în jos, în direcția porții, o fâșie de lumină galbenă ca penele unui canar.

— Uite, vin!

Lala lăsă grăbită cartea din mână.

Madame Buxhoeven, în severa ei pelerină neagră şi rochia de serj cu guler alb scrobit, îşi făcu apariţia pe prima treaptă de sus, în conul de lumină — de parcă ar fi avut roţi sub tălpi, ca o santinelă pe un ceas elveţian, îşi spuse Lala. Pieptul marmorat al lui Grand-maman, proeminent ca un munte, era vizibil chiar de la distanţă — iar vocea ei răsunătoare făcea să crape gheaţa la o distanţă de o sută de paşi. Deşi era un ger crunt, Lala coborî geamul şi aruncă o privire afară, cu o bucurie crescândă. Se gândea la ceaiul preferat al Saşenkăi, care le aştepta deja în salonaş, şi la biscuiţii pe care îi cumpărase special pentru ea de la magazinul englezesc din Naberejnaia. Cutia de la Huntley & Palmers era lângă ea, pe bancheta din piele roşu-burgund.

Vizitiii se suiră pe caprele vehiculelor, care trosniră, şi luară poziţie, cu biciul în mână. Pantelimon îşi aşeză chipiul pe cap, îmbrăcă o haină garnisită cu stacojiu şi auriu şi, netezindu-şi mustaţa bine aranjată, îi făcu Lalei cu ochiul. De ce or fi crezând bărbaţii că ne îndrăgostim de ei doar fiindcă ştiu să pornească un automobil, se întrebă Lala, pe când motorul porni cu păcăneli şi poticneli.

Pantelimon zâmbi, dând la iveală o gură plină de dinţi stricaţi. Din pâlnie se auzi vocea lui răguşită.

— De ce întârzie pisicuţa noastră? Îndată oi avea două frumuseţi în automobil.

Lala clătină din cap.

— Hai odată, Pantelimoane. Un geamantan şi o geantă, ambele cu inscripţia Asprey din Londra. *Bîstro*! Repede!

2

Era ultima lecție: cusut pentru Țar și patrie. Sașenka se prefăcea că ar coase o pereche de pantaloni verzui, dar nu era atentă și se înțepa mereu în deget. Clopoțelul avea să sune din clipă-n clipă și să le elibereze pe ea și pe celelalte fete din închisoarea de secol optsprezece, cu dormitoarele ei, în care era tot timpul curent, cu sălile de mese răsunătoare și sălile de bal din alabastru.

Sașenka își propuse să facă reverența prima în fața profesoarei — pentru a ieși prima din clasă. Întotdeauna își dorise să fie altfel decât celelalte fete: fie prima, fie ultima, dar niciodată undeva la mijloc. De aceea și ședea în față, cea mai apropiată de ușă.

Simțea că devenise prea matură pentru Smolnîi. Avea lucruri mai serioase în minte decât neroziile și preocupările superficiale ale celorlalte eleve de la ceea ce ea numea „Institutul pentru capete seci din înalta societate". Acestea nu vorbeau decât despre secvențele de pași ale unor dansuri stupide, precum *cotillon, pas d'espagne, pas de patineur, trigonne* și *chiconne*, despre cele mai recente scrisori de dragoste de la Mișa sau Nikolașa din Regimentul de Gardă, despre cele mai la modă rochii de bal și, în mod deosebit, despre cum să își pună cel mai bine în valoare decolteul. Discutau la nesfârșit această chestiune cu Sașenka, seara, după ce se stingeau luminile, fiindcă ea avea sânii cei mai plini din întreaga clasă. Spuneau că o invidiază atât de mult! Lipsa lor de profunzime nu i se părea doar îngrozitoare, o stânjenea de-a binelea, fiindcă ea, spre deosebire de celelalte, nu dorea să-și pună sânii în valoare.

Saşenka avea şaisprezece ani şi nu mai era o copilă, după cum ea singură îşi spunea. Îşi ura uniforma de şcoală: rochia albă, simplă, din bumbac şi muselină, cu un şorţuleţ drăguţ şi o pelerină apretată, care îi acoperea doar umerii, o făcea să pară tânără şi nevinovată. Acum, ea era femeie, şi încă o femeie cu o misiune. Dar, în pofida secretelor, îi era dor de iubita ei Lala, care o aştepta afară, în automobilul tatălui ei, cu biscuiţii englezeşti lângă ea, pe banchetă.

Bătăile sacadate din palme ale lui Maman Sokolov (toate profesoarele trebuiau numite Maman) o smulseră pe Saşenka din reverie. Mică, durdulie, cu părul creţ, Maman spuse cu o voce răsunătoare:

— Domnişoarelor, strângeţi-vă lucrurile! Sper că aţi muncit cu spor pentru vitejii noştri soldaţi, care îşi jertfesc vieţile pentru patria noastră şi pentru Majestatea Sa Ţarul!

Astăzi, la lecţia de cusut pentru Ţar şi patrie, avuseseră sarcina de a coase un articol de lux de ultimă oră — fermoare — la pantalonii soldaţilor greu încercaţi ai Rusiei, care erau măcelăriţi cu miile sub comanda lui Nicolae al II-lea. Aceasta fusese o îndatorire ce le făcuse pe eleve să chicotească înfundat.

— Daţi-vă toată silinţa la munca aceasta dificilă, le somase Maman Sokolov. Un fermoar prost cusut ar putea constitui pentru luptătorul rus, care este oricum expus unor mari pericole, o primejdie în plus.

— Acolo îşi ţine arma? îi şoptise Saşenka fetei de alături.

Celelalte eleve auziseră şi râseseră. Niciuna dintre ele nu îşi dădea mare silinţă la cusut.

Ziua parcă nu se mai sfârşea: ceasurile se târâseră grele ca plumbul de la micul dejun în sala mare de mese – şi

obligatoria reverență în fața uriașului portret al mamei Țarului, împărăteasa-mamă Maria Feodorovna, cu privirea ei pătrunzătoare și gura cicălitoare.

După ce strânse toți pantalonii, cu fermoarele lor prost cusute, Maman Sokolov bătu din palme.

— Mai este un minut și sună clopoțelul. Înainte de a pleca, *mes enfants*, aș dori să văd cea mai reușită reverență a acestui an școlar! Iar o reverență reușită este o...

— Reverență ADÂNCĂ! exclamară fetele râzând.

— O, da, nobilele mele doamne. O reverență ADÂNCĂ, *mes enfants*, este o datorie pentru FETELE DIN ÎNALTA SOCIETATE. Veți observa că o doamnă, cu cât se află mai sus în Tabelul rangurilor, pe care l-a introdus primul nostru împărat, Petru cel Mare, cu atât mai adâncă va fi reverența ei, când va fi prezentată Majestăților Sale. Atingeți pământul!

Când spunea „adâncă", Maman Sokolov își cobora glasul în adâncimi și mai profunde.

— Numai vânzătoarele de prăvălie fac o reverență micuță, *comme ça* — și Maman Sokolov își îndoi puțin genunchii, iar Sașenka prinse privirile celorlalte fete și încercă să-și ascundă un zâmbet — în vreme ce DOAMNELE FAC O REVERENȚĂ ADÂÂÂÂNCĂ! Atingeți pământul cu genunchii, fetele mele, *comme ça* — și Maman Sokolov își îndoi genunchii cu atâta energie uimitoare, încât aproape atinseră podeaua. Cine începe?

— Eu!

Sașenka se ridicase deja, ținând în mâini ghiozdanul gravat, din piele de vițel, și geanta din pânză de in, în care avea cărțile. Ardea de nerăbdare să plece odată și, drept urmare, făcu cea mai adâncă și aristocrată reverență care îi reușise vreodată, chiar mai adâncă decât cea pe

care o făcuse înaintea împărătesei-mamă, de ziua Sfintei Ecaterina.

— *Merci, maman*! spuse.

În spatele ei le auzi pe celelalte fete şuşotind surprinse, căci ea era de regulă rebela clasei. Dar lucrul acesta nu o mai interesa. Încă de astă-vară. Secretele acelor seri parfumate de vară spulberaseră şi reclădiseră totul.

Când clopoţelul sună, Saşenka era deja pe coridor. Îşi plimbă privirea în jur, la tavanul cu stucatură, la parchetul lucios şi la licărul electric al candelabrelor. Era singură.

Îşi aruncase pe un umăr ghiozdanul, pe care era gravat numele ei complet, baroneasa Alexandra Zeitlin, dar bunul ei cel mai de preţ îl ţinea în mâini: o geantă urâtă din pânză, pentru cărţi, pe care şi-o lipi de piept. Acolo se găseau preţioasele ei volume, romanele realiste ale lui Zola, lirica sumbră a lui Nekrasov şi revolta pătimaşă a lui Maiakovski.

Porni să traverseze în fugă coridorul, în direcţia lui Grand-maman, a cărei siluetă se evidenţia pe fondul luminilor limuzinelor şi al înghesuielii de guvernante şi vizitii, care le aşteptau cu toţii pe fetele din înalta societate de la Smolnîi. Dar era prea târziu. De-a lungul coridorului, uşile se deschiseră larg şi Saşenka se trezi înconjurată de fete râzând, în rochii albe şi şorţuleţe albe de dantelă, cu ciorapi albi şi pantofi albi, moi. Se revărsară pe coridor, spre garderobă, ca o avalanşă de zăpadă pufoasă. Împotriva acestui torent se căznea să înainteze mulţimea de vizitii şi şoferi, cu paşi greoi, bărbi lungi, albite de chiciură, şi paltoane pătrunse de gerul amurgului nordic, pentru a lua bagajele fetelor. În uniforma sa splendidă, cu chipiul pe cap, Pantelimon stătea pironit în mulţime şi se holba ca în transă la Saşenka.

— Pantelimon!

— O, mademoiselle Zeitlin!

Șoferul tresări și roși.

Ce să-l fi tulburat oare pe cel mai șarmant dintre servitori? se întrebă Saşenka și îi zâmbi.

— Da, eu sunt. Geamantanul și geanta sunt în dormitorul 12, la geam. Stai o clipă — asta-i noua ta uniformă?

— Da, mademoiselle.

— Cine ți-a creat-o?

— Mama dumneavoastră, baroneasa Zeitlin, îi strigă șoferul, care urca deja cu pași apăsați spre dormitoare.

La ce s-o fi holbat, se întrebă Saşenka: la oribilii ei sâni sau la gura ei prea lată? Încurcată, își continuă drumul spre garderobă. Și apoi, ce însemna aspectul fizic? Tărâmul superficial al fetelor de școală! Înfățișarea nu însemna nimic în comparație cu istoria, arta, progresul și destinul. Zâmbi, amuzată de preferința mamei ei pentru stacojiu și auriu: uniforma ostentativă a lui Pantelimon trăda faptul că Zeitlinii erau niște parveniți.

Saşenka ajunse prima la garderobă. Încăperea ticsită cu blănuri mătăsoase, brune, aurii și albe, mantouri, căciuli și eșarfe din blană, cu capete de vulpi polare și nurci, părea la fel de însuflețită ca pădurile Siberiei. Își îmbrăcă mantoul de blană, își înfășură în jurul gâtului eșarfa albă, din blană de vulpe polară, își așeză pe cap șalul tricotat de Orenburg și dădu să iasă, când intrară de-a valma celelalte fete, cu chipurile surâzătoare și îmbujorate de bucuria întoarcerii acasă. Își descălțară pantofii, încălțară cizmulițe și galoși și se înveliră în blănuri, pălăvrăgind necontenit.

— Căpitanul de Pahlen s-a întors de pe front. Vine în vizită la maman și papa, dar eu știu că, de fapt, vine să

mă vadă pe mine, le spunea micuța contesă Elena colegelor ei, care căscau toate ochii. Mi-a trimis o scrisoare.

Saşenka trecuse aproape pragul, când se auzi chemată de mai multe fete. Unde se ducea, de ce se grăbea, nu mai putea aştepta puțin, ce avea de gând să facă? Dacă vrei să citeşti, nu putem citi împreună cu tine poezii? Te rugăm, Saşenka.

La uşă, se învălmăşeau elevele care se grăbeau să iasă. O fată îl certa pe un vizitiu bătrân şi năduşit, care căra un geamantan greu şi o călcase pe picior. Pe cât de aspru era gerul de afară, pe atât de încinsă era atmosfera din coridor. Dar Saşenka se simțea chiar şi aici oarecum izolată, despărțită de celelalte fete printr-o barieră invizibilă, de care nimeni nu putea trece, în vreme ce îşi atârna pe un umăr geanta de pânză, grosolană în comparație cu blănurile ei opulente. Parcă simțea atingerea cărților din geantă — antologiile lui Blok şi Balmont, romanele lui Anatole France şi Victor Hugo.

— Mademoiselle Zeitlin! Vă doresc o vacanță frumoasă! îi spuse Grand-maman, care bloca pe jumătate uşa de la intrare.

Saşenka răspunse cu un *merci* şi făcu o reverență (nu suficient de adâncă pentru a o impresiona pe Maman Sokolov). În sfârşit, ieşise.

Aerul tăios o înviora şi o purifica, îi dădea o plăcută senzație de arsură în plămâni, în vreme ce fulgii de zăpadă o pişcau de obraji. Farurile automobilelor şi trăsurilor creau un spectacol luminos, care se înălța cinci metri. Iar deasupra ei se întindea, nestăvilit şi nesfârşit, cerul negru al Petrogradului, punctat de mici pete albe.

— Automobilul e acolo! spuse Pantelimon, care ducea pe un umăr un geamantan Asprey şi în mână o geantă din piele de crocodil, şi arătă înspre şosea.

Saşenka îşi croia calea prin mulţime spre automobil. Ştia că Lala a ei, indiferent ce s-ar fi întâmplat — război, revoluţie sau apocalipsă — o aştepta cu biscuiţii Huntléy & Palmers şi poate chiar cu un chec englezesc cu ghimbir. Iar în curând avea să-l revadă şi pe tatăl ei.

Când un servitor scăpă o valiză din mână, Saşenka se făcu că nu vede. Când un Rolls-Royce masiv, cu blazonul unui Mare Duce pe portiera strălucitoare, îi bară calea, Saşenka deschise portiera, sări înăuntru şi ieşi pe partea cealaltă.

Motoarele păcăneau şi icneau, claxoanele răsunau, caii nechezau şi loveau din copite, servitorii se clătinau sub piramidele de geamantane şi genţi, iar vizitiii şi şoferii înjurau, încercând să înainteze cu grijă prin trafic, prin învălmăşeala de pietoni şi pe gheaţa murdară. Era ca şi cum o armată şi-ar fi ridicat tabăra, dar era o armată comandată de generali cu şorţuleţe albe, eşarfe din blană de şinşilă şi mantouri de nurcă.

— Saşenka! Aici! De pe treapta automobilului, Lala îi făcea agitată semne cu mâna.

— Lala! Mă întorc acasă! Sunt liberă!

Saşenka uită pentru o clipă că era o femeie serioasă, cu o misiune în viaţă, şi că nu avea timp pentru toane şi sentimentalisme. Se aruncă în braţele Lalei şi pe urmă în automobil, inspiră aroma reconfortantă de piele îngrijită şi parfumul floral al englezoaicei.

— Unde sunt biscuiţii?

— Pe banchetă, drăguţa mea! Ai încheiat cu bine anul şcolar! spuse Lala şi o strânse la piept. Ce mare te-ai făcut! De-abia aştept să te duc acasă. În salonaş, toate sunt pregătite: brioşe, chec cu ghimbir şi ceai. Acum gustă biscuiţii de la Huntley & Palmers.

Dar tocmai când dădu să o elibereze pe Saşenka din strânsoare, o umbră îi acoperi faţa.

— Alexandra Samuilovna Zeitlin?

Doi jandarmi se postaseră în dreapta şi-n stânga portierei.

— Da, spuse Saşenka şi o senzaţie de ameţeală o cuprinse brusc.

— Veniţi cu noi, spuse unul dintre jandarmi care stătea atât de aproape de ea, încât îi vedea porii de pe faţa ciupită de vărsat şi perii mustăţii brun-roşiatice. Acum!

3

— Mă arestaţi? întrebă Saşenka rar şi se uită în jur.

— Noi punem întrebările, domnişoară, se răsti la ea celălalt jandarm, care avea o mustaţă răsucită şi respiraţia urât mirositoare.

— O clipă! îi imploră Lala. E o elevă. Ce vreţi de la ea? Trebuie să fie o greşeală!

Dar jandarmii o conduceau deja pe Saşenka la o sanie deschisă, parcată pe o latură a străzii.

— Întrebaţi-o pe *ea*, dacă vreţi să ştiţi, îi aruncă jandarmul Lalei peste umăr şi o strânse pe Saşenka de braţ. Hai, spune-i, prostănaco. Ştii tu de ce.

— Nu ştiu, Lala! Îmi pare rău! Spune-i tatei! mai apucă Saşenka să strige, înainte de a fi împinsă în sanie.

Vizitiul, şi el în uniformă, pocni din bici. Jandarmii urcară după Saşenka în sanie.

De îndată ce ieşi din raza privirii guvernantei, fata se întoarse spre jandarmul cu mustaţa răsucită.

— Ce v-a trebuit atâta? întrebă. Vă aştept de mult.

Exersase aceste cuvinte pentru inevitabilul moment al arestării ei, dar, în mod supărător, jandarmul părea să nu o fi auzit, căci în aceeaşi clipă caii porniră la drum cu o smucitură.

Saşenkăi îi bubuia inima în urechi, în vreme ce sania gonea pe zăpadă, trecând pe lângă Palatul Taurid, înspre centrul oraşului. Străzile erau tăcute, acoperite de zăpadă. Înghesuită între umerii căptuşiţi ai celor doi jandarmi, Saşenka se lăsă pe spate, învăluită de căldura acestor slujbaşi ai Autocratului. În faţa ei se întindea Bulevardul Nevski, plin de sănii şi cai, câteva automobile şi tramvaie, care treceau huruind şi aruncând scântei în mijlocul străzii. Felinarele cu gaz, aprinse iarna zi şi noapte, străluceau ca nişte aureole rozalii în ninsoare. Saşenka privi într-o parte, pe lângă jandarmi: Îşi dorea să fie văzută de vreun cunoscut! Prietenele mamei ei sigur aveau să o zărească, în timp ce ieşeau din magazinele aflate sub arcadele bazarului Gostinîi Dvor, care avea o lungime de mai bine de un kilometru şi în care se vindea tot ce-şi putea dori sufletul unui rus — icoane, ursuleţi de pluş şi samovare.

Felinarele pâlpâitoare şi becurile electrice de pe faţadele întinse ale ministerelor, palatelor zugrăvite în ocru şi magazinelor sclipitoare din oraşul Ţarului Petru treceau în zbor pe lângă ea. Iată şi Pasajul, cu magazinele preferate ale mamei ei: magazinul englezesc, cu săpunurile sale Pears şi hainele de tweed, Druce, cu mobilele sale englezeşti, Brocard, cu apele sale de toaletă franţuzeşti. Fulgi de zăpadă jucăuşi dansau într-un mic vârtej, iar Saşenka se cuprinse cu braţele. Constată că era agitată,

dar nu se temea. Venise pe lumea aceasta pentru a trăi asemenea aventuri: era vocaţia ei.

Unde m-or duce? se întrebă. La sediul poliţiei de pe malul Fontankăi? Sania coti însă în Sadovaia, trecând pe lângă înfricoşătorul Palat Mihail, unde nobilii îl uciseseră pe Ţarul nebun Pavel. În beznă, se iţiră turnurile Fortăreţei Petru şi Pavel. Să o îngroape oare de vie în temniţa din bastionul Trubeţkoi? Traversară însă Neva, pe podul Liteinîi.

Fluviul era întunecat, singurele lumini erau cele atârnate deasupra podurilor şi felinarele înşirate de-a lungul cheiului. În timp ce traversară, Saşenka se aplecă în stânga, pentru a arunca o privire asupra iubitului ei Sankt Petersburg, aşa cum îl clădise Petru cel Mare: Palatul de Iarnă, Amiralitatea, Palatul Menşikov şi undeva, în beznă, călăreţul de bronz, statuia lui Petru cel Mare.

Te iubesc, Piter, rosti în gând. Ţarul schimbase, cu doi ani în urmă, numele oraşului în Petrograd, fiindcă Sankt Petersburg suna prea nemţeşte — dar pentru localnici se numea tot Sankt Petersburg sau, mai simplu, Piter. Piter, s-ar putea să nu te mai văd niciodată, niciodată! Adio, oraşul meu, adio papá, adio Lala!

Îl cită pe unul din eroii lui Ibsen: *Totul sau nimic*! Acesta era mottoul ei — şi aşa va rămâne.

Dar iată că ajunseseră: Închisoarea Krestîi, cu zidurile ei sumbre de cărămidă roşie întunecată, se ivi ameninţătoare, iar umbrele ei o înghiţiră treptat pe Saşenka. Măreţele ziduri se înălţară pentru o clipă deasupra saniei, când poarta cu două canaturi se deschise şi se trânti la loc în urma lor.

Era mai degrabă un mormânt, nu o clădire.

4

Automobilul Delaunay-Belleville străbătu în goana mare, cu Pantelimon la volan, bulevardele Suvorovski și Nevski, pentru a opri în cele din urmă pe strada Bolșaia Morskaia, în fața casei familiei Zeitlin, cu fațada ei neogotică, din granit finlandez. Lala intră plângând în vestibulul cu pardoseala ca o tablă de șah, unde aproape că se împiedică de cele trei slujnice, care lustruiau dalele de piatră, cu cârpe la mâini și picioare.

— Hei, aveți cizmele murdare! strigă Liuda, fata în casă.

Tălpile Lalei lăsau urme de mâzgă înghețată pe pardoseala strălucitoare, dar ei nu-i păsa.

— Baronul e acasă? întrebă. Iar una dintre slujnice dădu morocănoasă din cap. Dar baroana?

Fata aruncă o privire în sus și-și dădu ochii peste cap, iar Lala, pășind cu grijă, pentru a nu aluneca pe dalele umede, se grăbi spre cabinetul baronului. Ușa era deschisă.

Un zgomot mecanic, asemănător manevrelor unei locomotive, se auzea din încăpere.

Delphine, bucătăreasa franceză, bătrână și ursuză, aștepta să i se aprobe meniul. În mod normal, soția ar fi trebuit să se ocupe de astfel de lucruri — dar nu în casa aceasta neplăcută, după cum știa prea bine Lala. Delphine, albă ca ceara și slabă ca o scândură, avea mereu o picătură atârnând de vârful nasului ei lung, care plana întotdeauna amenințătoare deasupra mâncărurilor. Lala își aminti cât de fascinată era Sașenka de această picătură. Ce se întâmplă dacă o să cadă în borș? îi plăcea să întrebe și ochii ei cenușii scăpărau.

— *Ei* n-or să vă ajute, *mon baron*, rosti în clipa aceea bucătăreasa necăjită, în uniforma ei maronie, şifonată. Vorbesc eu cu ei, dacă doriţi, rezolv eu.

— Mulţumesc, Delphine, spuse baronul Zeitlin. Intraţi, Mrs Lewis!

Bucătăreasa se ridică adoptând, dreaptă ca un mesteacăn, o poziţie mândră şi trecu pe lângă guvernantă, fără să o privească.

În cabinetul baronului, Lala, printre lacrimi, simţi mirosul de piele şi trabucuri. Încăperea întunecoasă, cu lambriuri din lemn de nuc, era ticsită cu mărunţişuri scumpe şi luminată de lămpi electrice cu abajururi verzi. De-a lungul fiecărui perete erau înşiraţi palmieri. Portrete, atârnând de lanţuri din tavan, priveau în jos la busturi, figurine, în redingote şi jobene, şi fotografii sepia, iscălite, ale Ţarului şi ale diverşilor Mari Duci. Evantaie din fildeş, cămile şi elefanţi se amestecau printre cameele ovale, înşirate pe o masă de joc, cu tapiserie verde.

Baronul Samuil Zeitlin şedea într-o maşinărie ciudată, care se mişca ritmic, precum un cal la trap, în vreme ce el, îmbujorat şi cu un capăt de trabuc între dinţi, îi manevra braţele din oţel lustruit, cu degetele încleştate în jurul mânerelor de lemn. „Scaunul de trap" avea menirea de a înlesni digestia baronului după masă.

— Ce e, Mrs Lewis? Ce s-a întâmplat?

Înăbuşindu-şi hohotele de plâns, Lala îi povesti ce se întâmplase. Baronul sări imediat din „Scaunul de trap". Lala observă că îi tremurau uşor mâinile, când îşi aprinse trabucul, nelipsit dintre dinţii lui. O descusu cu o voce neutră, despre cele petrecute. Doar Zeitlin decidea când conversaţiile lor se purtau pe un ton cordial sau glacial. Lala îi compătimi, pentru a nu ştiu câta oară, pe copiii

oamenilor înstăriți, pe care aceștia nu erau în stare să-i iubească așa cum iubesc oamenii simpli.

Pe urmă trase aer în piept și își studie stăpânul. Văzu privirea pătrunzătoare a acestui bărbat suplu și arătos, cu o barbă blondă în stilul lui Eduard al VII-lea, și înțelese că baronul era singurul care putea să o aducă pe Sașenka acasă.

— Vă rog să nu mai plângeți, Mrs Lewis, spuse baronul Zeitlin, proprietarul Băncii Anglo-Ruse de Petrol din Baku și Sankt Petersburg, și îi oferi, din buzunarul redingotei, o batistă de mătase.

Păstrarea cumpătului într-o situație de criză nu era doar o necesitate în viață și un semn de cultură, ci de-a dreptul o artă, o religie.

— Lacrimile n-or s-o scoată de acolo. Așa, luați loc. Veniți-vă în fire.

Zeitlin o urmări cu privirea pe Lala, care inspiră adânc, își aranjă părul și își netezi rochia. Femeia se așeză, cu mâinile împreunate în poală, se adună și încercă să se liniștească.

— Ați mai spus și altora din casă?

— Nu, răspunse Lala. Fața ei în formă de inimă exercita o atracție de-a dreptul insuportabilă asupra lui Zeitlin, mai ales acum, când o împânzeau lacrimi cristaline. Numai glasul ei ascuțit nu se prea potrivea.

— Doar Pantelimon știe.

Zeitlin se duse în spatele biroului și trase de un șnur de catifea. Imediat se ivi slujnica, o fată de la țară, cu mers sprinten și un nas cârn, care indica faptul că se trăgea dintr-o gospodărie ucraineană.

— Liuda, spune-i lui Pantelimon să pregătească automobilul Pierce-Arrow din garaj, zise Zeitlin.

— Da, stăpâne, spuse fata şi se înclină uşor.

Astăzi, cine se trage de la ţară încă se mai înclină în faţa stăpânilor, gândi Zeitlin, dar cei de la oraş se mulţumesc să rânjească batjocoritor.

După ce Liuda închise uşa cabinetului, Zeitlin se prăbuşi în fotoliul său cu spetează înaltă, scoase la iveală o cutie pentru trabucuri, din piele verde, cu monogramă aurie, şi luă cu un aer absent un trabuc. Îi mângâie foaia învelitoare, îndepărtă încet banderola, îl mirosi, trecându-l pe sub nas şi lipindu-l de mustaţă, astfel încât îl atinse cu buzele. Butonii mari de la manşete sclipiră, când Zeitlin tăie capătul trabucului cu un cuţitaş din argint. Cu gesturi lente şi senzuale îl răsuci între degetul mare şi cel arătător şi îl roti în aer, aşa cum îşi roteşte un capelmaistru bagheta. Pe urmă şi-l vârî în gură şi aprinse bricheta încrustată cu pietre preţioase, de forma unei puşti (un cadou din partea ministrului de război, pentru care Zeitlin producea paturile de armă ale infanteriei ruse). În aer se simţi miros de kerosen.

— *Calme-toi*, Mrs Lewis, îi spuse Lalei. Nimic nu este imposibil. Câteva telefoane şi se întoarce acasă.

Dar, în pofida aerului său încrezător, lui Zeitlin îi bătea inima cu putere în piept: singurul său copil, Saşenka a lui, zăcea într-o celulă de închisoare. Gândul că vreun poliţist sau, şi mai rău, un criminal, poate chiar un ucigaş, o atingea îi provoca o durere arzătoare în piept, amestecată cu ruşine, o urmă de stânjeneală şi un slab sentiment de vinovăţie — pe care îl alungă însă imediat. Arestarea ei era fie o eroare, fie rezultatul unei intrigi puse la cale de vreun furnizor de armament invidios, iar raţiunea şi calmul, relaţiile lui excelente şi o sumă generoasă de bani aveau să îndrepte lucrurile. Făcuse el faţă unor provocări

mai mari decât eliberarea din arest a unei adolescente: ascensiunea lui, din provincie la statutul actual din Sankt Petersburg, poziția lui în Tabelul de ranguri, averea lui tot mai mare, până și faptul că Sașenka era eleva Institutului Smolnîi, toate acestea făceau dovada unui calcul rece al șanselor și a pregătirii sale temeinice, a norocului și acceptării fără jenă a binemeritatelor sale recompense.

— Mrs Lewis, ce știți despre arestare? continuă să o întrebe pe Lala. Dacă știți ceva ce i-ar putea folosi Sașenkăi...

Ochii Lalei îi întâlniră privirea și o susținură prin fumul cenușiu.

— Poate ar trebui să îl întrebați pe unchiul ei?

— Mendel? Dar a fost surghiunit, nu?

— Se prea poate.

Zeitlin remarcă tonul tăios din glasul ei, care suna mereu de parcă i-ar cânta un cântec de leagăn vreunui copil, copilului său, și înțelese privirea care îi spunea că nu își cunoaște mai deloc propria fiică.

— Dar înainte de ultima lui arestare, continuă Lala, mi-a spus că el, în casa aceasta, nu se mai află în siguranță.

— Nu se mai află în siguranță..., murmură Zeitlin.

Ce voia Lala să spună era că poliția secretă îi ținea casa sub observație.

— Deci Mendel a fugit din Siberia? Și Sașenka a luat legătura cu el? Măgarul ăsta de Mendel! Mie de ce nu-mi spune nimeni nimic?

Mendel, fratele nevesti-sii, unchiul Sașenkăi, fusese arestat cu ceva timp în urmă și condamnat la cinci ani de exil, din cauza participării la o conspirație revoluționară. Dar acum fugise și o amestecase cumva și pe Sașenka în mașinațiile lui dubioase.

Lala se ridică şi clătină din cap.

— Baroane, ştiu că nu am dreptul...

Îşi netezi rochia înflorată, ceea ce îi accentuă şi mai mult rotunjimile. Zeitlin o urmărea din priviri, jucându-se cu nişte mătănii din jad, singurul obiect nerusesc din cabinetul, altminteri, strict rusesc. Se auzi o mişcare bruscă în spatele lor.

— *Şalom alehem*! tună glasul unui bărbat bărbos, lat în umeri, într-o haină de zibelină, cu căciulă de astrahan pe cap şi cizme înalte ca de husar. Nu mă întreba ce-am făcut noaptea trecută! Am pierdut până şi ultima copeică din buzunar — dar ce să-i faci?

Uşa sanctuarului lui Zeitlin fusese dată de perete. Izul de apă de colonie, votcă şi transpiraţie animalică a lui Gideon Zeitlin adie în încăpere. Baronul făcu o grimasă, ştiind prea bine că fratele lui nu călca pe la el decât atunci când dorea să i se umple portofelul.

— Femeia de azi-noapte m-a cam costat, spuse Gideon. Întâi jocul de cărţi. Pe urmă, cina la Donan. Coniacul la Europa. Ţiganii de La Urs. Dar a meritat. Ăsta-i paradisul pe pământ, nu-i aşa? Mă iertaţi, Mrs Lewis! Se scuză el şi făcu o plecăciune teatrală, iar ochii lui negri şi mari sclipiră de sub sprâncenele negre şi stufoase. Dar ce altceva mai avem în viaţă decât buze moi şi piele proaspătă? Nu dau doi bani pe ziua de mâine! Mă simt minunat!

Gideon Zeitlin o atinse pe Mrs Lewis pe gât şi îi adulmecă părul strâns într-un coc îngrijit, ceea ce o făcu să tresară.

— Adorabilă! mormăi Gideon, înconjură biroul şi îl sărută pe fratele său mai mare de două ori pe obraji şi o dată pe gură.

Își aruncă haina udă într-un colț, unde aceasta rămase precum un animal însufleţit, şi se instală pe divan.

— Gideon, Saşenka a intrat într-o încurcătură..., spuse Zeitlin cu un glas obosit.

— Am aflat deja, Samuile. Idioooţii ăştia! urlă Gideon, care punea toate erorile omenirii pe seama unei conspiraţii de neghiobi, din care făcea parte toată lumea, cu excepţia lui. Am fost la redacţie şi mi-a telefonat o sursă. Eu n-am dormit noaptea trecută. Dar îmi pare bine că mama n-a mai apucat să trăiască toate astea. Tu cum te simţi, Samuile? Pompa? Ce face digestia? Plămânii? Ia arată-mi limba.

— Rezist, răspunse Zeitlin. Ia arată-mi-o pe a ta.

În privinţa caracterului şi a înfăţişării, cei doi fraţi erau diametral opuşi — cel tânăr, un jurnalist sărac, iar cel mare, un parvenit răsfăţat — dar împărtăşeau convingerea, tipică pentru evrei, că erau tot timpul pe moarte, că sufereau de angină pectorală, de o slăbiciune a plămânilor (cu o accentuată predispoziţie către tuberculoză), de tulburări de digestie şi ulcere la stomac, toate acestea încununate de nevralgie, constipaţie şi hemoroizi. Cei mai buni medici din Sankt Petersburg concurau cu specialiştii din Berlin, Londra şi staţiunile Biarritz, Bad Ems şi Karlsbad, pentru a trata corect aceste cazuri, ale căror corpuri erau adevărate mine de aur pentru breasla medicală.

— Eu am să mor curând, negreşit, probabil când am să mă culc data viitoare cu fata generalului — dar ce să-i faci! La naiba cu Gheena, Iadul, Cartea Vieţii şi cu toate acele scorniri evreieşti. Viaţa se petrece acum şi aici. Pe urmă n-o să mai vie! Generalisima şi statul-major — adică Vera, greu încercata soţie a lui Gideon, şi cele două

fiice ale lor — mă blestemă. Pe mine? S-au găsit pe cine. De, nu pot să mă abţin. N-am să-ţi mai cer nimic, multă vreme de-acum înainte, ani de zile! Datoriile mele la cărţi sunt... Îi şopti fratelui său ceva la ureche. Aşa, şi acum înmânează-mi cadoul meu de Bar Mitzvah, Samuile: dă-mi *mazuma* şi am plecat în misiune!

— Ce misiune?

Zeitlin luă cheiţa care atârna de lanţul de aur al ceasului său şi descuie cu ea o casetă de lemn de pe birou. Scoase de acolo două sute de ruble, o sumă frumuşică.

Zeitlin vorbea limba rusă ca un consilier de curte, fără accent evreiesc, şi se gândea că lui Gideon îi făcea plăcere să strecoare printre vorbele sale expresii în idiş sau ebraică, numai pentru a lua peste picior ascensiunea lui, pentru a-i aminti de unde proveneau ei doi. În opinia lui, fratele său mai tânăr emana încă mirosul gospodăriei tatălui lor din vestul imperiului — din aşa-numita Zonă de rezidenţă — unde erau obligaţi evreii să trăiască.

Se uită la Gideon, care luă banii şi răsfiră bancnotele ca pe un evantai.

— Ăştia-s pentru mine. Şi acum, îmi mai trebuie tot pe-atâta, ca să ung palmele câtorva idioţi.

Zeitlin, care rareori îi refuza lui Gideon o rugăminte, deoarece se simţea vinovat pentru purtarea uşuratică a fratelui său, deschise iarăşi caseta.

— Iau nişte chec londonez cu fructe de la magazinul englezesc, aflu unde e Saşenka, le trântesc în faţă poliţiştilor şi conţopiştilor nişte bani de la tine şi o scot de acolo, de-oi putea. Mă suni la redacţie dacă ai nevoie de mine. Mrs Lewis!

O scurtă plecăciune — şi Gideon dispăru, trântind uşa în urma lui.

O secundă mai târziu, aceasta se redeschise.

— Știi că Mendel își face iar veacul pe-aci? A fugit din Siberia. Dacă dau nas în nas cu el, am să-i ard una, de o să-i zboare gheata țintuită drept în poala lui Lenin. Bolșevicii ăștia sunt niște idioooți!

Ușa se trânti pentru a doua oară în urma lui.

Zeitlin își îngropă pentru câteva clipe fața în mâini, uitând că Lala încă se afla acolo. Oftând, întinse apoi mâna după telefonul recent instalat, o cutie îmbrăcată în piele, cu un receptor atârnat, pe o latură, de un cârlig. Bătu de trei ori în acesta și spuse în pâlnie:

— Alo, centrala? Faceți-mi legătura cu ministrul de interne, Protopopov! Petrograd 234. Da, imediat, vă rog!

Zeitlin își aprinse iarăși trabucul, în așteptarea legăturii cu proaspăt numitul ministru de interne.

— Baroneasa e acasă? o întrebă pe Lala, care dădu din cap. Dar bătrânii, circul ambulant? Aceasta era porecla pe care le-o dăduse socrilor săi, care locuiau deasupra garajului. Lala dădu din nou din cap.

— Lăsați-o pe baroneasă în seama mea. Vă mulțumesc, Mrs Lewis.

După ce Lala închise ușa, Zeitlin rosti pentru sine:

— Ce naiba o fi făcut Sașenka?

Dar imediat glasul i se schimbă:

— A, bună seara, domnule ministru, aici e Zeitlin. V-ați revenit după pierderile suferite la pocher? Vă sun într-o chestiune de familie cam încurcată. V-o amintiți pe fiica mea? Da, chiar ea. Deci...

5

Saşenka, în mantoul ei de zibelină şi cu eşarfa din blană de vulpe polară la gât, aştepta în aripa destinată anchetării, din spatele zidurilor roşii ale închisorii Krestîi. Rochia şi şorţuleţul ei de la Smolnîi erau deja mânjite de urme unsuroase de degete şi praf negru. Fusese adusă într-o sală mare de înregistrare, cu pardoseală din ciment şi pereţi scorojiţi din lemn.

Urme de paşi tociseră pardoseala de la uşă până la bănci, şi de acolo până la ghişeul care avea mici adânciturî în locurile unde se sprijiniseră coatele celor cărora li se înregistrase arestarea. Pretutindeni erau urmele miilor de oameni care trecuseră pe aici. Prostituate, spărgători de seifuri, ucigaşi, revoluţionari aşteptau împreună cu Saşenka. Pe ea o fascinau femeile: cea de lângă ea, o balenă de femeie, buhăită, cu pielea aspră, brun-rozalie, îmbrăcată într-o manta soldăţească, de sub care se ţea un tutu de balerină, duhnea a coniac.

— Ce vrei, lepădătură? se răsti aceasta la Saşenka. Ce te holbezi la mine?

Saşenka se sperie şi, brusc, se temu că monstrul acela de femeie ar putea să o lovească. Femeia se aplecă însă spre ea, înfricoşător de aproape.

— Eu sunt o femeie educată, nu sunt o târfă de pe stradă, cum s-ar putea crede. Ticălosul ăla m-a aranjat, el m-a bătut şi...

Numele ei fu strigat, dar femeia continuă să vorbească, până când jandarmul ridică clapeta ghişeului şi o târî după el. Când uşa metalică se trânti în urma ei, ea încă mai zbiera:

— Porcilor, eu sunt o femeie educată, ticălosul ăla m-a...

Saşenka se simţi uşurată când femeia dispăru, dar şi ruşinată, până ce îşi spuse că prostituata aceea în vârstă nu era o proletară, ci o burgheză decăzută.

Pe coridoarele acestei aripi a închisorii era un du-te-vino continuu: bărbaţi şi femei erau aruncaţi în celulele lor, aduşi la interogatorii, trimişi în lunga călătorie din exilul siberian. Unii plângeau cu sughiţuri, alţii dormeau; întreg spectrul vieţii era adunat aici. Jandarmul din spatele ghişeului îşi tot îndrepta privirea către Saşenka, de parcă aceasta ar fi fost un păun într-o cocină de porci.

Saşenka scoase din geanta de pânză un volum de versuri. Îi răsfoi paginile, pretinzând că citeşte. Când dădu peste o foiţă de ţigară acoperită cu un scris minuscul, se uită în jur, zâmbi radioasă fiecărui poliţist care întâmplător o privea şi îşi vârî foiţa în gură. Unchiul Mendel o învăţase cum să procedeze. Foiţele nici măcar nu erau scârboase la gust şi se puteau înghiţi relativ uşor. Când o chemară, în sfârşit, la ghişeu, pentru a o înregistra, înghiţise toate dovezile incriminatoare. Rugă să i se aducă un pahar cu apă.

— Cred că glumeşti, replică poliţistul, care îi notase numele, vârsta şi naţionalitatea, dar refuza să îi spună ce acuzaţii i se aduceau. Te crezi la Hotelul Europa, fetiţo?

Ea îşi înălţă privirea cenuşie şi o aţinti asupra lui.

— Vă rog, spuse.

El râse gutural şi trânti pe ghişeu un pahar ciobit, cu apă.

În timp ce bea, îşi auzi numele strigat de un jandarm. Un altul, cu o legătură de chei, descuie o uşă groasă din oţel, iar Saşenka pătrunse pe următorul nivel al închisorii Krestîi. O duseră într-o încăpere strâmtă,

unde o obligară să se dezbrace, iar o gardiancă imensă, cu un şorţ alb mizerabil, o percheziţionă. Nimeni, cu excepţia iubitei ei Lala, nu o văzuse vreodată dezbrăcată (guvernanta îi pregătea şi acum, în fiecare seară, baia), dar Saşenka îşi spuse că nu conta. Nu conta decât cauza pe care o reprezenta ea, Sfântul ei Graal, şi faptul că, în sfârşit, se afla aici, unde ar fi trebuit să se afle orice om cumsecade.

Femeia îi înapoie hainele, dar reţinu mantoul, eşarfa de blană şi geanta cu cărţi. Saşenka semnă şi primi o chitanţă pentru lucrurile reţinute.

Pe urmă o fotografiară. Îşi aşteptă rândul într-un şir de femei, care se scărpinau necontenit. Mirosea a transpiraţie, urină, sânge menstrual. Fotograful, un bătrân ştirb, într-un costum maro, cu cravată îngustă şi ochii ca găurile dintr-un bostan sec, o împinse cu brutalitate înaintea unui stativ pe care era montată o cameră uriaşă, care semăna cu un acordeon. El dispăru sub o bucată de pânză şi strigă cu glasul înăbuşit:

— Să-i dăm drumul. Din faţă. Stai dreaptă. Uită-te în stânga, uită-te în dreapta. O fată de la Smolnîi, hai, cu tătic bogat? N-ai să rămâi multă vreme pe aici. Eu am fost unul dintre primii fotografi din Piter. Fac şi portrete de familie, dacă ai fi aşa drăguţă să-i spui asta tăticului tău... Gata!

Saşenka îşi dăduse seama că arestarea ei avea să rămână pentru totdeauna consemnată în actele poliţiei — şi drept urmare, afişase un zâmbet larg, care îl încântase pe fotograf.

— Un zâmbet! Asta-i ceva nou! Pe majoritatea animalelor pe care le pozez eu aici le doare în cot cum arată — dar tu vei arăta fermecător. Îţi promit.

Un gardian cu pielea gălbuie, nu cu mult mai în vârstă decât ea, o conduse apoi într-o celulă de arest. Când dădu să intre, se ivi ca din senin un funcționar în uniformă gri, cu o centură lată.

— Las-o, băiete. Mă ocup eu de ea.

Filfizonul acesta cu galoane era, după toate aparențele, șeful. Sașenka era dezamăgită: și-ar fi dorit să o trateze ca pe toate celelalte, ca pe o țărancă sau o muncitoare. Însă eleva de la Smolnîi se bucură în sinea ei, când filfizonul o prinse cu blândețe de braț. În jurul ei, dalele reci reverberau de strigăte, icneli, zornăit de chei, uși trântite și zăvoare care intrau în lăcașele lor.

Cineva striga:

— Mă cac pe voi, mă cac pe Țar, sunteți cu toții spioni ai nemților!

Însă gardianul-șef, în uniformă și cizme, părea să nu audă nimic. Mâna lui se afla încă pe brațul Sașenkăi. Vorbea foarte repede:

— Am mai avut câțiva studenți și elevi pe aici — dar dumneavoastră sunteți prima elevă de la Smolnîi. Eu îi iubesc pe „politici". Nu pe criminali, ăia sunt niște scursori. Dar cu „politicii", cu oamenii educați, îmi face plăcere să lucrez. V-aș putea surprinde: eu nu sunt un gardian tipic. Citesc, am citit puțin și din Marx și Plehanov ai voștri. Nu mint. Două alte chestii: ador ciocolata elvețiană și apa de colonie de la Brocard. Mirosul meu este foarte dezvoltat: îmi vedeți nasul?

Sașenka se uită cuminte la nasul lui, ale cărui nări înguste se dilataseră.

— Am receptorii senzoriali ai unui estet și, totuși, sunt obligat să rămân în gaura asta. Sunteți cumva rudă cu

baronul Zeitlin? Iată că am ajuns! Spuneţi-i, vă rog, că mă numesc Volkov, sergentul S. P. Volkov.

— Am să-i spun, sergent Volkov, răspunse Saşenka, pe care o apucase greaţa de la aroma asfixiantă de lavandă a apei sale de colonie.

— Eu nu sunt un gardian tipic, nu-i aşa? Vă surprind?

— O da, sergent Volkov, chiar aşa.

— Toţi spun asta. Aşa, mademoiselle Zeitlin, aici este celula dumneavoastră. Nu uitaţi, sergentul Volkov este prietenul dumneavoastră deosebit. Nu e un gardian tipic!

— Deloc tipic.

— Imediat veţi duce dorul parfumului meu, avertiză el.

Un alt gardian deschise uşa celulei şi o împinse înăuntru. Saşenka se întoarse, dădu să îl prindă pe gardianul-şef, mai apucă să ridice o mână, dar acesta dispăruse deja. Mirosul de femei înghesuite într-un spaţiu strâmt îi luă cu asalt nările. Asta e autentica Rusie! îşi spuse Saşenka şi avu senzaţia că mucegaiul îi pătrunde în haine.

Uşa celulei se trânti în spatele ei. Cheia se răsuci în broască. Saşenka rămase pe loc, cu umerii ridicaţi, conştientă că în încăperea întunecată şi înghesuită vegheau din umbră nişte forme de viaţă. Vânturi, oftaturi, strănuturi, cântece şi accese de tuse concurau cu şoapte şi plesnetele cărţilor de joc.

Saşenka se răsuci încet pe călcâie şi simţi cum o loveşte în faţă respiraţia râncedă a celor douăzeci sau treizeci de femei din celulă. O singură lampă cu petrol risipea bezna. Deţinutele erau aliniate de-a lungul pereţilor şi zăceau pe saltele, pe podeaua rece şi murdară, dormind, jucând cărţi, ba unele chiar dezmierdându-se. Două femei mai vârstnice, pe jumătate despuiate, se căutau de

păduchi în zona pubiană, ca niște maimuțe. Un perete scund ascundea latrina, de unde se auzeau icneli și explozii de lichid.

— Hai odată! strigă următoarea la rând.

O femeie mai dolofană, cu ochii alungiți de asiatică, citea *Spovedania* lui Tolstoi, în vreme ce o alta, descărnată, cu o manta soldățească peste sarafanul țărănesc, recita dintr-un pamflet pornografic despre Țarină, Rasputin și prietena lor comună, madame Vîrubova.

— „Trei e mai bine decât unul, spuse călugărul. Anna, țâțele tale sunt zemoase ca o focă siberiană — dar nimic nu întrece o târtiță imperială doritoare ca a voastră, Țarina mea!"

Se auziră râsete. Cititoarea amuți.

— Asta cine mai e? Contesa Vîrubova, care caută la pușcărie nițică variație după viața de la curte?

Creatura în manta sări în picioare. Călcă pe o făptură adormită, care țipă indignată, se repezi la Sașenka și o prinse de păr.

— Împuțită mică și bogată, nu te mai holba la mine!

Pentru prima oară de când o arestaseră, Sașenkăi i se făcu frică, o frică reală, care i se zvârcolea în intestine și îi ardea în gâtlej. Înainte de a apuca să formuleze vreun gând, se trezi cu o lovitură peste gură și se prăbuși; creatura se aruncă imediat peste ea, cu toată greutatea ei sufocantă. Sașenka se căznea să respire. Speriată de moarte, se gândi la Lala, la Grand-maman de la școală, la poneiul ei de la țară... Dar în clipa următoare, atacatoarea fu trasă de pe ea și aruncată într-o parte.

— Ai grijă, nenorocito. Să nu te atingi de ea! Cred că e una de-a noastră.

Femeia dolofană, ţinând în mână cartea lui Tolstoi deschisă, se înălţa deasupra Saşenkăi.

— Saşenka? Decanele de vârstă ale celulei îţi urează bun venit. Mâine dimineaţă ai să cunoşti comitetul. Acum se doarme. Poţi să vii pe salteaua mea. Eu sunt tovarăşa Natalia. Tu nu mă cunoşti, dar eu ştiu cine eşti tu.

6

Căpitanul de jandarmerie Sagan se adânci în fotoliul lui preferat, din Clubul Imperial de Iahting de pe Bolşaia Morskaia, şi tocmai îşi freca de gingie o priză de cocaină, când în prag se ivi aghiotantul lui.

— Excelenţă, îmi permiteţi să raportez?

Sagan văzu cum aghiotantul lui cu pielea pătată aruncă o privire grăbită în uriaşa încăpere goală, cu fotolii de piele şi ziare în limbile engleză, franceză şi rusă. Pe perete, în spatele mesei de biliard, atârnau portretele unor preşedinţi de Club, cu piepturile acoperite de ordine, iar din capătul încăperii, deasupra focului în care trosneau butuci cu miros de măr, priveau ochii albaştri şi apoşi ai Ţarului Nicolae al II-lea.

— Dă-i drumul, Ivanov.

— Excelenţă, i-am arestat pe revoluţionarii teroriştii. Am găsit dinamită, amorsă, pistoale, manifeste. Printre ei este şi o elevă. Generalul spune să vă ocupaţi negreşit de ea, înainte de a o scoate din arest tăticul ei bogat. Afară vă aşteaptă un faeton.

Căpitanul Sagan se ridică oftând din fotoliu.

— Ce spui de un pahar, Ivanov, sau o priză?

Îi întinse o cutiuță de argint.

— Noul tonic al doctorului Gemp împotriva oboselii și durerilor de cap.

— Generalul spune să vă grăbiți.

— Sunt obosit, spuse Sagan, deși inima îi zvâcnea.

Era a treia iarnă de război, iar el ajunsese în pragul epuizării. Nu era numai jandarm, ci și ofițer superior al Ohranei, poliția secretă a Țarului.

— Spioni nemți, bolșevici, socialist-revoluționari, trădători de orice speță. Nici nu apucăm să ne îngrijim de toți. Și apoi mai e și Rasputin. Dar ia loc o clipă.

— Fie! Atunci aș bea și eu un coniac, spuse Ivanov, puțin mai ezitant decât ar fi fost pe placul lui Sagan.

— Coniac? Gusturile-ți devin cam scumpe, Ivanov.

Sagan sună dintr-un clopoțel de argint. Un chelner, înalt și subțire ca un fluier se strecură pe ușă.

— Două coniacuri, și mai iute, spuse Sagan și inhală avid mirosul de trabuc, apă de colonie și ceară de pantofi, esența olfactivă a cazinourilor pentru ofițeri și a cluburilor pentru domni de pe tot cuprinsul Imperiului.

Când li se aduseră paharele, cei doi bărbați se ridicară în picioare și închinară în cinstea Țarului. Își goliră paharele dintr-o singură sorbitură și ieșiră grăbiți în foaier.

Își îmbrăcară vestoanele, își traseră pe cap căciulile de blană și ieșiră afară, în gerul amorțitor. În jurul lor se învârtejeau fulgi de zăpadă amorfi. Era deja miezul nopții, dar luna plină dădea zăpezii proaspăt căzute un luciu albastru, straniu. Cocaina, își spuse Sagan, e întăritorul ideal al unui polițist al Ohranei, fiindcă îți mărește capacitatea de observație și îți ascute văzul. Faetonul îl aștepta — o trăsură înaltă, cu un singur cal, care scotea nori de abur pe nări, și al cărei vizitiu era o grămadă de

haine sforăitoare. Ivanov îi dădu un ghiont, iar din cojoc se ivi chelia rozalie şi lucioasă a vizitiului, ai cărui ochi lăcrimoşi îl făceau să semene cu un grotesc bebeluş uriaş, venit pe lume beat mort.

Sagan, cu inima bubuindu-i în piept, scrută strada. Cupola aurie a Catedralei Sfântului Isaac se înălţa în stânga lui ameninţătoare deasupra caselor, de parcă ar fi vrut să le strivească. În dreapta, zări intrarea casei Zeitlinilor. Se asigură că supraveghetorii erau la posturile lor. Da, un mustăcios într-un palton verde, cu pălărie de fetru, pândea în apropierea colţului. Era Batko, fostul subofiţer cazac; stătea la intrarea casei de vizavi şi fuma o ţigară. (Cazacii şi foştii subofiţeri erau cei mai buni „agenţi externi", folosiţi pentru supravegherea de persoane.) Puţin mai departe, în josul străzii, dormita un birjar: Sagan spera să nu doarmă cu adevărat.

Un Rolls-Royce cu lanţuri la roţi şi blazonul Romanovilor pe portiere trecu pe lângă el. Sagan ştia că îi aparţinea Marelui Duce Serghei, care se îndrepta probabil spre casă, însoţit de amanta lui, o balerină pe care o împărţea cu vărul său, Marele Duce Andrei.

Dinspre Podul Albastru de peste Moika se auzi ecoul unor ţipete, lovituri înăbuşite, scrâşnete de cizme şi bufnituri de trupuri omeneşti pe zăpada bătătorită. Câţiva marinari de la fortăreaţa Kronstadt se băteau cu nişte soldaţi.

Pe urmă, tocmai când Sagan aşezase deja un picior pe treapta faetonului, se apropie huruind o limuzină Benz. Un şofer în uniformă sări afară şi deschise portiera căptuşită cu piele. Din limuzină coborî un bărbat aprins la faţă, în palton de blană. Manasevici-Manuilov, spion, profitor de război, prieten al lui Rasputin, evreu convertit

la ortodoxism, trecu grăbit pe lângă Sagan și intră în Clubul Imperial de Iahting. În interiorul limuzinei, Sagan zări niște satin șifonat, roșu-închis, și o blană de nurcă în jurul unui gât palid. Un nor scârbos de transpirație și fum de trabuc îl lovi în față. Sagan se sui în trăsură.

— Asta s-a ales de Imperiu, îi spuse lui Ivanov. Spioni jidovi și clanuri de afaceriști. Nu trece zi fără un nou scandal!

— Dii! strigă vizitiul și pocni din bici, cam prea aproape de nasul lui Sagan.

Faetonul se puse în mișcare cu o smucitură.

Sagan se lăsă pe spate. Luminile orașului lui Petru cel Mare treceau pe lângă el. Coniacul era o bilă de aur topit, care îi curăța stomacul. Aici era viața lui, în capitala celui mai întins imperiu din lume, guvernat de cei mai proști oameni ai săi, în timpul celui mai îngrozitor război pe care îl cunoscuse omenirea. Țarul ar trebui să se considere norocos, gândi Sagan, că el și colegii lui încă mai credeau în el și în dreptul său de a domni, că erau suficient de vigilenți, că nu s-ar fi dat în lături de la nimic pentru a-l salva pe acest țar nătărău și isterica de nevastă-sa, indiferent de prietenii lor...

— Vreți să știți ce cred eu, boiere? întrebă vizitiul și se întoarse pe jumătate către călătorii săi, astfel încât felinarele faetonului îi luminară râtul de porc. Ovăzul se scumpește iară! De mai crește o dată prețul, n-o să ne mai putem hrăni caii. A fost o vreme, îmi amintesc foarte bine, când ovăzul era numai...

Ovăz, ovăz și iar ovăz, numai asta auzea Sagan de la afurisiții ăștia de vizitii. Trase adânc aer în piept, în vreme ce sângele său încărcat de cocaină îi vuia în tâmple ca un râu de munte.

7

— Unde ieşi diseară? o întrebă Zeitlin pe soţia sa.

— Încă nu ştiu, oftă Ariadna visătoare.

Zăcea întinsă pe divan, în budoarul ei de culoarea cărnii fragede, doar în ciorapi şi jupon. Închise ochii, în timp ce camerista o coafa cu un ondulator. Avea o voce profundă şi răguşită, cuvintele se contopeau, de parcă ar fi fost deja puţin ameţită.

— Vrei să mă însoţeşti?

— E important, iubirea mea.

Zeitlin îşi trase un scaun mai aproape de divan.

— Păi, întâi poate un cocteil la baroneasa Rozen, pe urmă cinez la Donan, poate dansez puţin la Acvariu — ador localul acesta, ai văzut minunăţiile de peşti care mărginesc pereţii? — şi apoi, nu ştiu încă... Ah, Niuna, hai să vedem, în seara asta parcă aş purta ceva de brocard.

Alte două cameriste se iviră din garderobă, Niuna, cu o casetă de bijuterii în mână, cealaltă, cu un munte de rochii pe braţ.

— Haide, Ariadna. Trebuie să ştiu unde mergi, se răsti Zeitlin.

Ariadna se aşeză în capul oaselor.

— Ce s-a întâmplat? Eşti cam tulburat. S-a prăbuşit bursa sau... — şi îi adresă un surâs tandru, care îi făcu dinţii albi să scânteieze — sau înveţi cumva să fii gelos? Ştii, nu e niciodată prea târziu. Unei femei îi place să aibă sentimentul că este ceva preţios.

Zeitlin trase din trabuc. Căsnicia lor se mărginea la asemenea scurte schimburi de replici, înainte ca fiecare să se arunce singur în viaţa de noapte a Sankt

Petersburgului, deşi la baluri şi dineuri oficiale continuau să meargă împreună. Aruncă o privire la patul nefăcut, unde soţia lui îşi petrecea atâtea ceasuri din zi dormitând. Se uită la rochiile din batist, şifon şi mătase, la flacoanele cu loţiuni şi parfumuri, la ţigaretele fumate pe jumătate, la cristalele tămăduitoare şi la toate celelalte mofturi şi articole de lux; privirea îi zăbovi însă asupra Ariadnei, cu pielea ei albă ca laptele, umerii laţi şi ochii de culoarea violetelor. Era încă frumoasă, deşi ochii îi erau încercănaţi, iar la tâmple i se vedeau venele.

Ea deschise braţele şi le întinse spre el, răspândind o aromă delicioasă de piele şi tuberoze. Dar Zeitlin era prea neliniştit pentru ghiduşiile ei obişnuite.

— Saşenka a fost arestată de jandarmi, îi spuse Ariadnei. Au luat-o din faţa şcolii. Rămâne peste noapte în Krestîi. Tu îţi poţi imagina celulele acelea?

Ariadna clipi de câteva ori. Pe chipul ei palid se iviră câteva cute.

— Trebuie să fie o neînţelegere. Doar e toată ziua cu nasul în cărţi, nu-mi pot imagina să fi făcut vreo prostie. Dar tu sigur o poţi scoate de acolo chiar în seara aceasta, Samuil. Sună-l pe ministrul de interne. Nu-ţi datorează bani?

— Am vorbit adineauri cu Protopopov şi mi-a spus că e grav.

— Niuna? îi făcu Ariadna semn cameristei să se apropie. Cred că am să îmbrac rochia mov de brocard, de la Madame Chanceau, cea cu foiţă de aur şi volănaşe, şi am să port la ea şiragul de perle şi broşa cu safire...

Zeitlin îşi pierdu răbdarea.

— Ajunge, Ariadna, spuse el şi de data aceasta i se adresă în idiş, pentru ca servitoarele să nu îl înţeleagă. Nu te mai

tolăni pe divan ca o dansatoare de revistă! E vorba despre Saşenka.

Reveni la limba rusă şi aruncă o privire sumbră în încăpere:

— Fetelor! Lăsaţi-ne singuri!

Zeitlin ştia că accesele lui de mânie erau rare şi inspirau teamă, iar cele trei cameriste lăsară rochiile, bijuteriile şi ondulatorul din mâini şi se strecurară afară.

— Chiar era necesar? întrebă Ariadna, cu glasul tremurat şi lacrimi în ochii mânjiţi cu creion de contur negru.

Dar Zeitlin adoptă un ton de afaceri.

— Îl vezi diseară pe Rasputin?

— Da, am să trec mai târziu pe la părintele Grigori. După miezul nopţii. Şi nu vorbi despre el cu atâta batjocură, Samuil. Când m-a hipnotizat acel lama mongol al doctorului Badmaiev în Casa spiritelor, mi-a spus că am nevoie de un dascăl deosebit. Şi a avut dreptate. Părintele Grigori mă ajută, mă hrăneşte spiritual. Îmi spune că sunt un mieluşel blând într-o lume de lupi şi că tu mă sufoci. Sau crezi cumva că sunt fericită în casa asta?

— Aici e vorba numai despre Saşenka, replică Zeitlin, dar Ariadna ridică tonul.

— Mai ştii, Samuil, când mergeam mai demult la balet şi toate binoclurile erau aţintite asupra *mea*, nu asupra scenei? „Cum e îmbrăcată baroneasa Zeitlin? Ia priviţi-i ochii, bijuteriile, umerii ei drăgălaşi..." Când mă vedeau ofiţerii, gândeau: ce cal frumos de curse, o iapă pursânge — ar merita să îţi încarci conştiinţa de dragul ei! Nu erai mândru de mine, Samuil? Şi acum — uită-te la mine!

Zeitlin se ridică furios de pe scaun.

— Nu e vorba despre tine, Ariadna. Încearcă să-ţi aminteşti că vorbim despre copilul nostru!

— Iartă-mă. Te ascult...

— Mendel s-a întors din exil. — O văzu ridicând din umeri.

— A, deci știai? Ei bine, se pare că el este răspunzător pentru arestarea fetei noastre, spuse Zeitlin, care îngenunche lângă divan și o prinse de mâini. Ascultă, Protopopov a scăpat frâiele din mâini. Nici măcar prim-ministrul Stürmer nu mai are vreo influență — or să-l schimbe curând. Totul se află în mâinile Țarinei și ale lui Rasputin. De data aceasta, *te rog* să te duci la Rasputin — cât mai degrabă! Sunt nespus de fericit că ai trecere la el și nu-mi pasă cât te va pipăi acest țăran sfânt. Spune-i că e noaptea lui norocoasă. Numai *tu* poți face lucrul acesta, Ariadna. Du-te acolo și roagă-i pe toți — pe Rasputin, pe toți prietenii Țarinei, pe oricine să o elibereze pe Sașenka!

— Mă trimiți într-o misiune?

Ariadna se scutură ca o pisicuță plouată.

— Da.

— Pe mine, într-o misiune politică? Asta-mi place.

Ariadna se întrerupse, iar lui Zeitlin i se păru că aude cum se mișcă rotițele minții ei, pentru a lua o decizie.

— Am să-ți dovedesc ce mamă bună sunt, zise aceasta, apoi se sculă de pe divan și trase de șnurul împletit de lângă ea — Fetelor, veniți înapoi! Trebuie să arăt răpitor.

Cameristele reveniră în budoar și se uitau la Zeitlin cu precauție.

— Dar *tu* ce vei face, Samuil?

— Am să mă țin de nas și am să mă duc la prințul Andronikov. Toți vor fi acolo.

Ariadna îi cuprinse fața cu mâinile. Lui Zeitlin îi dădură lacrimile de la respirația ei înțepătoare.

— Tu și eu într-o misiune, Samuil!

În pofida pielii ei aspre — urmare a alcoolului şi opiului — încă o mai găsea fermecătoare. Avea buzele uscate, un uşor prognatism, iar buza superioară, mai lungă decât cea inferioară, exprima o lăcomie fără margini. Umerii şi picioarele ei erau încă superbe, deşi burta-i devenise proeminentă. Cu toate defectele ei, Ariadna stârnea încă prea uşor dorinţe brute, aşa cum o piersică pârguită capătă prea uşor pete de la apăsare. Acum, cu ochii mânjiţi de creion negru şi lacrimi, arăta ca o Cleopatra drogată.

— Samuil, pot să iau Russo-Baltul?

— Sigur, spuse Zeitlin, care îi cedă cu plăcere limuzina.

Se ridică şi o sărută. Pe Ariadna o trecu un fior de plăcere. Deschise capacul ceasului de aur, incrustat cu diamante, de pe şemineu, scoase o ţigaretă egipteană din sertarul secret şi îl privi cu ochi în care răsuna ecoul unor spaţii pustii.

Samuil se gândi că Ariadna era ca un copil pierdut şi se făcu pe sine vinovat de acest lucru. Aprinse întâi ţigareta ei şi pe urmă trabucul stins din mâna lui.

— Atunci am să pornesc şi eu la drum, spuse Zeitlin şi se uită la ea cum inhalează şi desparte apoi buzele pentru a scoate fumul.

— Noroc, Samuil, îi strigă Ariadna din urmă.

Nu voia să ajungă prea târziu la prinţul Andronikov — soarta Saşenkăi depindea de el — dar se mai opri o clipă şi aruncă o ultimă privire în încăpere, înainte de a închide uşa în urma sa.

— Asta cum arată? Dar asta? Vedeţi cum se leagănă când merg? Vezi, Galia? Râdea Ariadna, iar cameristele îşi făceau de lucru în jurul ei. Ţie nu ţi se pare, Niuna, că rochiile de la Worth sunt cele mai rafinate? Mor de nerăbdare să fiu văzută la Acvariu în rochia asta...

Trezit la realitate, Zeitlin își dădu seama că soția lui avea să-l uite și pe el, și pe copilul lor, de îndată ce va ieși din casă.

8

Sașenka se agăță toată noaptea de trupul gigantic al Natașei.

Femeia mai vârstnică sforăia și de fiecare dată când se răsucea, o împingea de pe saltea pe Sașenka, care abia îndrăznea să se miște. Sașenka zăcea cu șoldul pe pardoseala de piatră rece ca gheața, dar era fericită că se află în preajma Natașei, în siguranță. Își simțea gura tumefiată de la lovitura încasată, iar mâinile îi tremurau. Încă se mai temea că monstrul ar putea-o ataca din nou sau ar putea-o înjunghia pe timpul nopții, într-un acces de turbare. Fiecare dintre femeile de aici avea cu siguranță un cuțit. Sașenka se zgâia în penumbră la învălmășeala de corpuri femeiești — o femeie pe jumătate goală avea sânii stafidiți și sfârcuri lungi ca niște dopuri de plută — și simțea cum se ridică în jurul ei dogoarea și duhoarea de mucegai. Se ruga să vină odată cineva s-o salveze.

Lămpi cu petrol trecură pâlpâind prin fața celulelor. Un paznic zăvora de două ori ușile. Cineva spăla pe jos în coridor. Mirosul de petrol și dezinfectant acoperi un timp putoarea de excremente și urină, dar numai un timp. Sașenka spera ca fiecare mormăit, pârâit sau trosnet să semnaleze eliberarea ei, dar nimeni nu-și făcu apariția. Noaptea se întindea nesfârșită înaintea ei, rece, înfricoșătoare, dușmănoasă.

— Am primit prin telegraful puşcăriei vestea că vei veni, îi şoptise Natasa. Suntem aproape rude, noi două. Eu sunt soţia unchiului tău Mendel. Ne-am cunoscut în exil. Pun pariu că n-ai ştiut că s-a însurat cu o femeie din Iakuţia. Ei bine, da, o siberiancă get-beget. Aha, înţeleg — n-ai ştiut nici măcar că e însurat. De, ăsta e Mendel, conspiratorul înnăscut. Eu n-am ştiut până în ziua de azi că are o nepoată. Dar în tine are încredere. Să nu îţi pierzi cumpătul: oportunităţi se găsesc întotdeauna...

Natasa mormăia şi gemea acum în somn, bolborosind ceva în limba ei maternă. Saşenka îşi aminti că cei din Iakuţia credeau în spirite şi şamani. O femeie strigă: „Îţi tai beregata!" O alta se văicărea: „Pierdută... pierdută... pierdută." În celula de alături, unde erau numai bărbaţi, avu loc o bătaie. Cineva fu rănit, paznicii îl târâră după ei pe bărbatul care gemea şi aduseră o cârpă să şteargă pe jos. Uşi se deschideau şi se trânteau. Saşenka ciulea urechile la accese de tuse ftizică şi chiorăituri de maţe, la paşii paznicilor şi la bolboroselile din stomacul Natasei. Nu-i venea să creadă că toate acestea i se întâmplau chiar ei. Deşi era mândră să se afle aici, frica, putoarea şi noaptea, care nu mai voia să se sfârşească, aveau darul de a o aduce la disperare. Dar nu-i explicase oare unchiul Mendel că puşcăria e un rit de iniţiere? Şi ce-i şoptise Natasa înainte de a aţipi? Da: „Mendel are încredere în tine."

Mendel era motivul pentru care se afla ea aici, întâlnirea lor din vara trecută. Familia ei îşi petrecea verile întotdeauna la Zemblişino, o moşie la sud de Sankt Petersburg, nu departe de şoseaua către Varşovia. Evreilor nu le era permis să locuiască în capitală sau să posede pământuri, cu excepţia negustorilor înstăriţi de seama

baronului Zeitlin. Tatăl Saşenkăi nu era doar proprietarul vilei de la oraş, ci şi al conacului cu coloane albe, al pădurii şi al parcului de la Zemblişino. Saşenka ştia că tatăl ei nu era singurul magnat evreu din Sankt Petersburg. Poliakov, un alt baron evreu, regele căilor ferate, locuia în vechiul palat de cărămidă roşie al prinţului Menşikov, prima casă care fusese ridicată în noul oraş al lui Petru cel Mare, pe noul chei, aproape faţă în faţă cu Palatul de Iarnă.

Vara, la ţară, Saşenka şi Lala puteau face tot ce le trecea prin minte, deşi Zeitlin le mai convingea uneori să joace tenis cu el sau să facă o mică plimbare cu bicicleta. Mama ei, care fie avea o criză de nervi sau cădea într-un delir mistic, fie avea inima frântă din dragoste, nu-şi părăsea decât rareori odaia — şi se întorcea la oraş cât mai curând posibil. Lala îşi petrecea zilele culegând ciuperci şi afine sau călărind pe Almaz, poneiul roşcat. Saşenka se retrăgea să citească; îi plăcea să fie singură.

Vara trecută fusese oaspete în casa lor şi unchiul Mendel. Era un bărbat scund şi stângaci, cu un picior strâmb şi cu un pince-nez cu lentile groase, pe nasul mare şi coroiat. Lucra până noaptea târziu în bibliotecă, fuma mahorcă şi îşi fierbea cafea la ibric, a cărei aromă arsă, de nucă, umplea toată casa. Dormea deasupra grajdurilor, zăcea toată dimineaţa în pat şi nu se scula decât după prânz. Părea incapabil să se adapteze la vară, căci purta mereu acelaşi costum de culoare închisă, slinos, şi o cămaşă şifonată, cu gulerul murdar. Ghetele lui erau întotdeauna găurite. Alături de tatăl ei, mereu îngrijit, şi de mama ei, îmbrăcată întotdeauna după cerinţele modei, Mendel îi părea Saşenkăi un străin de pe o altă planetă. Când îi prindea privirea, făcea o grimasă morocănoasă şi

se uita în altă parte. Arăta teribil de bolnav, cu pielea lui gălbejită şi pătată, cu gâfâielile lui astmatice, urmare a anilor petrecuţi în temniţă şi în exilul siberian.

Familia nu-l putea suporta pe Mendel. Nici măcar mama Saşenkăi, sora lui Mendel, nu-l plăcea — dar îl tolera în casa lor. „E singur pe lume, o tristă şi sărmană făptură," spunea Ariadna cu dispreţ.

Într-o noapte, Saşenka nu putu să adoarmă. Era ora trei dimineaţa. Vara era toridă şi în camera ei de la mansardă aerul era înăbuşitor. Coborî după un pahar cu limonadă, trecu pe lângă portretul contelui Orlov-Cesmenski, fostul proprietar al conacului, pe lângă cei cincisprezece păuni de cristal din vitrină şi ceasul englezesc cu pendulă şi ajunse în vestibulul răcoros şi plăcut, cu dale de piatră albe şi negre. Observă că în bibliotecă lumina mai era aprinsă şi simţi mirosul de cafea şi fum de ţigară.

Când Mendel deschise uşa bibliotecii, Saşenka se ascunse degrabă în garderobă, de unde îl urmări pe unchiul ei, care ieşi şchiopătând, cu o sclipire de tăciune în ochii injectaţi şi ţinând în degetele ca nişte gheare un vraf de hârtii preţioase.

Miasma îmbâcsită a nopţii petrecute fumând ţigară de la ţigară răbufni din încăpere ca himera unei viituri. Saşenka aşteptă să se îndepărteze Mendel şi se furişă apoi în bibliotecă, pentru a arunca o privire în cărţile care îl captivau în asemenea măsură, încât era dispus să facă puşcărie de dragul lor. Masa de scris era goală.

— Eşti curioasă, Saşenka?

Mendel stătea în prag, glasul lui era surprinzător de profund şi sonor, îmbrăcămintea lui ostentativ roasă de molii.

Saşenka tresări.

— Doar interesată, răspunse.

— De cărţile mele?

— Da.

— Le ascund după ce termin. Nu vreau ca oamenii să ştie ce mă preocupă sau ce gândesc, spuse Mendel, ezitând puţin. Dar tu eşti o fiinţă serioasă. Singura intelectuală din familia aceasta.

— De unde ştii tu asta, unchiule, dacă până acum nu te-ai ostenit să stai de vorbă cu mine?

Saşenka era deopotrivă bucuroasă şi uimită.

— Ceilalţi sunt nişte capitalişti decadenţi, iar rabinul din familia noastră aparţine Evului Mediu. Eu te judec pe tine în funcţie de lecturile tale. Maiakovski. Nekrasov. Blok. Jack London.

— Înseamnă că m-ai urmărit?

Lentilele pince-nez-ului lui Mendel erau atât de unsuroase, încât abia dacă mai vedea ceva prin ele. Se apropie şchiopătând de raftul cu cărţi englezeşti, unde se afla şi o ediţie completă a operelor lui Dickens, legată în piele şi purtând blazonul auriu al Zeitlinilor. Scoase un volum, îşi vârî mâna în spaţiul gol din spatele acestuia şi îi oferi Saşenkăi o carte veche, flendurită de atâta citit: *Ce-i de făcut?* de Cernîşevski.

— Citeşte-o pe asta. După ce o termini, găseşti următoarea aici, în spatele lui *David Copperfield.* Ai priceput? Iar mai departe o să vedem noi.

— Ce să găsesc? Unde?

Dar Mendel dispăruse, lăsând-o singură în bibliotecă.

Aşa începuse totul. În seara următoare, Saşenka aşteptă nerăbdătoare să adoarmă toţi ai casei, pe urmă se strecură jos şi se apropie de operele lui Dickens, inspirând

aroma delicioasă de cafea şi duhoarea înţepătoare de mahorcă.

— Eşti pregătită pentru următoarea? Cum apreciezi cartea? o întrebă Mendel, fără să-şi ridice privirea.

— Rahmetov este cel mai fascinant erou pe care l-am întâlnit vreodată, spuse Saşenka şi îi înapoie cartea. Este altruist, pătimaş. Nimic nu e mai important pentru el decât cauza. „Omul ieşit din comun", pe care îl ating evenimentele istorice. Vreau să fiu şi eu ca el.

— Noi toţi vrem asta, replică Mendel. Eu cunosc mulţi Rahmetovi. Este prima carte pe care am citit-o eu. Şi nu doar eu, şi Lenin.

— Vorbeşte-mi despre Lenin. Şi ce este un bolşevic? Tu eşti bolşevic, menşevic, socialist-revoluţionar, anarhist?

Mendel o studie cu ochii mijiţi, de parcă ar fi fost un exemplar de la grădina zoologică, şi trase din ţigara prost răsucită, înecându-se cu fumul. Tuşi horcăit.

— Ce te interesează pe tine? Ce părere ai tu despre Rusia vremurilor noastre, despre muncitori, ţărani, despre război?

— Nu ştiu. Cred că...

Saşenka se întrerupse când îi simţi privirea sfredelitoare.

— Hai, spune.

— Totul e greşit. Totul e atât de nedrept. Muncitorii sunt nişte sclavi. Noi pierdem războiul. Totul e putred. Sunt şi eu o revoluţionară? O bolşevică?

Mendel îşi răsuci o nouă ţigară cu o delicateţe uimitoare, linse foiţa şi şi-o aprinse. O flăcăruie portocalie pâlpâi şi se stinse.

— Tu nu ştii suficiente lucruri pentru a fi ceva, spuse. Trebuie să o luăm încet. De-acum înainte vei fi unica

elevă a cursului meu de vară. Uite, asta-i următoarea carte.

Îi dădu romanul lui Victor Hugo despre Revoluția franceză, *1793*.

În noaptea următoare, Saşenka era şi mai entuziasmată.

— Eşti pregătită de noi cărţi? Cum o apreciezi?

— *Nimeni nu-l văzuse vreodată plângând,* cită Saşenka din memorie descrierea pe care i-o făcea Hugo eroului său Cimourdain. *O virtute inaccesibilă, glacială. Un om drept, dar înspăimântător. Pentru un preot revoluţionar nu există cale de mijloc, ori e infam, ori e sublim. Cimourdain era sublim, aspru, respingător, sumbru, dar înainte de toate, pur.*

— Bravo. Dacă Cimourdain ar trăi astăzi, ar fi bolşevic. Atitudinea potrivită o ai deja, acum ai nevoie de cunoştinţe ştiinţifice. Marxismul este o ştiinţă. Citeşte asta.

Mendel ţinea în mâna ridicată un roman cu titlul *Lady Cynthia de Fortescue şi dragostea pentru nemilosul colonel*. Pe copertă era o damă cu buzele rujate într-un roşu sângeriu şi obrajii unei vipere africane, iar în spatele ei pândea un ofiţer al naibii de arătos, cu mustaţa răsucită şi ochii mijiţi.

— Ce-i asta? întrebă ea.

— Citeşte ce-ţi dau.

Mendel se aşezase deja la masa de scris şi mâzgălea ceva cu creionul.

Când deschise cartea în camera ei, găsi ascuns înăuntru *Manifestul comunist* al lui Marx. Acestuia îi urmară Plehanov, Engels, Lasalle, iarăşi Marx şi Lenin.

Nimeni nu mai vorbise până atunci cu Saşenka aşa cum o făcea Mendel. Pentru mama ei trebuia să rămână o copilă prostuţă şi să se pregătească pentru o viaţă de

baluri în saloane supraîncălzite, căsnicii nefericite şi adultere mârşave. Ea îşi iubea tatăl mai presus de orice, dar el abia dacă-i acorda atenţie „vulpiţei" lui şi nu vedea în ea decât o jucărie pufoasă. Iar scumpa ei Lala îşi găsise demult locul în viaţă şi nu citea decât romane precum *Lady Cynthia de Fortescue şi dragostea pentru nemilosul colonel.* În ceea ce-l privea pe unchiul Gideon, acesta era un fustangiu decadent, care încercase deja să flirteze cu ea, ba chiar o mângâiase o dată pe fese.

La masă şi în societate, nu scotea aproape niciun cuvânt, atât de încântată era de cursul ei de introducere în marxism, atât de preocupată era să-i mai adreseze şi alte întrebări lui Mendel. În gând, Saşenka era cu el, în biblioteca lui plină de fum, departe de părinţii ei. Lala o găsea uneori dormind cu lampa aprinsă, cu un roman trivial lângă ea, şi îşi făcea griji că citeşte prea mult. Mendel îi deschisese ochii pentru grotesca nedreptate a societăţii capitaliste, pentru asuprirea muncitorilor şi ţăranilor, şi o făcuse să înţeleagă că Zeitlin — da, propriul ei tată — era un exploatator al clasei muncitoare.

Dar exista o soluţie, după cum află Saşenka: o luptă de clasă, care avea să treacă prin anumite etape, sfârşind într-un paradis proletar al egalităţii şi demnităţii. Teoria marxistă era universală şi utopică, iar existenţa omului se încadra în frumoasa ei simetrie formată din istorie şi dreptate. Ea nu putea pricepe cum muncitorii din lumea industrializată, îndeosebi din Sankt Petersburg şi Moscova, ţăranii din satele ruseşti şi ucrainene, servitorii şi slujnicele din casele tatălui ei nu se răzvrăteau împotriva stăpânilor lor şi nu îi omorau pe dată. Saşenka se îndrăgostise de ideile materialismului dialectic şi de dictatura proletariatului.

Mendel o trata ca pe un om în toată firea; ba nu, mai mult de-atât, ca pe un *bărbat* în toată firea, un complice la cea mai profitabilă, cea mai nobilă mișcare secretă a lumii. Curând, ajunseră să se întâlnească aproape ca doi amanți, pe înserat și în zori, în grajduri, în pădurea de mesteceni și printre muri, la cules de ciuperci, ba chiar și noaptea, șușotind în sufragerie, la adăpostul pereților tapetați cu mătase galbenă, care miroseau a garoafe și liliac.

Da, gândea Sașenka acum, calea către această temniță plină de duhori, în iarna tenebroasă a Sankt Petersburgului, începuse pe moșia de basm a tatălui ei, în acele nopți de vară, când cântau privighetorile și amurgul era un văl roz. Dar reprezenta ea oare pentru tronul imperial o amenințare atât de mare, încât să merite să fie arestată din fața Institutului Smolnîi și aruncată în celula aceasta?

O femeie din spatele Sașenkăi se ridică și porni, clătinându-se, spre găleata pentru necesitățile fiziologice. Se împiedică de Sașenka, căzu peste ea și o înjură. Dar ea, de data aceasta gata de luptă, o prinse pe femeie de gâtul fleșcăit. Aceasta își ceru scuze, însă Sașenka își dădu brusc seama că îi era totuna. Acum gusta și ea din adevărata mizerie a Rusiei. Acum le putea spune că ea nu cunoștea numai vile și limuzine. Acum era și ea femeie în toată firea, responsabilă, independentă de familia ei. Încercă zadarnic să adoarmă.

În cloaca Imperiului se simțea pentru întâia oară vie.

9

Pentru excursia sa în noaptea Sankt Petersburgului, Zeitlin îmbrăcă o redingotă şi un guler scrobit curat şi îşi prinse în piept Ordinul Sf. Vladimir, clasa a II-a, o decoraţie care nu fusese conferită decât câtorva industriaşi evrei.

Jos, la piciorul scării, zăbovi o clipă cu o mână sprijinită de frumoasele cahle turcoaz ale sobei olandeze din vestibul şi decise că era mai bine să îşi pună socrii la curent cu cele întâmplate Saşenkăi. Ştia că soţia lui nu avea să se ostenească. Traversă salonul pustiu şi sufrageria, ai cărei pereţi erau îmbrăcaţi în damasc de mătase galbencanar, deschise apoi o uşă căptuşită cu pâslă verde; care dădea în aşa-numitul Culoar Negru din interiorul întunecos al casei. Aici plutea în aer un alt miros, distinct, de unt, grăsime, fiertură de varză şi sudoare. Îţi sugera o altă Rusie, gândi Zeitlin, vechea Rusie.

Jos, locuiau bucătăreasa şi şoferul, dar el nu se îndreptă într-acolo. Urcă, în schimb, scara ce pornea din Culoarul Negru. Ajuns la jumătatea acesteia, se rezemă de tocul unei uşi, istovit şi ameţit. Ce era? Inima, digestia, o mică slăbiciune nervoasă? Am să cad lat? se întrebă. Gideon avea dreptate, era cazul să îl cheme iarăşi pe doctorul Gemp.

O mână îi atinse umărul şi îl făcu să tresară. Era bătrâna lui doică, Şifra, o stafie albă ca un cearşaf, într-un capot portocaliu şi cu pantofi de casă scămoşaţi, care se îngrijise de Saşenka înainte de sosirea Lalei.

— Aveţi bunăvoinţa de a aproba meniul? croncăni femeia.

Toți ai casei se prefăceau că bătrâna Șifra ar mai avea vreun cuvânt de spus, deși Delphine era acum cea responsabilă pentru bucătărie. Șifra fusese, încetul cu încetul și cu mult tact, trecută la garnitura veche, fără a i se spune acest lucru explicit.

— Am întrebat puterile, băiatul meu drag, adăugă femeia cu blândețe. Am privit în Cartea Vieții. N-are să i se întâmple nimic. N-ați vrea o ceașcă de cacao fierbinte, Samoilo? Ca pe vremuri?

Zeitlin aprobă cu o mișcare din cap meniul, pe care Delphine i-l prezentase deja, dar refuză ceașca de cacao. Bătrâna se îndepărtă la fel de tăcut precum se ivise, plutind ca un fir de păianjen în vânt.

Rămas singur, Zeitlin realiză uimit că avea lacrimi în ochi: de vină era senzuala forță de atracție a copilăriei, care pornea de undeva din burtă. Brusc, propria lui casă îi păru stranie, prea mare, locuită de prea mulți străini. Unde era iubita lui Sașenka? Străfulgerat de o panică violentă, pricepu că fata lui era tot ceea ce conta pentru el.

Dar curând, îl prinseră iar în plasa lor cele o mie de fire ale vieții lumești și bunăstării. Cum să nu rezolve el, Zeitlin, orice problemă? Nimeni nu va îndrăzni să-i trateze fata cu bădărănie: doar știau, desigur, cu toții că el era în relații bune cu Majestățile Sale Imperiale? Avocatul lui, Flek, era deja pe drum; ministrul de interne îi va telefona șefului poliției, acesta comandantului corpului de jandarmerie, care va telefona la rândul său șefului Ohranei. Gândul că Sașenka își va petrece noaptea la sediul poliției, ca să nu mai vorbim de temniță, îi era insuportabil. Dar ce o fi făcut? Doar părea mereu atât de cuviincioasă, atât de corectă, chiar prea serioasă pentru vârsta ei.

Servitorii locuiau mai sus, dar Zeitlin se opri la primul etaj şi deschise uşa cu căptuşeală metalică a locuinţei de deasupra garajului. Aici, mirosurile păreau străine, dar lui Samuil îi erau familiare: grăsime de pui, peşte umplut, cartofi prăjiţi şi aroma acrişoară a vinului de vişine. Zeitlin remarcă mezuzah, cutiuţa cu cuvinte din Tora, care fusese recent bătută într-un cui de tocul uşii, şi trecu pragul a ceea ce el numea „circul ambulant".

Într-o încăpere spaţioasă, ticsită cu teancuri de cărţi strâmbe, candelabre, valize de pânză şi cutii de carton deschise pe jumătate, stătea în picioare la un pupitru un bărbat înalt, bătrân, cu barbă şi perciuni albi, într-un caftan negru şi cu o yarmulke pe cap, şi intona Cele Optsprezece Binecuvântări. Un baston indicator de argint, cu un deget întins, indica pasajul pe care îl citea din Talmudul deschis. Cartea era drapată cu mătase, căci cuvântul sacru nu avea voie să rămână descoperit. Acest bărbat, rabinul Avram Barmakid, nu era tatăl lui Zeitlin, dar reprezenta totuşi o altă legătură cu lumea copilăriei sale: de aici, gândi Zeitlin cu melancolie, mă trag şi eu.

Rabinul Barmakid, odinioară celebrul Înţelept din Turbin, cu gospodărie proprie şi elevi, era acum înconjurat de tristele vestigii care îi înfrumuseţaseră mai demult casa de rugăciune şi casa de studiu. Aici se afla chivotul cu sulurile conţinând Tora, în huse de catifea şi cu lanţuri de argint: lei de aur, cu ochi din pietre roşii şi coame din pietre albastre, le păzeau. Se spunea că rabinul putea face minuni. Buzele lui se mişcau cu repeziciune, chipul lui oglindea bucuria şi frumuseţea cuvintelor sacre într-o lume a haosului şi decăderii. Tocmai celebrase Yom Kippur în această casă, care se îndepărtase de Dumnezeu

și în care se refugiase el. Obișnuia să spună că fericit este doar acela care a pierdut totul, dar și-a păstrat credința.

În 1915, Marele Duce Nicolae Nicolaevici, comandantul suprem al forțelor armate rusești, îi declarase pe toți evreii potențiali spioni germani și îi alungase din satele lor. Li se dăduseră numai câteva ore pentru a-și încărca în căruțe agoniseala de secole. Zeitlin îi salvase pe rabin și pe soția sa, oferindu-le adăpost în Sankt Petersburg, ilegal, căci nu aveau permisiunea de a locui acolo. Deși o condamnau pe fiica lor Ariadna, care se îndepărtase de Dumnezeu, bătrânii erau totuși în sinea lor mândri că se măritase cu Zeitlin, care poseda câmpuri petroliere în Baku, vapoare în Odessa, păduri în Ucraina...

— Tu ești, Samuil? îl chemă un glas răgușit.

În bucătăria de alături, de dimensiunea unui dulap, dădu peste soția rabinului, Miriam, care purta perucă și un capot de mătase și amesteca într-o oală de ciorbă, aflată pe o veche sobă de gătit cu gaz, încadrată de două bufete. O mulțime de vase, parțial curățate, indicau necesitatea de a separa laptele de carne.

— Au arestat-o pe Sașenka, spuse Samuil.

— Vai de mine! exclamă Miriam cu timbrul ei profund. Înainte de lumină, o beznă și mai mare! Aceasta este pedeapsa noastră, Gheena noastră pe pământ, pentru toți copiii care s-au îndepărtat de Dumnezeu, toți niște renegați. Noi am murit cu mult timp în urmă și, slavă Cerului, nu se moare decât o dată. Fiul meu, Mendel, este un anarhist fără Dumnezeu; pe Ariadna, Dumnezeu a pierdut-o: fata mea care, Dumnezeu s-o aibă în pază, iese în fiecare seară pe jumătate despuiată din casă! Fiul meu cel mic, Avigdor, al cărui nume e mort pentru mine, ne-a abandonat demult — pe unde mai e, tot la Londra? Și

acum, scumpa noastră Silberkind a dat şi ea de necaz. În copilărie, Saşenka fusese blondă, iar bunicii ei o mai numeau şi acum Silberkind, copilul de argint.

— Ei bine, să nu mai pierdem timpul.

Femeia începu să toarne miere într-o farfurie adâncă.

— Dar ce pregăteşti acolo?

— Turtă dulce şi supă de pui pentru Saşenka. Să-i duci la închisoare.

Aflaseră deja, zvonul se răspândise în toată casa. Lui Zeitlin îi dădură lacrimile: în vreme ce el telefona miniştrilor, nevasta bătrânului rabin făcea turtă dulce pentru nepoata ei. Nici nu-ţi venea să crezi că aceştia erau părinţii Ariadnei. Cum crescuseră ei în gospodăria lor evreiască floarea aceasta de seră?

Rămase să o privească pe Miriam, aşa cum îşi privise odinioară mama în bucătăria familiei lor, în satul cu gospodării de lemn din Zona de rezidenţă.

— Nici măcar nu ştiu pentru ce au arestat-o, şopti Zeitlin.

Zeitlin era mândru că nu se convertise la ortodoxism. Nu fusese necesar. Ca negustor de ghilda întâi avea dreptul să locuiască în Sankt Petersburg, deşi era evreu — iar cu puţin timp înainte de război fusese ridicat în rangul de consilier intim al Ţarului, echivalentul unui general-locotenent în Tabelul rangurilor. Dar, cu toate acestea, era încă evreu, un evreu discret, dar totuşi evreu. Mai ţinea minte melodia Kol Nidre — şi cât de tulburat fusese când adresase Cele Patru Întrebări de Pesach.

— Eşti alb ca un cearşaf, Samuil, spuse Miriam. Ia loc! Hai, bea asta!

Îi oferi un pahar cu vin de vişine, pe care Zeitlin îl bău dintr-o înghiţitură. Clătinând uşor din cap, înălţă

paharul spre soacra lui, îi sărută mut mâna cu vinișoare albastre și coborî în grabă, pentru a-și lua în primire de la Pantelimon, în fața ușii de intrare, haina din blană de castor și pălăria. Era pregătit.

10

Suprafața canalului înghețat lucea nisipos în lumina lunii, când trăsura căpitanului Sagan opri în fața sediului central al Departamentului Poliției, din Fontanka 16.

Sagan luă ascensorul până la etajul superior, trecu pe lângă două puncte de control, fiecare ocupat de către doi jandarmi, pentru a pătrunde apoi în inima războiului secret purtat de către Imperiu împotriva teroriștilor și trădătorilor: Departamentul de Securitate al Țarului, Ohrana. Deși era târziu în noapte, aici lucra elita serviciului de securitate — funcționari tineri, cu pince-nez-uri și uniforme albastre, sortau fișe (albastre pentru bolșevici, roșii pentru socialist-revoluționari) și adăugau nume în niște scheme labirintice, care reprezentau sectele și celulele revoluționare.

Sagan era una din vedetele în ascensiune ale acestei organizații. Ar fi putut desena și în somn, cu cele mai recente nume și săgeți, schema de organizare a bolșevicilor, cu Lenin aflat în centru. Zăbovi o clipă în fața schemei, pentru a-și savura succesul. Acolo scria negru pe alb: toți membrii Comitetului Central erau arestați, cu excepția lui Lenin și a lui Zinoviev, și a încă șase membri ai Dumei — toată șleahta se afla în exilul siberian, zdrobiți, incapabili să mai pornească vreo revoluție. La fel și

menşevicii: nimiciţi ca grup. Organizaţia de luptă SR: distrusă. Doar câteva celule bolşevice mai trebuiau strivite.

În birourile care se înşirau de-a lungul coridorului, spărgătorii de coduri, cu păr unsuros şi piele solzoasă, stăteau aplecaţi deasupra unor coloane de hieroglife, iar ofiţerii provinciali de modă veche, în cizme şi cu perciuni, studiau hărţi ale Districtului Vîborg, punând la cale razii. Serviciul de securitate are nevoie de toate soiurile de oameni, gândi Sagan, când îi căzu privirea pe un coleg, care fusese revoluţionar până nu demult, dar schimbase fronturile. În cealaltă parte a încăperii, îl zări pe fostul hoţ, care era acum expert în spargeri al Ohranei. Îl salută pe aristocratul italian homosexual, în realitate fiul unui lăptar evreu din Mariupol, care se specializase în interogatorii purtate cu delicateţe...' Cât despre mine, gândi Sagan, am şi eu specialitatea mea: transform revoluţionari în agenţi dubli. L-aş putea face şi pe Papa să se lepede de Dumnezeu.

Îi ordonă unui funcţionar să-i aducă dosarele raziilor din acea noapte şi rapoartele agenţilor săi despre activităţile evreului Mendel Barmakid şi ale nepoatei sale, fata lui Zeitlin.

11

Mirosul de apă de trandafiri şi lumânări parfumate din salonul prinţului Andronikov era atât de puternic, încât îi dădea lui Zeitlin ameţeli şi junghiuri în piept. Luă un pahar cu şampanie şi îl goli dintr-o înghiţitură: avea nevoie de curaj. Începu să scruteze mulţimea, dar ştia că

nu avea voie să pară disperat. O fi știind toată lumea de ce mă aflu aici? S-o fi răspândit vestea despre Sașenka? se întrebă. Spera să nu fie așa.

În încăpere se înghesuiau petiționari în redingote, cu gulere ascuțite și decorații, oameni de afaceri rumeni, care pufăiau din trabucuri, dar predominau femeile cu umeri goi și fetele cu buze rozalii și obraji lucioși, fardați, îmbrăcate în catifea, care fumau țigarete egiptene parfumate din portțigarete de aur.

Obezul Hvostov, fost ministru, îl luă deoparte și începu:

— Nu mai e mult și Țarul va numi un cabinet reprezentativ — nu se mai poate așa, Samuile!

— De ce nu? De trei sute de ani se poate așa. N-o fi perfect sistemul acesta, dar e mai puternic decât ne imaginăm noi.

Pe toată durata vieții lui, indiferent cât de des se reamestecaseră cărțile, întotdeauna căpătaseră în cele din urmă o configurație nu tocmai dezavantajoasă pentru interesele lui Zeitlin. Era viitorul lui, norocul lui, consemnat în Cartea Vieții. Lucrurile nu aveau cum să nu meargă bine, pentru el și pentru Sașenka, își spuse Zeitlin.

— Ai aflat ceva? insistă Hvostov, apucându-l pe Zeitlin de braț. Pe cine va numi? Nu mai putem continua așa, Samuile! Știu că îmi dai dreptate.

Zeitlin își eliberă brațul.

— Unde e Andronikov?

— În spate... dar n-ai să ajungi până acolo! E prea multă îmbulzeală. Și mai e ceva...

Zeitlin se refugie în mulțime. Zăduful și parfumurile erau insuportabile. Mâinile asudate ale bărbaților alunecau pe spinările moi și palide ale doamnelor. Fumul

era atât de dens, încât se formase o pâclă înecăcioasă, deopotrivă barbară şi rafinată. Guvernatorul General, bătrânul prinţ Obolenski, reprezentanţi ai autenticei înalte aristocraţii şi doi Goliţîni erau acolo: băgaţi în rahat până-n gât, comentă Zeitlin în gând. O fată frumuşică, ţinută într-un profitabil triplu concubinaj de către viceministrul de interne, noul ministru de război şi Marele Duce Serghei, se săruta în văzul tuturor cu Simnavici, secretarul lui Rasputin. Lui Zeitlin nu-i făcea nicio plăcere să vadă aşa ceva: gândul îi zbură acasă, la rabin şi Miriam. Lor nu le-ar fi venit să creadă că oamenii de la curtea Imperiului decăzuseră în asemenea hal.

La capătul unui tunel care traversa învălmăşeala de braţe, picioare şi cefe, Zeitlin zări un ochi minuscul, bulbucat, cu gene atât de dese, încât păreau lipite unele de altele. Era convins că ochiul celălalt şi corpul aferent îi aparţineau lui Manasevici-Manuilov, un găinar primejdios, spion al poliţiei şi de curând, în mod ruşinos, şeful Cancelariei primului-ministru Stürmer.

Zeitlin îşi croi calea prin mulţime dând din coate, dar măruntul Manasevici-Manuilov rămânea mereu înaintea lui, imposibil de ajuns din urmă. În schimb, se trezi în pragul sanctuarului lui Andronikov, decorat recent în stilul unui harem turcesc — văluri de mătase, o fântână arteziană a cărei apă ţâşnea din penisul unui Pan aurit şi, chiar mai nepotrivită, o imensă statuie de aur a lui Buddha. Un policandru de cristal, cu sute de lumânări din care picura ceară, înteţea şi mai mult căldura.

Voi fi plătit şi eu pentru unele din farafastâcurile astea, gândi Zeitlin şi pătrunse în minuscula încăpere în care petiţionarii se luptau pentru cele mai bune locuri. Acolo, fumând narghilea şi sărutând ceafa trandafirie a

unui tânăr în uniformă de paj, se afla însuşi Andronikov, cu ministrul de interne aşezat chiar lângă el. Zeitlin nu se umilise niciodată în faţa nimănui, acesta era unul dintre numeroasele avantaje ale bogăţiei. Dar acum nu era momentul să fie orgolios.

— Măi, mi-ai vărsat paharul! Nu ştii să te porţi? ţipă unul dintre petiţionari.

— Te grăbeşti undeva, baroane Zeitlin? îl întrebă un altul rânjind.

Dar Zeitlin, cu gândul numai la fiica lui, continua să înainteze. Într-un târziu, se ghemui lângă Andronikov şi ministru.

— Ah, Zeitlin, scumpul meu! spuse prinţul Andronikov, care era spoit pe toată faţa şi semăna cu un eunuc chinez puhav. Un pupic, drăguţule!

Zeitlin închise ochii şi îl sărută pe Andronikov pe buzele rujate. Orice, de dragul Saşenkăi, îşi spuse.

— Minunată petrecere, prinţe.

— Prea cald, prea cald, spuse prinţul cu un ton grav, pentru a adăuga apoi către tânărul care începu să chicotească: Prea cald ca să rămâi îmbrăcat.

Pereţii tapetaţi cu mătase roşie erau acoperiţi cu fotografii purtând autografele unor miniştri, generali şi Mari Duci: mai exista oare om care să nu-i fie îndatorat lui Andronikov? Afacerist influent, gazetar colportor, adept al bârfelor eficiente şi otrăvitoare, Andronikov era unul dintre cei care stabileau preţurile la Bursa influenţei şi tocmai îl dăduse jos pe ministrul de război.

— Prinţe, e vorba despre fiica mea... începu Zeitlin, dar o petiţionară mai agresivă, slăbănoagă şi pistruiată, cu o pană de struţ iţindu-se din broşa ca un păun a turbanului de mătase fixat pe părul roşcat, îl întrerupse. Fiul ei avea

nevoie de o slujbă în Ministerul Justiţiei, dar se afla deja în tren spre frontul din Galiţia. Protopopov, ministrul de interne, văzu în faţa sa preţul acestei favori şi se ridică, prinzând-o pe doamnă de mână. Zeitlin profită de şansă şi se aşeză în locul rămas liber lângă Andronikov, care îşi înclină capul şi aşeză o mână pe celebra lui servietă albă, un gest care spunea: Hai să facem afaceri.

— Dragă prinţe, fiica mea Saşenka...

Andronikov flutură o mână spongioasă, plină de inele.

— Ştiu... fata ta de la Smolnîi... arestată astăzi după-amiază — şi, după toate aparenţele, vinovată. Ei, nu ştiu. Tu ce propui?

— Este în Krestîi, în arest preventiv. O putem scoate de acolo în noaptea asta?

— Uşurel, scumpete! E cam târziu pentru noaptea asta, dragul meu. Dar nici n-am vrea să capete trei ani în Ieniseisk, la Cercul Polar, nu-i aşa?

Lui Zeitlin începu să-i palpite inima la acest gând: iubita lui Saşenka n-ar fi supravieţuit! Andronikov se cufundă într-o sărutare prelungă cu tânărul de alături. Când reveni pentru o gură de aer, cu buzele încă umede, Zeitlin arătă spre tavan.

— Prinţe, mi-ar plăcea să vă cumpăr... policandrul. Mi-a plăcut întotdeauna...

— Mi-e foarte drag, baroane. E un dar de la Ţarină.

— Chiar? Ei, atunci daţi-mi voie să vă fac o propunere. Să spunem un minimum de...

12

Însoțitoarea Ariadnei în voiajul ei nocturn din salonul baronesei Rozen era contesa Missy Loris, o blondă veselă, născută în America, dar măritată cu un rus. Missy o implorase pe Ariadna să o prezinte lui Rasputin, despre care se spunea că ar conduce în fapt Rusia.

Cu Missy de mână, Ariadna descinse din limuzina Russo-Balt și trecu prin gangul boltit și întunecos al casei din Gorohovaia 64, traversă o curte asfaltată și urcă scările unei clădiri roșii, cu trei etaje. Ușa se deschisese împinsă de o mână nevăzută. Un portar — neîndoielnic un fost militar, cu siguranță un agent al Ohranei — se înclinase.

— La etajul al doilea.

Femeile urcară până în dreptul unui cadru de ușă căptușit cu mătase stacojie. Un bărbat roșu la față, în pantaloni albaștri de doc cu bretele, un polițist după toate aparențele, le făcu semn să intre.

— Pe aici, doamnelor!

O țărancă voinică, într-o rochie înflorată, le luă mantourile și le pofti într-o încăpere unde bolborosea și pufăia un samovar înalt, de argint. Alături, jucându-se cu mătăsuri și blănuri de șinșilă și zibelină, cu diamante și pene de egretă, ședea părintele Grigori, cunoscut sub numele de Rasputin, îmbrăcat într-o cămașă de mătase liliachie, cu eșarfă roșie și pantaloni în dungi, încălțat cu ghete din piele de capră. Avea o față arsă de soare, plină de alunițe și ridată, un nas ciupit de vărsat de vânt, o barbă brun-roșcată, iar părul, despărțit printr-o cărare la mijloc, îi încadra fruntea în șuvițe unsuroase. Ochii lui

gălbui se înălţară spre Ariadna fără să clipească, pupilele lor sticloase se mişcau dintr-o parte într-alta, de parcă n-ar fi văzut nimic.

— Ah, Albinuţa mea, spuse Rasputin. Vino-ncoace! Le întinse mâna celor două femei. Ariadna se lăsă ameţită într-un genunchi şi sărută mâna, care se deplasă apoi în direcţia lui Missy.

— Ştiu pentru ce ai venit. Du-te în camera mea de primire. Porumbiţele mele sunt toate acolo, scumpa mea albinuţă. Iar tu eşti nouă, continuă Rasputin şi o strânse pe Missy de talie, ceea ce o gâdilă pe aceasta şi o făcu să ţipe. Condu-o tu, Albinuţo.

— Albinuţa, îi şopti Ariadna lui Missy, este numele pe care mi l-a dat. Toate avem nume de alint.

— Să nu uiţi să-i vorbeşti despre Saşenka.

— Saşenka, Saşenka. N-am uitat.

Femeile intrară în încăperea principală, unde vreo zece oaspeţi, majoritatea femei, şedeau în jurul unei mese acoperite cu darurile lor — un morman de icre negre de morun, o jumătate de sturion în aspic, grămăjoare de turtă dulce, ouă fierte, un chec şi o sticlă de Kagor.

Rasputin era în spatele lor. O cuprinse pe Ariadna de talie şi o răsuci, conducând-o spre un loc liber de la masă. Apoi le salută pe toate în parte.

— Porumbiţă sălbatică, ţi-o prezint pe Albinuţa, Dandy drăgălaş, Liniştita...

Printre femei se afla şi o blondă durdulie, cu faţa ca o lună plină, îmbrăcată într-o rochie bej, mohorâtă, prost croită şi şleampăt călcată. La gât purta un colier în trei şiraguri, cu cele mai mari perle pe care le văzuse Ariadna vreodată. Făptura aceasta cu obraji lucioşi era Anna Vîrubova, iar doamna brunetă şi drăguţă de lângă

ea, îmbrăcată într-un costum marinăresc la modă, cu o bonetă în alb și negru, era Iulia „Lili" von Dehn. Ariadna știa că erau cele mai bune prietene ale Țarinei. Atmosfera de spiritualitate era intensificată de starea de exaltare a celor prezenți. Ariadna era conștientă că, Țarul fiind plecat pe front, cea care conducea Imperiul era Țarina, împreună cu persoanele din acea încăpere. Știa că Missy nu era încă o adeptă a Starețului — venise doar să se amuze. Drăguțul, dar banalul conte Loris o plictisea, iar ei îi plăcea orice lucru la modă sau extravagant — or aici le avea pe amândouă la un loc. Pentru Ariadna, situația se prezenta altfel. Deși era deja beată, în încăperea aceasta se simțea purificată. Oricine ar fi fost ea afară, oricât de nefericită și nesigură s-ar fi simțit acasă, oricât de disperate ar fi fost legăturile ei amoroase și oricât de aleatorie căutarea ei după un sens al universului, aici lucrurile aveau o simplicitate calmă, nemaiîntâlnită de ea în altă parte.

Rasputin înconjură masa, pentru ca fiecare oaspete să îi poată săruta mâna. Când ajunse în dreptul unui scaun liber, se așeză și luă un pumn de sturion, pe care și-l îndesă în gură, mânjindu-și barba. Doamnele îl urmăreau tăcute cum înfulecă pește, chec și caviar, fără să se simtă nicidecum stânjenit, plescăind sonor și cu poftă. După ce se sătură, le privi pe toate și își așeză apoi mâinile pe mâinile Ariadnei și le strânse.

— Tu, prietena mea dulce ca mierea, tu ai cea mai mare nevoie de mine în noaptea asta, iar eu sunt aici, pentru tine.

O ușoară roșeață urcă dinspre decolteul Ariadnei până la gâtul ei și îi cuprinse apoi tot corpul, de parcă ar fi simțit un amestec de timiditate juvenilă, venerație

religioasă şi excitare senzuală. Ochii bulbucaţi ai Vîrubovei, vicleni şi totuşi creduli, se holbau cu gelozie la ea. Ce vede Prietenul nostru la jidoavca asta de origine inferioară, nevasta desfrânată a unui bancher evreu? Ariadna ştia ce gândea Vîrubova — deşi atât ea, cât şi Ţarina profitaseră de pe urma generozităţii lui Zeitlin.

Ariadnei nu-i păsa, deşi oribila roşeaţă îi acoperea gâtul şi umerii goi. Aici, ea nu mai era nici evreica pe nume Finkel Barmakid, fiica celebrului rabin din Turbin, nici neurastenica suferindă, care abia îşi putea controla poftele. Aici, ea era o femeie demnă de a fi iubită şi preţuită — chiar printre prietenii familiei imperiale. Rasputin le vorbea la fel împărăteselor şi târfelor. Acesta era geniul Stareţului — le transforma pe porumbiţele lui rătăcite în nişte leoaice mândre, pe victimele lui neurastenice în nişte eroine frumoase. Acest ţăran sfânt avea să salveze Rusia, pe Ţar, lumea întreagă. Ariadna respiră şuierat printre dinţi şi îşi linse buzele uscate. În încăpere era linişte, cu excepţia murmurelor Stareţului şi a fâsâitului samovarului de alături.

— Albinuţo, spuse Rasputin încet, cu felul lui simplu, ţărănesc de a vorbi.

O ajută să se ridice şi o conduse în jurul mesei la canapeaua de lângă perete, unde o aşeză, după care îşi trase scaunul lângă ea şi îi prinse picioarele între ale lui. Ariadna se înfioră.

— Tu ai un gol în suflet. Stai mereu în cumpănă între disperare şi pustietatea din tine. Eşti evreică? Voi sunteţi un neam cu care cu greu o scoţi la capăt, dar vi s-au făcut şi mari nedreptăţi. Eu am să vă feresc pe toţi de necazuri. Nu trebuie decât să-mi urmaţi calea sfântă a iubirii. Nu-i ascultaţi pe preoţi sau pe rabini — îi prinse cu privirea

ochii luminoși — ei nu cunosc întreaga taină. Păcatul ne-a fost dat pentru ca noi să ne căim, iar căința aduce bucurie sufletului și tărie corpului, mă înțelegeți?

— Da, înțelegem, strigă Vîrubova cu un glas strident din spatele lui Rasputin.

— Cum să urce omul îndobitocit, cu deprinderile lui de animal, din groapa păcatului și să ducă o viață plăcută Domnului? Tu ești comoara mea, albinuța mea.

Își apropiase atât de mult fața de a ei, încât Ariadna îi simțea izul de sturion și vin dulce din gură, mirosul bărbii și damful de alcool din transpirație.

— Păcatul trebuie înțeles. Viață fără de păcat nu este, căci atunci nu este nici căință și fără căință nu este nici bucurie. Cum mă privești, Albinuțo?

— Cu evlavie, Părinte. Am păcătuit, începu ea. Aș muri fără iubire. Simt nevoia să fiu iubită în orice clipă.

— Ești însetată, Albinuțo, spuse Rasputin și o sărută lung pe buze. Acum, hai cu mine, Albinuțo. Hai să ne rugăm.

O luă de mână și, lăsându-le pe celelalte femei singure, o conduse în sanctuarul lui din spatele draperiei.

13

În închisoare, zorii i se anunțară Sașenkăi prin lumina orbitoare și aburii amețitori ai urinei distilate în timpul nopții, căci toate femeile din celulă își goleau, rând pe rând, vezica. Șorțulețul ei de la Smolnîi era umed și pătat de sânge, iar corpul o durea din toate încheieturile. Se auziră ghete pe dalele de piatră, o cheie răsucită în

broască şi scrâşnetele zăvoarelor. Uşa celulei se deschise larg.

Un bărbat se opri în prag.

— Ptiu! Ce duhoare, mormăi şi arătă apoi cu degetul spre Saşenka. Asta-i. Luaţi-o.

Nataşa îi strânse mâna, iar doi paznici înaintară printre corpurile lungite pe jos şi o traseră pe Saşenka afară din celulă. O împinseră de-a lungul unor coridoare cenuşii într-o sală de interogatoriu cu o masă simplă, un scaun de fier şi pereţi coşcoviţi de igrasie. De alături, se auzea un bărbat plângând.

Un locotenent cu capul pătrat şi ras, cu o barbă lungă, tunsă drept, deschise uşa, se apropie de Saşenka şi lovi cu pumnul în masă.

— Ai să ne dai toate numele, spuse, şi de-acum încolo n-ai să mai faci nicio tâmpenie.

Saşenka tresări, când jandarmul se aşeză pe marginea mesei şi îşi apropie faţa lividă de mânie de a ei.

— Ai toate privilegiile din lume, urlă. E drept că nu eşti o rusoaică autentică. Eşti o jidoavcă, nu faci parte din nobilime. Jidovul de taică-tu se închină probabil în fiecare seară înaintea Kaizerului...

— Tatăl meu este un patriot rus! Ţarul l-a decorat!

— Nu-mi vorbi mie aşa. Titlul lui nu e un titlu rusesc. La noi, evreii nu au titluri. Toată lumea ştie lucrul acesta. Şi l-a cumpărat de la vreun prinţişor neamţ, cu ruble furate...

— Regele Saxoniei i-a acordat titlul de baron.

Indiferent de opiniile ei asupra clasei din care făcea parte Zeitlin şi asupra războiului purtat de capitalişti, Saşenka era totuşi fiica tatălui ei.

— Munceşte din greu pentru ţară.

— Taci din gură, dacă nu vrei să-ți ard o palmă. Cine s-a născut evreu, evreu rămâne. Profitori, revoluționari, cârpaci. Voi, evreii, asta sunteți, nu-i așa? Dar tu ești tare drăgălașă. Da, ca o căpșună proaspătă!

— Cum îndrăzniți, spuse Sașenka încet, mereu nesigură de înfățișarea ei. Nu-mi vorbiți așa!

Nu mâncase și nu băuse nimic din ziua precedentă. După cele câteva momente de nesupunere temerară, simțea acum că o părăsesc curajul și energia. Avea nevoie de mâncare, cum are un furnal nevoie de cărbune, și tânjea după o baie fierbinte. Dar bruta aceea care urla la ea începu să-și piardă puterea asupra ei. Sașenka nu se temea de ochii lui mici și roz, nici de uniforma albastră a unui sistem degenerat. Stropii de salivă pe care-i împroșca erau scârboși, dar se puteau șterge cu ușurință.

Închise o clipă ochii, îndepărtându-se de bruta aceea de polițist, de acest Derjimorda. Își imagină, nu pentru întâia oară, cum fusese primită acasă vestea arestării ei. Dragul, dar distantul meu tată, unde ești tu acum? se întrebă. Sunt și eu pentru tine doar o altă problemă de rezolvat? Dar Fanny Loris și celelalte fete de la Institut? Cât mi-aș dori să le aud astăzi sporovăielile. Și scumpa mea Lala, buna și atenta Mrs Lewis, cu vocea ei învăluitoare. Ea nu știe că fetița pe care o iubește a încetat să mai existe...

Strigătele reveniră în preajma ei. Sașenka simțea că leșină de foame și oboseală, în timp ce locotenentul completa niște formulare cu un scris dezordonat și semianalfabet. Nume? Vârstă? Naționalitate? Educație? Părinți? Înălțime? Particularități? Voia să-i ia amprentele; Sașenka îi întinse mâna dreaptă. Îi apăsă pe rând toate degetele pe o tușieră și pe urmă pe formular.

— Vei fi pusă sub acuzaţie conform paragrafului 1, articolul 126, ca membră a Partidului Muncitoresc Social-Democrat din Rusia, şi conform paragrafului 1, articolul 102, ca membră a unei organizaţii militare. Da, fetiţo, amicii tăi sunt teroriştii, ucigaşi, fanatici!

Saşenka ştia că era vorba despre manifestele pe care le împărţise pentru unchiul Mendel. Cine le scria? Unde era presa tipografică? o întreba bărbatul întruna.

— Tu erai responsabilă pentru „tăiţei" şi „buldogi"?

— Tăiţei? Nu înţeleg la ce vă referiţi.

— Nu face pe nevinovata cu mine! Ştii foarte bine că tăiţeii sunt centurile cu muniţie pentru mitraliere, iar buldogii sunt pistoalele Mauser.

O nouă ploaie de salivă.

— Cred că am să leşin. Trebuie să mănânc ceva... şopti Saşenka.

Locotenentul se ridică în picioare.

— Aha, prinţeso, avem o mică slăbiciune? Ne ia cu leşin ca pe contesa din *Oneghin*? — Îşi împinse scaunul în spate şi o înşfăcă de cot.

— Căpitanul Sagan vrea să te vadă.

14

— Vă salut, domnişoară baroneasă, spuse ofiţerul din biroul curat, aflat la capătul culoarului, care mirosea a rumeguş şi trabucuri. Sunt căpitanul Sagan. Piotr Mihailovici de Sagan. Îmi cer scuze pentru manierele proaste — şi respiraţia urât mirositoare — ale unora dintre ofiţerii mei. Poftiţi, luaţi loc.

Se ridică și își studie noua deținută: o fată subțire, cu păr șaten, bogat, stătea în fața lui într-o uniformă a Institutului Smolnîi, boțită și pătată. Observă că buzele ei, în contrast cu fața palidă și plină de vânătăi, erau roșii și ușor tumefiate. Părea stânjenită, cum stătea acolo, cu brațele încrucișate la piept și privirea în pământ.

Sagan, elegant în haina lui albastră cu tighele albe, se înclină cu tocurile cizmelor lipite, de parcă s-ar fi aflat la o serată, și îi întinse mâna. Îi plăcea să scuture mâinile deținuților săi. Era un mod de „a le lua temperatura" și de a le demonstra ceea ce generalul numea „miezul de oțel al șarmantului Sagan". Observă că fetei îi tremurau mâinile și că emana mirosul toxic al celulelor. Pe șorțulețul ei de la Smolnîi erau pete de sânge? O fi atacat-o vreo vrăjitoare nebună. De, nu erau la Clubul de Iahting. Elevele distinse ar trebui să se gândească la asta, înainte de a începe să conspire împotriva Țarului.

Trase un scaun mai aproape și o ajută să se așeze. Era impresionat de tinerețea fetei. Dar Sagan obișnuia să spună că e „de profesie polițist, nu dădacă". La cei ridicol de tineri, răsfățați și lipsiți de experiență, el avea șanse bune. Oricât de insignifiantă ar fi fost ea, ceva tot trebuia să știe. Doar era nepoata lui Mendel.

Sașenka se prăbuși pe scaun. Sagan remarcă epuizarea ei cu satisfacție — și oarecare milă. Nu era decât un copil derutat. Și totuși, lui i se ofereau posibilități interesante.

— S-ar părea că vă este foame, mademoiselle. Ați dori să comandați micul dejun? Ivanov?

Subofițerul se ivi în ușă. Sașenka dădu din cap, evitându-i privirea.

— Cu ce vă pot servi, maga-moazel?

Ivanov scoase cu un gest exagerat un stilou şi o hârtie imaginare, jucând rolul unui ospătar francez.

— Să vedem! răspunse căpitanul Sagan pentru ea, amintindu-şi rapoartele de observaţie. Aş putea să jur că aţi dori o ceaşcă de cacao fierbinte, pâine albă, puţin prăjită, unt fără sare şi caviar? – Saşenka dădu din cap. — Ei bine, la caviar va trebui să renunţăm, dar avem cacao şi pâine şi am mai găsit şi puţin gem englezesc de portocale, de la Ieliseiev de pe Bulevardul Nevski. V-ar conveni?

— Da, vă rog.

— Aţi sângerat?

— Da.

— V-a atacat cineva?

— Aseară, dar nu-i nimic.

— Ştiţi de ce vă aflaţi aici?

— Mi s-au citit acuzaţiile. Sunt nevinovată.

Sagan îi adresă un surâs, dar ea încă nu îşi ridicase privirea. Şedea cu braţele încrucişate şi tremura.

— Sunteţi vinovată, nu încape îndoială, întrebarea este cât de vinovată sunteţi.

Saşenka scutură din cap. Sagan ajunse la concluzia că va fi un interogatoriu foarte plictisitor. Ivanov, care îşi legase neglijent un şorţ peste uniforma albastră, aduse micul dejun şi îi oferi Saşenkăi pâine, gem şi o ceaşcă de cacao.

— Întocmai ce aţi comandat, maga-moazel, spuse.

— Foarte bine, Ivanov. Franceza ta este admirabilă, zise Sagan şi se întoarse spre deţinută. Ivanov vă aminteşte cumva de ospătarii din Donan, localul preferat al tatălui dumneavoastră, ori de la Grand Hotel Pupp din Karlsbad?

— N-am stat niciodată acolo, şopti Saşenka, trecându-şi vârfurile degetelor peste buzele cărnoase, un gest pe care îl

făcea când era gânditoare, după cum remarcă Sagan. Mama stă acolo, pe mine și pe guvernanta mea ne vâră într-o pensiune mizeră. Dar dumneavoastră știți toate acestea.

Amuți.

Mereu același lucru. Sunt nefericiți acasă și nimeresc într-o societate proastă, gândi Sagan. Fata murea probabil de foame, dar el voia să aștepte până când ea îl va întreba dacă avea voie să mănânce.

Dar Sașenka îl privi brusc în ochi, de parcă priveliștea mâncării ar fi fost suficientă pentru a o întrema. Ochii cenușii, reci ca ardezia, îl scrutau. Irisurile cu puncte luminoase — bobițe de aur pe un fond gri — de sub sprâncenele coborâte, care trădau o curiozitate batjocoritoare, îl surprinseră pe Sagan.

— Aveți de gând să stați acolo și să vă uitați la mine cum mănânc? întrebă ea și luă o felie de pâine.

Unu-zero pentru ea, gândi Sagan. Gentlemanul din el, descendentul câtorva generații de baroni baltici și generali ruși, ar fi vrut să o aplaude. Dar se mulțumi să rânjească.

Ea luă un cuțit, unse felia de pâine cu unt și cu gem și mâncă repede și atent, bucățică după bucățică. Sagan observă că avea niște pistrui fini de ambele părți ale nasului și acum, când nu își mai ținea brațele încrucișate, îi văzu pieptul opulent. Cu cât încerca ea mai mult să-și ascundă sânii, cu atât mai vizibili deveneau. Noi, cei care purtăm interogatorii, trebuie să înțelegem asemenea lucruri, conchise Sagan.

Ivanov strânse farfuriile. Sagan îi oferi fetei un pachet de țigarete, pe care era reprodus un crocodil.

— Țigarete egiptene Crocodil, cu filtru auriu? întrebă ea.

— Nu sunt ele singurul dumneavoastră lux? replică el. Ştiu că fetele de la Smolnîi nu fumează, dar în închisoare cine să vă vadă?

Saşenka luă o ţigară, el i-o aprinse. Pe urmă îşi luă şi el una, o aruncă în aer şi o prinse cu gura.

— O maimuţă de circ şi un torţionar în aceeaşi persoană, spuse ea cu glasul ei molcom, puţin răguşit, şi suflă fumul în cercuri albastre. Vă mulţumesc pentru micul dejun. Pot pleca în sfârşit acasă?

Aha, concluzionă Sagan, încă mai e spirituală. Lumina aprinse o sclipire roşcată în părul ei şaten.

Sagan se întinse după un teanc de rapoarte scrise de mână.

— Citiţi jurnalul cuiva? întrebă ea obraznic.

El îi aruncă o privire ucigătoare.

— Mademoiselle, viaţa dumneavoastră, aşa cum o ştiaţi, s-a încheiat. Comisia vă va condamna probabil la cinci ani de exil în Ienisseisk, aproape de Cercul Polar. Da, *cinci* ani. S-ar putea să nu vă mai întoarceţi niciodată. Sentinţa aspră reflectă trădarea dumneavoastră pe timp de război şi, fiindcă sunteţi evreică, data viitoare va fi şi mai aspră.

— Cinci ani! — Respiraţia Saşenkăi se precipită. — E războiul *dumneavoastră*, căpitane Sagan, măcelăriţi oameni ai muncii la porunca împăraţilor şi regilor, nu e războiul *nostru*.

— Bun, vom proceda în felul următor. Acestea sunt rapoartele de observaţie ale agenţilor mei. Haideţi să vă citesc ce scrie aici despre o persoană anume, să-i zicem madame X. Dumneavoastră va trebui să-i ghiciţi numele adevărat.

Trase aer în piept, cu ochii scăpărând, pe urmă coborî glasul, într-un mod teatral.

— După ce a participat, ca adeptă a religiei erotice din romanul Sanin *al lui Arțîbașev, la orgii sexuale, madame X a îmbrățișat teoriile „răsăritene" ale așa-numitei tămăduitoare madame Aspasia del Balzo, care i-a revelat printr-un proces numit retrogresiune spirituală faptul că, într-o viață trecută, a fost slujnica Mariei Magdalena și apoi corsetiera Ioanei d'Arc.*

— Dar e foarte simplu! Madame X e mama mea, spuse Sașenka.

Nările ei se dilataseră, iar Sagan observă că gura ei rămânea mereu întredeschisă. Reveni la dosarele lui.

— La o ședință de spiritism, madame Aspasia i-a făcut cunoștință baronesei Zeitlin cu Iulius Cezar, care i-a spus să nu-i permită fiicei ei Sașenka să-i ia în derâdere practicile oculte.

— Astea sunt invenții, replică Sașenka sec.

— În spitalul de nebuni numit Piter nu e nevoie să inventezi nimic. Numele dumneavoastră apare destul de des în acest dosar, mademoiselle, sau preferați să vă spun tovarășa Zeitlin? Dar să revenim. *Baroneasa Zeitlin urmează orice cale către fericire care i se oferă. Investigațiile noastre au scos la iveală faptul că madame del Balzo este în realitate Beryl Crump, fiica nelegitimă a lui Fineas O'Hara Crump, un întreprinzător irlandez din Baltimore, despre care ne lipsesc alte informații. După ce a îmbrățișat teoriile doctorului francez hierofant, monsieur Philippe, și pe urmă pe cele ale tămăduitorului tibetan, dr. Badmaiev, baroneasa Zeitlin îi este acum devotată țăranului numit de către adepți „Starețul", pe care l-a rugat să alunge demonii din trupul fiicei ei, Sașenka, despre care spune că o disprețuiește și că i-ar fi distrus starea spirituală de bine.*

— M-ați făcut să râd în timpul interogatoriului, spuse Sașenka cu o mină gravă. Dar să nu vă imaginați că mă puteți prinde chiar atât de ușor.

Sagan îşi aruncă dosarele pe masă, se rezemă de speteaza scaunului şi îşi ridică mâinile.

— Iertaţi-mă. Nu-mi trece prin minte să vă subestimez. Am admirat articolul dumneavoastră din gazeta ilegală *Rabochnii Put — Calea Proletarului.*

Scoase la iveală un ziar terfelit, pe a cărui foaie de titlu era o stea roşie.

— Titlul: „Ştiinţa materialismului dialectic, războiul civil imperialist şi canibalic şi trădarea avangardei proletare de către menşevici".

— Eu n-am scris asta, protestă ea.

— Sigur că nu. Dar este foarte temeinic şi am aflat de la unul dintre agenţii noştri din Zürich că Lenin al dumneavoastră a fost de-a dreptul impresionat. Nu cred că vreo altă fată de la Smolnîi ar putea scrie un eseu similar, cu citate din Plehanov, Engels, Bebel, Jack London şi Lenin — şi asta-i numai prima pagină. Nu vreau să vă tratez de sus.

— V-am spus că nu l-am scris eu.

— Este iscălit *Tovarăşa Vulpe Polară.* Agenţii mei îmi spun că dumneavoastră purtaţi mereu la gât o eşarfă din blană de vulpe polară, un cadou din partea unui tată prea permisiv, poate?

— Un *nom de révolution* frivol. Nu este al meu.

— Haideţi, Saşenka — dacă îmi permiteţi să vă numesc astfel. Niciun bărbat nu ar opta pentru un nume ca acesta: îi avem pe tovarăşul Piatră — Kamenev şi pe tovarăşul Oţel — Stalin, pe care i-am trimis chiar eu în Siberia. Şi pe tovarăşul Molotov — Ciocanul. Le cunoaşteţi numele reale?

— Nu, eu...

— Secţia noastră Specială ştie totul despre Partidul dumneavoastră. E infiltrat de oamenii noştri. Să ne întoarcem

la „tovarășa Vulpe Polară". Nu aveți multe femei în partid care să scrie așa ceva. Poate Alexandra Kollontai, dar noi îi cunoaștem numele de cod revoluționar. Oricum, ea este în exil, iar dumneavoastră sunteți aici. Apropo, i-ați citit broșura *Dragostea albinelor lucrătoare*?

— Bineînțeles, replică Sașenka, așezându-se mai dreaptă în scaun. Cine n-a citit-o?

— Dar mă gândesc că dragostea liberă e mai degrabă specialitatea mamei dumneavoastră?

— Ce face mama e treaba ei, iar în ceea ce mă privește, eu nu am o viață privată. Nu îmi doresc una. Toate *acestea* mă dezgustă. Disprețuiesc asemenea banalități.

Privirea ochilor ei gri trecea iarăși prin el. Nimeni nu știe să facă mai bine pe sfântul decât un adolescent idealist (îndeosebi când este vorba despre fiica răsfățată a unui bancher avut), chibzui Sagan. Era impresionat de prestanța ei, dar nu prea știa ce să facă: să-i dea drumul sau să o mai prelucreze o vreme? Ea putea fi momeala cu ajutorul căreia să pună mâna pe un pește mai mare.

— Știți că părinții dumneavoastră și unchiul dumneavoastră Gideon au încercat aseară cu toții să obțină eliberarea dumneavoastră?

— Și mama! Mă mir că s-a obosit să...

— Sergent Ivanov! Aveți raportul de azi-noapte din locuința lui Rasputin?

Ivanov reveni în încăpere cu dosarul. Sagan răsfoi în grabă paginile scrise de mână.

— Aici este. *Raportul agentului Petrovski: Întunecatul* — acesta este numele nostru de cod pentru Rasputin, în cazul în care nu v-ați dat singură seama — *a stat de vorbă cu Ariadna Zeitlin, evreică, nevasta industriașului, și a observat că avea ceva anume de discutat cu el. Dar, după o întrevedere*

privată cu Întunecatul pe tema păcatului şi o ceartă la sosirea lui madame Lupkina, Zeitlin, însoţită de contesa americană Loris, a părăsit locuinţa Întunecatului la orele 3:33 dimineaţa, fiind conduse cu aceeaşi limuzină Russo-Balt la clubul de noapte Acvariu şi de acolo la Hotelul Astoria, Piaţa Mariinski. Amândouă păreau în stare de ebrietate. Au vizitat suita căpitanului de gardă Dvinski, trişor şi speculant, unde... s-a comandat şampanie... bla, bla... *au plecat la orele 5:30 dimineaţa. Ciorapii evreicei Zeitlin erau rupţi, iar hainele ei în dezordine. A fost condusă la reşedinţa Zeitlinilor din Bolşaia Morskaia, după care limuzina a dus-o pe americancă la locuinţa soţului ei din strada Millionaia.*

— Dar... pe mine nu m-a amintit?

Sagan scutură din cap.

— Nu, a făcut-o în schimb prietena ei, americanca. Tatăl dumneavoastră a avut mai mult succes. Dar — şi Sagan ridică un deget, când speranţa lumină chipul Saşenkăi — dumneavoastră veţi rămâne aici. Este o favoare pe care v-o fac. Tovarăşii dumneavoastră revoluţionari şi-ar putea pierde încrederea în dumneavoastră, dacă v-aş da drumul prea devreme.

— Nu fiţi caraghios.

— Dacă vă eliberez acum, ar putea crede că aţi intrat în rândurile agenţilor mei dubli — şi atunci ar fi nevoiţi să vă elimine. Să nu vă imaginaţi că s-ar îndura de dumneavoastră numai fiindcă sunteţi încă elevă. Sunt nemiloşi. Sau ar bănui că părinţii dumneavoastră înstăriţi au intervenit pe lângă Rasputin sau Andronikov şi v-au cumpărat eliberarea. Ar gândi — pe bună dreptate, în opinia mea — că nu sunteţi decât o diletantă frivolă. V-aş face, aşadar, o favoare, dacă m-aş îngriji să căpătaţi acei cinci ani la Cercul Polar.

Sagan observă cum roșeața urcă pe gâtul Sașenkăi, îi cuprinde obrajii și îi încinge tâmplele. S-a speriat, gândi mulțumit de sine.

— M-aș simți onorată. *Sunt curajoasă și nu mă tem nici de cuțit, nici de foc,* o cită Sașenka pe Zemfira din *Țiganii* lui Pușkin. Și apoi, am să evadez. Toată lumea evadează.

— Nu de acolo... Zemfira. Mai probabil, veți muri acolo. Oameni străini vă vor îngropa într-un mormânt fără nume, în taiga. Nu veți conduce nicio revoluție, nu vă veți mărita, nu veți avea copii — existența dumneavoastră pe acest pământ va fi fost o pierdere de timp, bani și grijă din partea familiei dumneavoastră.

Un fior o străbătu pe Sașenka. Sagan lăsă tăcerea să-și facă efectul.

— Ce vreți de la mine? întrebă fata cu glasul strident de emoție.

— Să vorbiți. Doar atât, spuse el. Mă interesează opiniile dumneavoastră, tovarășă Vulpe Polară. Ce gândește cineva ca dumneavoastră despre acest regim. Ce citiți. Cum vedeți viitorul. Lumea se schimbă. Dumneavoastră și cu mine — indiferent de convingerile noastre — reprezentăm viitorul.

— Dar între dumneavoastră și mine este o diferență ca de la cer la pământ, exclamă ea. Dumneavoastră credeți în Țari și moșieri și exploatatori. Dumneavoastră reprezentați pumnul secret al acestui dezgustător Imperiu, în vreme ce eu sunt convinsă că e sortit pieirii și curând se va nărui. Atunci, poporul se va afla la putere!

— De fapt, noi doi avem multe opinii comune, Sașenka. Și eu știu că lucrurile trebuie să se schimbe.

— Istoria va schimba lumea, e la fel de sigur pe cât e de sigur că soarele va răsări, replică ea. Clasele sociale vor

dispărea. Se va instaura dreptatea. Ţarii, principii, părinţii mei şi toată lumea lor depravată, şi aristocraţii de teapa dumneavoastră...

Se întrerupse, de parcă ar fi spus prea multe.

— Nu e ciudată viaţa? N-ar trebui să spun asta, dar cred că noi doi ne dorim aceleaşi lucruri, Saşenka. Probabil citim şi aceleaşi cărţi. Eu îi venerez pe Gorki şi pe Leonid Andreev. Şi pe Maiakovski.

— Dar eu îl iubesc pe Maiakovski!

— Am fost şi eu în localul Câinele Vagabond în noaptea în care şi-a recitat poeziile — şi vă mărturisesc că am plâns. Nu m-am dus acolo în uniformă, desigur! Dar da, am plâns văzând atâta curaj şi frumuseţe. Aţi fost şi dumneavoastră în Câinele Vagabond?

— Nu, nu am fost.

— Oh! Sagan se prefăcu surprins, ba chiar puţin dezamăgit.

— Mă gândesc că Mendel nu este foarte interesat de poezie.

— Nici el, nici eu nu avem timp să cutreierăm localuri pline de fum, spuse ea cu un ton morocănos.

— Mi-ar plăcea să vă însoţesc odată acolo, spuse el. Dar spuneaţi că îl iubiţi pe Maiakovski? Versurile mele preferate sunt:

Şi sunt fauni cu şase etaje,
din distanţă în distanţă,
casele de toleranţă.

Ea continuă entuziasmată:

Vaiete,
gemete
peste-ntregul cuprins.
Tunul acuma-i sătul —

mai oftează puțin
și s-a stins.
Steaguri albe
imploră:
„Destul!"
Victoria, nu,
nu mai vor s-ajungă.
Și-o doreau. Au uitat-o.
Iar Sagan interveni:
Ospăț sângeros, rămășița ta ciungă
cui îi mai trebuie? Iat-o![1]

Saşenka bătea ritmul din palme, îmbujorată de pătimașele cuvinte. Tinerețe rebelă, sfidătoare, gândi Sagan.

— Ia te uită, și eu care credeam că sunteți o elevă prostuță, spuse rar.

Se auzi o bătaie în ușă. Ivanov intră și îi dădu lui Sagan un bilet. Acesta se ridică grăbit și își trânti dosarele pe birou, ridicând fire de praf în aer, care rămaseră suspendate în razele soarelui.

— Bun, spuse Sagan, am terminat. La revedere.

Saşenka păru indignată.

— Mă trimiteți înapoi? Dar nu m-ați întrebat nimic.

— Când v-a recrutat unchiul dumneavoastră Mendel Barmakid pentru Partidul Muncitoresc Social-Democrat din Rusia? În mai 1916. Cum a evadat din exil? Cu o sanie trasă de reni, un vapor cu aburi, un tren (bilet de clasa a doua, oricum). Nu căscați drăgălașii dumneavoastră ochișori, tovarășă Vulpe Polară, noi știm totul. N-am să mai pierd timpul interogându-vă.

---

[1] Vladimir Maiakovski, *Poeme*, Editura Albatros 1973, trad. Cicerone Theodorescu, pag. 116, 120–21. (*N.t.*)

Sagan se prefăcu nerăbdător, deşi în realitate era satisfăcut. Întâlnirea decursese întocmai cum sperase el.

— Dar mi-a făcut foarte multă plăcere să stau de vorbă cu dumneavoastră. Cred că ar fi bine să ne continuăm cât de curând discuţia despre poezie.

15

Saşenka îşi înfăşură în jurul gâtului eşarfa din blană de vulpe polară, îşi aşeză pe cap şalul tricotat de Orenburg, iar gardianul-şef o ajută să-şi îmbrace mantoul de zibelină. Când se înveli în blana caldă, cu căptuşeală de mătase, se simţi de parcă ar fi intrat într-o cadă cu lapte cald. Se înfioră de plăcere, ascultând numai cu jumătate de ureche pălăvrăgelile sergentului Volkov despre „politici" şi „criminali", ciocolată elveţiană şi apă de colonie Brocard (cu care se stropise din belşug, special pentru această ocazie).

Saşenka avea senzaţia că sosise la Krestîi cu decenii în urmă, nu cu o seară înainte. Iar când sergentul spuse: „Vedeţi, eu nu sunt un gardian tipic," îi veni să-l îmbrăţişeze. Volkov îi înapoie geanta cu cărţi.

Când părăsi închisoarea, avu sentimentul că pluteşte. Gardieni se închinau înaintea ei. Uşi se deschideau pe rând, aducând-o tot mai aproape de lumină. Jandarmi vârau chei uriaşe, care se legănau pe inele, în lacăte care se deschideau scrâşnind. Jandarmul de la ghişeu îşi atinse chiar cu două degete marginea chipiului. Toată lumea părea să-i ureze numai bine, de parcă ar fi fost o elevă în ultima zi de şcoală.

Cine o aştepta oare? se întrebă. Tata? Flek, avocatul familiei lor? Lala? Dar înainte de a se putea decide, îl văzu pe unchiul Gideon deschizându-şi larg braţele puternice, apropiindu-se în paşi de dans de ea şi lăsându-se atât de tare într-o parte, de parcă s-ar fi înclinat globul pământesc. O strânse în braţe, învăluind-o în blana lui şi zgâriindu-i gâtul cu barba, şi mai că o ridică în aer.

— Ah, inimioara mea! exclamă el, fără să ţină cont de jandarmi. Iată-te! Haide! Toată lumea te aşteaptă!

În clipa aceea, Saşenka îi adoră mirosul de coniac şi trabuc, pe care îl inhală cu aviditate.

Ieşi în lumina glacială a iernii nordice. Automobilul Russo-Balt al tatălui ei, ale cărui roţi erau echipate cu lanţuri de zăpadă, se puse cu o smucitură în mişcare. Pantelimon, un fulger de stacojiu şi auriu, înconjură în fugă automobilul, îi deschise portiera, iar Saşenka aproape se prăbuşi în interiorul căptuşit cu piele, învăluit în parfumul dulceag al garoafelor proaspete, aranjate într-o vază de argint. Braţele Lalei o cuprinseră, unchiul Gideon se aşeză în faţă, luă o duşcă de coniac din sticluţa lui de buzunar şi apucă pâlnia.

— Acasă, Pantelimoane, craiule! Dracu' să-l ia pe Mendel! Dracu' să ia revoluţia şi pe toţi idioooţii!

Lala îşi dădu ochii peste cap şi amândouă pufniră în râs.

Când trecură peste pod, Lala îi oferi Saşenkăi cutia metalică de la Huntley & Palmers şi turtele dulci făcute de bunica ei Miriam. Saşenka gustă din delicatese şi se gândi că niciodată nu iubise atât de mult ca acum vârful înalt al Amiralităţii, splendoarea rococo a Palatului de Iarnă şi cupola de aur a Catedralei Sfântul Isaac. Se întorcea acasă! Era liberă!

Unchiul Gideon dădu de perete uşa clădirii din strada Bolşaia Morskaia, iar Saşenka se năpusti pe scară în sus, trecând pe lângă Leonid, bătrânul valet care, cu ochii înlăcrimaţi, se înclină adânc din talie, ca un ţăran înaintea tinerei lui stăpâne. Gideon îşi aruncă blana miţoasă în braţele valetului, care aproape se prăbuşi sub greutatea ei, şi îi ceru unui servitor să-i tragă cizmele din picioare.

Saşenka alergă spre cabinetul tatălui ei, simţindu-se ca o fetiţă care îi este uneori adusă părintelui ei ocupat. Uşa era deschisă. Se rugă să fie înăuntru. Nu ştia ce să facă în cazul în care el nu s-ar fi aflat acolo. Dar era acolo. Zeitlin, cu ghetre şi guler scrobit, îl asculta pe Flek.

— Ei bine, Samuil, directorul închisorii a cerut patru sute, spunea avocatul, care semăna cu o broască râioasă.

— Un fleac în comparaţie cu Andronikov... Zeitlin se întrerupse pentru că o zări în clipa aceea pe Saşenka. Slavă Cerului, te-ai întors acasă, *lisicika-sistricika* — surioară-vulpiţă! spuse, amintindu-şi unul dintre numele ei de alint din copilărie.

Deschise braţele şi ea se lipi de el, simţind pe obraz atingerea mustăţii lui îngrijite, îmbătându-se cu mirosul familiar al apei lui de colonie, apăsându-şi buzele pe pielea lui puţin aspră.

— Scoate-ţi întâi mantoul şi pe urmă stăm de vorbă, spuse Zeitlin, eliberându-se din strânsoarea braţelor ei şi conducând-o în vestibul.

Leonid, care o urma supus pas cu pas, o ajută să-şi scoată mantoul, eşarfa şi şalul tricotat, iar Saşenka observă că tatăl ei o studiază dezgustat din cap până-n picioare, cu nările dilatate. Uitase că încă mai purta şorţuleţul mânjit de la Smolnîi. Brusc simţi şi ea duhoarea de închisoare pe care o emana.

— Saşenka, astea sunt pete de sânge? exclamă tatăl ei.

— Ah, scumpa mea, trebuie să te îmbăiem şi să-ţi schimbăm hainele, strigă Lala cu glas ascuţit. Liuda, pregăteşte imediat cada.

— Saşenka, murmură Zeitlin. Slavă Cerului că te-am scos de acolo.

Saşenka tânjea după o baie, dar rămase pe loc, delectându-se cu groaza tatălui ei şi a servitorilor.

— Da! proclamă cu glasul întretăiat. Am fost în închisoare, am văzut carcerele Ţarului. Acum nu mai sunt eleva de la Smolnîi pe care o ştiaţi voi!

În tăcerea care urmă, Lala o prinse pe Saşenka de mână şi o conduse la etajul al doilea, unde se afla regatul lor personal. Aici, fiecare covor tocit, fiecare crăpătură din pereţii coridorului, pata de igrasie de pe tapetul roz din dormitorul ei, cu reproducerile lui vesele de ponei şi iepuri, emailul îngălbenit al ligheanului din lavoarul ei englezesc, toate îi aminteau Saşenkăi de copilăria petrecută împreună cu Lala, care îi amenajase camera cu dragoste, ca pe un loc de refugiu al copilului singur la părinţi.

Coridorul deja mirosea a esenţe de baie Pears şi săruri Epsom. Lala o conduse direct în sala de baie, unde se găseau cele mai rafinate produse englezeşti de toaletă, minunate flacoane albastre, chihlimbarii şi verzi cu loţiuni, uleiuri şi esenţe. Bucata mare de săpun Pears, maro, crăpat şi adorat, o aştepta pe etajera de lemn.

— Astăzi ce mâncăm? întrebă Saşenka.

— Ce mâncăm în fiecare zi, răspunse Lala.

Deşi se considera acum femeie în toată firea, Saşenka se lăsă totuşi dezbrăcată de Lala, care îi aruncă Liudei hainele urât mirositoare.

— Dă-le foc, fetiţo, spuse Lala.

Saşenka era încântată de covorul moale care îi atingea tălpile şi de aburii parfumaţi care o învăluiau. În timp ce Lala o ajuta să intre în cadă, aruncă o privire spre oglinda aburită şi tresări când îşi zări acolo trupul gol, pe care prefera să nu-l vadă. Apa era atât de fierbinte, cada (şi ea englezească, importată din Bond Street) atât de adâncă, încât închise imediat ochii şi se lăsă pe spate.

— Draga mea Saşenka, ştiu că eşti obosită, zise Lala, dar spune-mi, te rog, ce s-a întâmplat? Eşti bine? Mi-am făcut atâtea griji...

Şi izbucni în lacrimi, stropi mari prelingându-i-se pe obrajii laţi. Saşenka se aşeză în capul oaselor şi îi şterse cu un sărut lacrimile.

— Nu-ţi face griji, Lala. N-am păţit nimic...

Dar, pe când se instala din nou comod în cadă, gândul îi zbură la ultima convorbire avută cu Mendel vara trecută...

Era în *sumerki*, „în amurgul verii", cum se spunea atât de poetic. Numai grangurul cânta în pădurile de pini, în rest, totul era cufundat în tăcere şi într-o lumină liliachie.

Saşenka stătea întinsă în hamacul din spatele conacului de la Zemblişino, legănându-se uşurel şi citind poeziile lui Maiakovski, când o mână opri mişcarea lină a hamacului. Era Mendel.

— Eşti pregătită, spuse acesta, trăgând din ţigară. Când ne întoarcem la oraş, vei prelua câteva cercuri muncitoreşti şi îi vei învăţa tot ce ştii tu. Pe urmă, te vei alătura Partidului.

— Nu doar pentru că sunt nepoata ta?

— Relaţiile de rudenie şi sentimentele nu au nicio însemnătate pentru mine, replică el. Ce înseamnă ele în comparaţie cu mersul istoriei?

— Dar mama și tata?

— Ce-i cu ei? Tatăl tău este un exploatator, o lipitoare care suge sângele clasei muncitoare, iar mama ta — da, propria-mi soră — este o degenerată din înalta burghezie. Ei sunt dușmanii istoriei. Sunt irelevanți. Dacă înțelegi lucrul acesta, te vei elibera pe vecie de ei.

Mendel îi oferi o broșură, care purta același titlu ca prima carte pe care i-o dăduse cu câteva săptămâni în urmă: „Ce-i de făcut? Întrebări arzătoare ale partidului nostru" de Lenin.

— Citește-o. Vei înțelege că a fi bolșevic este ca și cum ai fi un cavaler al unui ordin secret militaro-religios, un cavaler al Sfântului Graal.

În săptămânile care urmaseră, ea simțise într-adevăr bucuria de a fi un luptător sobru și necruțător din avangarda secretă a lui Lenin.

După ce se întoarseră la oraș, ea începu să vorbească în fața unor grupuri de muncitori. Cunoscu muncitori simpli, proletari din imensele fabrici de armament din Petrograd, bărbați, femei, ba chiar și copii, care aveau cu toții o demnitate temerară, cum ea nu mai întâlnise niciodată. Munceau ca niște sclavi în fabrici primejdioase și locuiau în dormitoare comune, murdare și înăbușitoare, fără paturi, fără săli de baie, fără toalete, fără lumină și fără aer, ca niște șobolani într-un iad subteran. Și îi cunoscu pe muncitorii care produceau acele puști și obuziere care îl îmbogățiseră pe tatăl ei. Lucra zilnic cu cei mai înflăcărați și devotați membri de Partid, care își riscau viețile în numele Revoluției. Pentru Sașenka, lumea clandestină a comitetelor, codurilor, conspirațiilor și tovarășilor era îmbătătoare — cum să nu fi fost? Doar participa la drama istoriei!

În timpul când ar fi trebuit să ia lecţii de dans sau să se joace cu prietena ei Fanny în casa contesei Loris, ea începu să facă servicii de curierat pentru Mendel, transportând întâi manifeste şi piese de schimb pentru prese tipografice, dar mai târziu şi „mere" — grenade, „tăiţei" — muniţie şi „buldogi" — pistoale. În timp ce Fanny Loris şi prietenele ei de la şcoală redactau cu scrisul lor înflorit de copile scrisori parfumate, adresate unor tineri locotenenţi din Regimentul de Gardă, bileţelele de amor ale Saşenkăi erau mesaje cu ordine codificate ale „tovarăşului Furnal", unul din numele de cod ale lui Mendel; iar polcile ei erau călătorii cu tramvaiul sau în sania tatălui ei, cu încărcături secrete în lenjerie sau în pelerina cu guler de blană.

— Tu eşti curierul ideal, spunea Mendel, căci cine ar percheziţiona o elevă de la Smolnîi, cu eşarfă din blană de vulpe polară, care călătoreşte în sania cu blazon a unei lipitori?

— Saşenka! o scutură Lala uşor. Trebuie să cobori la prânz. Vei putea dormi toată după-amiaza. Toţi te aşteaptă.

În timp ce Lala îi usca spatele, Saşenka se gândi la interogatoriul lui Sagan, la şoaptele Nataşei, ale soţiei lui Mendel, şi la propriile ei idealuri şi planuri. Îşi dădu seama că devenise mai puternică şi mai matură decât fusese cu o zi înainte.

16

Cinci minute mai târziu, Saşenka stătea în uşa salonului.

— Intră, spuse tatăl ei, care îşi încălzea spatele la şemineu şi fuma un trabuc.

Deasupra lui atârna un tablou vechi, într-o colosală ramă aurie, reprezentând fondarea Romei.

Ea constată uimită că încăperea era plină de lume. Conform tradiţiei ruseşti, un aristocrat îşi deschidea zilnic casa la ora prânzului, iar lui Zeitlin îi făcea plăcere să joace rolul unui aristocrat. Dar ea se aşteptase ca părinţii ei să renunţe la această mascaradă în ziua eliberării ei din închisoare. Îşi plimbă privirea prin salon şi îi dădură lacrimile — îşi aminti când odată, în copilărie, părinţii ei dăduseră o serată pentru un ministru de război, un Mare Duce şi pentru alte somităţi. În seara aceea, ea tânjise după puţină atenţie din partea părinţilor ei, dar când coborâse, tatăl ei se afla în cabinet şi spuse: „Am cerut să nu fiu deranjat, scoateţi-o, vă rog, imediat de aici", iar mama ei, într-o rochie de catifea cu aplicaţii de perle şi frunze aurite de acantă, se ocupa de aşezarea oaspeţilor la masă — „Iute! Duceţi-o sus!". Înainte de a ieşi, Saşenka şterpelise un pahar de cristal şi ajunsă sus, la etajul al doilea, când auzise zarva produsă de sosirea unui văr al Ţarului, îl aruncase peste balustradă şi privise cum se face ţăndări pe dalele de piatră. În agitaţia creată de acest incident, mama ei îi dăduse o palmă, deşi tatăl ei ceruse să nu fie pedepsită; iar Saşenka îşi găsise iarăşi singura sursă de consolare în persoana Lalei.

Acum o recunoscu pe nelipsita Missy Loris (într-o rochie de brocard de culoarea fildeşului, cu paspoal de

zibelină), stând de vorbă cu soţul ei, care semăna cu o maimuţă, dar avea un suflet bun. Gideon îşi întindea paharul după încă un coniac şi îi vorbea avocatului Flek, al cărui burdihan era turtit de marginea mesei rotunde.

Mai erau de faţă şi un bancher englez — un prieten al Ariadnei şi al fratelui ei Avigdor, care plecase din Rusia în 1903, pentru a-şi căuta norocul la Londra, doi membri ai Dumei Imperiale, câţiva dintre amicii de pocher ai lui Zeitlin, un general cu galoane şi petliţe, un colonel francez şi domnul Putilov, fabricantul de armament. Saşenka îi adresă un zâmbet larg, fiindcă petrecuse multe ceasuri instruindu-i muncitorii cum să-i saboteze întreprinderea exploatatoare.

— Doreşti un pahar cu şampanie, Saşenka? o întrebă tatăl ei.

— Un lichior de lămâie, răspunse ea.

Leonid o servi.

— Ce avem la prânz? îl întrebă pe valet.

— Felurile preferate ale baronului, mademoiselle Saşenka: pâine prăjită cu paté, bline cu caviar, cotlete de viţel în sos de smântână cu budincă englezească Yorkshire şi jeleu de merişoare. Ca de fiecare dată.

Şi totuşi, toate se schimbaseră, gândi Saşenka. Ei oare nu văd asta?

— Întâi, o vorbă în cabinetul meu, spuse tatăl ei.

Vrea să-mi ţină o predică, gândi Saşenka, şi după aceea va trebui să stau de vorbă cu toate marionetele astea.

Intrară în cabinet. Saşenka îşi aminti că, atunci când mama ei era plecată, tatăl ei îi permitea să se cuibărească sub biroul lui, în timp ce el lucra. Ei îi plăcuse să se afle aproape de el.

— Pot să ascult și eu?

Era Gideon, care se trânti pe canapea, se lăsă pe spate și sorbi din coniac. Sașenka era bucuroasă să-l știe în preajmă; ar fi putut-o ajuta să o contracareze pe mama ei, care se așeză vizavi de ea, în fotoliul tatălui.

— Leonide, închide ușa. Mulțumesc, spuse Zeitlin și se rezemă de „scaunul pentru trap". Ia loc. Sașenka se așeză.

— Suntem foarte bucuroși că te-ai întors acasă, fetița mea dragă, dar ne-ai tras o sperietură, nu glumă. N-a fost ușor să te scoatem de acolo. Ar trebui să-i mulțumești lui Flek.

Sașenka promise că va face întocmai.

— Acum te-ai fi putut afla în drum spre Siberia. Vestea proastă este că nu te vei mai întoarce la Smolnîi...

Mare pagubă, gândi Sașenka, un institut pentru imbecile!

—... dar îți vom angaja un profesor particular. Ei bine, ne-ai demonstrat că ești independentă. I-ai citit pe Marx și Plehanov. Ai scăpat ca prin urechile acului. Am fost și eu tânăr...

— Chiar? întrebă Ariadna caustic.

— Eu nu-mi amintesc, glumi Gideon.

— S-ar putea să aveți dreptate, dar m-am dus și eu în Odessa la întâlnirile narodnicilor și socialiștilor, mai demult, când eram foarte tânăr. Dar treaba aceasta e gravă, Sașenka. De-acum înainte n-ai să te mai încurci cu nihiliștii aceștia periculoși. Se apropie și o sărută pe creștetul capului.

— Sunt atât de bucuros că te-ai întors acasă.

— Și eu sunt bucuroasă, tată.

Îi întinse tatălui ei mâna și el o strânse, dar Sașenka știa că scena aceasta de tandrețe o va provoca pe mama ei. Și într-adevăr, Ariadna își drese glasul.

— Ei, văd că n-ai păţit nimic. Ne-ai plictisit destul cu opiniile tale despre „muncitori" şi „exploatatori" şi ne-ai dat destule bătăi de cap. A trebuit chiar să intervin pe lângă părintele Grigori.

Furia începu să clocotească în Saşenka. Îi venea să strige că îi este ruşine că o creatură ca Rasputin conduce ţara, ruşine că propria ei mamă, ale cărei legături amoroase cu trişori şi escapade cu şarlatani o stânjeniseră multă vreme, îl frecventează acum pe Călugărul Nebun. Îi răspunse în schimb, împotriva voinţei ei, ca şcolăriţa obraznică ce încă mai era. În căutarea unei ţinte, se opri asupra rochiei pe care i-o alesese mama ei.

— Mamă, eu urăsc costumele marinăreşti şi asta e ultima dată când mai port unul.

— Bravo! exclamă Gideon. Un corp ca al tău nu merită să fie...

— Ajunge, Gideon. Lasă-ne, te rog, singuri, spuse Ariadna.

Gideon se ridică şi ieşi, nu fără a-i face însă cu ochiul Saşenkăi.

— Ai să îmbraci ce spun eu, zise mama ei, care purta la rându-i o rochie vaporoasă din mătase, cu volane de dantelă. Ai să îmbraci costume marinăreşti atâta timp cât te vei purta ca un copil iresponsabil.

— Terminaţi, spuse Zeitlin încet. Mama ta va hotărî cu ce te îmbraci.

— Îţi mulţumesc, Samuil.

— Dar îţi propun o învoială, draga mea. Dacă îmi promiţi că n-ai să te mai joci de-a nihilismul, anarhismul şi marxismul, şi că n-ai să mai stai de vorbă cu Mendel despre politică, mama ta te va duce mâine la Cernîşev să-ţi cumperi o rochie de femeie matură, pe cheltuiala

mea. Și te va duce la monsieur Troye, să te coafeze și pe tine la fel ca pe ea. La Treumann, îți vei putea tipări propriile tale cărți de vizită și hârtie de scrisori, iar Pantelimon vă va conduce apoi pe amândouă în vizite. Și nu va mai trebui să porți niciodată un costum marinăresc.

Zeitlin își deschide băierile pungii, e atât de satisfăcut, gândi Sașenka, de parcă ar fi tăiat nodul gordian sau ar fi dezlegat enigma oracolului din Delphi. Ea nu își dorea rochii de la Cernîșev și, acolo unde mergea ea, nici nu avea nevoie de ele. Tatăl ei drag și prostuț își dorea atât de mult ca ea să-și lase cărțile de vizită pe la cunoscuți și să trimită scrisori de dragoste unor conți și ofițeri cu creierul cât un bob de mazăre. Or ea avea deja tot ce-i trebuia: o bluză simplă, cu guler înalt, o fustă decentă, ciorapi de lână și ghete.

— Ești de acord, Ariadna?

Ariadna dădu din cap și își aprinse o țigaretă Mogul. Pe urmă se întoarseră amândoi spre Sașenka.

— Sașenka, uită-te în ochii mei și jură-mi că asta vei face.

Sașenka privi în ochii albaștri ai tatălui ei și pe urmă își întoarse privirea către mama ei.

— Îți mulțumesc, papá. Îți promit că n-am să mai stau de vorbă cu Mendel despre politică și că n-am să mă mai joc de-a nihilismul.

Zeitlin trase de șnurul din catifea.

— Da, baroane, răspunse Leonid, ivit în ușă. Prânzul este servit.

17

Un bărbat pipernicit, cu pince-nez, un cojoc de vizitiu mult prea mare și o căciulă de piele cu apărători pentru urechi stătea pe Bulevardul Nevski și privea cum se apropie huruind un tramvai. Era întuneric și un viscol nemilos îi biciuia fața deja înroșită și iritată. Colosala clădire a Statului Major se afla în stânga lui.

Mendel Barmakid privi în urma sa. *Șpikul* — un spion al poliției secrete — era tot acolo, un bărbat mustăcios cu alură de militar, îmbrăcat într-un palton verde, care tremura de frig. Spionii lucrau de regulă câte doi, dar pe celălalt nu îl vedea. Mendel stătea în fața vitrinelor luminate ale magazinului Cernîșev, de unde își cumpăra sora lui rochiile mai ieftine. Printre manechinele din vitrină, toate în catifeaua și tulul la modă în acel sezon, Mendel se zări pe sine: o piticanie cu un picior deformat, buze cărnoase și un barbișon tuns cu grijă. Nu era o priveliște atrăgătoare, dar acum nu avea timp de sentimentalisme. Bulevardul era aproape pustiu. Temperatura continua să scadă — erau minus 20 de grade, iar spionii îi dăduseră iarăși de urmă, când Comitetul din Petrograd se întâlnise în locuința conspirativă din Districtul Vîborg. Nu trecuseră decât zece zile de la evadarea lui și nătărăii de polițiști discutau acum probabil dacă să-l aresteze din nou sau să-l lase mai bine să-i conducă la ceilalți tovarăși.

Tramvaiul opri cu zornăieli de clopoțel și o ploaie de scântei de la cablurile electrice de deasupra. O femeie coborî. Spionul își lovea una de alta mâinile înmănușate, un cercel de cazac sclipi la urechea sa, în lumina felinarului.

Scrâșnind, tramvaiul se urni din loc. Mendel țâșni în direcția sa, șchiopătând din cauza piciorului bolnav. Corpul lui era îndoit ca o parabolă umană, dar pentru un infirm, era foarte agil. Tramvaiul luase viteză. Mendel înainta greu în zăpadă și, deși nu privise în urmă, știa că spionul tânăr și viguros îl ochise deja și pornise în fugă pe urmele lui. Mendel se prinse cu o mână de bară. Conductorul strigă: „Nu e rău, bătrâne!", îl apucă de braț și îl trase în vagon.

Lac de sudoare în cojocul lui, Mendel privi abia acum în urmă: spionul alerga după tramvai — dar nu mai avea cum să-l ajungă. Mendel îl salută cu eleganță, atingându-și marginea căciulii.

Călători două stații, coborî în fața palatului roz al Stroganovilor și verifică iarăși dacă era urmărit. Nu văzu pe nimeni — deși de fiecare dată sfârșeau prin a-i da de urmă. Trecu pe lângă colonada Catedralei Maicii Domnului din Kazan, unde se întâlnea uneori cu alți tovarăși evadați din exil. Ningea din abundență pe felinarele cu lumină portocalie, iar el trebuia să-și șteargă tot mereu lentilele pince-nez-ului. Nu vedea altceva decât magazinele clasei exploatatoare: pasajul cu croitorii săi englezi și bijutierii francezi; magazinul Ieliseiev, cu mormanele sale obscene de șuncă, sturioni, prăjituri, stridii, scoici, ceaiuri indiene și checuri Fortnum & Mason; labirinticul Gostinîi Dvor, cu negustorii săi bărboși, în caftane, care vindeau icoane vechi și samovare.

Mendel auzi clămpănit de potcoave: doi jandarmi patrulau, dar vorbeau în gura mare despre o prostituată din Kaluga și nu îl văzură. Așteptă în fața vitrinei magazinului Ieliseiev, până când aceștia se îndepărtară. Un Rolls-Royce trecu în viteză pe lângă el, din partea cealaltă venea un Delaunay-Belleville: Să fi fost Zeitlin?

Ajunse la Hotelul Europa, cu uşierii săi în paltoane stacojii, cu jobene pe cap. Foaierul şi restaurantul hotelului erau spaţiile cel mai atent supravegheate din întreaga Europă — dar tocmai de aceea se simţea el acolo în siguranţă. Nimeni nu s-ar fi aşteptat ca un fugar să-şi facă apariţia tocmai acolo. Dar cojocul lui era uzat şi peticit, în vreme ce toată lumea din jurul lui era înveşmântată în blănuri de zibelină, redingote şi uniforme ale Regimentului de Gardă. Uşierul, şi el agent de poliţie, începuse deja să-l studieze.

Mendel auzi fâşâitul sec al unei sănii pe zăpadă. Şchiopătând, se ascunse într-un intrând şi cercetă de acolo sania, ca nu cumva să şadă în ea vreun *şpik* sau *filior*, agent extern. Dar sania, cu un vizitiu bătrân şi cocoşat, părea cuşer.

Mendel îi făcu semn vizitiului să oprească şi urcă în sanie.

— Încotro, coane?

— La Palatul Taurid.

— Juma' de rublă.

— Douăzeci de copeici.

— A crescut iar preţul la ovăz. Nu-mi ajunge nici să-i dau calului...

Ovăz şi iar ovăz, gândi Mendel. Preţurile creşteau, războiul era un dezastru. Dar cu cât era mai rău, cu atât era mai bine: asta era deviza lui. Vizitiul, conchise Mendel, era un mic-burghez, căruia viitorul nu-i rezerva niciun rol. Pe de altă parte, în Rusia erau atât de puţini proletari autentici, după modelul marxist. Nouă din zece ruşi erau ţărani căpoşi, rămaşi în urmă, lacomi, sălbatici. Lenin, cu care Mendel se întâlnise înainte de război la Cracovia, la bere şi cârnaţi, considera că ţăranilor, dacă

nu voiau să accepte progresul istoriei, va trebui să li se frângă spinările. „O crudă necesitate", mormăi Mendel.

Mendel era pământiu la față, de epuizare și înfometare. Un fugar nu prea apuca să doarmă și nu prea avea ce să mănânce — și totuși, viața aceasta i se potrivea cel mai bine. Nu avea familie, iar copiii oricum îl plictiseau. Era însurat, asta da, dar Natașa era și ea o tovarășă devotată, cu care se întâlnea doar ocazional. Aflat mereu pe drumuri, Mendel putea dormi la fel de bine pe o bancă în parc, pe o podea sau pe un divan. Lenin era în Elveția și practic întreg Comitetul Central — Sverdlov, Stalin, Kamenev — se afla în Siberia, iar el era ultimul veteran, de la 1905, în funcție de conducere aflat în libertate. Însă Lenin îi poruncise: „Au nevoie de tine în Piter. Evadează!" Îi trimisese o sută de ruble să-și cumpere „cizme" — acte de identitate false.

Tot ce conta era Partidul și cauza: Eu sunt un cavaler al Sfântului Graal, își spuse Mendel, în timp ce sania se apropia de magnificul portic doric al Palatului Taurid, unde burghezii nătângi din parlamentul flecar — Duma Imperială — își țineau acum absurdele lor dezbateri. Dar, înainte de a ajunge acolo, Mendel se aplecă în față și îl bătu pe vizitiu pe umăr.

— Oprește!

Mendel așeză câteva copeici în mănușa vizitiului și sări din sanie. În fața Dumei, așteptau automobile cu motoare pornite, dar Mendel nu se duse în direcția Palatului. O luă în schimb, șchiopătând, spre cocioaba construită chiar lângă ghereta paznicului clădirii Regimentului de Cavalerie de Gardă. O veche limuzină Adler, cu blazonul unui Mare Duce, în care se aflau un ofițer de Gardă și un lacheu în uniforma curții imperiale, opri și claxonă.

Paznicul, înclinându-se, încheindu-şi nasturii de la pantaloni cu o mână şi ţinându-şi cu cealaltă căciula pe cap, ieşi în fugă din gheretă şi se căzni să deschidă poarta. Mendel se uită în jur şi bătu în uşa prăfuită a cocioabei.

Uşa se deschise. Un paznic îmbujorat, în cămaşă ţărănească şi izmene gălbejite, îl lăsă să intre într-o încăpere strâmtă şi întunecoasă, cu sobă şi samovar, în care mirosea a sudoare bărbătească şi legume fierte.

— Tu eşti? întrebă Igor Verezin. Credeam că eşti în Kamceatka.

— Regiunea Ieniseisk. Am venit pe jos, spuse Mendel, care observă că paznicul avea o chelie ascuţită, de forma şi culoarea unui glonţ încins. Mor de foame, Verezin.

— Ciorbă de varză, pâine neagră şi un cârnat. Samovarul e încins, tovarăşe.

— Am vreun mesaj?

— Da, cineva a vârât adineauri un ziar pe sub uşă.

— Vine cineva la noapte.

Verezin ridică din umeri.

— Unde-i ziarul? Dă-mi să văd. Bine.

Mendel îşi aruncă de pe el cojocul, verifică apoi geamul din spate şi pe cel din faţă.

— Pot să dorm?

— N-ai decât, tovarăşe. Divanul îţi aparţine, deşi m-aş întinde şi eu într-un minut.

În mica şi întunecoasa încăpere nu era niciun pat, iar paznicii dormeau cu rândul pe divan.

— Deci, cum ai scăpat?

Dar Mendel, încălţat, cu căciulă şi pince-nez, se întinsese şi aţipise deja.

Se auzi o bătaie în ușă și paznicul se trezi cu o fată într-un mantou lucios de blană, neîndoielnic zibelină, la gât cu o eșarfă din blană de vulpe polară, care păși șovăielnic în cocioabă. Era subțire, avea gura lată și ochii de un gri surprinzător de deschis.

— Ziua mea norocoasă! glumi Verezin. Iertați-mi, vă rog, izmenele!

Fata îi aruncă o privire ucigătoare.

— *Baramian*? întrebă.

— Poftiți, domniță, glumi Verezin și făcu o plecăciune de lacheu. Cu blana asta ați putea intra pe poarta principală, împreună cu mareșalii și prinții.

Mendel se sculă căscând.

— A, tu ești, spuse el, pe deplin conștient că vocea era cea mai impresionantă trăsătură a sa, gravă și sonoră ca o trâmbiță de la Ierihon și se întoarse spre Verezin:

— Poți ieși la o plimbare? În jurul casei.

— Ce? Pe vremea asta? Cred că glumești...

Dar Mendel nu glumea niciodată — doar despre spânzurătoare. Se uită plin de înțeles înspre sobă, în spatele căreia se afla „buldogul" lui, un pistol Mauser învelit într-o cârpă, iar Verezin se răzgândi degrabă.

— Mă duc să cumpăr niște pește sărat.

Îmbrăcă un palton și ieși cu pași apăsați.

După plecarea paznicului, Sașenka se așeză lângă sobă, la masa din nuiele împletite.

— Nu ai încredere în el? întrebă și îi oferi lui Mendel una dintre țigaretele ei parfumate Crocodil, cu filtru de aur.

— E un paznic, spuse Mendel aprinzându-și țigara. Aproape toți paznicii sunt informatori ai Ohranei, dar când sunt simpatizanți de-ai noștri, păzesc cele mai sigure

locuinţe conspirative. Cât timp nu trece de partea lor, nu i-ar da nimănui prin minte să căute un bolşevic la sediul Regimentului de Cavalerie de Gardă. E un simpatizant şi s-ar putea să devină membru al Partidului. Scoase un nor de fum.

— Casa tatălui tău este ţinută sub supraveghere. Mă aşteaptă. Cum ai reuşit să ieşi?

— Am aşteptat să adoarmă cu toţii. Mama iese oricum în fiecare seară. Pe urmă, am luat-o pe Culoarul Negru, am ieşit în curte şi de acolo în stradă, prin garaj. Tramvaie, uşi dosnice, magazine cu două intrări, curţi. Nu se aşteaptă ca o fată în zibelină şi botine din piele de capră să-i păcălească. M-ai instruit bine. Am învăţat toate şmecheriile. Sunt tot mai bună. Mă mişc ca o stafie. Şi sunt iute ca o capră de munte.

Mendel avu un sentiment neobişnuit şi îşi dădu seama că era bucuros să o vadă. Era plină de viaţă. Dar îşi înfrână pornirea şi nu o îmbrăţişă. Era oricum destul de răsfăţată.

— Nu te încrede prea mult în tine, spuse răspicat. Tovarăşă Vulpe Polară, ai dus mesajele la locuinţa conspirativă?

— Da.

— Ai luat manifestele de la tipografie?

— Da.

— Unde sunt acum?

— În locuinţa din Districtul Petrograd. Strada Şirokaia.

— Mâine trebuie să ajungă la tovarăşii din Uzinele Putilov.

— Mă ocup eu. Aceeaşi procedură?

Mendel dădu din cap.

— Te descurci, tovarăşă.

Părea atât de tânără când zâmbea, iar Mendel, în lumina difuză din micuța și mohorâta încăpere, îi remarcă puzderia de mici pistrui de pe ambele laturi ale nasului. Își dăduse seama după tonul ei pripit că voia să-i spună ceva. Se hotărî să o lase să aștepte.

Brusc, însuflețirea ei îl făcu să se simtă bătrân, să devină conștient de fața lui poroasă, plină de vase de sânge sparte, de șuvițele cărunte din părul lui unsuros, de durerile lui artritice. Toate erau urmările exilului și închisorilor.

— Tovarășe, spuse ea, nici nu știu cum să-ți mulțumesc pentru toate câte m-ai învățat. Acum lucrurile încep să capete un sens. Nu mi-am imaginat că „tovarăș" și „comitet" vor deveni niște cuvinte atât de emoționante pentru mine. Dar chiar așa sunt!

— Nu mai flecări atâta, spuse el sever. Și ai grijă cu tovarășii. Ei îți cunosc originea și caută semne de filistinism burghez. Lasă zibelina. Fă-ți rost de un mantou de astrahan.

— Bine. Mă simt ca o rotiță într-o lume secretă, în angrenajul istoriei universale.

— Noi toți suntem asta, dar în Piter tu ești, în momentul de față, mai importantă decât îți imaginezi. Avem atât de puțini tovarăși, spuse Mendel, trăgând din țigară și mijindu-și ochii înroșiți. Continuă să citești, fetițo. Niciodată nu poți citi destul. Educația de sine este calea bolșevică.

— Deficitul de alimente este tot mai mare. Ai văzut cozile? Toți oamenii mârâie — de la capitaliștii care vin să dejuneze cu tata până la tovarășii din fabrici. Ceva se va întâmpla curând, nu-i așa?

Mendel scutură din cap.

— Cândva da, dar nu acum. În Rusia, încă nu avem o clasă proletară autentică și fără ea, revoluția nu este

posibilă. Nu ştiu dacă noi o vom mai apuca. Crezi că se poate sări peste etapele evoluţiei marxiste? Nu se poate, Saşenka. Nu este cu putinţă.

— Bineînţeles. Dar, totuşi...

— Nici măcar Lenin nu este convins că o vom mai apuca.

— Îţi scrie?

Mendel dădu din cap.

— I-am vorbit despre eleva de la Smolnîi, numită Vulpea Polară. Ce mai face familia?

Saşenka trase aer în piept. A sosit momentul, gândi Mendel.

— Tovarăşe Mendel, spuse ea, m-au arestat ieri şi m-au ţinut peste noapte în Krestîi.

Mendel şchiopătă spre sobă, se aplecă deasupra oalei cu ciorbă de varză şi luă cu o lingură unsuroasă câteva îmbucături. Chiştocul continua, în mod miraculos, să-i atârne într-un colţ al gurii.

— Prima mea arestare, unchiule Mendel!

El îşi aminti când fusese arestat prima oară, cu douăzeci de ani în urmă, cât de îngrozit fusese tatăl său, celebrul rabin din Turbin, şi cât de mândru fusese el însuşi că primise această medalie de onoare.

— Felicitări, îi spuse Saşenkăi. Devii o adevărată revoluţionară. S-au îngrijit de tine tovarăşii din comitetul de celulă?

— Tovarăşa Natasa a avut grijă de mine. Nu ştiusem că eşti însurat.

Uneori, Saşenka nu era altceva decât fetiţa de la Smolnîi.

— Eu sunt însurat cu Partidul. Nu trece zi în care să nu fie arestaţi tovarăşi de-ai noştri şi puţini rămân numai o noapte în închisoare.

— Mai e ceva.

— Spune, zise Mendel și se sprijini de sobă, pentru a-și alina durerile iernii arctice.

Mesteca o bucată de cârnat rece, țigara menținându-se în aceeași poziție.

— Am fost interogată vreme de câteva ceasuri de către căpitanul de jandarmerie Piotr Sagan.

— Sagan, zici?

Mendel știa că Sagan era ofițerul Ohranei însărcinat cu distrugerea Partidului. Reveni la masă, târșâindu-și o gheată. Când se așeză, aceasta scârțâi. Studia acum, cu o privire concentrată, chipul fetei.

— Parcă am auzit de el. Și ce-i cu el?

— A încercat să mă păcălească, dar, unchiule Mendel, spuse Sașenka, alăturându-i-se la masă și apucându-l de braț, redevenind fetița de la Smolnîi, se laudă cu umanismul lui. E un soi de burghez liberal. Știu că sunt încă lipsită de experiență, dar voiam să îți aduc la cunoștință — ție și Comitetului din Petrograd — că părea foarte dornic să ne împrietenim. Eu nu l-am încurajat, desigur. Dar la urmă a spus că ar vrea să ne revedem, să ne continuăm conversația...

— Despre ce?

— Despre poezie. De ce zâmbești, unchiule Mendel?

— Ai procedat foarte bine, tovarășă, spuse Mendel, chibzuind asupra acestei schimbări în mersul lucrurilor.

Sagan, un aristocrat scăpătat, era un polițist șiret și ambițios, specializat în recrutarea revoluționarelor. Dar putea fi foarte bine un simpatizant al Stângii, căci poliția secretă știa mai bine decât oricine cât de corupt era regimul. Putea fi un semnal, un truc, o ademenire, o trădare — sau, pur și simplu, gestul unui polițist cu

pretenţii intelectuale. O sută de deznodăminte erau posibile, iar Saşenka nu-l pricepea pe niciunul dintre ele, gândi Mendel.

— Şi dacă mă abordează? întrebă ea.

— Tu ce te gândeai să faci? replică Mendel.

— Dacă mă abordează pe stradă, am să-i spun vreo două şi am să-i dau de înţeles că n-are de ce să mi se mai adreseze. Asta să fac?

În tăcerea care se lăsă, doar pâlpâitul lămpii cu petrol se mai auzea. Mendel se uita la ea cu privirea fixă a unui preot care exorcizează. Copila aceasta, pe care el o cunoştea încă de când se născuse, era o făptură încă neîmplinită, dar totuşi impresionantă, chibzui el, bănuind că Sagan intenţiona să facă din ea o agentă dublă, prin intermediul căreia să ajungă la însuşi Mendel. Dar existau două modalităţi de a juca acest joc, iar el nu putea rata şansa de a-l distruge pe Sagan, indiferent de preţ.

— Greşeşti, spuse rar.

— Dacă doreşte Comitetul, continuă Saşenka, l-aş putea ucide cu Browningul tatei — îl ţine în sertarul biroului — sau cu Mauserul din spatele raftului cu cărţi, din strada Şirokaia. Dă-mi voie să-l ucid!

— În final, o să-i punem pe *toţi* la zid, zise Mendel. Dar acum, fii atentă. S-ar putea să nu-l mai întâlneşti niciodată pe Sagan. Dar dacă se mai iveşte totuşi, vorbeşte-i, încearcă să-l tragi de limbă. S-ar putea să fie de folos Partidului şi mie personal.

— Dar dacă încearcă să mă recruteze?

— Va încerca. Fă-l să creadă că e posibil.

— Şi dacă mă vede un alt tovarăş în compania lui? întrebă ea îngrijorată.

— Biroul intern al Comitetului va fi informat asupra acestei operațiuni. Suntem o troică, doar eu și alți doi. Ți-e frică?

Sașenka scutură din cap. În penumbră, ochii ei ardeau. Mendel observă că era înfricoșată și deopotrivă încântată să fi primit o asemenea misiune.

— Dar aș putea fi ucisă pentru trădare de către propriii mei tovarăși?

— Noi doi ne aflăm în fiecare clipă în primejdie, spuse el. În secunda în care devii bolșevic, viața ta normală s-a sfârșit. De-acum încolo, mergi mereu ca pe cărbuni încinși. E ca și cum ai sări din mers într-o sanie, care gonește atât de repede, încât nu vei mai putea coborî din ea niciodată. Când tai lemne, sar așchii. Noi doi, tu și cu mine, participăm la un război secret, la Jocul Suprem. Partidul împotriva Ohranei. Ai să faci ce îți spun eu și nimic mai mult. Și îmi raportezi totul. Cunoști codurile și locurile? Fii cu ochii în patru. Vigilența este o virtute bolșevică. Ai devenit, mai repede decât aș fi crezut, o achiziție importantă pentru Partid. Ai înțeles?

Mendel avu grijă să-și tempereze tonul, sperând ca astfel să sune mai convingător. Îi întinse mâna, iar mâna ei era mătăsoasă, fragilă și agitată, ca o pasăre mică, ale cărei oase ar fi putut fi zdrobite cu mare ușurință.

— Noapte bună, tovarășă.

Sașenka se ridică, își luă mantoul, eșarfa, șoșonii și căciula și își înfășură șalul de Orenburg în jurul capului. În dreptul ușii, se mai întoarse o dată, palidă și gravă.

— Nu vreau să mă protejezi doar pentru că suntem rude.

— Niciodată n-aș face lucrul acesta, tovarășă.

18

— O vezi pe mândrulița de-acolo? întrebă un vizitiu bătrân, în cojoc și cu obrajii rozalii ca o friptură de vită în sânge.

— A mai trecut pe aici. O fi având vreun necaz din dragoste?

— E din breasla orizontală sau pune la cale vreun jaf la bancă?

— Să-și fi luat o cameră la hotel?

— O fi căutând un ibovnic care știe să șteargă un cal la cur? Pe mine, de pildă?

— Hei, fetițo, bea o votculiță cu noi!

În mijlocul Pieței Sfântul Isaac, nu departe de strada Bolșaia Morskaia, undeva între Palatul Mariinski și Catedrală, se găsea o colibă cam șubredă, din lemn vopsit negru, cu un acoperiș din foaie de cort, care o făcea să semene cu o birjă uriașă, cu coșul ridicat. Aici, în aburii verzei fierte și ai cojoacelor asudate, veneau birjarii să mânânce și să bea la ore mici, într-o lume care nu cunoștea oboseala.

Sașenka ședea singură la o masă, cu un palton de astrahan și o căciulă de piele alături. Vârî câteva copeici într-o flașnetă automată zgomotoasă, care începu să cânte „Yankee Doodle", după care urmară câteva valsuri de Strauss și iarăși „Yankee Doodle". Își aprinse o țigară și privi pe geam la Rolls-Royce-ul parcat în fața Hotelului Astoria, la fulgii de zăpadă și la caii care dădeau din potcoave pe străzile înghețate, așteptând răbdători și scoțând nori de abur pe nări, vizibili în gerul de afară.

Trecuseră două zile de la întâlnirea ei cu Mendel. La ora unsprezece din noaptea aceasta, Lala își vârâse capul pe ușa odăii Saşenkăi.

— Stinge luminile, draga mea, o rugase. Pari obosită. — Lala se așezase pe marginea patului ei și o sărutase ca de fiecare dată pe frunte. — Ai să-ți strici ochii tot citind. Acum ce citești?

— Ah, Lala, am să-ți spun eu într-o bună zi, răspunsese Saşenka, ghemuindu-se ca pentru somn, dar în realitate îngrijorată că guvernanta ei ar putea observa că, sub plapumă, ea era gata îmbrăcată pentru a ieși.

De îndată ce fusese sigură că Lala dormea, se furișase din casă, luase un tramvai și pe urmă o brișcă până la uzinele din Districtul Petrograd. Petrecuse un ceas cu muncitorii de la Uzinele Putilov și transportase pe urmă, împreună cu un tânăr intelectual, elev de gimnaziu, și doi strungari, la noua locuință conspirativă din Districtul Vîborg, piesele de schimb pentru presa tipografică.

După aceea, mai avusese la dispoziție un ceas, timp în care se plimbase pe chei și de-a lungul Moikăi, pe care o traversase pe podul ei preferat, micul Pod al Săruturilor, și trecuse pe lângă Palatul Yusupov, în culoarea lui gălbuie, care simboliza mai mult decât orice altă clădire nedreapta bogăție a celor puțini. Venise aici, la cârciuma vizitiilor, pentru că era aproape de casă — și totuși, dintr-o altă lume.

Comandă o ciorbă picantă de pește, brânză de capră, pâine neagră și ceai — și rămase să asculte flecărerile bărbaților. Când îi auzea spunând că e o „mândruliță", o „minune de fată", nu prea înțelegea la ce se refereau. Își vedea propria imagine reflectată în gemuleț și se simțea nemulțumită, ca de fiecare dată. Prefera să se imagineze

afară, în ger, înfofolită în paltonul de astrahan, cu eşarfa de blană la gât şi căciula de piele pe cap.

Nu fi vanitoasă, îşi spuse. Înfăţişarea ei nu o interesa. Ea trăia, la fel ca unchiul Mendel, numai pentru Revoluţie. Pretutindeni, pe străzi, îi vedea doar pe aceia care aveau să profite de pe urma marşului triumfal al dialecticii.

Înmuie pâine şi brânză în muştar şi pufni când îi pătrunse în nări mirosul înţepător. Ronţăi apoi o bucată diformă de zahăr şi se gândi că niciodată nu fusese atât de fericită cum era acum.

În copilărie, părinţii ei o duseseră la Turbin, în vizită la bunicul ei, Avram Barmakid, rabinul care trăia ca un sfânt, cu discipolii, elevii şi adepţii lui. Ea era foarte mică, tatăl ei nu era încă atât de bogat şi pe vremea aceea locuiau la Varşovia, unde era plin de evrei hasidici. Dar nimic nu o pregătise pe Saşenka pentru lumea medievală a lui Avram Barmakid. Fanatismul sincer, bucuria severă, până şi sunetul gutural al limbii idiş, bărbaţii cu perciuni, şaluri cu franjuri şi caftane, femeile cu perucă — toate acestea o speriaseră. Se temuse încă de pe atunci de vrăjile şi superstiţiile lor medievale.

Dar acum se gândea că lumea bunicilor ei, o lume a golemilor şi deochiului, nu era cu nimic mai rea decât adoraţia laică a banului din lumea tatălui ei. Încă din copilărie fusese şocată de nedreptatea pe care o remarcase la Zemblişino şi la moşia lor întinsă de pe malul Niprului. Pentru ea, luxul şi excesele care marcau căsnicia nefericită a părinţilor ei întruchipau depravarea Rusiei şi a lumii capitaliste.

Mendel o salvase din această nemernicie şi îi schimbase viaţa. *Dacă iubeşti, iubeşte cu ardoare; dacă ameninţi,*

nu o face în van, scrisese Alexei Tolstoi. Asta era deviza ei: *Totul sau nimic!* Se desfăta cu sentimentul încântător, asemănător cu al unei persoane îndrăgostite, că face parte dintr-o uriașă conspirație. Ideea de a sacrifica vechea morală a clasei burgheze pentru noua morală a Revoluției era seducătoare. Era ceva similar faptului de a se afla în cârciuma aceasta: era un lucru atât de romantic, tocmai pentru că era atât de lipsit de romantism.

Se uită la ceas. Ora 4:45. Trebuia să plece. Își luă mantoul și căciula și lăsă câteva monede pe masă. Vizitiii priviră în urma ei și dădură din cap. În stradă, căruțașii livrau lăzi cu sticle de lapte, în vehiculul patiseriei se încărcau pâini proaspete. Slugi cărau saci cu cărbuni. Portarii măturau scările. Piter se trezea.

După toate miasmele din colibă, aerul tăios de afară era atât de înviorător, încât Sașenka își umplu plămânii cu el, până când simți că-i iau foc. Cât de mult iubea ea orașul acesta, cu clima lui ciudată, aproape arctică, în bezna înverșunată a iernilor sale, dar vara, când nu se făcea niciodată noapte, era strălucitor ca Paradisul înaintea Căderii în Păcat. Fațadele sale splendide, zugrăvite în albastru delicat și ocru, aveau o măreție imperială. Dar în spatele lor erau fabricile, tramvaiele electrice, fumul gălbui și dormitoarele înghesuite ale muncitorilor. Frumusețea care o înconjura era o minciună. Adevărul putea părea urât, dar avea și el frumusețea lui. Acesta era viitorul!

Traversă Piața Sfântul Isaac. Chiar și iarna, apropierea zorilor se anunța cu sclipirile opace ale cupolei aurii, cu mult înainte de a se ivi o fâșie de lumină la orizont. În Astoria, petrecerea era în toi — se auzea muzică, se zăreau scăpărând diamantele doamnelor și vârfurile

portocalii ale trabucurilor bărbaţilor. Clubul de Iahting era încă deschis, troici şi limuzine îi aşteptau în stradă pe afacerişti şi pe apropiaţii curţii.

O luă de-a lungul străzii Bolşaia Morskaia. Auzi huruitul unui automobil şi se piti într-un intrând, întocmai ca o stafie, cum îi spusese lui Mendel.

Un Delaunay opri în faţa casei lor. Pantelimon, în cizme înalte, strălucitoare, deschise portiera. Mama ei coborî. Întâi se ivi un picior minunat, încălţat în cea mai fină piele de capră. Pe urmă, se întrezări un ciorap de mătase, căruia îi urmă o rochie de satin, cu paiete scânteietoare.

O mână albă, încărcată de inele, se prinse de cadrul portierei. Saşenka era dezgustată. Ea se întorcea acasă, după ce îşi dedicase timpul clasei muncitoare; ca într-o perfectă simetrie, tot acasă se întorcea şi mama ei, după ce satisfăcuse dorinţele vreunui bărbat corupt, altul decât tatăl ei.

Saşenka nu ştia precis ce făceau doi amanţi, dar şi-i imagina ca pe câinii de pe moşia tatălui ei — şi se simţea oripilată, dar totodată fascinată. O urmări pe mama ei, cum coborî cu chiu, cu vai din automobil şi rămase apoi clătinându-se pe trotuar. Pantelimon se grăbi să o prindă de braţ.

Saşenkăi îi venea să-i zgârie faţa şi să o trântească pe caldarâm, acolo unde-i era locul, dar când ieşi din umbră, îl văzu pe Pantelimon aplecat deasupra zăpezii şi trăgând de o făptură cu sclipiri de paiete, care se zvârcolea pe jos. Era mama ei, care se căznea să se ridice în picioare.

Saşenka alergă spre ei. Ariadna era în patru labe, cu ciorapii rupţi şi genunchii goi sângerând. Căzu iarăşi în faţă, cu o mână înfiptă în zăpadă şi cu cealaltă lovind braţul pe care i-l oferea Pantelimon.

— Pantelimon, îți mulțumesc, spuse Sașenka. Du-te să verifici dacă e descuiată ușa. Și trimite-l pe portar la culcare.

— Dar, domnișoară, baroneasa...

— Te rog, Pantelimon, mă ocup eu de ea.

Pe chipul lui Pantelimon se citea dubla frământare a servitorului care asistă la prăbușirea stăpânilor săi: îi displace, pe de-o parte, lumea întoarsă cu susul în jos a unei stăpâne umilite, și se teme, pe de altă parte, de nesiguranța unui stăpân căzut. Se înclină, intră în casă cu pași târșâiți, reveni o clipă mai târziu și se urcă în automobil, pentru a-l urni din loc în urlete de motor.

Mama și fiica rămăseseră singure în stradă, luminate de felinarul de deasupra intrării.

Sașenka îngenunche lângă mama ei, care plângea. Lacrimile se scurgeau în dâre negre din ochii ei negri, lăsându-i pe obrajii albi, acum murdari, niște urme ca de ghete înnoroite pe zăpada bătătorită.

Sașenka o ridică în picioare, își așeză un braț în jurul umerilor ei și o împinse pentru a urca cele două trepte de la intrare. Vestibulul spațios era cufundat în întuneric, un singur bec electric ardea pe palierul primului etaj. Dalele mari, albe străluceau, iar cele negre păreau niște găuri în pământ. Cu greu, Sașenka reuși să o conducă pe mama ei în cameră. Lumina electrică ar fi fost prea orbitoare, astfel încât aprinse lămpile cu petrol.

Ariadna scâncea acum. Sașenka își duse mâinile mamei la buze și le sărută. Uitase furia care o cuprinsese cu câteva momente în urmă.

— Mamă, mamă, ești acasă acum. Sunt eu, Sașenka! Te dezbrac și te întind în pat.

Ariadna se liniști puțin, dar continuă să bălmăjească lucruri lipsite de sens, în vreme ce Saşenka o dezbrăcă.

— Mai cântă o dată... singurătate... buzele tale sunt ca stelele, casele... vinul e mediocru, un an slab... ține-mă... mi-e rău... plătește, plătesc eu, am bani... iubirea e Dumnezeu... sunt acasă... parcă ai fi fiică-mea... fiica mea răutăcioasă... mai dă-mi un pahar... sărută-mă.

Saşenka îi scoase mamei botinele din picioare, îi aruncă cât colo blana de zebelină și pălăria cu pene de struț, îi descheie rochia de satin cu paiete, care răspândea o aromă slabă de tuberoze, îi desfăcu corsetul, rulă în jos ciorapii rupți, desprinse broșele, îi luă de la gât cele trei șiraguri de perle și din urechi cerceii cu diamante. Când îi scoase juponul și lenjeria de corp îmbrăcată pe dos, o izbi un miros care îi repugna — mirosul animalic, de transpirație cu iz de alcool al unei femei mondene. Își jură că ea nu va decădea niciodată în asemenea hal. Încălzi apoi niște apă și o spălă pe mama ei pe față.

Uimită, constată că acum ea era mama, iar mama era fiica. Împături și așeză la loc hainele mamei, aranjă bijuteriile în caseta căptușită cu catifea, aruncă lenjeria în coșul de rufe. Pe urmă, o ajută să se întindă în pat, o înveli și îi sărută obrazul. O mângâie pe frunte și se așeză lângă ea.

— Tu și eu..., spuse Ariadna pe jumătate adormită, zvârcolindu-se în tristele ei reverii.

— Dormi, mamă. Haide, haide. S-a terminat.

— Draga mea Saşenka, tu și eu...

Când Ariadna adormi în sfârșit, Saşenka începu să plângă. Eu nu vreau să am copii, își spuse. Niciodată!

19

Sașenka dormea încă în fotoliul din budoarul Ariadnei, când o auzi pe mama ei chemând-o:

— Sașenka! Azi mergem la cumpărături, așa cum și-a dorit tatăl tău. La Cernîșev, pentru rochiile tale de zi! S-ar putea să ai noroc și să te alegi și cu o rochie de seară de la madame Brissac, cum au Marile Ducese!

— Dar eu trebuie să învăț, spuse Sașenka și se întinse.

Intră pe urmă în dormitorul mamei.

— Nu fi prostuță, draga mea, spuse mama ei voioasă, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Uită-te la tine cum te îmbraci! Ca o profesoară!

Ariadna servea micul dejun în pat, pe o tavă, și toată încăperea mirosea a cafea, caviar, pâine și ouă prăjite.

— Noi două am devenit prietene apropiate, nu-i așa, *sladkaia* — dulceață?

După ce Leonid termină de strâns și părăsi dormitorul Ariadnei, aceasta îi făcu fiicei ei cu ochiul, iar Sașenka se întrebă cum era posibil ca mama ei să se fi refăcut pe deplin și într-un mod atât de nerușinat după excesele nopții precedente. Desfrânații au probabil constituții de oțel, gândi ea.

— Nu cred că pot veni.

— Plecăm la ora unsprezece. Lala îți pregătește baia.

Sașenka decise să se conformeze. Zilele erau oricum infinit de plictisitoare. Ea nu trăia cu adevărat decât noaptea.

Un ceas mai târziu, al treilea automobil al familiei, un Benz în două nuanțe de cafeniu, șofat de către Pantelimon, care purta ceea ce Sașenka numea „uniforma de

capelmaistru", opri în faţa celebrelor vitrine, populate de manechine cu pălării, toci şi rochii de bal: Atelierul de croitorie de lux Cernîşev, strada Bolşaia Morskaia, colţ cu Bulevardul Nevski.

Doi lachei în livrele verzi deschiseră uşile casei de modă. În interior, femei purtând mănuşi albe, pălării ca nişte fructiere şi rochii strânse în talie, plisate şi întărite cu balene, probau nenumărate rochii. Aerul era încărcat de parfumuri şi mirosurile trupurilor încinse.

Ariadna luă sub comanda ei întreaga latură din dreapta a magazinului, spre marea jenă a Saşenkăi. Fiecărei toane a Ariadnei i se răspundea cu febrilitatea zâmbitoare a unui entuziasm servil. La început, fata crezu că personalul este, la fel ca ea, îngrozit de insolenţa mamei ei, dar curând îşi dădu seama că domnea aceeaşi atmosferă de mare sărbătoare ca în toate magazinele de lux, atunci când se ivea vreun client foarte bogat, lipsit de gust şi de orice limită.

O slăbătură bătoasă, într-o rochie roşie, vorbind o franceză stricată, conducea sindrofia şi dădea comenzi. Vânzătoarele făceau exces de zel. I se părea ei sau chiar mustăceau? Modelele (care erau prea strident fardate, după gustul Saşenkăi) defilau în rochii ce nu o interesau defel. Mama ei arăta cu degetul ba la una, ba la alta, brocard sau dantelă, volane sau paiete, şi o obligă chiar să probeze două dintre ele. Lala, care le însoţea, o ajută pe Saşenka să le îmbrace.

Saşenka era hotărâtă să accepte întreaga expediţie cu voioşie, pentru a evita o ceartă cu mama ei. Dar îmbrăcatul şi dezbrăcatul, slăbătura de franţuzoaică falsă, care trăgea de ea, o împungea, se holba la ea, prindea şi scotea ace din material cu o viteză uluitoare, începeau să o irite.

Nu-i plăcea nicio rochie și simțea cum începe să-și piardă răbdarea și buna dispoziție.

— Sunt atât de urâtă în rochia asta, Lala. Nu am de gând să o port! Am să-i dau foc!

Mama, în fustă de catifea și un bolerou cu guler de blană, era o lebădă minunată în comparație cu fiica ei, care se simțea mai dizgrațioasă și grăsună decât un porc alergător. Nu mai suporta să-și vadă imaginea în oglindă.

— Mademoiselle Zeitlin are silueta ideală pentru ultimele tendințe ale modei, spuse croitoreasa.

— Vreau acasă!

— Biata Sașenka a obosit, nu-i așa, scumpa mea? o întrebă Ariadna făcându-i iarăși cu ochiul. Nu trebuie să le iei pe toate, dar unele ți-au plăcut, nu-i așa, draga mea?

Cam stânjenită, Sașenka dădu din cap.

Un val de ușurare străbătu întregul personal. Un pahar de Tokaj îi fu servit baronesei Zeitlin, care își dădu capul pe spate și râse prea tare, achitând cu bancnote mari și verzi, după care vânzătoarele satisfăcute le ajutară pe doamne să-și îmbrace blănurile. Pantelimon ieși în urma lor din magazinul Cernîșev, cărând achizițiile în pachete umflate, pe care le depuse grăbit în portbagaj.

— Bun! spuse Ariadna și se instală în automobil. Acum ai și tu niște rochii de femeie în toată firea.

— Dar, mamă, replică Sașenka, oripilată de suma cheltuită și mirată că asemenea magazine mai funcționau în vreme de război, eu am un alt stil de viață. Voiam ceva simplu. Nu am nevoie de rochii de bal, rochii pentru ceai și rochii de zi.

— Ba ai, spuse Lala.

— Eu mă schimb uneori de câte șase ori pe zi, declară Ariadna. Dimineața port o rochie de zi. Pe urmă îmbrac

una pentru ceai şi astăzi am să trec pe la familia Loris în noua mea rochie de şifon şi brocard, iar la noapte...

Saşenka abia dacă suporta să şi-o imagineze pe mama ei noaptea.

— Noi, femeile, trebuie să ne dăm toată silinţa pentru a ne găsi un soţ, îi explică Ariadna.

— Încotro, baroneasă? întrebă Pantelimon prin pâlnie.

— La magazinul englezesc, preferatul Saşenkăi, răspunse Ariadna.

În magazinul ale cărui vitrine expuneau uleiuri de baie şi parfumuri Penhaligon, săpunuri Pears, pastă de anşoa Fortnum & Mason şi gemuri Cooper, femeile cumpărară un chec cu ghimbir şi biscuiţi, continuând să îi predice Saşenkăi despre necesitatea de a avea rochii.

— Salut, Saşenka! Tu eşti? Da, tu eşti!

Câţiva tineri studenţi în paltoane identice, cu capetele acoperite, stăteau în faţa magazinului, rânjind şi dându-şi coate.

— Fetiţă rea! Am auzit că ai avut de-a face cu jandarmii! strigară în direcţia ei.

Saşenka observă că „esteţii" purtau berete, „dandy", în schimb, preferau chipiele. Unul dintre esteţi, odrasla unui magnat, îi trimisese poezii de dragoste. Saşenka surâse distant şi merse mai departe, cu câţiva paşi în faţa mamei şi a Lalei.

— Mademoiselle, ce plăcere să vă reîntâlnesc!

Pentru o clipă, Saşenka îngheţă, dar îşi reveni rapid, când îl zări pe căpitanul Sagan, care îşi croia calea cu hotărâre printre studenţii care căscau gura. Purta o haină de tweed, o cravată scoţiană şi un joben, toate cumpărate probabil la magazinul englezesc. Se înclină surâzând, îşi ridică jobenul de pe cap şi îi sărută mâna.

— Îmi cumpăram niște butoni, spuse. Oare de ce se dau toți în vânt după stilul englezesc? De ce nu după cel scoțian, sau galez, sau chiar indian? Și ei sunt aliații noștri.

Sașenka scutură din cap și încercă să-și amintească ce-i poruncise Mendel să facă. Inima îi bubuia în piept. Acum a sosit momentul, tovarășe Mendel! își spuse.

— Sunt convins că nu v-ați dorit să mă revedeți, dar nu ne-am încheiat discuția despre Maiakovski, iar la Ahmatova nici măcar nu am ajuns. Mă grăbesc. Sper că nu v-am... deranjat.

— Dar știți că aveți tupeu! îi scăpă Sașenkăi.

El își ridică iarăși jobenul și ea remarcă, fără să vrea, că purta părul mai lung, mai degrabă ca un actor decât ca un polițist.

Sagan chemă o sanie, care se urni sunând din clopoței și îl duse mai departe pe Bulevardul Nevski.

Ariadna și Lala o ajunseră din urmă.

— Sașenka! exclamă mama ei. Cine era domnul? Puteai fi puțin mai amabilă!

Dar Sașenka se simțea acum invincibilă, nu mai conta câte rochii stupide o obligaseră să probeze. Iubea munca nocturnă clandestină a unui activist bolșevic. Acum, îi trecu prin minte, chiar voi fi o achiziție valoroasă pentru Partid. Casa lor era supravegheată. Sagan bănuise probabil că se vor duce la magazinul englezesc, unde el ar fi atras mai puțin atenția decât la Cernîșev. Îi vorbise departe de urechile mamei și Lalei, fiindcă voia ca ea să știe că este supravegheată. Sașenka murea de nerăbdare să-i raporteze lui Mendel.

În drum spre casă, Ariadna își ciupi fiica de obraz.

— De-acum înainte, noi două vom fi prietene apropiate, nu-i așa, scumpa mea? repeta Ariadna.

Saşenka, aşezată pe bancheta bej între Ariadna şi Lala, îşi aminti că mai demult, ori de câte ori alergase la mama ei să o îmbrăţişeze, Ariadna se ferise de ea şi strigase: „Mrs Lewis, Mrs Lewis, port o rochie nouă de la madame Brissac, iar copila e mânjită la gură..."

Noaptea trecută avusese în sfârşit ocazia de a o îmbrăţişa, dar acum nu-şi mai dorea.

Când ajunseră acasă, Ariadna o prinse pe Saşenka de mână şi o trase după ea în budoar.

— Vino cu mine la noapte, într-o rochie nouă, care să-ţi pună în valoare silueta! îi şopti răguşit, inspirând parfumul de tuberoze de la încheietura mâinii. De când te-am văzut noaptea trecută venind atât de târziu acasă, ştiu că ai un iubit! N-am să-i spun tatălui tău, dar putem ieşi noi două. Şi eu care credeam că eşti o fandosită, draga mea Saşenka, una care nu zâmbeşte niciodată — nici nu mă mai miram că nu-ţi face nimeni curte — dar m-am înşelat, nu-i aşa? Te furişezi acasă în zori, ca o pisică! Cine e motanul? Costumul de tweed de adineauri? Ne îmbrăcăm în splendidele noastre rochii de seară şi lumea va crede că suntem surori. Tu şi eu, noi suntem la fel...

Dar Saşenka trebuia să livreze o ştampilă şi un chitanţier pentru cotizaţii. În locuinţa conspirativă îşi va întâlni tovarăşii şi va fierbe gelatina de care aveau nevoie pentru şapirograful cu care multiplicau manifestele.

Înainte trebuia să-l contacteze pe Mendel şi să-i relateze despre întâlnirea cu Sagan.

Tânjea după misterele nopţii ca după îmbrăţişarea unui amant.

20

Saşenka plecă de acasă la ora unu noaptea. Când îi zări pe cei doi spioni, o luă spre Bulevardul Nevski şi intră în Hotelul Europa. Din foaier coborî la subsol cu liftul pentru personal, traversă bucătăriile, unde hamali cu şorţuri sângerii şi bărbi înfoiate livrau ouă, verze şi carcase roz de porci şi miei, ieşi în stradă, opri o troică şi îi lăsă lui Mendel un mesaj codificat la farmacia georgiană de pe Bulevardul Alexandrovski.

În cârciuma vizitiilor din faţa Gării Finlandeze mâncă o plăcintă călduţă şi tocmai când asculta pentru a treia oară „Yankee Doodle" la flaşneta automată, un tânăr se aşeză pe scaunul din faţa ei. Era mai în vârstă decât ea, dar aveau amândoi aceleaşi feţe pământii ale celor care nu dorm noaptea şi aceeaşi convingere radioasă a revoluţionarilor.

— I-i-ia b-b-buldogul de la tovarăşul de la Regimentul de Cavalerie, se bâlbâi studentul, care avea ochi mici căprui, ochelari cu lentile groase şi rame de nichel, o şapcă muncitorească de piele pe capul de o formă ciudată, pătrată. Era tovarăşul Molotov, Saşenka îl recunoscuse, şi la vremea aceea avea douăzeci şi şase de ani. El, tovarăşul Mendel şi tovarăşul Şliapnikov erau ultimii conducători bolşevici în libertate de pe tot cuprinsul Imperiului. Îşi scoase jacheta de piele, iar dedesubt purta o haină scurtă şi un guler rigid, cum aveau conţopiştii. Fără şapcă, fruntea lui părea anormal de bombată.

— Întreabă de t-t-tovarăşul Paliţîn. Ai ceva de raportat?

Saşenka scutură din cap.

— N-n-noroc, tovarăşă.

Şi tovarăşul Molotov dispăru. Saşenka se înfioră de-a lungul şirei spinării.

În cocioaba paznicului Regimentului de Cavalerie de Gardă o aştepta Verezin.

— Ce s-a întâmplat cu zibelina? Dar vulpea polară unde e? o întrebă.

— Atrăgea prea mult atenţia, răspunse ea. Mă aşteaptă cineva?

Tovarăşul Ivan Paliţîn şedea la măsuţa rotundă de lângă sobă, cu nişte sticle în faţă. Se sculă în picioare când o văzu.

— Eu sunt tovarăşul Vania, spuse. Te ştiu. Te-am văzut când ai vorbit la cercul muncitoresc de la Uzinele Putilov.

Îi întinse o mână mare, roşie.

— Îmi aduc aminte, spuse ea. Ai fost singurul care mi-a adresat o întrebare. Eram foarte emoţionată.

— Nici nu-i de mirare, spuse Vania, o fată intelectuală în mijlocul nostru. Ai vorbit cu pasiune şi noi am apreciat faptul că o fată ca tine vine să ne ajute.

Saşenka pricepu ce voia el să spună cu „o fată ca tine" şi se simţi neplăcut. El remarcă însă acest lucru, fiindcă adăugă cu blândeţe:

— Noi doi provenim din lumi atât de diferite, dar tu ai să-mi spui ce ştii tu şi eu am să-ţi spun ce ştiu eu.

Saşenka se simţi recunoscătoare. Cu părul vâlvoi, înalt de un metru optzeci, cu pometii înalţi şi ochii alungiţi ai strămoşilor săi tătari, Vania Paliţîn întruchipa forţa neaoşă a ţăranului rus şi înflăcărarea sinceră şi practică a muncitorului. Ea ştia că, spre deosebire de Mendel sau Molotov, Paliţîn era un proletar veritabil, care trudise în Uzinele Putilov de la vârsta de opt ani şi care vorbea în argoul proletar. El este eroul, gândi Saşenka, pentru care

și-a creat Marx viziunea și de dragul căruia se alăturase ea mișcării.

— Tovarășă Vulpe Polară, am ceva pentru tine, de fapt, mai multe lucruri. Știi ce ai de făcut cu ele?

— Știu.

— Ia loc. Bei un coniac sau o votcă? Tovarășul Verezin și cu mine ne cinstim cu un păhărel, nu-i așa, Igor?

— Am devenit membru de Partid, spuse Verezin.

— Felicitări, tovarășe Verezin, spuse Sașenka.

Numai membrilor de Partid li te adresai cu respectuosul „tovarăș". Dar Mendel o instruise să nu piardă vremea stând la taclale. Intelectualii sunt mai paranoici decât proletarii veritabili, îi trecu Sașenkăi prin minte.

Vania Palițîn, în cămașă țărănească, cizme și pantaloni bufanți, îi dădu „buldogul" și un pachețel. Metalul pistolului avea un luciu lichid.

— Du asta tipografului în localul din strada Gogol — e georgian, al naibii de arătos. Să nu-ți pierzi capul! zise Vania și o privi zâmbindu-i. Buldogul e pentru tine.

Sașenka trecu prin fața Palatului Taurid la câteva minute după ora trei și călători cu un tramvai de-a lungul Bulevardului Liteinîi. În buzunarul mantoului simțea greu–tatea pistolului. Mauserul era încărcat, mai avea și o cutie de carton cu gloanțe de rezervă. Mângâie arma cu vârfurile degetelor; metalul era rece ca gheața. Partidul o înarmase pentru întâia oară. Ea nu trăsese niciodată cu adevărat. Să fi fost unul din testele lui Mendel? Dar exista revoluție fără dinamită? Îi cerea Partidul să elimine vreun agent provocator? Se gândi la Sagan. Știa că o va contacta din nou.

Opri o sanie cu un singur cal, care o duse până la localul Caravanserai din strada Gogol, o pivniță amenajată

în stil turcesc, cu alcovuri, frecventată de studenţi săraci, soldaţi şi câţiva muncitori. Intrarea nu atrăgea în niciun fel atenţia, dar în spatele ei se deschidea un pasaj care trecea pe sub stradă. Înăuntru o izbi mirosul de ţigări, cârnaţi şi vin stătut. Trecu pe lângă o masă de studenţi în haine ponosite, care amuţiră la vederea ei.

Într-un alcov întunecos şedea singur un bărbat cu o splendidă căciulă caucaziană, albă şi îmblănită şi îmbrăcat într-o manta soldăţească. Înălţă spre ea un pahar cu vin roşu.

— Te aşteptam, tovarăşă Vulpe Polară. Eu sunt Hercule Satinov, spuse tovarăşul georgian, care îşi rusificase numele iniţial Satinadze. Vino cu mine, tovarăşă.

O conduse mai departe, în adâncul pasajului, şi deschise uşa unui depozit de bere. Înăuntru era umed şi duhnea. Satinov se aplecă şi ridică o trapă. O scară metalică în spirală cobora în tipografie. De jos se auzea ritmul grav al rotativei, ca bâzâitul unui bondar mecanic. Bărbaţi în cămăşi ţărăneşti cărau teancuri de ziare tipărite pe hârtie groasă, pe care le legau cu sfoară roşie. Puţea a ulei şi hârtie arsă.

Satinov îşi împinse de pe frunte impresionanta căciulă.

— Tocmai m-am întors la Piter. Din Baku.

Deasupra frunţii înguste se ivi părul lui negru şi des, cu luciu albăstriu. Era înalt, vânos, muşchiulos şi emana o forţă virilă pură.

— Mi-ai adus cerneala?

Saşenka îi înmână pachetul.

— Mă bucur că te-am cunoscut, tovarăşă Vulpe Polară, spuse el fără urmă de ironie, îi luă mâna şi o sărută.

— Un cavaler georgian get-beget! replică ea puţin stânjenită. Dansezi şi *lezghinka*? Ştii să cânţi *Suliko*?

— Nimeni nu mă întrece la dans. Poate cântăm și bem niște vin într-o seară?

— Nu, tovarășe, răspunse Sașenka. Eu nu am timp de asemenea frivolități. Și nici tu nu ar trebui să ai.

Satinov nu păru jignit. Dimpotrivă, râse zgomotos și ridică brațele ca pentru a se preda.

— Iartă-mă, tovarășă, dar noi, georgienii, nu suntem așa de reci ca rușii! Noroc!

O conduse spre o altă ieșire, care dădea într-o curte pustie din spatele străzii Gogol.

La capătul aleii înguste privi în urmă după eventuali spioni, așa cum o învățase Mendel. Nimeni. Așteptă. Pe stradă nu era țipenie de om. Un sentiment de imensă bucurie o inundă. Îi venea să râdă și să danseze, gândindu-se la farmecul sumbru al acestor conspiratori — Palițîn în cocioaba paznicului, Satinov în tipografie, bărbați din lumi diferite, dar uniți de aceeași hotărâre. În adâncul sufletului ei, Sașenka știa că aceste persoane erau viitorul, viitorul ei. Convingerea ei lumina asprimea întunecată a acestei existențe. Mai era de mirare că oameni de felul lui Mendel ajunseseră de-a dreptul dependenți? Normalitate? Responsabilitate? Familie, căsnicie, bani? Își aminti încântarea tatălui ei, când semnase cel mai recent contract de livrare a două sute de mii de pușți, nefericirea și amăgirea mamei ei. Asta nu e viață, își spuse Sașenka, sunt niște morți vii, mohorâți și posaci.

Trecu printr-un gang și ajunse în altă curte. Aceasta era una din regulile lui Mendel: Încearcă să eviți intrările principale ale clădirilor și verifică întotdeauna dacă nu cumva există două intrări. În Rusia, portarii căscau gura pe stradă și nu prea erau atenți la ce se petrecea în curte.

Se grăbi să ajungă la intrarea din spate, o deschise şi urcă la ultimul etaj, pe treptele reci şi întunecate, slab luminate de felinarul din stradă. Trecuse şi mai devreme pe aici, dar tovarăşul nu venise la întâlnire. Între timp, poate sosise.

Descuie uşa şi o încuie la loc, în urma ei. Locuinţa era cufundată în beznă, dar şi ziua era întunecoasă, o adevărată peşteră cu covoare asiatice, lămpi vechi cu petrol, plăpumi cu puf şi saltele. Inspiră aroma plăcută de levănţică, peşte sărat şi cărţi îngălbenite de vreme; aici locuia un intelectual. Intră în bucătărie şi atinse samovarul, după cum o învăţase Mendel. Era rece. În dormitor, pereţii erau acoperiţi de rafturi cu cărţi, pe jos erau teancuri de *Apollo* şi alte reviste de cultură.

Şi totuşi, ceva nu era în regulă. Îşi ţinu răsuflarea. Înarmată cu vigilenţă bolşevică, se mişca pe nesimţite, cu nervii ca nişte fulgere ramificate, care îi străbăteau şira spinării. Intră în camera de zi. Se auzi un ţăcănit şi o lampă cu petrol se aprinse.

— Fiţi binevenită! Mă gândeam că n-o să mai apăreţi.

O voce familiară — atunci de ce se speriase?

— Lăsaţi glumele, spuse Saşenka, înghiţind în sec. În buzunar avea Mauserul.

— Faceţi mai multă lumină.

El îndreptă lampa spre chipul ei.

— V-aţi cumpărat rochii frumoase, Zemfira?

Căpitanul Sagan şedea pe un scaun. Purta un costum negru, prost croit şi o cravată îngustă. Pe jos era trântită o haină de blană.

— Ce căutaţi aici?

Saşenka era conştientă că glasul ei suna cam piţigăiat.

— Tovarăşul dumneavoastră nu mai vine. L-am arestat. Mâine, Comisia Specială îl va condamna la doi ani de exil

în Siberia. Nimic grav. Și atunci m-am gândit că, în loc să vă las să îl așteptați pe el, vin mai bine eu în locul lui.

Ea ridică din umeri, dându-și toată silința să pară calmă.

— Așa deci? Locuința aceasta conspirativă nu mai este sigură. Dacă nu aveți de gând să mă arestați, am să mă duc acum acasă, să mă culc. Noapte bună.

În clipa când se răsuci pe călcâie, își aminti indicațiile lui Mendel. Trebuia să îl cunoască mai bine pe Sagan. Și apoi, era curioasă să afle de ce venise aici.

— Sau e deja prea târziu să mă mai culc?

— Eu așa cred, spuse el, dându-și cu mâna părul peste cap, ceea ce-l făcu să pară mai tânăr. Vă place să faceți din noapte zi?

— Dimineața sunt leneșă, dar noaptea mă trezesc la viață. Conspirațiile se potrivesc felului meu de a fi. Dar dumneavoastră, căpitane? Și dumneavoastră vă pierdeți nopțile?

— Eu trăiesc pe muchie de cuțit. La fel ca dumneavoastră și ca unchiul dumneavoastră Mendel. Dorm atât de puțin, încât atunci când mă duc acasă să mă culc, nu-mi găsesc liniștea. Mă ridic din pat și citesc poezii. Asta ni se întâmplă nouă. Viața aceasta, care ne place atât de mult, ne schimbă firea și nu mai putem trăi altfel. Noi, conspiratorii, suntem niște morți vii. Niște vampiri. Noi ne hrănim cu sângele muncitorilor, voi cu sângele celor care sug la rândul lor sângele muncitorilor. Al naibii darwinism.

Sașenka pufni în râs și se așeză pe marginea unui pat de fier, în pata de lumină gălbuie aruncată de lampa cu petrol.

— Noi, conspiratorii? Între noi și voi, faraonii, nu există asemănare. Noi avem un program științific, voi nu faceți

altceva decât să reacţionaţi la ceea ce facem noi. În cele din urmă noi vom câştiga. Voi veţi fi distruşi. Voi săpaţi pentru noi mormintele exploatatorilor.

Căpitanul Sagan râse înfundat.

— Şi totuşi, eu nu văd încă niciun indiciu. În momentul de faţă, Partidul cu care vă lăudaţi atât este format din câţiva ciudaţi: intelectualul Mendel Barmakid, un muncitor pe nume Şliapnikov, un puşti mic-burghez pe nume Skriabin (zis Molotov), câteva cercuri muncitoreşti şi câţiva instigatori pe front. Lenin e în străinătate, ceilalţi sunt în Siberia. Mai rămâneţi dumneavoastră, Saşenka. Pe tot cuprinsul Rusiei există poate o mie de bolşevici cu experienţă. Dar dumneavoastră vă distraţi copios, nu-i aşa? Jucându-vă de-a revoluţionara?

— Vă amăgiţi singur, Sagan, spuse Saşenka înfierbântată. Cozile sunt tot mai lungi, oamenii tot mai furioşi, tot mai înfometaţi. Ei vor pace şi voi le cereţi să-şi sacrifice vieţile pentru Nicolae cel din Urmă, Nicolae Sângerosul, trădătoarea nemţoaică Alexandra şi perversul Rasputin...

— Despre care ştiţi totul de la mama dumneavoastră. Haideţi să vă spun ce gândesc eu. Părinţii dumneavoastră sunt întruparea sistemului rusesc corupt.

— De acord.

— Aspiraţiile şi drepturile muncitorimii şi ţărănimii sunt ignorate de către sistemul actual.

— Aşa este.

— Iar noi ştim că ţăranii nu au ce mânca, dar au nevoie şi de drepturi, de reprezentare, de protecţie în faţa capitaliştilor. Le trebuie pământ şi tânjesc cu disperare după pace. Tatăl dumneavoastră visează la un grup progresist care să pună mâna pe putere, dar e prea puţin şi prea târziu. Avem nevoie de o schimbare reală.

— Văd că suntem întru totul de acord. Atunci de ce nu sunteți bolșevic?

— Pentru că eu cred că vom avea curând o revoluție.

— Și eu cred același lucru, spuse Sașenka.

— Nu. Ca marxistă, dumneavoastră știți că o revoluție socialistă nu este încă posibilă. Proletariatul din Rusia nu este pregătit. Și aceasta este diferența dintre concepțiile noastre. Voi nu credeți într-o revoluție bolșevică.

Sașenka oftă.

— Convingerile noastre sunt atât de apropiate. Păcat că în privința aceasta nu suntem de acord.

Tăcură amândoi o clipă, după care Sagan schimbă subiectul.

— Ați auzit cea mai recentă poezie a lui Maiakovski?

— Puteți să o recitați?

— Să vedem:

Vouă, trăitori-târâtori dintr-o orgie-n alta, mai mare, cei cu vană în baie și calde closete!

Sașenka îl întrerupse:

Vouă, amatori de femei și mâncăruri, oricâte ar fi, ați vrea viața altora să vă fie jertfită chiar azi?! Eu mai bine, la bar, curvelor le voi servi apă chioară cu ceva sirop de ananas![2]

— Foarte frumos ați recitat, mademoiselle Zeitlin. Jos pălăria!

— În țara noastră, poezia are mai multă forță decât obuzierele.

— Aveți dreptate. Ar trebui să recurgem mai des la poezie decât la spânzurătoare.

Sașenka îl studie atent, conștientă că amândoi își riscau viețile în ceea ce Mendel numea Jocul Suprem.

---

[2] Vladimir Maiakovski, *Eu și Napoleon*, Ideea Europeană 2008, trad. Leo Butnaru. (*N.t.*)

Mâna ei se încleştase în jurul patului rece al pistolului. Cu câteva săptămâni în urmă, Mendel o dusese undeva în afara oraşului, într-o pădure de mesteceni şi o învăţase să tragă. Curând, va putea nimeri mai uşor ţinta. Dacă Partidul i-ar fi poruncit să îl împuşte pe Sagan, ea nu ar fi ezitat.

— Ce armă aveţi?

Atingerea pistolului la vârfurile degetelor îi făcea inima să bată mai tare. Se auzi vorbind şi nu-şi mai recunoscu glasul. Era straniu, mai profund, surprinzător de calm.

— N-aveţi decât să mă arestaţi. Şi atunci, o Meduză de-a voastră va putea să mă percheziţioneze.

— Între mine şi dumneavoastră nu există decât o singură, mare diferenţă, Saşenka. Eu cred în caracterul sacru al vieţii umane. Voi credeţi în teroare. De ce trebuie să ucidă tovarăşii dumneavoastră? Mă întreb dacă există în firea lor ceva ce îi predestinează la acest lucru. Sunt criminali sau nebuni?

Saşenka se sculă iar în picioare.

— Aveţi un cămin unde să vă duceţi, căpitane? Sunteţi căsătorit?

— Da.

— Copii aveţi?

— Încă nu.

— Aveţi o căsnicie fericită?

Saşenka îşi frecă ochii. Acum se simţea obosită.

— Există căsnicii fericite? replică el.

— Vă compătimesc, spuse ea. Eu n-am să mă mărit niciodată. Noapte bună.

— Încă un lucru, Zemfira. Credeţi că aş prefera să fiu în altă parte decât aici?

Saşenka îşi încreţi fruntea.

— Acesta nu este un compliment. Bănuiesc că majoritatea bărbaților nu au nicio poftă să se întoarcă acasă. Mai ales atunci când sunt niște vampiri, ca dumneavoastră și ca mine.

Amândoi suntem înarmați, gândi Sașenka tulburată. Amândoi am putea muri în noaptea aceasta.

Părăsi locuința și merse pe străzi. Lapovița îi mângâia fața și genele. Sagan era, fără îndoială, un jandarm ieșit din comun, gândi Sașenka. Ea îi făcea jocul, încerca să-l ademenească să vorbească. Era mai în vârstă decât ea, mult mai în vârstă și recrutase o mulțime de agenți dubli, dar încrederea lui arogantă în abilitățile sale de jucător era punctul lui vulnerabil. Ea va reuși într-un fel sau altul să îl înfrângă și îl va servi Partidului pe tavă, așa cum fusese cândva servit capul Sfântului Ioan Botezătorul.

Undeva, departe în noapte, se auzi șuieratul unui tren. Fumul negru al fabricilor înconjura o lună argintie. Se iveau zorile. Cerul avea pete rozalii, zăpada, umbre purpurii. Un zgomot înăbușit de copite se apropie. Sașenka opri o sanie.

„Buldogul" din buzunar era atât de rece, încât i se lipea de piele.

— Iar s-a scumpit ovăzul, spuse vizitiul, trăgând de barba sa încâlcită, pe măsură ce se apropiau la trap de casa Zeitlinilor din strada Bolșaia Morskaia.

21

Zeitlin bătu în ușa dormitorului Ariadnei și intră fără să mai aștepte un răspuns. Era amiaza, dar ea era încă în pat,

îmbrăcată într-o cămaşă de noapte din mătase, cu funde albastre, care lăsa să se întrevadă pielea albă a umerilor, acoperită de vânătăi. În încăpere mirosea a cafea şi tuberoze. Leonid îi servise puţin mai devreme micul dejun, iar tava din lemn lăcuit, cu farfurii murdare şi pahare goale, se afla pe o măsuţă lângă pat. Liuda, fata în casă, pregătea rochiile pentru acea zi — una pentru prânz, una pentru vizitele la prietene, una pentru aperitiv, una pentru cină. Patru ţinute, remarcă Zeitlin. Chiar avea nevoie de atâtea rochii?

— Aceasta e bună pentru ceai, baroneasă?

Liuda se ivi din budoar, purtând pe braţ o rochie din mătase.

— O, baroane! Bună dimineaţa, spuse şi făcu o plecăciune.

— Lasă-ne, te rog, singuri, Liuda.

— Da, baroane.

— Ia loc, Samuil! spuse Ariadna şi se întinse.

Îi făcea mare plăcere să-şi expună pielea goală privirilor lui Zeitlin, după cum remarcă acesta.

— Ce este? S-a prăbuşit bursa? Pe tine doar asta te mai interesează, nu-i aşa?

— Am să rămân în picioare.

Zeitlin îşi dădu seama că strângea prea tare între dinţi trabucul.

Ariadna rămase nemişcată.

— Dar ce s-a întâmplat? Întotdeauna te aşezi. Să poruncesc să ţi se aducă o cafea?

Se întinse după şnurul soneriei, dar se lăsă ispitită de delicateţea braţului ei şi îşi lipi buzele de el.

— Nu, mulţumesc.

— Cum doreşti. M-am distrat atât de bine azi-noapte. L-am vizitat iarăşi pe Stareţ. Mi-a spus lucruri atât de

fascinante, Samuil. Toată lumea vorbea despre noul prim-ministru. Samuil?

— Vreau să divorțăm, Ariadna.

Iată — îi spusese. Urmă o lungă tăcere, după care Zeitlin observă că vorbele ajunseseră la ea. Ariadna clătină din cap și ridică o mână, de parcă ar fi cerut cuvântul.

— Dar de ce? Trăim de atâția ani așa. Tu nu ești un bărbat gelos. Tu ești prea... prea sigur pe tine pentru a fi gelos. Glumești probabil, Samuil. Suntem căsătoriți de optsprezece ani. De ce acum?

Zeitlin trase din trabuc și încercă să pară calm și chibzuit.

— E doar că... am obosit.

— Ai obosit? Vrei să divorțezi de mine fiindcă ai obosit?

— Vei primi o întreținere generoasă. Nu se va schimba nimic. Vei trăi doar în altă casă. Ce te uimește?

— Nu poți face una ca asta!

El se întorsese și dădea să iasă din cameră, când ea sări din pat și se aruncă pe jos, la picioarele lui, aruncându-i trabucul din mână. El se aplecă să-l ridice, dar ea se agăță cu atâta putere de el, încât Zeitlin se dezechilibră și căzu lângă ea. Ariadna izbucni în plâns, cu ochii înnebuniți, dați peste cap. El încercă să se elibereze, dar îi sfâșie cămașa de noapte, din care i se iviră sânii goi. Dar ea încă se mai agăța de el cu atâta înverșunare, încât lui Zeitlin îi săriră butonii cu diamante de la plastronul apretat și se rostogoliră pe jos.

Stăteau întinși unul lângă altul, respirând gâfâit. El își întoarse privirea spre ea și îi zări, ivite printre buclele groase, sfârcurile mari, cafeniu-închis. Arăta ca o dansatoare țigancă. Așa o văd probabil amanții ei, își spuse Zeitlin, minunându-se de lascivitatea ei lipsită de orice

inhibiţie. Ciudaţi mai sunt oamenii, gândi el. Lumina este întuneric, noaptea este zi.

De-a lungul anilor, ziua se purtaseră ca doi străini, dar noaptea împărtăşiseră aceeaşi pasiune. Ziua, soţia lui îi producea fie griji, fie dezgust, dar în primele ore ale dimineţii venea la el, mirosind a şampanie veche şi coniac tânăr, a parfumul zilei precedente şi trabucurile altor bărbaţi, şi îi şoptea la ureche aventurile ei de o năucitoare depravare. Vorbea şuierat, amestecând o poloneză ţărănească şi un idiş argotic, limbajul pe care îl folosise când o cunoscuse în casa tatălui ei, a rabinului din Turbin, în acel sat evreiesc de lângă Lublin.

Ce lucruri îi spunea, ce viziuni desfătătoare! Dorinţe şi fapte de necrezut pentru o doamnă respectabilă! Într-o noapte, unul dintre amanţii ei o dusese în Grădina de Vară, unde forfoteau numai câini şi prostituate... nu îi ascunsese niciun detaliu. Înfierbântat, el săvârşea performanţe erotice demne de un atlet, el, un bărbat atât de cumpătat, pentru care pasiunea era un lucru primejdios. Dar a doua zi se trezea cu o senzaţie de murdărie, ros de remuşcare, de parcă s-ar fi întâlnit cu o târfă într-o hrubă şi s-ar fi făcut de râs. Şi doar era soţia lui!

— Sunt încă frumoasă, nu-i aşa? îl întrebă ea, răspândind o aromă de tuberoze şi migdale. Cum să părăseşti *aşa ceva*? Fă dragoste cu mine. Haide, ia-mă. Doar ştii că asta vrei. Dar eşti prea rece. Nu e de mirare că am fost atât de nefericită. Glumeşti când spui că vrei să divorţezi, nu-i aşa? Samuil?

Începu să râdă, întâi înfundat, pe urmă, aruncându-şi capul pe spate, răguşit, din burtă. El simţea căldura pe care o emana corpul ei, parcă ar fi fost nişte cărbuni încinşi, simţea izul excitaţiei ei. Ea îi luă mâna şi şi-o vârî între picioare şi arătă apoi către oglindă.

— Uită-te la noi! Uită-te la noi, Samuil! Ce pereche frumoasă! Ca atunci când ne-am cunoscut. Mai știi? Spuneai că n-ai întâlnit în viața ta o fată ca mine. Cum spuneai? „Ești ca o herghelie de cai sălbatici."

Samuil se referise la altceva. Încă de pe atunci, se întrebase dacă nu ar fi fost prea imprevizibilă ca soție. Se ridică de jos cu greutate și își aranjă hainele.

— Ariadna, am devenit ridicoli.

Servitorii vorbiseră, Pantelimon îi spusese lui Leonid și acesta se dăduse de ceasul morții cum să-i spună stăpânului că Sașenka o ajutase pe mama ei, care zăcuse beată în stradă. Valetul o însărcinase pe Șifra, bătrâna doică a lui Zeitlin, să-i aducă acestuia la cunoștință neplăcuta veste. Zeitlin nu avusese nicio reacție, îi mulțumise doar politicos Șifrei, îi sărutase mâna cu vinișoare albastre și o condusese spre ușă. Istoricii, gândi Zeitlin, caută o singură explicație a unui eveniment, dar în realitate lucrurile se petrec din mai multe motive, nu dintr-unul singur. Își aprinse trabucul Montecristo și se gândi la arestarea Sașenkăi, la faptul că Mrs Lewis era de părere că el nu-și cunoștea mai deloc propria fiică, precum și la nedorita apariție a lui Rasputin în viața lui (un lucru mai rău decât toți amanții Ariadnei la un loc). În vreme ce nestăpânitul lui frate Gideon căuta cu nesăbuință să-și satisfacă toată plăcerile în viață, fiindcă „s-ar putea să dau curând colțul și să mă duc drept în iad", Zeitlin își imaginase că o disciplină cumpătată i-ar putea asigura o viață lungă.

Dar noaptea trecută îl chinuiseră coșmarurile, morți subite, accidente de tren, focuri de armă, automobile devastate, case în flăcări, sănii răsturnate, revoluție, sânge în zăpadă, el însuși pe patul morții, suferind de

tuberculoză intestinală şi angină pectorală, Saşenka plângând la căpătâiul lui — şi, odată ajuns la Porţile Cerului, îşi dăduse seama că venise cu mâinile goale. Investise în comori, nu în iubire. Era gol şi îşi irosise viaţa.

În zori, se dusese în cămară la Şifra, dar bătrâna vrăjitoare, ghemuită pe un scaun ca un păianjen transparent, îi cunoştea deja visele.

— Şi tu ai nevoie de iubire, îi spusese. Nu trăi numai pentru viitor. S-ar putea să nu mai fie niciun viitor. Cine poate şti ce stă scris în Cartea Vieţii tale?

Zeitlin ura schimbările şi se temea de orice i-ar fi zdruncinat lumea din temelii. Dar ceva în Lanţul Existenţei se modificase şi el nu mai avea încotro. Împotriva propriei judecăţi, într-o transă pe care o considerase un semn al Destinului, intrase în camera Ariadnei.

Acum îşi privea soţia, care continua să zacă pe jos cu membrele întinse în toate părţile.

— Ai pe altcineva? întrebă ea. Te-ai îndrăgostit de vreo balerină de la Mariinski? De vreo ţigancă de La Urs? Dacă aşa este, să ştii că mie nu-mi pasă. Înţelege, prostănacule egoist şi rece, că mie nu îmi pasă! Am să fiu cuminte ca o călugăriţă. Stareţul îmi arată calea către izbăvire. Ne întâlnim iarăşi săptămâna viitoare, pe 16 decembrie. Doar Rasputin şi cu mine. „Am să te învăţ, Albinuţo," îmi zice. „Ai păcătuit prea mult, răspândeşti întunericul Satanei. Eu am să te învăţ ce este iubirea şi izbăvirea." Asta i-a spus el Albinuţei sale. E bun cu mine. Mă ascultă ore în şir, chiar şi atunci când în anticamera lui se înghesuie petiţionari, generali, contese...

Zeitlin îşi prinse la loc butonii de la plastron şi îşi reînnodă cravata.

— Vreau să am și eu o viață normală, spuse încet. Nu mai sunt foarte tânăr și s-ar putea să mor curând. Ți se pare atât de ciudat? Flek se va ocupa de toate.

Și, cu o slabă părere de rău și teamă față de viitor, plecă, închizând ușa în urma sa.

22

Pe ecranul lat și luminos al Cinematografului Piccadilly de pe Bulevardul Nevski rula în acea după-amiază un film cu titlul *Inima ei este o jucărie în mâinile lui.* Sașenka întârziase și ratase începutul, dar după ce își ridică privirea spre ecran și își aprinse o țigaretă, înțelese curând că domnul în chestiune era un dandy, chipurile arătos (în realitate, arăta ca o paiață), stând în frac și cravată albă la malul mării, în vreme ce doamna, într-o rochie de bal de culoare roșie, se holba la valurile albastre.

Pe scenă, un cvartet format din studenți de la Conservator interpreta o muzică menită să sugereze briza mării. Domnul se jucase deja prea mult cu inima doamnei, care începu acum să înainteze în mare. Un grăsun în frac dădu fuga pe scenă și începu să învârtă manivela unei mașinării care imita sunetul alămurilor. Cvartetul se întrerupse și acum se auzea ceva asemănător cu vuietul valurilor mării.

În întunericul cinematografului pe jumătate plin, aerul uscat avea o încărcătură electrică, iar fumul argintiu al țigărilor șerpuia în raza de lumină care proiecta imaginile pe ecran. Un soldat, care ședea lângă iubita lui, comentă în gura mare: „E în apă! Se îneacă." În spate, un cuplu se

săruta pasional, amândoi erau probabil căsătoriţi şi prea săraci pentru a-şi permite o cameră la hotel. Un beţivan sforăia. Dar cei mai mulţi urmăreau filmul, fermecaţi şi uimiţi. Saşenka tocmai îi dusese lui Satinov, tovarăşului georgian cu căciula caucaziană, un mesaj de la Mendel şi îi mai rămăsese un ceas până la întâlnirea cu tovarăşul Vania în Vîborg. Pe urmă avea să se întoarcă acasă, la cină. *Sfârşit* declarau literele înflorite de pe fundalul negru, după care se anunţă următorul film: *Pielea de pe gâtul ei era din alabastru.*

Saşenka oftă adânc.

— Vi se pare o prostie? spuse un glas de alături. V-aţi pierdut simţul pentru romantism?

Era Sagan.

— Romantism? Dumneavoastră sunteţi cel care rânjeşte cu cinism, replică ea. Noi vom cuceri Rusia cu ecranul cinematografic. Vom vopsi lumea în roşu. Dar parcă dumneavoastră dormeaţi ziua?

De când o arestaseră pe Saşenka, se întâlneau o dată la două, trei zile, uneori în miez de noapte. Ea îi raporta totul lui Mendel.

— Ai răbdare, spunea acesta. Fă-i jocul. Într-o bună zi are să-ţi propună ceva.

— Crede că mă poate flata, dându-se drept un intelectual de o seamă cu mine.

— Lasă-l în pace. Chiar şi în Ohrana, tot oameni lucrează şi or să facă şi ei greşeli omeneşti. Poartă-te în aşa fel, încât să te placă.

Ea nu ştia niciodată când avea să-l întâlnească pe reprezentantul poliţiei secrete. În discuţiile lor despre poezie, romane şi ideologie, el strecura întrebări despre Partid: Mendel era în oraş? Cine era noul tovarăş caucazian?

Unde locuia Molotov? Ea răspundea întrebându-l la rândul ei, după cum o instruise Mendel, ce razii erau puse la cale, cine avea să fie arestat, dacă exista vreun agent dublu în Comitet.

Pe ecran rula deja următorul film. Cvartetul de coarde interpreta o melodie înfocată.

— Eu nu am venit să văd filmul, spuse căpitanul Sagan, recăpătând un ton serios. O troică ne așteaptă afară. Veniți cu mine.

— De ce? Iar mă arestați?

— Nu, mama dumneavoastră are probleme. Vă fac dumneavoastră și familiei dumneavoastră un serviciu. Am să vă explic pe drum.

Urcară în troică, se acoperiră cu blana de urs și, înfofoliți în hainele lor de blană, se lăsară purtați de sania care aluneca pe zăpadă cu atâta avânt de parcă ar fi zburat. Se lăsase deja întunericul, dar străzile erau luminate de lămpi electrice. Sănii scunde finlandeze, împodobite cu panglici și zurgălăi, goneau pe străzi, transportând grupuri de studenți chiuind, ale căror siluete se profilau pe zăpadă ca niște desene decupate din hârtie. Se găseau tot mai puține alimente, prețurile creșteau și Sașenka văzu o mulțime de muncitoare stând la o coadă imensă în fața unei brutării. Cu cât e mai rău, cu atât e mai bine, spuse bucuroasă în gând. Sirenele fabricilor din Districtul Vîborg urlau. Zăpada, atât de rar albă, sclipea într-un galben nisipos.

— Mă duceți acasă?

Sagan scutură din cap.

— La locuința lui Rasputin. El a dispărut. Cred că e mort.

— Ah, ce rău îmi pare, el ne-a adus mai mulți simpatizanți decât *Manifestul Comunist.*

— În privința aceasta, Zemfira, avem opinii diferite. Pentru noi, moartea lui este o binecuvântare. Cadavrul plutește undeva pe sub stratul de gheață — îl vom găsi noi. Țarina e distrusă. Rasputin nu s-a mai întors acasă de la o petrecere în Palatul Yusupov. Tânărul Felix Iusupov, prințul bisexual, e vârât până-n gât în afacerea aceasta, dar e însurat cu o Mare Ducesă.

— Și mama?

— Mama dumneavoastră îl aștepta pe Rasputin în locuința lui. M-am gândit că, după cele petrecute în acea noapte, dumneavoastră ați putea să o ajutați...

Polițiști în uniforme gri, cu gulere din blană de miel, păzeau intrarea casei din strada Gorohovaia 64. Câțiva tineri în mantale studențești ponosite, cu carnete în mâini și aparate de fotografiat mari și greu de mânuit, încercau să îi convingă pe polițiști să îi lase să intre. Saşenkăi și căpitanului Sagan li se permise imediat să treacă.

În curte se adăposteau de frig câțiva jandarmi, în elegantele lor uniforme albastru-închis, cu nasturi argintii. Saşenka observă că îl salutară pe Sagan milităreşte, deși era în haine civile.

În capul scării, cămășile apretate, costumele bine croite și ghetele elegante în două culori ale ofițerilor Ohranei se distingeau limpede de bărbile cărunte, nasurile roșii și ghetele murdare ale detectivilor de poliție însărcinați să investigheze crima. Ofițerii Ohranei îl salutară pe Sagan și îl puseră la curent cu cele întâmplate într-un jargon codificat, care îi aminti Saşenkăi de felul de a vorbi al bolșevicilor. Toate organizațiile secrete sunt poate la fel, gândi ea.

— A venit după mama ei, le spuse Sagan colegilor săi și o prinse pe Saşenka de încheietura mâinii.

Ea decise să nu i se împotrivească.

— Urcați, dar grăbiți-vă, spuse un ofițer al Ohranei. Șeful e pe drum. Ministrul a plecat la Țarskoe Selo, să-i raporteze Majestății Sale Imperiale, dar va sosi și el curând.

Pe măsură ce se apropiau de locuința lui Rasputin, Saşenka auzea tot mai distinct niște urlete nestăpânite, care aminteau de felul în care își jeleau țăranii morții. Se gândi la sirenele care anunțau raiduri aeriene și la un câine văzut mai demult, căruia un automobil îi retezase picioarele. Intrară într-un antreu; o luară la stânga, într-o bucătărie plină de abur, cu un samovar; pe o masă erau mătăsuri și blănuri; apoi intrară la dreapta, în salonul principal, în mijlocul căruia se afla pe o masă un pahar pe jumătate plin cu vinul de Madeira al Starețului. Locuința îi amintea Saşenkăi de izbele țăranilor de pe moșiile ucrainene ale lui Zeitlin, dar aici se amesteca în mirosul ciorbei de varză și o notă de parfum parizian. Aici, nimic nu pare a fi la locul său, gândi Saşenka. Era o izbă, și în același timp, un birou de instituție publică și căminul unei familii burgheze. Parcă ar fi fost adăpostul unei bande de tâlhari țigani.

Deodată se produse zarvă în spatele lor. Un general de jandarmerie intră cu anturajul său în salonul principal. Sagan se grăbi să îl întâmpine, îl salută, stătu de vorbă cu el și se întoarse la Saşenka.

— Au găsit cadavrul. În Neva. El e, își făcu acesta semnul crucii și continuă cu glasul ridicat. Bun. Va trebui să o ducem acasă. De noaptea trecută e aici.

Urletele erau tot mai sonore și stridente. Sagan deschise ușa cu două canaturi a unei încăperi mai mici, întunecoase, cu covoare și perne roșii și un divan încăpător.

Siluetele dinăuntru erau atât de greu de identificat şi zbieretele lor atât de animalice, încât Saşenka se dădu un pas înapoi, dar Sagan o prinse de talie şi de încheietura mâinii. Se simţi recunoscătoare, dar era în primul rând şocată. Pete sângerii îi dansau în faţa ochilor, care se adaptau treptat la întuneric.

— E aici. Vă aşteaptă un automobil jos, dar trebuie să plecaţi înainte de a sosi gazetarii. Haideţi. Nu vă fie teamă, spuse Sagan cu blândeţe. Nu sunt decât zgomote.

Saşenka intră.

La început, fusese surprinsă de grămada de trupuri încolăcite. Câteva femei şedeau pe jos ghemuite, îmbrăţişate, legănându-se, plângând isteric şi urlând. Printre ele Saşenka o recunoscu pe mama ei. Capul i se scutura convulsiv, avea obrajii căzuţi şi gura era o despicătură stacojie din care ieşeau ţipete.

— Unde mă aflu? zbiera mama ei, cu glasul strident şi răguşit de la văicăreli. Cine eşti?

Aerul din încăpere era o fiertură de sudoare şi săpun scump. Saşenka îngenunche şi încercă să o prindă pe Ariadna, dar aceasta se rostogoli de lângă ea.

— Nu! Nu! Unde e părintele Grigori? Vine, ştiu că vine.

Saşenka, sprijinindu-se în genunchi, se întinse după mama ei, dar Ariadna îi scăpă şi de data aceasta, râzând ca o nebună. O femeie grasă, în patru labe, începu să latre. Saşenkăi îi venea să se ridice în picioare şi să o ia la fugă, dar era totuşi vorba despre mama ei şi abia acum realiză ceea ce până atunci nu dorise poate să admită, anume că Ariadna nu era doar o mamă rea, ci şi o femeie bolnavă, poate de-a dreptul dementă. O tânără ţărancă brunetă, voinică şi înaltă, cu o mustaţă negricioasă şi sprâncene împreunate, o înşfăcă înjurând pe Saşenka.

Aceasta încercă să se elibereze, dar atacatoarea, care avea o spumă albă la gură, își înfipse dinții în brațul fetei. Sașenka țipă de durere și o răsturnă într-o parte pe țăranca despre care află mai târziu de la Sagan că era fiica lui Rasputin. Apoi o prinse pe Ariadna cu fermitate. Întâi un braț, pe urmă un picior și în cele din urmă o trase afară din învălmășeală. Celelalte femei încercară să o împiedice, dar Sagan împreună cu un polițist le dădură la o parte.

Făptura care fusese mama ei zăcea la picioarele Sașenkăi tremurând și icnind, sub privirea rece a lui Sagan și a polițiștilor, care vorbeau despre autopsia lui Rasputin și posibilul ucigaș al acestuia. Pe Sașenka o durea brațul. Pe piele se vedeau limpede urmele dinților atacatoarei. Observă că Ariadna era îmbrăcată într-o rochie simplă, cu motive florale, diferită de tot ce purta ea de obicei, și înțelese că dorise să i se înfățișeze Starețului ca o petiționară săracă.

Sașenka se prăbuși în genunchi, cu mâinile împreunate. Acum îi venea și ei să plângă. Mâna lui Sagan se așeză pe umărul ei.

— Veniți-vă în fire, mademoiselle Zeitlin. Trebuie să o scoateți de aici *acum*, spuse acesta și își așeză joben pe cap. Am să vă ajut.

Împreună o prinseră pe Ariadna de brațe și o târâră spre ieșire. Pe palier, Ariadna reîncepu să urle.

— Grigori, Grigori, unde ești tu? Avem nevoie de tine, să ne alini sufletele, să ne izbăvești de păcate! Grigori! Trebuie să-l aștept! Vine după mine...

Se smulse din mâinile lor, zgâriindu-i și lovindu-i, și încercă să se năpustească înapoi, în locuință, dar Sagan, sprinten, o prinse la timp.

— Domnilor, daţi-ne o mână de ajutor! le strigă celor doi poliţişti care păzeau intrarea.

Unul dintre ei o apucă, în locul Saşenkăi, pe Ariadna de braţul stâng, iar Sagan, de cel drept. Celălalt poliţist îşi îndesă pălăria pe cap şi, cu un gest plin de avânt, o prinse de ambele picioare. Cei trei o cărară pe scări în jos. Rochia Ariadnei se ridicase, dându-i la iveală picioarele în ciorapii rupţi.

Saşenka îşi întoarse privirea şi porni înaintea lor, oripilată şi neputincioasă, dar recunoscătoare pentru ajutorul lor. Traversă curtea, conştientă că privirile poliţiştilor erau aţintite asupra lor, dar sperând că aceştia nu o vor recunoaşte în această nenorocită pe mama ei. O inundă un sentiment de milă şi ruşine.

Un automobil, condus de un sergent de jandarmerie, intra în marşarier în curte.

— Băgaţi-o înăuntru, spuse Sagan gâfâind.

Un alt jandarm deschise portiera şi îi ajută să o aşeze pe Ariadna pe banchetă.

— Duceţi-o acasă, Saşenka. Şi mult succes, spuse Sagan trântind uşa, după care se aplecă spre şofer. Vă mulţumesc. Bolşaia Morskaia! Iute! Sagan lovi în acoperişul automobilului.

Saşenka era acum singură cu mama ei — şi se întoarse în timp, în anii după revoluţia din 1905. Nu-şi mai amintea decât cazaci călare, mulţimi furioase în zdrenţe şi faptul că Zeitlin le trimisese în Vest. Traversaseră Europa într-un vagon privat de tren. Ariadna, încă de pe atunci mereu ameţită de băutură, purta brocard roşu şi se întreţinea cu admiratorii la Grand Hotel Pupp din Karlsbad, la Carlton din Nisa, la Claridge din Londra, mereu în compania unui alt „unchi": englezul cu obraji

trandafirii, ofițerul cu plastron auriu și căciulă din blană de urs, sprintenul diplomat spaniol în redingotă, baronul Mandro (poreclit de Sașenka „șopârla"), un evreu din Galiția, mai bătrâior, cu un plasture de pirat pe un ochi, obraji fardați și mâini păroase, precum un gândac, ce o atinsese o dată pe fund. Când Sașenka îl mușcase — parcă mai simțea și acum pe limbă gustul metalic al sângelui său — Ariadna îi dăduse o palmă. „Duceți-o de aici, ce copilă prost crescută!" Pe Sașenka o scoseseră atunci din cameră în țipete și lovituri de picioare. Iar acum, zece ani mai târziu, Ariadna era cea scoasă afară din locuința lui Rasputin în țipete și lovituri de picioare.

Sașenka privi afară. Și-ar fi dorit să se afle undeva pe stradă, în vreo uzină sau locuință conspirativă, în compania celorlalți tovarăși, departe de această dramă familială. Restaurantele și cluburile de noapte erau ticsite. Prostituate defilau prin fața Catedralei Sfântul Isaac, spre Astoria, purtând atâta roșu și auriu, încălțate cu cizme atât de lucioase, încât Sașenkăi i se păru că seamănă cu un regiment de Cavalerie de Gardă. Sankt Petersburg se găsea într-o stare febrilă. Mizele la pocher nu fuseseră niciodată așa de mari, petrecerile atât de frecventate, niciodată nu se înghesuiseră așa de multe limuzine în fața Hotelului Astoria... Era ultima mazurcă?

Capul Ariadnei se prăbuși pe umărul fiicei ei, iar aceasta își spuse că de-acum înainte va fi o bolșevică și o marxistă care nu mai voia să aibă de-a face cu părinții ei.

23

— A sosit invitata dumneavoastră, *mon baron.*

Zeitlin o invitase pe o doamnă la o întâlnire în Donan, Moika 24. Seara, restaurantul era plin de miniștri, magnați, curtezane, profitori de război și, probabil, spioni, dar în timpul zilei, aceștia își primeau acoliții în foaierul și cafeneaua Hotelului Europa. După-amiaza, Donanul era pustiu, motiv pentru care Zeitlin se folosea deseori de separeurile sale în scopul unor întâlniri discrete; aici, în separeul său preferat, numit și *cabinetul* baronului, se întâlnise în august 1914 cu ministrul de război și negociase cu acesta livrarea către armată a paturilor de pușcă.

În dimineața acelei zile îi telefonase ospătarului-șef, Jean-Antoine. Născut la Marsilia, acesta era celebru pentru discreția sa, pentru capacitatea de a ține minte orice chip întâlnit și pentru tactul cu care știa să soluționeze cea mai scandaloasă dintre situații.

— *Mais d'accord, mon baron,* răspunsese Jean-Antoine. *Cabinetul* dumneavoastră este pregătit. Șampanie la gheață? Langustele dumneavoastră preferate? Sau numai ceai englezesc, checuri englezești și whisky scoțian?

— Numai ceai.

— Am să trimit negreșit pe cineva la magazinul englezesc.

Zeitlin se lăsa de regulă condus cu automobilul, dar în după-amiaza aceea își trăsese pe urechi căciula de blană, își încheiase paltonul negru, cu guler din blană de castor, își încălțase cizmele de pâslă peste pantofii gri de lac (marca londoneză Lobb's), își luase bastonul cu

un cap de lup din argint — și ieșise din casă, fără să mai cheme valetul.

Lui Zeitlin îi făcea plăcere să meargă incognito pe străzile întunecoase, fără șofer, fără servitori. Nu mai ningea, dar gerul șlefuia iarăși gheața ca pe o suprafață de diamant. I se părea că aude cum se sudează la loc spărturile și fisurile din stratul cenușiu de gheață al Nevei. Pe străzi se aprindeau felinarele, tramvaie alunecau zdrăngănind pe șine. Din spate auzi zurgălăi și râsete. O sanie în care se înghesuiau, ținându-se unii de alții, niște studenți trecu pe lângă el și dispăru. În ziua de azi, tinerii fac tot ce le trece prin minte, gândi Zeitlin. Nu mai au valori, nu mai au disciplină.

Era el oare mai fericit acum, când se îmbogățise? Era suficient să se gândească la țicnita de nevastă-sa! Iar fiica lui iubită, Sașenka, era un mister pentru el. O iubea și își dorea să o poată proteja. Dar ei părea să nu-i mai pese de propria familie. Devenise o străină pentru el și uneori avea sentimentul că îl disprețuiește.

Și-ar fi dorit să poată plânge ca un copil. Ca un bătrân care fredonează un cântec din vremea școlii, se trezi și el murmurând melodia Kol Nidre din copilăria sa, care îi vorbea despre o lume pe cale de dispariție. Atunci o urâse, dar acum se întreba: Și dacă aceea ar fi fost calea potrivită?

Intră în Băile Iegorov, cu pereții lor neogotici din lemn de mahon, cu ferestrele lor cu vitralii, și un paj în tunică albă și pantaloni negri îl conduse într-o cabină. Se dezbrăcă, intră în apa rece ca gheața și trecu pe sub podul din fier forjat, bogat ornamentat cu frunze, care se arcuia deasupra bazinului. În baia cu aburi se întinse pe o masă de granit. Câțiva bărbați goi, ale căror chelii și

fese, rozalii şi lucioase, erau ciudat de asemănătoare, erau loviţi pe spate cu crengi de mesteacăn. Zeitlin îi ignoră şi căzu pe gânduri.

M-aş ruga lui Dumnezeu, dacă aş fi sigur că există, îşi spuse, dar dacă El există, noi suntem nişte viermi în faţa Lui. Succesul este religia mea. Eu îmi scriu singur istoria vieţii mele.

Şi totuşi, în adâncul inimii sale, Zeitlin credea că undeva există ceva mai măreţ decât omenirea. În spatele fumului de trabuc, al plastronului cu diamante, al redingotei, pantalonilor englezeşti în dungi şi ghetelor, el continua să fie un evreu, cineva care crede în Dumnezeu împotriva propriei voinţe. Urmase o şcoală religioasă, învăţase Shulhan Arukh, regulile de viaţă, studiase Pentateuhul, cele cinci cărţi ale Bibliei care alcătuiesc Tora, legea evreiască, şi poezia arhaică şi înţeleaptă din Talmud şi Mishna.

După un ceas se îmbrăcă, se stropi cu apă de colonie şi se întoarse pe Bulevardul Nevski. Faţada înaltă de sticlă a magazinului Fabergé sclipea în întuneric.

— Bună seara, boiere! Suiţi, vă duc eu unde vreţi! îi strigă vizitiul unei sănii finlandeze, pocnind din bici şi domolindu-şi căluţii cu picioare scurte şi îndesate, care sunară vesel din zurgălăi.

Zeitlin îi făcu semn să plece şi îşi continuă drumul cu paşi săltăreţi. De zeci de ani trăiesc în siguranţă, dar şi în captivitate, gândi. Mă retrezesc la viaţă după o lungă hibernare. Am să-mi recâştig fiica, să-i arăt cât de mult o iubesc, să mă ocup de educaţia ei. Niciodată nu e prea târziu, nu-i aşa?

La Donan îl întâmpină Jean-Antoine. Zeitlin îşi dădu jos paltonul, căciula şi cizmele din pâslă. Era nerăbdător să-şi întâlnească invitata.

În interiorul stacojiu al *cabinetului* său îl aștepta Lala, într-o rochie sobră de ceai, din șantung, cu motive florale mov. Când îl văzu venind, se ridică în picioare cu o expresie întrebătoare pe chipul blând, de forma unei inimi.

— Baroane! Ce poate fi atât de urgent?

— Nu spuneți nimic, răspunse el și îi luă mâinile într-ale sale. Să ne așezăm întâi.

— De ce aici?

— Am să vă explic.

Se auzi o bătaie în ușă. Ospătarii serviră ceaiul: chec cu fructe confiate, brioșe cu gem de căpșune, frișcă proaspătă și două pahărele cu un lichid chihlimbariu. Lala se ridică să toarne ceaiul în cești, dar Zeitlin o opri și așteptă până când ospătarii terminară de servit și închiseră ușa în urma lor.

— Un coniac, spuse Zeitlin. Pentru mine și pentru dumneavoastră.

— Dar ce se întâmplă? întrebă ea. Mă îngrijorați. Parcă nu ați fi dumneavoastră. Și de ce bem coniac?

— Cel mai bun. Courvoisier. Gustați.

Se uitau unul la celălalt cu priviri neliniștite. Zeitlin știa că îmbătrânise, că fața lui era ridată, că noi șuvițe cărunte îi apăruseră la tâmple. Era istovit de interminabilele lui întâlniri, de propria-i bonomie, era secătuit de coloanele de cifre. Toți așteptau atâtea de la el, obligațiile lui păreau să nu se mai sfârșească. Până și profiturile companiilor sale reprezentau o povară.

Și Lala îmbătrânise, îi trecu prin minte lui Zeitlin. Obrajii erau mai plini, tenul purta urmele iernilor aspre. Teama de viitor și singurătate, tainicele dezamăgiri, toate acestea o făceau să arate puțin mai în vârstă decât era în realitate.

Ruşinat de gândurile sale, ezita. Micul foc de lemne se înteţi, aruncând o lumină portocalie pe feţele lor. Lala gustă din coniac. Focul începea să îi încălzească.

Ea se ridică în picioare.

— Nu-mi place coniacul. Mă arde pe gât. Cred că ar fi mai bine să plec. Nu mă simt în largul meu aici. Nu e un loc respectabil...

— Dar e Donanul!

— Tocmai, spuse ea. Am citit despre el în ziare...

Zeitlin nu mai avea încotro. Nu se mai putea abţine. Se aruncă la picioarele ei şi îşi îngropă faţa în poala ei, umezindu-i cu lacrimile rochia de şantung.

— Dar ce aveţi? Pentru numele lui Dumnezeu, ce se întâmplă?

O apucă de mâini. Ea încercă să-l dea la o parte, dar bunătatea, trăsătura predominantă a firii ei, învinse prudenţa ei obişnuită. Cu un gest tandru îl mângâie pe păr. Zeitlin simţi atingerea mâinilor ei moi şi calde.

Se ridică şi o strânse în braţe.

Ce fac? se întrebă. Mi-am pierdut minţile? Dumnezeule, buzele mele fac ce vor ele. Aşa cum magneziul ia foc în contact cu oxigenul, la fel se declanşează un soi de reacţie chimică atunci când doi oameni se ating. O sărută.

Lala oftă uşor. El ştia că ea oferea atâta afecţiune celor din jurul ei — dar nu-şi dorea oare să şi primească puţină afecţiune?

Un miracol se produse. O sărută din nou şi deodată, ea îi răspunse la sărut cu ochii închişi. Mâinile lui coborâră pe corpul ei. Rochia simplă, ciorapii ieftini, aroma banală a apei de trandafiri, toate acestea îl încântau. Când mâinile lui reveniră mai sus, nu-i veni să creadă

cât de mătăsoasă era atingerea coapselor ei. Mirosul de săpun al pielii, focul din șemineu, aburii ceaiului indian îi vrăjeau pe amândoi.

Ce fac eu acum e un lucru nebunesc, nepotrivit firii mele și prostesc, gândi Zeitlin. Eu, care dețin întotdeauna controlul asupra a ceea ce fac. Încetează, om nebun! Nu te purta ca zănaticul de frate-tău! Mă fac de râs! Îmi distrug lumea perfectă.

Dar aceasta era deja distrusă, iar Zeitlin realiză că nu-i păsa câtuși de puțin.

24

La vârsta de paisprezece ani, Audrey Lewis părăsise școala sătească din Pegsdon, Hertfordshire, pentru a se angaja ca bonă la familia Lordului Stisted din Eaton Square, Londra.

Povestea ei, cum ajunse să recunoască ea însăși mai târziu, fusese la fel de previzibilă ca romanele de duzină pe care îi plăcea să le citească. Sedusă și lăsată însărcinată de pramatia de fiu cel mare al familiei (a cărui specialitate erau servitoarele tinere), i se aranjase căsătoria cu Mr Lewis, șoferul în vârstă de cincizeci de ani, „pentru a nu intra în gura lumii". Avortul fusese umilitor, dureros, iar în urma hemoragiei fusese cât pe-aci să-și piardă viața; căsnicia fusese nefericită, iar ea își părăsise postul, lăsându-se mituită cu o recomandare exagerat de favorabilă. Părinții ei iubitori o imploraseră să se întoarcă acasă, să lucreze în pubul lor „Live and Let Live" din Pegsdon, al cărui nume reflecta filosofia lor de viață. Dar Lala citise

un anunţ în *Lady*. Un singur cuvânt îi fusese de ajuns: Rusia!

Vara era la apogeu în Sankt Petersburg, când trăsura Zeitlinilor o aştepta pe tânăra englezoaică să debarce de pe vaporul german. Samuil purta un costum alb, ghete, o pălărie de pai, un inel cu opal, un ac de cravată din argint, de forma unui şarpe, şi avea un aer de optimism generos, care o incluse pe Audrey imediat în fericirea familiei sale. Era înalt şi suplu, şaten, cu o mustaţă de om cu stare. Zeitlinii nu locuiau încă în casa reprezentativă din Bolşaia Morskaia, ci într-o locuinţă spaţioasă din Gorohovaia. Erau bogaţi, dar încă provinciali. Ariadna, cu ochii ei violeţi, părul negru cu reflexe albăstrii şi bustul de regină, era încă fata care strălucise în lojile private ale teatrelor din oraşele sudice, unde făcea afaceri soţul ei. Încă se mai străduia să ţină pasul cu snobii din provincie, cu nevestele guvernatorilor şi ofiţerilor ruşi, cu baronii armeni şi musulmani ai petrolului din Baku şi Tbilisi.

Zeitlinii, după cum află Lala, erau evrei. Ea nu cunoscuse niciodată vreun evreu. În satul ei din Hertfordshire nu locuiau evrei, Lordul Stisted nu cunoştea nici el vreun evreu, deşi Lady Stisted vorbea cu dispreţ despre milionarii evrei din Africa de Sud, îmbogăţiţi în urma comerţului cu diamante şi lipsiţi de scrupule, precum şi despre împuţiţii de evrei asasini din Rusia, care transformaseră East End într-un „cuib de criminali". Audrey fusese avertizată că nu era bine să lucreze în familii de evrei, dar ea ştia că propria-i situaţie nu prea îi îngăduia să facă mofturi. Zeitlinii, la rândul lor, erau încântaţi să fi găsit o fată care lucrase într-o familie londoneză de spiţă nobilă. Se potriveau, mai ales că aceştia păreau nişte evrei foarte civilizaţi.

De îndată ce sosi, chiar înainte de a i se fi dus bagajele în cameră, Lala fu condusă de către Ariadna, care arăta splendid în rochia ei din mătase turcoaz, în camera copilei, pentru a-i face cunoștință cu protejata ei.

— *Here she is! Voilà ma fille*! spuse Ariadna, într-un amestec prețios de franceză și engleză. Era cât pe-aci să mor când am născut-o. Acum, gata. I-am spus lui Samuil — de-acum înainte merit și eu puțină distracție! E un copil neascultător, nerecunoscător și răzgâiat. Poate reușiți dumneavoastră, Mrs Linton, să o mai domesticiți puțin...

— Lewis, Audrey Lewis, madame.

— Da, da... de-acum înainte vă aparține.

Încă de la acea primă întâlnire, Mrs Lewis devenise Lala și se îndrăgostise de Sașenka. Ea însăși nu împlinise încă douăzeci de ani, deci nu era cu mult mai în vârstă decât fata. Medicul ei londonez îi spusese că, după avort, nu va mai putea avea copii, iar acum, brusc, simțea dorința pătimașă de a o ocroti pe această fetiță.

Copila și guvernanta ei aveau nevoie una de cealaltă și astfel, Lala deveni mama Sașenkăi, mama ei *adevărată*. Ce bine se simțeau împreună: iarna patinau și se dădeau cu sania, vara, la Zemblișino, făceau plimbări cu trăsura, culegeau ciuperci și mure, mereu râzând, mereu împreună.

Zeitlinii călătoreau frecvent, la Odessa, la Baku, la Tbilisi, cu trenul, dar într-un compartiment privat. În timpul lungilor călătorii, Lala învățase limba rusă.

În Baku locuiau într-un palat pe care tatăl lui Zeitlin îl construise după modelul unui *château* francez. Se plimbau pe promenada de la malul mării, însoțiți de gărzi de corp cu fesuri pe cap, înarmate cu puști Berdan. În

Odessa stăteau la Hotelul Londonskaia, de pe Bulevardul Primorski, chiar deasupra celebrei Scări Richelieu. Lala îşi petrecea timpul liber în cafenelele din strada Deribaskaia, mâncând frigărui de sturion. Dar sufletul ei de englezoaică rămăsese la Tbilisi.

Primăvara era splendidă în Tbilisi, magicul oraş din Georgia, capitala Caucazului, aflat la jumătatea drumului dintre sondele de petrol ale lui Zeitlin din Baku, de la Marea Caspică, şi tancurile lui petroliere din Batum, de la Marea Neagră.

Acolo, Zeitlinii închiriau vila unui prinţ georgian sărac, situată pe o străduţă pavată, care se unduia pe un versant al Muntelui Sfânt. Colonei ruşi şi milionari armeni veneau în vizită. Ariadna îi întâmpina chicotind de pe balconul îmbrăcat în viţă de vie, cu dinţii ei albi şi lacomi şi ochii violeţi scânteind. Niciodată nu trecea pragul camerei fetei.

„Lewis şi fata vin' cu bagajele", obişnuia ea să spună. Zeitlin în schimb, deşi foarte ocupat, trecea din când în când pe la Saşenka. Părea să prefere camera acesteia recepţiilor Ariadnei, la care se înghesuiau ofiţeri şi funcţionari în redingote şi jobene, cu eşarfe şi epoleţi. În înalta societate, copiii erau admiraţi în treacăt şi pe urmă scoşi din raza de vedere a adulţilor, dar Zeitlin o adora pe Saşenka şi o săruta mereu pe frunte.

— Trebuie să lucrez, obişnuia el să spună. Dar tu eşti atât de drăgălaşă, iubita mea Saşenka. Pielea ta e fină ca satinul! Îmi vine să te mănânc!

În una din rarele ei seri libere, Lala ieşi să se plimbe pe bulevardul principal, în rochie de duminică şi cu umbreluţă. Trecu pe lângă palatul alb al viceregelui (unde se zicea că Ariadna le-ar fi şocat pe nevestele de ofiţeri cu

umerii ei goi și dansul ei dezlănțuit). Străzile din Tbilisi miroseau a liliac și lăcrămioare. Trecu pe lângă teatre, opere, vile și ajunse în Piața Erevan.

Fusese avertizată asupra acelei piețe și curând pricepu de ce. Străzile laterale, zgomotoase și murdare, erau pline de turci, persani, georgieni și membri ai triburilor din munți, în costume uimitoare, strălucitoare, cu pumnale și puști cu țevi scurte. Copii ai străzii alergau prin mulțime. Vânzători de apă și cărăuși împingeau roabe. Ofițeri se plimbau cu doamne la braț. Dar nicăieri nu se vedea vreo doamnă singură. Lala nici nu ajunse bine în piață, când tăbărî asupra ei o mulțime de copii și negustori, fiecare țipând în limba lui, fiecare oferindu-și mărfurile spre vânzare — covoare, pepeni, semințe de bostan și fasole. Un vânzător de apă persan se luă la harță cu un copil, un cecen își scoase pumnalul. Abia începuse să se însereze și căldura era încă înăbușitoare. Înghiontită și hărțuită, lac de sudoare, pe Lala o cuprinse panica. Dar tocmai atunci, mulțimea se împărți în două și ea se trezi trasă într-un faeton.

— Mrs Lewis, spuse Samuil Zeitlin, care purta pantaloni albi și un blazer englezesc, dați dovadă de curaj, dar și de nesăbuință să vă aventurați pe aici singură. V-ar plăcea să vedeți Bazarul Armenesc? Pentru o doamnă singură poate fi primejdios, dar este cât se poate de exotic. V-ar plăcea să mă însoțiți?

Lala îi remarcă bastonul cu un cap de lup din argint.

— Vă mulțumesc, dar ar fi mai bine să mă întorc la Sașenka.

— Mă bucură foarte mult, Mrs Lewis, că o iubiți pe unica mea fiică, dar nu i se va întâmpla nimic dacă mai rămâne un ceas cu Șifra, spuse stăpânul ei. Dumneavoastră v-ați

revenit? Atunci haideţi să ne plimbăm. Cu mine veţi fi în siguranţă.

Zeitlin o ajută să coboare din trăsură şi împreună pătrunseră în mulţime. Copiii vindeau sugiucuri în timp ce persani cu fesuri turnau apă din burdufuri, ofiţeri ruşi în pantaloni bufanţi de călărie şi tunici cu nasturi aurii treceau agale; cerchezi cu săbii şi tăşti cu muniţie atârnate de curelele mantalelor descălecau de pe caii lor scunzi şi robuşti. Strigătele vânzătorilor ambulanţi, „Apă rece, hai la apă", şi miresmele pâinii proaspete, legumelor fierte şi grămezilor de condimente erau năucitoare.

Zeitlin îi arătă ulicioarele în pantă şi ungherele întunecoase ale Bazarului, unde brutarii coceau lipii georgiene, armenii ofereau spre vânzare pumnale caucaziene şi şei cu ornamente din argint, tătarii vindeau şerbet, preparat în cămăruţe dosnice de către nevestele lor cu văluri pe cap, şi uneori îngenuncheau pe covoare persane pentru a se ruga la Allah, iar un evreu cânta la o flaşnetă. Merseră mai departe şi Lala îl luă pe Zeitlin de braţ. I se păru un lucru firesc. Într-o cafenea din spatele unei tarabe cu condimente, Zeitlin îi cumpără un şerbet şi un pahar cu vin alb georgian, rece, aromat şi uşor acidulat.

Era în amurg. Străzile încinse, încă aglomerate şi misterioase, inundate de aromele plăcintelor georgiene cu brânză şi ale frigăruilor armeneşti de miel, răsunau de râsetele femeilor din balcoane şi de clămpănitul potcoavelor pe pavaj. Bărbaţii treceau pe lângă Lala, atingând-o. Se ameţise puţin de la vin.

Îşi tamponă fruntea cu o batistă.

— Poate ar fi mai bine să ne întoarcem acum acasă.

— Dar nu v-am arătat încă oraşul vechi, spuse Zeitlin şi o conduse pe ulicioare strâmte şi întortocheate, care

coborau în pantă, cu case dărăpănate, ale căror balcoane strâmbe erau năpădite de viță de vie. Acolo nu mai era nici țipenie de om și Lala avu senzația că ea și Zeitlin lăsaseră în urma lor viața reală.

Zeitlin descuie cu o cheie mare o poartă străveche. De undeva se ivi un paznic cu o barbă albă, tăiată drept, care îi dădu un felinar. Se aflau într-o grădină părăsită, invadată de viță de vie și caprifoi, ale cărui flori răspândeau un parfum greu, amețitor.

— Am să cumpăr casa asta, spuse Zeitlin. Nu vă amintește de un roman gotic?

— Ba da, ba da, răspunse ea râzând. Mă face să mă gândesc la femei ca niște stafii, în cămăși albe... Cum se cheama cartea aceea a lui Wilkie Collins?

— Haideți să vedeți biblioteca. Vă plac cărțile, Audrey?

— O da, monsieur Zeitlin...

— Spuneți-mi Samuil.

Intrară într-o curte pietruită, cu plante târâtoare, care se cățărau pe pereții casei până la balcoane. Zeitlin trase zăvorul unei uși din lemn și pătrunseră într-un coridor răcoros, cu dale de piatră și pereții împodobiți cu gravuri. De acolo ajunseră într-o încăpere sumbră, cu tavan înalt, pereți îmbrăcați în lambriuri de lemn și ferestre acoperite cu perdele din dantelă. Zeitlin umbla de colo-colo și aprindea lămpi de bronz cu abajururi verzi. Abia atunci recunoscu Lala că se aflau într-o bibliotecă. Rafturile din lemn de pin Karelian erau ticsite de cărți. Și pe jos zăceau mormane de cărți, unele atât de înalte, încât alcătuiau un fel de masă în mjlocul încăperii, iar pe altele puteai ședea. Pe pereți atârnau tot soiul de ciudățenii — capete de lupi și urși, hărți străvechi, portrete de regi și generali, săbii cecene, archebuze, cărți poștale pornografice, manifeste

socialiste, icoane ortodoxe, fleacuri ieftine alături de obiecte valoroase. O lume dispărută. Dar cărţile — în rusă, engleză şi franceză — o încântau cel mai mult pe Lala.

— Puteţi lua orice carte doriţi, o îndemnă Zeitlin. Cât timp locuim aici, vă rog să citiţi tot ce vreţi.

Ieşiră în curte. Privirile lor se întâlniră, se feriră şi iar se întâlniră în penumbra acelei grădini înmiresmate. Parfumurile grele, de viţă de vie şi cel de măr şi migdală al florilor de corcoduş parcă o sufocau pe Lala. Simţea aroma de lămâie a apei lui de colonie, mirosul înţepător de trabuc şi vin dulce din respiraţia lui.

În acea seară, în grădina acelei case vechi din Tbilisi, Lala ar fi făcut orice i-ar fi cerut el — dar în clipa când crezu că o va săruta, el se îndepărtă brusc şi ieşi din grădină. Opriră o trăsură pe Bulevardul Golovinski.

A doua zi dimineaţa, când o aduse pe Saşenka la micul dejun — madame dormea încă, desigur — Lala era bucuroasă că Zeitlin nu o atinsese. Cu un surâs distant, el îi spuse: „Bună dimineaţa, Mrs Lewis" şi îşi sărută fiica, după care reveni la preţurile transportului maritim din *Black Sea Gazette*. Niciunul dintre ei nu mai pomenise vreodată acea seară.

De atunci şi până în prezent, zilele Lalei fuseseră dedicate în exclusivitate Saşenkăi, iar ei îi lipsise atât timpul, cât şi dorinţa unei relaţii cu un domn. Dar, în ultima vreme, fata crescuse uimitor de repede. *Silberkind* de odinioară avea acum păr castaniu şi o siluetă graţioasă, devenise tăcută şi gânditoare.

— Noi nu ne vom căsători niciodată, nu-i aşa, Lala? îi spusese Saşenka odată.

— Bineînţeles că nu.

— Îmi promiți?

— Îți promit.

Lala nu se pricepea la politică, dar în ultima vreme realizase și ea că locul ei în inima Sașenkăi fusese ocupat de către Karl Marx și știa că acesta era un lucru rău și periculos, care o umplea de grijă. Dădea vina pe schilodul acela cu glasul ca o trâmbiță, Mendel.

Deseori, după ce stingea lampa cu petrol din cămăruța ei de la mansarda casei din Bolșaia Morskaia, somnul îi era întrerupt de vise, niște vise minunate, în care se afla din nou, împreună cu stăpânul ei, în acea grădină din Tbilisi. Se zvârcolea în pat, cu pielea încinsă, își imagina cum respiră aproape de pieptul lui, cum îi atinge cu buzele pieptul, cum îi simte mâna între coapse. Uneori se trezea tremurând toată.

Și acum, din senin, Zeitlin o invitase la Donan.

— Sunt ferm decis să îmi recâștig fiica și dumneavoastră o cunoașteți mai bine decât oricine altcineva, îi spusese. Haideți să ne întâlnim în oraș, să vorbim despre viitorul ei. E prea târziu acum să o mai înscriu la gimnaziul din strada Gagarin. Mă gândeam la academia profesorului Raev din Gorohovaia...

Dar lucrurile luaseră o nouă întorsătură. În restaurant, Zeitlin nu mai adusese vorba despre Sașenka. Situația semănase mai degrabă cu unul din visele ei tulburătoare — dar Lala știa că era greșit și asta o neliniștea. Ea avea nevoie de stabilitate. Dacă stăpânul ei devenea nesăbuit, ce se va întâmpla cu familia Zeitlin, cu ea, cu Sașenka?

Lala se temea de orice schimbare. Primele zile de război fuseseră emoționante. Se înghesuise și ea, împreună cu zeci de mii de țărani, muncitori, slugi și contese,

în Piaţa Palatului. Îi văzuse pe Ţar şi Ţarevici, pe Ţarină şi drăgălaşele Mari Ducese ieşind în balconul Palatului de Iarnă şi binecuvântând mulţimea. Lala, care ajunsese să se simtă rusoaică în suflet, cântase şi ea imnul Rusiei şi izbucnise în urale la vederea recruţilor care defilaseră pe Bulevardul Nevski cântând „Privighetoare, privighetoare".

Acum avea sentimentul că ţării ei de adopţie i se va întâmpla ceva cumplit, dar era prea târziu să se mai întoarcă acasă; văzuse lumea, vorbea cursiv rusa, călătorise la Biarritz şi Baku, îşi formase prea multe tabieturi pentru a începe o viaţă nouă, la o altă familie, şi era prea ataşată de Saşenka pentru a mai îngriji un alt copil. Avea nişte bani economisiţi, dar nu erau suficienţi pentru a trăi din ei.

Vedea cozile la pâine şi femeile uşoare din faţa cazinourilor şi cluburilor de noapte din Sankt Petersburg. Citea în gazete că armata se retrăgea, că nemţii ocupaseră Polonia şi o mare parte din pădurile lui Zeitlin. Trebuia să se poarte frumos cu părinţii Ariadnei, refugiaţi în casa Zeitlinilor, care vorbeau într-un idiş gutural şi psalmodiau în ebraică. Ţarul era pe front. Eroul ei, Lordul Kitchener, care îi învinsese pe mahdişti şi buri, pornise către Rusia în misiune diplomatică, dar vasul lui lovise o mină şi se scufundase. Dar ea nu îşi pierduse încrederea că, indiferent ce greutăţi s-ar ivi, baronul ei Samuil îi va scăpa pe ei toţi.

În toţi aceşti ani, Lala rămăsese singură, îşi îndeplinise obligaţiile, trăise modest, o fată bătrână deja, sortită să-şi petreacă bătrâneţea în singurătate, o stafie în mansarda unei familii nobile. Întocmai ca Şifra. Şi totuşi, sub docila ei monotonie se ascundea un rest de înflăcărare,

ca un pârâu repede de munte sub o carapace groasă de gheață. În noaptea aceea, când se pregătea de culcare, rememoră întâlnirea cu baronul. În *cabinetul* din Donán, Lala și Zeitlin stătuseră întinși unul lângă celălalt, goi și lipsiți de orice sfială.

— Voi divorța de Ariadna, îi spusese Zeitlin după aceea. Ai să te măriți cu mine?

Trupul ei, ignorat și neatins de atâta vreme, purta acum amprenta fiecărui gest, oricât de mic, de tandrețe, deopotrivă sufletească și trupească, de parcă pielea i-ar fi fost punctată de minuscule înțepături de albină.

Acum, când se privea în mica oglindă din camera ei ordonată, simțea cu desfătare fiecare părticică a corpului ei unde se aflase el. Pielea ei scânteia. Mușchi neștiuți, niciodată folosiți, din părți mai delicate, fâlfâiau ca niște fluturi captivi. Și acum mai avea încă senzația că i se înmoaie genunchii. Așteptând-o pe Sașenka să se întoarcă acasă, încercă să citească o carte nouă din Anglia, dar trebui să o lase din mână.

Tremura în interior și în exterior de o bucurie nebună.

Deodată auzi zbârnâind soneria din camera ei. Un lucru neobișnuit. Când ieși pe palier, auzi țipete de femeie și alergă jos. Sașenka, palidă și istovită, stătea în vestibul, ușa casei era larg deschisă, iar Ariadna, aflată într-o stare jalnică, zăcea pe un scaun cu capul în mâini și bolborosea ceva.

— O, Lala, slavă Domnului că ești aici. Ajută-mă să o duc în dormitor. Pe urmă, stai să mă gândesc, cheamă-le pe fete și pe doctorul Gemp. — Sașenka se întrerupse și o privi pe Lala. — Tata unde e?

25

Căpitanul Sagan stătea obosit la fereastra locuinței conspirative din strada Gogol. Își aprinse o țigară. Începuse un an nou, dar pierderile rușilor erau tot mai grave. Luă puțină cocaină din cutiuța de argint și și-o masă pe gingii. Instantaneu, sângele îi țâșni prin vene și oboseala lui se transformă într-un optimism furtunos, care îi făcu tâmplele să zvâcnească.

În primele ceasuri ale acelei nopți de ianuarie, se vedeau pâlpâind, pe celălalt mal al Nevei, felinarele de pe zidurile Fortăreței Petru și Pavel. În dreapta lui, de-a lungul cheiului, ardeau luminile în Palatul de Iarnă, deși familia imperială nu mai locuia acolo din 1905. Țarina locuia în afara orașului, la Țarskoe Selo, iar Țarul era la cartierul general, în apropierea frontului. Dar Fortăreața reprezenta puterea autocrației: în biserica ei erau îngropați Petru cel Mare, Ecaterina și toți urmașii lor până la tatăl actualului țar. Dar tot acolo se mai afla și o închisoare. În beciurile reci ale bastionului Trubețkoi se aflau anarhiștii, nihiliștii și socialiștii pe care el însuși îi arestase.

Auzi țăcănitul clanței. Pași în spatele lui. Ea era? Sau unul dintre asasinii lor? Într-o bună zi, acest țăcănit și priveliștea din această fereastră vor fi ultimele lucruri pe care le vor mai înregistra simțurile lui înaintea împușcăturii care îi va spulbera țeasta. Pe trăgaci ar putea fi chiar degetul ei. Dar era Jocul Suprem, riscul vieții pe care și-o alesese, cruciada lui, datoria lui față de patrie. El credea în Dumnezeu, credea că va ajunge în Rai. Fără Dumnezeu, fără Fiul Lui, Iisus Hristos, nu mai rămânea nimic, doar haos și păcat. Dacă ar fi murit acum, nu și-ar

mai fi revăzut soția. Dar întâlniri ca aceasta, în noaptea de nepătruns, făceau ca viața lui să merite să fie trăită.

Nu se întoarse. Aștepta, desfătându-se cu priveliștea Palatului Menșikov, a Fortăreței, a Nevei înghețate, a orașului lui Petru cel Mare. Știa că ființa care intrase în încăpere, care se așeza pe divan, era ea. Îi simțea parcă și gustul.

Îmbrăcată simplu, într-o fustă gri și o bluză albă, ca o profesoară neprihănită, Sașenka se uita într-o carte. Sagan se minuna cât de mult se schimbase de când o arestaseră. Deși își prindea părul într-un coc sobru și nu își farda chipul tras, ochii ei gri străluceau și mai intens, pistruii fini de pe fața ei aveau și mai mult farmec. Cu cât voia să fie mai puțin cochetă, cu cât își ascundea mai bine trupul, cu atât mai des o privea el, atunci când ea nu îl vedea. O găsea irezistibilă — da, frumoasă.

— Deci, tovarășe Petro — așa îi spunea ea de la o vreme încoace — ce ai să ne oferi? Samovarul s-a încins? Pot să beau și eu un ceai?

Sagan îi pregăti o ceașcă cu ceai. Se întâlniseră deja de multe ori și începuseră să se poarte ca doi amici. El nu știa dacă ea se întâlnea cu el fiindcă începuse să-l placă sau fiindcă asta îi ceruse Partidul. Noi, bărbații, suntem absurzi, gândi Sagan, sperând totuși ca primul motiv să fie cel real. Era în regulă că se simțea atras de ea, deși era încă o copilă. Dar nu era nevoie să-și amintească faptul că, dacă s-ar atașa de ea într-un fel sau altul, dacă ar îndrăgi-o sau chiar iubi-o, și-ar risca nu numai cariera, ci și sfânta misiune a vieții lui. Cunoștea regulile. Dacă Mendel era cel care trăgea sforile, atunci infirmul acela bolșevic nu și-ar fi dorit altceva decât ca Sagan să o dorească. Or, lucrul acesta nu avea voie să se întâmple. Și

nu se va întâmpla. Sagan nu pierdea niciodată controlul asupra vreunei situaţii.

— La mulţi ani, Zemfira, spuse şi o sărută de trei ori pe obraz. Cum aţi întâmpinat anul 1917 în casa voastră?

— Cu bucurie. Deşi casa noastră a fost mai degrabă un sanatoriu.

— Cum se simte mama ta?

— Întreabă-i pe spionii tăi, dacă vrei să afli.

Se obişnuise cu viaţa de conspiratoare şi acum părea mai sigură pe ea decât oricând. Dar Sagan era convins că, din noaptea uciderii lui Rasputin, ea începuse să aibă încredere în el, în ciuda vigilenţei ei bolşevice. Când se întâlniseră data următoare, ea îi mulţumise. Pentru o clipă, Sagan crezuse chiar că îl va îmbrăţişa în felul ei sobru, camaraderesc, dar nu o făcuse. Şi totuşi, continuau să se întâlnească.

— Opiul prescris baronesei îşi face efectul? Face şi hipnoză? Am auzit că funcţionează.

— Pe mine nu mă interesează, replică ea. Se simte mai bine, cred. Îşi face o rochie nouă şi e nemulţumită de nelegiuirile unchiului Gideon.

— Dar divorţul?

— Tata ar trebui să divorţeze, dar nu cred că va îndrăzni. Ea este un suflet pierdut. Nu crede în altceva decât în plăcere. Eu abia dacă mai dau pe-acasă. — Făcu o pauză. — Partidul creşte. Ai remarcat? Ai văzut cozile la pâine? Se încaieră în fiecare zi pentru ultimele pâini.

El oftă, tânjind brusc după o nouă doză de cocaină şi înăbuşindu-şi cu greu pornirea de a-i spune mai multe despre el, mai multe din lucrurile pe care le ştia. Îl surprinse valul de deznădejde, care părea să urce de pe

străzile orașului și să încerce să-l doboare. Țarul, Imperiul, ortodoxia — erau deja pierdute?

— Cunoști adevărul din rapoartele voastre, spuse ea, aplecându-se spre el, și mai știu că tu simpatizezi cu noi. Haide, Petro. Arată-mi fața ta adevărată, altfel s-ar putea să mă plictisesc și să nu mai vreau să te întâlnesc. Spune-mi ceva ce nu știu. Spune-mi ce zic rapoartele voastre.

Privirea ei scrutătoare mă studiază fără milă, gândi Sagan.

Dar nu spuse nimic.

Ea își arcui sprâncenele și își ridică mâinile în aer. Sări apoi în picioare, își înșfăcă mantoul de astrahan și căciula și se îndreptă spre ușă. Apăsă clanța.

— Stai, spuse el, cu senzația că cineva îi strânge capul într-o menghină.

Nu voia să o lase să plece.

— Mă doare capul. Stai să iau niței din tonicul meu.

— N-ai decât.

Sașenka îl privi cum își deschide cutiuța de argint, o moștenire de familie încrustată cu diamante, și cum ia cu degetul umezit un strat gros de pulbere albă, pe care și-o masează pe gingii. Arterele lui se dilatară, sângele îi urcă iar la tâmple și Sagan se întrebă dacă ea vedea cum îi clocotește cocaina în buze, umflându-i-le.

— Rapoartele noastre, începu să-i spună Sașenkăi, îl avertizează pe Țar asupra unei revoluții. Tocmai am terminat de redactat unul în care scrie: *Dacă nu se îmbunătățește aprovizionarea populației cu alimente, cu greu vom mai putea asigura respectarea legii și ordinea pe străzile din Petrograd. Garnizoana rămâne loială, dar...* Dar de ce ne mai chinuim noi atât? Noul guvern este o glumă proastă. Stürmer, Trepov, acum și babalâcul de

prinţ Goliţîn, toţi niște pigmei şi escroci. Uciderea lui Rasputin nu a rezolvat nimic. Avem nevoie de un nou început. Eu nu cred în tot ceea ce crezi tu, dar unele lucruri îmi par de bun-simţ...

— Interesant.

Saşenka stătea chiar în faţa lui, atât de aproape, încât Sagan îi simţea mirosul. Era săpun Pears? Cu un deget îşi mângâia buzele. Observă că devenise femeie mult mai repede decât ar fi crezut el.

— Noi când ne apropiem, când ne îndepărtăm unul de celălalt, nu-i aşa, tovarăşe Petro? Dar am început să ne pierdem răbdarea! Dacă tu crezi că mie îmi face plăcere să te întâlnesc, ai putea avea dreptate. Suntem aproape prieteni... sau nu? Unii dintre tovarăşii mei cred că ar fi mai bine să nu te mai întâlnesc. Dacă simpatizezi într-adevăr cu noi, ar trebui să ne spui anumite lucruri. „Îţi pierzi timpul", îmi spun tovarăşii mei. „Sagan ne dă praful de pe tobă." Dar tu ştii, oricum, că toată munca ta e în zadar. Lumea ta e pe cale de a se sfârşi. Trebuie să ne dai ceva, ca să ne convingi să te cruţăm.

— Eşti prea optimistă, Saşenka, te amăgeşti singură. Eu nu prea apreciez gazetele voastre, dar, fie vorba între noi, ele spun adevărul despre situaţia din fabrici şi de pe front. Mi-a fost greu să mă decid. Dar s-ar putea să am totuşi să-ţi spun ceva.

— Chiar?

Sagan se gândi că totul meritase, fie şi numai pentru zâmbetul care se ivise pe faţa ei. Saşenka îşi dezbrăcă mantoul şi se aşeză pe divan, lăsându-şi căciula pe cap.

Sagan se întrebă, nu pentru întâia oară, cine se folosea aici de cine. Recent dobândita siguranţă de sine a Saşenkăi îi spunea că fata încă îi mai raporta lui Mendel

totul despre întâlnirile lor. Era dezamăgit că ea nu voia să-l vadă numai din simpatie — începuse poate să-și piardă forța de atracție — dar puțin tot îl îndrăgea, nu-i așa? „Suntem aproape prieteni", îi spusese. Împotriva voinței sale, polițistul se simți puțin jignit. Dar stăteau totuși de vorbă despre familiile lor, despre poezie, ba chiar și despre sănătate.

Așadar, cât îi spunea ea lui Mendel? Spera să îi ascundă familiaritatea lor, fiindcă aceasta era procedura. Lucrurile mărunte pe care le ascunzi duc la minciuni mărunte, lucrurile însemnate pe care le ascunzi duc la minciuni însemnate — așa își recruta el agenții dubli. Voia să îl distrugă pe Mendel, iar Sașenka era instrumentul potrivit. Duplicitatea, nu sinceritatea, era arta lui — dar, dacă își îngăduia măcar o dată să fie sincer, atunci trebuia să admită că Sașenka nu era numai un instrument. Era o desfătare.

— Ascultă-mă cu atenție, spuse Sagan. Mâine noapte se va face o razie care vizează presa voastră tipografică din josul străzii. Va trebui să o mutați de acolo. Iar eu nu vreau să știu unde.

Sașenka încercă să își ascundă încântarea, dar felul în care încreți sprâncenele, pentru a sugera o disciplină militară, îi păru lui Sagan de-a dreptul comic.

— Tu vei conduce razia? întrebă ea.

— Nu, e o operațiune a jandarmeriei. Pentru a afla detalii, a trebuit să promit niște informații în schimb.

— Ceri cam multe, tovarășe Petro.

Mâna lui zvâcni a nerăbdare.

— În spionaj e ca la piață, Sașenka. Munca asta mă ține treaz noapte de noapte. Nu pot dormi. Trăiesc grație prafului doctorului Gemp. Vreau să fiu de folos

Partidului vostru, poporului, Rusiei, dar întreaga mea fire se împotriveşte să îţi ofer informaţii. Eşti conştientă că risc totul spunându-ţi aceste lucruri?

Saşenka dădu să plece.

— Dacă e o minciună, între noi s-a terminat totul şi ei îţi vor cere capul. Dacă spionii tăi mă vor urmări când plec de aici, nu ne vom mai întâlni niciodată. Ne-am înţeles?

— Şi dacă e adevărat? strigă Sagan în urma ei.

— Atunci ne vom reîntâlni cât de curând.

26

O lumină blândă, gălbuie străpungea norii şi, reflectată de zăpadă, scăpăra mai radioasă prin perdele. Opiul traversa venele Ariadnei. Doctorul Gemp venise să îi facă o injecţie. Capul i se prăbuşi pe pernă şi Ariadna se lăsă în voia viselor. Era în Ceruri, împreună cu Rasputin, el o săruta pe frunte; Ţarina, în uniformă cenuşie de soră medicală, îi privea. Rasputin o ţinea de mână şi, pentru prima oară în viaţă, ea se simţea cu adevărat fericită, în siguranţă.

În dormitor se auzeau glasuri şoptind în idiş. Părinţii ei şedeau la capul patului.

— Sărmana copilă, murmura mama ei. O fi posedată de un dibuk?

— Toate se întâmplă cu voia lui Dumnezeu, răspunse tatăl ei. Aceasta este menirea liberei voinţe. Noi nu putem decât să-I cerem îndurare...

Ariadna auzi scârţâitul curelei de piele cu care rabinul îşi lega filactera de braţ. Începu să intoneze în ebraică

Cele Optsprezece Binecuvântări, iar glasul lui familiar, tărăgănat, o purtă înapoi în timp, ca un covor fermecat...

Samuil Zeitlin, tânăr și frumos, stătea în fața Școlii Talmudice din ulicioara noroioasă, în apropierea atelierului lui Lazăr, cizmarul, din orășelul polonezo-evreiesc Turbin, aproape de Lublin. Îi cerea mâna. Ea ridică întâi din umeri. Nu era nici prințul Dolgoruki, nici baronul Rothschild, nu era bărbatul potrivit pentru ea — dar, pe de altă parte, cine ar fi fost bărbatul potrivit? Tatăl ei țipa:

— Băiatul lui Zeitlin e un goi, un necredincios! Mănâncă și se îmbracă altfel de cum mâncăm și ne îmbrăcăm noi! Se hrănește cușer? Cunoaște Cele Optsprezece Binecuvântări? Tatăl lui umblă cu papion și își petrece vacanțele la Bad Ems. Sunt niște apostați!

Pe urmă, se văzu înconjurând de șapte ori chuppah, cortul evreiesc de nuntă; Samuil spărgea cu piciorul un pahar de vin. Soțul ei era purtat pe brațe de evrei cântând. Pe fața lui se citea: Mă rog să nu mai am niciodată de-a face cu fanaticii ăștia — dar e a mea! A mea! La noapte fac dragoste cu cea mai frumoasă fată din regiune! Mâine plecăm la Varșovia! Poimâine la Odessa. Iar ea avea să scape în sfârșit, o dată pentru totdeauna, din Turbin.

Câțiva ani mai târziu, Ariadna îl dezmierda într-un apartament al Hotelului Bristol din Paris pe căpitanul Dvinski, care, deși era un cunoscător al plăcerilor trupești, nu putea să nu se minuneze de depravarea ei. Într-un camizol rupt, în patru labe, Ariadna îi prindea capul între coapsele ei și îi mânjea fața, își legăna șoldurile ca o dansatoare din buric, încântată de propria ei nerușinare, și îi șoptea la ureche înjurături în poloneză, obscenități în idiș. Și acum o mai inundau încă valuri de plăcere, când își amintea mângâierile bărbaților goi, sărutările femeilor.

Se deşteptă şi se ridică în capul oaselor, înfrigurată. I se păru că îl zăreşte pe Stareţ. Da, la capătul patului era barba lui, privirea lui scăpărătoare. „Tu eşti, Părinte Grigori?" întrebă cu voce tare. Dar curând îşi dădu seama că draperia şi o rochie atârnată în cuier creaseră cumva, în mintea ei, imaginea unui bărbat înalt, slab şi bărbos. Era singură şi lucidă.

Rasputin, care mi-a deschis o nouă cale către fericire, e mort. Samuil, a cărui iubire şi avere mi-au susţinut şubredul palat, vrea să divorţeze. Saşenka mă urăşte — şi cine i-ar putea lua asta în nume de rău? De părinţii mei hasidici mi-e ruşine şi mi-e ruşine de ruşinea mea. Întreaga mea viaţă, fiecare pas pe drumul vieţii mele a fost un eşec. Fericirea mea e ca mersul pe o sfoară, o încercare de a-mi menţine echilibrul sus, în aer. Plăcerile mele sunt aidoma clipelor în care acrobata începe să se clatine şi piciorul ei calcă în lături...

Mi-am bătut joc de lumea plină de sfinţenie şi superstiţie a tatălui meu. Poate că mama mea avea dreptate. Am fost oare blestemată la naştere? Mi-am bătut joc de soartă, fiindcă am avut tot ce mi-am dorit. Sunt bolnavă de deochi?

Ariadna se lăsă să cadă pe pernă, singură şi plutind în derivă, ca o corabie fără echipaj.

27

Saşenka lăsă un mesaj urgent pentru Mendel la Lordkipanidze, farmacia georgiană de pe Bulevardul Alexandrovski, şi porni apoi spre casă pe Bulevardul Nevski.

Norii atârnau deasupra oraşului ca nişte flori moi de conopidă. De streşini atârnau ţurţuri. Temperatura coborâse la minus douăzeci de grade. În cartierele muncitoreşti urlau sirene şi şuierau fluierături. Grevele se răspândeau din uzină în uzină.

În mijlocul Bulevardului stăteau la coadă la pâine funcţionari, muncitori, până şi neveste de burghezi. Două femei se rostogoleau în zăpadă, bătându-se pentru ultimele pâini; o muncitoare o lovea pe alta cu pumnul în faţă, Saşenka auzi trosnitura nasului rupt.

Nişte muncitori năvăliră în magazinul Ieliseiev, unde îşi comandau Zeitlinii alimentele, şi ieşiră cu braţele pline de checuri şi fructe. Pe vânzătoare o ciomăgiseră.

În noaptea aceea nu era chip să doarmă. Saşenkăi îi vuia capul. Imaginile furiei care cuprinsese străzile se derulau în mintea ei. Afară, sirenele din Districtul Vîborg răsunau deasupra Nevei ca ţipetele unor balene.

Se ridică din pat şi se întâlni în primele ceasuri după miezul nopţii cu tovarăşul Molotov în cârciuma vizitiilor din faţa Gării Finlandeze.

— Tovarăşul Mendel este ocupat. M-a trimis pe mine în locul lui.

Molotov, un tânăr cu fruntea bombată, lipsit de umor, serios şi pedant, ascultă atent vestea Saşenkăi.

— S-s-sursa ta e d-d-de încredere? se bâlbâi Molotov.

— Cred că da.

— Mulţumesc, t-t-tovarăşă. Mă apuc de treabă.

Când se crăpă de ziuă, tovarăşii Vania şi Satinov demontaseră deja presa tipografică. Saşenka şi alţi tovarăşi transportară piesele în butoaie de bere, căni de lapte, saci pentru cărbuni. Aşezaseră rotativa într-un sicriu şi o duceau acum într-un dric furat, însoţit de o trăsură

plină cu rude îndoliate (bolşevici), la noul ascunziş din Districtul Vîborg.

În seara zilei următoare, Mendel şi Saşenka urcau scările unei clădiri de birouri din josul străzii unde se aflase presa. Pentru Mendel, fiecare treaptă presupunea un efort din cauza piciorului deformat, pe care îl târa după el.

Ieşiră pe acoperiş, unde Saşenka îi oferi lui Mendel una dintre ţigările ei Crocodil, al cărei filtru aurit nu se prea potrivea cu şapca lui de muncitor şi haina din piele grosolană. Împreună urmăriră cum sosiră în faţa casei trei trăsuri cu poliţişti în uniforme cenuşii şi două automobile cu jandarmi, care sparseră uşa de la pivniţă.

— Ai făcut treabă bună, tovarăşă Vulpe Polară, spuse Mendel. Ai avut dreptate.

Saşenka se îmbujoră de mândrie. Era într-adevăr o bună achiziţie pentru Partid, nu o copilă răsfăţată din clasa degenerată.

— Să mă mai întâlnesc cu Sagan?

Ochii lui Mendel, măriţi de lentilele groase ca nişte funduri de borcan, se aţintiră asupra ei.

— Bănuiesc că s-a îndrăgostit de tine.

Ea râse scuturând din cap.

— De mine? Glumeşti. Nimeni nu se uită la *mine* în felul acesta. Sagan vorbeşte mai mult despre poezie. Chiar se pricepe. M-a ajutat atunci, cu mama, dar este foarte corect. Iar eu sunt bolşevică, tovarăşe, eu nu cochetez.

— Dă-o-n mă-sa de poezie! Nu fi naivă, fetiţo. Deci te *doreşte*!

— Nu! Sunt sigură că nu! spuse Saşenka buimăcită şi se înroşi. Dar chiar simpatizează cu noi. De aceea ne-a dat informaţia aceasta.

— Asta spun toți. Uneori chiar e adevărat. Dar să nu ai încredere în *shtik*-urile lui. — Mendel folosea deseori cuvinte în idiș din copilăria sa. În vreme ce Ariadna își pierduse complet accentul, Mendel vorbea încă, după cum observase Sașenka, o rusă cu inflexiuni polonezo-evreiești.

— Dacă ai dreptate în privința imoralității sale, tovarășe, cred că ar fi mai bine să nu mă mai întâlnesc cu el. Mi-a trimis un bilet azi-dimineață. Mă invită să facem o plimbare cu sania afară din oraș. L-am refuzat, bineînțeles, și acum sunt ferm decisă să nu îl mai văd.

— Nu fi un *schlemiel*, Sașenka, îi replică Mendel. Nu poți să știi cum e mai bine. Ferește-te de moralitatea burgheză. Noi vom decide ce este imoral și ce nu. Dacă Partidul îți cere să te acoperi cu rahat din cap până-n picioare, o faci! Dacă Sagan te dorește, cu atât mai bine.

Sașenka era și mai nedumerită.

— Adică...

— Adică du-te cu el cu sania, explodă Mendel exasperat. Întâlnește-te cu jegul ăsta ori de câte ori va fi nevoie.

— Dar vrea ceva în schimb.

— O să-i dăm și noi un flecușteț, acolo. Dar vrem de la el „o pepită de aur". Află-mi, înainte de toate, numele celui care a trădat ascunzișul presei. Dacă nu știm cine e, operațiunea aceasta va fi un eșec. Partidul va fi dezamăgit. Fii vigilentă. *Tak*! Asta-i, zise Mendel care se înviorise la față de frig. — Să coborâm, că degerăm aici. Cum a primit maică-ta vestea divorțului?

— Eu nu mă duc niciodată în camera ei. Doctorul Gemp spune că e isterică *și* melancolică. Ia cloral, bromură și opiu. Tata încearcă să o convingă să facă hipnoză.

— Se va însura cu Mrs Lewis?

— Cum?

Saşenka avu senzaţia că primise un pumn în stomac. Tatăl ei şi Lala? Ce voia să spună? Dar Mendel cobora deja scările.

Sirenele reîncepură să urle deasupra oraşului, dar ardezia neagră a acoperişurilor nu trăda nimic din furia care clocotea pe străzi. Lumea chiar a luat-o razna, gândi Saşenka.

28

A doua zi se făcu mai cald. Soarele şi luna se priveau cu suspiciune pe un cer lăptos. Norii rari semănau cu două oi şi un berbec, cu coarne cu tot, pe o păşune nins㠠. Muncitorii intraseră în grevă.

Din tramvaiul care o ducea la Gara Finlandeză, Saşenka văzu mulţimile care veneau pe poduri dinspre fabrici. Era a treia zi în care se demonstra pentru pâine. Demonstraţiile începuseră joi, de Ziua Internaţională a Femeii, şi luaseră amploare.

— Sculaţi, voi oropsiţi ai vieţii! cânta mulţimea, fluturând flamuri roşii. Jos autocraţia! Vrem pâine şi pace!

Cazacii încercară să îi întoarcă pe demonstranţi din drum pe Podul Alexandru, dar zeci de mii de oameni continuau să se deplaseze. Saşenka văzu femei cu broboade care spărgeau vitrinele magazinului englezesc şi îşi luau de acolo alimente strigând:

— Bărbaţii noştri mor pe front! Vrem pâine! Copiii noştri mor de foame!

Pe străzi umblau copii orfani, fiinţe cu trupuri de copil, dar cu burţi umflate şi feţe de maimuţe îmbătrânite.

La un colț de stradă ședea unul care cânta acompaniindu-se cu o armonică:

Abandonat sunt, un orfan, și nimeni nu îmi poartă de grijă,

Am să mor curând și nimeni n-o să se roage la mormântul meu,

Numai privighetoarea va cânta uneori în copacul alăturat.

Sașenka îi dădu băiatului câțiva bănuți și un Manifest Roșu.

— După Revoluție, îi spuse, vei avea pâine; voi veți fi stăpânii; citește-l pe Marx și ai să înțelegi. Începe cu *Das Kapital* și pe urmă...

Dar băiatul își luase tălpășița.

Sașenka nu primise nicio indicație din partea Partidului. În zori se întâlnise cu Șliapnikov în locuința conspirativă din strada Șirokaia.

— Demonstrațiile astea sunt o pierdere de timp, tovarășă, insistase el. Nu-ți irosi manifestele. N-or să ducă nici astea la nimic, cum n-au dus la nimic nici celelalte răzmerițe.

Vineri, un ofițer de poliție fusese ucis de către muncitori pe un pod și un grup de oameni furioși năvălise în patiseria Filipov, de unde obișnuia Delphine, bucătăreasa, să îi cumpere baronului Zeitlin prăjituri Millefeuille.

Autoritățile ripostaseră. Orașul era înțesat de cazaci și soldați, Sașenkăi i se părea că are atmosfera unei tabere de armată. Fiecare străduță lăturalnică, fiecare pod era păzit de cuiburi de mitralieră și automobile blindate; escadroane erau concentrate în piețe; grămezi de balegă scoteau aburi pe zăpadă.

Teatrele continuau să dea reprezentaţii, iar Ariadna se refăcuse suficient pentru ca ea şi Zeitlin să se ducă la Alexandrinski să vadă *Mascarada* lui Lermontov, un spectacol cât se poate de avangardist. Donanul şi Contantul erau ticsite, ca şi până acum, iar orchestrele interpretau valsuri şi tangouri în hotelurile Europa şi Astoria.

Saşenka se ducea la întâlnirea cu Sagan. Trecu întâi pe la locuinţa conspirativă din Bulevardul Nevski 153, dar Mendel, care se afla acolo împreună cu Şliapnikov şi Molotov, îi ceru să se calmeze.

— Dă-le muncitorilor ăstora câteva pâini, trage câteva focuri în aer şi mişcarea s-a dus pe apa sâmbetei.

Ceilalţi îi dădură dreptate. Aşa o fi, gândi Saşenka nesigură.

La Gara Finlandeză se uită din obişnuinţă după spioni. Un bărbat părea într-adevăr să o urmărească, dar reuşi să scape de el, înainte de a se sui în tren, în vagonul de clasa a treia. Era frig şi locomotiva părea să scoată aburi, care se învolburau în jurul trenului precum ceaţa produsă de un magician.

Stabilise cu Sagan să se întâlnească în Beloostrov, un orăşel aproape de graniţa finlandeză. Când ajunse — era singurul pasager care coborî din tren — Sagan o aştepta deja învelit în blănuri într-o troică, o sanie cu trei cai, şi fuma un trabuc. Saşenka urcă alături de el şi se acoperi cu o blană. Vizitiul elimină cu boltă o flegmă verzuie, pocni din bici şi porniră la drum. Saşenka îşi aminti plimbările făcute cu Lala în sania familiei lor, cu ornamentele ei de fildeş, cu blazonul familiei pe portiere, cu blana de zibelină. Sania aceasta uşoară, care scârţâia şi se zdruncina din toate încheieturile, zbura peste câmpie, cu vizitiul ei, în cojoc şi căciulă de blană, aplecat

într-o parte, zvâcnindu-și beat biciul deasupra crupelor celor trei mârțoage page. Din când în când li se adresa fie cailor, fie pasagerilor, dar era greu de înțeles din cauza vâjâitului saniei și a tropotului cailor.

— Dii... ovăzul... s-a scumpit... ovăzul...

— N-ar trebui să fii acum în Piter, să te lupți cu nemernicii de faraoni?

— Muncitorii sunt înfometați, nu fac revoluție. Dar tu nu ești îngrijorat?

Sagan clătină din cap.

— Vor fi răzmeriție și nimic mai mult.

— Partidul e de acord cu tine.

Își întoarse privirea spre Sagan. Părea epuizat și neliniștit — povara vieții duble și căsnicia nefericită, durerile de cap și insomniile, agitația crescândă din oraș, toate acestea îl ajunseseră acum din urmă. Sașenka își aminti acuzațiile lui Mendel și clătină din cap. De unde să știe el ce simte Sagan, când nu l-a întâlnit niciodată și nici nu i-a văzut vreodată pe ei doi împreună? Nu, Sagan îi devenise apropiat ca un prieten — numai el înțelegea cât de dureros era să ai o mamă ca Ariadna. Simțea că o place și el, de dragul ei, dar *nu așa*! În niciun caz! Și apoi, Sagan nici măcar nu era persoana potrivită pentru munca de polițist. Cu părul lui blond și ușor ca pana, pe care îl purta mult prea lung, dar care îi venea bine, arăta mai degrabă ca un poet visător decât ca un polițist înfricoșător. Erau adversari în multe privințe, Sașenka știa lucrul acesta, dar se înțelegeau, fiindcă se respectau reciproc și împărtășeau anumite idei și gusturi. Ea avea o misiune importantă și, după ce și-o va fi îndeplinit, s-ar putea să nu-l mai vadă niciodată. Dar acum era bucuroasă că

Mendel îi ceruse să se mai întâlnească o dată cu Sagan. Foarte bucuroasă. Avea veşti despre familia ei şi cui altcuiva i le-ar fi putut încredinţa?

— S-a întâmplat ceva acasă, începu Saşenka, fiind convinsă că nu făcea nimănui niciun rău dacă îi relata nişte bârfe inofensive. Mrs Lewis! Lala mea! Mendel are un spion în Donan. Aşa am aflat. Când l-am întrebat pe tata, s-a înroşit şi a negat totul, şi-a întors privirea şi în cele din urmă a recunoscut că se gândise într-adevăr să se însoare cu ea, de dragul *meu*, pentru ca eu să am un cămin mai fericit. De parcă asta ar schimba ceva în viaţa mea! Dar acum zice că nu mai divorţează de mama. E prea fragilă. Am întrebat-o şi pe Lala şi ea m-a strâns în braţe şi mi-a spus că l-a refuzat fără să stea pe gânduri. Sunt toţi ca nişte copii, tovarăşe Petro. Lumea lor se năruie, inevitabila dialectică o să-i strivească şi ei continuă să cânte ca acea orchestră de pe *Titanic*.

— Te-ai simţit rănită? o întrebă Sagan, aplecându-se spre ea.

Saşenka observă că îşi tundea mustaţa blondă exact ca tatăl ei.

— Sigur că nu, îi răspunse răguşit, dar nu mi-o imaginasem niciodată pe Lala într-o asemenea situaţie!

— Guvernantele sunt predispuse la aşa ceva. Prima mea relaţie amoroasă am avut-o cu guvernanta surorii mele, spuse Sagan.

— Chiar? întrebă Saşenka, brusc dezamăgită de el. Şi ce mai face soţia ta?

Sagan clătină din cap.

— Cu mintea, eu nu sunt niciodată acasă. Vin şi plec precum o nălucă. Mă îndoiesc de tot ce am crezut cândva.

— Lala era confidenta mea. Tu cu cine vorbeşti?

— Cu nimeni. În orice caz, nu cu soția mea. Uneori mă gândesc că *tu* ești singura persoană cu care pot fi eu însumi, pentru că suntem pe jumătate străini, pe jumătate prieteni, înțelegi?

Sașenka surâse.

— Ce pereche suntem noi doi!

Închise ochii și lăsă vântul și fulgii înviorători de zăpadă să-i mângâie fața.

— Acolo! strigă Sagan și arătă spre un han din fața lor.

— S-a-nțeles, coane, strigă vizitiul și își mână caii.

— Aproape am ajuns, spuse Sagan și îi atinse brațul.

O căsuță de lemn, minusculă, cu ornamente colorate din lemn la acoperiș, stătea pierdută în zăpadă, păzită doar de câțiva mesteceni pe ambele laturi. Parcă ar fi dintr-un basm despre Crăiasa Zăpezii, îi trecu Sașenkăi prin minte.

Sania opri cu un foșnet pe zăpadă, caii scoteau aburi pe nări. Ușa de lemn se deschise și un țăran gras, cu o barbă neagră ca tăciunele, într-un cojoc din blană de urs și cu cizme de pâslă, veni să o ajute pe Sașenka să coboare din sanie.

Înăuntru, „hanul" era mai degrabă o izbă. „Restaurantul" era o încăpere cu o sobă tradițională, pe vatra căreia se întinsese cât era de lung și sforăia sonor un bătrân în șosete, cu o barbă albă încâlcită. În cuptorul deschis, Sașenka văzu o pasăre sfârâind pe o frigare. Țăranul cu barbă neagră îi pofti la o masă de lemn și le oferi fiecăruia câte o porție zdravănă de *chacha*.

— Pentru o pereche neobișnuită! închină Sagan și își goliră paharele.

Sașenka nu ieșise niciodată cu un bărbat la masă. Rachiul îi ardea în stomac ca un cărbune încins și toată

această idilă ieşită din comun — focul din sobă, bătrânul adormit şi carnea aromată din cuptor — îi tulbura atenţia. Îşi imagină că în pustietatea nordică acoperită de gheaţă nu mai existau decât ei doi. Dar apoi se scutură în sinea ei, pentru a-şi veni în fire. Ţăranul, care părea să-l cunoască pe Sagan, fiindcă făcea glume cu el, le servi într-un vas de lut dogoritor gâsca friptă, atât de fragedă, încât carnea abia se mai ţinea pe oase, împreună cu o ciorbă delicioasă de sfeclă, usturoi şi cartofi. Se desfătară cu mâncărurile şi aproape uitară Revoluţia, stând de vorbă doar despre mărunţişuri. Fără să mai mănânce vreun desert şi fără să-l mai vadă pe bătrân trezindu-se, dar nu înainte de a mai fi băut încă un păhărel de *chacha,* plecară foarte mulţumiţi.

— Informaţia ta a fost corectă, Petro, spuse Saşenká, în vreme ce sania gonea peste întinderea de zăpadă.

— Nu mi-a fost uşor să ţi-o dau.

— Dar nu e destul. Vrem şi numele celui care ne-a trădat.

— S-ar putea să ţi-l dau. Dar dacă vom continua să ne întâlnim, va trebui să le aduc şi eu ceva în schimb şefilor mei...

Saşenka tăcu o vreme, pregătindu-se sufleteşte pentru primejdiosul, dar incitantul Joc Suprem.

— Bine, spuse. Am ceva pentru tine. Gurstein a evadat din exil.

— Ştim asta.

— E în Piter.

— Bănuiam asta.

— Dar vreţi să îl şi prindeţi?

El dădu din cap.

— Încercaţi la Pensiunea Kiev, camera 12.

Acesta era răspunsul pe care îl exersase cu Mendel, care o avertizase că va trebui, la rându-i, să-i furnizeze lui Sagan o informație. Gurstein era, după toate aparențele, dispensabil.

Sagan nu păru impresionat.

— E menșevic, Saşenka. Eu vreau un bolșevic.

— Gurstein a fugit împreună cu Senka Şaşian din Baku.

— Tâlharul dement care jefuia bănci pentru Stalin?

— E în camera 13. Acum *tu* îmi ești dator, Petro. Dacă află Partidul, mâine dimineață sunt moartă. Și acum dă-mi numele celui care a trădat ascunzișul presei.

Câteva clipe nu se auzi decât scrâșnetul tălpilor saniei, care brăzdau zăpada înghețată, iar Saşenka își imagină cum așază Sagan în sinea lui în cumpănă prețul vieții unui om și valoarea unui agent.

— Verezin, spuse în cele din urmă.

— Paznicul de la cazarma Regimentului de Cavalerie de Gardă?

— Ești surprinsă?

— Pe mine, nimic nu mă surprinde, replică Saşenka triumfătoare.

Pe cer se iviseră dâre roșii, de parcă ar fi fost brăzdat cu sânge. Iepuri țâșneau din calea cailor și se fugăreau cu salturi exuberante. Câtă bucurie! Sagan îi dădu ordine vizitiului, care își șfichiui caii.

Saşenka se lăsă pe spate și închise ochii. Obținuse numele. Misiunea ei fusese încununată de succes. Partidul va fi mulțumit. Obținuse ce își dorise Mendel. Nu e rău, gândi, pentru o fată de la Smolnîi! Ea și Sagan reușiseră împreună acest lucru. Simțiseră amândoi adrenalina pe care o simt toți agenții după încheierea cu succes a unei misiuni. Ea îl păcălise, iar el, dintr-un motiv sau altul, îi oferise acea „pepită de aur".

O izbă se ivi în depărtare, probabil la hotarul vreunei moşii. Temperatura scădea, zăpada îngheţa. Câţiva pini păreau poleiţi cu argint.

— Uite, acolo! spuse Sagan şi îi prinse mâna înmănuşată. Nu e frumos? Departe de toată zarva oraşului. Voiam să-ţi arăt un locşor minunat, pe care eu îl ador.

— Am ajuns, boiere, spuse vizitiul, ridicând din sprâncene şi scuipând. Cum aţi poruncit.

— Aş putea trăi aici pe veci, spuse Sagan pătimaş, îşi smulse căciula de blană de pe cap şi peste ochi îi căzură buclele blonde. S-ar putea să mă refugiez aici, într-o bună zi. Aici aş putea fi fericit, nu crezi?

Un rotocol de fum se ivi din hornul de tablă al izbei. Sagan îi scoase Saşenkăi mănuşa. Mâinile lor, uscate şi calde, se împletiră, respirând fiecare pielea celeilalte. Pe urmă îi luă mâna stângă şi o vârî în mănuşa lui, cu degetele lipite de ale sale, îngropate în învelişul din piele de capră şi blană moale de iepure. Era o obrăznicie, fără îndoială, şi ceva mult prea intim — şi totuşi, era un deliciu pentru Saşenka. Oftă. Pielea fină a palmei ei deveni brusc insuportabil de sensibilă, atingerea pielii lui aspre o ardea şi o înţepa. Saşenka simţi cum îi urcă roşeaţa pe ceafă şi îşi retrase cu bruscheţe mâna din mănuşa lui.

Îi simţea privirea, dar şi-o feri pe a ei. A mers prea departe, îşi spuse.

— Mai repede! *Bîstro*! îi strigă Sagan vizitiului.

Caii zvâcniră înainte, dar vizitiul pierdu controlul asupra lor. Sania începu să se clatine în dreapta şi în stânga, vizitiul striga, dar stratul de zăpadă era plin de denivelări, care îi aruncau ba într-o parte, ba în alta, până când, în cele din urmă, sania se răsturnă într-un vârtej de zăpadă şi Saşenka simţi cum zboară prin aer.

Ateriză cu fața în jos într-o grămadă moale de zăpadă și pentru un moment rămase nemișcată. Sagan era lângă ea, dar nici el nu se clintea. Era în viață? Dacă murise? Saşenka se așeză în capul oaselor. Caii nu își întrerupseseră încă galopul, iar vizitiul alerga după ei și după sania pe care o trăgeau răsturnată. Sagan, cu fața acoperită de zăpadă, nu se mișca.

— Petro! îl chemă Saşenka și se târî spre el. Îi atinse gropița din bărbie.

Sagan se ridică râzând și își curăță fața lunguiață de zăpadă.

— M-ai speriat, spuse ea.

— Am crezut că am murit *amândoi*, replică el și ea pufni la rândul ei în râs.

— Uită-te la noi! spuse ea, suntem uzi...

—... și înfrigurați, zise el, uitându-se după sanie. Și mă tem că am rămas singuri!

Saşenka observă că pupilele lui întunecate erau dilatate de la emoția accidentului. Îi așeză căciula pe cap și continuară să râdă ca doi copii. Ședeau pierduți în întinderea de zăpadă, izba era departe, sania dispăruse. Sagan își așeză capul pe umărul ei în același moment când ea făcu același lucru și se loviră cap în cap. Pe urmă se priviră.

Fără să șovăie, Sagan o sărută pe gură. Nimeni nu o mai sărutase pe Saşenka astfel. Cu gândul la Partid, savurându-și succesul și spunându-și că Mendel avea poate dreptate, că Sagan poate o plăcea, îi îngădui să o sărute. Limba lui îi deschise gura, îi linse buzele, dinții, limba. Saşenka simțea furnicături în buze și deveni somnolentă, visătoare. O clipă, o singură clipă închise ochii și își lipi capul de al lui, iar mâna ei făcu ceea ce își dorise

întotdeauna să facă: îi mângâie părul blond, care îi amintea de vata de zahăr. Îşi făcuseră confidenţe, vorbiseră despre poezie, despre căsnicia lui şi durerile lui de cap, despre familia ei, dar nu şi despre acel lucru atotcuprinzător care era Jocul Suprem al conspiraţiei. Schimbul fatal de informaţii constituia apogeul unei polci lente, voluptuoase, dansate pe un strat fragil de gheaţă. Saşenka era buimăcită şi tremura, dar trupul ei era traversat de scântei de excitaţie nervoasă şi pâlpâiri de căldură senzuală.

— Ne-am întors, boiere! strigă vizitiul, a cărui barbă era acum acoperită de chiciură.

Reuşise să-şi îndrepte sania şi făcuse un ocol cu caii lui asudaţi, pentru a se întoarce după ei.

— Iertaţi căzătura, dar, după cum văd, nimeni nu şi-a rupt nimic. Toţi sunt bine sănătoşi! continuă el şi râse înfundat şi răguşit.

Saşenka simţea pielea caldă şi aspră a lui Sagan, care o ardea pe obraji şi bărbie — şi se desprinse de el.

— Brrr! strigă vizitiul şi sania opri în dreptul lor cu un scrâşnet pe zăpadă, stropindu-le feţele cu o rafală de cristale de gheaţă.

Sagan o ajută să se ridice, o curăţă de zăpadă şi îi oferi mâna să se urce în sanie. Saşenkăi îi tremurau mâinile şi genunchii. Îşi şterse buzele cu mâneca. Se simţea nesigură, răvăşită.

În câteva clipe ajunseră la izbă. Ţurţuri cu vârfuri ascuţite atârnau de streşini, iar geamurile erau acoperite cu modele opulente de flori de gheaţă. Uşa de lemn se deschise şi o ţărancă tânără, îmbujorată şi zâmbitoare, într-un cojocel din piele de miel, se ivi cu două căni de şodou pe o tavă. Soarele în asfinţit îşi întinse pătura moale peste zăpadă, dându-i o nuanţă viorie.

Mai târziu, Saşenka şi Sagan se despărţiră la gară.

Pielea de pe bărbia ei era iritată. Şi-o atinse cu vârfurile degetelor şi, amintindu-şi atingerea buzelor lui pe buzele ei, se înfioră.

29

Căpitanul Sagan privi cum porneşte din gară şi prinde viteză trenul în care se afla Saşenka, lăsând în urma sa un fuior de fum.

Îşi arătă legitimaţia şefului gării şi acesta îi cedă surescitat biroul său confortabil. După ce se încălzi la soba de teracotă şi îşi turnă un păhărel de coniac, Sagan începu să scrie raportul pentru şeful său, generalul Globaciov.

Simţea o presiune în tâmple, care anunţa întotdeauna o durere de cap năucitoare. Îşi masă degrabă puţin praf medicinal în gingii şi mai trase şi două prize pe nas. Situaţia era cât se putea de gravă. El şi generalul erau mult mai îngrijoraţi de cele ce se petreceau în Sankt Petersburg decât îi dăduse el de înţeles Saşenkăi. Dar amândoi erau de părere că se impuneau măsuri drastice şi o dizolvare a Dumei; biciul cazacilor trebuia în sfârşit să lovească. Cocaina îi alungă anxietatea, înlocuind-o cu o mulţumire de sine care îi bubuia în tâmple.

Încă din perioada petrecută la academia militară, Sagan se aflase întotdeauna printre fruntaşi, iar în cei doi ani de pregătire criminalistică fusese acoperit de lauri. Învăţase tabelele antropometrice ale sistemului lui Bertillon de descriere a caracteristicilor celor aflaţi sub supraveghere, fusese desemnat cel mai bun trăgător în

cursul practic de tir al căpitanului Glasfeldt şi studiase „Instrucţiunile de manevrare organizatorică a agenţilor interni", pe care le aplicase cu cea mai mare acurateţe şi în cazul Saşenkăi. Învăţase pe de rost indicaţiile colonelului Zubatov, geniul Ohranei, care spuneau printre altele: *Trebuie să vă trataţi informatoarea ca pe o amantă cu care aveţi o relaţie extraconjugală.* Era într-adevăr imposibil să atragi în rândurile agenţilor dubli o femeie revoluţionară, fără să recurgi într-un fel sau altul la galanterie, chiar dacă aceasta presupunea ceea ce el însuşi numea „anti-galanterie". Să o faci pe o adolescentă naivă să creadă că este o intelectuală serioasă, care nu s-ar gândi nici în ruptul capului la cea mai neînsemnată cochetărie, cu atât mai puţin la vreo apropiere sexuală. Sagan respectase indicaţiile lui Zubatov în relaţiile sale cu două dintre agentele sale duble, una de la socialist-revoluţionari, cealaltă de la bolşevici. Niciuna dintre ele nu era o frumuseţe, dar în pat, succesele în spionaj îl despăgubiseră cu vârf şi îndesat pentru prestaţiile deseori mediocre.

Sagan se pregătea cu meticulozitate pentru fiecare întâlnire cu Saşenka, asculta cele mai recente tangouri, memora versuri ale acelui poetaş numit Maiakovski, şi toate acestea îi suciseră ei mintea. Devotamentul ei faţă de bolşevism îi uşura lui munca. Cel mai uşor de manevrat erau cei lipsiţi de umor, obişnuia Sagan să spună. Ca atâţia alţi revoluţionari, era şi ea jidancă, o reprezentantă a acelui popor care se dădea după cum bătea vântul, ba cu marxismul, ba cu Kaizerul german. Gândul că el, care credea cu atâta ardoare în Ţar, ortodoxie, patrie şi vechea ordine, se prefăcea a fi liberal îl făcu să zâmbească.

Acum, folosindu-se de cerneala şi peniţa şefului gării, îşi aşternea pe hârtie raportul către general:

Excelența Voastră, sunt cât se poate de satisfăcut de evoluția cazului agentei 23X („Vulpea Polară"), care a început să se dovedească folositoare. După cum știe Excelența Voastră, dacă punem la socoteală și primul interogatoriu, am avut până acum unsprezece întâlniri clandestine cu această membră a Partidului Muncitoresc Social-Democrat din Rusia, facțiunea bolșevică. Ceasurile de muncă investite au meritat și ne vor aduce mai târziu câștiguri însemnate. Datorită echipelor noastre de agenți externi, care au supravegheat fiecare mișcare a Vulpii Polare, am reușit să arestăm trei nihiliști de rang mediu și să depistăm ascunzișul noii prese tipografice.

Prețul recrutării acestei agente a fost: 1. filosofic: convingerea ei că eu simpatizez atât cu cauza, cât și cu persoana ei (salvarea mamei ei din locuința Întunecatului a constituit un pas decisiv în câștigarea încrederii ei) și 2. tactic: divulgarea numelui paznicului (membru de partid nou, nume de cod Cavaleria de Gardă), ceea ce pentru noi nu a constituit nicio pierdere, de vreme ce nu reușiserăm să îl racolăm ca agent intern, în ciuda obișnuitei recompense financiare (100 de ruble pe lună), conform „Instrucțiunilor de manevrare organizatorică a agenților interni" ale lui P. Stolîpin.

La întâlnirea de astăzi, agenta a divulgat numele a doi revoluționari, un menșevic și un terorist bolșevic, căutați de multă vreme de Departamentele de Securitate din Baku, Moscova și Petrograd. Voi organiza supravegherea acestora conform „Instrucțiunilor pentru supraveghere externă" ale generalului Trusevici, precum și arestarea lor. Vă cer permisiunea de a mă ocupa și pe viitor de agenta „Vulpe Polară", deoarece sunt de părere că utilitatea ei pentru Departament depinde de iscusința mea. Este posibil ca șefii ei bolșevici să-i fi cerut să-mi

divulge aceste nume, dar cred că pericolul expunerii în faţa tovarăşilor ei bolşevici o va face acum mai uşor de manevrat.

Misiunea noastră de primă importanţă rămâne arestarea unchiului ei Mendel Barmakid (nume de cod Picior Strâmb, zis şi tovarăşul Baramian, tovarăşul Furnal etc.) şi a Comitetului din Petrograd al facţiunii bolşevice, dar ferma mea convingere este că această organizaţie a fost zdrobită şi nu mai constituie, pe termen scurt sau mediu, niciun pericol...

Biată Saşenka, gândi Ṣagan satisfăcut. Dar în adâncul sufletului său ştia că ea era cea mai luminoasă stea de pe firmamentul lui.

Nu-i era dor de soţia lui, nu dorea să îl întâlnească pe general. Dacă ar fi fost după el, s-ar fi întâlnit în fiecare noapte, în locuinţa conspirativă, cu Saşenka.

Sfiala şi îndoielile ei adolescentine, stingherea şi felul ei cuviincios de a se îmbrăca în serj cenuşiu, cu ciorapi de lână şi bluze încheiate până sub bărbie, cocul de fecioară bolşevică, în care obişnuia să-şi prindă părul des, faptul că nu se farda şi nu se parfuma — toate acestea îl plictisiseră la început. Dar în ultimele săptămâni începuse să o îndrăgească şi acum aştepta cu o bucurie nerăbdătoare mirosul pielii ei tinere şi al părului bogat, privirea pătrunzătoare a ochilor ei gri, felul în care îşi atingea cu degetele buza superioară, mai scurtă, atunci când vorbea despre mama ei, rotunjimile de femeie, pe care le căpăta treptat corpul ei suplu şi pe care ea se încăpăţâna să le ascundă şi disprețuiască. Şi nimic nu i se părea lui Sagan mai adorabil decât cum încerca ea să-şi înăbuşe umorul şi bucuria de a trăi, cum încreţea sprâncenele şi făcea pe

revoluționara morocănoasă. Zâmbi la gândul că Atotputernicul își îngăduise o asemenea glumă, să o înzestreze pe ea, care era ferm decisă să arate ca o fată bătrână, cu asemenea trăsături, care îi zădărniceau intențiile și o făceau și mai fermecătoare: buze care rămâneau întotdeauna întredeschise, ochi sfredelitori, sâni frumoși.

Când îi atinsese buzele, mâinile lui începuseră să tremure. Reținerea ei de a-i întoarce sărutul făcuse și mai înduioșătoare și încântătoare plăcerea evidentă pe care o simțise și ea. Sau se înșelase el? se întrebă. Orice bărbat de aproape patruzeci de ani s-ar tulbura la vederea pielii ei, a buzelor ei, la auzul acelei voci răgușite de bondar zumzăind, pe care el ajunsese să o cunoască atât de bine. Își înălță mâinile și avu senzația că îi simte parfumul pielii, al cefei...

Și totuși, ea era agenta lui. Misiunea lui, Țarul și patria aveau întâietate. Era o luptă disperată între bine și rău, iar ea se afla în tabăra adversă. Dacă i s-ar fi cerut... Dar spera să nu se ajungă atât de departe. Ohrana era ceva cu totul aparte. Bătălia de apărare a Imperiului trebuia purtată cu o confidențialitate necruțătoare — cum îi spusese colegul său, generalul Batiușin: „Toată onoarea revine celui care își pătează numele și încheie cazul cu o singură răsplată: tăcerea." Își umezi degetul, îl înmuie în praful doctorului Gemp și își masă cocaina în nas și pe gingii. Începu să râdă înfundat.

Ușa se deschise. Un chip livid și niște perciuni roșcați se iviră, urmați de un burduhan în uniformă ce împovăra trupul șefului de gară.

— Ați spus ceva, Excelență? întrebă acesta. Vă pot fi de folos? Un bilețel către superiorii mei mi-ar fi util. V-aș rămâne recunoscător...

— De ce nu?

— Noi sperăm că îi veţi distruge pe duşmanii noştri, pe agenţii nemţi şi nihiliştii jidani!

Şeful staţiei îşi frecă palmele.

— Bineînţeles! Când pleacă următorul tren către Gara Finlandeză? Trebuie să trimit un raport.

— În cinci minute, Excelenţă. Dumnezeu să-l apere pe Ţar!

30

Automobilul Benz cu blazonul Marelui Duce era parcat deja în mijlocul tuturor celorlalte vehicule din faţa Palatului Radziwill de pe malul Fontankăi, atunci când Pantelimon manevră Delaunay-ul în curte cu atâta elan, încât roţile cu lanţuri fură cât pe-aci să derapeze pe gheaţă. Samuil şi Ariadna Zeitlin aşteptară să coboare, din Renault-ul Ambasadei Franceze, ambasadorul Paleologue şi soţia sa.

Soldaţi în uniforme verzi din Regimentul Izmailovski, jandarmi cu caschete, cazaci pocnind din bice, purtând pantaloni de piele şi căciuli înalte de blană staţionau în pieţele oraşului, în jurul focurilor de tabără, şi păzeau intersecţiile. Aerul era îmbâcsit de mirosul cailor asudaţi, al balegii şi focurilor de lemne; pavajul răsuna de clămpănitul nenumăratelor potcoave, hurducăielile obuzierelor, zăngănitul puştilor, harnaşamentelor şi săbiilor.

Valsuri şi râsete se revărsau pe treptele de marmură ale Palatului Radziwill. Zeitlinii îi salutară pe ambasador şi pe soţia sa în capul scărilor. Cei patru tocmai

conveneau asupra faptului că în oraș era liniște, când deasupra acoperișurilor se auzi ecoul unui foc de armă. Câini începură să latre, sirene să urle și de undeva dinspre Districtul Vîborg orașul însuși părea să mârâie.

— Ce mai faceți, dragă baroane? Vă simțiți mai bine, scumpă baroneasă?

Ambasadorul francez, care vorbea fluent rusa, făcu o plecăciune.

— Mult mai bine, vă mulțumesc. Ați auzit? întrebă Ariadna, cu ochii scânteind ca două vârtejuri de apă. Focuri de artificii!

— Mă tem că sunt focuri de armă, baroneasă! replică ambasadorul, care arăta impecabil în paltonul lui negru, cu joben și cravată albă. Iar încep. Muncitorii din uzinele metalurgice vin cu zecile de mii din Districtele Petrograd, Vîborg și Narva.

— Mi-e frig, spuse Ariadna dârdâind.

— Să intrăm, răspunse franțuzoaica și o prinse de mână.

Soția ambasadorului și Ariadna, ambele în mantouri de blană lungi, până în pământ, unul de hermină, celălalt de focă, intrară și își dădură blănurile personalului. Ariadna, într-o rochie de brocard mov, brodată cu diamante, cu talie înaltă și un decolteu adânc la spate, sclipea ca un înger ieșit dintr-o fântână arteziană. Îi îmbrățișă pe prințul și prințesa Radziwill, cei mai bogați oameni din fostul Mare Ducat al Lituaniei.

— Sunteți atât de bună, Ariadna, că ați venit, și dumneavoastră, madame Paleologue, într-o noapte ca aceasta. Ne gândiserăm să contramandăm, dar Marele Duce Vasili s-a opus cu vehemență. A spus că este de datoria noastră, da, de datoria noastră. Am vorbit cu generalul Kabalov și ne-a asigurat...

Noi focuri de armă. Zeitlin şi ambasadorul rămăseseră afară şi se străduiau să distingă ceva în noapte. Din limuzine şi sănii coborau necontenit invitaţi. Diamante şi smaralde atârnau ca picăturile de rouă la urechile doamnelor, care se mişcau asemenea unor feline în blănurile lor lucioase. Parfumurile şi gerul tăios se luptau pentru supremaţie în aer. Zeitlin îşi aprinse un trabuc şi îi oferi unul şi ambasadorului.

Tăceau amândoi. Ambasadorul, care ştia că preţurile explodaseră şi că poliţia secretă avertizase asupra unor răscoale iminente, se minuna să vadă miniştri şi Mari Duci petrecând într-o noapte ca aceasta.

Zeitlin era absorbit de propriile-i gânduri. Trăise răscoale, demonstraţii, pogromuri, două războaie şi revoluţia din 1905, dar averea şi puterea lui crescuseră după fiecare dintre aceste evenimente. Acasă, lucrurile reintraseră pe făgaşul lor; accesul lui neobişnuit de nebunie şi îndoială trecuse.

Ariadna se refăcuse datorită injecţiilor cu opiu ale doctorului Gemp, problema divorţului nu se mai punea, pe Saşenka o înscrisese la academia profesorului Raev, Lala părea calmă şi înţelegătoare. Singura lui grijă era Gideon. Ce mai punea la cale acel netrebnic, acel *momzer?*

31

Gideon Zeitlin şedea în limuzina Russo-Balt, cu două sute de ruble în buzunar şi se lăsa condus acasă de către Leonid, valetul fratelui său. Cazaci şi soldaţi ocupau posturi de control de-a lungul cordonului oficial Liteinîi,

menit să apere Statul Major, Ministerul de Război și Palatul de Iarnă. Dar când traversară Bulevardul Nevski, câțiva muncitori aruncară cu pietre în limuzină.

— Speculant mizerabil! strigau. Lasă că te învățăm noi minte, să jecmănești poporul!

Pietrele ropoteau pe acoperișul automobilului, dar Gideon, care era întotdeauna binedispus, chiar și treaz fiind, nu se temea.

— Pe mine? V-ați găsit pe cine! Pe fratele meu să-l învățați minte, proștilor! mormăi și se lovi peste coapsă. Bagă mare, Leonide! Că nu-i automobilul nostru, pe care-l demolează ăștia! Ha, ha!

Valetul, un șofer temător, chiar și în vremuri mai pașnice, era mai puțin amuzat.

Opriră în Rojdestvenskaia, o stradă îngustă, cu clădiri noi și înalte. Gideon sări din automobil și își strânse mai bine în jurul umerilor paltonul cu guler din blană de castor.

— Eu am plecat atunci, spuse Leonid.

— Hmmm, răspunse Gideon, care le promisese nevestei, copiilor și fratelui să petreacă mai mult timp acasă, dar parcă nu-l trăgea ața. Ar fi mai bine să aștepți.

— Îmi pare rău, *gospodin* Zeitlin, nu vreau să las automobilul atâta timp în stradă, replică valetul. Baronul mi-a zis: „Du-l acasă și vino înapoi", or eu pentru baron lucrez. În afară de asta, s-ar putea să arunce iar careva cu pietre în ea și asta e o limuzină frumoasă, *gospodin* Zeitlin, mai frumoasă decât Delaunay-ul sau...

— Noapte bună, Leonid, și drum bun!

Gideon îi făcu voios un semn din cap portarului (gândind: „Ticălosul ăsta e un informator al Ohranei!"), traversă holul cu dale de marmură și urcă la etajul cinci

cu liftul, o frumuseţe din alamă strălucitoare de culoarea chihlimbarului şi lemn negru cu ornamente crestate. Coniacul şi şampania băute cu Samuil îşi făceau de cap în trupul lui, dându-i palpitaţii, arsuri şi ameţeli. Nevastă-sa Vera, mama celor două fiice ale sale, era iarăşi însărcinată, iar el îşi cheltuise modestele venituri pe dineuri în Contant şi jocuri de noroc. Of, ce tragedie, îşi spuse râzând înfundat, să te naşti bogat şi să trăieşti în sărăcie!

Frate-său Samuil îl scăpase iar de la ananghie, deschizându-şi minunata casetă din lemn de tec şi întinzându-i două bancnote imperiale verzi, proaspăt tipărite. Dar de data aceasta, baronul îi dăduse limpede de înţeles că nu o va mai deschide mult timp de-acum înainte.

— Ia te uită cine vine! exclamă Vera, care trebăluia într-un capot soios şi papuci de casă în dreptul sobei de gătit.

— Frumoasă primire îi faci soţului rătăcitor! spuse Gideon şi o sărută pe obrazul palid. Mie? Ţi-ai găsit cui!

Deşi purtarea lui era reprobabilă, Gideon rămânea întotdeauna surprins de modul în care îl tratau ceilalţi. Îşi aşeză mâna uriaşă şi păroasă pe burta ei.

— Cum se mai simte comandantul-general?

Câtă vigoare, fermitate, viaţă e în burta ei, gândi Gideon. E rodul semineţei mele — dar cine sunt eu, să cutez a da viaţă încă unui copil? Când lumea a luat-o razna...

Glasul tensionat al Verei se înmuie.

— Mă bucur că ai venit, dragul meu.

— Şi eu, şi eu!

Dar faţa ei trasă se crispă iarăşi.

— Rămâi la masă? Cât timp ai de gând să ne onorezi cu prezenţa ta, Gideon?

— Mă aflu la dispoziția ta și a fetelor, răspunse Gideon cu atâta voie bună, încât cine nu îl cunoștea n-ar fi crezut că există soț mai bun în Piter.

Aici, nimeni nu îl ajuta să-și dea jos paltonul sau galoșii. În locuință, toate erau aruncate claie peste grămadă și mirosea a grăsime și varză, ca într-o izbă. Ca atâția bărbați dezordonați care nu așază niciodată un lucru la locul său, Gideon ura dezordinea și acum inspecta, cu o mânie plină de reproș, vasele nespălate, paturile nefăcute, cu așternuturile lor gălbejite, grămezile de pantofi și cizme, urmele de tălpi de pe covoare și firimiturile de pâine de pe masa din bucătărie. Era un apartament frumos, zugrăvit în alb, cu mobilă simplă din lemn de mesteacăn finlandez, dar tablourile tot nu erau atârnate pe pereți.

— Aici e ca într-o cocină, Vera! Ca într-o cocină de porci!

— Gideon! N-avem nicio copeică. Trebuie să-i achităm măcelarului douăzeci de ruble, altfel nu ne mai dă pe datorie. Portarului îi datorăm opt, îi mai datorăm și...

— Vai, vai, draga mea. Ce avem de mâncare?

— Cașă și brânză. De altceva n-am putut face rost. În oraș nu se mai găsește nimic de mâncare. Victoria! Sofia! A venit tata!

Se auzi un tropăit de pași reticenți, de picioare încălțate în ghete butucănoase. O fată se opri în prag, scrutându-și tatăl cu o privire posacă și tulbure, de parcă acesta ar fi fost un străin.

— Bună seara, tată, spuse Victoria, pe care toți o numeau Vica.

— Scumpa mea Vica! Ce mai faci? Cum e la școală? Dar băiatul acela care îți face curte? Îți mai trimite poezii?

Gideon aştepta cu braţele deschise, dar scumpa lui fiică de cincisprezece ani nu dădea niciun semn că ar vrea să se apropie de el, nici măcar nu îşi schimbă expresia feţei.

— Mama e foarte obosită. Plânge întruna. N-ai mai trecut pe acasă de multă vreme. Ne trebuie bani.

Înaltă, cu tenul măsliniu şi părul lins, cu ochelari cu ramă din corn, îmbrăcată într-un capot, Vica îi amintea lui Gideon de o bibliotecară cicălitoare. Îi era imposibil să se apropie de ea.

— Pe unde ai umblat? continuă fata. Prin crâşme? Pe la femei uşoare?

— Cum poţi să mă acuzi pe mine de una ca asta? Pe mine? Ţi-ai găsit pe cine!

Gideon îşi plecă ochii în pământ. Deşi gura lui mare, ochii negri şi vioi, părul şi barba vâlvoi erau ca şi făcute pentru gesturi expansive şi hohote răsunătoare de râs, acum se simţea pustiit şi ruşinat. De unde cunoştea ea o expresie de genul „femei uşoare"? De la maică-sa, cu siguranţă.

— Mă duc să-mi fac temele, spuse Vica şi plecă târându-şi picioarele.

Gideon ridică din umeri. Vera le monta pe fete împotriva lui. Dar în clipa aceea auzi o cascadă de paşi uşori. Sofia, o fetiţă brunetă şi cârlionţată, cu ochi negri, într-o cămaşă de noapte ponosită, se aruncă în braţele lui. Gideon se îndreptă de spate şi o învârti în aer.

— Mouche! strigă cu glas tunător. Scumpa mea Mouche!

Acesta era numele de alint al Sofiei, fiindcă atunci când fusese bebeluş semănase cu o musculiţă obraznică. Acum crescuse, trăsăturile ei deveniseră mai ferme şi emanau aceeaşi energie precum cea a tatălui ei.

— Unde ai fost? E revoluție? Am văzut o bătaie în fața brutăriei! Vreau să ies și eu în oraș, tată. Ia-mă cu tine! Ce mai fac prietenii tăi revoluționari? Ai văzut ceva? Eu sunt de partea muncitorilor! Ce mai faci, tată? Scrii ceva? Mi-a fost dor de tine. N-ai făcut prostii, nu? Sperăm că nu! Noi suntem foarte cuminți! spuse, încolăcindu-se în jurul lui ca o maimuță. Ce scrii, tată, *momzer* bătrân?

Lui Gideon îi plăcea când Sofia îl numea în idiș „netrebnic bătrân" și îi scărpina barba.

— Vrei să scriem ceva împreună, Mouche? Le mai datorez un articol.

— O, da!

Mouche îl luă de mână și îl trase după ea în birou, unde abia dacă mai puteai călca fără să dărâmi vreun teanc de hârtii și ziare. Dar Mouche cea sprintenă le ocoli, îi trase lui Gideon scaunul cu piele verde și fixă cu gesturi pricepute o coală de hârtie pe tamburul mașinii de scris.

— *Pravilno!* Așa e bine! o lăudă el.

— Deci, pentru cine scriem astăzi? Pentru cadeți? Pentru menșevici?

— Pentru menșevici! replică el.

— Deci săptămâna asta ești social-democrat, da? îl tachină Mouche.

— Săptămâna asta!

Gideon râse de sine însuși.

— Câte cuvinte?

— Cinci sute, niciunul în plus. Avem ceva de băut?

Mouche se grăbi să-i aducă un păhărel de votcă. Gideon îl goli dintr-o sorbitură și se așeză pe scaun. Mouche se instală în brațele lui, își puse mâinile pe mâinile lui și strigă:

— Scrie, tată, dă-i drumul! Ce zici dacă începem aşa: „Inepţiile reacţionare ale regimului sunt pe cale să se sfârşească." Sau: „Pe stradă am văzut o stafie de femeie, văduva înfometată a unui muncitor, întinzându-şi copilul unui profitor de război." Sau:...

— Eşti ca mine, spuse el şi o sărută pe frunte.

Gideon era unul dintre acei jurnalişti care reuşeau, în câteva minute şi fără cel mai mic efort, să compună un articol garnisit cu fraze răsunătoare şi detalii precise. Nefiind în stare să se decidă dacă era adeptul constituţional-democraţilor — adică un cadet — sau al social-democraţilor moderaţi — adică un menşevic, Gideon scria pentru gazetele ambelor partide, dar şi pentru altele, folosindu-se de diverse pseudonime. Călătorise mult şi articolele lui conţineau informaţii despre oraşe străine şi războaie uitate, care îi impresionau pe cititori. Frazele lui, redactate cu atâta uşurinţă, puneau deseori punctul pe i. Oamenii le repetau. Redactorii îi cereau să mai scrie. Nu regretase nicio clipă că îi vânduse lui Samuil partea lui din afacerile familiei, deşi, dacă ar fi păstrat-o, acum ar fi fost un om foarte bogat. În general, nu regreta nimic. În afară de asta, banii oricum i se scurgeau printre degete.

Îi promisese redactorului menşevic pentru seara aceea un articol aţâţător despre atmosfera de pe străzi. Acum, cu Mouche în braţe, care pipăia exaltată tendoanele braţelor sale vânjoase, Gideon scria cu repeziciune, lovind în taste şi strigând „Rând nou!" de fiecare dată când ajungea la capătul unui rând. Mouche trăgea atunci tamburul în poziţia iniţială, fredonând voioasă un cântecel şi legănându-şi neastâmpărată picioarele.

— Asta e, spuse Gideon. Am terminat. Tăticul tău tocmai a câştigat câteva ruble pentru textul acesta.

— Pe care noi n-o să le vedem! replică Vera din prag.

— S-ar putea să te surprind de data aceasta!

Gideon se simțea virtuos. Avea suficienți bani pentru a-și achita datoriile, a-i face pe plac Verei, a le cumpăra fetelor cărți și rochii, dar și pentru câteva mese copioase. Aștepta cu bucurie momentul când le va da banii. Vera îi va zâmbi, Mouche va dansa, până și Vica îl va iubi din nou.

Când îl servi cu o porție de cașă din hrișcă, presărată cu brânză de capră, Vera îl întrebă iar de bani. De revoluția iminentă nu aduse vorba. Afară, sirenele fabricilor reîncepură să urle; se auzi o împușcătură, încă una și, în final, o întreagă salvă; automobile furate goneau pe străzi, patinând și scrâșnind, la volan cu țărani care își dădeau singuri primele lecții de șofat.

— E adevărat că Sașenka e bolșevică, tată? Ce mai face tanti Ariadna? E adevărat că doctorul i-a prescris opiu?

Mouche îl copleșea cu întrebări, continuând să fredoneze, în vreme ce el se străduia să îi răspundă. Vica îl pironea cu privirea ori de câte ori mama ei își țuguia buzele, ofta sau pufnea cu un aer prefăcut.

Nimeni nu-i putea strica lui Gideon plăcerea de a mânca. Indiferent dacă era o porție de cașă în locuința lui mohorâtă sau un file de sturion în Contant, el înfuleca întotdeauna cu poftă, relatând noutăți despre familie, plescăind, adulmecând ca un cățel fericit și mânjindu-și barba, fără să se simtă câtuși de puțin stânjenit.

— Tu nu mănânci cum ne-ai învățat pe noi, spuse Vica. Nu ai deloc maniere, nu-i așa, mamă?

— Voi să nu faceți ce fac eu, replică Gideon. Să faceți ce spun eu!

— Cum poți să le spui fetelor așa ceva? întrebă Vera.

— Asta se cheamă ipocrizie, comentă Vica.

— Voi două alcătuiţi un adevărat sindicat de femei ursuze! Fiţi mai vesele, spuse Gideon, aşezându-şi picioarele pe un scaun murdar, care purta încă urmele lăsate de ghetele lui cu alte ocazii.

— Lasă glumele, Gideon, spuse Vera şi le trimise pe fete să-şi facă temele.

În clipa când rămase singur cu Vera, totul se schimbă. Faţa ei suptă şi palidă, făcută parcă pentru suferinţă, îl irita. Îşi ştergea tot timpul nasul cu o cârpă cu pete verzui. Fandoselile ei îl scoteau din sărite. Pe fiicele lui le adora — sau, mai bine spus, pe Mouche o adora — dar ce se întâmplase cu soţia lui? Provenind dintr-o familie de burghezi provinciali, cu tatăl învăţător la Mariupol, Vera fusese o femeie cultă, o intelectuală, care lucrase pentru revista literară *Apollo*, plină de elan şi entuziasm, cu sâni tari, ochi albaştri şi un păr auriu. Acum, sânii îi atârnau până la brâu, ca un uger, ochii erau apoşi şi spălăciţi, părul încărunţise. Lui Gideon nici nu-i venea să creadă că fusese atât de prost să o mai lase încă o dată însărcinată! De ziua lui Mouche, îl năpădise un soi de nostalgie erotică după Vera cea de odinioară, care îl făcuse să uite cum arăta ea acum. Ştia că ceea ce se întâmplase cu Vera era opera lui, pentru care se simţea vinovat, şi asta îl făcea cu atât mai mult să o urască.

Singura lui bucurie era Mouche şi în sinea lui Gideon luă hotărârea să o invite mai încolo, când va mai creşte, să locuiască împreună cu el. Dar acum nu mai suporta nicio clipă să rămână aici. În stradă aveau loc evenimente măreţe, în hoteluri petrecerile erau în toi, un jurnalist trebuia să simtă pulsul istoriei, or el se afla aici, prizonier al acestei scorpii puritane.

Vera continua să se văicărească: dimineața nu mai avea grețuri, în schimb o durea spatele și suferea de insomnii. Portarul comenta purtarea scandaloasă a lui Gideon. Vica le spusese prietenelor că tatăl ei este un revoluționar și un bețiv, Mouche era neascultătoare și obraznică, profesorii se plângeau de ea și, pe deasupra, îi rămăseseră mici toate cizmele și rochiile. Dar bani nu aveau, cu greu puteai găsi carne la magazin, iar pâinea era imposibil de procurat, vecinii bârfeau că Gideon fusese văzut beat în zori, la Hotelul Europa. El cum își imagina că se simte ea, când aude toate *acestea*?

Pe Gideon, un stomac plin nu îl făcea somnoros, ci îi trezea alte pofte. Îi înviora libidoul. Fără să știe de ce, gândul îi zbură la prânzul de săptămâna trecută din casa fratelui său. Soții Loris erau cunoscuți pentru căsnicia lor fericită, dar plicticosul de conte nu venise la prânz și Gideon avusese astfel ocazia de a-i face cunoscut lui Missy așa-numitul Manifest al lui Gideon. Să ne facem acum toate poftele, că viața e scurtă și mâine s-ar putea să murim. (Un manifest simplist, dar cu un succes uimitor!) Acum își aminti că, atunci când își luase rămas-bun de la Missy, ea îl privise cu ochi scânteietori, înconjurați de riduri fine când râdea, și îi strânsese mâna într-o manieră imposibil de confundat, spunându-i: „Ar fi grozav să mai putem sta de vorbă și cu altă ocazie despre Meyerhold și noul teatru. Bănuiesc că nu veți veni la recepția baronesei Rozen din Astoria din data de..." și îi numise o dată, care se întâmpla să fie chiar ziua de astăzi. Gideon nu se mai gândise la acest lucru, dar acum, falusul lui revigorat și bine hrănit, un excelent tălmaci al intențiilor feminine, se trezise. Trebuia să se ducă numaidecât la acea recepție.

Missy nu îi acordase vreodată atenţie. Pentru a fi prietenă cu Ariadna, trebuia să fie suficient de frivolă. Dar nu cochetase până atunci cu nimeni şi, în orice caz, nu cu el. Gideon se gândi că războiul, pierderea respectului, rotaţia de miniştri şi tumultul de pe străzi erau pe cale de a scutura din pom un fruct copt, care altfel nu ar fi căzut la pământ. Se gândi la corpul lui Missy Loris — o blondă cu tunsoare paj, slăbănoagă şi fără sâni — şi totuşi, în momentul acela, tânjea după plăcerea pură, nealterată de nimic, de a gusta o piele şi buze necunoscute, interiorul mătăsos al coapselor ei. Zâmbi în sinea lui: El, un bărbat ca un urs, era capabil de isprăvi erotice pe care nimeni — cu excepţia femeilor respective — nu le-ar fi crezut posibile. Propunea acte sexuale delicios de extravagante, în cuvinte franţuzeşti alese, care eliberau de constrângeri deopotrivă dansatoare de revistă şi contese. Dar succesele erotice nu i se urcaseră niciodată la cap. Cum de mă aleg drăgălaşele acestea taman pe mine? se întreba Gideon. Pe mine? Şi-au găsit pe cine! Eu sunt o brută urâtă — ca un birtaş evreu! Dar, la naiba, nu mă plâng!

Nu se mai putea abţine. Trebuia să o găsească pe Missy în noaptea aceea. Dar dacă i-ar fi dat Verei cele două sute de ruble, cu ce le-ar mai fi făcut cinste doamnelor? Ce era de făcut? Oftă. Avea să facă ceea ce făcuse întotdeauna.

Câteva clipe mai târziu, în timp ce Vera spăla morocănoasă vasele, Gideon îşi luă tălpăşiţa, lăsând pe masa din hol cincizeci de ruble şi păstrând restul pentru sine. Mouche îl ajută să-şi încalţe cizmele de pâslă şi îi dădu „articolul nostru menşevic", în vreme ce Vica scutura din cap cu buzele ţuguiate.

— Iar pleci, tată? Am ştiut eu. Am ştiut eu. Am ştiut eu!

— Schimbăm broasca, nemernicule, strigă Vera în urma lui, dar Gideon plecase deja.

În stradă, Gideon nu reuși să găsească o sanie. Smiorcăita de Vera se va descurca, își spuse. Vera și Vica: două acrituri! Eu sunt un laș, un hedonist nerușinat și incorigibil, dar sunt atât de fericit! Amețit de bucuria așteptării! De ce-i atât de rău să fii fericit? Fiecare doarme cum își așterne. Ce suntem noi, oamenii? Niște animale și nimic mai mult. Eu am să mor tânăr. N-am să mai fac mult timp umbră pământului. Și atunci, fac și eu ce face specia mea. În afară de asta, nu mai puteam rămâne! Trebuie să predau articolul la redacție.

Inhală aerul glacial. Zgomote ciudate răsunau în depărtare. Focuri de armă pocneau, sirene urlau, automobile accelerau și scrâșneau, voci scandau — dar aici, totul era cufundat într-o liniște neobișnuită. O luă pe jos către Hotelul Astoria, nerăbdător să vadă umerii goi ai lui Missy, să-i simtă pântecul moale, să-i adulmece sudoarea și parfumul. Ajunse pe străzi mai late. Întâi nu se auzi decât un freamăt, care deveni un vuiet și sfârși prin a se transforma într-un vacarm. Bulevardele late se umpleau de oameni care, cu capetele lor acoperite și paltoanele grele, semănau cu niște automate căptușite, mărșăluind cu toții în aceeași direcție.

Gideon încerca să își croiască o cale prin mulțime, ba lăsându-se purtat de ea, ba trăgându-se la o parte și privind în urma ei. Era tulburat. Ca jurnalist, avea sentimentul că asistă la ceva extraordinar. Dar unde erau soldații, cazacii?

Intră în hotel, unde parchetul lăcuit, lifturile strălucitoare, negru cu auriu, și barul din lemn întunecat de stejar îl făcură imediat să se simtă ca acasă.

— Ca de obicei, monsieur Zeitlin? îl întrebă Rustam, barmanul.

În Astoria, formalismul manierat fusese înlocuit cu o atmosferă de sărbătoare, dezlănţuită şi lipsită de griji. După ce îşi aruncă paltonul şi căciula fetei de la garderobă, uitând să îşi mai descalţe cizmele de pâslă, Gideon porni în direcţia sălii unde avea loc serata baronesei Rozen. O fată într-o rochie portocalie cu spatele gol, în pantofi galbeni şi cu un şal de pene la gât — ceea ce Vera numea o femeie uşoară, iar Gideon o drăgălaşă — îi făcu un semn cu mâna, ca unui vechi prieten, iar el îi răspunse cu un zâmbet larg. Fata ţinea în mână un pahar, din care îi oferi lui Gideon să soarbă. Fetele de la recepţie râseră. Erau şi ele bete? Un ofiţer şi o doamnă cu înfăţişare respectabilă, cu un şirag dublu de perle la gât, se sărutau pe o canapea din holul hotelului, de parcă s-ar fi aflat într-un separeu, nu într-un spaţiu public. Un lacheu cu faţa roşie îi deschise uşa dublă de la sala unde se ţinea petrecerea şi Gideon observă că nu făcu nicio plecăciune, ci se mulţumi să mustăcească, de parcă ar fi ştiut ce-i trecea lui prin minte.

Gideon se aruncă în mulţime, împingându-se printre uniforme şi epoleţi, redingote şi rochii de seară, prinzând frânturi din discuţii despre ce se petrecea pe străzi — şi zări, în sfârşit, un păr blond, nişte umeri albi şi un braţ lung, înmănuşat, care ţinea o ţigaretă cu filtru auriu, al cărei fum se unduia în jurul ei ca un şarpe ieşit dintr-un coş.

— Aţi venit totuşi, spuse Missy Loris cu accent american.

— Am fost aşteptat?

Missy zâmbi, arătându-şi drăgălaşele gropiţe din obraji.

— Gideon, ce se întâmplă în oraș?

El își apropie buzele de urechea ei mică.

— În noaptea asta am putea muri cu toții, scumpa mea! Ce putem face în ultimele noastre clipe de viață?

Era una dintre replicile lui preferate din Manifestul lui Gideon și astăzi avea să dea roade.

32

Când sosi în Gara Finlandeză, Saşenka nu zări niciun taxi. În tren nu se mai aflase nimeni, cu excepția a două cucoane mai vârstnice, probabil profesoare pensionate, care discutaseră foarte serios dacă *Treizeci de lucruri abominabile*, romanul lesbian de dinainte de război al Lidiei Zinovieva-Annibal, era o expunere clasică a senzualității feminine sau mai degrabă o mizerie dezgustătoare și necreștină.

Discuția decursese inițial politicos, dar când trenul sosi în Gara Finlandeză, cucoanele zbierau una la alta, ba chiar își spuneau cuvinte de ocară.

— Ești o incultă, Olesia Mihailovna, e pornografie și nimic mai mult!

— Ba tu ești rece și îngustă la minte, Marfa Constantinovna, n-ai trăit, n-ai iubit, n-ai simțit nimic.

— Măcar am frică de Dumnezeu!

— M-ai enervat așa de rău, că am să fac o criză. Dă-mi pilulele.

— Ba nu ți le dau, dacă nu recunoști că vorbești tâmpenii...

Când auzi ecoul focurilor de armă deasupra orașului, Saşenka nu putu decât să zâmbească.

În mod ciudat, în gară nu erau nici vagabonzi, nici copii orfani. Afară se înserase, dar străzile erau înţesate de oameni care alergau, unii cu arme în mâini. Începuse iarăşi să ningă, cu fulgi mari şi uscaţi ca boabele de orz; luna pe jumătate plină arunca o lumină gălbuie, macabră. Saşenkăi îi trecu prin minte că oamenii păreau ciudat de umflaţi, dar curând realiză că mulţi dintre ei îmbrăcaseră câte două paltoane sau mesade, pentru a se proteja de bicele cazacilor. Un muncitor de la una din marile uzine metalurgice îi spuse că la Podul Alexandru situaţia era încordată, dar Saşenka nu mai apucă să îi ceară amănunte, fiindcă se auziră focuri de armă şi toată lumea o luă la fugă, fără să ştie de ce. O muncitoare de la Uzinele Putilov îi spuse că la Podul Alexandru şi în Piaţa Znamenskaia se dăduseră lupte, că o parte dintre cazaci, anume Regimentul de Gardă Volînia, a întors armele împotriva poliţiei. Un beţiv bătrân susţinea sus şi tare că el e socialist, dar încercă să-şi strecoare o mână pe sub mantoul Saşenkăi. O atinse la piept, dar ea îi dădu o palmă şi fugi. Pe Podul Alexandru i se păru că vede cadavre de poliţişti. Tramvaiele nu circulau.

Porni încet spre casă, pe celebrele bulevarde, care acum erau înţesate de făpturi întunecate. Pe străzi ardeau focuri de tabără. Copii dansau în jurul flăcărilor ca nişte gnomi demonici. Un arsenal fusese luat cu asalt, iar muncitorii cărau acum puşti. Saşenka merse mai departe, epuizată, dar vibrând de frică şi emoţie. Orice ar fi spus unchiul Mendel despre Revoluţie, cert era că mulţimea nu se risipise încă de la primul semn de rezistenţă. Iarăşi răsunară focuri de armă. Doi muncitori tineri o sărutară pe obraji şi fugiră.

Pe Bulevardul Nevski dădu peste un grup de soldaţi.

— Fraților, surorilor, fiicelor, mamelor, propun să nu tragem în semenii noștri, striga un subofițer, iar uralele îi răspunseră: „Jos autocrația!".

Sașenka încercă să-și găsească tovarășii, dar nu era nimeni nici în crâșmele vizitiilor, nici în locuințele conspirative de pe Nevski. Își continuă grăbită drumul, copleșită de o bucurie sălbatică. Asta era? O revoluție fără conducători? Unde erau cuiburile de mitralieră, cazacii, faraonii? Se auzi zgomotul asurzitor al unui motor. Oamenii înghețară și priviră în jur, cu fețe palide ca luna. Ce putea fi? Mare cât un dinozaur, un autoblindat Austin gri, cu un obuzier, cobora pe bulevard, aparent fără țintă, scrâșnind, accelerând la întâmplare și virând brusc. Mulțimea se feri din calea lui, când urcă pe trotuar și trecu peste un foc aprins chiar în fața magazinului Ieliseiev, pentru a opri în cele din urmă în dreptul unui grup de soldați.

— Știe careva să conducă dihania asta? strigă șoferul.

— Eu! răspunse un tânăr cu păr negru răvășit și ochi căprui luminoși, care sări în picioare. Am învățat în armată.

Era Vania Palițîn, tovarășul ei, muncitorul bolșevic. Sașenka alergă spre el să-i ceară indicații, dar el se cocoțase deja în autoblindat, care se urni cu urlete de motor și hurducăieli și dispăru apoi pe Nevski.

— Ești de partea Revoluției? o întrebă un băiat cu accent ucrainean, care avea nasul vânăt de frig și era îmbrăcat într-o manta militară.

Era pentru prima oară când cineva rostea acest cuvânt.

— Sunt bolșevică! răspunse Sașenka mândră.

Își căzură în brațe. Curând începu să adreseze și ea altora aceeași întrebare. În jurul ei, necunoscuți se îmbrățișau: un sergent-major încărunțit, un student

polonez, o femeie grasă cu un şorţ sub cojoc, un muncitor metalurgist în pantaloni de piele şi cu unelte la brâu, până şi o doamnă elegantă, într-un mantou din blană de focă. Pe măsură ce se apropia de casă, văzu derapând pe Nevski şi în Bolşaia Morskaia automobile ticsite cu soldaţi care vânturau steaguri şi puşti.

Ameţită de tumultul acestei nopţi haotice, Saşenka nu-şi putea lua gândul de la Sagan. Ardea de nerăbdare să îi raporteze lui Mendel. Aflase numele trădătorului, câştigase în persoana lui Sagan un informator în interiorul Ohranei şi trecuse examenul de maturitate în arta conspiraţiei. Acum îi putea încredinţa liniştită unui alt tovarăş conducerea agentului lor dublu. Misiunea ei se încheiase şi acum, departe de Sagan şi de efectul pe care îl avea asupra ei, Saşenka se simţea uşurată. Partidul va fi mulţumit.

Se străduí să-şi amintească unde se mai aflau şi alte locuinţe conspirative ale Partidului. Încercă la numărul 106 de pe Bulevardul Nevski. Nimeni. Încercă la numărul 134. Poarta era descuiată. Se năpusti pe scări în sus, cu toate simţurile treze. Uşa tocmai se deschidea şi dinăuntru tună glasul lui Mendel.

— Ce facem? urla el.

— Habar n-am, răspunse Şliapnikov, care purta o haină vătuită. Nu sunt sigur...

— Să m-m-mergem la locuinţa lui Gorki, propuse Molotov, scărpinându-şi fruntea bombată. Va şti el ceva...

Şliapnikov dădu din cap şi deschise uşa larg.

— Asta e, spuse Saşenka cu un glas piţigăiat, care parcă nu era al ei. Revoluţia.

— Nu te apuca să dai tu lecţii Comitetului, tovarăşă, răspunse Şliapnikov, în timp ce el şi Molotov coborau tropăind pe scări. Eşti o copilă.

Mendel rămase în urmă.

— Cine se află la conducere? întrebă Saşenka. Unde e tovarăşul Lenin? Cine se află la conducere?

— Noi! răspunse Mendel zâmbind. — Lenin e la Geneva. Noi suntem conducerea Partidului.

— M-am întâlnit cu Sagan, şopti ea. Verezin, paznicul de la Regimentul de Cavalerie de Gardă, e trădătorul. Dar nu cred că mai contează acum!

— T-t-tovarăşe! strigă Molotov de jos şi bâlbâielile lui reverberară în casa scării.

— Trebuie să plec, spuse Mendel. Du-te şi caută-i pe tovarăşi şi în celelalte locuinţe. La Palatul Taurid are loc o întrunire. Spune-le să vină mai târziu acolo.

Mendel coborî şontâcăind şi Saşenka rămase singură.

Ieşi în Nevski, cu gândul să se ducă acasă. Dar mâncă întâi o ciorbă şi un colţ de pâine neagră în crâşma vizitiilor, unde se înghesuiau acum muncitorii şi vizitiii, fiecare relatând istorii despre haos, orgii, masacre, foame şi trădare, cu voci stridente, ameţite de băutură, fără să-i asculte pe ceilalţi. Preţurile la cărbuni şi ovăz crescuseră de patru ori. Până şi o farfurie cu ciorbă în crâşmă se scumpise de şapte ori. Pretutindeni erau agenţi germani, trădători jidani şi escroci.

Saşenka vârî câţiva bănuţi în flaşneta automată, care începu să cânte, cu totul deplasat, „Dumnezeule, apără-l pe Ţar", ceea ce stârni hohotele de râs ale vizitiilor. Bezna cuprindea străzile. Din depărtare se auziră zgomote de parcă ar fi tuşit nişte lei în noapte. Un mârâit se transformă într-un vuiet asurzitor şi făcu crâşma să se cutremure. La început, Saşenka nu înţelese ce era — dar pe urmă îşi dădu seama că, în timp ce ea mâncase, crâşma fusese înconjurată de o mare neagră de oameni.

Mulţimea bloca străzile. Împuşcături se auzeau de departe şi un fum trandafiriu se înălţa pe fundalul cerului stins: ardea închisoarea Krestîi.

Mergând pe Bolşaia Morskaia, Saşenka zări un soldat şi o fetişcană, care se sărutau rezemaţi de un zid. Nu le văzu feţele, doar faptul că bărbatul îşi vârâse mâna pe sub fusta fetei, mai sus de marginea ciorapilor, iar aceasta îi deschidea şlițul de la pantaloni. Un picior al fetei se înălţă spre şoldul bărbatului, cum se înalţă noaptea podurile de peste Neva. Fata icnea şi se zvârcolea. Saşenka se gândi la Sagan şi la plimbarea lor cu sania şi grăbi pasul.

În faţa Hotelului Astoria, nişte soldaţi voiau să fure un Rolls-Royce şi îl snopeau în bătaie pe şoferul în uniformă al acestuia. Paznicul, un ofiţer şi un jandarm ieşiră în fugă din hotel, strigând la ei. Soldaţii îi împuşcară cu sânge rece pe ofiţer şi pe jandarm, după care automobilul o luă din loc claxonând.

În clipa aceea, un bărbat bărbos trecu clătinându-se pe lângă ea, cântând „Privighetoare, privighetoare", la braţ cu o blondă în mantou de blană. Saşenka îi recunoscu pe Gideon şi contesa Loris. Se bucură să vadă persoane cunoscute şi dădu să se repeadă în urma lor, când văzu cum o prinde Gideon pe Missy de fese, o trage într-un intrând şi începe să o sărute pătimaş.

O salvă îi distrase Saşenkăi atenţia. Nişte siluete se căţărau pe faţada Palatului Mariinski şi încercau să doboare vulturul cu două capete al Romanovilor.

Trupul neînsufleţit al jandarmului rămăsese întins pe stradă, cu braţele şi picioarele depărtate, cu burta albă ieşită deasupra pantalonilor, ceea ce-l făcea să semene cu un peşte mort. Sleită de puteri, Saşenka trecu peste el şi

se grăbi să parcurgă Bulevardul Nevski, îndreptându-se spre Palatul Taurid.

33

— De ce stați toți grămadă acolo? strigă Ariadna din capul scărilor, elegantă cu coafura ei înaltă și rochia din șantung de mătase, cu volane.

Când începu să coboare, fețele valetului Leonid, ale celor doi șoferi și ale fetelor în casă se ridicară spre ea.

— Nu ați aflat, baroneasă? întrebă Pantelimon, întotdeauna cel mai îndrăzneț, cu mustața lui îngrijită, părul dat cu briantină și bărbia ascuțită împinsă trufaș înainte.

— Ce să aflu? Vorbește!

— S-a constituit un Soviet al muncitorilor la Palatul Taurid, spuse Pantelimon agitat, și se spune că...

— Asta a fost ieri, îi tăie vorba Ariadna. Treceți, vă rog, la treabă.

— Și oamenii spun că... a abdicat Țarul! continuă Pantelimon.

— Prostii! Nu răspândi zvonuri, Pantelimoane. Du-te și curăță automobilul, replică Ariadna. Dacă ar fi fost adevărat, baronul ar fi aflat — e la Palatul Taurid!

În acel moment se deschise ușa și Zeitlin intră grăbit, o apariție impunătoare în paltonul lui negru, până în pământ, cu guler din blană de castor, cu căciula de blană pe cap. Ariadna și servitorii se uitau la el cu gurile căscate, de parcă el ar fi fost singurul în măsură să răspundă la marea întrebare a epocii.

Zeitlin îşi aruncă voios căciula în cuier. Părea mult mai tânăr şi chipul lui exprima încredere. Poftim! gândi Ariadna, Ţarul are totul sub control. Ce tâmpenii vorbesc servitorii! Nişte proşti! Ţărani!

Zeitlin se sprijini în baston şi îşi înălţă capul spre Ariadna, ca un tenor italian pe cale de a interpreta o arie.

— Am noutăţi, anunţă cu glasul tremurând de emoţie.

Poftim! Cazacii păzesc străzile, nemţii se retrag, lucrurile vor reveni pe un făgaş normal, ca de fiecare dată, decise Ariadna în gând. Trăiască Ţarul!

Pe rând se iviră şi Lala, care cobora scările, Şifra, din Culoarul Negru şi, din bucătărie, Delphine, bucătăreasa, cu veşnica picătură atârnând de vârful nasului.

— Ţarul a abdicat, spuse Zeitlin. Întâi în favoarea Ţareviciului, pe urmă în favoarea fratelui său, Marele Duce Mihail. Prinţul Lvov a format un guvern nou. Toate partidele politice au fost declarate legale. Asta e! Intrăm într-o eră nouă!

— Ţarul nu mai e! zise Leonid şi îşi făcu întâi semnul crucii, pe urmă izbucni în plâns. Tătuca — a abdicat!

Pantelimon rânjea obraznic, răsucindu-şi mustaţa cu două degete şi fluierând printre dinţi. Slujnicele păliră.

— Vai mie! murmură Şifra. Se prăbuşesc tronuri ca în Apocalipsă.

— Cine urmează? George al V-lea? întrebă Lala. Ce se va întâmpla cu mine aici?

Delphine începu să plângă şi eterna picătură se desprinse din lăcaşul ei confortabil şi căzu pe pardoseală. Toţi ai casei aşteptau de douăzeci de ani istoricul eveniment şi acum, când în sfârşit se produsese, nimeni nu îl observă.

— Haide, Leonide, spuse Zeitlin și îi oferi valetului batista sa de mătase, un gest pe care cu o săptămână în urmă nu l-ar fi făcut, după cum observă Ariadna. Veniți-vă în fire. În casa mea, nimic nu se va schimba. Ia-mi paltonul. La cât se servește prânzul, Delphine? Sunt lihnit.

Ariadna își încleștă degetele în jurul balustradei de marmură și privi cum îi trag servitorii lui Zeitlin cizmele din picioare. Țarul nu mai era. Ea crescuse cu Nicolae al II-lea și acum, când nu mai era, se simțea dezrădăcinată.

Zeitlin urcă scările câte două, sprinten ca un tinerel. O urmă pe Ariadna în dormitorul ei și o sărută atât de energic pe buze, încât ea simți că amețește. Pe urmă stătură de vorbă despre Noua Rusie. Mulțimea era încă dezlănțuită. Sediul poliției fusese incendiat, polițiști și informatori erau uciși, soldați și bandiți goneau pe străzi cu automobile și autoblindate furate, trăgând focuri de armă în aer. Fostul Țar ar fi vrut să se întoarcă la Țarskoe Selo, dar fusese arestat. Curând va fi însă reunit cu soția și copiii săi — nu vor păți nimic. Marele Duce Mihail va refuza tronul.

Zeitlin era încântat, după cum îi spuse soției sale, fiindcă mulți dintre amicii lui de la cadeți și octombriști fuseseră cooptați în cabinetul prințului Lvov. Războiul va continua, el primise deja de la noul ministru de război o comandă nouă de pușți și obuziere. Cât despre Sașenka, se dovedise că era încă bolșevică. O văzuse la Palatul Taurid împreună cu tovarășii ei, o șleahtă de fanatici, dar așa erau tinerii.

— Pricepi, Ariadna? Suntem republică. În Rusia e un soi de democrație.

— Ce se va întâmpla cu Țarul? întrebă Ariadna buimacă. Ce se va întâmpla cu noi?

— Cum adică? replică Zeitlin binedispus. Unele lucruri se vor schimba, desigur. Polonezii şi finlandezii îşi cer independenţa, dar nouă ne va merge bine. Ni se deschid oportunităţi noi. De fapt, când mă aflam la Palatul Taurid, am stat de vorbă cu...

Ariadna nu îl mai asculta pe Zeitlin, care continuă să îndruge ceva despre miniştri noi şi comenzi grase, după care aruncă o privire pe cadranul ceasului său din aur şi coborî în cabinet, pentru a da telefoane. Ca în transă, Ariadna ieşi după el şi îl văzu coborând. Pe urmă îi auzi „Scaunul de trap".

Leonid se grăbi să deschidă uşa. Saşenka intră în vestibul, palidă şi exaltată, într-o bluză simplă şi o fustă gri, cu părul prins într-un coc urât, fără pic de fard în obraji. Ariadna era dezamăgită de fiica ei. De ce se îmbrăca oare ca o profesoară din provincie? În ce hal arăta copila! Mai şi puţea — a fum, ciorbă, oameni, plebea care vagabonda pe străzi. Până şi o bolşevică avea nevoie de pudră şi ruj. Şi de ce refuza să poarte rochiile noi de la Cernîşev? O rochie cumsecade i-ar fi dat o înfăţişare mult mai civilizată.

Dar Saşenka avea un aer triumfător, radia de-a dreptul.

— Bună ziua, mamă! îi strigă Ariadnei, dar imediat, în timp ce îşi zvârlea cât colo mantoul şi cizmele, începu să răspundă la întrebările Lalei şi servitorilor.

Agitată, îi informă că Sovietul Muncitorilor şi Soldaţilor se întrunise deja, că unchiul Mendel făcea parte din Comitetul Executiv. Şi că unchiul Gideon se afla şi el acolo, scria un articol despre toate acestea, iar amicii lui, menşevicii, erau majoritari în Soviet.

Pe Ariadna nu o interesa toată vorbăria aceea despre politică, observă doar că Saşenka era nedormită. Avea

ochii roșii, mâinile îi tremurau de la prea multă cafea și exaltare. Dar acum, când studia chipul însuflețit al fiicei ei, o vedea cu alți ochi. Se făcuse parcă mai puternică și mai frumoasă, ca o larvă care se hrănește din trupul mamei. Era plină de viață, în vreme ce ea, Ariadna, avea sufletul pustiit. Înăbușindu-și dorința de a plânge, aceasta se retrase în camera ei.

Simțindu-se nu atât calmă, cât mai degrabă calmată, Ariadna măsură o doză din tonicul cu opiu al doctorului Gemp și o înghiți. Dar de data aceasta nu-și făcu efectul. Își simțea brațele și picioarele grele, parcă ar fi înotat în melasă. Pământul părea să se rotească mai încet, aproape stătea în loc. Timpul devenise chinuitor.

Se întinse pe divan. Vestea care îl întinerise pe soțul ei și o înfrumusețase pe fiica ei nu o putea bucura pe Ariadna, o făcea doar să se simtă mai bătrână. Pământul de sub picioare începuse să se clatine. Țarul nu mai era, Rasputin fusese ucis, Zeitlin vorbise despre divorț — dar cel mai mult o tulbura strălucirea plină de bucurie a Sașenkăi. Se juca de-a politica oamenilor mari, își lua părinții în derâdere. Avea o misiune în viață. Dar ea, Ariadna, ce mai avea? De ce era Sașenka fericită? De ce era atât de mulțumită? Ceasul ticăia tot mai încet. Îi aștepta fiecare bătaie, dar trecea o veșnicie și când în sfârșit se auzea, era ca dangătul unui clopot îndepărtat.

În copilărie, când trăise la Turbin, știuse că Țarul nu era prietenul evreilor, dar evreii fuseseră convinși că fără Țar le-ar merge și mai rău. Țarul era undeva departe și le făcea mult rău evreilor, până și rușilor, chiar dacă intențiile lui nu erau poate chiar atât de rele. Dar Țarul îi apărase pe evrei de cazaci, de moșieri, de antisemiți și pogromiști. Acum, când el nu mai era, cine avea să-i

mai apere? Cine avea să le poarte de grijă? Ariadna tânji brusc după îmbrăţişarea mamei ei, a mamei pe care o ignorase atâta timp. Miriam se afla în aceeaşi casă cu ea, la fel şi tatăl ei — dar la fel de bine s-ar fi putut afla pe o altă planetă. Pentru a ajunge la ei, i-ar fi trebuit o veşnicie.

Zgomotele treburilor zilnice din casă se auzeau înăbuşit. Ea nu avea nimic de făcut şi golul acesta era etern. Lumea era scăldată în sânge, aşa cum o avertizase Rasputin că se va întâmpla; pe străzile din Piter domnea anarhia. De afară pătrundeau până la ea tropote, claxoane, urale, împuşcături. Sunetele acestea nu însemnau nimic; totul îşi pierduse sensul. Totul, până şi rochia ei stacojie, până şi safirele ei, devenise cenuşiu.

Se ridică oftând de pe divan şi se îndreptă spre camera Saşenkăi. Îşi dădu seama că nu îi mai trecuse pragul de ani de zile.

34

Baronul Zeitlin se afla în cabinetul său şi îşi zgâlţâia energic „scaunul de trap", cu un trabuc între dinţi. Era convins că se va adapta la noua lume, ba chiar simpatiza în oarecare măsură cu socialiştii. Planuri noi îi asaltau mintea. Din vestibul auzi glasul Saşenkăi şi îşi aminti cât de puţin o înţelesese până acum. Trebuia să-şi dea mai multă osteneală — altfel, ar fi putut să o piardă.

— Draga mea Saşenka!

Ea dădu buzna în cabinetul său, gâfâind, dar refuză să se aşeze.

— Întâmplările ultimelor zile sunt de necrezut. Dar viața merge mai departe. Când îți vei începe studiile?

— Studiile? Suntem mult prea ocupați pentru a studia. Te-am mințit, tată, în legătură cu opiniile mele politice, fiindcă am fost nevoită să o fac. Noi, bolșevicii, trăim după anumite reguli. Eu am făcut ce trebuia să fac.

Chipul ei avea o expresie fermă, oarecum agresivă.

— E în regulă, Sașenka, înțeleg, spuse Zeitlin, deși nu înțelegea.

Dădea vina pe sine pentru transformarea fiicei sale într-o răzbunătoare fără credință în Dumnezeu. Îl mințise și se îndepărtase de familia ei. Dar el însuși o învățase să nu respecte religia și acesta era acum rezultatul. Dar nu era momentul să se certe.

— Mama ta credea că ai un iubit.

— Ce absurditate! Ea abia dacă știe cine sunt eu. Lucrez acum pentru ziarul *Pravda*, sunt persoana lor de contact cu Comitetul din Petrograd și Sovietul.

— Dar trebuie să-ți reiei studiile. Revoluția e pe cale de a se sfârși, Sașenka. Guvernul...

— Tată, Revoluția abia a început. Există exploatatori și exploatați. Și nimic la mijloc. Guvernul e doar o fază burgheză trecătoare în marșul către socialism. Țăranii trebuie să capete pământ, muncitorii, drepturi egale. Soldații primesc acum ordine de la deputații Sovietului Muncitorilor și Soldaților. — Aproape zbiera la el, cu o atitudine sfidătoare, care o făcuse să se îmbujoreze, cu degetele încleștate de brațele lui. — Va mai exista o singură fază de depravare capitalistă și pe urmă toată această putreziciune, toți cei care sug sângele poporului — și tu, tată, da, și tu — vor fi rași de pe fața pământului. Pe străzi va curge sânge. Eu te iubesc, tată, dar noi, bolșevicii, nu

avem familie şi iubirea mea nu are nicio valoare în faţa istoriei.

Zeitlin se oprise din trap. Îşi privi fiica, drăgălaşii ei pistrui şi ochii stropiţi cu auriu — era consternat.

Tăcere. Un pocnet se auzi de undeva din casă.

— Ai auzit? întrebă Zeitlin şi îşi scoase trabucul din gură. Ce a fost asta?

— Cred că s-a auzit de sus.

Tatăl şi fiica ieşiră în vestibul şi de acolo, fără să ştie nici ei de ce, o luară la fugă pe scări în sus. Leonid stătea în capul scărilor, Lala era pe palier. Toţi se uitau la uşa de la camera Ariadnei. Lui Zeitlin îi îngheţă inima în piept. Se năpusti spre uşă.

— Ariadna! strigă şi bătu în uşă.

Servitorii se holbară înăuntru. Ariadna zăcea goală pe divan. Mauserul, care încă mai fumega, se odihnea negru şi diform pe burta ei. Pe pielea albă ca zăpada, sângele roşu aprins se scurgea de pe piept şi picura de acolo pe covor.

35

Saşenka stătea la fereastra locuinţei conspirative din strada Gogol, nu departe de Ministerul de Război, şi fuma o ţigară, privind peste Neva îngheţată la Fortăreaţa Petru şi Pavel. Era întuneric, dar cerul avea o nuanţă artificială de violet, ca o scenă de teatru luminată din spate de un reflector. Lampa din vârful turnului bisericii din Fortăreaţă se legăna domol în bătaia vântului.

Muncitorii ocupaseră Fortăreaţa. Mai demult, Mendel şi Troţki fuseseră închişi în bastionul Trubeţkoi, dar

cu o zi înainte, toți deținuții fuseseră eliberați. Era seara devreme și pe străzi era încă același tumult. Mulțimi agitate, dar inofensive încercau să doboare ultimii vulturi ai Romanovilor. Sediul Ohranei era în flăcări.

Visele Saşenkăi se împlineau, dar ea se simțea ca anesteziată. Umbla pe străzi fără să vadă, fără să audă toate lucrurile memorabile care se petreceau. Mamei ei îi reușise imposibilul: eclipsase Revoluția Rusă. Oamenii se loveau de Saşenka. Cineva o îmbrățișă. Vania Palițîn îi strigă numele dintr-un automobil cu blazonul Romanovilor pe portiere, plin de membri ai Gărzilor Roșii, care trecu în viteză pe lângă ea.

În locuință era prea cald. Nu-și scosese nici mantoul, nici căciula și acum transpira. De ce venise oare aici? Într-un loc pe care își jurase să nu-l mai revadă. Încercase să-l alunge pe Sagan din mintea ei; aparținea trecutului și acum se afla probabil la Stockholm sau undeva în sud. Și totuși, venise aici, în locuința aceasta familiară, să-l aștepte pe cel căruia se obișnuise să-i facă confidențe despre mama ei.

Auzi un zgomot și se întoarse fără grabă. Căpitanul Sagan, încă în uniformă de jandarm, dar palid și nedormit, stătea cu un pistol Walther îndreptat asupra ei. Acum își arăta vârsta, ba chiar părea mai bătrân.

Câteva clipe nu rostiră niciun cuvânt. El își vârî apoi pistolul în toc și se apropie de ea mut. Se îmbrățișară. Saşenka îi era recunoscătoare că venise.

— Am niște coniac, spuse el, și samovarul e deja încins.

— De când ești aici?

— De noaptea trecută. N-am știut unde să mă duc. La mine acasă se iviseră niște muncitori și nevastă-mea a dispărut. Trenurile nu mai circulă. N-am știut unde să

mă duc şi atunci am venit aici. Saşenka, vreau să-ţi spun ceva ce te va surprinde. Lumea mea — tot ce mi-a fost de preţ — a dispărut peste noapte.

— Spuneai că nu se va întâmpla una ca asta.

— Soarta mea e în mâinile tale. Poţi să mă predai. Eu am crezut în Imperiul Rus. Şi totuşi, ce ţi-am spus eu despre mine este adevărat.

Sagan scoase la iveală o sticluţă de coniac armean ieftin şi umplu două păhărele. Îi oferi unul Saşenkăi şi pe celălalt îl goli el dintr-o sorbitură. Ea îşi scoase mantoul şi căciula.

— Dar tu de ce ai venit aici? o întrebă. Mă gândeam că vei sărbători.

— Am sărbătorit. Şi după aceea s-a întâmplat ceva cumplit. Mergeam spre Palatul Taurid şi când am trecut pe lângă căsuţa paznicului, am bătut în uşă. Era descuiată. Paznicul — îl mai ştii pe paznic, pe Verezin? — zăcea întins pe jos, mort, împuşcat în cap. Şi de acolo m-am dus la Soviet, să-mi întâlnesc tovarăşii.

— Le-ai spus că e un trădător?

Ea dădu din cap.

— Şi te miri că l-ai găsit mort?

— Nu, nu mă mir. M-a şocat poate puţin. Dar asta e Revoluţia, nu-i aşa? Când tai lemne, sar aşchii.

— Dar spuneai că s-a întâmplat ceva cumplit.

— Mama şi-a tras un glonţ în piept.

Sagan încremeni.

— Îmi pare atât de rău, Saşenka? A murit?

— Nu, dar e pe moarte. Se spune că femeile frumoase nu se împuşcă în cap. Mi-a găsit Mauserul, Mauserul pe care mi-l dăduse Partidul, sub saltea. De unde ştiuse că e acolo? Cum de l-a găsit? Doctorii sunt la ea.

Saşenka făcu o pauză şi încercă să-şi controleze respiraţia.

— Ar fi trebuit să mă duc la ziar şi, în schimb, m-am trezit aici. Fiindcă aici... cu tine... am stat atât de des de vorbă despre ea. O uram. Nu i-am spus niciodată cât...

Izbucni în plâns şi Sagan o luă în braţe. Părul lui mirosea a fum, din gura lui venea un damf de coniac. Dar simplul fapt că îi vorbise despre mama ei avusese darul de a o linişti. Îmbrăţişarea lui îi făcea bine şi îi dădea, în mod ironic, puterea de a se distanţa de el.

— Saşenka, spuse el, strângând-o de umeri, vreau să-ţi spun ceva. Mi-am făcut datoria, dar nu ţi-am spus cât de mult am ajuns să... să te îndrăgesc. Nu mai am pe nimeni. Sunt...

Saşenka împietri.

— Eşti mult mai tânără decât mine, dar cred că te iubesc.

Ea se dădu un pas înapoi. Era conştientă că avusese nevoie de el, dar nu de bărbatul care o sărutase în zăpadă, ci mai degrabă de un confident. Dar nevoia lui de ea, disperarea pe care o emana el acum, o respingea şi acest spectru al regimului răsturnat o înspăimânta. Simţea nevoia să se îndepărteze de el.

— Nu poţi să mă abandonezi, ţipă el, după cuvintele pe care tocmai ţi le-am spus.

— Nu ţi le-am cerut, niciodată.

— Nu poţi să pleci...

— Trebuie să plec, răspunse ea şi, simţind că se produce o schimbare cu el, se grăbi să ajungă la uşă.

El o ajunse din urmă. O prinse de mijloc şi o trase spre divanul unde ea şezuse atâtea nopţi şi îi vorbise despre poezie şi despre părinţii ei.

Saşenka îl lovi cu pumnul în faţă.

— Dă-mi drumul, zbieră. Ce vrei?

Dar el o înşfăcă de mâini şi o trânti pe divan şi, în timp ce se lupta cu ea, îşi aduse faţa lunguiaţă şi slabă, lac de sudoare şi cu urme de salivă în colţurile buzelor, înspăimântător de aproape de a ei. Îşi vârî o mână sub fusta ei şi, rupându-i ciorapii, o forţă între coapse. Pe urmă îşi duse mâna la pieptul ei, îi smulse nasturii de la bluză, trase de lenjeria ei de corp şi îi apucă sânii.

Saşenka se răsuci brusc, îşi eliberă mâinile şi îl lovi în nas. Sângele lui o stropi pe faţă, dar greutatea lui o împiedica să se ridice de pe divan. Dar cumva reuşi să-i scoată pistolul Walther din toc şi îl lovi în falcă. Auzi cum se izbeşte metalul de dinţi, os şi carne, şi văzu cum se prelinge sângele lui pe degetele ei.

El se rostogoli de pe ea, iar Saşenka sări în picioare şi se năpusti spre uşă. O deschise cu o mişcare bruscă şi mai apucă să-l vadă cum se chirceşte pe divan, hohotind de plâns ca un copil.

Nu se opri din fugă decât jos, în faţa clădirii. Se refugie într-o crâşmă subterană, plină de soldaţi beţi, care îşi aţintiră îngroziţi privirile asupra ei şi, înşfăcându-şi puştile cu baionete, se oferiră să omoare pe oricine se atinsese de ea. În baie îşi spălă sângele de pe faţă. Simţea în gură, în nas, pretutindeni, gustul metalic al sângelui lui Sagan şi încercă să îl alunge cu apă, dar nu reuşi şi îi veni să vomite. Ieşi din baie, luă paharul de votcă pe care i-l oferea unul dintre soldaţi şi îl dădu peste cap. Îi alungă puţin senzaţia de greaţă şi treptat începu să se liniştească.

Afară, pe străzi, era încă zarvă. O serie de împuşcături se auziră dinspre Bulevardul Nevski. Linşau hoţii de buzunare. Cete de dezertori şi bandiţi beţi cutreierau străzile.

Saşenka se gândi că Sagan va vrea să plece din locuinţă şi, drept urmare, se ascunse într-un intrând şi urmări de acolo uşa clădirii. Capul îi bubuia şi gustul sângelui, de care tot nu scăpase, îi provocă din nou greaţă. Tremura. Făcuse toate acestea pentru Partid şi acum se terminase. Îşi spuse că ar trebui să se simtă triumfătoare — căci ieşise victorioasă din Jocul Suprem, Sagan şi stăpânii lui fuseseră înfrânţi, iar faptul că o atacase nu reflecta decât starea lui de înjosire. Şi totuşi, nu simţea decât o ruşine usturătoare şi o furie sălbatică. Îşi imagină că se întoarce în locuinţă cu pistolul încredinţat de către Partid şi că îl execută ca spion al poliţiei. Dar se mulţumi să îşi caute ţigările şi îşi aprinse un Crocodil.

După vreo jumătate de oră, Sagan ieşi în stradă şi, în lumina aceea violetă artificială, Saşenka îi văzu faţa tumefiată şi însângerată, mersul de om înfrânt, făptura chircită. Sub căciula înaltă de astrahan, în uniforma ascunsă sub o manta soldăţească, Sagan nu mai era altceva decât un omuleţ cocoşat şi sfrijit. Pe străzi forfoteau bărbaţi în haine vătuite, înarmaţi cu puşti Berdan şi pistoale Mauser, care mergeau cu paşi împleticiţi. Atmosfera nopţii oscila între aclamaţiile de triumf şi o brutalitate sporită. Sagan parcurse strada Gogol, o luă pe câteva străduţe lăturalnice şi traversă Bulevardul Nevski. Saşenka îl urmări şi văzu cum îl înconjoară un grup de muncitori în faţa Catedralei Maicii Domnului din Kazan. Îi vor trage poate o mamă de bătaie şi îl vor pedepsi pentru ce mi-a făcut, gândi ea. Dar ei îl lăsară să treacă. Însă când se împiedică de o piatră de pavaj, îi zăriră uniforma.

— Un jandarm! Un faraon! Să-l arestăm! Un gunoi! Un ticălos! Să-l ducem la Soviet! Să-l închidem în bastion! O iei în freză, şobolane!

Îl încercuiră, dar Sagan reuşi cumva să-şi scoată pistolul. Trase un foc. Pentru a doua oară, Saşenka auzi acel pocnet oribil. Pe urmă văzu cum iau muncitorii la şuturi o grămadă prăbuşită la pământ, înjurând, zbierând şi agitând în aer puştile lor cu baionete. Urmări cu respiraţia întretăiată, dar totul se petrecea prea repede, pentru ca ea să înţeleagă cu adevărat.

Din cacofonia de lovituri şi zbierete pătrunse până la ea glasul lui şi apoi scâncetul unui animal rănit. Paturile de armă izbeau într-o materie moale şi sunetele acestea spuneau totul. Printre ghetele şi poalele hainelor muncitorilor, Saşenka văzu sângele sclipind pe uniforma lui de culoare închisă. Ce nu văzu însă era transformarea unei fiinţe umane într-o grămadă făcută terci pe caldarâm. Când totul se termină, freneziei îi urmă tăcerea, oamenii îşi dreseră glasurile, îşi neteziră hainele şi plecară cu paşi târşâiţi. Nici ea nu mai rămase. Văzuse forţa poporului în acţiune, judecata istoriei.

Dar acum nu mai avea sentimentul că ieşise învingătoare. Un val de tristeţe şi ruşine trecu peste ea, izvorât din sentimentul că blestemele ei abătuseră asupra lui oroarea. Întâi trupul neînsufleţit al lui Verezin şi acum asta. Dar după lucrul *acesta* tânjise ea şi acum trebuia să-l accepte. Revoluţia era o stăpână nobilă. Mulţi îşi vor pierde vieţile în lupte, gândi ea, dar distrugerea unui om rămâne un lucru cumplit.

Se rezemă de o statuie din faţa Catedralei Maicii Domnului din Kazan, cu lacrimi şiroindu-i pe obraji. Se terminase, dar nu cum sperase ea. Îşi dorea să nu-l fi cunoscut pe Sagan şi îşi mai dorea ca el să fi pornit din acea stradă spre un exil sigur, îndepărtat.

36

Un glas tărăgănat și răgușit întrerupse tăcerea de mormânt din camera bolnavei.

— Ce spun ziarele? întrebă Ariadna.

Glasul familiar o sperie pe Sașenka. Mama ei nu mai scosese un cuvânt de câteva zile. Dormise doar, respirând greu, cu infecția făcând ravagii în pieptul ei, încât părea că nu se va mai trezi vreodată. Sașenka citea *Pravda*, organul Partidului, când Ariadna se trezi. Vorbi atât de limpede, încât Sașenka scăpă ziarul din mână și foile acestuia se răsfirară pe covor.

— M-ai speriat, mamă!

— Încă n-am murit, scumpa mea... sau da? Pute aici. Nu pot respira. Ce spun ziarele?

Sașenka ridică foile.

— Unchiul Mendel e în Comitetul Central al Partidului. Lenin e așteptat să se întoarcă de la o zi la alta.

Sașenka își ridică privirea și constată că ochii de catifea ai Ariadnei erau ațintiți asupra ei cu o căldură surprinzătoare. Se simți întâi nedumerită și apoi stânjenită.

— Când am intrat în camera ta, după atâta timp... începu Ariadna, dar Sașenka nu o înțelegea decât anevoie.

— Arăți mai bine, mamă.

Era o minciună, dar cine spune adevărul unui muribund? Sașenka voia să o liniștească pe mama ei.

— Te însănătoșești. Cum te simți, mamă?

— Mă simt... și Ariadna îi strânse mâna. Sașenka i-o strânse și ea. Privirea Ariadnei se încețoșă iar.

— Vreau să te întreb ceva, mamă. De ce ai... Mamă?

În clipa aceea intră în cameră doctorul Gemp, un bărbat îndesat, cu o scăfârlie trandafirie şi lucioasă şi acel aer monden şi teatral, frecvent întâlnit la medicii din înalta societate.

— S-a trezit aşadar? Ce a spus? întrebă el. Ariadna, ai dureri?

Saşenka îl urmări cum se apleacă deasupra Ariadnei şi îi răcoreşte fruntea şi ceafa cu o compresă rece. Îi desfăcu pansamentul de pe piept şi inspectă, curăţă şi tamponă rana, care avea aspectul unui pumn de sânge coagulat.

La căpătâiul bolnavei se ivi şi tatăl Saşenkăi. Arăta îngrozitor. Gulerul murdar şi ţepii cărunţi care îi acopereau obrajii îi aminteau Saşenkăi de un evreu bătrân din Zona de Rezidenţă.

— Îşi revine? Ariadna? Vorbeşte-mi! Te iubesc, Ariadna! spunea Zeitlin, în timp ce ea deschise ochii. Ariadna! De ce ai făcut asta? De ce?

În spatele lui se aflau părinţii Ariadnei: Miriam, cu faţa ei măruntă, uscăţivă şi ascuţită ca a unui şoarece, şi rabinul din Turbin, în haină de gabardină, cu kippah pe cap şi faţa încadrată de o barbă de profet şi perciuni lungi.

— Scumpa mea Silberkind, rosti Miriam cu un puternic accent polonezo-evreiesc, apucându-şi nepoata de mâini şi sărutând-o tandru pe umăr.

Dar Saşenka realiză cât de deplasaţi se simţeau cei doi bătrâni în camera Ariadnei. Deşi îi mai trecuseră pragul, aruncau priviri bănuitoare spre şiragurile de perle, rochiile de seară, cărţile de Tarot şi alifiile Ariadnei. Pentru ei, acesta era Templul Viţelului de Aur şi eşecul a tot ceea ce visaseră ei pentru fiica lor.

Doctorul Gemp, un expert în tragediile tainice ale aristocrației — avorturi, sinucideri și dependențe, se uita la bătrânii evrei ca la niște leproși, dar reuși într-un final să schimbe pansamentul Ariadnei.

Ariadna arătă către părinții ei.

— Sunteți din Turbin? îi întrebă. Eu m-am născut în Turbin. Samuil, ar trebui să te bărbierești...

Trecură ore, nopți, zile. Cât stătu la căpătâiul bolnavei, Sașenka pierdu noțiunea timpului. Respirația Ariadnei era horcăită și chinuită, amintind de niște foale uzate. Fața ei era pământie și suptă. Îmbătrânise, se micșorase, se năruise. Zăcea cu gura deschisă, pieptul ei se ridica și cobora cu icneli, respira șuierat de la cheagurile de flegmă din plămâni. Nu mai avea pic de frumusețe sau vitalitate, ea, care fusese cândva o femeie pasională devenise acum un animal care tremura și tresărea.

Uneori, Ariadnei i se tăia respirația și atunci intra în panică. Sudoarea îi țâșnea din toți porii, îmbibând cearșafurile, degetele ei se încleștau de pat. Sașenka se ridica atunci de pe scaun și venea să o țină de mână. Brusc, simțea nevoia să-i spună atâtea lucruri mamei ei. Voia să o iubească, să fie iubită de ea. Era prea târziu?

— Mamă, sunt aici, lângă tine. Sunt eu, Sașenka! Te iubesc, mamă!

Chiar o iubea? Nu era sigură, dar gura ei rostea aceste cuvinte.

Doctorul Gemp sosi. Îi luă pe Zeitlin și Sașenka deoparte.

— Nu-ți face speranțe, Samuil! spuse medicul.

— Dar uneori se trezește! Vorbește... spuse Zeitlin.

— Rana s-a infectat și infecția s-a întins.

— Şi-ar putea reveni, s-ar putea să... insistă Saşenka.

— S-ar putea, mademoiselle, răspunse doctorul Gemp cu un ton blând, în vreme ce servitoarea îi dădea pelerina neagră şi pălăria de fetru. S-ar putea, în Ţara Minunilor.

37

— Vrei să-ţi citesc? auzi Ariadna a doua zi dimineaţa glasul fiicei ei.

— Nu e nevoie, îi răspunse, pot să mă ridic şi să citesc singură.

O altă Ariadna se ridică din pat şi pluti deasupra umărului Saşenkăi. Privi în jos şi nu o recunoscu pe făptura din ceară, cu un pansament pe piept, care respira sacadat ca un câine bolnav. Părul ei era întins şi unsuros, dar nu-i ceru Liudei ondulatorul — era pe moarte, nu mai încăpea nicio îndoială. Ariadna se întrebă dacă fusese deochiată, dacă era posedată de un dibuk sau dacă nu cumva îşi provocase singură toate aceste necazuri.

Se îndepărtă de realitate, plutind în vise fermecate. Zbura graţioasă prin încăpere. Ce viziuni avea! Se afla împreună cu Samuil într-o grădină cu fântâni şopotitoare şi piersici zemoase. Era Grădina Edenului? Nu, erau păduri de mesteceni subţiri, argintii. Erau pădurile lui Zeitlin, care curând se vor transforma în paturi de armă în mâinile moarte ale soldaţilor ruşi. Copacii deveniră balerine, întâi în tutuuri, pe urmă în pielea goală.

Deschise ochii. Se afla în dormitorul ei. Saşenka aţipise pe divan. Era noapte. O lampă lumina slab

camera, dar nu era o lampă electrică. Samuil și doi evrei bătrâni, un bărbat și o femeie, vorbeau cu glas scăzut.

— M-am pierdut, rabbi, spunea Samuil în idiș. Nu mai știu cine sunt. Nu sunt nici evreu, nici rus. Nu mai sunt de mult nici un tată bun, nici un soț bun. Ce să fac? Să-mi pun filacterele și să mă rog ca un evreu credincios sau să devin socialist? Credeam că mi-am pus viața în ordine și acum...

— Ești doar un om, Samuil, îi răspunse înțeleptul cu barbă.

Ariadna recunoscu acel glas. Îi aparținea tatălui ei. Ce glas frumos, atât de profund și înțelegător. Îl va blestema oare pe Samuil și îl va numi un păgân? se întrebă Ariadna.

— Ai făcut lucruri rele și lucruri bune. Ca noi toți, continuă tatăl ei.

— Și atunci ce să fac?

— Fă numai bine. Nimic rău.

— Pare atât de simplu.

— E un lucru foarte dificil, dar măreț. Nu-ți face rău. Și nu face nici altora rău. Iubește-ți familia. Cere-I îndurare lui Dumnezeu.

— Dar nici măcar nu știu dacă mai cred în El.

— Crezi. Altfel nu ai pune asemenea întrebări. Noi toți păcătuim. Trupul păcătuiește în lumea aceasta. Dacă nu am avea opțiuni, bunătatea ar fi lipsită de sens. Sufletul este puntea între lumea aceasta și cea de dincolo. Dar totul face parte din lumea lui Dumnezeu. Și pentru tine, și pentru sărmana, scumpa noastră Finkel, îndurarea lui Dumnezeu este aici, așteaptă. Doar atât trebuie să înțelegi.

Cine era oare Finkel? se miră Ariadna. Ah, bineînțeles, era numele ei adevărat. Tatăl ei și mama ei, cu perucă

pe cap, îi păreau într-o clipă nişte personaje ridicole de satiră, dar imediat apăreau la fel de neprihăniţi ca preoţii din Templul lui Solomon.

— Dar Ariadna? întrebă Samuil.

— Sinucidere.

Tatăl ei scutură din cap. Mama ei începu să plângă.

— E vina mea, spuse Samuil.

— Tu ai făcut mai multe pentru ea decât noi, mai multe decât oricine, spuse tatăl ei. Noi am dezamăgit-o, ea ne-a dezamăgit. Dar o iubim. Dumnezeu o iubeşte.

Ariadna era mişcată; simţea afecţiune pentru părinţii ei, dar nu iubire. Ea nu mai iubea pe nimeni. Erau personaje din viaţa ei, cu feţe şi glasuri familiare, dar ea nu-l mai iubea pe niciunul.

Se simţea uşoară ca un fulg, curentul de aer o purta încolo şi-ncoace. Trupul ei zăcea în pat, horcăind şi şuierând. Îl privea cu interes, dar nu mai avea nicio legătură cu funcţiile lui mecanice. Doctorul Gemp intră în încăpere şi îşi zvârli pelerina neagră cât colo, ca un toreador. Ariadna simţi cum i se tamponează fruntea, i se schimbă pansamentul, i se injectează morfină, i se umezesc buzele cu ceai cald şi dulce. O durea stomacul, intestinele ei chiorăiau, pumnul încleştat din pieptul ei palpita în jurul unui singur glonţ, pe care ea însăşi, cu mâna ei, îl înfipsese acolo. Lucrul acesta de pe pat — trupul pe care îl recunoştea ca fiind al ei — nu avea mai multă importanţă decât o pereche de ciorapi cu firele fugite, nişte ciorapi cândva buni, dar acum un obiect pe care-l puteai arunca la gunoi fără să stai pe gânduri.

Tatăl ei se ruga cu voce tare, psalmodia cu un glas profund şi melodios, care o umplea pe Ariadna de o bucurie dezinteresată. Era cântecul unei privighetori, afară,

în grădină. Dar când îi privi fața, era tânăr, cu barba roșcată, chipul ferm și luminos. Și mama ei era acolo, plină de viață, mai tânără chiar decât el. Nu purta perucă, ci își împletise părul lung și blond în două cozi și îmbrăcase o rochie de fetișcană. Și bunicii ei erau acolo, mai tineri decât ea. Soțul ei era un adolescent. Sașenka era o copiliță. Acum, toți puteau fi frații și surorile ei.

Cântările rabinului o purtară înapoi la Turbin, cu treizeci de ani în urmă. Tatăl ei și ceaușul ieșeau din casa de studiu; mama ei gătea găluște și tăiței cu șofran, scorțișoară și cuișoare. Ariadna le dădea încă de pe atunci bătăi de cap. Refuzase să se mărite cu fiul rabinului din Moghilevski, fusese văzută stând de vorbă cu un băiat, un evreu lituanian, care nici măcar nu purta perciuni — și se întâlnise cu un ofițer rus în pădurea din apropierea cazărmii. Era încântată de uniforma lui, de nasturii aurii, de cizmele și epoleții lui. Nimeni nu știa că îl sărutase nu doar pe evreul lituanian, ci și pe tânărul rus, că băuse coniac cu ei, care îi făcuse sângele să fiarbă, că mâinile lor îi exploraseră tot corpul, că pielea ei se înfiorase sub mângâierile lor. La popotă, ofițerul rus se lăudase probabil și râsese cu amicii lui: „Nici nu bănuiți peste ce am dat eu azi în pădure. O evreică proaspătă ca o picătură de rouă..."

Eram prea frumoasă pentru curtea rabinului din Turbin, își spuse Ariadna. Eram un păun într-un coteț de găini. Dar acum se întorcea fericită la Turbin. Sau, mă rog, trecea pe acolo în drum spre altundeva. Ce scria în Cartea Vieții despre ea?

Dar când reveni în zbor în dormitorul ei, unde se adunase întreaga familie, și reintră în corpul ei, își dădu seama că nu mai era dormitorul ei, că Sașenka nu mai

era fiica ei, că Miriam nu mai era mama ei — nici ea nu mai era Ariadna Finkel Barmakid, baroneasa Zeitlin. Era altceva şi nu mai simţea decât bucurie.

Saşenka remarcă prima.

— Tată, exclamă ea, uite! Mama zâmbeşte.

38

— S-a dus, spuse Miriam şi luă mâna fiicei ei.

— Vai de cel care supravieţuieşte propriului său copil, spuse rabinul încet şi începu să se roage pentru fiica lui. Saşenka se simţea în oarecare măsură împăcată cu mama ei, dar tatăl, care moţăise pe divan, se trezi şi se aruncă, plângând în hohote, peste trupul neînsufleţit.

Unchiul Gideon, care lucra acum pentru ziarul lui Gorki *„Viaţa nouă"* şi cocheta deopotrivă cu menşevicii şi bolşevicii, aşteptase pe culoar. Năvăli acum în cameră şi îl ridică pe Zeitlin de pe trupul Ariadnei. Fiind puternic ca un urs, îl trase pe baron afară din cameră şi îl aşeză pe un scaun.

Doctorul le ceru tuturor să iasă. Îi închise Ariadnei gura şi ochii şi îi chemă înapoi:

— Veniţi acum să o vedeţi.

— E... frumoasă iar, şopti Saşenka. Dar nu mai e nimeni acolo.

Într-adevăr, Ariadna nu mai era o epavă tremurând, ci redevenise la fel de frumoasă ca în tinereţe. Avea o expresie senină, cu pielea ei albă şi drăgălaşul nas cârn, cu buzele ei senzuale întredeschise, ca şi cum ar fi aşteptat să fie sărutată de vreun tânăr ofiţer focos.

Așa am s-o păstrez în amintire, își spuse Sașenka. Câtă frumusețe. Și totuși, un sentiment de nemulțumire și stinghereală nu-i dădea pace. Nu o cunoscuse niciodată cu adevărat. Mama ei fusese o străină pentru ea.

Și care era rolul ei în această dramă? Locul ei nu mai era aici. Cât timp Ariadna se aflase pe patul de moarte, Sașenka redevenise fiica ei. Tatăl ei, pe care nu-l tulburaseră revoluții, războaie, greve și abdicări, nici arestarea fiicei sau purtarea rușinoasă a fratelui, nici relațiile amoroase ale soției, care nu se lăsase intimidat de muncitorii din Petrograd, asasinii din Baku și antisemiții aristocrați, fusese doborât de această sinucidere, de această tragedie domestică. Își abandonase afacerile, nu-și semnase contractele, își neglijase relațiile și, pe parcursul câtorva săptămâni, își pierduse aproape în totalitate interesul pentru bani. Afacerile lui din Baku, Odessa și Tbilisi erau deja pe cale de a se nărui, căci azerii, ucrainenii și georgienii căutau să se desprindă din Imperiul Rus. Dar bărbatul acesta nebărbierit și îndoliat avea toate detaliile în minte și părea să se îndoiască acum de orice. Sașenka îl auzea bălmăjind și tânguindu-se. Avea senzația că și-ar putea pierde ambii părinți într-o singură zi.

Ea nu mai plângea, vărsase destule lacrimi în ultimele nopți, dar și-ar fi dorit să afle de ce se împușcase Ariadna cu pistolul fiicei ei. Intenționase să o pedepsească astfel? Sau fusese pur și simplu prima armă care-i căzuse în mâini?

Sașenka rămase multă vreme la marginea patului, în timp ce oameni veneau să-și exprime condoleanțele și plecau iar. Gideon veni cu pași nesiguri și o sărută pe Ariadna pe frunte. Îi ceru doctorului să-i dea lui Zeitlin un calmant. Bătrânii evrei se rugau. Sașenka urmărea

cum o câştigă Turbinul înapoi pe păcătoasa diavoliţă din Sankt Petersburg.

Chipul Ariadnei îşi păstră surâsul, dar începu să se prăbuşească. Obrajii se lăsară, nasul delicat, care vrăjise deopotrivă ofiţeri de gardă şi nobili englezi, deveni coroiat ca un nas evreiesc. Bunicul Saşenkăi acoperi trupul cu un linţoliu alb şi aprinse două lumânări în sfeşnicele de argint de la capul patului. Miriam acoperi oglinzile cu pânză şi deschise ferestrele. Fiindcă Zeitlin era ca paralizat, bătrânul rabin preluă controlul. Evrei ortodocşi, pe care Revoluţia îi eliberase şi cărora le era acum îngăduit să vină în capitală, îşi făcură apariţia, ca prin miracol, în această casă cât se poate de lumească. Se aduseră scaune joase pentru femei, pentru prima perioadă de doliu numită shiva.

Între rabini se încinse o dispută cu privire la soarta trupului neînsufleţit al Ariadnei. Sinuciderea reprezenta o încălcare a legilor lui Dumnezeu şi, drept urmare, trupul nu putea fi înmormântat în pământ sfinţit, ceea ce constituia o nouă tragedie pentru tatăl ei. Dar alţi doi rabini care sosiseră îl întrebară pe doctorul Gemp ce o ucisese de fapt pe Ariadna. Infecţia, răspunse acesta, nu glonţul. Datorită acestui tertip pragmatic şi mărinimos, rabinului din Turbin i se îngădui să o îngroape pe fiica lui, Finkel, în cimitirul evreiesc.

Ultimii care trecură prin dreptul patului erau servitorii, şocaţi şi derutaţi de prezenţa tuturor acestor evrei cu caftane, perciuni şi pălării negre.

Saşenka ştia că trebuia să se întoarcă la munca ei pentru ziarul bolşevic. De parcă l-ar fi invocat, uşa se deschise şi Mendel, care trecuse o singură dată pe acolo, pentru zece minute, la câteva zile după ce se împuşcase

sora lui, se ivi șchiopătând, însoțit de doi tovarăși mai tineri: voinicul Vania Palițîn, în manta de piele și cizme, cu pistol la brâu, și Satinov, georgianul zvelt și viril, în haină marinărească și cizme. Aduseră o binevenită adiere de eră nouă în camera morții.

Mendel purta un cojoc lung și o șapcă proletară. Se apropie de pat, privi un moment cu răceală chipul surorii sale, clătină din cap și făcu apoi un semn părinților săi care plângeau.

— Mamă, tată! spuse cu vocea lui gravă. Îmi pare rău.

— Asta-i tot ce ai de spus? întrebă Miriam cu ochii scăldați în lacrimi. Mendel?

— Ai pierdut destul timp aici, tovarășă Zeitlin, se adresă Mendel cu un ton răstit Sașenkăi. Tovarășul Lenin a sosit azi-noapte la Gara Finlandeză. Am o slujbă pentru tine. Strânge-ți lucrurile și hai să mergem.

— Stai puțin, tovarășe Mendel, interveni Vania Palițîn cu glas scăzut. I-a murit mama. Mai dă-i puțin timp.

Mendel se opri din mers.

— Avem de lucru. Bolșevicii nu pot și nu trebuie să aibă familie. Dar dacă spui tu... Ezitând, privi întâi către părinții lui și apoi spre patul moartei, apoi continuă: Și mie mi-a murit sora.

— O aduc eu pe tovarășa Vulpe Polară, spuse Vania Palițîn. Luați-o voi doi înainte.

Satinov o sărută pe Sașenka de trei ori pe obraz și o îmbrățișă — doar era georgian, își aminti aceasta.

— Nu te grăbi, spuse Satinov și ieși după Mendel, care plecase deja șchiopătând.

Vania Palițîn, în manta de piele și cu pistol la brâu, arăta deplasat și mătăhălos în această cameră feminină și elegantă, dar Sașenka îi fu recunoscătoare pentru ajutorul

lui. Văzu cum ochii săi căprui scrutează camera şi îşi imaginã ce putea gândi acest proletar despre însemnele decadente ale capitalismului. Pretutindeni rochii şi bijuterii, Zeitlin, industriaşul care bocea prăbuşit în genunchi, doctorul din înalta societate, în pelerina lui neagră, Gideon, chefliul abţiguit, servitorimea scăldată în lacrimi şi rabinul. Dar Vania nu-şi putea desprinde privirea de la evreii polonezi care jeleau moarta!

Saşenka era bucuroasă să fi găsit un prilej de a zâmbi.

— Am citit în povestirile lui Cehov despre priveghi, îi spuse lui Vania în şoaptă, dar nu mi-am imaginat că poate fi atât de teatral. Fiecare are un rol de interpretat.

Vania dădu din cap şi îi atinse umărul.

— Nu te grăbi, tovarăşă, îi şopti. Te aşteptăm noi. Plângi cât îţi cere inima. După aia du-te şi te primeneşte, vulpiţă polară, spuse el cu o tandreţe cu atât mai mişcătoare la un bărbat atât de solid. Te întorci la înmormântare, dar acum am un automobil jos. Te duc la Vilă. Te aştept jos.

Ea cuprinse întreaga încăpere şi familia ei într-o ultimă privire de adio. Se apropie de pat şi sărută fruntea mamei. O pufni iar plânsul şi observă că şi Vania avea lacrimi în ochi.

— Vania, aşteaptă. Vin chiar acum cu tine, spuse ea cu glasul frânt şi ieşi din cameră mergând cu spatele.

39

A doua zi la amiază, în splendida vilă modernă, cu pereţii îmbrăcaţi în mătase, a Matildei Kşesinskaia, balerina care îi întreţinuse aici pe cei doi amanţi ai ei din

familia Romanov, Saşenka şedea la un birouaş drăguţ de la primul etaj, în faţa unei maşini de scris Underwood.

Purta o bluză albă, încheiată până sub bărbie, o fustă lungă maro, din stofă de lână, şi o pereche de ghete comode. Nu era singură în acea anticameră. Alte trei fete, două dintre ele cu ochelari rotunzi, şedeau şi ele la nişte birouri şi se întorceau tot timpul către uşă.

Vila era păzită de Gărzi Roşii înarmate, în realitate muncitori purtând piese de uniformă disparate, aflaţi sub comanda lui Vania. Acesta o însoţise cu o seară înainte pe Saşenka în oraş, la o cină frugală, şi o condusese apoi acasă. În dimineaţa acelei zile, Saşenka vizitase pentru prima şi ultima oară sinagoga în stil maur din strada Lermontovskaia (construită din banii lui Zeitlin) şi asistase apoi la înmormântarea mamei ei în cimitirul evreiesc, unde ea, tatăl ei şi unchiul Gideon se pierduseră într-o mare de evrei îndoliaţi, toţi cu pălării cu boruri late şi caftane, îmbrăcaţi integral în negru, cu excepţia franjurilor albe de la şalurile lor de rugăciune.

Vania o rugase să îşi mai ia o zi liberă, dar ea replicase că mama ei o făcuse deja să piardă prea multe zile din viaţă şi se grăbise să se întoarcă la birou, pentru a face cunoştinţă cu noul ei şef. Cum să-şi fi dorit o persoană tânără să se afle în zilele acelea într-un alt loc din lume decât în vila balerinei, care era furnalul Revoluţiei şi punctul de concentrare a istoriei?

De la biroul ei, Saşenka auzi rumoare de jos. Întrunirea din sala de bal, la care participase întregul Comitet Central, tocmai se încheiase. Uşile sălii se deschiseră, râsete şi voci se apropiau, paşi apăsaţi urcau scările.

Saşenka şi celelalte trei fete se aşezară în poziţie pe scaunele lor, îşi neteziră bluzele, îşi aranjară pentru a nu ştiu câta oară călimările şi sugativele.

Canaturile cu sticlă mată ale uşii se dădură de perete.

— Ei bine, Ilici, acesta este noul tău birou. Secretarele te aşteaptă deja, pregătite să se apuce de treabă.

Mendel intră însoţit de tovarăşul Zinoviev, un evreu neîngrijit, în haină de tweed, cu o claie de păr negru, şi de Stalin, un georgian mic de statură, vânos şi mustăcios, în haină marinărească şi cu pantaloni bufanţi, vârâţi în cizme moi.

Se opriră în faţa biroului ei. Privirea agitată a lui Zinoviev scrută pieptul şi fusta Saşenkăi, în vreme ce tovarăşul Stalin îi sondă mustăcind chipul, cu ochii lui de culoarea mierii tulburi. Georgienii ştiu să se uite la o femeie, gândi Saşenka.

Bărbaţii păreau purtaţi de un val de energie şi entuziasm. Zinoviev răspândea un damf de coniac, Stalin puţea a tutun. În mâna stângă avea o pipă stinsă şi în colţul gurii, o ţigară aprinsă. Se întoarseră cu toţii spre uşă, când un bărbat îndesat, cu frunte înaltă şi bombată, o barbă roşcată tunsă îngrijit şi un costum din trei piese foarte burghez, cu cravată şi ceas de buzunar, năvăli în încăpere. Într-o mână ţinea o pălărie de fetru şi în cealaltă un teanc de ziare şi vorbea neîntrerupt şi răguşit, cu tonul unui om educat.

— Bună treabă ai făcut, tovarăşe Mendel, spuse Lenin şi le privi pe Saşenka şi celelalte fete cu ochii lui asiatici, scânteietori. Totul arată minunat. Unde este biroul meu? A, da, acolo.

Masa de scris era pregătită, hârtia, călimara şi telefonul erau la locurile lor.

— Mendel, cine este nepoata dumitale, cea care a studiat la Smolnîi?

— Eu sunt, tovarășe! spuse Sașenka și sări în picioare, cât pe-aci să facă o reverență. Tovarășa Zeitlin.

— O bolșevică de la Smolnîi, carevasăzică. Și chiar erați obligate să faceți în fiecare dimineață o plecăciune în fața portretului împărătesei-mamă? Ei bine, noi reprezentăm proletariatul din întreaga lume, dar nu avem prejudecăți față de o educație bună, nu-i așa, tovarăși?

Lenin porni râzând voios către ușa de sticlă a biroului său, dar se întoarse brusc și zâmbetul de pe fața lui dispăruse.

— Bun, doamnelor, de acum înainte veți lucra pentru mine. Noi nu așteptăm să ne cadă puterea în poală. Noi vom pune singuri mâna pe putere și ne vom strivi dușmanii. Dumneavoastră trebuie să fiți pregătite pentru muncă în orice clipă. Deseori va fi necesar să dormiți la birou. Luați toate măsurile necesare. Și aici nu se fumează!

Arătă către Sașenka.

— Poftiți, vă rog, tovarășă Zeitlin, am să încep cu dumneavoastră. Am un articol de dictat. Să-i dăm drumul!

PARTEA A DOUA

Moscova, 1939

1

Praful se ridică în jurul limuzinei, din care Saşenka îl văzu sărind pe soţul ei, aşa cum se iveşte un magician dintr-un nor de fum. Razele soarelui se răsfrânseră pe cizmele lui lustruite, pe patul de fildeş al pistolului şi pe galoanele stacojii ale tunicii albastre, impecabil călcate.

— Am venit, strigă Vania Paliţîn spre pridvor şi îi făcu şoferului semn să deschidă portbagajul. Saşenka, cheamă-i pe copii. Spune-le că m-am întors! Le-am adus ceva. Şi ţie, iubito!

Saşenka stătuse o vreme întinsă pe divanul din pridvorul casei lor de vacanţă, încercând să citească şpalturile revistei pe care o edita. Conacul cu coloane albe din împrejurimile Moscovei fusese construit la trecerea dintre secole de către un magnat al petrolului din Baku. Vântul cald suflă peste capul ei câteva petale. Merii şi piersicii din livadă erau plini de flori alb-gălbui, în pridvor mirosea a iasomie, zambile şi caprifoi. De după gardul casei vecine se auzeau pârâiturile unei plăci de gramofon. Tenorul Kozlovski cânta aria lui Lenski din *Evgheni Oneghin* şi o voce bărbătească îi ţinea însufleţit isonul.

Şi Saşenka se trezise fredonând aria. Carlo, fiul ei de trei ani şi jumătate, se întinsese în poala ei şi nu o lăsa să citească, solicitându-i mereu atenţia şi cerându-i să se

joace cu el. În realitate îl chema Karlmarx, dar fiindcă fusese bebeluș în timpul Războiului Civil din Spania, în vremea când Sașenka nu purtase pe cap altceva decât o beretă spaniolă, și numele lui era folosit în varianta spaniolă.

— Carlo, lasă-mă să citesc. Du-te și caut-o pe Fulguleț și jucați-vă împreună. Sau roag-o pe Carolina să-ți pregătească ceva de mâncare!

— Nu, protestă Carlo cu glasul lui subțire.

Era un băiețel dolofan, cu păr șaten și o față lată, cu gropițe în obraji și era deja evident că va deveni cândva un bărbat arătos. Acum o pupa pe Sașenka pe obraji. Deși avea statura unui pui de urs, insista că este un iepuraș.

— Vreau să rămân la mămica mea. Uite, mămico, ce frumos te mângâi!

Sașenka se uită la fiul ei, îi privi frumoșii ochi căprui și îl sărută.

— Vei frânge multe inimi, Carlo, ursulețul meu! spuse ea.

— Nu sunt ursuleț, mamă, sunt iepuraș!

— Bine, bine, tovarășe *Zaieț*, spuse Sașenka. Tu ești tovarășul meu Iepuraș preferat din...

—... lumea întreagă! încheie Carlo. Și tu ești cea mai bună prietenă a mea!

În clipa următoare se auzise scrâșnetul roților pe alee.

— A venit tăticu'! spuse Sașenka și se ridică în capul oaselor.

— Deschide poarta! strigă șoferul.

— Acușica, se auzi un glas bărbătesc.

Sașenka îl recunoscu. Era unul dintre angajați, bătrânul cazac care îngrijea caii.

Poarta se deschise larg. La capătul aleii comune se vedea ghereta paznicilor în uniforme albastre. Nu

păzeau casa lor. Vania ajunsese, ce-i drept, o persoană importantă, dar printre vecinii lor se numărau alţii şi mai importanţi: Molotov şi Jdanov, ambii membri ai Politburo-ului, mareşalul Budionîi şi unchiul Mendèl.

Automobilul verde, marca ZIS, a cărui capotă lungă şi caroserie suplă îl făcea să semene cu un Lincoln american, intră pe poartă cu arcurile icnind. Navigă, stârnind nori de praf, printre găini, raţe şi câini care lătrau. Poneiul copiilor, legat de gard, îl privea impasibil.

— Ia uite, tovarăşe Iepuraş, a venit tăticu'!

— Eu nu vreau s-o pup decât pe mămica! insistă Carlo, dar sări totuşi de pe divan şi alergă să-şi îmbrăţişeze tatăl.

Coborî şi ea, în urma lui, treptele de lemn.

— Vania, ce surpriză frumoasă! Te-ai încins probabil în cizmele alea!

Dar să porţi cizme la birou, chiar şi vara — iar luna mai era în acel an foarte călduroasă la Moscova — nu ţinea atât de confort şi utilitate, cât de machismul cazon al bolşevicilor. Tovarăşul Stalin purta tot timpul cizme.

Carlo se aruncă în braţele lui Vania. Tatăl lui îl ridică şi îl roti în aer. Carlo chiuia de plăcere.

— Cum a fost parada? întrebă Saşenka şi îi privi pe fiu şi tată, care semănau ca două picături de apă.

— Ţi-am simţit lipsa în tribuna oficială, răspunse soţul ei. Noile avioane sunt minunate. L-am văzut pe Mendel — şi pe noul meu şef, cu georgienii lui. Satinov zicea că trece pe la noi mai târziu...

— La anul am să încerc să mă organizez mai bine, promise Saşenka.

Îi dăduse liber Carolinei, să vadă parada, dar dădaca se întorsese deja. La început, Saşenkăi îi păruse rău că ratase parada din Piaţa Roşie, care demonstra puterea

Uniunii Sovietice, cu coloanele ei de atleți, muncitori și soldați în uniforme splendide, cu avioanele și tancurile ei. Forța armatei o umplea de mândrie pentru tot ce realizaseră începând din 1917. Și îi făcea plăcere să salute persoanele importante care ședeau alături de ea în tribuna oficială. Dar anul acesta preferase să rămână la casa lor de vacanță, împreună cu copiii.

— Vine și unchiul Hercule la petrecere? întrebă Carlo. Vreau să mă joc cu el.

— Tăticu' spune că va veni, dar tu vei dormi atunci probabil, Iepuraș.

Vania își petrecu un braț în jurul taliei ei subțiri, pe urmă îi prinse fața între mâinile lui imense și o sărută.

— Ești atât de frumoasă, iubita mea, îi spuse Vania. Cum te simți?

Sașenka se eliberă din brațele lui.

— Sunt atât de obosită, Vania, întâlnirea cu grupul de femei, planurile pentru școală și orfelinat m-au epuizat. Am avut și o problemă la tipografie, o greșeală de tipar stupidă...

— Dar nimic grav?

Sașenka observă cum se îngustează ochii lui Vania și se grăbi să-l liniștească. Deși Marea Teroare trecuse, o greșeală de tipar putea fi încă primejdioasă. Vania și Sașenka nu uitaseră soarta zețarului care culesese „Solin" (Omul de Sare) în loc de „Stalin" (Omul de Oțel).

— Nu, nu, nimic grav. Și apoi, Carolina a ars plăcintele și Carlo s-a smiorcăit... Dar ce ai acolo? îl întrebă și arătă spre cutiile din portbagaj.

— Un cadou pentru mine? întrebă Carlo.

— Așteaptă și-ai să vezi, răspunse Vania râzând. Își scoase centura de piele, care îi încingea bustul solid și

care era legată de cureaua de la pantaloni şi de tocul pistolului, şi i-o aruncă lui Razum, şoferul. Îşi dezbrăcă tunica albastră şi o învârti deasupra capului, pentru a o zvârli apoi cât colo. Rămase într-o cămaşă albă şi nişte pantaloni albaştri cu vipuşcă roşie, vârâţi în cizme şi susţinuţi de bretele. Se întoarse la automobil şi împreună cu Razum, care purta aceeaşi uniformă ca Vania, scoase din portbagaj trei pachete mari, învelite în hârtie albastră.

Razum era un fost boxer cu osul nasului fracturat. Era un veteran al Războiului Civil, cu o cicatrice pe obrazul drept, despre care susţinea că provenea de la însuşi generalul Şkuro (deşi Vania glumea că, de fapt, se alesese cu ea când căzuse, beat fiind, printr-o uşă de sticlă).

După ce aşezară lângă automobil cele două pachete mai mici, Vania şi Razum cărară încet spre casă cel de-al treilea pachet.

— Tăticule!

Fiica lor de cinci ani, Fulguleţ, ieşi în fugă din casă, cu o perniţă roz în braţe, îmbrăcată doar într-o pereche de pantaloni scurţi. Vania o ridică în braţe şi îi sărută fruntea.

— Uite, tăticule! Uită-te la mine! ţipa fetiţa şi îşi rotea în aer perniţa ei preferată, „prietena" ei.

— Tot timpul ne uităm la tine, spuse Saşenka. Arată-i tăticului tău dansul cu perniţa.

Fulguleţ era destul de înaltă pentru vârsta ei, slăbuţă şi foarte palidă, de unde îi venea şi numele de alint. Avea ochi albaştri şi buze rozalii. Saşenkăi parcă nu-i venea să creadă că ea şi Vania dăduseră viaţă unei făpturi atât de minunate, deşi fetiţa semăna puţin şi cu tatăl Saşenkăi, cu „nonpersoana" Samuil Zeitlin, fostul baron, fostul

exploatator. Sașenka se întristă și, împotriva voinței ei, se întrebă unde o fi el acum. Nimeni nu știa dacă mai era în viață — dar un bolșevic nu punea întrebări.

Fulguleț își arunca picioarele în aer, își vântura pernița și țopăia ca un mânz.

— Uite, tăticule, îți place noul meu dans cu pernița?

Fetița dădea reprezentația ei obișnuită, care se sfârșea întotdeauna cu „Hop-hop în galop!" Sașenka aplaudă. Vania râse. Era pur și simplu adorabilă.

— Uite!

Fulguleț arătă cu degetul un fluture roșu și își deschise brațele ca pe niște aripi, prefăcându-se că zboară după el.

— Ai să ajungi balerină la Bolșoi! spuse Vania. Artistă a Poporului!

Zburdând cu acea adorabilă exuberanță a ei, Fulguleț se întoarse în fugă la tatăl ei și acesta o ridică iar în brațe. Vania era atât de înalt, încât picioarele fetiței atârnau sus în aer.

— Ce ai făcut azi, Fulguleț?

— Nu mă cheamă Fulguleț! Arată-ne cadourile, tăticule!

— Bine atunci, Volia.

Volia era numele ei adevărat — însemna „libertate", dar și „voință", un omagiu adus de părinții ei Voinței Poporului, unuia dintre primele grupuri de revoluționari. Un alt nume revoluționar frumos, gândi Sașenka și îi privi pe cei doi cu duioșie.

Era un mare noroc, iar Sașenka era conștientă de acest lucru, că Vania era un tată atât de tandru, în vremurile acestea dure de luptă, când tandrețea nu era la modă printre conducătorii țării, deși Satinov îi șoptise cândva că însuși tovarășul Stalin o ajută seară de seară pe fiica lui, Svetlana, să-și facă temele. Sașenka și Vania formau o adevărată echipă sovietică și își împărțeau pe

cât posibil poverile, fiindcă amândoi lucrau foarte mult, şi erau amândoi nişte părinţi neobişnuit de afectuoşi. Pe de altă parte, tovarăşul Kaganovici, aliatul credincios al lui Stalin, declarase în faţa delegaţiei Comitetului Soţiilor de Conducători: „Creşterea copiilor sovietici este la fel de importantă precum lichidarea spionilor şi combaterea fascismului, iar o soţie sovietică trebuie să înconjoare cu grijă atât pe soţul, cât şi pe copiii ei!"

O femeie slăbănoagă, cu un nas mare, într-o pereche de ghete comode şi cu părul cărunt prins într-un coc, ieşi după fetiţă.

— Să-ţi pui o pălăriuţă pe cap, Fulguleţ, o certă Carolina, dădaca nemţoaică de pe Volga, care avea şi funcţia de bucătăreasă a familiei, doar nu vrei să te ardă soarele, cum l-a ars pe Carlo!

Vania o aşeză pe Fulguleţ jos.

— Haideţi să deschidem cadourile, spuse Vania. Dar primul, pachetul acesta mare, este pentru scumpa voastră mamă.

El şi Razum duseră pachetul voluminos în pridvor.

— Hai! Deschide-l!

— Pot să-l deschid eu? întrebă Fulguleţ, sărind pe loc.

— Pot să-l deschid eu? ţipă şi Carlo, luptându-se să scape din braţele mamei sale.

— Întrebaţi-o pe mămica voastră! spuse Vania şi îi adresă un zâmbet Saşenkăi. E cadoul ei de 1 Mai!

— Sigur că da, răspunse Saşenka.

— Atunci, la treabă, tovarăşi Perniţă şi Iepuraş! îi îndemnă tatăl lor.

Copiii rupseră hârtia. În lumina orbitoare a soarelui, strălucea un frigider splendid, de culoare crem, cu mâner de oţel şi cuvintele *General Electric* pe uşă.

— Ești mulțumită, iubito?

Sașenka era încântată. Un frigider american avea să le ușureze viața în casa de vacanță, îndeosebi pe căldura aceea. Îl îmbrățișă pe Vania, care își apropie buzele de buzele ei, dar Sașenka se răsuci ușor și Vania îi sărută în schimb obrazul.

— Îți mulțumesc, Vania. Dar de unde îl ai?

— E de la *narkom*, de la Comisarul Poporului, drept recompensă pentru munca noastră, dar mi-a spus că tovarășul Stalin în persoană a aprobat lista.

În spatele lor se adunase tot personalul pentru a admira frigiderul: Razum, șoferul, Golovatîi, argatul cazac, crăcănat și cu mustața răsucită, Carolina, dădaca, și Artiom, bătrânul grădinar.

Dar Fulguleț și Carlo rupeau deja hârtiile celorlalte pachete. Rând pe rând, se iviră un cadru metalic, roți, un ghidon...

— O bicicletă! exclamă Fulguleț.

— Fulguleț, dar e chiar ce ți-ai dorit tu de 1 Mai! spuse Sașenka și prinse privirea lui Vania. Ești un tătic minunat, îți mulțumim pentru cadouri!

Vania luă mâna Sașenkăi.

— Fulguleț, mulțumește-i scumpului tău tătic!

— Nu mă cheamă Fulguleț. Mă cheamă PERNIȚĂ! Îți mulțumesc, tăticule!

Fulguleț se aruncă în brațele tatălui ei.

— Să mulțumești Partidului și tovarășului Stalin! replică Vania.

Însă copiii încercau deja să-și țină echilibrul pe biciclete.

— Mulțumesc, tovarășe St...

Dar Fulguleţ îşi pierduse deja interesul şi începu să alerge după un alt fluture. Carlo, în schimb, încercă să pedaleze şi căzu de pe bicicletă, un incident care se soldă cu lacrimi, mângâieri şi o îngheţată de consolare.

După-amiază, căldura deveni înăbuşitoare. Un grangur cânta. Pădurea argintie de pini din jurul lor vibra de zumzetul primăverii, glasuri murmurau undeva în apropiere, pahare zornăiau, cai nechezau.

Saşenka se legăna în hamac, urmărindu-l pe Vania care, tot în cizme şi pantaloni, dar acum cu bustul gol, lat în umeri şi musculos, meşterea la bicicleta lui Carlo. Voia să-i fixeze nişte roţi ajutătoare, pe care le luase de la un cărucior vechi pentru copii. Saşenka se minuna de inventivitatea lui — dar, bineînţeles, era un fost strungar, un proletar adevărat încă din copilărie. Îşi aminti cum îl cunoscuse în locuinţa conspirativă din Leningrad, pe când ea avea şaisprezece ani şi el puţin mai mult. Nu-i făcuse curte cu sentimentalism, nu-i ceruse mâna ca un amorez, gândea acum Saşenka mândră, între ei nu existase pic de filistinism burghez sau liberalism decadent, fuseseră pur şi simplu prea ocupaţi cu Revoluţia. Conveniseră să se căsătorească şi se duseseră la Starea Civilă abia după ce se mutase guvernul la Moscova. Pe urmă venise Războiul Civil. Ea lucrase pentru Partid şi urmase cursurile serale ale Liceului Industrial. Cutreierase satele împreună cu Vania, pentru a rechiziţiona grâne de la ţăranii căpoşi şi a le colectiviza gospodăriile. Locuiseră împreună cu alte cupluri în Casa Sovietelor şi nu posedaseră nimic. Nu-mi vine să cred că am aproape patruzeci de ani, gândi Saşenka. Institutul Smolnîi pentru Imbecile din Înalta Societate era ceva la fel de îndepărtat ca Evul Mediu.

Vecinul de după gard schimbă placa de gramofon și începu să țină isonul unuia din cântecele antrenante ale lui Dunaevski din filmul *Toată lumea râde, cântă și dansează.*

— S-ar putea să vină și Dunaevski mai târziu, Vania, spuse Sașenka. Împreună cu Utiosov și câțiva scriitori mai recenți. Îi aduce unchiul Gideon. S-ar putea să-l convingă și pe Benia Golden să vină.

— Pe cine? întrebă Vania, care strângea, cu fruntea ușor încrețită, șuruburile roților ajutătoare.

— Scriitorul ale cărui povestiri despre Războiul Civil din Spania îmi plac atât de mult, răspunse Sașenka.

Vania ridică din umerii lui lați. Sașenkăi i-ar fi plăcut ca el să fie mai interesat de cântăreți, scriitori și vedete de film. Ea era — și de ce n-ar fi fost? Vania îi numise mai demult „o gașcă zgomotoasă de elemente pe care nu te poți bizui — și unchiul tău Gideon e cel mai rău dintre toți". Ea știa că Vania îi prefera pe militari și pe membrii de Partid, dar erau atât de bățoși și anoști, iar de la Marea Teroare, chiar mai rău decât înainte. Și apoi, ea edita o revistă pe care o citeau nevestele tuturor „lucrătorilor de răspundere", cum erau numiți conducătorii țării. Era meseria ei să cunoască vedete.

— Lasă că vin și Satinov, și unchiul Mendel, dacă vrei să discuți politică, spuse ea.

— Dar câtă lume ai invitat? întrebă el, în timp ce verifica stabilitatea bicicletei.

— Nu știu, răspunse ea visătoare. E o casă mare...

Dacea era o achiziție recentă și uneori sunetele și mirosurile ei îi aminteau Sașenkăi de Zemblișino, moșia familiei Zeitlin, unde o convertise Mendel la marxism.

Aceasta le fusese repartizată cu un an în urmă, în vara lui 1938, când li se aprobase şi apartamentul din strada Granovski şi şoferul. Epurarea Partidului fusese brutală şi sângeroasă. Mulţi nu trecuseră testul şi căzuseră în dizgraţie, sfârşind prin a fi condamnaţi la moarte, aplicându-li-se, în termeni oficiali, Măsura Supremă de Pedeapsă. Unii dintre cei mai vechi prieteni şi cunoscuţi ai Saşenkăi se dovediseră a fi trădători, spioni şi troţkişti. Ea nu-şi putuse imagina că atâţia dintre ei purtaseră măşti, pretinseseră că sunt comunişti de încredere, când de fapt erau fascişti, sabotori şi trădători. Ca toţi prietenii ei, Saşenka selectase şi ea din albumele de familie fotografiile tuturor tovarăşilor dispăruţi în „maşina de tocat carne", cum se spunea, şi le tăiase de acolo feţele. Şi ei îşi făcuseră griji, deşi erau devotaţi cu trup şi suflet Revoluţiei, iar căsnicia lor era una comunistă. Saşenka şi Vania împărtăşeau aceeaşi credinţă în Partid, iar pentru ei, credinţa aceasta era lucrul cel mai de preţ. Aveau atâtea în comun, deşi, îi trecu acum prin minte Saşenkăi, faptul că interesele lor erau diferite se accentua pe măsură ce înaintau în vârstă.

Dar Marea Teroare trecuse, acum puteau răsufla uşuraţi. Ţara era pregătită şi unită în aşteptarea războiului împotriva hitlerismului.

Vania se îndreptă de spate şi o chemă pe Fulguleţ, care veni în fugă de după colţul casei, urmată de Carlo, care încerca să ţină pasul cu sora lui.

— Bicicletele sunt gata, spuse Vania şi o aşeză pe fetiţă în şa. Şi acum ia-o încet, tovarăşă Perniţă, încet, nu te grăbi, ţine picioarele pe pedale, acum pedalează...

— Şi eu vreau, ţipa Carlo.

— Ţine-te bine, Carlo, of, Carlo... Nu te speria, Ursuleţ, te-am prins!

— Eu sunt iepuraș, tată! strigă copilul furios, iar părinții lui râseră. Nu mai râde prostește, mamă!

Sașenka zâmbi, copleșită de dragoste pentru băiețelul ei. N-avea decât să fie obraznic cu ea, câtă vreme nu era obraznic cu tatăl lui, care era iute la mânie.

— Ai grijă, Iepuraș, strigă Sașenka, dar era deja prea târziu.

Nerăbdător să o ajungă din urmă pe sora lui, Carlo pedalase prea repede, încercase să evite o găină și se răsturnase cu bicicleta.

— Vreau la mami! începu să se smiorcăie.

Când Sașenka îl luă în brațe, el se opri instantaneu din plâns și ceru să fie din nou așezat pe bicicletă.

— Uită-te la mine, mămico, uită-te la mine, tăticule!

Și porni iarăși să pedaleze.

— Dar când nu ne uităm noi la tine? replică Sașenka drăgăstos.

Se întoarse și constată că Fulgulețdevenise stăpână pe bicicleta ei. Triumfătoare, fetița sări din șa și plecă dansând cu pernița ei.

— Ajunge, e prea cald și mi-e foame, spuse Vania. Soarele arde. Toată lumea în casă! Acum!

2

O oră mai târziu, Sașenka ședea turcește pe jos și se juca împreună cu copiii în camera de zi, chiar lângă Colțul Roșu, unde se aflau portretele lui Lenin și Stalin, și lângă gramofonul cu furnir de stejar al familiei. Din bucătărie îi auzea pe Razum și Vania discutând despre

meciul de fotbal dintre Dinamo Moscova şi Spartak. Dinamo jucase în ultimul hal. Un fotbalist de la Spartak îl faultase pe înaintaşul moscoviţilor, care fusese scos cu targa de pe teren, dar arbitrul a decis să nu îl elimine.

— O fi vreun sabotor! glumi Razum.

— Sau poate are nevoie de ochelari noi!

Cu şase luni în urmă, nimeni nu şi-ar fi permis să glumească pe seama sabotorilor, gândi Saşenka, nici măcar dacă ar fi fost vorba despre fotbal. Atâţia oameni fuseseră arestaţi şi executaţi pentru mult mai puţin. Îşi aminti că directorul Grădinii Zoologice din Moscova fusese arestat pentru că otrăvise o girafă sovietică şi un băieţel de la Şcoala Nr. 118, din apropierea locuinţei lor, pentru că nimerise din greşeală cu o săgeată un portret al lui Stalin. De fiecare dată când fusese arestat vreunul dintre prietenii lor, Vania închisese uşa de la bucătărie (să nu-i audă copiii) şi îi rostise în şoaptă numele. Dacă era cineva celebru, precum Buharin, el se mulţumea să ridice din umeri:

— Duşmani sunt pretutindeni.

Dacă era un prieten bun, cu care îşi petrecuseră concediul la Soci, de pildă, Saşenka era uimită şi îngrijorată.

— Organele or fi ştiind ele ceva, dar totuşi...

— Un motiv există întotdeauna, obişnuia el să spună. Înseamnă că este necesar.

— Cum ştiu să se prefacă oamenii! Răutatea duşmanilor noştri întrece orice închipuire. Fulguleţ era invitată să se joace cu copiii lor...

— Spune-le că nu mai vine, replica Vania tăios, şi nu-i telefona Elenei! Ai grijă!

O săruta pe frunte şi discuţia era încheiată.

„Nu poţi face o revoluţie cu mănuşi de mătase," spunea tovarăşul Stalin, iar Saşenka îşi repetase zi de zi

cuvintele lui. Dar tovarășul Stalin declarase acum, în fața celui de-al 18-lea Congres, că Dușmanii Poporului fuseseră nimiciți. Ejov, șeful dement al poliției secrete, fusese demis și arestat pentru excesele sale, iar noul șef al NKVD-ului, Lavrenti Beria, reinstaurase dreptatea și moderația.

Bărbații, care vorbeau tot mai împleticit de la bere și căldură, râdeau acum de un gol pe care îl marcase Vania pentru echipa lor de amatori. Sașenka nu prea înțelegea cum se putea purta o conversație despre fotbal. Oftă. Ea și Vania aparțineau unor lumi opuse — el, un proletar provenit dintr-o familie de țărani, ea, o intelectuală din înalta burghezie. Dar toată lumea știa că persoanele opuse formează cupluri fericite și ea avea un soț bun, de succes, doi copii frumoși, șoferi, automobile, o casă idilică la țară — și acum, un frigider american.

Carolina începu să aranjeze masa mare din pridvor pentru cina lor de 1 Mai. Sașenka organiza în fiecare an o petrecere de 1 Mai. Acum se gândea la modul în care va evolua seara și la oaspeții lor. Unchiul Gideon va veni însoțit de amicii lui nonconformiști și va face probabil curte vreunei persoane cu totul nepotrivite, bănuia Sașenka. În clipa aceea auzi un țipăt. Carlo înșfăcase pernița preferată a lui Fulguleț și sora lui îl fugărea în camera de zi, amândoi râzând cu chiote.

Sașenka ieși în pridvor, fredonând un cântec al lui Liubov Orlova. Se opri acolo, copleșită de o imensă fericire. Se afla în tabăra bună a istoriei: Uniunea Sovietică era puternică, avea uzine colosale de oțel, mii de tancuri și avioane, tovarășul Stalin era iubit și admirat. Câte nu realizase Partidul! În ce vremuri fericite trăiau ei! Ce ar fi spus bunicul ei, rabinul din Turbin, care trăia

încă probabil la New York, despre fericirea ei năucitoare? „Nu provoca Soarta." Acesta ar fi fost avertismentul lui — toate prostiile acelea despre deochi, dibuk, golem. Superstiţii medievale! Ea avea atâtea lucruri de sărbătorit.

— Votcă avem? strigă către Vania.

— Da, şi o ladă de vin georgian în portbagaj.

— Atunci toarnă-mi şi mie un pahar! Şi pune o placă de-a lui Utiosov, un tango.

Copiii şi soţul i se alăturară în pridvor. Vania o ridică în braţe pe Fulguleţ şi începu să danseze cu ea. Saşenka îl ţinea pe Carlo şi dansa cu el, fredonând melodia lui Utiosov. Ea şi Vania îi întoarseră în acelaşi moment pe copii cu capul în jos şi îi ridicară apoi. Copiii chiuiau de plăcere. Câţi tovarăşi dansează oare cu copiii lor aşa cum dansăm noi? se întrebă Saşenka. Majoritatea sunt atât de plicticoşi.

3

Soarele în amurg scălda grădina în acea lumină violetă, care îi făcea pe moscoviţi întotdeauna să se gândească la verile de altădată, petrecute la casele lor de vacanţă. Petrecerea începu la ora şapte şi, aşa cum prezisese Saşenka, primul sosi unchiul Gideon, însoţit de amicii lui: celebrii cântăreţi de jazz Utiosov şi Tsfasman, precum şi Maşa, cea mai recentă cucerire a lui, o actriţă tânără, cu mină îmbufnată, de la Malîi Teatr.

Gideon, care îmbătrânise, dar era încă în putere şi de neînfrânat, era la fel de lipsit de ruşine cum fusese şi cu douăzeci de ani în urmă. Purta o cămaşă ţărănească şi

o bască albastră de la Paris, un cadou de la Picasso, după cum spunea el — sau de la Hemingway? Gideon pretindea că știe pe toată lumea — balerine, piloți, actori și scriitori. Sașenka depindea de unchiul său pentru a-i putea primi în casa ei, de 1 Mai, pe toți acești artiști celebri.

Unchiul Mendel, care se cocea în costumul lui de iarnă cu cravată, și soția lui, Natașa, femeia durdulie din Iakuția, pe care Sașenka o cunoștea încă din zilele dinainte de Revoluție, sosiră punctual, la ora indicată, împreună cu fiica lor frumușică Lena, o studentă care moștenise de la mama ei ochii oblici și tenul de culoarea chihlimbarului.

Mendel începu de îndată cu Vania o discuție despre politica externă.

— Japonezilor ăstora le cam arde de ceartă, spuse.

— Vă rog să nu vorbiți despre politică, le atrase Lena atenția și bătu din picior.

— Eu nu știu să vorbesc despre altceva, scumpa mea, protestă tatăl ei cu glasul lui răsunător de bariton.

— Tocmai! exclamă fiica lui.

Curând, aleea era blocată de ZIS-uri, Buick-uri și Lincoln-uri, ai căror șoferi încercau să parcheze pe marginea gazonului, iar Sașenka se văzu nevoită să-l roage pe Razum să restabilească ordinea. Razum, care era mort de beat, zbiera, arăta cu degetul și lovea în acoperișurile automobilelor, dar sfârși prin a le oferi votcă celorlalți șoferi, încingând astfel o a doua petrecere în dreptul porții. Ambuteiajul se agravă și șoferii începură să dea tonul unor cântece obscene, spre amuzamentul Sașenkăi. Razum, șoferul beat, era nelipsit de la petrecerile ei.

Sașenka își pofti oaspeții să se servească de la bufet. Aceștia își umplură farfuriile cu feluritele gustări aranjate

pe masă: piroşti, blinie, hering şi sturion afumat, cotlete de viţel. Se bea coniac, votcă, vin şi şampanie din Crimeea. Asemenea petreceri presupuneau multă muncă, dar Saşenkăi îi făceau plăcere, deoarece îi dădeau ocazia să-i cunoască pe noii prieteni artişti ai lui Gideon.

— Deci asta e nepoata ta, Gideon? întrebă Len Utiosov, cântăreţul de jazz din Odessa, care nu mai voia să dea drumul mâinii Saşenkăi. O frumuseţe! Sunt vrăjit. Nu vrei să-ţi părăseşti soţul şi să mă însoţeşti pe mine într-un turneu prin Estul Îndepărtat? Nu? Gideon, Saşenka zice că nu vrea. Ce să fac?

— Ne plac la nebunie cântecele dumneavoastră, spuse Saşenka, fericită că se afla în centrul atenţiei tuturor şi că îmbrăcase o rochie de vară atât de drăguţă. Vania, pune o placă de-a lui Len!

— De ce să pui o placă de-a lui, când poţi să-l pui chiar pe el? zbieră Gideon.

— Astâmpără-te, unchiule, că te pun pe tine să speli vasele, îl tachină Saşenka şi îşi dădu după ureche o şuviţă din părul ei des castaniu, cu sclipiri roşcate, tuns paj.

— Cu Carolina? tună Gideon. De ce nu? Mie-mi plac toate formele şi mărimile!

Vania ceru să se facă linişte şi toastă în cinstea zilei de 1 Mai „şi a iubitului nostru tovarăş Stalin".

Când se făcu noapte, Utiosov începu să clămpăne la pianină şi curând i se alătură şi Tsfasman. Împreună cântară cântece din Odessa despre viaţa în puşcărie. Unchiul Gideon îi acompania la baian, o armonică de mână. Pe urmă, pianistul de la Teatrul Artistic se aşeză la pianină, în vreme ce Isaac Babel, scriitorul îndesat, cu ochi râzători în spatele ochelarilor cu lentile rotunde şi mereu cu un surâs strengăresc pe buzele pline, se sprijinea de

pianină și privea. Când Babel e în preajmă, obișnuia să spună Gideon, se încinge întotdeauna o petrecere.

Sașenkăi îi plăceau povestirile lui din volumul *Armata de cavalerie* și perspectiva lui asupra lumii.

— Babel e Maupassantul nostru, îi spuse ea lui Vania, când veni și el să vadă ce se întâmplă în camera de zi, dar soțul ei se mulțumi să ridice din umeri și se retrase în biroul lui.

Sașenka rămase cu muzicienii, ținându-l în brațe pe Carlo, care în ziua aceea avea voie să se culce târziu, și cântă împreună cu ei, în vreme ce aceștia se prefăceau că nu cântă decât pentru ea. Fulguleț dansa și țopăia prin cameră într-o rochiță roz, agitând în aer pernița ei preferată.

Dacea răsuna de cântece ale bandiților de la Marea Neagră, în timp ce oaspeții Sașenkăi — scriitori în costume lăbărțate de culoare crem, membri de Partid mustăcioși, în tunici albe, cu chipie și pantaloni bufanți, un pilot în uniformă (unul din „Vulturii" lui Stalin), actrițe care miroseau a parfum Coty, îmbrăcate în rochii de mătase decoltate, à la Schiaparelli – pălăvrăgeau, cântau, fumau și flirtau. Ziua de 1 Mai începea întotdeauna cu parada din Piața Roșie și se încheia, pe toate treptele ierarhice, cu o bacanală sovietică. Undeva, până și tovarășul Stalin și amicii lui închinau în cinstea Revoluției. Vania îi spusese soției sale că în spatele Mausoleului lui Lenin din Piața Roșie se găsea o mică încăpere pentru gustări și băuturi. De acolo, conducătorii țării plecau să se ghiftuiască toată după-amiaza acasă la mareșalul Voroșilov, după care beau până în zori în vreo dace din împrejurimile Moscovei.

Amețită de la șampanie și încă atâțată de acel straniu sentiment de fericire imensă, Sașenka ieși în grădină

şi se întinse în hamacul prins între doi meri noduroşi. Continua să fredoneze acele cântece, se uita după copii şi se legăna uşor, împreună cu tot universul cherchelit din jurul ei.

— Saşenka.

Era Carolina, dădaca, o femeie aparent rece, serioasă şi severă, dar în realitate bună şi iubitoare faţă de copii. Saşenka o alesese cu foarte multă grijă.

— Nu ar trebui să-i ducem pe copii la culcare? Carlo e rupt de oboseală. E prea mic.

Saşenka îl zări pe Carlo, care şedea pe un scaun, într-o pijama albastră, brodată cu avioane sovietice şi îi privea visător pe muzicieni. Unchiul Gideon cânta la baian pentru Fulguleţ şi striga:

— Bravo, Perniţă! Uraaa!

— Perniţa, perniţa, perniţa mea dansează cu unchiul Gideon, cânta fetiţa, absorbită de lumea ei. Hop-hop în galop!

— Îţi mulţumesc, Carolina, spuse Saşenka. Îl ducem imediat pe Carlo la culcare. Se distrează amândoi atât de bine.

Ora de culcare a copiilor trecuse de mult, dar când vor fi mai mari, se vor putea lăuda: „I-am văzut pe Utiosov şi Tsfasman cântând împreună cântece ale bandiţilor din Odessa! Da, la dacea noastră, în 1939, în timpul celui de-al Doilea Cincinal, în acele vremuri fericite după Marea Cotitură, după colectivizare şi vremurile de luptă!"

Saşenka se felicită în gând pentru succesul petrecerii ei. De ce veniseră cu toţii la ea acasă? Fiindcă era redactorul-şef al unei reviste? Ea era o „femeie sovietică de cultură", al cărei *partiinost*, spirit partinic, era bine cunoscut. Fiindcă bărbaţii o găseau atrăgătoare? Niciodată nu mi s-a acordat atâta atenţie, îşi spuse în gând,

bucuroasă că îmbrăcase acea rochie albă de in, care îi punea în valoare umerii bronzați. Dar mai era desigur și atracția pe care o exercita puterea soțului ei. Toți scriitorii erau fascinați de ea!

În clipa aceea, hamacul se zgâlțâi atât de violent, încât Sașenka fu cât pe-aci să se răstoarne.

— Aici s-a ascuns, așadar, tovarășa redactor-șef al revistei *Soția sovietică și gospodăria proletară*, rosti un glas ironic din spatele ei.

— M-ai speriat teribil, spuse Sașenka râzând și încercând să se întoarcă în hamac, pentru a vedea cine o luase prin surprindere. Arată-i tovarășei redactor-șef puțin respect sovietic! De fapt, cine ești tu? întrebă și reuși să se așeze în capul oaselor, plăcut ametită de la șampanie.

— Tu nu m-ai invitat, răspunse bărbatul, dar eu am venit oricum. Am auzit despre petrecerile tale. Toată lumea vine la ele. Sau, mă rog, aproape toată lumea.

— Vrei să spui că am uitat de fiecare dată să te invit.

— Exact, dar nici eu nu sunt chiar așa de ușor de prins.

— Nu-mi pari foarte timid. Sau greu de prins, spuse Sașenka, bucuroasă că se parfumase și ea cu Coty. Atunci de ce ai venit?

— Poți să ghicești din trei încercări cine sunt.

— Ești un inginer minier din Iuzovka?

— Nu.

— Ești un pilot-erou, unul din „Vulturii" lui Stalin?

— Nu. Mai ai o încercare.

— Ești un aparatcic important din Tomsk?

— Mă torturezi, șopti el.

— Bun, spuse Sașenka, ești Benia Golden, scriitorul. Unchiul Gideon mi-a spus că te-a invitat. Iar eu ador povestirile tale despre Războiul Civil din Spania.

— *Gee, thanks*, replică bărbatul în engleză, cu accent american. Întotdeauna mi-am dorit să scriu pentru *Soţia sovietică şi gospodăria proletară*. E una dintre marile mele ambiţii.

— Acum îţi baţi joc de mine, Saşenka oftă, conştientă că îi făcea o nespusă plăcere să stea de vorbă cu acest necunoscut. Dar chiar avem nevoie la toamnă de un articol despre: „Cum să pregăteşti fursecuri cu ciocolată *Copilărie Fericită* şi bomboane *Uniunea Sovietică* — mâncăruri gustoase şi sătioase pentru întreaga familie sovietică". Sau, dacă subiectul acesta nu te tentează, ce spui de o mie de cuvinte despre noul parfum *Piaţa Roşie*, produs de fabrica de cosmetice a tovarăşei Polina Molotova? Nu râde, vorbesc serios.

— Nu aş îndrăzni să râd. În vremurile noastre, nimeni nu râde fără să se gândească bine înainte, cu atât mai puţin de parfumul tovarăşei Polina care, după cum ştie orice femeie sovietică, reprezintă o revoluţie în lupta cosmetică.

— Dar tu scrii de obicei despre războaie, îi atrase atenţia Saşenka. Crezi că Benia Golden ar putea scrie o dată despre ceva cu adevărat *serios*?

— Subiectele tale constituie o adevărată provocare, tovarăşă redactor-şef, replică Benia Golden, şi sunt convins că nu l-ai lua peste picior pe un biet scribăreţ.

— Biet scribăreţ, ce să spun! Povestirile tale se vând foarte bine.

Câteva clipe tăcură amândoi.

— Mă ţii aici în poziţie de drepţi, întrebă Benia schimbând subiectul, sau îmi permiţi să iau loc lângă tine?

— Sigur că da.

Saşenka îi făcu loc în hamac. Benia purta un costum alb, cu pantaloni marinăreşti foarte largi şi o privea

scrutător cu ochii lui albaștri stropiți cu galben, umbriți de niște sprâncene foarte joase. Părul lui blond începuse să se rărească. În lumina violacee a nopții, Sașenka observă că avea gene lungi, de femeie. Știa că era un evreu originar din Galiția habsburgică și își aminti cum obișnuia mama ei să spună că galițienii sunt niște fanfaroni și escroci, mai răi decât evreii din Lituania — și Ariadna se bizuise probabil pe experiența ei personală cu ambele soiuri de evrei. Nu sunt sigură că îmi place, îi trecu Sașenkăi prin minte, are un fel de a fi cam impertinent.

Se așeză mai bine în hamac, conștientă de fiecare mișcare a ei și ușor enervată de felul în care tăbărâse asupra ei. Îi invadase sfera privată și apropierea lui îi dădea fiori.

— Am o idee pentru articolul tău, spuse Benia. Ce zici de „Efectul tulburător al parfumului pentru doamne *Piața Roșie* și al ciorapilor de la Fabrica de Confecții din Moscova asupra promiscuelor muncitoare fruntașe, stahanoviste, de la Uzina Metalurgică din Magnitogorsk"? Cred că le va încinge realmente furnalele.

Izbucni în râs și Sașenka se gândi că era probabil beat, altfel nu ar fi spus ceva atât de deplasat și primejdios.

— Nu-mi prea place ideea ta, spuse ea cu un ton serios și coborî iute din hamac, făcându-l să se clatine.

— Acum te porți ca o matroană bolșevică lipsită de umor.

Benia Golden își aprinse o țigară.

— Mă port cum vreau în casa mea. Ai făcut o glumă filistină, nesovietică. Cred că ar fi mai bine să pleci.

Porni grăbită și tremurând de furie spre casă. Se relaxase și ea o clipă, se lăsase impresionată de celebritatea lui, de prezența lui în casa ei, dar spiritul ei partinic îi

limpezise acum mintea aburită de şampanie. Tipul acesta vulgar şi zeflemist se afla aici întâmplător? Sau îl trimisese careva pentru a o provoca pe ea la glume filistine, care ar ruina atât viaţa ei, cât şi pe cea a familiei ei? De ce o înfuria în asemenea hal aroganţa lui de om beat şi insistenţa cu care flirtase cu ea? Nu ştia el oare ce funcţie avea soţul ei? Teama pentru fragila ei fericire o neliniştea şi mai mult.

Când ieşi din întunericul difuz şi pătrunse în lumina casei, îl văzu pe Carlo dormind în fotoliul de lângă pianină. Era atât de drăgălaş, cu năsucul lui cârn şi expresia inocentă pe care i-o dădeau ochii închişi. Fulguleţ şedea pe genunchii unchiului Gideon şi încerca să-i vâre în gură un colţ al perniţei ei roz, în vreme ce acesta stătea de vorbă cu Utiosov despre noul film al lui Eisenstein, *Alexandr Nevski*. Prietena lui Gideon, ea însăşi aproape o copilă, şedea lângă ei pe divan şi asculta cu ochii căscaţi reflecţiile sonore ale acestuia despre scriitori celebri, femei frumoase şi oraşe îndepărtate.

— Unchiule Gideon, spuse Saşenka.

— Am dat de bucluc? întrebă acesta şi se prefăcu speriat.

— Nu-mi prea place amicul tău Golden. Spune-i, te rog, să plece.

Saşenka îl luă pe Carlo în braţe şi îl sărută cu precauţie, pentru a nu-l trezi.

— Haide, Fulguleţ. E timpul să mergi la culcare, spuse Carolina, care se ivise din senin în pragul uşii.

— Nu vreau la culcare! Nu vreau la culcare, ţipa Fulguleţ. Vreau să mă joc cu unchiul Gideon.

Gideon se lovi peste coapsă.

— Să ştii că şi eu trebuia să merg la culcare când eram mic!

Saşenka se simţi deodată sătulă de petrecerea şi musafirii ei.

— Nu face nazuri, Fulguleţ, îi spuse ea fetiţei. Ai primit un cadou minunat astăzi. Te-am lăsat să stai până târziu şi acum eşti obosită.

— NU sunt obosită, prostănaco — şi vreau să mă joc cu unchiul Hercule!

Fulguleţ bătu din picior şi se prefăcu foarte mânioasă, ceea ce pe Saşenka o amuză.

Camera de zi se afla în unghi drept faţă de biroul lui Vania. Când se îndreptă spre uşă, Saşenka zări părul ondulat şi grizonant şi bustul masiv al soţului ei. Era încă în pantalonii albaştri, dar îmbrăcase între timp cămaşa lui brodată preferată.

Vania şedea la masa lui de scris, pe care se aflau trei telefoane de bachelită, cel mai recent fiind cel portocaliu, care avea linie directă cu Kremlinul. Se certa cu unchiul Mendel, unul dintre puţinii bolşevici veterani care fusese ales în 1934, la „Congresul învingătorilor", în Comitetul Central şi reales la cel de-al 18-lea Congres. Ceilalţi dispăruseră în cea mai mare parte în „maşina de tocat carne", iar Saşenka ştia că majoritatea fuseseră executaţi. Dar Mendel supravieţuise. Acum stăteau de vorbă despre jazz, despre cel sovietic şi cel american. Mendel îi prefera pe Utiosov şi Tsfasman, în vreme ce Vania îl prefera pe Glenn Miller.

— Vania, răsuna vocea trâmbiţată a lui Mendel din trupul lui firav şi chircit, jazzul sovietic reflectă lupta muncitorului rus.

— Şi jazzul american, replică Vania, este muzica de luptă a negrilor împotriva capitaliştilor albi din...

— Nu *vreau* la culcare, zbieră Fulguleţ şi se trânti pe jos.

Vania sări de pe scaun, o luă în braţe şi o sărută.

— La *culcare*, până nu te trag de urechi! — O puse jos şi o împinse uşor. *Acum*!

— Da, tovarăşe tătic, spuse Fulguleţ intimidată. Noapte bună, tăticule, noapte bună, unchiule Mendel. Şi plecă ţopăind.

— Îţi mulţumesc, Vania, spuse mama ei, care venea cu Carlo în braţe.

Afară se trânti o portieră, paşi uşori urcară în pridvor şi de după colţ se ivi preferatul familiei, Hercule Satinov, elegant în tunica albă de vară à la Stalin, cu cizme moi de culoare crem şi un chipiu alb pe cap.

— Unde-i Fulgulețul meu? o chemă el pe fetiţă. Să nu-i spui Perniţei că am venit!

— Unchiul Hercule! strigă Fulguleţ, care dădu iar buzna în camera de zi, cu braţele larg deschise şi îl sărută.

Saşenka îl sărută şi ea de trei ori pe obraz pe prietenul lor şi se lovi de Fulguleţ.

— Hercule, bine ai venit! Fulguleţ ardea de nerăbdare să te vadă! Dar acum, după ce l-ai văzut, te duci la culcare! Spune-i noapte bună tovarăşului Satinov!

— Dar, mamă, eu şi perniţa mea vrem să ne jucăm cu Hercule, se smiorcăi Fulguleţ.

— La *culcare*! *Acum*! ţipă Vania şi Fulguleţ ţâşni înapoi în camera ei.

Hercule Satinov arată parcă şi mai bine decât în tinereţe, gândi Saşenka. Părul lui negru cu luciu albăstriu abia dacă avea vreun fir alb. Îşi aminti cum venise după ea, împreună cu Vania, în ziua când murise mama ei şi cât de frumos se purtaseră amândoi cu ea. Acum îl vedea îmbrăţişându-şi cel mai drag prieten şi acordându-i abia pe urmă atenţie lui Mendel, căruia îi scutură mâna cu un gest oficial.

— Trăiască 1 Mai, tovarăși! rosti Satinov cu puternicul lui accent georgian. Îmi pare rău că am întârziat, a trebuit să mă ocup de niște hârtii la Secretariat.

Satinov, care fusese multă vreme în Caucaz, lucra acum la Secretariatul General, în clădirea cenușie de granit din Piața Veche, puțin mai sus de Kremlin.

— Ce petrecere, Sașenka! Jazmanii noștri cântă împreună? N-am mai văzut una ca asta, nici măcar la recepțiile conducătorilor noștri! Sper să nu te superi, Vania, dar niște prieteni georgieni de-ai mei s-au autoinvitat la voi. Ar trebui să sosească.

4

— Nu pleci?

Unchiul Gideon se postă ca un munte în fața lui Benia Golden, care fuma o țigară în pridvor.

— Idioootule!

— Taci, Gideon. L-ai auzit pe Satinov? Vin niște georgieni! Care dintre ei? Ăia de sus? șopti Benia.

— Eu de unde să știu? Or fi niște cântăreți sau bucătari sau dansatori georgieni!

Gideon îl apucă pe Benia de mână și îl trase după el în livada întunecoasă. Benia se uită neliniștit în jur.

— Aici nu ne aude nimeni, spuse Gideon și se asigură că Razum și ceilalți șoferi continuau să cânte cântece obscene în dreptul porții.

— Dacă nu sunt decât bucătari sau cântăreți, de ce m-ai adus aici și de ce vorbești în șoaptă, Gideon?

Cerul mai avea pete calde de lumină rozalie, o bufniță țipa, livada emana parfumul dulce al florilor. Benia Golden îi era nespus de simpatic lui Gideon, care îl admira și ca scriitor. Amândoi iubeau femeile, deși lui Gideon îi plăcea să spună: „Eu sunt un animal, pe când Benia e un romantic". Cuprinse cu un braț umerii prietenului său.

— Dacă georgienii ăștia sunt niște ștabi, spuse Gideon, cu cât știu mai puține unii de teapa *lor* despre unii de teapa *noastră*, cu atât mai bine.

Se gândi la fratele lui, Samuil, tatăl Sașenkăi, pe care-l credea de multă vreme mort, simți o durere în piept și ochii i se umplură de lacrimi.

— Of, hai să ne cărăm! Dă-o-ncolo de curiozitate, Benia! Vorbesc în șoaptă, fiindcă ești un mare *shmendrik* și ai jignit-o pe nepoată-mea! Deci?

— Am călcat în străchini cu tovarășa redactor-șef! Nu-i o gâsculiță, spuse Benia. Habar n-aveam că-i o femeie extraordinară! Are o căsnicie fericită?

— Idioootule! În primul rând, e măritată cu Vania Palițîn, scumpul meu Benia, în al doilea rând, nu s-a uitat niciodată la un alt bărbat! A fost prima ei iubire, sunt de o veșnicie împreună. Ce i-ai făcut, ai ciupit-o de fund sau i-ai spus că mareșalul Voroșilov e un tâmpit?

Benia tăcu o clipă.

— Și una, și alta, recunoscu apoi.

— Ești un *schlemiel* galițian, nu știi să faci un lucru ca lumea!

— Gideon, care-i diferența între un *schlemiel* și un *schlimazel*?

— Un *schlemiel* e ăl care-și varsă paharul pe *schlimazel*, pe ăl făr' de noroc.

— Și atunci eu ce sunt?

— Și una, și alta! spuse Gideon și amândoi se scuturară de râs.

— Problema este că n-am de lucru, spuse Benia. N-am mai scris nimic de-o veșnicie. Un lucru pe care ei desigur l-au observat. Chiar am nevoie să scriu un articol pentru revista ei.

— Despre ce? Cum să organizezi un bal mascat cu muzică jazz pentru muncitorii care sărbătoresc depășirea planului? Nu ți-e rușine?

— Oare de ce am tachinat-o? oftă Gideon. De ce nu mă pot abține să spun anumite lucruri? Acum mi-ai băgat morcovul, Gideon. Doar n-o să mă denunțe?

— Habar n-am, Benia. Aici sunt numai oameni ai Organelor și Partidului. În case ca aceasta trebuie să te porți altfel. Aici, drăgălășenia nu-i decât de fațadă.

— De aceea am și vrut să vin. Vreau să înțeleg cum funcționează oamenii aceștia, bărbații puterii și violenței. Și această Venus, cu ochii ei gri, misterioși și ironici, se află în centrul acestei lumi.

— Aha, am înțeles. Vrei să pricepi care e esența timpurilor noastre și să scrii o *Comedie umană* sau un *Război și pace* al Revoluției noastre, care s-o aibă ca personaj principal pe prințesa Sașenka din palatul de pe Bolșaia Morskaia? Noi, scriitorii, suntem toți o apă și un pământ. Viața nepoatei mele ca spectacol, da?

— Ei bine, e o poveste interesantă, trebuie să recunoști. Eu i-am cunoscut pe toți — mareșali, membri ai Politburo-ului, NKVD-iști. Unii dintre călăi sunt sensibili ca niște mimoze, unii dintre cei pe care i-au zdrobit erau tari ca piatra. Știi, acasă la Gorki l-am cunoscut pe sinistrul Iagoda și cu dementul de Ejov am cântat la chitară odată,

la mare. Zâmbetul de pe chipul lui Benia se ştersese. Îl privi neliniştit pe Gideon.

— Dar „maşina de tocat carne" s-a oprit, nu-i aşa?

— Tovarăşul Stalin spune că Teroarea s-a încheiat. Cine sunt eu, să mă îndoiesc de spusele lui? răspunse Gideon, care vorbea acum într-adevăr în şoaptă. Crezi că de-aia am supravieţuit eu atâta timp, fiindcă am pus întrebări tâmpite? *Eu?* Ţi-ai găsit! Cu familia *mea*? Fac şi eu ce trebuie să fac, sunt măscăriciul tolerat şi mă consolez în sfântă comuniune cu alcoolul şi femeile. De trei ani aştept să-mi bată la uşă, dar deocamdată m-au lăsat în pace.

— *Cine* te-a lăsat în pace? Doar tovarăşul Stalin nu a ştiut ce se întâmplă, nu-i aşa? Ejov şi cekiştii lui au luat-o razna, nu? Acum, Ejov nu mai e, Beria, acel om cumsecade, a oprit „maşina de tocat carne", iar Stalin, slavă Cerului, a recăpătat controlul asupra situaţiei.

Gideon se înfioră de frică. Deşi se considera un simplu jurnalist, îl ridicase şi el în slavă pe Stalin, cum făcuseră de altfel toţi scriitorii celebri — inclusiv Benia, Şolohov, Pasternak, Babel, până şi Mandelştam înainte de a dispărea — şi votase pentru aplicarea Măsurii Supreme de Pedeapsă la Duşmanii Poporului. La şedinţele Uniunii Scriitorilor ridicase şi el mâna şi votase pentru moartea lui Zinoviev, Buharin, a mareşalului Tuhacevski. „Împuşcaţi-i ca pe nişte câini turbaţi!" spusese şi el ca toţi ceilalţi, ca însuşi Benia Golden. Chiar şi acum îşi dădea seama cât de nesăbuit era din partea lui să discute asemenea chestiuni delicate cu Benia, un om atât de impulsiv. Îl trase pe Benia mai aproape, atât de aproape încât îi atinse cu barba urechea.

— N-a fost numai Ejov! murmură. Ordinele au venit *de sus*...

— De sus? Vrei să spui că...?

— Nu mai scrie cartea aceea despre Organe și n-o mai tachina pe nepoată-mea cu fursecurile comsomoliste și „furnalele" muncitoarelor din industria metalurgică! Și trebuie să scrii ceva, Benia, ceva pe placul lor. Acum mergem la Peredelkino. Fadeev dă o petrecere și el e cel care dă de lucru scriitorilor, așa că ai face bine să te porți frumos cu el de data asta! Și nu-ți mai pierde vremea aici, dacă vrei să mai lucrezi vreodată!

— Ai dreptate. Să-mi iau rămas-bun de la Sașenka?

— Ai chef de-un șut în fund? Eu mă duc după automobil și tu te duci după gagica mea.

Când plecară, tocmai intrau pe alee două Buick-uri negre.

— Ăștia-s georgienii? șuieră Benia de pe bancheta din spate.

Mașa ședea cuminte în față și își aprindea o țigară.

— Nu te uita după ei, se răsti Gideon la Benia, că ne prefacem în stâlpi de sare!

Gideon apăsă pedala și se îndepărtară în scrâșnete de cauciucuri.

5

Petrecerea se încheiase. Semiluna scălda noaptea caldă într-o lumină lăptoasă. Mendel, care fuma țigară de la țigară și tușea cu răbufniri guturale de flegmă, vorbea cu Satinov, colegul lui din clădirea cenușie din Piața Veche, despre reorganizarea cadrelor de la Stațiunile de Mașini și Tractoare. Sașenka și Vania se apucaseră să strângă.

Cu excepţia momentului neplăcut cu Benia Golden, a fost o petrecere reuşită, gândi Saşenka. O făptură de alabastru îşi făcu apariţia în penumbră.

— Mămică, nu pot să dorm, spuse Fulguleţ şi îşi legănă pernuţa în aer într-un mod atât de cuceritor, încât Satinov se înveseli.

Saşenka simţi cum o inundă un val de iubire pentru fiica ei. Nu avea încotro, trebuia să o răsfeţe, poate şi fiindcă nu uitase răceala propriei mame. Nu putea să nu se bucure de fiecare dată când o vedea.

— Vino aici, să te strâng în braţe! Dar după aceea te duci la culcare. N-o ataţaţi — mai ales tu, Hercule!

Fulguleţ sări în braţele mamei ei.

— Îngeraşul nostru nu se mai culcă odată? bombăni Vania.

— Mamă, trebuie să-ţi spun ceva!

— Ce anume, scumpa mea?

— Pernuţa m-a trezit ca să-i transmit un mesaj lui Hercule!

— Şopteşte-mi-l la ureche şi după aceea te culci, dacă nu vrei să se supere tăticul!

— O să se supere rău de tot! spuse Vania, le cuprinse pe amândouă cu braţele sale şi o sărută pe obraz pe soţia lui, care îşi lipise nasul de obrazul fin al fetiţei.

— Mămico, ce fac fantomele alea la noi în grădină? întrebă Fulguleţ, arătând cu degetul pe după umărul mamei ei.

Saşenka se întoarse şi privi pe geam. „Fantomele", patru bărbaţi tineri, în costume albe, cu părul tuns scurt, tocmai urcau în pridvor.

— Un salut comunist, tovarăşe Paliţîn, spuse unul dintre ei.

În clipa aceea, se auzi din biroul lui Vania un zbârnâit strident, imposibil de confundat. Era telefonul portocaliu, cel care avea linie directă cu Kremlinul. Vania reveni după câteva minute, cu fruntea ușor încrețită de nedumerire. Spuse către Satinov:

— Hercule, era amicul tău, tovarășul Egnatașvili.

Sașenka știa că Egnatașvili era un înalt funcționar al poliției secrete, cel responsabil pentru aprovizionarea cu alimente și casele de vacanță ale membrilor Politburo-ului.

— Zicea că vine cu niște prieteni. Ne-ar trebui poate niște mâncăruri georgiene...

De pe divan, Satinov își înălță privirea către Vania.

— Da, mi-a spus că s-ar putea să vină. Pe cine zicea că aduce?

— Niște prieteni georgieni, atât a zis.

— Mâncăruri georgiene? întrebă Sașenka și se gândi câteva clipe. E abia miezul nopții. Razum!

Șoferul se ivi clătinându-se ușor, cu uniforma atârnându-i strâmb.

— Mai ești în stare să conduci?

Razum intrase în acea binecuvântată fază de ebrietate cunoscută numai beților ruși — era atât de beat, încât aproape că era din nou treaz.

— Bineînțeles, tovarășă Sașenka — și râgâi sonor.

— Dau un telefon la restaurantul Aragvi, spuse Satinov și se îndreptă spre telefonul din birou.

Restaurantul era în oraș, în apropierea străzii Gorki.

— Tovarășe Razum, dai o fugă până în oraș și aduci niște mâncăruri georgiene. Ce mai stai?

Razum sări din pridvor, călcă pe de lături, se dezechilibră, se redresă și ajunse într-un final la automobil.

— Stai! strigă Satinov. Probabil aduce Egnataşvili ceva de mâncare. El are toate delicatesele din Moscova.

În tăcerea care urmă, Satinov şi Vania îşi întoarseră privirile spre bărbaţii care păzeau poarta. În lumina lunii, costumele lor albe păreau poleite cu argint.

— Cine vine, mămico? întrerupse Fulguleţ tăcerea.

— Taci, Volia! Şi du-te la culcare! spuse tatăl fetiţei, care nu-i rostea numele real decât în situaţii extrem de grave. Saşenka, ar trebui să disciplinăm puţin copilul ăsta...

— Cine crezi că vine? întrebă Saşenka, puţin îngrijorată.

— Poate Lavrenti Pavlovici...

— Eu cred că am să plec. A fost o seară foarte plăcută, spuse Mendel.

Soţia şi fiica lui plecaseră cu câteva ore în urmă. Saşenkăi îi trecu prin minte că, în fruntea Partidului, nu mai purtau mulţi un costum burghez prost croit şi cravată, ca Mendel, care nu îmbrăcase niciodată o tunică în stilul lui Stalin. Mendel scoase la iveală o cutiuţă şi îşi aşeză sub limbă o pastilă de nitroglicerină.

— Să-mi chem şoferul, mormăi pentru sine. Nu pot să-i suport pe georgienii ăştia făloşi şi toate toasturile lor! Fir-ar. E prea târziu!

O coloană de automobile opri în faţa porţii, luminând cu farurile lor puternice vegetaţia luxuriantă din grădină. Un nor de praf întunecă cerul înstelat şi acoperi luna. Fantomele în costume albe deschiseră poarta şi pe alee intrară câteva limuzine negre Lincoln şi un ZIS nou-nouţ. În casă, cineva clămpănea la pianină, dintr-o altă dace se auzeau râsete. Saşenka văzu sărind din primul automobil un bărbat blond, atletic, în bine-cunoscuta uniformă albastră cu vipuşcă roşie. Satinov spuse în georgiană:

— *Gagimajos*! Apoi continuă în rusă: E Egnataşvili şi a adus de mâncare!

Saşenka îl văzu pe Egnataşvili cărând o ladă cu vin. La poartă se iviseră din senin câteva gărzi în uniforme albastre.

— Poftiţi înăuntru, tovarăşi, spuse Saşenka. Satinov zicea că s-ar putea să veniţi.

Privirea tovarăşului Egnataşvili sclipi în întuneric. Îşi închisese ochii pe jumătate, de parcă ar fi vrut să o avertizeze pe Saşenka, care tocmai făcea, cu o mână întinsă, câţiva paşi în întâmpinarea oaspeţilor ei, pentru ca în clipa următoare să încremenească.

6

Lavrenti Beria, cu faţa rotundă şi tenul măsliniu, într-o pereche de pantaloni albi lăbărţaţi şi o cămaşă georgiană brodată, căra o ladă plină cu farfurii. Saşenka ştia că Beria era noul şef al NKVD-ului, al Comisariatului Poporului pentru Afaceri Interne, şeful poliţiei secrete.

— Lavrenti Pavlovici! Bine aţi venit! spuse Vania coborând din pridvor.

— Daţi-mi voie să vă ajut...

— Le duc eu, nicio problemă, spuse Beria şi aruncă o privire în urma sa.

Saşenka îl văzu pe Vania luând poziţie de drepţi — şi în clipa aceea, sunetele nopţii amuţiră, cântecele şi clinchetele paharelor din vecini se stinseră.

O statuie se ivise în grădina ei.

Tovarăşul Stalin, cu trăsăturile lui feline, asiatice, zâmbitor şi aprins în obraji, continuând să fredoneze

un cântec georgian, se ivi la piciorul scării în tunică albă de vară, pantaloni largi şi cizme maro-deschis, brodate cu fir roşu. Luna părea un reflector îndreptat exclusiv asupra lui.

— Am auzit că tovarăşul Satinov merge la o petrecere la tovarăşul Paliţîn, spuse Stalin cu un uşor accent georgian, chicotind ca un satir pus pe şotii. Pe urmă, am auzit că l-a invitat şi pe tovarăşul Egnataşvili. Tovarăşul Beria a spus că şi el este invitat. Ceea ce însemna că numai tovarăşul Stalin nu fusese invitat, or tovarăşul Stalin îşi dorea nespus de mult să stea de vorbă cu tovarăşul Satinov. Şi atunci m-am adresat tovarăşilor mei, recunoscând că nu îl cunosc suficient de bine pe tovarăşul Paliţîn pentru a mă înfiinţa neinvitat la petrecerea lui. „Să supunem la vot", am propus. Rezultatul a fost în favoarea mea, iar tovarăşii mei au decis să mă invite şi pe mine. Dar vin pe propria-mi răspundere. N-am să v-o iau în nume de rău dacă mă trimiteţi acasă. Dar am adus vin şi mâncăruri georgiene. Unde e masa, tovarăşi?

Satinov ieşi în faţă.

— Tovarăşe Stalin, pe tovarăşul Paliţîn îl cunoaşteţi deja puţin, iar aceasta este soţia lui, Saşenka, pe care v-o mai amintiţi poate...

— Poftiţi vă rog înăuntru, tovarăşe Stalin, ce onoare, spuse Saşenka, regăsindu-şi în sfârşit glasul.

Simţea o nevoie imperioasă şi absolut nebolşevică de a face o reverenţă, aşa cum obişnuise la Institutul Smolnîi în faţa portretului împărătesei-mamă. Cum reuşise să coboare treptele pridvorului nu avea să-şi mai amintească ulterior, dar cumva se trezi aproape de Stalin. Mai scund, mai bătrân, mai palid şi mult mai obosit decât şi-l amintea ea, acesta îşi ţinea braţul stâng strâns lipit de corp.

Făcuse burtă, după cum observă Sașenka, iar buzunarele tunicii lui erau cârpite grosolan. Dar, bănui ea, titanii nu acordă importanță unor asemenea fleacuri.

Stalin păru surprins, dar și încântat de efectul pe care-l avea asupra ei. Îi sărută mâna în buna tradiție georgiană și o privi cu ochii lui de culoarea mierii și aurului.

— Tovarășă Vulpe Polară, ce frumos sunteți îmbrăcată!

Își amintește numele meu de cod din Sankt Petersburg! Ce memorie! Ce stânjenită mă simt! Ce flatată!

Toate aceste gânduri se învălmășeau în mintea Sașenkăi.

— Mare noroc că dumneavoastră și revista dumneavoastră le învățați pe femeile sovietice arta vestimentară. Aveți o rochie încântătoare, spuse Stalin în timp ce urca treptele.

— Vă mulțumesc, tovarășe Stalin.

Sașenka se atenționă în gând să nu cumva să o scape gura că rochia era adusă din străinătate.

— A numit și Partidul o dată persoana potrivită în funcția potrivită... râse Stalin, iar ceilalți i se alăturară, până și Mendel.

— Haideți, tovarăși Satinov și Palițîn. Și dumneata, tovarășe Mendel.

Sașenka nu putu să nu remarce că Stalin nu părea foarte încântat să-l vadă pe sobrul Mendel.

Când trecu pe lângă el, Beria îl împunse pe Vania în glumă cu degetul în stomac.

— Ce mai faci, Vania? spuse și plescăi din limbă. E liniște? Toate merg ca pe roate?

— Absolut. Fiți binevenit în casa mea, Lavrenti Pavlovici!

— De meci ce zici? Spartak merită o lecție și dacă înaintașii noștri nu joacă mai bine data viitoare, le arăt eu lor! spuse Beria bătând voios din palme.

— Vrei să vii mâine să joci baschet în echipa mea? Jucăm cu garda lui Voroşilov.

— Am să vin, Lavrenti Pavlovici.

Saşenka ştia că Vania îl admira nespus de mult pe Beria, care se spetea muncind. Era tânăr şi avea pielea întinsă, fără niciun rid.

— Pot să mă aşez aici? întrebă Stalin cu modestie, arătând spre masă.

— Bineînţeles, tovarăşe Stalin, unde doriţi dumneavoastră, răspunse ea.

Tovarăşul Egnataşvili aranjă mâncărurile pe masă şi Saşenka se întinse după o sticlă de vin.

— O deschid eu, se oferi Stalin.

Le turnă tuturor în pahare din acel vin roşu şi aspru. Pe urmă îşi umplu un castron cu iahnie de fasole, fărâmiţă nişte pâine înăuntru şi aşeză o farfurie deasupra, pentru ca pâinea să se înmoaie bine. Se servi cu frigărui de miel şi pui în sos de nuci şi se întoarse la locul său. Egnataşvili, blond şi chipeş în uniforma lui bine croită, cu umeri laţi de luptător, mai înalt decât Stalin, îşi luase şi el aceleaşi feluri de mâncare. Se aşezară amândoi şi începură să mănânce, Egnataşvili cu câteva clipe înaintea lui Stalin. Era într-adevăr degustătorul lui Stalin, gândi Saşenka.

— Tovarăşe Satinov, rosti Stalin încet şi îi făcu semn lui Satinov să ia loc lângă el. Beria se aşeză de cealaltă parte a lui, în vreme ce Egnataşvili, Vania şi Mendel ocupară locuri mai îndepărtate la masă.

— Lavrenti Pavlovici, cine să fie *tamada*? întrebă Stalin.

— Tovarăşul Satinov să fie maestrul de toasturi! propuse Beria.

Satinov se ridică în picioare, ţinând în mână un corn georgian de băut vin şi rosti un prim toast.

— În cinstea tovarășului Stalin, care ne-a călăuzit în vremuri atât de dificile către victorii luminoase!

— N-ați găsit pe cineva mai interesant? glumi Stalin, dar toată lumea se ridică de la masă și bău în sănătatea lui.

— În cinstea tovarășului Stalin!

— Nu tot *ăla*, protestă Stalin cu glasul lui surprinzător de blând și ascuțit. Dați-mi voie să închin în cinstea lui Lenin!

Urmară și alte toasturi: în cinstea Armatei Roșii, a gazdelor, a Sașenkăi și a femeilor sovietice. Sașenka urmărea totul cu atenție, se ridica de la masă pentru a umple paharele și se așeza la loc. Își dorea să țină minte fiecare moment din această scenă. Stalin glumea cu Satinov în georgiană, dar ea observă că îl urmărea, îl evalua. Știa că preferă oameni tineri, simpli și cumsecade, care puteau să fie neîndurători și energici, dar în același timp plăcuți și veseli. Satinov era un bărbat muncitor și competent, dar fredona mereu arii de operă.

Mendel avu un acces de tuse.

— Ce mai fac plămânii dumitale, Mendel? întrebă Stalin și ascultă răbdător raportul medical detaliat al lui Mendel. Noi am împărțit o celulă în închisoarea Bailovka din Baku, în 1908, îi informă apoi pe meseni.

— Așa e, aprobă Mendel și își mângâie bărbuța rară.

— Iar Mendel a primit de la familia lui inimoasă un pachet cu mâncare, pe care l-a împărțit cu mine.

— Am împărțit cu toți tovarășii din celulă, spuse Mendel în stilul lui pedant și rigid, pentru a sublinia că el nu cunoaște favoritisme.

Și totuși, un singur tovarăș a contat, gândi Sașenka.

— Ăsta-i Mendel! Incoruptibilul autor al volumului de succes *Moralitatea bolșevică*! Nu te-ai schimbat câtuși de

puţin, Mendel, îi spuse Stalin ironic, dar cu faţa lipsită de orice expresie. Bătrân erai atunci, bătrân eşti şi acum!

Începu să râdă şi toţi ceilalţi râseră cu el.

— Dar am îmbătrânit cu toţii...

— Ba deloc, tovarăşe Stalin, interveniră Egnataşvili, Vania şi Beria în acelaşi timp. Dumneavoastră, tovarăşe Stalin, arătaţi foarte bine.

— Lăsaţi astea, spuse Stalin. Odată, când ne-am întâlnit într-un grajd cu ceilalţi exilaţi din Siberia, Mendel m-a certat că beau prea mult şi nici acum nu e mai indulgent!

Saşenka îşi aminti că, după moartea lui Lenin, Mendel îl susţinuse pe Stalin la Comisia de Control, că în timpul foametei din 1932 nu se îndoise nicio clipă de politica Partidului, că la Plenara din 1937 nu şovăise să fie făcuţi praf „ticăloşii".

— De fapt, continuă Stalin să-l ia pe Mendel peste picior, de multe ori trebuie să-l temperez, altfel face spume la gură şi mai suferă vreun atac de inimă!

Toţi râseră de Mendel, care era celebru pentru fanatismul lui pedant. Pe de altă parte, tocmai acesta era motivul pentru care supravieţuise. Stalin sorbi din vin, privind cu ochii întredeschişi pe fiecare în parte.

— Nu v-ar plăcea să cântăm, tovarăşe Stalin? propuse Satinov.

Stalin mustăcea ca o pisică. Când începu să cânte *Suliko*, toţi georgienii i se alăturară. Pe urmă, Satinov strigă: „Rândunica neagră". Stalin zâmbi şi, fără să şovăie, începu să cânte cu frumoasa lui voce de tenor. Baritonul lui Egnataşvili şi glasurile lui Beria şi Satinov, împletite în armonii polifonice, îi ţinură isonul. Saşenka îi asculta ca vrăjită.

Zboară, rândunică neagră,

Zboară peste râul Alazani,
Adu-ne vești de la frații noștri
Care-au plecat la război...

Cântară și alte cântece: imnuri și cântecele despre bandiții din Odessa, *Murka* și *Din închisoarea din Odessa*. Dădură tonul melodiilor preferate ale lui Stalin: *Au îngropat aurul, aurul, aurul...* Sașenka se întrebă dacă Stalin alegea piesele, astfel încât să fie pe placul tuturor: imnurile ortodoxe pentru ruși, melodiile sentimentale pentru georgieni, cântecele din Odessa pentru evrei. Da, la *Din închisoarea din Odessa* se auzi până și basul lui Mendel.

— Nu ne mai lipsesc decât niște femei focoase! spuse Beria. Dar cred că am băut prea mult. Nici nu cred c-aș mai putea...

— Tovarășe Beria, păstrați buna-cuviință! Sunt și doamne de față, îl admonestă Stalin cu o gravitate prefăcută și umbra unui rânjet pe buze. Să ascultăm ceva la gramofon? Aveți plăci? Ceva de dans?

Sașenka aduse întreaga lor colecție. Satinov le dăruia, slavă Cerului, în fiecare an de 1 Mai și 8 Noiembrie câte o placă de gramofon georgiană, astfel încât Stalin găsi ce dorise. El rămase în dreptul gramofonului și schimba plăcile; uneori își ridica brațele și schița câțiva pași de dans caucazian, dar, în general, se mulțumea să dirijeze desfășurarea petrecerii.

Georgienii împinseră divanul la perete. Sașenka strânse covorul și, când se îndreptă de spate, observă că Satinov și Egnatașvili dansau *lezghinka* și o îndemnau să li se alăture. Ea prefera tangoul, foxtrotul și rumba, dar cunoștea și dansurile caucaziene și astfel făcu câțiva pași grațioși, în vreme ce Satinov, Beria și Egnatașvili o înconjurară.

— Tovarăşe Hercule, dansaţi foarte bine, îl lăudă Stalin pe Satinov. N-am mai văzut dansator aşa de bun din copilărie... De unde e familia dumneavoastră?

— Din Borjomi, răspunse Hercule Satinov.

— Nu departe de oraşul meu natal, zise Stalin şi mai puse o dată aceeaşi placă.

Erau linguşeli georgiene, dar Saşenka nu putu să nu-i dea dreptate lui Stalin: Satinov dansa într-adevăr foarte frumos. Ochii lui negri scânteiau, paşii lui erau eleganţi şi agili, mâinile, graţioase şi expresive. El o ţinea ferm, în vreme ce Beria o strângea şi îşi apropia faţa mult prea mult de a ei. Buzele lui erau prea cărnoase, parcă ar fi avut prea mult sânge în ele. Curând se simţi obosită şi se retrase la margine, pentru a-i urmări pe bărbaţi. În clipa următoare, se trezi lângă Stalin, care schimba plăcile la gramofon.

Deodată se simţi nespus de fericită şi în largul ei, ba chiar prea nestingherită. În prima clipă, când îl zărise pe Stalin în grădina ei, fusese îngrozită. Dar el ştiuse să destindă atmosfera, iar Saşenka încerca acum să-şi înăbuşe pornirea de a cocheta şi pălăvrăgi cu el. Prezenţa lui o făcuse să-şi piardă capul şi, în afară de asta, se mai şi ameţise probabil de la vinul acela georgian, roşu şi tare. De câteva ori se abţinu cu greu să-i spună nişte lucruri nebuneşti. Ai grijă, Saşenka, îşi atrase atenţia, în faţa ta se află tovarăşul Stalin! Nu uita ce s-a întâmplat în ultimii ani — „maşina de tocat carne"! Fii precaută!

Simţea afecţiune faţă de acest bărbat dur şi totuşi modest, cumsecade şi totuşi necruţător faţă de duşmani. Dar îşi dădea seama că devotamentul ei exagerat l-ar deranja, l-ar stânjeni. Şi-ar fi dorit să-l invite la dans. I-ar fi plăcut oare să danseze cu ea? Sau ar fi considerat inoportună

ori penibilă invitația ei? Dar el citise probabil pe buzele Sașenkăi dorința de a dansa cu el.

— Eu nu dansez, Sașenka, fiindcă nu pot ține o femeie cu brațul ăsta.

Brațul lui stâng era puțin mai scurt decât cel drept, de aceea îl ținea țeapăn. Stăteau în dreptul pianinei și Sașenka era conștientă de tăcerea încordată care îi înconjura, de aerul primejdios al acestui om extraordinar.

— Iubesc muzica aceasta, tovarășe Stalin.

— Muzica potolește bestia din om, spuse Stalin și privi în jur. Sunteți mulțumiți de dacea aceasta?

— O, da, tovarășe Stalin, răspunse Sașenka. Suntem foarte mulțumiți.

— Sper și eu. Mă conduceți puțin prin casă?

Beria și ceilalți priviră în urma lor, dar rămaseră în camera de zi. Sașenka era atât de mândră și emoționată că Stalin stătea de vorbă numai cu ea.

— Vă suntem atât de recunoscători — astăzi am primit și frigiderul. Vă mulțumim pentru încrederea Partidului!

— Oamenii de răspundere ai Partidului trebuie răsplătiți, spuse Stalin aruncând o privire în biroul lui Vania. E suficient de cald iarna? Îmi place biroul, pare luminos. Aveți destule dormitoare? Bucătăria vă place?

O, da, Sașenkăi îi plăcea totul. Încerca să-și astâmpere sentimentele nesăbuite de fericire și libertate, când un gând de nerostit, dar atât de puternic îi traversă mintea. Se gândi la tatăl ei, la Samuil Zeitlin. Să-l întrebe oare chiar acum pe tovarășul Stalin? În momentul acela erau atât de apropiați. Cum ar fi putut să-i refuze ceva? Simțea că o admiră ca model al noii femei sovietice.

— Tovarășe Stalin... începu Sașenka.

Tatăl ei îşi pierduse minţile după sinuciderea Ariadnei şi averea după Revoluţia din Octombrie. Rămăsese în Sankt Petersburg, îşi pusese cunoştinţele despre economie în serviciul bolşevicilor şi lucrase în anii 1920 ca „expert apartinic" la Comisariatul Poporului pentru Finanţe şi Comerţ Extern, pe urmă la Banca de Stat, până când, în anul 1930, fusese demis din funcţie ca „element dăunător cu înclinaţii troţkiste". Dar îi îngăduiseră să se retragă în Georgia. Beria îl arestase acolo în 1937 — şi de atunci dispăruse. Aveau, bineînţeles, tot dreptul să-l „verifice" pe acest duşman de clasă, gândea Saşenka. În teorie, Zeitlin era unul dintre cei mai cruzi exploatatori ai poporului. Dar „depusese armele" şi slujise cu sinceritate puterea sovietică, fără nicio prefăcătorie. Era imposibil ca Stalin să nu fi înţeles că Zeitlin nu mai constituia niciun pericol.

Stalin îi zâmbi cu îngăduinţă Saşenkăi. Cutele care îi încadrează gura îl fac să arate ca un tigru bătrân şi paşnic, îşi spuse Saşenka şi şovăi un moment. Nuanţa de miere a ochilor lui se transformă într-un galben strident şi o umbră de stânjeneală îi traversă faţa. Brusc, Saşenka realiză că Stalin citise totul pe chipul ei. El, care ghicea totul, observase că ea era pe punctul de a-l întreba în legătură cu arestarea sau execuţia vreunei rude, or el nu ura nimic mai mult decât asemenea întrebări.

— Tovarăşe Stalin, aş putea îndrăzni să vă întreb...

Cuvintele se formau singure pe buzele Saşenkăi şi ea nu le putea opri. Îl alungase pe tatăl ei din memorie în 1937, dar acum, în acest moment cât se poate de nepotrivit şi fatal, dar totuşi favorabil, tânjea să-i rostească numele. Ce se petrecea cu ea? Un bolşevic nu are nevoie de familie, doar de Partid, dar ea îl iubea pe tatăl ei! Voia

să știe: Tăia lemne pe undeva? Îi putrezeau oasele în vreo groapă din Siberia? I se aplicase deja de mult Măsura Supremă de Pedeapsă? Vă rog, tovarășe Stalin, vă rog spuneți-mi că e în viață! Eliberați-l!

— Tovarășe Stalin...

— Pernițe!

Stalin și Sașenka se întoarseră spre coridor. Vania rămase cu gura căscată.

— Mămico, nu pot să dorm! țipa Fulguleț. E prea multă gălăgie. M-ați trezit. Vreau să mă strângi în brațe!

Fulguleț, îmbrăcată într-o cămășuță de noapte cu fluturi, cu chipul îmbujorat, încadrat de bucle lungi și aurii, zâmbea, dezvelindu-și gingiile rozalii și dințișorii de lapte. Se aruncă în brațele mamei ei.

7

— Fulguleț!

Vania, care cu un minut înainte fusese beat și fericit, se ridică acum în picioare și păli. Și Sașenka avea sentimentul unui pericol real. Ea încercase să-i învețe pe copii să nu spună nimic, să nu repete nimic, să nu audă nimic, dar Fulguleț era în stare de orice! Și asta cu Stalin în casă! Un singur cuvânt nechibzuit, un singur joc stupid i-ar fi putut, în cel mai bun caz, face de râs pe ea și pe Vania în fața lui Stalin sau, în cel mai rău caz, aduce în fața plutonului de execuție. Ce va spune Stalin? Ce-i va spune Fulguleț lui Stalin?

— Pe cine avem noi aici? întrebă Stalin încet, delectându-se după toate aparențele cu expresia îngrozită de pe fața lui Vania.

— Tovarăşe Stalin, spuse Saşenka, permiteţi-mi să v-o prezint pe fiica mea, Volia.

Stalin o privi încântat pe fetiţă. Nu iubeau oare toţi georgienii copiii? se întrebă Saşenka, în timp ce Stalin se aplecă şi o gâdilă pe fetiţă la nas.

— Bună seara, Volia. Ce nume comunist frumos.

— M-a trezit gălăgia, bombăni Fulguleţ.

Stalin o ciupi de obraz.

— Termină! ţipă fetiţa. Mă ciupeşti!

— Da, aşa ai să mă ţii minte, spuse Stalin. Mă declar vinovat în faţa ta, tovarăşă Volia. Eu am pus muzica, nu mama ta. Supără-te aşadar pe mine.

— Nu se supără. Îmi cer scuze, tovarăşe Stalin, se grăbi Saşenka să spună. Şi acum, Fulguleţ, treci la culcare!

— Nu-mi place deloc să dorm.

— Nici mie... Fulguleţ, spuse Stalin glumeţ.

— Uite, perniţa mea!

Fulguleţ dădu să-i arunce lui Stalin perniţa în faţă, dar Saşenka o opri la timp.

— Ei, dar ce ai tu acolo? întrebă Stalin, zâmbind nedumerit.

— E prietena mea cea mai bună, domnişoara Perniţă, răspunse Fulguleţ. E responsabilă pentru producţia de perniţe din al Doilea Cincinal şi îşi doreşte să devină pionier-perniţă, ca să poarte şi ea cravata roşie!

— Ajunge, copila mea! spuse Saşenka. Tovarăşul Stalin nu doreşte să asculte prostioarele tale! Treci la culcare!

Saşenka observă că soţul ei, care se afla în capătul opus al camerei, îşi dusese o mână la faţă.

— Da, la culcare! spuse Vania cam răstit.

— Uşurel, tovarăşe Paliţîn, spuse Stalin şi o mângâie pe Fulguleţ pe cap. N-ar mai putea sta puţin? Aşa, în mod excepţional.

— Păi... sigur că da, tovarășe Stalin.

Fulguleț dădu o scurtă reprezentație de dans cu pernița și îi trimise o bezea tatălui ei.

— Deci ești pernițistă? întrebă Stalin cu un aer solemn.

— Sunt în Politburo-ul pernițist, spuse Fulguleț cu un zâmbet larg. Sașenka observă ca fiica ei era mai mult decât încântată să se afle în centrul atenției. Trăiască pernițismul!

Așteptând temătoare reacția lui Stalin, Sașenka avu senzația că se îneacă. Urmă o lungă tăcere. Beria rânjea. Mendel avea o privire sumbră. Stalin se încruntase și privea grav în jur cu ochii lui gălbui.

— Mă gândesc că, dacă tot am trezit-o, spuse Stalin rar, am putea să îi îngăduim acestei mici frumuseți să mai rămână trează și să cânte împreună cu noi, dar dacă părinții tăi cred că e mai bine să mergi la culcare...

Sașenka scutură îmbujorată din cap, iar Stalin ridică degetul arătător:

— Uite ce decid eu: Unu, Partidul admite că pernițismul nu este un curent deviaționist. Doi, dacă mai rămâi, va trebui să te așezi pe genunchii mei și să-mi spui totul despre pernițism! Trei, te vei duce la culcare când îți va spune mama ta. Ei, ce spui, tânără tovarășă Fulguleț-Perniță?

Fulguleț dădu din cap și îl privi pe Stalin cu ochii ei albaștri și pătrunzători. Pe urmă ridică un braț.

— Eu te cunosc pe tine, spuse și arătă cu degetul spre el.

Sașenka tresări. Stalin nu spuse nimic, aștepta.

— Ești portretul din Colțul Roșu, continuă fetița. Portretul a venit la masă.

Toată lumea râse. Sașenka și Vania erau ușurați. Stalin își reluă locul la masă și își deschise brațele. Îngrozită că fiica ei l-ar putea respinge pe Stalin, Sașenka o luă pe

Fulguleţ şi o aşează pe genunchii Conducătorului, dar aceasta era mai degrabă interesată să îşi legene perniţa în aer în ritmul muzicii. Bărbaţii reîncepură să cânte. După primul cântec, Stalin o aşează pe Fulguleţ în picioare şi îi sărută fruntea. Fetiţa se întoarse în fugă la mama ei.

— Spune-i noapte bună şi mulţumeşte-i tovarăşului Stalin, o îndemnă Saşenka, ţinând-o strâns de mânuţă.

— Noapte bună, tovarăşe Perniţă, spuse Fulguleţ şi îşi vântură perniţa roz în aer.

— Vă rog să o iertaţi, tovarăşe Stalin...

— Dar nu-i nimic. Nimeni nu m-a mai numit aşa până acum! râse Stalin. Noapte bună, tovarăşă Perniţă.

Saşenka o scoase pe Fulguleţ din cameră.

— Tovarăşe Stalin, vă purtaţi atât de frumos cu copiii. Fiica mea nu va uita niciodată momentul acesta. Nici nu ştiu cum aş putea să vă mulţumesc pentru bunătatea şi îngăduinţa pe care le-aţi arătat lui Fulguleţ.

Oftând de uşurare, Saşenka o întinse pe Fulguleţ în pat şi în clipa următoare fetiţa dormea deja. Când reveni în cameră, ducea ceva în mână. Privirea lui Stalin alunecă spre mâna ei.

— Tovarăşe Stalin, în semn de recunoştinţă pentru onoarea de a vă avea oaspete în casa noastră, dar în primul rând pentru răbdarea de care aţi dat dovadă cu fiica noastră, îmi permiteţi să vă ofer o jachetă pentru fiica dumneavoastră, Svetlana?

Şi îi oferi o jachetă tricotată de caşmir, care s-ar fi potrivit fiicei lui de treisprezece ani.

— De unde e? întrebă Stalin cu răceală.

Saşenka înghiţi în sec. Era de la Paris. Ce să spună?

— E din străinătate, tovarăşe Stalin. Eu sunt foarte mândră de confecţiile noastre sovietice, care sunt mai bune

decât orice articol străin de lux, dar aceasta nu este decât o jachetă.

— Pentru mine nu aș primi-o, spuse Stalin pufăind din țigară, dar de vreme ce Svetlana e cea care conduce în realitate această țară, am s-o accept în numele ei.

Toată lumea râse și Stalin se ridică în picioare.

— Bun! Cine are chef de un film? Vreau să revăd *Volga, Volga*.

Toți se declarară dispuși, cu excepția Sașenkăi, care trebuia să vadă de copii, și a lui Mendel, care spuse că era prea obosit și bolnav. Se înghesuiră în automobile, pentru a se duce la cinematograful din Marele Palat al Kremlinului. Stalin îi sărută Sașenkăi mâna și îi lăudă iarăși rochia. Afară inspectă arbuștii înmuguriți.

— Aveți trandafiri. Și iasomie. Eu iubesc trandafirii.

Pe urmă, însoțit de georgienii gălăgioși și de cei patru bărbați în costume albe, se îndreptă cu mersul lui greoi și puțin aplecat spre automobilele care așteptau. Egnatașvili îi deschise portiera.

Înainte de a urca și el într-un automobil, Vania îi făcu soției sale cu mâna, peste măsură de încântat că făcea și el pentru prima oară parte din anturaj.

— Nu stau mult, iubito! îi strigă Sașenkăi.

Beria o sărută pe gură cu buzele lui groase ca niște cârnați.

— I-ați plăcut, spuse cu puternicul lui accent mingrelian. Bravo! Are gusturi bune Șeful. Și mie îmi plăceți!

Satinov plecă ultimul, după ce verifică dacă urcaseră toți șefii în automobile. Portierele se trântiră, cauciucurile scrâșniră, nori de praf și gaze de eșapament învăluiră livada scăldată în lumina lunii, Buick-urile și ZIS-urile accelerară și dispărură pe aleea care ieșea la șosea.

— Uf, Saşenka! spuse Satinov. Trăiască pernițismul! Sărut-o pe adorabila mea finuță!

Sleită de puteri, Saşenka îl sărută pe Satinov. Acesta urcă în ultimul automobil şi plecă în trombă.

Bărbații în costume albe dispăruseră.

Rămasă singură în pridvor, Saşenka îşi înalță privirea la cer. Se arătau zorii. Întrebându-se dacă nu cumva visase, intră în casă şi se duse în camerele copiilor.

Carlo dormise tot timpul, dar îşi aruncase pijamaua cât colo şi acum zăcea gol în pat, cu picioarele pe pernă. Încă mai avea trupuşorul roz şi plin de cute al unui bebeluş. În brațe strângea un iepuraş de pluş. Saşenka scutură din cap de plăcere şi îi sărută fruntea catifelată.

Fulguleț dormea ca un îngeraş în camera ei roz, cu mâinile pe pernă, de o parte şi cealaltă a capului. Afurisita de perniță era pe pieptul ei gol. Saşenka zâmbi. Până şi tovarăşului Stalin îi plăcuse Pernița. Ce noapte ciudată fusese.

8

Stalin şedea pe scaunul din mijloc, dintre bancheta din față şi cea din spate a noii lui limuzine ZIS. Beria era în spate, împreună cu Egnataşvili, iar în față, lângă şofer, şedea Vlasik, garda lui de corp principală. Ceilalți veneau cu alte automobile.

— La Kremlin, tovarăşe Salkov, îi spuse Stalin cu un ton prietenos şoferului. Cunoştea numele şi situația tuturor şoferilor şi gărzilor sale de corp, se purta întotdeauna amabil cu ei, iar ei, la rândul lor, îi erau devotați.

— O luăm pe Arbat.

— Am înțeles, tovarășe Stalin, răspunse șoferul.

Stalin își aprinse pipa. Goneau pe șosele mărginite de mesteceni și molizi, copaci înfloriți străluceau sub razele lunii. Ieșiră în șoseaua spre Mojaisk și o luară apoi pe strada Dorogomilov.

— E o femeie sovietică vrednică această Sașenka, îi spuse Stalin după un timp lui Beria, dumneavoastră ce spuneți, Lavrenti Pavlovici? Și Vania Palițîn e un om vrednic.

— Sunt întru totul de acord, răspunse Beria.

Coloana de automobile trecu peste Podul Borodino, cu taurii săi de piatră, coloanele și obeliscurile sale și se apropia acum de Piața Smolensk.

— Sașenka știe să danseze, spuse gânditor Egnatașvili, care nu era un politician, ci un om care trăia pentru sport, mâncare, cai și femei.

— Și mai știe să și editeze, glumi Stalin, deși fițuica aceea nu prea e o revistă serioasă. Dar sunt importante și tâmpeniile astea despre gospodărit. Femeile sovietice trebuie să cunoască asemenea lucruri, continuă el în timp ce coborau pe strada Arbat.

— Dar ce familie! Încă se mai văd urmele originii ei burgheze — știați că a fost la Smolnîi? Dar măcar nu ne plictisește cu lecții stupide ca nevasta lui Molotov. Își vede de casă, face prăjituri, crește copii, lucrează pentru Partid. A devenit o femeie sovietică de treabă.

— Întru totul de acord, tovarășe Stalin, încuviință Beria.

— Cred că e a zecea oară când văd *Volga, Volga*, spuse Stalin. Pentru mine, de fiecare dată când văd filmul acesta e o sărbătoare! Cred că-l știu pe de rost.

— Și eu, spuse Beria.

Se apropiau de Kremlin pe străzi late şi pustii, flancaţi din toate părţile de automobilele cu personalul de securitate. Turnurile sângerii ale fortăreţei medievale se iviră în faţa lor, poarta se deschise încet, pregătită să-i înghită. Santinelele salutară. Roţile se învârteau huruind pe pavaj.

— Ivan cel Groaznic a umblat pe aici, spuse Stalin încet.

Locuia aici de peste douăzeci de ani, mai mult timp decât locuise în casa mamei lui sau decât petrecuse la Seminar. Stalin se întoarse spre Beria, care moţăia.

— Spuneţi-mi, Lavrenti Pavlovici, rosti tare şi arătă cu pipa spre Beria, care se trezi tresărind. Unde e tatăl Saşenkăi, capitalistul Zeitlin? Îmi amintesc că l-am dat afară. E prin vreunul din lagărele dumneavoastră sau a fost împuşcat? S-ar putea afla cumva?

9

— Îmi place articolul „Cum se dansează foxtrotul", spuse Saşenka de la masa ei de scris în formă de T, în timp ce studia şpalturile. Vă place şi dumneavoastră, tovarăşi?

Trecuseră două zile şi acum se afla din nou la sediul revistei *Soţia sovietică şi gospodăria proletară* din strada Petrovka. Pe pereţi atârnau portrete ale lui Stalin, Puşkin şi Gorki, pe birou era fotografia lui Vania în uniformă, la parada de 1 Mai de anul trecut, împreună cu Fulguleţ şi Carlo, iar pe o masă din colţ, un singur telefon de bachelită gri şi un seif foarte mic, tot gri. Dimensiunea seifului, numărul de telefoane, precum şi calitatea portretului lui Stalin erau indiciile puterii. Biroul Saşenkăi era unul mai degrabă modest.

— Trebuie să ne distrăm cititoarele, nu încape îndoială, tovarășă redactor-șef, spuse Klavdia Klimova, adjuncta Saşenkăi, o femeie cu nasul ascuțit și ochii bulbucați, care purta de regulă oribilele articole ale Fabricii de Confecții din Moscova. Dar n-ar fi bine să luăm în considerare și aspectele de clasă ale foxtrotului?

Saşenka stăpânea acest joc. Ea credea realmente în misiunea revistei ei și o lua în serios. Poate nu se dezmeticise încă bine după agitația petrecerii de 1 Mai, dar cunoștea regulile: Nu vorbești niciodată despre șefi și în niciun caz despre Marele Stăpân. Și totuși, spera să se afle cumva. Și-ar fi dorit ca ceilalți trei redactori și Klavdia să știe cine îi vizitase pe Paliții în ziua de 1 Mai! În fond, tovarășul Stalin își exprimase prețuirea față de ea și munca ei, de ce să nu împărtășească acest lucru tovarășilor ei? De câteva ori îi stătu pe limbă să le spună, dar se sfii totuși să rostească toate acele nume importante... Reveni la foxtrot și jazz dance.

— Toată lumea e de acord cu tovarășa redactor-șef adjunct? Supunem la vot?

Toți cinci ridicară mâinile.

— Decidem, așadar, să publicăm încă un articol despre jazz dance ca expresie a asupririi negrilor de către capitaliștii americani? Klavdia, doriți să scrieți chiar dumneavoastră articolul sau vă gândiți la un alt autor? Dar fotografiile? Tipărim imaginea unor dansatori profesioniști sau trimitem, într-o seară, un fotograf la Metropol?

Redactorii conveniră asupra dansatorilor profesioniști, fiindcă la Metropol se aflau uneori și persoane neconforme. Ședința se încheie. Saşenka scoase un pachet de țigări Herțegovina Flor, își aprinse una și oferi pachetul celorlalți. Toți patru își aprinseră câte o țigară.

— Ştiţi că Utiosov şi Tsfasman au cântat la noi acasă, la petrecerea de 1 Mai? spuse Saşenka, nemaiputând să se abţină de la puţină lăudăroşenie inofensivă.

Se lăsă o tăcere penibilă, care o făcu pe Saşenka să regrete cele spuse.

— Ar fi dispuşi să ne acorde un interviu? întrebă Klavdia.

— Nu am avut ocazia să-i întreb chiar atunci, răspunse Saşenka, suflând pe gură fumul albastru. Dar am să mă mai gândesc.

În clipa aceea se auzi o bătaie în uşă. Galia, secretara Saşenkăi, se ivi în prag.

— Un scriitor doreşte să vă vorbească.

— Aveam întâlnire cu el?

— Nu, dar e foarte arogant. Zice că veţi şti despre cine este vorba şi că doreşte să-şi ceară scuze.

Saşenka simţi un gol în stomac, ca atunci când treci prea repede cu automobilul peste coama unui deal.

— Probabil e Benia Golden, spuse şi făcu din mână un semn de refuz. Câtă impertinenţă! E un om foarte bădăran. Spune-i că nu am timp de el, Galia.

— Benia Golden? se miră singurul lor redactor de sex masculin, Mişa Kalman. Se ridicase să plece, dar acum îşi puse servieta la loc pe masă. Vrea să scrie pentru revistă?

— Dar pe *el* de unde îl cunoaşteţi? întrebă Klavdia cu un ton aproape acuzator şi ochii holbaţi. Continua să şadă şi, când trase din ţigară, plescăi din buze.

— Nu îl cunosc. A venit şi el la dacea noastră, la sfârşit de săptămână.

— Ce petrecere trebuie să fi fost, comentă redactorul-şef adjunct, care purta un sarafan maro, ca un sac. Utiosov, Tsfasman – până şi Golden.

Saşenka regreta că se lăudase cu lista ei de oaspeţi. Se întoarse spre Galia.

— Nu vreau să-l primesc. Stabileşte tu cu el o altă dată. În afară de asta, am auzit că şi-a cam pierdut inspiraţia. N-a mai scris nimic de doi ani. Spune-i să plece, Galia.

— Bine, tovarăşă.

— Ba nu, staţi puţin, interveni Mişa Kalman cu un glas ascuţit şi întrebător.

Galia le întorsese deja spatele.

— Spune-i, Galia, insistă Saşenka.

Galia dădu să iasă.

— Staţi puţin! spuse Kalman. Eu sunt un mare admirator al scrierilor lui. Avem atât de rar ocazia să publicăm scriitori de calibrul lui. *Carpe diem!*

Ochii bulbucaţi ai Klavdiei, care aminteau de un imens rac roşu, se întoarseră spre Saşenka.

— Îngăduiţi să primeze individualismul în detrimentul colectivului? întrebă Klavdia.

Saşenka realiză că era primejdios să mai insiste pe antipatia ei faţă de Benia Golden. Fiindcă încă se mai afla sub impresia măreţiei lui Stalin, simţi imboldul de a se arăta generoasă. Reacţionase poate puţin exagerat la petrecere? Benia nu fusese poate chiar atât de necuviincios?

— Aşteaptă o clipă, Galia, spuse Saşenka în cele din urmă, iar Galia, care începuse să chicotească, rămase iarăşi pe loc. Tovarăşi, haideţi să decidem dacă dorim să publicăm un articol al lui Benia Golden în *Soţia sovietică şi gospodăria proletară*.

Klavdia aduse în discuţie faptul că Golden participase împreună cu Ehrenburg, Babel şi alţii la Congresul

Scriitorilor de la Paris din 1935 şi că fusese implicat în organizarea Centenarului Puşkin în 1937.

— Povestirile lui sunt memorabile, spuse Kalman şi îşi ciufuli buclele cărunte, în timp ce făcu elogiul textelor lui Golden despre Războiul Civil din Spania.

Saşenka îşi aminti că unii dintre generalii pe care îi cunoscuse Benia fuseseră demascaţi ca Duşmani ai Poporului şi executaţi în anii 1937–1938. Protectorul lui, Gorki, murise şi mulţi alţi scriitori fuseseră executaţi.

— Dar de ce n-a mai scris Golden nimic în ultima vreme? întrebă ea cu voce tare. E o formă de protest împotriva Partidului sau a primit vreo „directivă" de la Secţia de Cultură din Piaţa Veche?

— Am să-i telefonez lui Fadeev la Uniunea Scriitorilor, spuse Klavdia, şi lui Jdanov la Comitetul Central. Am să sondez puţin terenul.

— Propunerea se acceptă. Ce ai dori, Klavdia, să scrie Golden?

— Ar putea scrie oare despre Fabrica Bolşevică de Prăjituri, care a făcut, cu ocazia zilei de naştere a tovarăşului Voroşilov, cel mai mare tort de ciocolată din lume, în formă de tanc? Golden i-ar putea intervieva pe muncitori şi sublinia ingeniozitatea cu care au făcut tunul din pandişpan şi napolitană...

Fabrica Bolşevică de Prăjituri era frecvent menţionată în paginile revistei, dar gândul la reacţia lui Benia, când i se va propune să scrie despre un tort de ciocolată, oricât de măreţ şi marţial ar fi fost acesta, o făcu pe Saşenka să-şi încreţească fruntea.

— Ori să scrie articolul despre dans? propuse Klavdia. Sub atenta mea supraveghere.

— Tovarășă, ați avut chiar dumneavoastră o idee mai bună, spuse Sașenka. Vă mai amintiți? Activitatea Comitetului nostru de Femei? Ați propus atunci un articol despre orfelinatul pentru copiii Dușmanilor Poporului!

— O poveste mișcătoare despre reconcilierea claselor sociale și remodelarea identității, spuse Klavdia.

— Cred că acesta este articolul potrivit pentru un scriitor serios, nu-i așa? Vom trata subiectul pe larg, va fi articolul principal, cinci mii de cuvinte. Am auzit că este un loc minunat, de unde mulți copii sunt înfiați de familii sovietice iubitoare. Deci, tovarăși, să îi cer să scrie despre Orfelinatul Felix Dzerjinski pentru Copiii Trădătorilor de Patrie?

Sașenka era obosită. Se făcuse ora șapte seara. Carlo o trezise la șase dimineața, când se cățărase la ea în pat. Afară, orașul era scăldat în lumina roșiatică a unei seri de mai. În pofida Cincinalului și a șantierelor de pe tot cuprinsul orașului, Moscova avea încă o atmosferă oarecum provincială. Străzile erau aproape pustii, nu circulau decât puține automobile. Căruța trasă de un cal a unui zarzavagiu cobora în tropot de copite strada Petrovka.

— Vă mulțumesc, tovarăși! spuse Sașenka. Decizia a fost adoptată.

Redactorii părăsiră biroul.

— Galia?

— Decizia finală, tovarășă? glumi Galia, al cărei cap se ivise în ușă.

— Poftește-l înăuntru și după aceea poți să te duci acasă!

O clipă mai târziu își făcu apariția în biroul Sașenkăi Benia Golden.

— Nu pot sta de vorbă în morga asta birocratică de stropitori de cerneală, exclamă Benia cu glasul lui dogit.

Afară adie un vânticel atât de plăcut, de-ţi vine să cânţi! Hai cu mine!

Mai târziu, mult mai târziu, când va avea tot timpul din lume pentru a-şi reaminti, Saşenka va şti că în momentul acela începuse totul. Cu sângele vâjâindu-i în urechi, porni după Benia în direcţia ascensorului, dar se opri în loc.

— Am uitat ceva pe birou, Benia. Mă întorc imediat! Scuze!

Îl lăsă să aştepte în hol şi alergă înapoi, în biroul ei. Cu degetele lipite de buze, îşi plimbă privirea peste masa de scris, fotografiile cu Vania şi copiii, telefonul, şpalturile, toate lucrurile şi persoanele care îi erau importante. Îşi spuse că acest bărbat înfumurat nu-i putea aduce nimic bun. Era bădăran, arogant, prefăcut şi îi lipsea spiritul partinic (nici măcar nu era membru de Partid) — şi nu avea suficient respect faţă de viaţă. Mai bine ar fi fost să nu-l însoţească.

Şi totuşi, conştientă de implicaţii, dar în mod ciudat incapabilă să se abţină, Saşenka se răsuci pe călcâie şi se întoarse la Benia Golden.

10

— Aceasta este una din rarele ocazii când nimeni nu ştie unde ne aflăm, spuse Benia Golden, în timp ce se plimbau prin Grădina Alexandrovski, dedesubtul turnurilor crenelate ale Kremlinului, care se ridicau în înaltul cerului roşiatic.

— Ştii, uneori îmi pari foarte naiv pentru un scriitor, replică Saşenka tăios, cu gândul la comentariile lui prosteşti

din grădina casei ei de vacanță. Suntem doi oameni cunoscuți și tocmai ne plimbăm prin cel mai celebru parc al orașului.

— Așa este, dar nu ne urmărește nimeni.

— De unde știi?

— Fiindcă eu nu am spus nimănui că vin la redacția ta și tu nu ai spus nimănui că vom face o plimbare prin oraș. Eu plecasem acasă, la nevastă-mea, tu, acasă la tine, în strada Granovski, la soțul tău. Prin urmare, nimeni nu a avut vreun motiv să te urmărească pe tine sau să mă urmărească pe mine. Colegii tăi cred că stăm de vorbă în biroul tău despre un eventual articol. Dacă le-ar păsa de noi, Organele ar presupune că mergem acasă, ca în fiecare zi.

— Numai că noi nu mergem acasă.

— Exact, Sașenka, dacă-mi permiți să-ți spun așa. Oricum nu m-ar recunoaște nimeni cu chestia asta pe cap.

Benia își ridică șapca albă de pe cap și făcu o plecăciune.

— Păi, acum nimeni nu s-ar mai îndoi că ești chiar tu, spuse ea și se uită la șuvițele blonde și țepoase de pe capul lui cu început de chelie.

— Uită-te în jurul tău. Astă-seară, Moscova toată a ieșit la plimbare. Nu vrei să scapi și tu o dată de obligațiile tale? Doar un ceas.

Sașenka oftă:

— Doar un ceas.

Boarea călduță îi mângâia pielea, îi umfla și încrețea rochia albă, din bumbac răcoros, iar ea se simțea la fel de ușoară și nepăsătoare ca o velă în bătaia vântului. Golden își iuți pașii și vorbele, încât Sașenka abia mai reușea să îl urmeze în pantofii ei cu toc.

Se gândi la obligaţiile ei. Avea un soţ conformist, muncitor şi de succes, şi doi îngeraşi de copii neastâmpăraţi, care plesneau de sănătate şi fericire. Aveau două locuinţe, noua dace şi imensul apartament din clădirea roz, cunoscută drept a Cincea Casă a Sovietelor, aflată în strada Granovski, în apropierea Kremlinului. Aveau personal de serviciu: Carolina, bucătăreasa şi dădaca, Razum, şoferul, grădinarul, argatul. Îi mai aveau pe părinţii lui Vania, care locuiau în acelaşi apartament cu ei şi le dădeau mari bătăi de cap, în special mama lui Vania, care şedea toată ziua în curte şi trăncănea cu o voce primejdios de sonoră. Se gândi la funcţia importantă şi solicitantă a lui Vania şi la propriile ei obligaţii în cadrul Comitetului de Femei şi al Comitetului de Partid. Amândoi aveau o viaţă agitată, contribuiau la clădirea lumii lor socialiste, trecuseră printr-o perioadă de mare mâhnire şi tragedie, în care mulţi fuseseră înghiţiţi de valurile Revoluţiei, iar acum războiul era iminent. În noaptea aceea, ca în mai toate nopţile, Vania avea să lucreze până în zori – toţi făceau aşa, respectând ritmul nocturn de muncă al Stăpânului. Vania îi povestise că toţi cei aflaţi în funcţii de conducere aşteptau la birourile lor să sune telefoanele care aveau linie directă cu Kremlinul şi să li se spună: „Şeful a părăsit Colţişorul şi se îndreaptă spre Dacea Apropiată."

Acum se pregătea ceva măreţ. După München, Stalin îşi schimbase politica externă – şi miniştrii. Era un eveniment de mare importanţă pentru viitorul Europei, dar mai însemna şi că Vania era ocupat cu schimbările din cadrul Comisariatului Poporului pentru Afaceri Externe.

Ca întotdeauna când avea să-i împărtăşească un secret, Vania o trăsese pe Saşenka deoparte în grădina casei lor.

— Litvinov a ieșit, Molotov a intrat. Voi avea de lucru câteva zile, o anunțase.

Sașenka știa ce însemna acest lucru: că nu îl va mai vedea pe Vania nici măcar noaptea și că ea nu avea voie să sufle nimănui vreun cuvânt. Între timp, părinții lui Vania aveau grijă de Fulguleț și Carlo în apartamentul din strada Granovski.

Sașenka, simțindu-se deodată lipsită de orice grijă în compania lui Benia, se opri și făcu o piruetă, ca o fetiță.

— Doar un ceas. Pot dispărea vreme de un ceas. Ce idee încântătoare!

Cuvintele ei sunară cumva necuviincios de excentrice, deloc tipice pentru ea, iar în clipa următoare și-ar fi dorit să le retragă.

— Ai fost membră de Partid încă înainte de Revoluție, nu-i așa, tovarășă Vulpe Polară? întrebă Benia. Înseamnă că te pricepeai să scapi de urmărirea agenților Ohranei. Deci, suntem urmăriți?

Sașenka scutură din cap.

— Nu. Organele noastre nu se pricep la fel de bine la supraveghere ca Ohrana.

— Ai grijă, tovarășă redactor-șef! Nu vorbi fără judecată!

Sașenka pricepu că o tachinează.

— Dar am sentimentul că în tine pot avea încredere.

— Poți avea, fii sigură de asta, spuse Benia. Nu e minunat să poți scăpa uneori de obligațiile tale și să nu te mai gândești decât la tine?

— Noi, comuniștii, nu facem asta niciodată, obiectă ea. Nici noi, mamele, nu ne putem permite...

— Of, Doamne, mai taci odată și încearcă. Timpul trece atât de repede.

Saşenka amuţi, dar era uimită şi capul parcă i se învârtea.

Înconjurară Kremlinul. În amurg, Marele Palat era o splendoare de sticlă şi aur. Trecură pe lângă Casa Guvernului, clădirea labirintică, de un modernism sumbru, de pe cheiul râului Moskva, unde locuiau Satinov, Mendel şi mulţi alţi înalţi funcţionari, unde atâţia fuseseră arestaţi în perioada neagră, unde lifturile gemuseră noapte de noapte sub povara celor pe care NKVD-iştii îi duceau în dubele lor întunecate, numite „ciori negre". Pe străzi nu mai circulau acum decât vreo două căruţe, o bătrână vindea într-un chioşc nişte piroşti unsuroase.

Moscova, gândi Saşenka, numită cândva, datorită numeroaselor sale biserici, „Oraşul celor o mie de turle", este un loc mohorât. Tovarăşul Stalin îl va face mai frumos, îl va transforma într-o capitală demnă de proletariatul lumii, dar deocamdată era parţial grandios, parţial un conglomerat de sate – şi în rest, numai şantiere. Saşenka avea unul din atacurile periodice de nostalgie după oraşul ei natal: Sankt Petersburg – sau Leningrad, cum se numea acum, leagănul Revoluţiei.

Te iubesc, creaţie a lui Petru, rosti ea în gând, citându-l pe Puşkin.

— Ţi-e dor de Piter, nu-i aşa? o întrebă Benia din senin.

— De unde ştii?

— Îţi citesc gândurile, nu ţi-ai dat seama?

Ba da, îşi dăduse seama şi lucrul acesta o tulbura. Se opriră pe Podul de Piatră şi îşi îndreptară privirile spre Marele Palat şi spre râul Moskva, în care se oglindea imaginea întregului oraş, cu toate micile sale detalii.

— Vrei să dansezi cu mine? întrebă Benia şi o prinse de mână.

— Aici?

Saşenkăi i se încreţi pielea pe braţe şi picioare.

— Da, aici.

— Eşti cel mai nebun om pe care-l cunosc.

Se simţea iar ameţită, tânără, nesăbuită şi o furnica pielea acolo unde o atinse el, când o luă în braţe, convins că nu avea să-i reziste, şi o învârti o dată şi încă o dată şi o mişcă înainte şi înapoi, cântând tot timpul cu accent american şi fără nicio notă falsă o piesă a lui Glenn Miller.

Când se desprinseră unul din braţele celuilalt, Saşenka avu senzaţia că trupul lui i-a lăsat pe burtă, acolo unde se lipise de ea, o amprentă ca o arsură. Deodată, observă că pe pod se mai afla o pereche. Cei doi nu reacţionară în niciun fel când Saşenka şi Benia se apropiară. Erau tineri, el purta uniforma Armatei Roşii, ea, un halat alb peste o rochie cu o despicătură laterală. Era probabil una din vânzătoarele de la alimentarele din strada Gorki. Se sărutau lacom, cu gurile larg deschise şi limbile ca ale unor pisici care lipăie lapte. Aveau feţele lucioase şi ochii închişi, şuviţe din părul ei des, de culoarea inului, se prindeau între dinţii lui, mâinile lui urcau pe coapsele ei, degetele ei umblau la şlițul pantalonilor lui.

Saşenka era dezgustată. Îşi aminti perechea care se îmbrăţişase pe strada ei în timpul Revoluţiei şi pe Gideon cu contesa Loris în faţa Hotelului Astoria – şi totuşi, nu-şi putea desprinde privirea de la cei doi. Înăuntrul ei simţi o erupţie de pasiune sălbatică, o dorinţă atât de puternică, încât nu se mai recunoscu, atât de străină era aceasta de firea ei, atât de neobişnuită. Ceva se contractă cu atâta intensitate în trupul ei, încât Saşenka se temu că avea dureri de burtă fiindcă îi venise menstruaţia înainte de termen.

Benia o conducea de-a lungul cheiului cu o nonşalantă siguranţă de sine. Acum nu mai vorbea, se mulţumea să cânte romanţe vechi şi cântece ţigăneşti:

Ah, acei ochi negri care m-au fermecat,
Cum aş putea să-i uit,
Îmi ard privirea,
Ochi negri, ochi pătimaşi, ochi arzând de iubire, cât vă iubesc, cât mă tem de voi.
V-am văzut întâia oară într-un ceas nefericit...

Când termină de cântat, luă mâna ei în a lui, întâi ca din întâmplare, pe urmă o strânse mai tare şi ea, când îşi dădu seama, nu mai încercă să şi-o retragă.

Flirtează cu mine într-o manieră neobrăzată şi primejdioasă, îşi spuse Saşenka. Oare nu ştia cine era ea? Nu pricepea cu ce se ocupa soţul ei? Eu sunt comunistă, cred în Partid, gândea Saşenka, şi sunt o femeie măritată, cu doi copii. Şi totuşi, în noaptea aceea caldă, după douăzeci de ani de disciplină şi luptă pentru supravieţuire, după trei ani de teroare şi tragedie, când mii şi mii de Duşmani fuseseră demascaţi şi lichidaţi, ea se trezise, din senin, prinsă într-un vârtej de nebunie, în compania acestui evreu galiţian, scund şi plesuv, care o luase prin surprindere cu paşii lui frivoli de dans, cu ochii lui albaştri şi acele cântece necuviincioase.

Benia o ajută să coboare cele câteva trepte de piatră care duceau la malul râului, pe un chei ascuns.

— Aici nu ne vede nimeni! repetă Benia şi se aşezară pe trepte, în imediata apropiere a apei.

În mod obişnuit, apa era murdară şi tulbure, dar în seara aceea era presărată cu diamante care reflectau

lumina pe fețele lor, poleindu-le cu purpură și bronz, făcându-i să se simtă întineriți. Un curent traversă trupul Saşenkăi, o senzație de aripi fâlfâind. Soțul ei era pasional în pat, Saşenka îi născuse doi copii, dar așa ceva nu trăise niciodată.

— Ai mai făcut asta în adolescență? o întrebă Benia, care continua după toate aparențele să-i citească gândurile.

— Niciodată. Eu am fost un copil cuminte și o bolșevică foarte serioasă...

— Nu te-ai întrebat niciodată despre ce se cântă în romanțe?

— Le-am considerat întotdeauna niște prostii.

— Ei, bine, spuse el, meriți și tu să petreci o oră în lumea romanțelor.

— Ce vrei să spui? întrebă ea, privindu-i buzele, ceafa arsă de soare, ochii care parcă o străpungeau.

Benia îi oferi ultima lui țigară egipteană, o Stea a Egiptului cu filtru aurit – și o întoarse în timp cu mai bine de douăzeci de ani. Îi aprinse țigara cu o brichetă argintie cu benzină și o îndemnă să guste din sticla lui de buzunar. Saşenka se așteptase la votcă, dar când luă o sorbitură, o licoare dulce îi ameți simțurile.

— Ce naiba e asta?

— Un nou cocteil american, răspunse el. Manhattan.

Băutura i se urcă Saşenkăi instantaneu la cap — dar, în același timp, se simțea mai trează decât oricând.

O barjă imensă, ruginită și lăsată adânc în apă, care transporta un munte de cărbune sau minereu, trecu huruind prin fața lor. Barcagiii își petreceau timpul fumând și bând. Unul cânta la o chitară, altul la un acordeon. Dar când o zăriră pe Saşenka șezând pe trepte, cu pălăria ei albă cu boruri late, în rochia brodată cu mărgele și

strânsă pe coapse, cu ciorapii albi şi lucioşi, care reflectau unduirile apei, începură să strige şi să arate spre ea.

— Ia uitaţi-vă la ea! Ce mândreţe de femeie!

Saşenka le făcu semn cu mâna.

— Trage-i-o, omule! Sărut-o pentru noi! Fir-ai tu să fii de norocos! strigă unul dintre bărbaţi.

Benia sări în picioare şi îşi smulse ca un dansator şapca de pe cap.

— Cine? Eu? le strigă înapoi.

— Sărut-o, omule!

Benia ridică din umeri, ca şi cum şi-ar fi cerut scuze.

— Nu-mi pot dezamăgi publicul, spuse el şi, înainte ca Saşenka să mai apuce să protesteze, o sărută. Ea se împotrivi o secundă, dar apoi cedă, spre propria ei mirare.

— Ura! Sărut-o pentru noi! jubilau barcagiii.

Saşenka pufni în râs în gura lui Benia. El îşi împinse limba între buzele ei şi apoi mai adânc, atât de adânc, încât ea gemu şi închise ochii. Un lucru era cert: nimeni n-o mai sărutase *aşa*.

Înainte, Saşenka nu şi-ar fi putut imagina una ca asta. În timpul Războiului Civil fusese tânără, dar pe atunci era cu Vania, iar Vania nu era genul de bărbat care să sărute aşa. Nici ea nu-şi dorise niciodată ca el s-o sărute astfel: La început, fuseseră doar camarazi, el avusese grijă de ea imediat după sinuciderea mamei ei, lucraseră împreună în timpul Revoluţiei din octombrie 1917 şi după aceea ea călătorise prin ţară cu trenurile Agitprop şi el cu Armata Roşie, în calitate de comisar. Pe urmă se reîntâlniseră la Moscova. Dar pe atunci nimeni nu avea timp pentru amoruri. Se mutaseră într-un apartament împreună cu alte câteva perechi tinere, lucraseră zi şi noapte şi se hrăniseră cu biscuiţi şi ceai de morcovi. Saşenka rămăsese

aceeași bolșevică virtuoasă — și nici nu voia să fie altfel. De mama ei obsedată de sex își amintea întotdeauna cu repulsie și părere de rău. Dar acest galițian impertinent, acest Benia Golden, nu avea nicio inhibiție. Îi lingea buzele, îi gâdila fruntea cu nasul, îi inhala mirosul de parcă ar fi fost tămâie — și plăcerea acestor lucruri mărunte o uimea pe Sașenka!

Când deschise ochii, avu senzația că dormise o veșnicie. Barja se îndepărtase, dar Benia continua să o sărute. Locurile tainice ale trupului ei se înfioraseră. Își schimbă stânjenită poziția, dar de fiecare dată când se mișca, își simțea șalele grele și lichide. Avea aproape patruzeci de ani — și era pierdută.

— Știi, eu nu fac așa ceva, îi spuse în sfârșit lui Benia, gâfâind.

— Dar de ce naiba nu faci așa ceva? Că ești foarte pricepută.

Mi-am pierdut probabil mințile, își spuse Sașenka și se aplecă spre el, îi prinse capul între mâini și începu să îl sărute la rândul ei așa cum nu mai sărutase pe nimeni.

— Vreau să știi, Benia, că îmi plac foarte mult povestirile tale. Când le-am citit, am plâns...

— Și mie îmi plac pistruii ăștia ai tăi, de o parte și de cealaltă a nasului... Și buzele astea, Dumnezeule mare, care sunt tot timpul întredeschise, de parcă ți-ar fi tot timpul foame, spuse Benia și o sărută din nou.

— Dar de ce nu mai scrii?

— Mi-a înghețat cerneala.

— Nu fi caraghios.

Cu o mișcare bruscă, Sașenka îi depărtă fața de a ei și îl apucă de bărbie.

— Nu cred că nu mai scrii. Cred că scrii pentru sertar.

Benia rămase cu privirea aţintită asupra malului opus, acolo unde străluceau în apă luminile magnificei Ambasade Britanice.

— Eu sunt scriitor. Un scriitor trebuie să scrie, altfel moare. Dacă nu aş scrie, m-aş sfriji şi aş putrezi. Şi atunci, traduc articole din ziare socialiste şi lucrez la scenarii de film. Dar şi izvoarele astea au cam secat. Nu mai am niciun sfanţ, dar mi-a rămas apartamentul din Casa Scriitorilor.

— De ce nu ai rămas la Paris?

— Eu sunt rus. Fără patria mea nu însemn nimic.

— Şi la ce lucrezi acum?

— La tine.

— Scrii despre poliţia secretă şi despre cei din fruntea Partidului, nu-i aşa? Scrii de mână noaptea şi ascunzi foile sub saltea. Sau acasă la vreo fată din suburbii? Eu sunt doar material pentru lucrarea ta? Te foloseşti de mine ca să poţi privi în interiorul lumii noastre?

El oftă şi se scărpină în cap.

— Noi toţi, scriitorii, lucrăm la ceva secret, care ne ţine în viaţă şi ne dă speranţă, deşi ştim că nu îl vom putea publica niciodată. Isaac Babel scrie în secret, Mişa Bulgakov scrie un roman despre Diavol la Moscova. Dar nimeni nu îi va citi niciodată. Nici pe mine nu mă va citi nimeni.

— Ba da, eu. Îmi dai voie să citesc ce scrii? El scutură din cap. Nu ai încredere în mine?

— Îmi doresc să am încredere în tine, Saşenka. Mi-ar plăcea să îţi arăt romanul acesta, de care nu ştie nimeni, nici măcar nevastă-mea şi, dacă ţi l-aş arăta ţie, aş avea măcar o singură cititoare, o frumoasă cititoare şi m-aş simţi din nou artist, nu scribăreţul secătuit al acestor vremuri în care toţi ne-am transformat în nişte canibali.

Benia își feri privirea și Sașenka, deși nu-i vedea ochii, era sigură că i se umpluseră de lacrimi.

— Haide să facem un pact, spuse ea și îi luă mâinile într-ale ei. Poți să ai încredere în mine, poți să-mi arăți romanul tău. Și eu am să fiu cititoarea ta. În schimb, dacă îmi juri că n-ai să mă rănești niciodată, că n-ai să trădezi această încredere, am să-ți îngădui să mă mai săruți și altă dată, în amurg, pe malul râului Moskva.

El dădu din cap și rămaseră așa, ținându-se de mâini, cu chipurile strălucind în noaptea de vară ca măștile faraonilor. În spatele ei, Sașenka auzi țipetele și apoi bătăile din aripi ale unei perechi de lebede, care ateriză cu un foșnet lin pe suprafața încrețită a apei.

Sașenka nu-și amintea să mai fi fost vreodată atât de fericită de tot ce i se întâmpla.

11

Benia o ajută pe Sașenka să urce treptele dinspre chei și porni în direcția Hotelului Metropol. Ea șovăi o clipă, când ușierul în livrea și cu joben le deschise ușa, dar Benia știa că și ea își dorea la fel de mult ca el să danseze.

Lui Benia îi plăcea atmosfera din Metropol. Orchestra de jazz continuase să cânte chiar și în perioada Marii Terori și el dansa în ritmul asurzitor al trompetelor și saxofoanelor, pentru a scăpa de grijile care-i împovărau sufletul. Înainte de 1937, hotelul fusese plin de străini însoțiți de rusoaice tinere, în rochii de seară franțuzești, dar acum oamenii de afaceri, diplomații, jurnaliștii și delegațiile din străinătate stăteau separat. Înainte de a

începe măcelul, Gideon îl adusese uneori aici, pentru a cina în compania unor celebri scriitori străini. Aici îi întâlnise pe H. G. Wells, Gide şi Feuchtwanger. Aici îl ascultase pe protectorul lui, Gorki, vorbind scriitorilor de partid şi criticilor de teatru, precum Averbach şi Kirshon. Toţi dispăruseră, unul după altul! Elementele neconforme fuseseră lichidate! Dar el şi Saşenka supravieţuiseră ca printr-un miracol Terorii şi în seara aceea, Benia avea sentimentul că trebuie să sărbătorească faptul că încă mai erau în viaţă.

Când păşiră înăuntru, se găsiră pentru o clipă atât de aproape unul de celălalt, în pas unul cu celălalt, încât Benia văzu reflectându-se în ochii ei gri lemnul întunecat şi cromul lustruit al recepţiei. Dar de îndată ce ajunseră în foaier, observă cum Saşenka se retrage puţin din preajma lui. Pricepu că îşi făcea griji să nu fie recunoscută, dar uneori, ea îi aducea aici pe noii ei colaboratori, iar el tocmai primise însărcinarea de a scrie un articol pentru revista ei.

— Nu-ţi face griji, îi şopti Saşenkăi.

Un ospătar în frac îi conduse la o masă neagră, în stil art déco. În seara aceea, totul părea schimbat! Oglinzile scânteietoare, fumul care se înălţa, ca ceaţa pe un munte, în rotocoale albastre spre tavanul cu stucatură, reflectoarele de pe scenă, siluetele bărbaţilor cu părul tuns periuţă şi mustăţile îngrijite, luciul cizmelor, arcuirile pantalonilor de călărie ai ofiţerilor din Armata Roşie, ondulaţia permanentă a fetelor – toate acestea erau fără îndoială mai fermecătoare în seara aceea.

O fată în bluză albă, purtând o lanternă şi o tavă cu ţigări şi ciocolată, se înfiinţă înaintea lor. Fără să-şi ia ochii de la Saşenka, Benia cumpără un pachet de ţigări şi

o servi pe aceasta. Îi aprinse țigara cu bricheta lui argintie și pe urmă își aprinse și lui una. Nu-și spuseră niciun cuvânt, dar când ea îl privi, ochii ei îi amintiră de raza de lumină a unui far de pe un țărm prietenos. Fumul se încolăcea în cercuri frânte, de parcă și el ar fi vrut să rămână mereu în preajma ei. Întreg clubul de noapte gravita în jurul ei.

Lui Benia îi păru că Sașenka redevenise „femeia sovietică de cultură", distantă și calmă în rochia ei albă, dar buzele ei, mereu întredeschise, dând la iveală sclipirile dinților, tresăriră ușor când trase din țigară. Când închise ochii pentru o clipă, genele ei negre se desfășurară ca două mici evantaie pe pielea presărată cu fermecătoare arhipelaguri de pistrui. Luminile reflectoarelor aprinseră sclipiri roșcate în părul ei castaniu des. Benia ghici sub aparenta ei stăpânire de sine o ușoară tulburare. Și el era tulburat. În seara aceea, globul pământesc era parcă mai înclinat, se învârtea parcă mai repede.

Spectacolul urma să înceapă. Reflectoarele se ațintiră asupra fântânii arteziene din centrul sălii. Tobele băteau. Pe scenă nu se ivi în seara aceea orchestra lui Utiosov, ci o altă trupă de jazz cu trei trompetiști, un saxofonist și doi basiști, toți în costume negre cu gulere albe. Un amestec de New Orleans și Odessa, cu ritmuri lascive.

Benia comandă vin, votcă și gustări: icre negre, hering, pelmeni, dar în clipa următoare realiză că nu avea niciun ban la el.

— Eu comand, tu plătești, îi spuse Sașenkăi. Sunt falit!

Ea gustă din vinul georgian, iar el observă cum îi savurează aroma, cum înghite, cum oftează după ce și-a potolit setea – și până și aceste banale gesturi îi părură neasemuite. O trase în cele din urmă pe ringul de dans.

— O singură dată! spuse ea.

Conştient că e un dansator priceput de foxtrot şi tango, Benia dansă cu ea nu doar o singură dată. Deşi era mărunt şi subţire, o învârtea cu fermitate şi se mişca atât de uşor, de parcă ar fi zburat. Brusc avu senzaţia că nu mai au timp. Circumstanţele care le îngăduiseră să fie liberi în noaptea aceasta nu mai aveau poate să coincidă niciodată şi atunci, el trebuia să împingă totul la limită. O lipi aşadar de trupul lui şi ghici după respiraţia ei că şi ea era la fel de excitată ca el.

Dar Saşenka se dezlipi în grabă de el şi se aşeză la masă.

— Trebuie să plec acasă, îi spuse, după ce îşi reluă şi el locul lângă ea.

— Noaptea aceasta nu există în vieţile noastre, şopti el. Nimic din ce se întâmplă în noaptea aceasta nu s-a întâmplat vreodată. Ce-ar fi să luăm o cameră?

— Cum?! Ţi-ai pierdut minţile!

— Dar imaginează-ţi câtă bucurie am simţi.

— Dar cum vrei să închiriem noi o cameră aici? replică ea. Noapte bună, Benia.

Şi îşi înşfăcă poşeta.

— Aşteaptă.

Benia o prinse de mână pe sub masă şi, mizând totul pe o carte, îi aşeză mâna între picioarele lui.

— Unde naiba te crezi? se răsti ea şi îşi smulse mâna.

— Nu, spuse el. Uită-te la mine. Uite cum sufăr din cauza ta.

— Trebuie să plec în clipa asta.

Dar Saşenka nu plecă şi el citi în ochii ei mari efectul cutezanţei lui. Era ameţită, dar nu de la băutură.

— Dar nu ai deja o cameră închiriată aici, Saşenka? Pentru colaboratorii revistei tale?

Ea roși.

— Litfond-ul are închiriată camera 403, așa este, iar redacția *Soției sovietice* îi poate caza aici pe colaboratorii ei externi, dar ar fi ceva cu totul...

— Acum e ocupată?

Ochii Sașenkăi scăpărară de mânie și ea se ridică în picioare.

— Tu crezi că eu sunt o... *bummekeh*!

Sașenka se opri și el realiză cât de surprinsă era că folosise un cuvânt din copilăria ei, însemnând în idiș o femeie de proastă reputație.

— Nu o *bummekeh*, se grăbi el să o contrazică, ci cea mai fabuloasă *bubeleh* din Moscova! Sașenka pufni în râs. Nimeni nu o mai numise vreodată așa – păpușică – și Benia pricepu că împărtășeau, prin vechea lume evreiască din Zona de rezidență, un trecut comun, care le dădea un ciudat sentiment de apropiere.

— Camera 403, spuse el parcă pentru sine.

— *Bonsoir*, Benia. M-ai făcut să-mi descopăr laturi neștiute, dar acum e destul. Trimite-ne articolul până lunea viitoare.

Sașenka se răsuci pe călcâie și ieși din sală. Ușa batantă, din crom și sticlă, vibră în urma ei.

12

Sașenka râse de propria-i prostie. Ieșise pe ușa greșită, dar după o astfel de ieșire nu se mai putea întoarce în sală. Se așeză pe treptele cu covor roșu, care duceau la ascensoarele din spate ale hotelului și își aprinse o țigară

din pachetul ei de Herţegovina Flor. Prezenţa ei în acest spaţiu ascuns, aflat chiar în inima hotelului, îi păru nimerită. Nimeni nu ştia că ea se află aici.

Fără să mai stea pe gânduri, intră în liftul de serviciu şi urcă la al patrulea etaj. Traversă ca o somnambulă coridoarele igrasioase. Până şi în cel mai elegant hotel din Moscova mirosea îmbâcsit a clor, varză şi covoare putrezite. Era pierdută. Trebuia să se ducă acasă. Se temea că va da nas în nas cu bătrâna (o informatoare a NKVD-ului) care păzea de la masa ei etajul al patrulea, dar îşi aminti că, datorită faptului că urcase cu liftul de serviciu, o evitase.

Când ajunse în dreptul camerei 403, auzi paşi în urma ei. Era Benia. Saşenka descuie camera cu cheia pe care o avea mereu la ea, în calitate de redactor-şef, şi se năpustiră amândoi în mica încăpere care, dacă ar fi fost să o descrie (iar mirosurile acelea nu avea să le mai uite vreodată), semăna cu o capsulă etanşă de levănţică şi dezinfectant. Camera era cufundată în întuneric, cu excepţia sclipirilor roşietice fantomatice, din spatele geamului, ale stelelor electrice din vârfurile celor opt turnuri ale Kremlinului. Se prăbuşiră pe patul a cărui saltea era lăsată la mijloc şi ale cărui aşternuturi miroseau scârbos a ceea ce Saşenka identifică mai târziu drept cocteilul de spermă şi alcool caracteristic hotelurilor sovietice. Ea ar fi vrut să i se împotrivească, să-l certe, să protesteze, dar el îi cuprinse capul între mâini şi o sărută atât de pătimaş, încât Saşenka simţi cum îi traversează trupul o limbă de foc.

Mâinile lui îi traseră rochia de pe umeri. El îşi îngropă capul în adâncitura gâtului ei, apoi în părul ei şi îi vârî mâna între picioare. Îi dădu jos sutienul şi îi cuprinse sânii cu palmele, gemând de plăcere.

— Vinișoarele astea albastre sunt divine, șopti el.

În acel moment, nemulțumirea de o viață a Sașenkăi față de acea trăsătură urâtă a corpului ei fusese înlocuită de satisfacție. Benia îi lingea sânii, îi înconjura lacom sfârcurile cu limba. Pe urmă, dispăru sub rochia ei. Ea îl împinse de acolo, o dată, de două ori. Dar el revenea cu încăpățânare. Atunci îl lovi peste gură, destul de brutal, dar lui nu-i păsă.

— Nu, nu, nu acolo, te rog nu, nu...

Sașenka încerca să se ferească și închise rușinată ochii.

— Ești atât de frumoasă, spuse el.

Să fi fost adevărat? Da, insista el și o atingea cu limba. Nimeni nu-i mai făcuse așa ceva. Tremura, incapabilă să se mai stăpânească.

— Minunat! exclamă el.

Sașenka murea de rușine și își acoperi fața cu mâinile.

— Lasă-mă!

— Ia încearcă să te prefaci că nu se întâmplă nimic! îi sugeră el și își îngropă fața între picioarele ei.

Când ea îndrăzni în sfârșit să-și coboare privirea, el își ridică râzând ochii spre ea. Am un amant, îi trecu Sașenkăi prin minte, nevenindu-i să creadă. Voluptatea lui nestăvilită o fascina. Era ca prima oară cu soțul ei, singurul bărbat cu care mai făcuse dragoste, dar era cu totul altceva. De fapt, gândi ea, *acum* îmi pierd virginitatea, în brațele acestui clovn evreu, demonic și adorabil, atât de diferit de toți bolșevicii machiști din viața mea.

E nebun, gândi ea, când el reîncepu să o dezmierde. Am fost vreme de douăzeci de ani cea mai rațională femeie bolșevică din Moscova și acum mi-a luat mințile nimuricul ăsta!

Capul lui Benia se ivi de sub rochia ei.

— Uită-te! îi şopti el şi ea făcu întocmai.

Oare femeia asta era chiar ea? El dispăru iarăşi între picioarele ei şi îi făcu cele mai absurde şi minunate lucruri la îndoitura genunchilor, la muşchii inghinali, la urechi, la scobitura spatelui. Dar sărutările, numai sărutările lui, erau dumnezeieşti.

Saşenka pierdu orice simţ al timpului, locului şi bunei-cuviinţe. Benia o făcu să uite că era comunistă, o făcu să uite de ea pentru prima oară după douăzeci de ani – şi în sfârşit, începu şi ea să trăiască în acest prezent de o biruitoare voluptate.

13

Totul era cufundat în tăcere. Întinsă pe cearşafurile răvăşite, Saşenka deschise ochii, trezită parcă dintr-un somn adânc, ca după o inundaţie sau un cutremur. Mai erau oare în spatele geamului acele stele de pe turnurile Kremlinului sau fuseseră înghiţite de vârtejul dragostei lor? Treptat, revenea la realitate.

— Of, Doamne, oftă ea. Ce am făcut?

— Ţi-a plăcut, nu-i aşa? întrebă el.

Ea scutură din cap şi închise iar ochii.

— Uită-te la mine, o îndemnă el. Spune-mi cât de mult ţi-a plăcut. Altfel n-am să te mai sărut niciodată.

— Nu pot să spun.

— Atunci dă din cap.

Ea dădu din cap şi îşi atinse faţa iritată. Nu-i venea să creadă că în cămăruţa aceea întunecoasă din Metropol,

într-o noapte de mai din anul 1939, după Marea Teroare, ea trăise acel freamăt îmbătător al trupului ei.

Pe jos zăceau aruncate rochia și lenjeria de corp, dar sutienul îi rămăsese pe burtă; un ciorap era la locul lui, dar celălalt atârna deasupra lămpii, scăldându-le membrele într-o lumină arămie. Avea un gust sărat în gură și miresmele plăcerii și sudorii o făceau să se simtă amețită de bucurie.

Benia o sărută iar, întâi pe buze, pe urmă între picioare — locul acela era atât de sensibil acum, încât Saşenka tresări. Tremura și pe pântecul ei rotund se iviră broboane de transpirație. Îl trase apoi pe Benia sus, îl răsturnă și se așeză peste el, iar el intră din nou în ea. Erau ca două părți care se îmbinau perfect. De ce se simțea atât de bine în brațele lui? De ce părea un lucru atât de firesc?

Enormitatea celor petrecute o izbi ca un pumn. Îl înșelase pe bunul și inimosul Vania, soțul și prietenul ei de atâta vreme, tatăl copiilor ei. Îl iubea, dar febra aceasta năucitoare era un alt fel de iubire, ceva cu totul neobișnuit, opus iubirii confortabile cu care se deprinsese acasă la ea. Se spune că o femeie nu poate iubi doi bărbați odată, dar acum înțeleg că nu este adevărat, gândi Saşenka. Dar un fior de vinovăție coborî din gâtlejul ei și îi strânse inima.

— N-am făcut niciodată așa ceva, șopti. Pun pariu că toate îți spun același lucru, dar...

— Fiindcă tot ai adus vorba, află că în „Ghidul proletar sovietic al normelor de comportare în adulter", acesta este într-adevăr comentariul feminin tradițional în momentul acesta al primei întâlniri.

— Și, după... „Ghidul proletar sovietic al normelor de comportare în adulter", care ar fi răspunsul masculin corect?

— Eu ar trebui să spun acum, „Sigur, ştiu!", ca şi cum te-aş crede.

— Dar de fapt nu mă crezi.

— Ba da, eu chiar te cred.

— Şi cine este autorul acestei celebre culegeri de înţelepciune?

— Un anume B. Z. Golden.

— Scrie acolo şi ce va mai urma?

El tăcu şi ea văzu o umbră traversându-i chipul.

— Ţi-e frică, Saşenka?

Ea se cutremură.

— Puţin.

— Putem să nu ne mai vedem niciodată, spuse el.

— Doar nu vorbeşti serios? întrebă ea, speriată că ar putea vorbi totuşi serios.

El clătină din cap, cu ochii foarte aproape de ai ei.

— Saşenka, nu am trăit niciodată o bucurie atât de mare. M-am culcat cu o mulţime de femei...

— Nu te da mare, galiţian infam ce eşti! îl dojeni ea.

— De vină sunt poate vremurile. Astăzi trăim totul cu mai multă intensitate. Dar meritäm şi noi puţin egoism, nu-i aşa?

Îi prinse capul între palmele sale şi ea observă surprinsă cât de gravă era expresia lui.

— Simţi ceva pentru mine?

Saşenka îl împinse de lângă ea şi se duse cu paşi împleticiţi la fereastră, simţind cum i se usucă transpiraţia pe spate şi îi freamătă încă pântecele. Se aflau chiar sub acoperişul vechii clădiri a Metropolului. În noaptea palid luminată de lună, privi în jos la râul Moskva, la poduri, la turlele colorate ale Catedralei Sfântul Vasile şi la Kremlin, cu cele douăzeci şi opt de hectare ale sale, presărate cu

palate gălbui, acoperișuri verde-smarald, ziduri sângerii, cupole aurii și curți pavate, și văzu biroul tovarășului Stalin din clădirea Sovnarkom-ului, a Sovietului Comisarilor Poporului, cu acoperișul ei verde, boltit. Văzu până și lumina care ardea în biroul lui. Să se fi aflat încă acolo? Oamenii așa credeau, dar ea știa că era probabil la Kunțevo. Era prietenul ei, Iosif Visarionovici... mă rog, poate nu chiar prieten. Tovarășul Stalin se afla mai presus de orice relație de prietenie, dar Părintele Popoarelor — da, noua ei cunoștință și ocazionalul ei oaspete, care îl avansase în grad pe soțul ei și îi lăudase ei revista — era cel mai de seamă om de stat din istoria clasei muncitoare. Ea nu se îndoia de asta și rămânea cu trup și suflet bolșevică. Ce se petrecuse aici, în camera de hotel, nu schimbase acest lucru.

Dar *ceva* se schimbase totuși. Întins pe pat, Benia își aprinse o țigară. O urmărea mut, abia îndrăznind să respire. Jos, orchestra mai cânta poate, dar în cameră era liniște. Sașenka avea totul, cu excepția acestui lucru. Ea era comunistă, era mamă, în vreme ce Benia era un scriitor fără inspirație, aflat în dezacord cu semețele idealuri ale epocii sale, înstrăinat de marea dialectică a istoriei, fără credință, plutind în derivă, un om care îl observa pe tovarășul Stalin și statul proletar cu interesul batjocoritor al unui zoolog. Dar galițianul acesta vanitos, impertinent și fanfaron, cu gropița lui în bărbie, cu sprâncenele crescute foarte jos, deasupra unor ochi albaștri vioi, cu fruntea acoperită de niște șuvițe blonde de păr rătăcite și, da, cu sexul lui, o făcuse neînchipuit de fericită.

El se ridică de pe pat și veni în spatele ei.

— Ce este? o întrebă și o cuprinse cu brațele.

— Am făcut ceva mai urât decât să îmi înşel soţul, ceva ce n-am crezut niciodată că voi face. Am devenit ca mama mea.

Dar el nu o asculta.

— Habar n-ai cât de atrăgătoare eşti, spuse el şi mâinile lui urcară din spate pe coapsele ei.

Şi o luară de la capăt, într-o nouă încleştare. Când terminară, erau ca două făpturi ieşite din mare, cu corpurile lucioase, ude şi alunecoase precum doi delfini care sar din apă.

Mai târziu, ea îşi sprijini coatele pe pervaz şi privi din nou spre Kremlin, iar el o dezmierdă din spate cu atâta delicateţe, cu atâta tandreţe, încât Saşenka abia dacă mai recunoscu geografia propriului ei corp.

— Cine ar fi crezut că eşti atât de lacomă! o tachină el.

Benia emana o bucurie de viaţă, o voioşie, care îi coloră şi ei lumea monocromă în toate culorile vii ale curcubeului.

Deci *asta* este, gândi ea, despre *asta* vorbeşte toată lumea.

14

Cu furnicături şi o senzaţie de arsură pe tot corpul, Saşenka porni spre casă. Trecu pe lângă Kremlin, care părea mai înalt şi strălucitor decât oricând în lumina reflectoarelor care aruncau nişte coloane albe, stranii în înaltul cerului, traversă Piaţa Manejului şi o luă pe lângă Hotelul Naţional. Când îşi întoarse privirea spre Kremlin, priveliştea celor opt stele roşii o făcu să se gândească la

Benia. Citise în ziar că erau făcute din cristal, crisoberil, ametist, aquamarin și topaz — și șapte mii de rubine! Da, șapte mii de rubine în onoarea ei și a lui Benia Golden. Ce se întâmplase cu ea? se întrebă. Senzualitatea fără inhibiții a lui Benia și aburul transpirației care încețoșase cămăruța de hotel îi păreau ireale. Lăsă în dreapta ei Vechea Universitate și coti în strada Granovski. A Cincea Casă a Sovietelor, unde locuia ea, o clădire roz ca un tort de nuntă, ridicată la trecerea dintre secole, se afla pe partea stângă și era păzită de santinele. O salutară cu un semn din cap. Portarul spăla curtea cu un furtun.

Descuie ușa apartamentului de la primul etaj. Nu aprinse lumina, ci se bucură de luciul parchetului care mirosea a ceară și reflecta sclipirile luminii de afară. Tavanele înalte, cu minunate stucaturi, o încântau la fel de mult ca mirosul de lemn al mobilei din pin Karelian, pe care le-o pusese la dispoziție guvernul. Socrii ei dormeau în camera de după colțul coridorului în formă de L. Sașenka aprinse veioza cu picior auriu și abajur verde de la capul patului ei. Se așeză o clipă pe pat și își trase răsuflarea. Îi trădase oare pe toți cei pe care-i iubea? S-ar fi putut să piardă acum totul? Dar nu simțea niciun regret pentru ce făcuse.

Deschise ușa de la camera copiilor și aruncă o privire înăuntru. Era posibil ca ei să simtă mirosul păcatului de pe pielea ei? Dar copiii dormeau ca niște îngerași. Pe ei nu-i trădase, își spuse cu convingere. Nu făcuse altceva decât să descopere o altă latură a ei.

Sașenka îi privi lung, pe urmă sărută fruntea lui Fulguleț și nasul lui Carlo. Băiețelul ținea în brațe unul din numeroșii lui iepurași. Deodată, simți dorința să-i

trezească şi să-i strângă la piept. Sunt mama lor, sunt Saşenka, nimic nu s-a schimbat, îşi spuse.

În momentul acela, fetiţa se trezi şi se aşeză în capul oaselor, cu perniţa în braţe.

— Tu eşti, mămică?

— Da, scumpa mea, m-am întors. Te-a dus bunica la culcare?

— Ai fost să dansezi?

— Cum de-ai ghicit?

— Pentru că fredonezi o melodie, mămică. Ce cânţi? Un cântecel vesel?

Saşenka închise ochii şi cântă încet, pentru ea şi Fulguleţ:

Ochi negri, ochi pătimaşi, ochi arzând de iubire, cât vă iubesc, cât mă tem de voi.

V-am văzut întâia oară într-un ceas nefericit...

Ce cântec cântaseră ea şi Benia, se miră Saşenka. Oare şi el îl mai fredona încă?

Fulguleţ îi luă mâna şi o înveli în perniţa ei moale, şi-o aşeză apoi sub capul bălai şi adormi la loc.

Şezând pe pat, cu mâna captivă sub obrazul de alabastru al lui Fulguleţ, Saşenka îşi regăsi liniştea sufletească. Ea nu era Ariadna, nu-şi amintea ca Ariadna s-o fi sărutat vreodată de noapte bună. Mama ei devenise o desfrânată, un animal turbat. Dar şezând acolo, pe marginea patului lui Fulguleţ, Saşenka îşi aminti cum murise mama ei. Şi-ar fi dorit să stea de vorbă cu ea. De ce se sinucisese Ariadna cu Mauserul ei? Niciodată nu va uita cum stătuse la căpătâiul mamei ei, cum ascultase respiraţia ei şuierată şi aşteptase să moară.

Acum, când asculta respirația liniștită a copiilor, gândurile îi reveniră la tatăl ei. Cât de mândră fusese de el că nu fugise peste graniță, că se dezisese de capitalism și se alăturase noului regim. Dar nu îl mai văzuse din 1930, când se transformase dintr-un „expert apartinic" într-o „nonpersoană" și un „sabotor" și fusese trimis într-un exil comod la Tbilisi, unde locuise într-o singură încăpere. În timpul Marii Terori, Sașenka ar fi putut fi și ea vulnerabilă ca „fiică de capitalist", dar ea era o bolșevică veche, o adeptă înfocată, chiar și a Terorii și se „remodelase" ca exemplu al Noii Femei Sovietice a lui Stalin. Originea proletară a lui Vania și succesul lui o protejau, dar Sașenka trebuise să accepte că nu va putea cere grațierea tatălui ei, că nu va putea să-l ajute în vreun fel, nici măcar să-i trimită pachete.

— Uită-l, o îndemnase Vania. Așa îi faci și lui un bine, și nouă.

Fusese cât pe-aci să-l întrebe pe Stalin de soarta lui, dar Fulguleț o împiedicase la timp.

Auzise pentru ultima oară, la telefon, glasul blând și educat al lui Samuil Zeitlin, ale cărui ton și particularități aminteau de reședința luxoasă și viața lor dinainte de Revoluție, în 1937, cu puțin timp înainte de arestarea lui. Copiii ei nu îl cunoșteau. Ei știau că părinții Sașenkăi muriseră demult. Sașenka însăși nu critica niciodată, nici măcar în gând, Partidul pentru felul în care îl tratase pe tatăl ei, dar aceasta nu o împiedica să se întrebe: Mai trăiești, tată? Tai lemne la Vorkuta, în pustietatea Kolîmei? Ori ți-au dat deja cu ani în urmă cele șapte grame de plumb — Măsura Supremă de Pedeapsă?

Se întoarse cu pași rari în camera ei, făcu un duș și pe urmă îl luă pe Carlo în brațe și se întinse cu el în pat. Carlo se trezi și o sărută pe buze.

— Ai găsit un bebeluş de iepuraş în pădure, şopti băiatul şi adormiră apoi amândoi, el cu buzele lipite de urechea ei.

A doua zi dimineaţa, nici nu se aşezase bine la masa ei în formă de T, că şi sună telefonul.

O voce gravă, amuzată, cu acele inflexiuni de evreu galiţian care îşi găsiră imediat, spre stânjeneala Saşenkăi, ecoul între picioarele ei, spuse:

— La aparat este noul dumneavoastră colaborator, tovarăşă redactor-şef. Nu mai eram sigur – m-aţi însărcinat să scriu articolul acela sau nu?

15

Zece zile mai târziu, Benia Golden luă, ca de obicei, masa de prânz la Clubul Scriitorilor, împreună cu Gideon. De acolo se duseră la Băile Sandunovksi şi Benia intră după aceea la Stas, bărbierul armean de alături. Un portret al lui Stalin atârna pe perete, foarfeci şi lame de ras erau fixate pe un suport magnetic şi în geam era o plantă de plastic. Aparatul de radio, pe care Stas nu-l închidea niciodată, relata despre ciocnirile din Mongolia cu japonezii. Războiul era iminent. Benia se aşeză în scaunul moale de piele şi Stas începu să-i întindă spuma pe faţă.

— Pari destul de binedispus, comentă bătrânul caucazian, care avea un păr des şi unsuros, vopsit într-o nuanţă nenaturală de negru, şi o mustaţă scurtă, de fanfaron. Ai de lucru? Sau eşti îndrăgostit?

— Şi una, şi alta, Stas! Toate s-au schimbat în viaţa mea, de când ne-am văzut ultima dată!

Delectându-se cu luxul prosoapelor calde, în care i se împachetaseră fața și ceafa, Benia era într-o dispoziție de zile mari. Că avea iar de lucru îi era totuna. Nu se mai gândea decât la Sașenka. Glasul ei voalat, gestul cu care își atingea buzele când se concentra, felul în care dansaseră, se iubiseră, cântaseră, vorbiseră și se înțeleseseră unul pe celălalt de parcă „ne-am fi născut sub aceeași stea", spuse Benia cu voce tare și își legăna încet capul.

Nu trecea zi, oră, secundă, în care să nu fie consumat de dorința de a o vedea, de a-i vorbi, de a o atinge. Voia să-și delecteze ochii cu imaginea ei, să-și umple toate sertarele memoriei, pentru ca și atunci când nu ar fi fost împreună să o poată simți și atinge. Acum privea cu respect până și cele mai obișnuite locuri, dacă erau în vreun fel asociate cu ea. În ziua aceea se plimbase pe strada Gorki. Stelele și turnurile Kremlinului nu îi celebrau pe țari ori pe Stalin, ci pe ea, pe Sașenka. Când trecuse pe la colțul străzii Granovski, unde locuia ea, se revărsă o lumină diafană pe trotuare. NKVD-iștii nu îi păzeau pe mareșali sau comisari, ci păzeau chiar inima lui, care își avea lăcașul acolo.

Dar iubirea aducea și suferință: Sașenka era căsătorită. El era însurat. Și se cunoscuseră în vremuri dificile. Mai demult, Benia își iubise soția, dar problemele de zi cu zi uzaseră pasiunea lor, transformând-o în rutină; erau ca doi frați sau, mai rău, ca doi oameni care trăiau cu fiica lor în același apartament. Dar Sașenka era – și alte cuvinte, mai romantice și mai elogioase nu-i veniră în minte – cea mai adorabilă femeie pe care o cunoscuse el vreodată. Benia avea sentimentul că șade în vârful unui munte, la o înălțime amețitoare și privește în jos, la un Pământ luminos aflat sub o cupolă de stele.

— Cât e ceasul? Am întârziat. Grăbește-te, Stas!

Brusc, se simţea nerăbdător, de parcă ar fi trebuit neapărat să-şi împărtăşească şi altcuiva taina.

— Sunt îndrăgostit, Stas. Ba nu, nu sunt îndrăgostit, sunt nebun după ea!

În cealaltă parte a oraşului, în cartierul Kitai Gorod, Saşenka, în deux-pièces-ul roşu pe care-l purta uneori la serviciu, urca o scară îngustă spre atelierul lui *monsieur* Abram Lerner, ultimul croitor de şcoală veche din Moscova. El lucra pentru secţia specială a NKVD-ului şi tot el croise noile uniforme de mareşal, atunci când Stalin reintrodusese vechile grade militare. Se spunea că tot el cosea şi tunicile lui Stalin, dar Stăpânul ura hainele noi şi era probabil doar un zvon neîntemeiat.

Lerner o angajase pe Cleopatra Fişman să se ocupe de soţiile ştabilor. Saşenka ştia că Polina Molotova şi toate celelalte neveste veneau la ea (iar unele insistau să plătească, în vreme ce altele nu plăteau niciodată). Acum, după o zi obositoare de muncă, Saşenka venise să îşi ia noua toaletă. Aştepta nerăbdătoare în camera de primire, unde se găsea un teanc de reviste *Harper's Bazaar* şi *Vogue* din America. Dacă vreunei cliente îi plăcea un model anume, i-l arăta lui Cleo în *Vogue* şi aceasta, împreună cu cusătoresele ei, îl lucra. Lerner şi Cleopatra, care nu erau înrudiţi, dar colaborau de zeci de ani, trăiau pe propria lor insulă a unei bunăvoinţe de modă veche. Atelierul lor era probabil singura instituţie de pe tot cuprinsul Uniunii Sovietice de unde nimeni nu fusese denunţat sau împuşcat în ultimii zece ani.

Cleopatra Fişman, o femeie mică şi îndesată, cu un păr cărunt şi ondulat, care mirosea a cicoare, o conduse pe Saşenka în cabina de probă, unde îi prezentă o rochie albastră de mătase, cu volane plisate.

— Doriți să o îmbrăcați acum sau o luați așa?

Sașenka se uită la ceas.

— Am s-o îmbrac aici.

Se dezbrăcă grăbită, zvârlindu-și hainele de pe ea, cum nu ar fi făcut mai demult în ruptul capului, le împături și le vârî într-o geantă, după care îmbrăcă noua rochie. Atingerea mătăsii pe trupul ei renăscut o înfioră.

— Aveți și o coafură nouă, Sașenka.

— Un permanent. Vă place?

Femeia mai vârstnică o privi din cap până-n picioare.

— Sunteți radioasă, Sașenka. Sunteți însărcinată? Vreți să-i destăinuiți vreun secret bătrânei Cleopatra?

Cincisprezece minute mai târziu, la ora șapte seara, în cămăruța de sub acoperișul Hotelului Metropol, Sașenka, în rochie nouă, cu o nouă coafură, sutien nou, parfum nou și ciorapi de mătase, îl săruta pe Benia Golden, care era și el spilcuit, bărbierit și îmbăiat, deși costumul lui, odinioară alb, era tot mai murdar și jerpelit.

Se iubiră, vorbiră, râseră. Sașenka scoase apoi un pachet din geantă și îl trânti pe pat. Benia sări în picioare, îl cântări în mâini și îl deschise.

— Un mic cadou.

— Hârtie!

Benia oftă de plăcere. Magazinul Litfond-ului refuzase să îi mai dea hârtie și atunci Sașenka îi comandase pe numele ei.

— Hârtia este calea către sufletul unui scriitor.

În ultimele zece zile se întâlniseră zi de zi la Metropol și relația lor avansase dincolo de faza atracției sexuale. Sașenka îi istorisise povestea familiei ei, iar el îi vorbise despre copilăria petrecută la Lvov, despre aventurile lui din timpul Războiului Civil, despre numeroasele și

scandaloasele lui escapade amoroase. După douăzeci de ani de birocraţie bolşevică, Saşenka se simţea copleşită de exuberanţa vieţii lui Golden. Orice dezastru devenea o comedie ridicolă, în care lui îi revenea rolul clovnului principal. Ciocnirile lui cu birocraţia – poveşti deprimante şi înduioşătoare pentru oricine altcineva – deveneau scenete caraghioase, cu personaje groteşti. Opiniile lui asupra scriitorilor şi regizorilor Realismului Socialist erau neruşinate, dar despre poezie vorbea cu lacrimi în ochi. Îi împrumuta cărţi şi o ducea la cinematograf ziua în amiaza mare, se desfătau cu frumuseţea oraşului înflorit, plin de liliac şi magnolii, ba el îi dărui chiar ghirlande de mimoze şi buchete de irişi, veniţi, după spusele florăresei, tocmai din Crimeea.

— M-ai readus la viaţă, îi mărturisi Benia.

— Ce mă fac eu cu tine? întrebă ea. Am sentimentul extrem de plăcut al unei căderi libere. Când o femeie care a trăit vreme de douăzeci de ani o viaţă disciplinată renunţă la disciplină, îşi poate pierde minţile.

— Înseamnă că îţi place totuşi puţintel de mine? insistă el.

— Tu vrei să fii tot timpul ridicat în slăvi, iubitul meu.

Saşenka îi surâse şi îi privi ochii albaştri, stropiţi cu galben, care o fixau cu atâta intensitate, gropiţa din bărbie, gura mereu pregătită să pufnească în râs. Saşenka realiză că, deşi râdea mult cu copiii ei, nu mai râsese pe săturate din zilele copilăriei ei, petrecute alături de Lala. Prea puţin râdea cu Mendel şi cu Vania şi acum descoperea câţi oameni lipsiţi de bucurie existau pe acest pământ (îndeosebi în Partidul bolşevic). Când nu făcea dragoste cu Benia, râdeau în hohote, cu gurile larg deschise, cu privirile radioase.

— Vrei să fii mereu lăudat, nu-i așa? Se vede că mama ta te-a iubit foarte mult când erai mic.

— Da, așa este. E atât de evident? Am fost un copil răsfățat.

— Ei bine, eu n-am să-ți spun ce gândesc despre tine, galițian prostănac ce ești. Ești oricum închipuit. Dar ce alte dovezi mai vrei, în afara celor pe care ți le ofer oricum deja?

— Vreau să îmi oferi totul, spuse el.

Ea oftă.

— Te vreau mereu.

Sașenka se duse la fereastră, numai cu ciorapii pe ea și lăsă briza răcoroasă să-i usuce sudoarea. Benia, numai cu o șapcă albă pe cap, stătea întins pe pat, cu brațele și picioarele depărtate și fuma o Belomorkanal. Ea se duse la el, se întinse peste el și trase, cu capul sprijinit într-o mână, un fum din țigara lui, scoțând cercuri albastre pe gură. Dar de data aceasta, Benia nu mai voia să facă dragoste cu ea.

— Ți-am scris articolul, îi spuse fără să o privească.

— Despre Orfelinatul Felix Dzerjinski...

—... pentru Reeducarea Copiilor Trădătorilor de Patrie.

— Cred că este o instituție de-a dreptul înălțătoare, reflectă ea cu voce tare. Avangarda formării de noi copii sovietici.

— Eu nu pot scrie așa, Sașenka. De-ar fi să mă transform în jigodia cea mai insensibilă, lașă și criminală, și tot n-aș putea scrie...

— Ce vrei să spui? Doar e o poveste despre reconciliere.

Sașenka era șocată de vehemența lui.

— Reconciliere? Mai degrabă pierzanie. Ultimul cerc al Infernului lui Dante.

Benia ridicase glasul şi Saşenka, surprinsă de mânia lui, îşi atinse buzele cu degetul.

— Nici nu ştiu cu ce să încep. Privit din exterior, arată foarte frumos – un vechi conac în pădure, probabil ceva similar acelui Zemblişino din copilăria ta. Copii care mărşăluiesc dimineaţa, în uniformele lor albe, către adunarea unde vor discuta noua *Istorie a Partidului Bolşevic - Cursul scurt.* Dar când mi-am exprimat dorinţa de a intra şi a cerceta locul îndeaproape, directorul, o brută ucraineană pe nume Hanciuk, a făcut mare tărăboi, pentru a capitula în final, când a aflat cine este soţul redactorului-şef. În interior, departe de văzul lumii, copiii sunt înfometaţi, murdari şi prost educaţi. Un băiat de şase ani a murit ieri – tot trupuşorul lui era acoperit de tăieturi şi arsuri. Medicii mi-au spus că Hanciuk l-a bătut în fiecare zi. Instructorii sunt nişte degeneraţi abrutizaţi, care abuzează sexual de copii şi îi tratează ca pe nişte sclavi. Cei mici sunt terorizaţi de găştile celor mari, care au deja grave tulburări comportamentale. E unul dintre cele mai oribile locuri pe care le-am văzut vreodată.

— Dar este administrat de către NKVD... pentru Partid, iar lor chiar le pasă de reeducarea copiilor. Tovarăşul Stalin a spus că...

— Nu! Nu înţelegi!

Benia ţipa iarăşi, iar ei i se făcu puţin teamă. Nu îl văzuse niciodată atât de mânios. O împinse de pe el, sări în picioare şi scoase din haina lui o coală de hârtie, de pe care începu să-i citească:

Orfelinatul Felix Dzerjinski pentru Reeducarea Copiilor Trădătorilor de Patrie este unul dintre cele mai îmbucurătoare exemple de reconciliere din paradisul

nostru sovietic. Aici, într-o încântătoare poiană, copii inocenți, pătați doar de cruzimea sorții de a fi fost înrudiți cu părinții lor ticăloși, teroriștii exploatatori, spionii distructivi, șerpii, șobolanii și ucigașii trotkiști, fac într-o manieră splendidă cunoștință cu generozitatea educației sovietice. Nici nu este de mirare că la adunarea de la ora șase dimineața cântă voioși Internaționala și scandează „Îți mulțumim, tovarășe Stalin, pentru fericita noastră copilărie", pentru ca după aceea să studieze Cursul Scurt. *Între timp, în Micul Colț Roșu, o gașcă de adolescenți înfometați, murdari și abrutizați au început să tortureze o fetiță de patru ani cu un briceag și o brichetă, sub privirile nepăsătoare ale coruptului și depravatului director Hanciuk. În cursul zilei, fetița va mai fi probabil violată de acești copii sălbăticiți, din care s-a alungat toată frumusețea și inocența copilăriei. Nici nu este de mirare, căci în dimineața aceasta doi copii de doisprezece ani au fost arestați sub acuzația de a fi trotkiști și spioni ai japonezilor, pentru a-și primi condamnarea la moarte sau muncă silnică în lagăre...*

Sașenka rămăsese cu gura căscată.

— Cum să public așa ceva? Dacă îi dau articolul acesta Klavdiei, adjunctei mele, te va duce de îndată la Comitetul de Partid și cei de acolo te vor denunța la Organe.

Benia tăcea.

— Doar nu vrei să-l dau la tipar? întrebă ea.

— Nu vreau să mor, dacă la asta te referi, dar nici nu vreau să fiu un lingău. Azi-noapte n-am putut dormi. Mi-am văzut unicul copil în acel Infern al lui Dante și m-am trezit plângând. Vreau să-i vorbești soțului tău despre acel loc.

Soţul ei. Conform imaginarului „Ghid proletar sovietic al normelor de comportare în adulter", conveniseră să nu îi pomenească niciodată pe Vania şi pe Katia, soţia lui Benia.

— Nu cred că vreau să-i vorbesc soţului meu despre tine.

— Oricum, mă gândesc că nu va fi foarte interesat, de vreme ce lucrează cu atâta ardoare la diplomaţii aceia...

Vocea lui avea un ton tăios care îi displăcu Saşenkăi.

— Ardoare? Dar lucrează din greu.

— Mă rog, ştim noi la ce lucrează el din greu.

Saşenka îl privi îndelung. Sarcasmul lui, pe care nu prea îl înţelegea, îi dădea senzaţia unui gol în stomac. Făcuseră dragoste cu atâta frenezie şi sub acoperiş era atât de cald. Era îngrozită de articolul lui Benia, care îi readuse în memorie acel cântec din Petersburgul tinereţii ei:

Abandonat sunt, un orfan, şi nimeni nu îmi poartă de grijă...

Numai privighetoarea...

Benia se întinse iarăşi lângă ea şi îi mângâie întâi spatele alb, lucios, pentru a-i explora apoi cu vârfurile degetelor interiorul coapselor, dar ea îi împinse mâna la o parte şi dădu foc articolului de la brichetă, continuând să-l ţină în mână, până când se prefăcu în cenuşă.

— Mă dispreţuieşti?

Glasul ei, profund ca un zumzet de bondar, tremura. El oftă din nou.

— „Ghidul proletar sovietic al normelor de comportare în adulter" ne învaţă că aceasta este întrebarea cel mai

frecvent formulată de către femeia adulteră. Nu, sincer să fiu, am o părere tot mai bună despre tine...

Tânjind după el, Saşenka îl rostogoli deasupra ei şi visă să petreacă o noapte întreagă cu el, să cânte cu el la pian, să se trezească dimineaţa împreună.

16

Lavrenti Beria ştia că uniforma albastru cu roşu de Comisar General al Securităţii Statului nu-i stătea bine. Avea picioare prea scurte pentru pantalonii bufanţi, cu dungă, vârâţi în cizme, umeri prea laţi, o ceafă prea groasă, dar uneori era nevoit să poarte această ţinută ridicolă. Buick-ul lui negru, cu geamuri fumurii, intră pe Poarta Spaski în Kremlin, coti în Piaţa Trinităţii şi frână brusc în faţa sediului Sovnarkom-ului. Măsurile de siguranţă din Colţişor, cum era numit biroul lui Stalin, erau foarte severe. Gărzile îi erau direct subordonate lui Stalin, astfel încât până şi Comisarul Poporului pentru Afaceri Interne trebuia să-şi prezinte documentul de identitate şi să-şi predea arma.

Beria se afla la Moscova abia de zece luni, era aşadar încă suficient de recent în funcţie pentru a se bucura de aceasta, dar era perfect conştient că trebuia să lupte pentru a o păstra. Era convins că putea face faţă oricărui grad de responsabilitate — era neobosit, capabil să lucreze neîntrerupt, fără să doarmă.

Cu servieta de piele într-o mână, Beria trecu de primul post de pază şi intră în biroul lui Alexandr Poskrebîşev, şeful de cabinet al lui Stalin. Acolo îşi predă

Mauserul. Poskrebîşev, o piticanie cheală, cu o faţă de babuin şi pielea vânătă, parcă arsă, îi înregistră sosirea în agenda de întâlniri a Stăpânului. Îl salută respectuos pe Beria, un indiciu că acesta se bucura de favoarea lui Stalin.

— Poftiţi înăuntru! Şeful vă aşteaptă şi se găseşte într-o dispoziţie meditativă!

Poskrebîşev oferea acest serviciu persoanelor importante. Le pronostica starea de spirit a lui Stalin.

Prima uşă se deschise şi un grup de comandanţi militari şi bărbaţi cu înfăţişare de intelectuali ieşi, ducând în mâini nişte planşe. Lui Beria i se păru că vede tancuri şi arme desenate pe acestea. Militarii şi constructorii îl priviră din colţul ochilor şi Beria observă că păliseră. Da, el era sabia nemiloasă a Revoluţiei. Era foarte bine că se temeau de el. Dacă nu s-ar fi temut, ar fi însemnat că nu-şi face meseria aşa cum se cuvine.

După ce plecară, Beria trecu de ultimul post de pază. Tinerii bărbaţi în uniforme albastre îl salutară.

În încăpere nu era nimeni. Beria ştia că Stăpânul era preocupat de situaţia europeană. Madridul, capitala Republicii Spaniole, căzuse şi astfel fusese îndepărtat ultimul obstacol în calea negocierilor cu Germania lui Hitler. Marea Britanie şi Franţa cedaseră în faţa lui Hitler la München, iar Stăpânul se gândea acum la schimbări majore. Acesta era motivul procesului împotriva foştilor diplomaţi din cadrul Comisariatului pentru Afaceri Externe — era un semnal către Berlin că Uniunea Sovietică îşi schimba politica.

Poskrebîşev închise uşa în urma lui Beria.

Acesta se afla într-un birou spaţios, dreptunghiular, cu tavan înalt şi numeroase ferestre. O masă imensă, cu

postav verde, se găsea în mijloc. Pe un perete atârnau portretele lui Lenin și Marx, iar pe cel opus (un indiciu că războiul era iminent) cele ale feldmareșalilor Kutuzov și Suvorov. Masca mortuară a lui Lenin era luminată de o lampă cu abajur verde, pentru a aminti vizitatorilor că se aflau în cel mai sfânt dintre sanctuare.

În capătul opus al încăperii, în spatele unui birou mare și gol, o ușiță ascunsă în lambriurile de lemn se deschise și Stalin își făcu apariția, ducând în mână un pahar de ceai aburind, într-un suport de argint. Beria era de fiecare dată impresionat de amestecul de eleganță animalică, prestanță țărănească și judecată cumpănită al Stăpânului. Un mare om de stat avea nevoie de toate cele trei calități.

— Lavrenti, *gamarjoba*! spuse Stalin în georgiană.

Când erau singuri, puteau vorbi în georgiană. Când erau ruși de față, lui Stalin nu-i plăcea să vorbească în limba lui maternă, căci el era conducătorul întregii Rusii, iar Georgia nu era decât o provincie neînsemnată a Imperiului Rus, „o mlaștină provincială", cum spusese chiar el odată. Dar între patru ochi, nu îl deranja.

Stalin îi adresă lui Beria zâmbetul lui de tigru.

— A, noua uniformă! Nu e rea, nu e deloc rea. Luați loc? Ce mai face Nina?

— E bine, vă mulțumesc, tovărașe Stalin. Vă transmite salutări.

Beria știa că Stalin o simpatiza pe Nina, soția lui blondă.

— Dar fiul dumneavoastră, micuțul Sergo?

— Se obișnuiește cu școala. Își mai amintește cum l-ați dus odată la culcare, când era foarte mic.

— I-am citit și o poveste atunci. Svetlana e foarte bucuroasă că acum locuiește și el la Moscova. Ninei îi

place reşedinţa nobiliară pe care v-am ales-o? A primit dulceţurile georgiene pe care i le-am trimis? Dumneavoastră sunteţi un funcţionar de încredere, cu răspundere şi aveţi nevoie de spaţiu. Aveţi nevoie de condiţii deosebite.

— Vă mulţumesc dumneavoastră şi Comitetului Central pentru încredere, pentru locuinţă şi dace. Nina este încântată!

— Pentru dulceţuri îmi poate mulţumi personal!

Râseră amândoi.

— Vă asigur, Iosif Visarionovici, spuse Beria, adresându-i-se lui Stalin cu numele său patronimic, în semn de respect, că Nina tocmai vă scrie o scrisoare.

— Nu e nevoie. Luaţi loc.

Beria se aşeză la masa cu postav verde şi îşi deschise servieta, de unde scoase nişte hârtii. Stalin luă loc în capul mesei, amestecă în ceai cu linguriţa şi stoarse o felie de lămâie înăuntru.

— Bun, ce mi-aţi adus?

— Avem multe de discutat, tovarăşe Stalin. Procesul împotriva celor din Comisariatul Extern se desfăşoară mulţumitor şi am descoperit o mulţime de spioni nemţi, polonezi, francezi şi japonezi printre foştii diplomaţi.

— Cine se ocupă de afacerea aceasta?

— Kobulov şi Paliţîn.

— Pe Kobulov îl cunoaştem. E un elefant într-un magazin de porţelanuri, dar lucrează bine. Nu umblă cu mănuşi. Şi Paliţîn lucrează la fel de bine?

— Da, răspunse Beria, deşi pe Paliţîn nu îl alesese el personal, ci îl moştenise de la predecesorul lui. Am aici câteva mărturisiri, semnate deja de către deţinuţi. Tovarăşe Stalin, aţi întrebat de nonpersoana Zeitlin, tatăl nevestei lui Paliţîn şi fratele jurnalistului Gideon Zeitlin.

— Saşenka Zeitlin-Palițîn este o femeie sovietică de treabă, spuse Stalin.

Beria observă că lui Stalin nu-i ardea de glume despre sex, un subiect care pe el însuşi îl obseda. Astăzi, Stalin era preocupat de situaţia tensionată din regiunile de frontieră ale Europei Centrale. Beria urmări cum soarbe Stăpânul din ceai şi scoate un pachet neînceput de Herţegovina Flor din buzunarul tunicii sale galbene şi destul de ponosite. Stalin desfăcu pachetul, îşi aprinse o ţigaretă şi începu să se joace cu creioanele de pe masă.

— Ea şi Palițîn l-au contactat vreodată? întrebă Stalin.

— Nu.

— Pentru ei, Partidul e mai important decât orice altceva, comentă Stalin, scrutându-l pe Beria. Vedeţi? O femeie sovietică de treabă, care şi-a „remodelat" identitatea, în ciuda clasei sociale din care provine şi a relaţiilor ei. Îmi amintesc că am cunoscut-o pe vremea când lucra ca dactilografă pentru Lenin. Să nu uitaţi că şi Lenin era de viţă nobilă şi a copilărit pe o moşie la ţară, unde obişnuia să mănânce căpşune şi să se tăvălească în fân cu ţărăncuţele.

Beria cunoştea acest obicei al lui Stalin. Doar el îşi putea permite să-l critice pe Lenin, aşa cum un zeu îl critică pe altul. Chipul lui Beria adoptă expresia aşteptată, de stupoare, iar ochii de tigru bătrân scânteiară. Stalin luase locul lui Lenin.

Beria întinse pe masă câteva documente.

— Aţi întrebat unde se află acum Zeitlin. A durat puţin să-i aflăm soarta. Pe 25 martie 1937 a fost arestat la ordinul meu în Tbilisi, unde trăise paşnic în exil cu soţia lui britanică, de la demiterea lui din funcţie în 1930. A fost interogat...

— Cu sau fără mănuşi?

Beria observă că Stalin desena cu un creion verde un cap de lup pe un bloc de hârtie cu antetul *I. V. Stalin.* Scrijeli apoi cuvintele *Zeitlin* şi *mănuşi.*

— Suficient de temeinic. Doar nu lucram într-un hotel! Dar nu a mărturisit nimic.

— Cum? Netrebnicul acela a supravieţuit exerciţiilor fizice ale lui Kobulov?

— Dacă nu l-aş fi strunit eu pe Kobulov, l-ar fi făcut praf. Bivolul întrece uneori măsura.

— Revoluţia ne cere să ne murdărim uneori mâinile.

— Nici eu, nici băieţii mei nu umblăm cu mănuşi. Zeitlin a fost condamnat la *vîşka* în baza Articolului 58, pentru faptul de a fi pus la cale, ca terorist troţkist, asasinarea tovarăşilor Stalin, Voroşilov, Molotov şi a mea.

Vîşka — aşa numeau cadrele de conducere execuţia, Măsura Supremă de Pedeapsă.

— Chiar şi a dumneavoastră? Sunteţi modest! spuse Stalin schiţând un zâmbet, pentru a adăuga apoi oftând cu tristeţe: Uneori facem greşeli. Avem prea mulţi conformişti în ţara asta.

Beria era obişnuit cu stilul lui Stalin de a pune întrebări. Deşi avea o memorie ieşită din comun, nu reuşea nici el să ţină minte toate numele de pe listele celor condamnaţi la moarte. Semnase, în fond, personal liste însoţite de „albume" — scurte biografii cu fotografii — pe care figuraseră 38 000 de Duşmani ai Poporului. În jur de un milion de persoane fuseseră executate începând din 1937 şi încă şi mai multe muriseră în gulaguri sau în drum spre acestea. Beria era curios de ce îl interesa pe Stăpân soarta unui boşorog de teapa lui Zeitlin. Poate era atras de Saşenka, situaţie în care nu i s-ar fi putut reproşa

că ar fi avut gusturi proaste. Stăpânul păstra o discreție absolută asupra vieții sale private, dar Beria aflase că mai demult Stalin avusese o mulțime de aventuri amoroase. O altă posibilitate se ivi în mintea lui Beria. Zeitlin avusese odinioară afaceri la Baku și Tbilisi. Poate Stalin îl cunoștea personal pe Zeitlin? Nu avea importanță. Uneori, Stalin își exprima regretul cu privire la asemenea execuții.

— Deci Zeitlin e mort? întrebă Stalin, care hașura acum capul de lup.

— Ba nu, numele lui s-a aflat în albumul cu 743 de persoane pe care NKVD-ul vi l-a prezentat dumneavoastră și Politburo-ului în data de 15 aprilie 1937. Dumneavoastră ați aprobat toate sentințele, dar ați adăugat o liniuță în dreptul numelui lui Zeitlin.

— Una dintre liniuțele mele? murmură Stalin.

Era cunoscut faptul că un semn minuscul al Stăpânului — un punct pe o bucată de hârtie, o nuanță a glasului, o sprânceană ridicată — putea schimba soarta unui om.

— Da. Zeitlin nu a fost executat, ci deportat la Vorkuta și acum zace în infirmeria lagărului, bolnav de pneumonie, angină și dizenterie. Se ocupă de contabilitatea magazinului din lagăr.

— Burjuii ăștia știu cum să se descurce, comentă Stalin.

— A fost tot timpul bolnav.

— Poarta care scârțâie e deseori cea mai durabilă.

— S-ar putea să nu supraviețuiască.

Stalin ridică din umeri și scoase fum pe gură.

— Lavrenti Pavlovici, nu cred că nonpersoana Zeitlin mai constituie vreo amenințare. Veniți diseară la cină la Kunțevo. Regizorul de film Chiaureli și câțiva strengari

de actori georgieni vor veni şi ei. Ştiu că sunteţi ocupat, doar dacă vă puteţi face puţin timp.

Stalin împinse dosarul peste masă, înspre Beria, iar acesta înţelese că era timpul să plece. Întâlnirea se încheiase.

17

După ce unchiul Saşenkăi, Gideon Zeitlin, îşi încheie prânzul obişnuit — borş, hering sărat şi cotlete de vitel — la masa lui obişnuită din Clubul Scriitorilor din Moscova, îşi aşeză pe cap pălăria de fetru şi ieşi afară, în aerul călduţ de vară timpurie. Servise prânzul în compania amicilor săi: Alexei Tolstoi, „contele roşu", mlădios, monden şi gras, unul dintre scriitorii preferaţi ai lui Stalin, Fadeev, secretarul mereu beat al Uniunii Scriitorilor, Ilia Ehrenburg, romancierul neconvenţional, şi Mouche, frumoasa fiică a lui Gideon, o actriţă de film, care începuse să primească roluri importante. Aceste somităţi ale literaturii se bucurau de privilegiile lor, de mâncare bună, vin, case de vacanţă la Peredelkino şi vacanţe la Soci, căci supravieţuiseră cumplitilor ani 1937–1938.

Gideon, un uriaş cu barbă ţepoasă, fălci de taur şi ochi negri jucăuşi, mergea pe stradă însoţit de Mouche. Era vară şi fetele ieşiseră la plimbare.

— Mouche, ai remarcat că până nu demult femeile se îmbrăcau ca nişte mironosiţe? întrebă Gideon. Slavă cerului că n-o mai fac! Fustele sunt mai scurte, despicăturile mai înalte. Iubesc vara!

— Nu te mai uita atâta, tată *momzer*! îl certă Mouche, numindu-l ca pe vremuri în idiș „netrebnic". Ești prea bătrân pentru asta.

— Ai dreptate. Sunt prea bătrân, dar sunt puțin amețit și am privirea ageră. Și încă mai pot!

— Ești de groază.

— Dar tu mă iubești, nu-i așa, Mouche?

Gideon o ținea pe Mouche de mână. Fiica lui era acum trecută de treizeci de ani, se măritase și avea copii, arăta uimitor de bine cu ochii ei negri, părul negru și des, pometii înalți – și ajunsese aproape celebră prin forțe proprii. Gideon era bunic, dar ce avea a face! În vara aceea, fetele invadaseră străzile Moscovei și bătrânul cunoscător se desfăta cu privelișteа picioarelor lor, a umerilor goi, a noilor coafuri cu ondulație permanentă — ah, mai că simțea gustul pielii lor, al coapselor lor! Decise să-i facă o vizită noii sale amante, Mașa, fata care îl însoțise la petrecerea Sașenkăi. Mașa, gândi Gideon, era una din acele fete placide și lipsite de pretenții, care ar fi putut fi plicticoasă, dacă nu ar fi avut o inepuizabilă poftă de sex în toate variantele sale. Tocmai încerca să-și imagineze scena, când simți cum îl trage Mouche de mânecă.

— Tată! Tată!

Un automobil alb Emka oprise în dreptul lor. Șoferul îi făcea semne cu mâna lui Gideon, în vreme ce pasagerul, un tânăr într-un costum maro lăbărțat, cu ochelari rotunzi de intelectual și o coafură pompadour, sări din mașină și deschise portiera din spate.

— Gideon Moiseievici, putem sta puțin de vorbă? Nu durează mult.

Mouche pălise. Fetele frumoase de pe străzile Moscovei se evaporaseră din mintea lui Gideon, care îşi duse o mână la piept.

— Dacă nu vă simţiţi bine, putem sta de vorbă şi altă dată, spuse tânărul, care avea o mustaţă subţire, roşcată.

— Tată, te simţi bine? întrebă Mouche.

Gideon îşi umflă pieptul lat şi dădu din cap.

— Nu-i nimic, scumpa mea, probabil chiar o să stăm numai de vorbă. Ne vedem mai târziu.

Nu era nimic neobişnuit. Nu avea de ce să-şi facă griji. În două ceasuri se va întâlni din nou cu Mouche.

Văzând cum urcă tatăl ei în automobil, Mouche avu sentimentul cumplit că s-ar putea să nu-l mai revadă niciodată. Unde era unchiul ei Samuil? Dispăruse. Jumătate din prietenii tatălui ei dispăruseră. Întâi li se criticaseră scrierile în ziare, pe urmă li se percheziţionaseră şi sigilaseră locuinţele. Când se întâmplase să-l revadă pe vreunul dintre ei, abia dacă reuşise să îngaime un salut. Purtau stigmatul morţii. Pe urmă fuseseră arestaţi şi dispăruseră. Dar Gideon păşise peste cadavrele lor şi Mouche ştia că era un adevărat expert al supravieţuirii. Făcea ce trebuia să facă, deşi originea lui i-ar fi putut aduce condamnarea. Supravieţuise doar fiindcă se spunea că tovarăşului Stalin îi plac scrierile lui şi relaţiile lui cu intelectualitatea europeană.

Mângâiată de briza verii, Mouche privea în urma automobilului, care se îndepărtă cu scrâşnete ostentative de cauciucuri, urcând dealul spre Lubianka. Înainte de a dispărea, mai apucă să-l vadă pe Gideon întorcându-se şi trimiţându-i o bezea.

Mouche se grăbi spre o cabină telefonică şi îşi sună verişoara.

— Saşenka? Tata s-a îmbolnăvit din senin.
Ştia că aceste cuvinte erau suficiente.
— La ce spital l-au dus?
— La cel din deal.

18

În locuinţa din strada Granovski, Saşenka se juca împreună cu copiii în camera lor de joacă. Pentru ceai, dădaca le pregătise pâine cu gem de piersici şi acum prăjea ficat de viţel pentru cină. Vania ar fi trebuit să se întoarcă la ora şapte, dar întârzia, iar Satinov şi soţia lui, Tamara, a cărei sarcină era deja foarte avansată, sosiseră deja pentru cină.

— Ce este? întrebase Satinov, de îndată ce zărise expresia îngrijorată de pe chipul Saşenkăi.

— Hercule, vrei să-ţi arăt noul nostru automobil jos, în curte?

Saşenka ştia că Satinov înţelegea perfect acest mesaj codificat. O lăsară pe Tamara, care era frumoasă ca o păpuşă, cu copiii şi coborâră cu liftul în curte, unde era parcat, sub privirile vigilente ale portarului şi gărzilor NKVD, un şir de limuzine elegante. Casa din strada Granovski avea acum chiriaşi atât de importanţi, încât i se adăugase o gheretă proprie pentru gărzi.

O ceată de bărbaţi şi femei în vârstă se adunase în amurg într-un semicerc de şezlonguri şi se încălzea la dogoarea asfaltului încins. Bărbaţi cu feţele pătate de bătrâneţe, cu pălării de fetru, veste albe şi pantaloni scurţi, care îşi etalau burţile zbârcite şi piepturile

acoperite de păr cărunt, femei puhave, cu şolduri late şi pielea arsă de soare, în sandale ieftine şi rochii de vară, cu pălării moi pe cap. Bărbaţii citeau ziarele sau jucau şah, în vreme ce femeile trăncăneau, arătau cu degetul, se hlizeau, şopteau, flecăreau.

În mijlocul lor se afla Marfa, mama bârfitoare a lui Vania, o balenă veselă, cu pălărie de paie.

— Ia uite-o pe noră-mea, strigă Marfa. Saşenka, tocmai le povesteam despre petrecerea voastră de 1 Mai şi cine a trecut pragul dacei voastre. Nici nu le vine să creadă.

Socrul Saşenkăi, Nikolai Paliţîn, un ţăran bătrân, arătă mândru cu degetul către nora sa.

— A stat de vorbă cu EL! spuse Nikolai. EL! şi îşi înalţă privirea la cer.

— Şi EL a spus cât de mult îl admiră pe Vania! adăugă Marfa.

Saşenka schiţă un zâmbet, dar era conştientă că părinţii lui Vania reprezentau o sursă de primejdie. Ceata din curte era aleasă, în felul ei. Toţi erau părinţi de ştabi, dar trăncăneala lor fără rost era imprudentă şi s-ar fi putut dovedi fatală.

— Vă salutăm, tovarăşe Satinov, strigară bătrânii Paliţîni.

Satinov, în tunică şi cizme, de o eleganţă impecabilă, le făcu un semn cu mâna.

— Îi arăt lui Hercule noul nostru automobil, spuse Saşenka. Îţi vine să crezi? îi şopti lui Satinov. Cum am putea să-i facem să tacă?

— Nu-ţi face griji, le închide Vania gura. Şi acum spune-mi ce s-a întâmplat.

— Mouche mi-a telefonat. L-au arestat pe Gideon. Am crezut că s-a terminat, cu câteva excepţii. Am crezut...

— În linii mari s-a terminat, dar acesta este acum sistemul nostru. Nu se va termina niciodată pe deplin. Așa păstrăm siguranța în Uniunea noastră Sovietică, mai ales acum, în vremurile acestea primejdioase. Probabil nu e nimic, Sașenka. Gideon a făcut întotdeauna ce a vrut el. S-o fi îmbătat, o fi spus vreun banc deplasat, s-o fi luat de acritura de nevastă a lui Molotov. Ține minte: Nu face nimic, nu spune nimic.

Un Buick opri în fața casei și șoferul sări să deschidă poarta.

— E Vania.

Sașenka nu era surprinsă să-l vadă pe soțul ei cu privirea împăienjenită, nebărbierit și epuizat — totul era din cauza stresului și a orelor de muncă.

— Ce este? întrebă Vania, înainte de a o săruta pe Sașenka sau a-l saluta pe Satinov.

— Mă duc sus, să mă joc cu copiii, spuse Satinov.

— Ai aflat că l-au arestat pe Gideon? își întrebă Sașenka soțul, continuând de dragul bătrânilor și gărzilor să admire automobilul.

Vania îi luă mâinile fine între palmele lui mari.

— Stai liniștită, în momentul de față sunt foarte mulțumiți de mine. Nu cunosc amănunte, m-au informat doar și eu am spus: „Să-l verifice tovarășii noștri." Înțelegi? Te asigur că pe noi nu ne va afecta în niciun fel.

Sașenka privi chipul liniștitor de proletar al lui Vania, îi cercetă fruntea ridată, tâmplele cărunte și uniforma boțită. Se simțea atât de ușurată că ei erau în siguranță. Gideon era un caz special, își spuse, un scriitor european care cunoștea străini, umbla în Paris prin bordeluri, dădea interviuri ziarelor britanice. Pentru a nu știu câta oară se simțea recunoscătoare pentru sentimentul de siguranță

pe care i-l dădea Vania. Dar în clipa următoare îşi aminti remarca sarcastică a lui Benia privitoare la munca „din greu" a lui Vania, amintire peste care se aşeză imediat o alta – cea a buzelor lui Benia pe corpul ei, cu o zi înainte. Un fior neplăcut îi traversă şira spinării.

Sus, Fulguleţ şi Carlo îl fugăreau pe Satinov prin apartament. Saşenka intră, tocmai când îl prinseseră şi începuseră să-l gâdile.

— Spune-mi, unchiule Hercule, spuse Fulguleţ şi se aşeză călare pe nasul ei, unde locuiesc pernişele?

— În Perniţia, desigur.

Satinov o ajutase pe Fulguleţ să-şi elaboreze lumea fantastică.

— E vorba despre perniţe de pădure, perniţe de aer sau perniţe de mare?

— Hercule, eşti adorabil, comentă Saşenka. Vei fi un tată minunat!

— Îi iubesc pe copiii aceştia, spuse Satinov şi capitulă, lăsându-l pe Carlo să-i tragă cizmele din picioare.

Carolina veni să-i anunţe că cina era pregătită.

19

Gideon şedea paralizat de frică în automobilul care traversă întâi Piaţa Roşie şi Piaţa Revoluţiei, pentru a urca apoi dealul spre Lubianka. Privirea i se înceţoşă la vederea impunătoarei clădiri cu două etaje de granit cenuşiu şi şase etaje de cărămidă galbenă, a căror umbră înghiţi automobilul. Intrară pe o poartă laterală în curtea închisorii Lubianka.

Mintea lui Gideon lucra fără contenire. Se gândi plin de remuşcare la fratele său, pe care nu îl mai văzuse de aproape zece ani şi cu care nu mai vorbise la telefon din 1935. Dar Samuil înţelegea, nu-i aşa, cât de riscant ar fi fost să păstreze legătura cu el? Dar unde se afla el oare acum?

Gideon şi-l aminti pe Samuil în vila sa din Bolşaia Morskaia, în cabinetul ticsit cu obiecte eduardiene, clămpănind din „Scaunul de trap". Cum era posibil ca fratele lui să fi încetat să existe?

Fără să-şi dea seama ce face, Gideon îşi plecă capul şi începu să murmure kaddish-ul pentru fratele său, surprins că îşi mai amintea rugăciunea evreiască pentru sufletele morţilor... Faţă în faţă cu moartea, gândurile ţi se întorc la copilărie, la familie. Gideon realiză că îşi iubea fiica, pe Mouche, mai mult decât pe oricine altcineva. Mă va înţelege oare Mouche, mă va ţine oare minte, după ce o să-mi dea cele şapte grame de plumb în ceafă? se întrebă. Durerea din piept era insuportabilă. Îi venea să plângă de frică.

— Am ajuns!

Tânărul îi zâmbi lui Gideon. Nu îl trata ca pe un deţinut. Dimpotrivă, un cekist în uniformă, aşa erau numiţi membrii poliţiei secrete în onoarea „cavalerilor leninişti ai Revoluţiei", care alcătuiseră CEKA, îi deschise portiera şi îl ajută să coboare din automobil. Ei bine, *sunt* un literat celebru, gândi Gideon şi prinse puţin curaj. Nu există tonifiant mai puternic decât celebritatea.

Remarcă mirat câte Buick-uri şi ZIS-uri erau parcate în curte. Aceasta nu putea fi curtea unde erau aduşi noii deţinuţi.

Deschiseră o uşă de lemn cu două canaturi şi îl conduseră într-o sală cu dale de marmură şi de acolo, mai departe, de-a lungul unui coridor cu lambriuri de lemn şi covor albastru în mijloc. Ofiţeri în uniforme NKVD şi secretare umblau de colo-colo. Era aceeaşi atmosferă ca în orice altă instituţie de stat. Deşi se simţea uşurat că nu îl duceau în Închisoarea Internă, Gideon îşi frământa mintea în căutarea motivului pentru care fusese adus aici. Ce scrisese în ultima vreme? Ce spusese? Ce se întâmpla în Europa şi ar fi putut avea vreo legătură cu el? El era evreu, iar pe Litvinov, Comisarul pentru Afaceri Externe, care era şi el evreu, tocmai îl destituiseră. Să fi căzut evreii în dizgraţie? Căuta Uniunea Sovietică apropierea de Hitler?

Dacă tot am să mor, am iubit oare destule femei? îi trecu lui Gideon prin minte. Destule nu erau niciodată! O senzaţie de arsură în piept îl făcea să respire greu.

— Acesta este biroul meu, spuse tânărul, a cărui coafură pompadour se înălţa deasupra frunţii rozalii ca un talaz perfect modelat. Sunt anchetatorul Moghilciuk de la Secţia pentru Cazuri Grave, din cadrul Securităţii Statului. Vă simţiţi bine? Poftiţi! zise acesta şi îi oferi lui Gideon o cutiuţă cu tablete. Nitroglicerină. După cum vedeţi, vă aşteptam.

Gideon înghiţi două pastile şi durerea din pieptul lui se mai domoli.

În anticameră, o roşcată pistruiată, cu sâni opulenţi, într-o rochie cu o despicătură laterală, bătea la maşina de scris. Chiar şi aici, mintea lui Gideon se strecură sub rochia femeii, în căutarea acelei delicioase prime atingeri... Pe masa ei se afla un buchet de flori. Roşcata îi luă lui Gideon pălăria.

— Poftiți înăuntru, Gideon Moiseievici, îl îndemnă anchetatorul Moghilciuk, un tânăr cu o înfățișare fără cusur.

După ce luară loc, pistruiata le servi ceaiul și închise ușa în urma ei.

— Vă mulțumesc că ați venit, cetățene Zeitlin, începu Moghilciuk, pregătindu-și un carnet și un stilou, în timp ce lui Gideon îi pătrundea în nări aroma dulce de cocos a afurisitei de pomezi din părul tânărului. Voi lua notițe. Apropo, ați văzut cel mai recent film al lui Romm, *Lenin în anul 1918*? Ca tânăr admirator al scrierilor dumneavoastră, mă întrebam ce părere aveți despre el?

Gideon fu cât pe-aci să scuipe ceaiul din gură. Idioooții ăștia îl băgaseră în sperieți, aducându-l aici și acum voiau să stea de vorbă cu el despre filme? Nu, sigur că nu. Încă din anii 1920, CEKA se folosise de falși intelectuali cultivați pentru a-i manipula pe intelectualii adevărați. Flăcăul acesta pistruiat era doar continuatorul unei lungi tradiții.

— *Lenin în anul 1918* e un film minunat și, în comparație cu ucigașul terorist Buharin, portretul lui Stalin este foarte frumos, răspunse Gideon.

— Îl cunoașteți, desigur, pe Romm. Dar despre *Alexandr Nevski* al lui Eisenstein ce spuneți?

— Eisenstein e un artist extraordinar și un prieten al meu. Filmul demonstrează că bolșevismul este pe deplin compatibil cu națiunea rusă și lupta acesteia împotriva dușmanilor noștri naționali.

— Interesant, spuse anchetatorul cu sinceritate, mângâindu-și mustăcioara roșcată. Trebuie să vă mărturisesc că sunt eu însumi scriitor. S-ar putea să fi citit colecția mea de povestiri polițiste, pe care am publicat-o sub

pseudonimul M. Slujba. Una dintre ele va fi curând pusă în scenă la Teatrul Artistic.

— Aha, spuse Gideon, care îşi amintea vag că citise într-o revistă stupidă recenzia unui volum de povestiri poliţiste banale, scris de un anume Slujba. Povestirile dumneavoastră mi s-au părut foarte realiste.

Moghilciuk zâmbi larg.

— Mă flataţi! Vă mulţumesc, Gideon Moiseievici. Venite din gura dumneavoastră, cuvintele acestea sunt un compliment. M-aş bucura să aud nişte comentarii critice. Îşi trecu mâna peste hârtiile din faţa lui şi continuă cu acelaşi ton: Pentru început, aş dori să vă arăt aceste documente, spuse şi îi împinse lui Gideon un teanc broşat.

— Ce sunt acestea? întrebă Gideon şi simţi cum îl părăseşte iar curajul.

— Câteva mărturii ale prietenilor dumneavoastră apropiaţi din ultimii doi ani.

Gideon răsfoi paginile dactilografiate, prevăzute cu antetul NKVD şi semnate fiecare într-un colţ.

— Dumneavoastră v-aţi făcut un nume şi sunteţi frecvent menţionat în aceste mărturii, îi explică tinerelul cu zel, ba chiar cu admiraţie. Toţi vă pomenesc. Uitaţi-vă aici, în procesele-verbale ale interogatoriilor, şi acolo!

Baba cu privire dementă din fotografia aceea să fi fost într-adevăr graţioasa Larisa, o făptură a plăcerii, de al cărei râs gutural şi piept delicios îşi amintea Gideon cu atâta bucurie, din vara aceea de acum patru ani de la Sanatoriul Muhalatka din Crimeea? Să-l fi denunţat ea într-adevăr că ar fi complotat să-l ucidă pe tovarăşul Stalin? Dar îşi aminti că el însuşi o denunţase pe Larisa la şedinţele Uniunii Scriitorilor, ca trădătoare, viperă şi spioană, care ar merita să fie împuşcată împreună cu

Zinoviev, Kamenev și Buharin. Or pe *el* nimeni nu-l torturase, pentru a-l determina să o denunțe.

Unde erau acum toți acești prieteni ai lui? Erau toți morți?

Gideon abia mai sufla de frică. În fața ochilor îi dansau pete roșii.

În spatele zidurilor acestui birou confortabil și luminos, în care ședea acest mieros Om Sovietic Nou, cu părul lui pomădat, se aflau zeci de coridoare și birouri, în care mici tirani învățau să ajungă mari tirani, în care brute ambițioase învățau să ajungă torționari ai sistemului. Și undeva, în acest lăcaș al nenorocirii, se găsea Închisoarea Internă, cu celulele ei, în care muriseră prietenii lui, în care s-ar putea să moară și el curând. Gideon era consternat câtă răutate exista pe lume.

— Nimic nu e adevărat, spuse el. Resping toate aceste acuzații aberante.

Pomădatul zâmbi binevoitor.

— Nu asta vom discuta acum. Vreau doar să stăm de vorbă. Despre ruda dumneavoastră, Mendel Barmakid.

— *Mendel*? Ce e cu Mendel? E o persoană importantă.

— Îl cunoașteți îndeaproape?

— E fratele răposatei soții a fratelui meu. Îl cunosc de când s-au căsătorit.

— Și dumneavoastră îl admirați pe tovarășul Mendel?

— Nu suntem prieteni. Nu am fost niciodată prieteni. În opinia mea, Mendel e un idiot!

Gideon avea un sentiment vinovat de ușurare. Mendel nu-i plăcuse niciodată, din cauza lui nu i se jucaseră două piese la Malîi Teatr, dar nu, nu dorea nimănui soarta aceasta. Pe de altă parte, Gideon era trecut de cincizeci de ani și mai lacom decât oricând să-și trăiască

viaţa, să o înfulece cu nesaţ. Cine iubeşte viaţa mai mult decât mine, se întrebă el, cine merită să trăiască mai mult decât mine? Îi mulţumi în gând lui Dumnezeu că nu-l voiau pe el, ci pe Mendel!

— Unde l-aţi văzut ultima dată pe tovarăşul Mendel?

— Acasă la Palitîni, de 1 Mai.

— Aţi stat de vorbă cu el?

— Nu.

— Cu cine a stat el de vorbă?

— Nu-mi amintesc. În general, nu-i acord nicio atenţie. Ştiu că mă antipatizează. Dintotdeauna.

Gideon observă că anchetatorul continua să-l numească pe Mendel „tovarăş", ceea ce însemna că deocamdată nu voia decât să sondeze terenul. Torţionarii aceştia încercau întotdeauna să prindă în plasa lor şi alte nume mari, pentru a-şi înflori conspiraţiile imaginare. De aceea îl denunţaseră şi pe el vechii lui amici. NKVD-ul voia să-i dea de înţeles că se află pe un teren instabil. Bun, capitulă Gideon în sinea sa! Îl aveau la mână, asta era!

— Tovarăşul Mendel este şi el frecvent menţionat în mărturiile acestea. Vorbeşte tovarăşul Mendel uneori despre începuturile carierei sale de revoluţionar, despre perioada de ilegalitate? Despre rolul său în revoluţia din 1905? Despre exil? Baku? Sankt Petersburg? Despre perioada de început din 1917? Se laudă cu acţiunile lui?

— Tot timpul. De te apucă greaţa. Gideon, cu mâinile împreunate pe burduhanul lui prosper, râse cu atâta poftă şi într-un mod atât de neaşteptat, încât tânărul anchetator râse şi el cu guiţături.

— Îi ştiu toate poveştile pe de rost. Nu doar că se laudă, dar vorbeşte întruna, ca o moară stricată.

— Mai doriți ceai, cetățene Zeitlin? Chec? Fructe? Noi apreciem foarte mult genul acesta de discuție amicală. Spuneți-mi, așadar, ce povestește tovarășul Mendel.

Tinerelul își desfăcu mâinile. Gideon prinse curaj.

— Mie îmi place să relatez povești, dar dacă aveți nevoie de un informator, nu cred că sunt persoana potrivită...

— Înțeleg, spuse Moghilciuk cu blândețe și adună foile de pe masă.

O fotografie căzu dintre ele. Lui Gideon i se contractă pieptul. Era Mouche, fiica lui iubită, plimbându-se cu Rovinski, regizorul de film care dispăruse în 1937. Deci Mouche era motivul pentru care-l întrebase de filme. Moghilciuk se grăbi să vâre fotografia la locul ei în dosar.

— Dar e Mouche, exclamă Gideon.

— Cu amantul ei, Rovinski, spuse Moghilciuk. Știți unde e Rovinski acum?

Gideon clătină din cap. Nu știa că Mouche avusese un amant — dar era și ea la fel ca el. Trebuia să o protejeze pe iubita lui fiică.

Moghilciuk își răsfiră degetele, de parcă s-ar fi scurs nisip printre ele.

— Vreți să aflați tot ce povestește Mendel? întrebă Gideon. S-ar putea să dureze toată noaptea!

— Statul nostru vă poate pune la dispoziție eternitatea, dacă asta doriți. Vă gândiți la Mașa, scumpetea dumneavoastră? E mult prea tânără pentru dumneavoastră și vă supune la grele încercări! O să vă alegeți cu un infarct. Nu, mult mai sănătos ar fi să vă gândiți la fiica dumneavoastră, în timp ce ne relatați poveștile lui Mendel.

20

Trecuseră două zile și peste Lacurile Patriarhiei se lăsa înserarea. În căldura înăbușitoare, perechi ca niște umbre trandafirii se plimbau, ținându-se de mână, pe sub copacii care mărgineau lacurile răcoroase. Pașii lor scrâșneau pe pietriș, râsetele lor răsunau ca niște clinchete și cineva cânta, undeva, la un acordeon. Doi bătrâni scrutau nemișcați o tablă de șah.

Sașenka, în rochia ei albă, brodată cu mărgele și strânsă pe coapse, cu pălăria albă pe cap, cumpără două înghețate și îi oferi una lui Benia Golden. Mergeau la distanță de câțiva pași unul de celălalt, dar oricine și-ar fi dat seama că erau amanți, căci trupurile lor păstrau aceeași simetrie, de parcă ar fi fost legate cu fire invizibile.

— Ai mult de lucru? îl întrebă ea pe Benia.

— Nu, de fapt nu am nimic de făcut și nici bani să fac ceva. Dar – și Benia continuă cu glas scăzut – lucrez în fiecare zi cu mult elan la făptura ta minunată. Îmi poți da și mai mult de lucru? Sunt atât de fericit să te văd. Mi-e dor să te sărut, să-ți simt gustul.

Sașenka oftă cu ochii pe jumătate închiși.

— Să continui?

— Nu-mi vine să cred că îmi place să te aud, dar îmi place.

— Vreau să-ți spun un lucru nebunesc. Vreau să fug cu tine la Marea Neagră. Vreau să mă plimb cu tine la malul mării, în Batumi. Pe faleză, cineva cântă la o flașnetă romanțele noastre preferate și eu îl acompaniez cu vocea. Pe urmă, când soarele apune, ne așezăm în cafeneaua lui Mustafa și ne sărutăm. Nimeni nu ne poate împiedica. Și

la miezul nopții, niște tătari bătrâni, cunoscuți de-ai mei, ne duc cu barca în Turcia...

— Dar copiii mei? Cu niciun chip nu i-aș putea părăsi.

— Știu, știu. Și acesta e unul din lucrurile care mă atrag la tine.

— Ești un pervers nerușinat, Benia. Ce mă fac eu cu tine?

— Tu ești o mamă minunată. Eu m-am purtat urât toată viața, tu, nu. Tu ești o femeie de lapte și miere, devotată Partidului, ești redactorul-șef al unei reviste, ești mamă. Spune-mi, cum merg treburile la revistă?

— Suntem ocupați până peste cap. Comitetul de Femei pregătește o gală în onoarea tovarășului Stalin, în decembrie, cu ocazia aniversării lui de șaizeci de ani. Vom tipări o ediție specială de Ziua Revoluției. Am reușit să-i obțin lui Fulguleț un loc în tabăra de pionieri de la Artek — visează deja să poarte celebra cravată roșie. Dar, cea mai bună veste dintre toate, Gideon s-a întors acasă.

— Dar s-ar putea să nu fi scăpat, știi. S-ar putea să-l țină ca pe un pește în cârlig.

— Nu, Vania zice că totul va fi probabil în regulă. La Congres, tovarășul Stalin a spus că...

— Să nu mai vorbim despre Partid, Sașenka, o rugă Benia. Nu avem timp să stăm de vorbă despre congrese. Nu avem decât momentul acesta! Nu ne avem decât pe noi.

Se îndepărtară de lacuri și cotiră într-o străduță lăturalnică, unde nu mai era nimeni în afara lor. Sașenka îl luă de mână.

— Te bucuri să mă vezi?

— Numai la asta mă gândesc. În fiecare clipă.

— Atunci de ce faci așa o față de strengar? De ce m-ai adus aici?

Se apropiară de un pasaj boltit, care dădea într-o curte. După ce se asigură că nu-i urmărea nimeni, Benia o trase după el înăuntru. Traversară curtea şi ajunseră într-o grădină, unde se găsea un şopron şubred, de felul celor în care îşi ţin pensionarii seminţele de muşcate. Benia scoase la iveală o cheie.

— Asta e noua noastră dace.

— Un şopron?

El râse.

— Faci cumva dovada unei mentalităţi burgheze?

— Eu sunt comunistă, Benia, dar când e vorba să fac dragoste, sunt cât se poate de aristocrată!

— Imaginează-ţi că e pavilionul secret al prinţului Iusupov sau al contelui Şeremetiev! zise Benia pe când descuia uşa. Ia uite! Imaginează-ţi!

— Tu chiar crezi că eu aş putea...

Saşenka realiză că vremea când locuise cu Vania în a Şasea Casă a Sovietelor, când dormiseră într-un pat suprapus, într-o minusculă încăpere era demult apusă. Ea era bolşevică, dar muncise din greu pentru a se bucura de puţin lux.

— Totul e putred şi pute a bălegar.

— Nu, acesta este noul parfum al lui Madame Chanel.

— Acolo văd un furcoi!

— Nu, baroneasă Saşenka, e o furcă incrustată cu diamante, creată de un celebru meşter din Dresda pentru Ţarină.

— Dar cârpa aia scârboasă?

— Pătura aceea? Este o blană de şinşila căptuşită cu mătase, pentru confortul baronesei.

— Eu nu pun piciorul în cocioaba asta, declară ea cu hotărâre.

Golden era dezamăgit, dar stărui.

— Dar dacă ți-aș spune, foarte serios, că ușa aceasta ne conduce într-o lume secretă, unde nu ne vede și nu ne atinge nimeni, unde am să te iubesc mai mult decât însăși viața mea? Nu e o vilă, știu. E poate un șopron prăpădit, dar e șopronul în care vreau să te ador, să te iubesc, fără să mai irosesc o singură secundă din scurta mea viață în această lume amenințătoare. Poate sună ridicol, dar tu ai apărut în vara vieții mele. Nu sunt bătrân, dar nu mai sunt nici tânăr și mă cunosc. Tu ești femeia vieții mele, femeia la care am să mă gândesc când am să mor.

Brusc, Benia Golden deveni foarte serios. Din buzunarul hainei scoase un volum pe care i-l oferi Sașenkăi, un volum cu poezii de Pușkin.

— Ți-am pregătit un dar, ca să nu uităm niciodată clipa aceasta.

Sașenka deschise volumul și zări, chiar la pagina cu poezia ei preferată, „Talismanul", o orhidee rară, uscată. Benia recită:

Tu nu trebuie să-l pierzi,
Cu puterile imense
Dragostea ți-l oferi.

— Nu încetezi să mă surprinzi, murmură ea.

Era atât de mișcată și dornică să îl sărute, încât începură să-i tremure mâinile. Trecu pragul șopronului și închise ușa cu piciorul. Tot ce se afla acolo – uneltele, semințele, o pereche de cizme vechi – îi părea plin de viață și iubire, așa cum se simțea și ea.

Benia o luă în brațe și din felul în care o privi, din tresărirea buzelor lui, Sașenka își dădu seama că tot ce spusese el era adevărat, că o iubea și că momentul acesta, în universul lor tainic, era una din prețioasele ocazii care

nu se ivesc decât o dată sau de două ori în viaţă — sau niciodată. Şi-ar fi dorit să poată conserva acest moment, să îl poată păstra pe veci închis într-un medalion, la suprafaţa memoriei, pentru a-l putea retrăi mereu şi mereu, dar se simţea ca vrăjită şi nu reuşi să reţină nici măcar acest gând. Îl trase pe Benia mai aproape de ea şi îl sărută la nesfârşit, până când trebuiră să plece acasă. Dar când se despărţiră, Saşenka îşi repetă în gând:

Tu nu trebuie să-l pierzi,
Cu puterile imense
Dragostea ţi-l oferi.

Bucuria pe care o simţea şi norocul ca cineva să-i fi spus acele vorbe erau pur şi simplu de necrezut.

21

— Ce înseamnă asta? Am să depun o plângere la Comitetul Locativ. Terminaţi cu scandalul! E ora trei noaptea! striga Mendel Barmakid, membru al Comitetului Central, membru al Biroului Organizatoric, vicepreşedinte al Comisiei Centrale de Control, deputat al Sovietului Suprem.

Şi pe fiica lui, Lena, o treziseră bubuielile în uşă şi o clipă rămase întinsă în pat, zâmbind la auzul ridicolei furii de operetă a tatălui ei, imaginându-şi-l în străvechiul lui halat din catifea reiată, mâncat de molii şi plin de pete. Îl auzi deschizând uşa locuinţei lor din Casa Guvernului, de pe cheiul râului Moskva.

— Ce e, Mendel? strigă soţia lui, Natalşa.

Acum s-a trezit și mama, gândi Lena și și-o imagină pe femeia durdulie din Iakuția, cu trăsăturile ei asiatice, în capotul ei albastru vaporos. Părinții ei vorbeau cu cineva. Cine să fi fost?

Lena sări din pat, îmbrăcă un chimono roșu, își așeză ochelarii pe nas și ieși în hol de după colț, unde se afla camera ei.

Îl văzu pe tatăl ei, care își freca ochii cu pleoapele înroșite și privea în sus, la o huidumă în uniformă NKVD. Bogdan Kobulov, în cizme lustruite și o impecabilă uniformă albastru cu roșu, privea în jos, la cei trei Barmakizi. Într-o mână, pe care sclipeau o mulțime de inele de prost gust, ținea un bici de călărie și în cealaltă un Mauser incrustat cu pietre. Nu venise singur.

— Ce este? Ce vor, tată?

Mendel nu mai apucă să-i răspundă fiicei lui, căci Kobulov pătrunse în hol, răspândind un miros de colonie turcească atât de pătrunzător, încât Lenei mai că îi dădură lacrimile.

— Bună seara, Mendel. La ordinul Comitetului Central, ne veți însoți, spuse Kobulov cu accentul lui de țăran georgian. Trebuie să vă percheziționăm locuința și să sigilăm biroul.

— Ba nu îl veți lua cu voi, interveni Lena și se puse în calea lui Kobulov.

— Așa deci! Ia dă-te tu la o parte, spuse el cu un glas surprinzător de domol. Dacă mă faceți să-mi pierd timpul, am să vă calc pe toți în picioare, inclusiv pe mânza asta mică. Dacă totul decurge pașnic, va fi cu atât mai bine pentru voi. Vă dați seama că aș prefera să fac cu totul altceva în miez de noapte. Și își încordă mușchii.

Lena privea sfidătoare inelele torţionarului şi părul lui creţ, dar tatăl ei îi aşează o mână pe umăr şi o dădu la o parte din calea lui Kobulov.

— Îţi mulţumesc, Vladlena, spuse intrusul cu un rânjet.

Prenumele întreg al Lenei, Vlad-Lena, era varianta prescurtată a numelui lui Vladimir Lenin.

— Bună seara, tovarăşi, spuse Mendel cu accentul lui de evreu polonez. Sunt bolşevic din anul 1900 şi ca atare mă supun oricărui ordin al Comitetului Central.

— Foarte bine! replică NKVD-istul rânjind batjocoritor.

Lena, o studentă de douăzeci de ani, îşi dădu seama că acest funcţionar incult al poliţiei secrete, provenind din cine ştie ce fund de sat georgian, îi ura pe vechii bolşevici, pe aristocraţii sovietici, cu bibliotecile, aerele distinse şi pretenţiile lor de intelectuali.

— Îmi permiteţi să mă îmbrac, tovarăşe Kobulov? întrebă Mendel.

— Să vă ajute femeile. Unul dintre băieţii mei o să stea cu ochii pe dumneavoastră. Unde sunt armele?

Lena aflase de la tatăl ei cât de mult ura Stalin sinuciderile.

— În noptieră e un Nagant, în birou e un Walther, trâmbiţă Mendel şi se îndreptă şchiopătând spre dormitor.

— Nu mai pot sta în picioare, murmură Nataşa şi se prăbuşi pe divanul din salon.

— Mamă, ţipă Lena.

— Te simţi bine, Nataşa? strigă Mendel din dormitor.

— Mă simt bine. Lena, ajută-l, te rog, pe tata să se îmbrace.

Nataşa se întinse pe divan, răsuflând greu. Lena îi aduse un pahar cu apă mamei şi îi urmări apoi pe cekiştii care deschideau sertare şi strângeau teancuri de manuscrise din biroul lui Mendel. În anii 1937–1938 se făcuseră

noapte de noapte arestări și razii în clădirea lor. În zori, ea auzise lifturile și văzuse „ciorile negre" ale NKVD-ului parcate în fața clădirii, pentru ca a doua zi să observe sigiliile de la ușile apartamentelor. „CEKA ne apără revoluția", obișnuia tatăl ei să spună. „Să nu scoți un cuvânt despre asta." Dar toate acestea se încheiaseră. De un an nu se mai făcuseră arestări. Trebuie să fie o eroare, își spuse Lena.

— Mendel, îl chemă Kobulov. Ceva scrisori de la sau către Comitetul Central? Chestii vechi?

Se referea la scrisori de la tovarășul Stalin.

— Memoriile dumneavoastră?

— În seif, e deschis, răspunse Mendel din dormitor.

Spre mirarea Lenei, acolo se găseau într-adevăr câteva cărți poștale de la Stalin, din exil, câteva însemnări din anii 1920, precum și memoriile lui Mendel, dactilografiate pe coli îngălbenite de vreme și acoperite cu scrisul lui mărunt. Tatăl ei era atât de modest. Îi plăcea să vorbească despre aventurile lui, dar nu menționa niciodată nume importante.

— Lena!

Lena se duse în dormitor, la tatăl ei. Deschise dulapul și scoase de acolo costumul lui negru în trei piese, pălăria neagră de fetru, ghetele cu talpă ortopedică, o cravată de piele și Ordinul lui Lenin, cu care fusese decorat Mendel. Pe urmă îl ajută să se îmbrace, așa cum îl ajutase de atâtea ori mama ei, abținându-se cu greu să exprime vreo emoție, conștientă că nu era cazul să-i sporească și mai mult supărarea. Mendel nu spuse nimic. Abia la urmă rosti:

— Îți mulțumesc, Lenocika.

— Ce înseamnă asta, tată? Ai vreo idee? întrebă Lena, dar în clipa următoare își dori să n-o fi făcut.

El clătină din cap și spuse:

— Probabil nu e nimic.

Mendel se duse în salon şi îşi sărută soţia pe frunte.

— Te iubesc, Natașa, spuse cu glasul lui profund. Trăiască Partidul!

Apoi se întoarse spre fiica lui.

— Te conduc până jos, zise Lena, care se simţea ca paralizată.

În hol, îl ajută pe tatăl ei să păşească peste un morman de fotografii de familie, hârtii, scrisori şi şpalturi ale celebrei lui cărţi *Moralitatea bolşevică*. Podeaua arăta ca un colaj răvăşit al întregii lor vieţi.

Coborâră cu liftul fastuos, dar scârţâitor. Afară era cald şi umed. Marele Palat al Kremlinului strălucea majestuos. Deşi era foarte târziu, pe Podul de Piatră erau doi îndrăgostiţi. Dintr-o fereastră deschisă a imensei clădiri se auzea muzică de tango. Nu se vedeau alte automobile decât un Packard şi o dubă a NKVD-ului cu inscripţia *Ouă, pâine, legume*, amândouă cu motoarele pornite.

Sclipiciosul şi uriaşul Comisar de Securitate Kobulov îi amintea Lenei de o statuie din papier mâché de la parada de 1 Mai.

— Vă aşteaptă trăsura, Mendel, spuse Kobulov şi făcu un semn din cap spre dubă.

Lena îl văzu pe tatăl ei cum se îndreaptă şchiopătând, în costumul lui demodat, cu ghetele ţăcănind metalic pe asfalt, spre uşa deschisă a vehiculului. Când se opri în loc, Lena rămase cu gura căscată, cu inima bătând să-i spargă pieptul, dar Mendel îşi ridică doar privirea spre clădirea modernă, unde erau atât de mândri să locuiască, şi nu spuse nimic. Pe obraz îi zvâcnea însă un nerv. Tatăl ei atât de serios, laconic şi demodat nu era un om al gesturilor mari, dar Lena ştia dintr-un milion de mici indicii

că o iubea din tot sufletul pe ea, singurul lui copil. Acum, ea făcu ceva ce nu mai făcuse niciodată. Se duse la el, îi luă mâna între mâinile ei și o strânse. El își feri privirea și ea îi auzi respirația șuierată. Mendel avea șaizeci de ani, dar arăta mult mai bătrân.

Pe urmă se întoarse spre fiica lui și, spre uimirea și înduioșarea acesteia, se înclină ceremonios și o sărută de trei ori pe obraz, în stilul vechi rusesc.

— Să fii o comunistă vrednică. La revedere, Lena Mendelovna.

— La revedere, tată, răspunse ea.

Ar fi vrut să îi absoarbă mirosul de cafea, țigări și săpun, prezența, dragostea. Ar fi vrut să se agațe de costumul lui, să se arunce pe asfalt și să-l apuce de picioare, pentru ca ei să nu-l poată duce de acolo, dar totul se sfârși mult prea repede.

Mendel nu o mai privi și ea înțelese de ce. Doi cekiști îl ajutară să urce în dubă, care era mult prea înaltă pentru el. Înăuntru erau niște cuști metalice, astfel încât nu avea unde să se așeze. Îl închiseră în una din ele și când trântiră ușa, Lena zări sclipind în lumina felinarelor nu doar ochii apoși ai tatălui ei, ci și ai altora.

Kobulov lovi în acoperișul automobilului său și se așeză pe locul din dreapta șoferului. Lena rămase în stradă, privind în urma celor două vehicule care trecură peste pod și pe lângă Kremlin, pentru a dispărea apoi.

Portarul, un om atât de amabil, care dădea mereu o mână de ajutor familiei lor, stătea pe trepte, la intrare, dar nu spuse nimic și își feri privirea de a ei. Lena urcă, să se îngrijească de mama ei.

Natașa plângea în hohote și nu putea să vorbească. Lena se așeză epuizată lângă ea și se întrebă ce să facă. Își

aminti că mama ei avusese grijă de Saşenka în noaptea pe care aceasta o petrecuse în închisoare, în 1916.

Când se făcu ziuă, îi telefonă Saşenkăi de la un telefon public. O auzi pe Fulguleţ cântând şi tacâmuri zdrăngănind. Saşenka lua micul dejun împreună cu copiii, în locuinţa ei din strada Granovski.

— Lenocika la aparat, spuse.

— Lenocika, ce s-a întâmplat?

— Tata s-a îmbolnăvit subit şi l-au... a plecat să se trateze.

Lena era copleşită de negre presimţiri. Ochii i se umplură de lacrimi şi aşeză receptorul în furcă.

— Cine era? întrebă Fulguleţ. Lenocika? Tanti Lenocika e o pernă grasă. Ce e, mamă?

— Dumnezeule, oftă Saşenka, se prăbuşi într-un fotoliu şi îşi duse mâna la frunte.

Ce însemnau toate acestea? Întâi Gideon, acum Mendel. Îi venea să verse.

— Mămică, spuse Carlo cu glasul lui subţire şi se căţără în braţele ei ca un ursuleţ domesticit în pijamaua lui albastră. Te simţi rău? Am să te mângâi şi am să te sărut pe faţă, uite aşa! Te iubesc, mămică, eşti cea mai bună prietenă a mea!

Carlo o sărută pe nas cu atâta tandreţe, încât Saşenka se înfioră de dragoste pentru băieţelul ei.

22

Sâmbăta următoare, Saşenka îl aştepta pe Vania să se întoarcă acasă. Dacea era cufundată într-o linişte

apăsătoare. Copiii pregăteau o prăjitură împreună cu Carolina.

Porumbeii uguiau în porumbar, ciorile croncăneau în mesteceni. Caii din grajdul mareșalului Budionîi nechezau, iar poneiul copiilor le dădea replica. Albine zumzăiau. Iasomia răspândea un parfum îmbătător. Vecinul fredona o melodie din filmul *Toată lumea râde, cântă și dansează*. Dar telefonul se încăpățâna să nu sune. Nici Satinov nu se anunțase pentru o partidă de tenis.

Totul se desfășura mai încet. Sașenka ședea în pridvor, prefăcându-se că citește ziarele și șpalturile revistei. Ziarele nu conțineau niciun indiciu, nicio aluzie la obsesia spionilor și procesele-spectacol din anii precedenți. Deținuți erau eliberați, sentințe erau revizuite. Poate era ea paranoică. Îi telefonase lui Benia și îl informase codificat despre soarta unchilor ei. „Îmbobocesc mușcatele", replicase el calm și ea își amintise de șopron și talismanul lor.

Se gândea tot timpul la Benia. Se puteau întâlni în cursul săptămânii viitoare. El avea să o liniștească, să o facă să râdă, în maniera lui de evreu fatalist. Cum putuse ea să trăiască atâta vreme fără neasemuitul Benia? Ardea de nerăbdare să îi telefoneze, dar nu de acasă. Puțin mai jos, pe stradă era un telefon public. Benia o tachina tot timpul, încercând să o ademenească să-i spună că îl iubește. „Nu simți nimic special pentru mine?" obișnuia să o întrebe. După zece zile? Ea, membru de Partid, mamă, redactor-șef, veche bolșevică, să se îndrăgostească de un scriitor leneș? Își pierduse oare mințile? Da, își pierduse într-adevăr mințile. Of, Benia! Ce va fi crezând el despre toate acestea?

Semnele erau derutante. Gideon nu fusese reținut și Mouche îi telefonase Sașenkăi să-i spună că „ei" nu

doriseră altceva decât să stea de vorbă cu el despre filme, „despre filme şi istoria grecilor şi romanilor". Aveau vreo noimă cuvintele acestea sau erau aruncate la întâmplare? Intenţionase Gideon să-i prevină asupra arestării lui Mendel? „Grecii şi romanii." Mendel cunoştea istoria antică. Mendel însuşi era o antichitate. Cauza arestării lui trebuia căutată în trecutul bolşevic îndepărtat. Vechiul prieten georgian al lui Stalin, „unchiul" Abel Enukidze, scrisese istoria presei tipografice bolşevice din Baku, dar subapreciase în mod fatal rolul Stăpânului. Saşenka şi-l amintea foarte bine pe tovarăşul Abel, un fustangiu cu părul de culoarea nisipului, ochi albaştri, mâini neastâmpărate şi un harem de balerine. Îl împuşcaseră în 1937.

Dar Mendel nu era Abel. Unchiul Mendel nu se alăturase niciunei opoziţii şi îl apărase cu înverşunare pe Stalin. El era Conştiinţa Partidului, nu era un flecar. De ce Mendel? Şi de ce acum, când Marea Teroare se încheiase? L-ar fi putut aresta pe Mendel oricând, începând din 1936. Nu avea niciun sens.

Sau poate Gideon se referise la trecutul îndepărtat al *familiei*? Dar toată lumea îi ştia pe Zeitlini şi faptul că ea, fiica bolşevică a milionarului, tovarăşa Vulpe Polară, fusese dactilografa lui Lenin! Încercau Organele să o prindă în plasă pe ea, împreună cu familia ei? Strămoşii ei fuseseră într-adevăr burghezi, dar pe ea o protejau căsnicia cu Vania Paliţîn, loialitatea şi originea lui proletară, devotamentul lor comun faţă de Partid.

Sau poate avea chiar soţul ei probleme? Să fi fost vreo rivalitate internă, între noii georgieni ai lui Beria şi vechii moscoviţi? Dar Vania nu fusese un vasal al fostului şef, al lui Ejov, iar Beria scăpase oricum de toţi acoliţii lui Ejov

cu câteva luni în urmă. Demenții aceia dispăruseră. Se alesese praful de ei.

Arestarea rudelor ei nu o viza neapărat și pe ea, își spuse Sașenka. Asta se întâmpla frecvent. Până și rudele prin alianță ale lui Stalin, din familia Svanidze, fuseseră arestate. Până și frații tovarășului Sergo, atât de drag lui Stalin, fuseseră executați. Propriul ei tată dispăruse. Stalin spusese că fiii nu trebuie să plătească pentru păcatele părinților. Pe de altă parte, la o cină confidențială în Kremlin, la care fusese invitat și Vania, declarase că îi va distruge pe toți Dușmanii Poporului „împreună cu clanurile lor! Da, chiar așa, împreună cu clanurile lor!"

Stalin, istoria și Partidul lucrau pe căi misterioase, Sașenka știa acest lucru. Noi, membrii de Partid, suntem adepții unui ordin militaro-religios, și asta într-o epocă în care lupta de clasă se întețește și războiul e iminent, gândi ea. Cu cât sunt mai însemnate succesele Partidului nostru, cu atât mai îndârjit vor încerca să ne combată dușmanii noștri. Aceasta era deviza lui Stalin. Ce ne caracterizează pe noi nu este sentimentalismul burghez, ci loialitatea față de Partid și față de Sfântul Graal al Ideii. Mendel este un om al politicii și în sistemul nostru progresist, dar imperfect, *aceasta* este politica. Totul va fi bine, își spuse Sașenka. Mendel se va întoarce acasă, așa cum se întorsese și Gideon. Era o eră nouă, mai puțin sângeroasă. Anii de groază se încheiaseră.

Porumbeii își luaseră zborul când se apropie automobilul. Sașenka veni desculță la poartă, să-i ajute șoferului să o deschidă.

Soțul ei coborî greoi din automobil, dar numai văzându-l, Sașenka se simți deja mai liniștită. Vania era al doilea adjunct al Comisarului Poporului pentru Afaceri

Interne şi de la Congresul din martie, membru supleant al Comitetului Central — şi uite că venise acasă. Teafăr şi nevătămat. Poate doar epuizat şi cu ceva mai multe fire albe în părul des şi aspru — dar întotdeauna venea acasă epuizat.

Îşi făcuse griji degeaba. Fulguleţ şi Carlo năvăliră în curte. Carlo era în pielea goală, Fulguleţ îmbrăcase rochiţa ei roz de vară. Creştea atât de repede. Tatăl lor îi îmbrăţişă, le salută iepuraşii şi pernuţele, le ascultă pălăvrăgeala despre prăjitura şi bomboanele din bucătărie şi îi trimise în casă. Pe urmă o privi pe Saşenka, o privi aşa cum nu o mai privise niciodată, cu mânie mocnind în ochii negri ca tăciunii. Dădu să spună ceva, dar chiar în clipa aceea Carolina îi chemă la prânz din pridvor.

Atunci îi întoarse Saşenkăi spatele şi intră în casă.

23

Prânzul la masa din pridvor părea să nu se mai sfârşească. Parfumul liliacului era divin. La un moment dat, Fulguleţ aruncă însă cu pâine în fratele ei. Vania îşi ieşi din fire, sări în picioare şi îi trase fetiţei scaunul de la masă.

— Termină! zbieră la Fulguleţ.

Fetiţa se sperie şi începu să plângă. Carlo avea o expresie îngrozită şi curând îi şiroiră şi lui lacrimile pe obraji.

— Dar eu n-am făcut nimic! se văicări băieţelul şi dădu fuga la mama lui.

Dar Saşenka nu spuse nimic. Întreaga ei atenţie era îndreptată asupra lui Vania.

Vania îi ocolea privirea și abia dacă se atingea de mâncare. În loc să se simtă vinovată, cum s-ar fi cuvenit, Sașenka era enervată. Îi era dor de Benia și de inepuizabilul lui umor, de neobrăzarea lui fără limite, de sensibilitatea lui.

— Vania, ar trebui să dormi puțin, spuse Sașenka în cele din urmă.

— Chiar? La ce bun?

Sașenka se ridică de la masă.

— Mă duc cu copiii la râu, să ne scăldăm.

Era ora două și jumătate. Vania se închise în biroul lui.

Desculță, cu prosoapele sub braț, Sașenka îi luă pe copii de mână și îi conduse pe drumul neasfaltat, printre mestecenii argintii, la malul râului Moskva. Vania e întotdeauna prost dispus când se întoarce acasă după o noapte de muncă, își spuse Sașenka. Până și acum, când nu făcea altceva decât să meargă, avea sentimentul că Benia îi schimbase cu totul viața.

Picioarele ei erau goale, soarele îi mângâia obrajii, umerii și genunchii, dându-i sentimentul că erau unși cu melasă. Coapsele ei se atingeau în mers, lipicioase, transpirate. Până și nisipul dintre degetele de la picioare îi dădea o senzație de voluptate. Tânăra Sașenka, cea din perioada Războiului Civil și din anii 1920, nu ar fi remarcat asemenea lucruri; femeia matură, devotată Partidului în anii 1930, fusese prea serioasă, prea preocupată de campaniile și devizele Partidului. Pe atunci, obișnuise să se îmbrace cât mai anost cu putință: ciorapi maro, grosolani, rochii largi, fără nicio formă, părul strâns în coc, eternul batic. Acum totul părea să se joace cu simțurile ei, într-o manieră care o uimea. Rochia de bumbac,

încheiată cu nasturi, îi alinta coapsele şi ceafa. Tânjea să-i vorbească lui Benia despre delicioasa aromă de răşină, despre fiecare lucru, oricât de mărunt, pe care-l făcea şi simţea. O adiere răcoroasă îi ridică poalele neîncheiate ale rochiei şi îi dezveli picioarele.

Zâmbi la gândul că Benia, cu mâinile lui, pusese stăpânire pe tot corpul ei, că dansase şi râsese în hohote cu el. Vorbeau despre cărţi şi filme, despre pictură şi teatru, dar înainte de toate râdeau. Coapsele, sânii şi buzele ei: toate îi aparţineau lui.

Ajunseră la malul auriu al râului nămolos, mărginit de cireşi în floare. Fulguleţ îi culese un buchet de flori. Mai erau şi alţi copii care se scăldau în Moskva şi Saşenka recunoscu familiile unor membri de Partid. Le făcu semne cu mâna şi le trimise bezele, îi aplaudă pe copiii care îşi luau avânt şi se aruncau în apă.

— Te uiţi la mine, mămică? întreba Carlo de fiecare dată când sărea în apă.

— Când nu ne uităm noi la voi? răspundea ea de fiecare dată.

Când copiilor li se făcu frig, Saşenka îi uscă bine cu prosopul şi îi îmbrăcă.

Se întoarseră prin pădure. Un covor de clopoţei se întindea la picioarele lor, sub copaci. Fulguleţ şi Carlo se apucară să construiască o tabără pentru „pernuţele de pădure", se cufundară în lumea lor imaginară, cu canapele din muşchi şi palate din trunchiuri de copac.

Saşenka şedea pe o bancă la marginea drumului. Ştia de ce venise cu ei pe aici. Privirea ei se întorcea când spre „tabăra" copiilor, când spre telefonul public din apropiere. Să-i telefoneze sau nu? Nu, nu avea să-i telefoneze.

— Copii, trebuie să mergem acasă, spuse.

— Nu! protestă Fulguleț. Vrem să ne jucăm.

Știa că trebuia să-i telefoneze, că era imposibil să treacă pe lângă acea cabină fără să-i telefoneze. Închise ochii. Benia îi spusese că se va afla la dacea lui dărăpănată din Peredelkino, colonia artiștilor. Ea avea numărul lui de telefon și voia să-i propună să se întâlnească undeva, cumva. În vreun șopron, unde să se îmbrățișeze printre lopeți și mușcate! Dar trebuia să mai aștepte, până când se va rezolva chestiunea cu Mendel. În afară de aceasta, el era desigur cu familia acolo.

Îi va telefona în orice caz. Dacă răspundea soția lui Benia, ea se va prezenta drept redactorul-șef al revistei cu care colabora el. În fond, chiar voia să-i ceară să scrie un articol: „Cum se organizează un bal mascat pentru poporul sovietic. Cum se pregătesc rochiile, măștile și mâncărurile."

În timp ce copiii țopăiau pe drumul nisipos, ea formă numărul lui Benia. Telefonul sună și sună. Nimeni nu răspunse. Sașenka se rezemă de peretele de tablă al cabinei, se lipi de el și visă la miracolul electric care îi va aduce glasul lui în ureche. Se trezi din visare și se dojeni clătinând din cap.

Va trebui să mai aștepți puțin, Benia Golden. Am să găsesc eu o cale să te anunț, îi spuse în gând. Voiam doar să-ți spun că te iubesc.

24

La ora patru, Sașenka se întoarse la dace. Coloanele albe, masa de lemn, hamacurile îi aminteau de verile

petrecute la Zemblişino, înainte de Revoluţie. Copiii erau somnoroşi şi Carolina îi duse la culcare în camerele lor.

Vania şedea în grădină. Purta cămaşa ţărănească brodată cu fir roşu, nişte pantaloni lăbărţaţi şi cizme. Mereu cizme.

— E totul în regulă, Vania? întrebă Saşenka. Ai vreo veste despre Mendel?

Întâi, Vania nu se mişcă. Pe urmă se ridică încet, se răsuci spre ea şi o lovi cu pumnul în faţă. Lovitura fusese atât de puternică, încât Saşenka, deşi căzuse pe spate în iarbă, parcă nici nu o simţise. Consternată, rămase întinsă pe jos şi simţi gustul sângelui pe limbă.

Vania, cu o zvâcnire pe faţa lipsită de expresie, stătea deasupra ei, strângând şi frământându-şi mâinile mari. Saşenka se ridică din iarbă şi se năpusti asupra soţului ei, cu gura larg deschisă să ţipe la el, dar Vania o prinse de încheietura mâinii şi o trânti iar în iarbă.

— Unde ai fost, târfă?

Stătea aplecat deasupra ei. În plină ceartă, amândoi erau totuşi conştienţi de vocile din spatele gardului, de personalul din casă, de gărzi: toţi ascultau şi raportau mai departe. După ce o lovi, continuară să vorbească în şoaptă, fără să ţipe, mai încet decât zumzetul acelei zile de vară.

— Am fost să ne scăldăm în râu.

— La telefon.

— Da, am trecut pe lângă telefon...

— Şi ai telefonat, nu-i aşa?

— Nu vorbi cu mine de parcă aş fi unul din cazurile tale. Şi ce dacă am telefonat? Nu am voie să telefonez?

— Pe cine ai sunat?

Ştia, Saşenka realiză că Vania ştia şi lucrul acesta o îngrozi.

— L-ai sunat pe jidanul ăla, nu-i așa? Nu-i așa? Crezi că eu n-am avut ocazii? Nu ți-am fost fidel?

— Nu știu.

— Ei bine, Sașenka, dă-mi voie să-ți spun că nu m-am atins de nicio altă femeie în toți anii aceștia. Te-am adorat. Am făcut totul pentru tine. Nu ți-am oferit eu totul?

Pe urmă șuieră:

— L-ai cunoscut în casa noastră, târfă! Te-ai dus cu copiii mei să-i telefonezi nenorocitului ăluia de scriitor!

Oare ce știa? Sașenka amesteca în gând toate datele, ca pe un pachet de cărți. Dacă Vania știa că îi telefonase, ce dovedea asta? Dacă știa că îi ceruse să scrie un articol, ei bine, de ce nu? Dacă știa despre hotel, era pierdută!

Vania stătea deasupra ei și Sașenkăi îi trecu prin minte că o va pocni din nou sau o va lovi cu cizma, chiar acolo, în grădina dacei lor, în apropierea copiilor care dormeau în casă.

— Ți-a pus-o?

— Vania!

— Nu contează, Alexandra Samuilovna. Acum nu mai contează. S-a terminat. Nu mai poți vorbi cu el, fiindcă nu mai e aici.

Continuând să-și atingă cu vârfurile degetelor buza însângerată, Sașenka pricepu brusc sensul acestor cuvinte ale soțului ei.

— Ce vrei să spui?

El își apropie fața de a ei. Transpira.

— Nu mai e aici, Sașenka! S-a dus. *Asta* e răsplata lui!

Sașenka era furioasă. O furie nestăvilită, care o luă prin surprindere, o făcu să pălească.

— Deci asta e răzbunarea ta? Așa vă obligați voi, cekiștii, nevestele să vă fie fidele? Nu ți-e rușine de tine? Credeam

că lucrezi pentru Partid. Şi ce-o să-i faci? O să-l ciomăgeşti în vreo celulă? Asta faci tu zi de zi, Vania?

— Tu nu înţelegi.

Deodată, Vania se aşeză. Îşi frecă faţa cu palmele, se scărpină în cap, cu ochii închişi. Pe urmă se ridică şi se duse cu paşi rari în casă.

Saşenka se ridică tremurând. Îl arestaseră pe Benia! Nu putea fi adevărat! Ce se va întâmpla cu el? Gândul că Benia avea să sufere era insuportabil. Unde era el acum?

25

— Mămico!

Carlo plângea. Întotdeauna se trezea prost dispus.

— De ce vorbiţi aşa, tu şi tăticu'? întrebă Fulguleţ şi ieşi în paşi de dans în grădină. Mamă, de ce îţi sângerează buza?

— Ah, răspunse Saşenka şi pentru prima dată îi era ruşine. M-am lovit de uşă.

— Te vindec eu, mămico. Pot să-ţi pun un plasture? întrebă Carlo şi îi atinse buza şi îi sărută mâinile, în vreme ce Fulguleţ, înviorată şi neastâmpărată, zburda prin grădină ca un mânz.

Saşenka îşi îndreptă privirea spre biroul lui Vania. În mintea ei se ciocneau diverse posibilităţi. Era aproape bucuroasă că Vania o lovise pe ea şi nu îşi descărcase nervii asupra copiilor. N-avea decât să o snopească pe ea în bătaie, dacă asta însemna că Benia nu avea să sufere. Dar dacă Benia era altfel decât părea? Dacă nu fusese arestat din dorinţa de răzbunare a soţului încornorat, ci fiindcă

era un „element ostil", un spion troțkist? Sau scornise Vania toată povestea aceasta pentru a o chinui pe ea? Sau dăduse Mendel într-adevăr de bucluc și acum îi atrăgea cumva în toată povestea asta și pe ea, și pe prietenii ei? Cu fiecare scenariu plauzibil care se derula în mintea ei, Sașenka era cuprinsă de un nou acces de panică, până când se auzi strigată de copii.

— Mămico, te uiți la mine?

Întâi Fulguleț, pe urmă Carlo. Sașenka se simți ca o somnambulă în această după-amiază care trecea exasperant de încet, deși era un exemplu perfect pentru idila verii timpurii în pădurile argintii din câmpia Moscovei.

Ce am făcut? se întreba. Ce am făcut?

În sfârșit se făcu ora opt, timpul de culcare al copiilor.

— Mă mângâi până adorm? murmură Carlo, privind-o cu ochii lui căprui.

— Unsprezece mângâieri pe frunte, răspunse Sașenka.

— Da, mămico, unsprezece mângâieri.

Sașenka era de obicei absorbită de Carlo, dar în seara aceasta gândurile ei erau în altă parte. Unde? Cu Benia, în celulele Lubiankăi? Cu Mendel, în carcerele Infernului? Dar ce însemnau toate acestea pentru ea și familia ei? Se ruga, și în același timp se temea, să fie eliberată din starea aceasta de incertitudine.

— Mămico? Pot să-ți spun ceva? Mamă?

— Da, Carlo.

— Te iubesc din toată inima, mamă.

Era o expresie nouă a lui, care o mișcă profund pe Sașenka. Îi prinse trupușorul îndesat de ursuleț și îl strânse în brațe.

— Ce frumos să spui aşa ceva, scumpul meu. Şi mămica te iubeşte pe tine din toată inima.

Îşi aşeză palmele pe fruntea lui catifelată şi numărară împreună cu voce tare. Îi mângâie faţa de unsprezece ori, până când băieţelului i se închiseră ochii. Fulguleţ era, din fericire, obosită şi adormi fără să crâcnească.

Era o seară plină de miresme, înăbuşitoare. Casa era populată de molii grase, muşte mari şi somnolente, păduchi de plante. Ventilatoarele din tavane bâzâiau. Carolina se retrăsese în camera ei.

Telefonul nu sunase.

Vania se aşeză în balansoarul din pridvor şi se apucă de fumat şi băut. Evreii, gândi Saşenka, nu beau când au probleme, ci capătă eczeme şi palpitaţii. Şi-l aminti pe tatăl ei. Balansoarul lui Vania se legăna scârţâind înainte şi înapoi şi Saşenkăi i se părea că aude „scaunul de trap" al tatălui ei, de acum mulţi ani.

Era timpul. Cíori croncăneau în tei. Saşenka se apropie neliniştită de soţul ei.

— Vania? i se adresă.

Întâi trebuia să ştie cum aflase el despre Benia. Şi ce aflase. Până atunci nu avea de gând să mărturisească nimic.

— Vania, nu am făcut nimic, minţi Saşenka. A fost doar un flirt. Îmi pare atât de rău...

Se aşteptase la o replică dură din partea lui, dar când Vania îşi întoarse faţa spre ea, observă că era umflată şi scăldată în lacrimi. Vania nu plângea aproape niciodată, doar când era foarte beat, la filme triste, la reuniuni ale regimentului său sau când o văzuse pe Fulguleţ în piesa de teatru de la şcoală.

— Lasă, spuse el.

— Mă urăşti?

El scutură din cap.

— Spune-mi, te rog, ce știi.

Vania dădu să spună ceva, dar gura lui lată, fălcile masive și ochii blânzi își pierdură contururile și el începu să plângă tăcut în amurgul cald.

— Știu că am făcut o greșeală teribilă. Vania, îmi pare atât de rău!

— Știu totul, spuse el.

— Totul? Dar ce e de știut?

El scoase un geamăt de durere și epuizare.

— Nu te mai obosi, Sașenka. Nu mai suntem soț și soție.

— Mă sperii, Vania.

Lacrimi îi șiroiau lui Vania pe obraji, în vreme ce soarele apunea sângeriu.

26

Sașenka stătea în dreptul balansoarului, inspirând mireasma iasomiei. Se gândea la Mendel. Se gândea la Benia și la copiii care dormeau în camerele lor.

Vania se ridică în cele din urmă din balansoar. Era beat, cu ochii roșii și împăienjeniți — dar era beat în acel fel stăpânit, caracteristic celor obișnuiți să bea mult — și o luă în brațe, ridicându-i picioarele în aer. Pentru prima oară după mult timp, Sașenka primea cu recunoștință atingerea lui. Vedea iepurașii în cuștile lor și poneiul care privea blajin peste gard, dar ea și Vania erau singuri, așa cum fuseseră dintotdeauna.

— Ne putem despărți, spuse ea. Nu trebuie să afle nimeni. Desparte-te de mine, scapă de mine. Divorțează

de mine! (Cu câteva ceasuri în urmă, aceasta ar fi fost o fantezie de evadare cu Benia, acum nu era decât o măsură disperată.) Am făcut ceva oribil! Îmi pare atât de rău, atât de rău...

— Nu vorbi aşa, şopti Vania şi o strânse cu şi mai multă putere în braţe. Sunt supărat pe tine, bineînţeles că sunt, prostănaco. Dar nu avem timp pentru jigniri.

— Spune-mi, pentru numele lui Dumnezeu, ce înseamnă asta? Cine ştie?

— *Ei* ştiu totul — şi e vina mea, răspunse el.

— Te implor! Spune-mi ce s-a întâmplat!

Vania îi sărută gâtul, ochii, părul.

— Mi-au luat cazul Comisariatului pentru Afaceri Externe. M-au detaşat în Turkestan, să mă ocup de tovarăşii noştri din Stalinabad.

— Ei bine, am să vin cu tine. Vom veni toţi cu tine şi vom trăi în Stalinabad.

— Vino-ţi în fire, Saşenka. S-ar putea să mă aresteze pe peronul gării. S-ar putea să vină chiar în noaptea asta.

— Dar de ce? Eu sunt cea care a greşit... Te implor să mă ierţi, dar nu înţeleg ce are a face cu politica?

— Gideon, Mendel, acum Benia Golden — se pregăteşte ceva, Saşenka, şi eu nu ştiu ce. Poate îl au la mână pe scriitorul tău? Poate e un ticălos care lucrează cu spionii străini. Dar ne au şi pe noi la mână, pe tine şi pe mine. Nu ştiu cu ce, dar ştiu că ne-ar putea distruge.

Chipul lui febril pălise în lumina tot mai slabă.

— S-ar putea să nu mai avem timp. Ce o să facem?

Enormitatea primejdiei care plana asupra lor o zdrobea pe Saşenka.

Cu două săptămâni în urmă, tovarăşul Stalin venise în casa lor însoţit de tovarăşul Beria, Comisarul Poporului

pentru Afaceri Interne. Vedete ale ecranului și scenei cântaseră în casa lor. Vania fusese recent promovat, aveau încredere în el. Tovarășul Stalin aprecia revista ei, o aprecia pe ea și o ciupise pe Fulguleț de obraz. Nu, Vania se înșela. Toate erau minciuni. Inima îi bătea mai puternic, scântei roșii se aprindeau în fața ochilor ei, stomacul i se contracta.

— Vania, mi-e frică.

Se așezară la masa din pridvor, foarte aproape unul de celălalt, obraz lângă obraz, mână în mână, mai apropiați acum decât în luna de miere, decât fuseseră când erau tineri și îndrăgostiți, uniți acum într-un fel pe care niciun cuplu nu și l-ar fi dorit.

Vania își recăpătă primul stăpânirea de sine.

— Sașenka, și mie mi-e frică. Dar trebuie să ne facem un plan.

— Chiar crezi că ar putea veni să ne aresteze?

— E posibil.

— Nu putem întreba pe cineva? Ai vorbit cu Lavrenti Pavlovici? El te apreciază. E mulțumit de tine. Joci în echipa lui de baschet. Dar Hercule? El știe totul. Stalin îl îndrăgește. El ne va ajuta.

— Am telefonat amândurora, spuse Vania. „Tovarășul Beria este indisponibil", mi s-a spus. Hercule nu mi-a răspuns.

— Dar asta nu înseamnă nimic. Beria umblă probabil după fuste. Iar Hercule ne va suna.

— Trebuie să decidem încă din seara aceasta ce vom face. S-ar putea să mă aresteze pe mine, sau pe tine, sau pe amândoi. Cine știe ce scot acum cu ciomagul din Mendel — sau din afurisitul tău de scriitor.

— Dar nu îi pot sili să scornească minciuni, nu-i așa?

— Doamne Sfinte! exclamă Vania. Glumești, nu-i așa?

Noi, Organele, avem o zicală: „Dă-mi un om în seara asta şi până mâine dimineaţă îl fac să declare că e regele Angliei!" Tu chiar ai crezut tot ce s-a mărturisit la Procese? Zinoviev, Kamenev, Buharin, teroriştii, asasinii, elementele ostile, spionii?

— Dar era adevărat. Era adevărat în spirit, tu aşa ai spus, în esenţă.

— Da, era adevărat. Era adevărat că erau toţi nişte nemernici. Că erau duşmanii noştri în spirit. Îşi pierduseră credinţa şi *credinţa* înseamnă totul. Dar...

Vania clătină din cap.

— Tu îi baţi pe oameni ca să spună toate acestea, Vania, nu-i aşa?

— Pentru Partid aş face orice. Am făcut orice. Da, ştiu cum este să zdrobeşti un om. Unii se frâng ca un chibrit, alţii şi-ar da mai degrabă viaţa decât să scoată un cuvânt. Dar mai bine împuşti o sută de nevinovaţi, o mie de nevinovaţi, decât să îţi scape un singur spion.

— Dumnezeule, Vania!

Saşenka îşi aminti cuvintele lui Benia şi mina lui când le rostise. Benia ştiuse ce făcea Vania toată noaptea, în vreme ce ea...

— Tu cu ce credeai că mă ocup eu? E strict confidenţial, dar ţie ţi-a convenit să nu ştii.

— Partidul are tot dreptul să-i distrugă pe spioni. Eu am ştiut că s-au făcut şi greşeli, dar noi toţi ne-am spus că greşelile acestea merită. Dar dacă vom fi şi noi acum o greşeală? Eu cred în Partid şi în Stalin, e misiunea vieţii mele. Vania, tu mai crezi?

— După tot ce am făcut pentru Partid, nu pot să nu cred. Dacă m-ar împuşca în noaptea asta, aş muri convins de comunism. Dar tu?

— Să mor? Eu nu pot să mor. Nu pot să dispar! Vreau să trăiesc. Eu iubesc viața. *Aș face orice ca să trăiesc.*

— Mai încet, scumpă tovarășă Vulpe Polară.

Tonul conspirativ pe care îl adoptă Vania o întoarse pe Sașenka în timp, în Petrogradul anului 1916, când el era un tânăr activist bolșevic plin de înflăcărare. Acesta fusese unul din lucrurile care o atrăseseră la el.

— Calmează-te! Nu vom muri, dar avem nevoie de un plan. Dacă ne arestează, să nu spui nimic. Asta e important. Dacă nu mărturisești nimic, nu au nimic împotriva ta. Orice ne-ar face, să nu mărturisești nimic!

— Nu știu dacă aș suporta. Durerea, spuse ea cu un tremur în glas. Vania, ai revolverul aici, nu-i așa?

Vania ridică un chipiu de pe masă. Dedesubt era un revolver Nagant. Sașenka atinse metalul rece și își aminti „buldogii" din Petrograd, pe care îi transportase ea pentru Partid. Cu câtă înflăcărare și mândrie predase ea pistoalele acelea în numele Revoluției. Cu câtă admirație îl privise ea pe Vania, muncitorul voinic, cu mâinile ca niște labe de urs, cu chipul cutezător, cu ochii căprui! Ce se alesese de el? Ce se alesese de ei?

— Ne-am putea sinucide chiar în noaptea asta, Vania. Eu m-aș putea sinucide și atunci ai scăpa de mine. Nu ar mai exista nimic compromițător în viața ta. Un cuvânt din partea ta și o fac...

— Asta ar fi o primă soluție. Avem revolverul și mai avem timp în noaptea asta. Dar dacă nu au nimic împotriva ta? Te vor bate și te vor umili. Dar dacă nu mărturisești nimic, vor spune: „A semnat ceva? Nu? Ei bine, atunci poate că nu e o ticăloasă." Până la urmă îți vor da drumul. Pentru noi, pentru viață, pentru copii.

Copiii! Aproape uitaseră de ei. Moartea, violenţa, dispariţia definitivă de pe Pământ, sfârşitul existenţei erau atât de îngrozitoare, atât de prezente, încât dădeau naştere celei mai pure forme de egoism. Cum putuse să se gândească numai la ea?

Saşenka se întoarse şi fugi în casă, urmată de Vania. Dădură buzna în camera lui Fulguleţ. Mână în mână priviră cu sufletele chinuite fetiţa, cu pielea ei albă şi părul blond răsfirat pe pernă, cum respira liniştit, cu braţele îndoite şi perniţa roz lipită de obraz. Carlo dormea gol, întins pe burtă, cu părul răvăşit, cu braţele şi picioarele încă pline de cute ca ale unui bebeluş, cu capul îngropat în iepuraşul lui preferat de pluş.

Saşenka abia dacă mai putea respira, îşi simţea gura uscată în camera aceea caldă şi întunecoasă, în care plutea mireasma proaspătă, de fân şi vanilie, pe care o au copiii vara. Avea sentimentul că ei sunt primii şi ultimii părinţi din lume. Dar erau singurii care ştiau ce primejdie îi pândea. Saşenkăi i se făcu rău. Din clipă în clipă puteau pierde tot ce aveau mai de preţ.

— Fulguleţ, Carlo, dragii mamei!

Saşenka îngenunche, cu Vania alături, între cele două paturi şi amândoi începură să plângă tăcut, unul în braţele celuilalt.

— Să nu-i trezeşti, spuse Vania.

— Nu, să nu-i trezim, îi dădu Saşenka dreptate, cu inima frântă.

Dar nu se putu abţine. Cu mâinile tremurând îl ridică pe Carlo din pat, îl lipi de ea şi îi acoperi fruntea catifelată cu sărutări, până când băieţelul dădu semne că s-ar trezi. Vania o strângea în braţe pe Fulguleţ, cu faţa îngropată în părul ei, care se lipea ca nişte fire de aur

de obrajii lui umezi. Copiii, treziți din somnul adânc al acelei nopți înăbușitoare, se lăsau dezmierdați de părinții lor, încă neștiutori de furtuna care era pe cale de a se isca. Toți patru se aflau la adăpostul întunericului, părinții plângând, copiii întinzându-se și oftând, pentru a se ghemui apoi somnolenți în brațele acestora.

Vania o trase în cele din urmă pe Sașenka de mână.

— Să-i punem la loc, în pat! spuse.

După ce îi așezară la culcare, se furișară afară din cameră și se așezară pe marginea divanului, în dreptul ferestrelor deschise. O portieră se trânti zgomotos în noapte.

— Vania! S-a sfârșit? Au venit?

Sașenka se aruncă în brațele soțului ei. El încercă să o liniștească, mângâind-o cu mâinile lui stângace, a căror asprime era acum atât de binevenită, atât de familiară.

— Nu, nu au venit. Încă nu, șopti Vania. Dar să încercăm să chibzuim. Nu mai plânge! Stăpânește-te. De dragul copiilor...

Dar și pe el îl străbătu un fior. Ei îi scăpă un geamăt, pe care el îl înăbuși imediat, acoperindu-i gura cu mâna. Ea se ridică și se duse să-și spele fața cu apă rece. O gravitate înfricoșătoare puse stăpânire pe ei.

— Vania, nu ne putem sinucide, fiindcă...

— Pentru Stalin, să te sinucizi e ca și cum „ai scuipa Partidul în față". Noi am scăpa de suferință, dar copiii nu. Partidul se va răzbuna pe copii.

— Știu ce facem. Ne sinucidem și îi ucidem și pe copii. În noaptea asta, Vania, acum. Dacă murim împreună, vom fi împreună. Mereu!

Era ciudat, dar Sașenka credea într-o oarecare măsură în viața de apoi. În viața veșnică. Bunicii ei, rabinul și soția sa, avuseseră această credință, dar ea, o comunistă,

se ferise mereu de ea. Acum îi reveneau în minte toate acele cuvinte străvechi din Turbin: Zohar, Cartea Splendorii, esența Cabalei, Edenul și Gheena, golem și dibuk, spiritele care îi urmăresc pe cei deochiați, toată acea lume spirituală atât de străină de marxismul științific și materialismul dialectic. Și totuși, ea își imagina cum sufletul ei și iubirea sa vor dăinui dincolo de moartea trupului ei. Își va revedea mama și tatăl, vor fi iarăși tineri. Vor fi iarăși împreună! Scoase revolverul de sub chipiul de NKVD-ist al lui Vania. Nu uitase cum se mânuiește o armă.

— Tu crezi în asta? întrebă el. Și eu. Vom fi toți împreună în rai. Poate ai dreptate. Dacă vin să ne aresteze, îi ucidem întâi pe copii și pe urmă ne sinucidem.

— Atunci, ne-am înțeles.

Dar când Saşenka se îndreptă spre dormitor, el o prinse de mână, îi luă pistolul și îl vârî în tocul de la brâu. O strânse în brațe și îi spuse în șoaptă:

— Nu aș fi în stare. Nu aș putea. Dar tu?

Ea scutură din cap. Trecuse de miezul nopții și mintea ei lucra acum mai ordonat.

— Nu mai avem timp pentru lacrimi, nu-i așa, Vania, scumpule?

— Ne au la mână cu ceva. Dar nu știu cu ce.

— Gideon a spus ceva despre „greci și romani" și pe urmă l-au arestat pe Mendel. Benia Golden nu știe nimic despre noi.

— Dar e un provocator? Un spion? Un gunoi?

— S-ar putea...

Îi era atât de frică, încât ajunsese să îl învinuiască pe iubitul ei. Asta se întâmplase? Benia îi distrusese familia? Dar în clipa următoare alte posibilități se îmbulziră în mintea ei:

— O fi vreo intrigă cekistă din Lubianka? Trebuie să existe un motiv, Vania, nu-i așa?

El își depărtă brațele.

— O cauză, da. Dar nu neapărat un motiv.

Chiar atunci, poarta din fundul grădinii scârțâi.

— *Ei* sunt, Vania. Te iubesc, Vania, Fulguleț, Carlo. Dacă unul din noi va supraviețui, ah, Vania... Să nu sfârșim totul? Unde e „buldogul"?

Se agățau unul de celălalt. El ținea revolverul într-o mână și palmele lor se lipeau de metalul rece, de parcă ar fi fost talismanul iubirii lor. Nu se mai auzi nimic. Timpul trecea chinuitor de încet.

Un fluierat sfâșie tăcerea și o făptură cu o căciulă albă se ivi dintre umbrele livezii.

Vania ridică pistolul.

— Cine e? Trag. Vă omor pe toți, nemernicilor!

27

— Nu stau decât câteva minute, spuse musafirul și își dădu jos căciula albă caucaziană, pe care o purtase mereu la început, în acea iarnă rece din Sankt Petersburg.

— O, Hercule, slavă Cerului că ai venit! spuse Sașenka și îl sărută de câteva ori pe obraz, apoi se agăță de el. Nu vom păți nimic, nu-i așa? Ai venit să ne spui cum să rezolvăm problema. Cu cine să vorbim? Te rog, spune-ne!

Stinseră luminile din pridvor și Hercule se așeză cu Vania și Sașenka la masă. Ea umplu trei pahărele cu coniac armean.

— Totul se va rezolva, nu-i aşa? insistă Saşenka. Nu e decât în imaginaţia noastră, nu-i aşa? O, Hercule, ce să facem?

— Taci, Saşenka, spuse Vania. Lasă-l să vorbească.

Satinov dădu din cap. Ochii lui sclipeau în întuneric ca două boabe de mercur.

— Ascultaţi-mă cu atenţie, începu el. Nu ştiu tot, dar ştiu că ceva s-a schimbat. Îl interoghează pe Mendel şi au găsit ceva împotriva ta.

— Împotriva mea? ţipă Saşenka. Vania, divorţează de mine! Mă împuşc.

— Ascultă ce are de spus, Saşenka, replică Vania.

— Asta nu mai e o soluţie, comentă Satinov laconic. Mă gândeam... la copii.

Saşenkăi îi pulsa sângele în vene.

— Să mă duc la Beria? Aş face orice. Orice! L-aş putea convinge pe Lavrenti Pavlovici...

Satinov clătină din cap şi Saşenka realiză cât de tensionat era. Nu mai avea timp să vorbească despre ei. Nu mai era vorba decât despre copii.

— I-aş putea scrie tovarăşului Stalin. Mă cunoaşte, mă cunoaşte din martie 1917, când am lucrat pentru Lenin... Mă cunoaşte.

Privirea lui Satinov o fulgeră şi ea pricepu că totul venea de sus, de la Instanţă, de la însuşi Stalin.

— Acum trebuie să vă gândiţi la copii, se mulţumi Satinov să spună.

— Dumnezeule mare, oftă Saşenka şi în faţa ochilor îi jucau pete roşii. Or să-i trimită la unul din orfelinatele acelea. Vor fi torturaţi, ucişi, violaţi. Copiii lui Troţki sunt morţi. Ai lui Kamenev. Ai lui Zinoviev. Ştiu ce se petrece acolo...

— Taci, Saşenka. Hercule, ce putem face? întrebă Vania.

— Pot rămâne la cineva din familiile voastre? întrebă Satinov.

Dar Saşenka ştia că Gideon şi Mouche se aflau pe marginea prăpastiei, iar Victoria, cealaltă fiică a lui, era o adeptă fanatică a Partidului, care nu ar ajuta în ruptul capului nişte copii cu trecutul pătat. Mendel era deja în ghearele Lubiankăi, iar pe părinţii lui Vania aveau să-i aresteze probabil la scurt timp după ei.

— Atunci trebuie să-i trimiteţi de aici pe Fulguleţ şi Carlo, spuse Satinov. Imediat. Poate chiar mâine. În sud. Eu am nişte prieteni acolo, care îmi sunt îndatoraţi. Ştiţi că eu am lucrat multă vreme în Comisariatul Transcaucazian. La ţară locuiesc oameni obişnuiţi, care nu au treabă cu politica. Uneori am fost dur, când am lucrat acolo, i-am zdrobit pe duşmanii noştri, dar când am putut, i-am ajutat pe alţii.

— Cine sunt oamenii aceştia? Ce se va întâmpla cu Fulguleţ şi Carlo?

Saşenka era în pragul unei crize de isterie. Respira greu, cu gura larg deschisă, şi totuşi avea senzaţia că nu capătă suficient aer.

— Saşenka, trebuie să ai încredere în mine. Sunt naşul lui Fulguleţ. Ai încredere în mine?

Ea dădu din cap. Nu avea încotro. Satinov era singura lor scăpare.

— Trebuie să plece, aşadar, în sud, în mare taină. Eu însumi plec la noapte în Caucaz, dar nu-i pot lua cu mine. O persoană de cea mai mare încredere va trebui să plece cu ei „în vacanţă" – nimic suspect. Undeva, acea persoană îi va încredinţa unei alte persoane, ştiu eu cui.

— Dar părinţii lui Vania?

— Da, mama îi iubeşte pe copii... se grăbi Vania să spună.

— Nu, îl întrerupse Satinov. Şi ei locuiesc în strada Granovski. Şi ei sunt supravegheaţi zi şi noapte. Nu ar fi alegerea potrivită. Iartă-mă, Vania, dar devotamentul lor faţă de Partid e deopotrivă înflăcărat şi naiv, o combinaţie primejdioasă.

— Cunoşti... pe cineva în sud, care să aibă grijă de copii, pe cineva cu suflet bun, suficient de bun pentru aceşti... îngeri? întrebă Saşenka.

Satinov luă mâinile Saşenkăi în ale sale şi le strânse.

— Nu te mai chinui. Da, Saşenka, îţi promit că persoana la care mă gândesc eu ar fi pe placul tău. Dar nici măcar acea persoană nu are voie să afle destinaţia lor finală.

— Dar vor rămâne împreună? Spune-mi, te rog, că vor rămâne împreună. Se iubesc, au nevoie unul de celălalt, şi fără noi...

Hercule clătină din cap.

— Nu. Dacă ajung într-un orfelinat al NKVD-ului pentru copiii trădătorilor de patrie, vor fi despărţiţi, li se vor schimba numele. Şi apoi, doi fraţi adăpostiţi în acelaşi loc sunt foarte uşor de găsit. Despărţiţi, vor fi în siguranţă. Avem mii, poate chiar milioane de copii rămaşi singuri, gările sunt pline de ei.

— Dar asta ar însemna că nu-şi pierd numai părinţii, ci şi sora, respectiv fratele. Nu ar mai aparţine aceleiaşi familii. Vania, nu pot. Nu am să rezist.

— Ba da, răspunse Vania, ai să rezişti.

— Fiecare va ajunge în altă familie, continuă Satinov. Ştiu eu cine sunt familiile acestea. Sunt cupluri fără copii, care nu au nicio legătură cu politica, oameni cumsecade, buni la suflet. Dacă voi vă întoarceţi, dacă toate acestea

nu înseamnă nimic, dacă veți fi doar exilați, nu vi se va îngădui să locuiți la Moscova multă vreme de-acum înainte, dar copiii vor fi pregătiți, vă promit. Și vor veni să trăiască împreună cu voi, oriunde vă veți afla. Dar dacă nu, dacă lucrurile ies prost...

— Spune-mi, te rog, cine sunt familiile acestea? *Cine sunt?* îl imploră ea cu glasul frânt.

— Nimeni în afara mea nu are voie să afle unde vor ajunge copiii. Să ajuți copilul unui Dușman al Poporului te costă capul. Dar eu am să mă ocup de toate, Sașenka. Documentele se vor pierde și ei vor dispărea, dar vor fi în siguranță. Nu sunteți singurii. Mulți și-au trimis copiii la țară în 1937. Deci asta este oferta mea. Dacă o acceptați, vă jur că am să veghez asupra copiilor voștri atât timp cât voi trăi. Va fi misiunea vieții mele. Dar trebuie să vă hotărâți acum.

Vania se uită la Sașenka, ea se uită la el și în cele din urmă se întoarse spre Satinov.

— O, Hercule, îngăimă doar și dădu din cap.

Dădu să îl îmbrățișeze pe Satinov, dar el se feri și ea pricepu ce simțea el acum, fiindcă și ea simțise același lucru. Când prieteni de-ai lor, sortiți pieirii, fuseseră dați la o parte în 1937, nemaiașteptând altceva decât arestarea, și ea se ferise de ei, de parcă ar fi fost infectați cu vreo boală, de parcă ar fi avut lepră, fiindcă în acele vremuri relațiile cu asemenea oameni puteau fi fatale. Acum *ea* era leproasa și prietenul acesta drag al ei îi dădea o mână de ajutor.

— Îți mulțumesc, spuse Sașenka încet. Ești un om cumsecade, un comunist onest.

— Crede-mă, nu sunt chiar așa de grozav, se mulțumi Satinov să spună și se ridică în picioare. Bun. Înainte de toate, va trebui să trimit niște telegrame. Pregătiți-i

pe copii încă din noaptea aceasta. Îi puteţi trimite oricând, începând de mâine. Sau puteţi aştepta, până când unul din voi va fi arestat şi atunci veţi şti mai multe. Tu pleci mâine la Stalinabad, Vania, nu-i aşa? Dar dacă te vor aresta, vei avea cum să trimiţi un mesaj? Eu plec la noapte cu un tren special al Comitetului Central, mâine sunt în Tbilisi. Am primit o misiune nouă şi voi rămâne în sud vreme de o lună. E un mare noroc, fiindcă înseamnă că am să vă pot ajuta. Am să vă transmit adresa unde îmi puteţi telegrafia. Dar un lucru e important: dacă veţi fi arestaţi, eu voi avea nevoie de timp, pentru a-i pune pe copii la adăpost înainte ca Organele să înceapă să-i caute. Vania, tu înţelegi ce vreau să spun. Să nu vă treacă prin minte să vă faceţi de petrecanie. Acordaţi-mi puţin timp, oricât de greu vă va fi. Am să-l folosesc cum se cuvine, înţelegeţi? Şi acum, prima etapă. I-ar putea însoţi Carolina o bucată de drum?

Saşenka se gândi la nemţoaica uscăţivă de pe Volga. O clipă ezită. Copleşită de frică, se întrebă dacă dădaca nu i-ar trăda. Nu puteau avea încredere în nimeni. Dar în final spuse:

— Da, cred că s-ar duce până la capătul lumii pentru copiii aceştia.

— Cheam-o, spuse Vania, dar Saşenka bătea deja în uşa Carolinei.

Când văzu chipul îngrijorat al dădacei, pricepu că aceasta ştia deja că se întâmplase ceva rău. Nu mai era nevoie să-i explice prea multe, câteva cuvinte fură de ajuns. Saşenka încerca să-şi reţină lacrimile şi înţelese după expresia dură a feţei Carolinei şi bărbia împinsă înainte cu hotărâre că aceasta era conştientă de chinurile prin care trecuseră ei în ultimele ceasuri.

— Vino și așază-te lângă noi, spuse Sașenka.

Distanța între stăpână și servitoare dispăru într-o clipită, puterea lor de a se salva (sau distruge) reciproc le făcea egale.

— Bun, zise Satinov, după ce Sașenka și dădaca veniră în pridvor. Un lucru e limpede: indiferent ce s-ar întâmpla, eu nu am fost aici. Vania, Sașenka, ultima dată când ne-am întâlnit a fost în strada Granovski, când am venit cu soția mea la voi la cină. Nu am vorbit despre politică. Eu nu știu nimic despre soarta voastră. Va trebui să procurați cât mai curând posibil biletele de călătorie ale Carolinei și copiilor. Sunați la gară, aflați orele de plecare, acum, în noaptea asta, spuse și așeză pe masă două documente de identitate. Acestea sunt documentele celor doi orfani din Orfelinatul Dzerjinski. Carolina va călători cu propriile ei documente, dar pe biletele copiilor vor fi trecute nume false. În gări și trenuri se fac mereu controale. Sașenka, distruge pașapoartele copiilor, să nu rămână aici, în dace!

— Unde va merge Carolina? întrebă Sașenka. Poate să îi ducă pe copii acasă la ea, în satul ei?

— Acolo s-ar putea să dea de urmele lor, spuse Satinov. La Rostov au fost arestați în ultima vreme o mulțime de germani de pe Volga. Carolina, va trebui să iei trenul Moscova-Baku-Tbilisi din Gara Saratov. Când vei sosi în gara din Rostov, vei găsi acolo, la șeful gării, un mesaj pe numele tău. Gunther, nu-i așa? Carolina Gunther? Fie vei găsi un mesaj, fie te va aștepta cineva. Pe urmă te vei întoarce în satul tău. Ați înțeles?

Sașenka observă că Satinov, la plecare, nu își privi vechii lui prieteni în față, dar îi sărută ei mâna, așa cum făcuse la prima lor întâlnire cu peste douăzeci de ani în urmă, și îl îmbrățișă pe Vania. Își așeză pe cap căciula

caucaziană şi ieşi, aşa cum venise, pe poarta din fundul grădinii, care se închise scârţâind. Saşenka îl cunoştea pe Satinov din iarna anului 1916, când toţi fuseseră atât de tineri. Venise la căpătâiul Ariadnei, fusese prietenul lor cel mai bun. Acum, prietenia lor se sfârşise — sau poate luase doar o altă formă. Nu mai era prietenul lor, ci probabil singura familie care mai rămânea copiilor ei. Dintr-o întreagă naţiune de ruşi servili şi laşi, oportunişti şi spioni, el singur avusese curajul de a rămâne om.

— Haideţi, să trecem la treabă, spuse Carolina bruşc, îşi aşează mâinile pe braţele Saşenkăi şi le strânse. Dar întâi să mâncăm ceva. Cu stomacul gol nu se poate gândi limpede.

Dădaca aduse pe o tavă brânză de capră, roşii, pâine neagră şi apă minerală Narzan.

Fără să mai aprindă lumina în pridvor, tăbărâră asupra mâncării, de parcă nu ar mai fi înghiţit nimic de o veşnicie. Timpul trecea încet. Saşenka se simţea mai bine acum. Avea o misiune. Trebuia să aibă încredere în Hercule Satinov. Spusese că îi va da copiii unor oameni „buni la suflet", dar propriul ei suflet era îndurerat! Îşi aminti când îi născuse pe Fulguleţ şi pe Carlo în Kremlevka, spitalul Kremlinului din strada Granovski. Fulguleţ se născuse prima. Fusese o naştere uşoară. Venise pe lume cu un căpşor blond şi dormise în prima noapte pe pieptul Saşenkăi... Acum vorbea întruna despre fluturi şi pernuţe (cunoştea fluturele alb al verzei şi fluturele-amiral roşu) şi ura ouăle. Carlo trebuia mângâiat de unsprezece ori ca să poată adormi, iar noaptea se trezea uneori şi voia să fie dezmierdat. Nu-i plăcea iaurtul şi avea o colecţie întreagă de iepuraşi. Când i se făcea foame între mese, avea nevoie de biscuiţii lui preferaţi, cei cu imaginea Kremlinului pe

cutie. Și îi plăcea să viziteze noile stații de metrou din Moscova, cu pereții lor îmbrăcați în marmură și cupolele lor de sticlă, să circule tot timpul cu metroul...

Sașenka se întreba dacă să noteze toate aceste lucruri pentru acei oameni „buni la suflet". Să le spună cuiva? Cine putea ști toate acestea? Numai mama copiilor! Cum să fie copiii fericiți fără mama lor? Sașenka reîncepu să tremure.

— Stăpânește-te! Trebuie să fim pragmatici!

Glasul lui Vania o smulse din starea de panică. Sașenka se crispă, de parcă ar fi atins-o un bloc de gheață.

Nu avea voie să noteze nimic și copiii nu puteau lua mai nimic cu ei — în orice caz, nimic ce ar fi putut face legătura cu părinții lor. Emoții, lacrimi, sentimente de vinovăție, pentru toate acestea nu avea timp. Sașenka nu mai era acum decât mamă, nimic altceva, doar o mamă care își apără puii. Trebuia să facă în așa fel încât copiii ei să nu ajungă în orfelinatele descrise de Benia. După ce toate vor fi aranjate, dacă va mai avea timp, se va mai bucura puțin de prezența acestor comori și va sta de vorbă cu ei. Pe urmă, va putea plânge cât va dori.

Sașenkăi i se păru că mâncarea nu avea niciun gust. Grădina era un decor din carton, iasomia, liliacul și caprifoiul miroseau a putregai, poneiul, iepurii, veverițele și toate celelalte făpturi n-aveau decât să putrezească, ei nu-i păsa, atâta timp cât ea ar scăpa cu viață, pentru a-și putea crește copiii, pentru ca ei să se poată întoarce la ea...

Abandonat sunt, un orfan, și nimeni nu îmi poartă de grijă... Versurile vechiului cântec nu fuseseră niciodată atât de nimerite, atât de insuportabile.

— Vania, trebuie să avem grijă ce spunem. S-ar putea să fie ultima noapte petrecută împreună. Ce o să le zicem copiilor? îngăimă Sașenka.

— Cu cât le spunem mai puţine, cu atât mai bine, răspunse Vania. Ei trebuie să uite de existenţa noastră. Fulguleţ va mai păstra unele amintiri, dar Carlo nu are decât trei ani. El nu va mai şti...

Lui Vania i se frânse glasul. Saşenka o luă pe Carolina de mână.

— Carolina, să le pregătim bagajele. Să căutăm haine călduroase, să nu le fie niciodată frig.

Femeile intrară în camera lui Fulguleţ şi Saşenka începu să-i dea Carolinei lucruri ale copiilor. De fiecare dată când punea mâna pe o fustiţă sau un puloveraş, inspira aroma de fân şi vanilie.

Eu le-am dat viaţă copiilor mei, gândi Saşenka, dar nu mi-au aparţinut niciodată. Acum vor trăi fără mine, ca şi cum eu n-aş fi existat.

28

Bătrânul Razum, şoferul, ai cărui pori dilataţi emanau încă aburii alcoolului din noaptea trecută, sosi în zori să-l ducă pe Vania la Gara Moscova. Claxonă din faţa porţii şi Saşenka ieşi în cămaşa ei de noapte mov. Se anunţa o dimineaţă de mai răcoroasă şi însorită. Roua din iarbă sclipea ca o ploaie de diamante şi trandafirii îmbobociseră. Copiii se treziseră deja şi Carlo sărea în pătuţul lui.

— Mamă, pot să-ţi spun ceva...

Vania băuse toată noaptea şi transpiraţia lui mirosea a votcă. Saşenka îl urmări cu privirea, când se duse în camera copiilor să-i sărute de rămas-bun. Ştia că Vania ar

fi avut atâtea lucruri de spus copiilor săi: sfaturi, cuvinte înțelepte, greșeli de care trebuiau să se ferească, lucruri valoroase, pe care orice tată dorește să le împărtășească odraslelor sale înainte de a porni la drum. Dar copiii nu aveau astâmpăr să șadă pe genunchii lui.

— Eu nu vreau să-i dau un pupic lui tăticu', tu vrei, Fulguleț?

Carlo arăta cu degetul către tatăl său, care îmbrăcase uniforma de NKVD-ist: cizme, chipiu, galoane, centură de piele și pistolul în toc.

— Pupici nu primesc decât mămica și Carolina. Tăticu' e un monstru urât! Tăticu' o să ne înghită și o să ne scuipe afară! țipa Fulguleț, țopăind pe pat ca un miel zburdalnic.

Copiii săreau în jurul tatălui lor și Sașenka văzu, cu lacrimi în ochi, cum îl prinde Vania pe fiecare pe rând și își lipește pentru un scurt moment fața, buzele, nasul de el.

— Au, tată, înțepi! strigă Carlo. Mă doare!

— Nu vreau să-ți dau un pupic pe fața aia țepoasă, spuse Fulguleț. Pupă-mi mai bine pernița. Ia-o cu tine!

— Vrei să iau pernița ta preferată? întrebă Vania, copleșit de emoție.

— Da, ca să mă ții minte, dar promite-mi că mi-o aduci înapoi, tăticule!

Cu buzele tremurând, Vania luă pernița roz, și-o vârî în buzunar și o îmbrățișă scurt pe Fulguleț.

— Dă-mi drumul, tăticule! Miroși cam ciudat!

Fetița scăpă din brațele lui și sări peste cele două valijoare de pânză din fața ușii.

Vania ieși din cameră, cu lacrimile șiroindu-i pe obrajii nerași. Carlo alergă după el.

— Tăticule! Eu te iubesc, uite aici, spuse și arătă spre pieptul lui. Lasă-mă să te mângâi, că plângi.

Vania se opri, îl ridică pe fiul său în braţe şi acesta îi şterse lacrimile cu iepuraşul lui de pluş.

— De ce eşti trist, tăticule? întrebă Fulguleţ, când ajunseră în pridvor.

— Nu vreau să plec de lângă voi, răspunse Vania şi îl lăsă încet pe Carlo jos. Mă întorc curând, dar cât timp am să lipsesc, dacă vă veţi întreba vreodată unde sunt, să priviţi în sus, la stelele de pe cer, aşa cum v-am arătat. Acolo unde e Carul Mare, acolo am să fiu şi eu.

Saşenka îl conduse pe Vania în curte. El o luă în braţe, o ridică în aer şi o strânse atât de tare, încât Saşenkăi îi căzură papucii din picioare.

— Când m-am însurat cu tine, îngăimă el, am făcut cel mai bun lucru... din viaţa mea. Nu-ţi face griji, totul va fi bine — şi dacă nu, avem planul nostru.

Se întoarse spre Carolina şi făcu o plecăciune. Dădaca îşi lăsă întâi privirea în pământ, pe urmă îşi împinse bărbia înainte şi îi întinse mâna, pe care Vania o scuturâ, stând drepţi ca la paradă.

— Îţi mulţumesc, Carolina!

Apoi o luă şi pe ea în braţe şi îi strânse trupul uscăţiv.

Razum întorsese automobilul. Vania urcă şi plecară. Saşenka privi în urma lor şi alergă pe urmă în casă, pentru a se trânti pe pat. Cum era posibil ca *toate acestea* să se sfârşească? Încă nu-i venea să creadă.

Încercă să-şi imagineze unde se aflau acum Benia Golden şi Mendel, dar nu izbuti. În mintea ei nu mai era loc decât pentru Vania şi copii. Pentru nimeni altcineva. S-ar fi cuvenit să-i fie milă de Benia, care o iubea, şi de Mendel, dar nu-i era. *Ei* n-aveau decât să piară, atât timp cât ea şi copiii puteau rămâne împreună.

Salteaua se lăsă.

— Ce e, mămico? De ce plângi? Ești tristă că a plecat tăticu'? o întrebă Fulguleț.

— Mamă, mamă, pot să-ți spun ceva? Vreau să te sărut și să te mângâi, mămico, spuse Carlo.

Ochii lui căprui se umbrire, ca ai unui seducător de cinema, și băiețelul îi îndesă un sărut pe vârful nasului.

— Scumpii mei...

— Da, mămico.

— S-ar putea să plecați și voi într-o călătorie, într-o mare aventură...

— Cu tine și cu tati?

— Nu, cred că nu, Fulguleț. Dar voi o iubiți pe Carolina, nu-i așa? S-ar putea să plecați cu ea. Și voi știți că nu aveți voie să vorbiți despre familia voastră și despre ce ați auzit acasă.

— Știm asta, spuse Fulguleț cu o mină gravă. Tata spune mereu: Să nu vă bateți gura!

— Dar tu și tăticu'? întrebă Carlo cu o privire îngrijorată.

— Noi s-ar putea să venim mai târziu. Dacă sau când vom putea... dar vom fi mereu alături de voi, mereu...

— Sigur că da, prostuțo! spuse Fulguleț. Vom fi mereu împreună, mereu.

29

Sașenka se întoarse cu copiii în oraș duminică după-amiază. Și atunci începu totul.

Santinelele din strada Granovski erau la fel de amabile ca întotdeauna, dar apăruse un bărbat nou. Ce expresie aveau ochii lui? Știa că Vania era la Stalinabad?

Ştia de ce era acolo? Exista un „de ce"? Marfa şi Nikolai, părinţii lui Vania, şedeau în şezlongurile din curte împreună cu ceilalţi bătrâni. De ce nu se oprise socrul ei din lectura ziarului, pentru a-i vorbi? Ce însemna privirea aceea furişă a tatălui lui Andreev — aflase ceva de la fiul său, un membru de seamă al Politburo-ului? Îl avertizase cu privire la Paliţîni, îi spusese să nu-i lase deocamdată pe copii să se joace împreună? Portarul îi făcu un semn cu mâna, dar de ce nu o salută şi nu o ajută la bagaje? Întotdeauna o ajuta. Ştia ceva?

Pe stradă, un tânăr în trenci, cu pălărie de fetru, îi urmări când intrară cu automobilul în curte. Era un cekist? Santinelele din gheretă şi-au notat. O supravegheau. Ştiau ceva. Înăuntru, servitoarea mareşalului Budionîi îşi făcea de lucru măturând treptele. Era o informatoare? Totul era un chin. Era absurd. Gândurile Saşenkăi oscilau între încredere şi disperare, mintea ei era ca un vechi carusel care se învârtea scârţâind.

Era duminică seara şi Saşenka se întinsese în pat. Un gol se căsca în stomacul ei. În gură avea gust de pelin. O năpădi iar frica, groaza că avea să-şi piardă copiii, teama de moarte. Şi totuşi, Saşenka nu se temea de sfârşit. Cine devenise în tinereţe revoluţionar se aflase întotdeauna la un pas de spânzurătoare. Când călătorise cu trenurile Agitprop prin ţară, în timpul Războiului Civil, fusese pregătită să înfrunte în orice clipă moartea, în cazul în care Albii ar fi prins-o. Asta însemnase să fii bolşevic. Dar de când se născuseră Fulguleţ şi Carlo, avea senzaţia că moartea o pândeşte din umbră, ca un tâlhar în noapte, ca un bandit care voia să-i fure copiii. Îşi examina periodic sânii, să nu aibă cumva vreun nodul canceros. Se temea de gripă şi de tuberculoză — de ce tuşea aşa? Te rog, te

rog, implora Sașenka destinul, dă-mi timp să îi iubesc, să am grijă de ei. Mai dă-mi câțiva ani, să-i văd fericiți, la casele lor.

Când începuse Marea Teroare, văzuse dispărând întâi părinți și pe urmă copii, care înainte se jucaseră în curtea Casei Guvernului sau a clădirii din strada Granovski. Dar părinții aceia se abătuseră de la linia Partidului și avuseseră un comportament nechibzuit, ipocrit, imoral. Păruseră comuniști onești, dar se prefăcuseră. Partidul se afla pe primul loc și ei apucaseră o cale greșită. Ea jurase că nu va face niciodată așa ceva. Dar cumva făcuse exact același lucru.

Se întuneca și Sașenka încercă să adoarmă, dar o asaltau imagini de coșmar, orori, tortură, arestări, chipuri de copii plângând. Tremura și pulsul ei o luase razna: erau semnele unui atac de cord? Vania nu telefonase. Ațipi, dar era un somn agitat, din care tresărea mereu, de parcă ar fi fost o piatră aruncată pe suprafața apei. O văzu pe mama ei moartă, pe mama ei vie, pe mama ei tânără, îl văzu pe tatăl ei împușcat în ceafă în prezența copiilor ei.

— Cine e bărbatul acela? întreba Fulguleț.

— Nu-l cunoști pe bunicul?

— Ce se va întâmpla cu el după ce moare? întreba Carlo. Va fi o stafie?

Sașenka se trezi transpirată și, tremurând, se duse în camera copiilor și se întinse lângă Carlo, cu sentimentul că era imposibil ca un băiețel atât de drăgălaș să existe într-o lume ca aceasta. Își lipi fața de umărul lui. Pielea lui era moale și fină. Îi mângâie spinarea goală și ațipi.

Se trezi cu respirația dulce a lui Carlo pe față, cu dezmierdările lui. Ce fericită era!

— Mămico, pot să-ți spun ceva? Bate cineva în ușă.

Saşenka se ridică în capul oaselor. Totul îi reveni în minte. O senzaţie de greaţă şi ameţeală o cuprinse. Loviturile în uşă erau puternice, îndârjite.

Îi sărută pe copii şi se îndreptă spre uşă.

— Deschideţi!

— Cine e? strigă Fulguleţ.

— Eu sunt, Razum! răspunse şoferul. Aveţi o telegramă.

Saşenka şovăi. Trase aer în piept. Descuie uşa.

— Bună dimineaţa, tovarăşă, spuse Razum zâmbind. O dimineaţă minunată! Şi un mesaj de la şefu'!

SUNT ÎN STALINABAD.
SUNT BINE.
SALUTĂRI COPIILOR.
MĂ ÎNTORC MIERCURI. VP

Saşenka simţi o bucurie nemărginită. Acum era convinsă că nu se va întâmpla nicio nenorocire. De ce să nu fie trimis Vania, al doilea adjunct al Comisarului Poporului pentru Afaceri Interne, în delegaţie la Stalinabad? Nu era ceva ieşit din comun, nu toţi cei trimişi în provincie erau şi arestaţi. Şi Satinov fusese trimis în Georgia pentru câteva săptămâni şi nu exista niciun indiciu că ar fi avut probleme.

Saşenka se pregăti să plece la redacţie. Se gândea cu indiferenţă la duşmani şi trădători, cum făcuse de atâtea ori, când Organele îi „verificaseră" pe acei prieteni care plecaseră pe un drum fără întoarcere. Era ea oare în mod primejdios legată de Benia Golden, prin intermediul revistei? Klavdia vorbise cu Fadeev de la Uniunea Scriitorilor şi cu Jdanov de la Comitetul Central. Amândoi îşi dăduseră acordul, astfel încât Saşenka avea spatele

asigurat. Se întâlnise cu el pentru a sta de vorbă despre articol. Nu exista nicio relație personală între ei. Brusc se simți scârbită de sine. Nu își iubea decât copiii, soțul și pe sine – pe nimeni altcineva.

Poate se înșelase Satinov? Mendel și Benia aveau poate un singur lucru în comun, care îi pusese pe amândoi în primejdie: faptul că erau celebri. Înainte de a pleca, Vania îi spusese că și alți scriitori și artiști fuseseră recent arestați: Babel, de pildă, jurnalistul Kolțov, directorul de teatru Meyerhold. Poate exista vreo legătură între *ei*? Vania îi mărturisise în șoaptă că se punea la cale un al patrulea proces-spectacol, împotriva „comisarului de fier" Ejov, căzut în dizgrație, în care puteau fi implicați și câțiva diplomați și intelectuali. Aceasta era poate explicația întregului coșmar?

Sașenka își sărută copiii, o îmbrățișă pe Carolina, îmbrăcă deux-pièces-ul ei preferat, crem cu nasturi albi, și bluza cu guler mare alb, se parfumă la lobii urechilor cu câțiva stropi de Moscova Roșie. Îi salută pe portar și santinele și porni spre redacție. Granovski era o stradă elegantă și clădirea roz, cu ornamentație bogată, un loc minunat pentru a locui. În josul străzii se afla Kremlevka, spitalul unde își născuse ea copiii, asistată de cei mai buni specialiști.

Părăsi strada Granovski în apropierea Universității, acolo unde Fulguleț și Carlo aveau să studieze într-o bună zi.

O adiere proaspătă o învălui și Sașenka trecu zâmbind pe lângă Kremlin, privind cu afecțiune spre micuța fereastră din palatul aflat chiar în spatele zidului Grădinii Alexandrovski, unde locuise Stalin până la sinuciderea soției sale Nadia. Când traversă Piața Manejului și o luă

pe lângă Hotelul Naţional, zări splendida clădire cu cupolă a Sovnarkom-ului, unde lucra şi locuia Stalin, unde ardea lumina toată noaptea. Vă mulţumesc, tovarăşe Stalin, dumneavoastră ştiţi întotdeauna ce trebuie făcut, îi telegrafie, cu gândul, lui Stalin pe calea aerului chihlimbariu al acelei zile însorite. Aţi cunoscut-o pe Fulguleţ. Dumneavoastră înţelegeţi tot. Sănătate şi viaţă lungă, Iosif Visarionovici!

Cu paşi uşori şi săltăreţi coti la stânga, în strada Gorki. În dreapta se afla clădirea în care unchiul Gideon ocupa un apartament spaţios, în vecinătatea altor scriitori celebri, precum Ilia Ehrenburg. Camioane veneau huruind din susul străzii, transportând ciment pentru noul Hotel Moscova, care se înalţa ca un templu măreţ din piatră. Limuzine Lincoln şi ZIS goneau în direcţia Kremlinului. O căruţă cu un cal pag oprise în faţa primăriei, un fost palat. Moscova nu era un oraş închegat, încă mai era o adunătură de sate, dar locul ei, al Saşenkăi, era aici. Urcând strada, trecu pe lângă bărbaţi şi femei care lucrau la clădiri noi, miliţieni care îşi roteau bastoanele în aer, copii în drum spre şcoală, pionieri cu cravate roşii. Îşi îndreptă privirea spre frumoasa statuie a lui Puşkin şi o luă apoi la dreapta, spre strada Petrovka, mărginită de chioşcuri prăpădite unde se vindeau piroşti.

Ajunsă la redacţie, îşi chemă toţi redactorii la masa în formă de T.

— Poftiţi, tovarăşi! Luaţi loc, vă rog! Ce propuneri aveţi pentru ediţia specială din decembrie, cu ocazia aniversării tovarăşului Stalin?

Zilele treceau lesne, alunecând graţios ca nişte patine noi pe gheaţa netedă.

30

— A venit tăticu'! strigă Fulguleț.

— De ce nu ești în pat?

Sașenka era în cămașă de noapte și capot.

— Treci în pat! E aproape miezul nopții.

— La ușă e Razum cu tăticu'!

— A venit tăticu'?

Carlo, în pijamăluță albastră și ciufulit, se dădu jos din pat și veni tropăind pe parchetul din coridor.

— E la ușă! spuse Fulguleț, care sărea de pe un picior pe altul. Mai putem sta? Te rog, mămico!

— Sigur că da! încuviință Sașenka și descuie ușa. Bună seara, Razum! L-ai așteptat la gară? A întârziat, ca de obicei...

— Faceți loc, fără discuții, răcni Razum și emană un damf de votcă și usturoi.

Stătea cu picioarele depărtate, în cizme și cu un pistol în mână, în obișnuita lui uniformă ponosită de NKVD-ist.

— Haideți, băieți, aici stau! Uite ce locuință au, uite ce i-a dat Partidul marelui ștab – și uite cum a știut el să-i mulțumească!

Razum nu era singur. Îl însoțeau patru cekiști și în spatele lor stătea portarul, asudat și stingherit, făcându-și de lucru cu imensa lui legătură de chei. Cekiștii trecură pe lângă Sașenka și intrară în apartament.

Dumnezeule, a început. Sașenkăi i se înmuiară picioarele și trebui să se rezeme de perete.

Un ofițer superior, cu fața îngustă și două dungi la epoleți, prea slab pentru uniforma mult prea largă, se proțăpi înaintea ei.

— Avem ordin să percheziţionăm apartamentul, ordin semnat de L. P. Beria, Comisarul Poporului pentru Afaceri Interne.

Razum îl dădu pe slăbănog la o parte cu coatele, atât era de nerăbdător să participe şi el la operaţiune.

— Pe Paliţîn l-am arestat azi-dimineaţă în Gara Saratov. I-a tras un pumn unuia dintre noi, Vania Paliţîn al nostru.

— Ajunge, tovarăşe, îl puse la punct slăbănogul care conducea operaţiunea.

— Unde e acum? întrebă Saşenka agitată.

Deci trenul lui Vania nu avusese întârziere. Razum (pe care probabil nu-l pusese nimeni la curent, pentru a nu-şi avertiza şeful) îl aşteptase la gară şi Vania fusese arestat pe loc. Pantomima grotescă a lui Razum era o încercare disperată de a-şi demonstra loialitatea şi a-şi scăpa pielea. Saşenka ştia, desigur, unde îl duseseră pe Vania: direct la Închisoarea Internă din cadrul „Centralei", cum spuneau ei, adică la Lubianka.

— Ţine-ţi gura, tovarăşe, îl admonestă slăbănogul. Nu te mai amesteca în treburile noastre.

— Eu întotdeauna am avut bănuielile mele cu privire la boierii ăştia, continuă Razum să pălăvrăgească. Am văzut eu destule. Acum o să facem o percheziţie, să vedem ce documente ascundea şarpele. Pe aici, băieţi!

Slăbănogul şi cekiştii erau deja în birou. Carolina îi urmărea din uşa camerei ei. Veniseră să o aresteze? se întreba Saşenka. Dorinţe disperate şi gânduri egoiste o asaltau: Poate ea era în siguranţă? Poate nu-l voiau decât pe Vania? Pe Vania n-aveau decât să-l aresteze. Câtă vreme ea putea rămâne cu copiii.

Saşenka şi Carolina schimbau priviri mute. Era deja prea târziu? Pe copii îi vor chinui în orfelinatul acela? Cum

puteau ele ști ce era de făcut? Vania nu le trimisese niciun mesaj. Să plece Carolina chiar acum cu copiii? Chiar în noaptea aceasta? Sau asta n-avea decât să agraveze situația?

— Ce se întâmplă, mamă? întrebă Fulguleț și o cuprinse pe Sașenka cu brațele în jurul taliei.

Carlo simțea că ceva nu era în regulă cu toată zarva aceea, cu tropăielile și răcnetele cekiștilor, sertarele deschise și ușile de dulap trântite în birou, hârtiile și fotografiile zvârlite pe jos. Fața lui își schimbă de trei ori expresia. Întâi i se lăsară colțurile gurii, pe urmă i se umplură ochii de lacrimi și fața i se schimonosi și, în cele din urmă, se înroși tot și începu să urle.

— Duceți-vă în camera voastră, strigă Sașenka și îi ascunse după ea. Duceți-vă la Carolina.

Carolina își deschise brațele, dar copiii încremeniseră lângă Sașenka, încleștați de șoldurile și coapsele ei, adăpostindu-se lângă ea ca doi drumeți pe timp de furtună.

Mama lui Vania dădu buzna în hol, într-o cămașă de noapte violet, urmată de soțul ei.

— Ce faceți? țipa femeia. Ce se petrece aici?

Se năpusti în birou și îi îmbrânci pe cekiști de lângă masa de scris a lui Vania.

— Băiatul meu e un erou! E o greșeală! Pentru ce l-ați arestat?

— Articolul 58, cred, răspunse slăbănogul. Și acum faceți loc. Trebuie să luăm seiful.

Sașenka văzu cum sigilară cekiștii ușa biroului. Cei patru se chinuiau să care seiful. Portarul aduse în cele din urmă o roabă, cu care reușiră să-l transporte până la lift.

— Noapte bună, tovarășă Zeitlin-Palițîn, spuse slăbănogul în uniformă. Să nu vă atingeți de sigiliu. Mâine venim să luăm alte documente.

— Staţi puţin! Vania nu are nevoie de haine?

— Vă mulţumim frumos, dar spionul avea o valiză la el, rânji Razum cu mâinile proptite în şolduri. Vin şi eu, băieţi! strigă în urma slăbănogului şi a cekiştilor, care umpleau liftul cu teancuri de documente.

— De ce ne urăşti? îl întrebă Saşenka încet.

— O să ciripească el! O să mărturisească hiena! răspunse şoferul. Voi, ştabii, trăiţi ca boierii! Vă credeţi mai breji decât noi? V-aţi îmbuibat destul. Acum vă vine şi vouă nota de plată.

— Încetează, tovarăşe Razum, dacă nu vrei să dai şi dumneata de bucluc! îl mustră slăbănogul, care ţinea deschisă uşa liftului.

Bătrânul Razum se răsuci pe călcâie şi ceva îi căzu din buzunar. Mai îndrugă nişte ocări de om beat şi intră după tovarăşii săi. Uşa liftului se închise.

Saşenka încuie uşa locuinţei, se rezemă de ea şi alunecă apoi pe podea, trăgându-i după ea pe Carlo şi Fulguleţ, care se încurcaseră între picioarele ei. Încerca să îşi păstreze calmul, să judece situaţia cu hotărârea neclintită a unei mame într-o stare de criză, dar mâinile îi tremurau, pete roşii îi dansau în faţa ochilor, stomacul i se strângea.

— Perniţa! zise Fulguleţ şi se întinse după perniţa ei roz. Prostănacul de Razum mi-a scăpat perniţa pe jos — şi fetiţa îi arătă Saşenkăi micuţul obiect mototolit.

Saşenkă luă perniţa din mâna ei, o examină, o întoarse pe toate părţile, o mirosi.

— Nu, Fulguleţ, stai puţin, se răsti la fetiţa care încerca să-şi recupereze perniţa.

— Dă-mi perniţa! se văicărea Fulguleţ.

— Carolina!

Dădaca se ivi imediat. Părinții lui Vania ieșiră din camera lor și observară scena.

— Unde e Vania? întrebă soacra și arătă ca turbată cu degetul către Sașenka. I-am spus eu că tu ești un dușman de clasă. Tu ești de vină, nu-i așa?

— Dar mai taci odată! se răsti Sașenka la ea. Vă explic eu mai târziu. Mâine, voi doi va trebui să plecați din oraș, la dace sau la țară, dar acum duceți-vă, vă rog, în camera voastră. Lăsați-mă să mă gândesc!

Bătrânii bodogăniră jigniți, dar se retraseră.

— Ticălosul de Razum, șuieră Carolina.

— De acum înainte, toți vor fi niște ticăloși. Fiindcă noi aparținem acum unei alte specii, spuse Sașenka și continuă să țină pernița în mână. Carolina, pernița asta era în casa noastră de vacanță?

— Da.

— Nu am adus-o aici?

— Nu. Locul ei e în camera de joacă din dace.

Sașenka se întoarse spre fiica ei.

— De unde o ai, scumpa mea?

— Razum a scăpat-o pe jos. Bătrânul ăla prostănac! Mai și pute!

— Dar cine a luat-o din dace? Ai văzut pe cineva să o ia?

— Da, prostuțo. Tata a luat-o. Eu i-am dat-o să aibă grijă de ea și el și-a vârât-o în buzunar.

— Deci tăticul tău nu ne-a uitat, murmură Sașenka. Scumpul de Vania.

Pernița lui Fulguleț. Ce alt mesaj ar fi fost mai nimerit?

— Bătrânul Razum e un om bun, adăugă ea.

— Acum mi-o dai, mămico?

— Da, scumpa mea, poți s-o iei.

Saşenka îşi înalţă privirea spre Carolina şi dădaca se uită la ea. Chipurile lor exprimau atâta dragoste maternă necondiţionată, atâta gravitate înduioşătoare, încât amândouă rămaseră surprinse.

În momentul acela, Saşenka încercă să atingă, să guste, să vadă, să simtă toate impresiile şi trăirile neprețuite din viețile copiilor ei. Dar nu putea să le reţină, îi scăpau printre degete şi dispăreau purtate de vânt.

31

A doua zi dimineaţa, Saşenka se duse la redacţie. Alţii ar fi rămas poate acasă, în pat, pretinzând că sunt bolnavi, dar lucrul acesta ar fi trezit bănuieli. Arestarea soţului nu conducea neapărat la arestarea soţiei. Nu, ea se va ocupa în continuare de revista ei şi va lua lucrurile aşa cum vor veni.

Când plecă de acasă, îşi sărută copiii şi inspiră parfumul pielii şi părului lor. Îl privi pe fiecare în ochi. Sărută ochii căprui ai lui Carlo şi îşi lipi buzele de fruntea catifelată a lui Fulguleţ.

— Vă iubesc. Întotdeauna am să vă iubesc. Să nu uitaţi asta. Niciodată, le spuse fiecăruia în parte, clar şi apăsat. Fără lacrimi. Disciplină.

— Mamă, mamă, pot să-ţi spun ceva? întrebă Carlo. Eşti o neroadă! şi râse ţinându-se de burtă, încântat de gluma lui răutăcioasă.

Fulguleţ râse şi ea, dar luă apoi apărarea mamei ei.

— Nu, nu e o neroadă! E o perniţă dragă.

Cea mai mare laudă care putea fi adusă cuiva.

Carolina stătea în spatele lor. Părinții lui Vania își îmbrăcau pardesiele. Sașenka ezită o clipă, dar pe urmă le făcu un semn din cap. Ei îi răspunseră întocmai. Nu mai era nimic de spus.

Sașenka se scuturã. Tânjea să îi mai sărute o dată pe Fulguleț și Carlo, tânjea să îi acopere de sărutări, dar se abținu, își îmbrăcă haina și deschise ușa.

— Mamă, te iubesc din toată inima, țipă Carlo, pufni pe nas, înșfăcă pernița lui Fulguleț și o luă din loc.

— Dă-mi-o înapoi, nerodule!

Fulguleț fugi după el.

Sașenka profită de ocazie și ieși din apartament, ducând o valijoară de pânză și poșeta. Atât de simplu era. Copiii nici măcar nu observaseră. Într-o clipă era o mamă cu copiii ei, în clipa următoare nu mai era. O secundă putea să schimbe totul în viață, era ca și cum ai fi sărit dintr-un avion.

Coborî scara elegantă de lemn, fără să vadă nimic din pricina lacrimilor sărate care îi împăienjeneau privirea.

Dar, odată ajunsă în casa scării, simțurile i se ascuțiră. Santinelele amuțiră când se apropie de ele, iar portarul mătura curtea cu un entuziasm uimitor. Trecu pe lângă tovarășul Andreev, secretar de Partid, și soția sa, Dora Kazan, vicecomisar al Poporului, care se îndreptau spre ZIS-ul lor, și privirile li se întâlniră, dar ei parcă priviră prin ea. În cursul acelei zile aveau să se întâlnească probabil cu tovarășul Stalin și tovarășul Molotov și tovarășul Voroșilov pe coridoarele Kremlinului, pe tărâmul celor vii. Drumurile lor nu mai aveau să se întâlnească poate niciodată.

Le făcu un semn voios santinelelor. Unul dintre ei îi răspunse, dar celălalt îl înghionti.

Porni spre redacţie. Lumina, florile din Grădina Alexandrovski, căruţele trase de cai, praful şi zgomotele tuturor şantierelor, şirurile de pionieri cu cravate roşii, care mărşăluiau cântând voioşi — Saşenka nu mai înregistra nimic din toate acestea.

Asfaltul părea să cedeze sub paşii ei. Saşenka avea senzaţia că pluteşte, fiindcă pantofii, picioarele, oasele ei îşi pierduseră consistenţa. Adrenalina şi cafeaua tare, pe care o băuse în timpul nopţii, o ţineau trează.

Brusc, simţi o dorinţă impetuoasă de a fugi înapoi şi a-şi mai săruta o dată copiii. Dorinţa aceasta era atât de puternică, încât muşchii ei se încordară şi se puseră în mişcare. Dar Saşenka recăpătă controlul asupra lor. Urmează planul! De dragul copiilor. Orice nesăbuinţă, orice gest sentimental l-ar putea nărui.

Inima bătea să-i spargă pieptul, privirea ei se ascuţi. Simţurile ei nu fuseseră niciodată atât de treze. Mergând pe stradă, observă că portarii care măturau curţile priveau în urma ei. Miliţienii din capătul străzii Granovski şuşoteau.

Se opri la colţ şi privi înapoi. Da, socrii ei ieşiseră în stradă. Punctuali. Mama lui Vania legăna într-o mână sacoşa ei obişnuită, dar de data aceasta, niciunul dintre ţăranii bârfitori adunaţi în curte nu o salută. Tatăl lui Vania privi în direcţia Saşenkăi, dar se prefăcu că nu o vede.

Ajutată de soţul ei, mama lui Vania porni în direcţia opusă, şontâcăind din pricina picioarelor umflate şi pufăind dintr-o ţigară.

Saşenka o luă după colţ şi îşi continuă drumul, lăsând în dreapta ei Kremlinul. În stânga ei se afla Hotelul Naţional şi în faţa ei strada Gorki. Ştia că exact în clipa aceea Carolina cobora din casă cu copiii, să-i ducă la plimbare.

Îi va conduce în aceeași direcție în care o luaseră bunicii.

Santinelele din strada Granovski vor privi cu indiferență în urma lor. Ce le păsa lor? NKVD-ul avea treabă cu părinții. Ei nu primiseră niciun ordin. Încă.

Sașenka se opri în fața Hotelului Național. Spera că dădaca și copiii îi ajunseseră din urmă pe bunicii Palițîn, care le vor înmâna o valijoară de pânză. Era valijoara lui Fulguleț. Era important să scoată din casă bagajele copiilor, fără ca gărzile să observe ceva.

Copiii rămaseră cu bunicii. Carolina o luă la dreapta și ieși în strada Gorki, exact în clipa în care Sașenka traversă. Se salutară.

— Ai timp de o cafea, tovarășă?

— Sigur că da.

Intrară în cafeneaua Hotelului Național și comandară o cafea. Sașenka încerca să-și joace rolul cu sânge rece, dar era atât de disperată, încât i se făcu rău, stomacul i se întoarse și în gură îi veni un gust de fiere, exact ca în acea zi, când Lala o lăsase pentru întâia oară la internat și ea alergase după guvernantă. Înnebunită de panică, se smucise de lângă profesoară și traversase în fugă coridoarele Institutului Smolnîi, împingându-le din calea ei pe celelalte fete și ieșind pe poartă, unde Lala o văzuse și o strânsese iar în brațe. Aceeași panică nebună simțea și acum. Dar Carolina, nemțoaica uscățivă și lipsită de expresie, sorbi din ceașca de cafea, o sărută în fugă pe Sașenka și ieși grăbită, fără să-i mai arunce vreo privire, ducând în mână valijoara lui Carlo, în care așezaseră câteva haine de iarnă, lenjerie de corp, săpun, periuța de dinți și trei iepurași. Sașenka mai trecu o dată în revistă toate lucrurile. Nu uitaseră nimic? Dar biscuiții lui Carlo?

În uşa cafenelei, Carolina se întoarse pentru ultima oară. Ea şi Saşenka schimbară o ultimă privire imploratoare, încărcată de cele mai profunde sentimente: iubire, recunoştinţă, durere. Pe urmă, dădaca îşi recăpătă stăpânirea şi plecă. Planul lor se desfăşura. Vania îi trimisese prin intermediul lui Razum mesajul că trebuia să acţioneze. Saşenka şi Carolina făcuseră totul aşa cum conveniseră cu Satinov.

Saşenka privi după spinarea slabă a dădacei cu o invidie sălbatică, disperată. Aşa cum cineva căruia i s-au amputat picioarele încă le mai simte mergând, aşa îşi simţea şi ea trupul alergând ca o nălucă după ei, în vreme ce ea rămase la masa din cafenea. Un fior îi străbătu apoi trupul şi Saşenka se ridică în picioare. Aruncă nişte monede pe masă şi alergă după Carolina. Alerga transpirată, cu inima zbătându-i-se în piept, de parcă s-ar fi aflat în pragul unui atac de cord, zburând aproape, plângând în hohote, împroşcând cu lacrimi în jurul ei ca stropii de ploaie pe un parbriz. Era în stradă. Se uită în stânga şi în dreapta. Carolina dispăruse. Dumnezeule, *trebuia* să îi mai vadă o dată! Din pieptul ei răbufni un geamăt chinuit, un sunet pe care nu îl mai auzise niciodată. Alergă înnebunită pe o stradă lăturalnică.

Şi atunci îi zări. Un tramvai oprise puţin mai departe, aruncând în urma sa o ploaie de scântei. Fulguleţ se afla pe prima treaptă, vânturând perniţa roz şi râzând. Saşenka îi văzu limpede zulufii blonzi, fruntea albă şi lată. Carolina, ducând în mâna stângă ambele valijoare, îl ajuta cu mâna dreaptă pe Carlo să urce. Băieţelul, căruia îi ardea de joacă, se prefăcea că defilează, fredona un cântecel şi o trăgea pe Carolina de mânecă.

— Carolina, Carolina, pot să-ţi spun ceva?

Saşenka ştia că asta zicea acum băiatul ei.

Dar Carolina reuşi să urce cu el în tramvai. Doi soldaţi urcară în spatele lor, amândoi fumând.

— Opriţi-vă! Carolina! Carlo! Fulguleţ! se trezi Saşenka urlând.

Carolina cumpără biletele de la ghereta taxatoarei. Saşenka nu mai văzu decât creştetele copiilor ei, părul şaten ciufulit al lui Carlo şi buclele bălaie ale lui Fulguleţ, în care se prinse o rază de soare şi le făcu să sclipească precum nişte fire de aur. Dacă ar fi alergat după ei, planul lor ar fi eşuat. Un NKVD-ist ar fi putut să o vadă şi ar fi ştiut că încearcă să-şi scoată copiii din oraş; ar fi arestat-o drept spioană; i-ar fi dus copiii la Orfelinatul Dzerjinski, i-ar fi împuşcat. Dar Saşenka, scoasă din minţi, o luă la fugă, se lovi de o bătrână, acesteia îi scăpă sacoşa din mână, din care se rostogoliră pe trotuar cartofi; însă ea fugi mai departe, cu lacrimile şiroindu-i pe obraji. Dar tramvaiul se urni din loc. Uşile se închiseră. Prinse viteză. Saşenka reuşi să se apropie şi îi mai văzu o dată: Carolina îi aşeza pe un scaun lângă geam. O ultimă imagine neclară, ochi albaştri şi o frunte albă ca laptele, ochi căprui şi păr şaten — şi în clipa următoare dispărură.

Un bărbat o împinse pe Saşenka din calea lui, ea se prăbuşi într-un intrând şi se aşeză pe o treaptă. Se auzi urlând aşa cum urlase mama ei atunci când îl omorâseră pe Rasputin. Oameni treceau grăbiţi pe lângă ea, privind-o cu dezgust. Treptat îşi recăpătă calmul.

Bunicii se vor întoarce acasă şi le vor spune santinelelor că îşi vor petrece vara la casa lor de vacanţă. Santinelele vor înţelege de ce, fiindcă îl arestaseră pe Vania Paliţîn, şi vor ridica din umeri. Ce le păsa lor?

Saşenka se ridică şi îşi netezi hainele. Toată lumea era în siguranţă. Cu speranţa că niciun NKVD-ist nu asistase la criza ei de isterie, îşi şterse lacrimile şi traversă strada Gorki, întorcând întâi privirea spre Kremlin şi înălţând-o apoi spre fereastra unchiului Gideon. Nu avea niciun sens să îi telefoneze, deşi şi-ar fi dorit foarte mult acest lucru. Telefoanele ei erau probabil ascultate şi el avea oricum să afle curând. Îi transmise în gând toată iubirea ei. Va simţi el oare? Se gândi din nou la tatăl ei: Unde era? I se va alătura ea în vreun mormânt uitat de lume? Nu putea, pur şi simplu nu putea să-şi imagineze că va dispărea de pe faţa pământului.

O apucă pe un alt drum spre strada Petrovka, nu prin Piaţa Puşkin, ci pe Aleea Stoleşnikov. Încercă să reţină totul: micile baruri, restaurantul georgian Aragvi, standul lustruitorului de pantofi, chioşcurile de ziare, frizeria lui Zviad, dar totul îi scăpa. La fel ca în noaptea precedentă. Erau pur şi simplu prea multe lucruri de reţinut.

Unde erau Carlo şi Fulguleţ acum? Să nu cumva să te uiţi la ceas, îşi spuse. Dacă eşti urmărită? S-ar putea întreba de ce te uiţi întruna la ceas. Dar trenul către sud pleca la ora 10 şi acum era ora 9:43. Copiii ei porniseră la drum.

32

Portarul luă poziţie de drepţi, când Saşenka sosi la redacţie; secretara ei, Galia, roşi când o văzu; Klavdia nici măcar nu-şi ridică privirea, când trecu pe lângă ea. Toţi ştiau că Saşenka nu mai era o persoană reală. Devenise o

nonpersoană. Mai rău de atât, toți știau că era soția unui Dușman al Poporului și că Vania se afla acum în beciurile Închisorii Interne din Lubianka, la fel și Benia Golden, noul ei colaborator, pe care îl cunoscuse cu prilejul petrecerii de 1 Mai din dacea ei, cu care plecase de la redacție, cu care fusese văzută plimbându-se...

Sașenka se așeză la masa ei de scris. Nimeni nu intră în biroul ei. Își petrecu toată ziua acolo, cu excepția unei scurte vizite la cantină, unde mâncă singură o porție de borș. Încercă să citească șpalturile, dar nu reuși să se concentreze. Avea numeroși prieteni și tovarăși asupra cărora se abătuseră umbre și nori și care continuaseră să trăiască de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat — și supraviețuiseră. Unchiul Gideon, de pildă. Nu-ți pierde cumpătul și s-ar putea să nu-ți pierzi nici copiii, se încurajă ea.

Seara, se întoarse acasă.

Tavanele înalte, parchetul strălucitor, ornamentele din stuc de pe pereți, suprafețele lucioase, cu pete maronii ale mobilei din pin Karelian, lămpile cu abajururi verzi, susținute de figuri musculoase din bronz — toate acestea făceau parte din viața ei trăită alături de copii. Acum ura acest apartament, liniștea sa reverberantă. Și-ar fi dorit să intre în camera copiilor. Nu face asta. Te va zdrobi, te va înnebuni, își spuse. Dar dacă arunc numai o scurtă privire?

Își trânti poșeta și haina pe jos, traversă grăbită holul, se aruncă pe paturile lor, le mirosi pernele, întâi perna lui Fulguleț, apoi perna lui Carlo. Și iată că acolo, în sfârșit, putu plânge. Le imită vocile, vorbi cu fotografiile lor. Pe urmă le arse pe toate, împreună cu pașapoartele lor. Fulguleț lăsase aici mai toate pernițele ei, Carlo își abandonase puzderia de iepurași. Sașenka se întinse în pat cu

ei, să-i ţină companie în noaptea lungă de insomnie care o aştepta.

Îşi aşeză într-o valiză periuţa de dinţi, haine călduroase, lenjerie de corp. Alese cele mai bune lucruri. De ce nu?

A doua zi se duse la redacţie cu valiza. Şi în a treia zi, la fel. Şi în următoarea, la fel. Tensiunea o îmbolnăvea. O durea gâtul, era trasă la faţă şi nu mânca mai nimic. Noaptea îi visa pe Vania şi pe copii. Oare unde erau acum? Trei nopţi pe drum. Ajunseseră oare la o familie? Sau aşteptau în vreo gară, singuri, înfometaţi, pierduţi? Vorbea tot timpul cu ei, cu voce tare, ca o nebună.

Benia Golden o vizită într-o noapte. Se trezi copleşită de regrete, vinovăţie, dezgust, dar şi de o excitaţie febrilă, care i se păru oribilă. Acum îl ura. L-ar fi strâns de gât, i-ar fi scos ochii. El era de vină, îngâmfarea lui sfidătoare, refuzul lui de a mai scrie, curiozitatea lui cu privire la Organe, prietenii lui celebri din Paris şi Madrid? Relaţiile lui aveau să o ucidă pe ea, să-i fure copiii? Da, îl iubise, da, o făcuse nespus de fericită, dar acum, în comparaţie cu iubirea pentru copiii ei, toate acestea nu mai însemnau nimic!

În a treia zi remarcă o schimbare în privirile santinelelor. Când îl salută pe portar, acesta îşi înălţă privirea spre apartamentul ei şi atunci Saşenka ştiu că sosise momentul. Se opri pe scară, aproape uşurată că aşteptarea aceasta chinuitoare se sfârşise.

Când intră în apartament, observă că biroul lui Vania nu mai era sigilat şi că mirosea a cuişoare. Trecu pe lângă Colţul Roşu şi intră în salon, unde văzu farfurii cu resturi de mâncare pe masă. Un bărbat uriaş, într-o uniformă de NKVD-ist făcută la comandă, se întinsese pe divan

încălțat. Se ridică în picioare, acompaniat de scârțâitul cizmelor lui de lac și îi adresă Sașenkăi un zâmbet larg, care îi dezveli dinții albi, strălucitori. Avea tenul măsliniu și unsuros, părul creț și pe fiecare deget gras și bronzat câte un inel în culori stridente. Apa lui de colonie răspândea un miros de cuișoare atât de pătrunzător, încât Sașenka îi simțea parcă și gustul pe limbă. NKVD-istul nu era singur. Alți doi cekiști, poate deja beți, se ridicară anevoie, clătinându-se ușor și râzând înfundat.

Sașenka purta o rochie de vară roz, din bumbac. Era fardată și fusese recent la coafor, unde i se aranjase cu câteva bucle pe frunte părul cu ondulație permanentă, cum era la modă atunci. Adoptă o ținută mândră.

— Tovarăși, îmi pare rău că am întârziat. Așteptați de multă vreme? Mă numesc Sașenka Zeitlin-Palițîn, tovarășul Lenin îmi spunea Vulpea Polară.

— Vai, tovarășă, ce primire frumoasă ne-ați făcut, spuse Bogdan Kobulov, Comisar General al Securității Statului (de rangul al doilea), adjunct al Comisarului Poporului pentru Afaceri Interne, supranumit „Bivolul". Știți că tovarășul Beria este un admirator al dumneavoastră?

Sașenka inspiră adânc, nările i se dilatară, ochii gri se îngustară.

— Vă așteptam din clipă în clipă. Aș putea spune că sunt bucuroasă...

— Acum înțeleg de ce vă apreciază tovarășul Beria, spuse Kobulov.

Avea și el, ca mulți bărbați obezi, un glas melodios, de-a dreptul suav. Sașenka îl disprețuia. Gândurile îi zburară departe, la copiii ei — erau plecați deja de trei nopți. Știa că în câteva minute va păși peste marginea lumii, dar își aminti ce trebuia să facă. Scoase calmă o țigară din

pachet şi o ţinu în aer ca o vedetă de cinema. Kobulov, ale cărui inele scăpărară pe degetele măslinii, se aplecă spre ea şi îi aprinse ţigara. Saşenka îi simţi mirosul de piele unsuroasă şi cuişoare.

— Vă mulţumesc, tovarăşe.

Trase din ţigară, închise ochii şi suflă fumul albastru. Într-un apartament învecinat, cineva cânta la pian, un copil fredona un cântec, era o familie într-o lume normală.

— Ce doriţi?

— Când e vorba despre o femeie frumoasă, spuse Kobulov şi îşi zbârci nasul, îmi place să vin personal după ea.

33

La o mie cinci sute de kilometri depărtare, în sud, în micul oraş Tbilisi, o femeie căruntă îşi împacheta lucrurile necesare pentru câteva zile. Locuia singură, într-o cameră, pe o alee întunecoasă şi năpădită de buruieni, nu departe de băile cu sulf, de centrul istoric şi de biserica ortodoxă cu turnul ei rotund, tipic georgian.

Camera ei minusculă, în care nu încăpeau decât un pat, o lampă, un dulap şi câteva fotografii vechi ale unei familii bogate, cu mustăţi răsucite, jobene, costume marinăreşti şi limuzine strălucitoare, se afla într-o vilă elegantă, cândva proprietatea unor prinţi georgieni, dintre care ultimul fusese un anticar excentric şi proprietarul băilor cu sulf. (Între timp, ajunsese taximetrist în Paris.) În preajma revoluţiei din 1905, îi vânduse vila unui magnat evreu din Sankt Petersburg, care făcuse

afaceri cu petrol. În prezent, vila era împărțită în mai multe locuințe, iar biblioteca princiară a colecționarului de cărți, situată la parter, era o cafenea cu parfum de vremuri apuse, cum nu mai exista nicăieri în Moscova sau pe teritoriul Rusiei. Dar aici, în Georgia, în pofida recentelor epurări care decimaseră intelectualitatea, cafeneaua aceasta neobișnuită cu cărțile ei vechi, mucegăite, cu sfeșnice îmbrăcate în ceara scursă a lumânărilor, cu ferestre aburite, acoperite de iederă, cu oferta ei de cafea la ibric și mâncăruri georgiene, era încă foarte căutată.

Doamna căruntă lucra în cafenea, de dimineața până seara, ca ospătăriță. Nu era o slujbă bine plătită, dar era acceptabilă pentru acele vremuri; și totul se desfășura legal, fiindcă ea avea documentele necesare. Trăia izolată, nu stătea de vorbă cu clienții, nici măcar cu celelalte ospătărițe, care renunțaseră să o mai bârfească. Era evident că provenea din clasa burgheză, că locul ei nu era aici, dar orașele din provincie erau pline la vremea aceea de refugiați, iar Georgia era o republică mai tolerantă decât celelalte republici sovietice. Se spunea că regimul comunist nu se extindea cu mult dincolo de granițele capitalei. Mai demult, ea trăise cu un bărbat în vârstă, dar el dispăruse și ea nu avea nicio înclinație să vorbească despre viața ei personală.

Ospătărița vorbea limba georgiană mulțumitor și rusa perfect, dar cu accent. Era întotdeauna politicoasă, dar ceea ce o interesa în mod deosebit era biblioteca. Bucătăria și tejgheaua fuseseră înghesuite între două rafturi de cărți, la un capăt al vechii biblioteci întunecoase. Lemnul începuse să putrezească de la aburul din ceainice și oale, cărțile se desfăceau și se deformau, vechile tablouri prindeau mucegai și se îngălbeneau, dar ea făcea tot ce-i

stătea în putinţă, ştergea cărţile de praf şi uneori le punea la uscat în camera ei.

Cu o zi înainte, ceruse să i se dea liber o săptămână, un lucru pe care nu îl mai făcuse niciodată. Dar fiindcă lucrase ani de zile, fără să-şi ia vreodată concediu, şeful ei, Tengiz, îi dăduse chiar două săptămâni.

În ziua aceea, doamna căruntă se trezise foarte devreme şi traversase Piaţa Beria, pentru a ajunge la Piaţa Armenească, unde se aprovizionă cu cele necesare. Acasă, aşeză în valiză, printre haine, un pachet cu lipii georgiene, pastramă şi dulciuri. Luă de pe perete fotografia înrămată a unei eleve cu aer stingher, îmbrăcată în uniforma unui internat din epoca ţaristă, şi scoase câteva bancnote de sub suportul de carton al acesteia. Ascunse sub corset două sute de ruble, sărută fotografia şi o atârnă la locul ei pe perete.

Se privi în oglindă şi strâmbă din nas. Faţa în formă de inimă se ofilise, tenul se înăsprise, sub ochi avea pungi, îmbrăcămintea ei era încă elegantă, dar zdrenţuită la tivuri. Arăta ca o femeie de cincizeci de ani, deşi era mai tânără. Cum Dumnezeu, se întrebă ea, ai ajuns aici? Scutură din cap şi zâmbi.

Câteva ceasuri mai târziu, se sui în tramvai şi, ajunsă la gară, îşi cumpără un bilet până la Baku şi de acolo unul până la Rostov. Coborî în gara din Baku, unde era o vânzoleală de musulmani, turci şi tătari, de uniforme sovietice, tichii şi caftane, toată lumea cărând în braţe pui, oi sau copii. O familie de turci îi oferi o porţie de pilaf cu carne de miel, pentru care doamna căruntă le fu recunoscătoare. Îşi aşteptă trenul. Când se anunţă sosirea acestuia, întreaga gară păru să se năpustească asupra lui, dar noii ei prieteni turci o ajutară să urce în vagonul lor.

Se așeză aproape de ei și le fu iarăși recunoscătoare, de data aceasta pentru protecția oferită. În tren, încercă să doarmă, dar amintirea evenimentelor stranii din cursul săptămânii trecute nu-i dădea pace.

Un funcționar de partid transpirat, în tunică, venise cu patru zile în urmă să inspecteze locul și permisele de muncă ale angajaților cafenelei. Le ceruse tuturor să vină la sediul Partidului, în fostul palat al viceregelui, din Bulevardul Beria, pentru a li se verifica documentele. Tengiz o anunțase că va trebui să meargă prima. Era ciudat, dar nimeni nu punea întrebări. Verificările și epurările făceau parte din viața de zi cu zi. Soțul ei dispăruse, mai mult ca sigur murise, iar ea îi așteptase să vină și după ea. Era sigură că o vor aresta și va dispărea și ea. Dar ce mai conta?

Femeia urcă dealul spre splendidul palat alb al viceregului, de unde prim-secretarul de Partid conducea Georgia. Așteptarea o neliniștea. Multe lucruri ar fi dorit ea să afle. Dar era și ea, ca toată lumea, neputincioasă în fața colosalului și încurcatului aparat al statului. Întrebările puse *de* tine puteau avea drept urmare întrebări *despre* tine – și atunci era mai bine să-ți pleci privirea în pământ. Așteptă în anticamera jegoasă, cu ferestre coșcovite, în rând cu toți ceilalți oameni deprimați, tineri și bătrâni, care își treceau timpul tușind, scărpinându-se și oftând.

Când ajunse la rând, își predă documentele la ghișeu. O poftiră într-un birou murdar, cu pereți nezugrăviți. Se pregăti sufletește pentru bădărănia tiranică a vreunui mărunt birocrat georgian. Dar funcționarul care o aștepta înăuntru era de cu totul altă speță. Un bărbat suplu și arătos, fără îndoială un ștab de la Partid, se ridică la vederea ei, îi oferi un scaun și își reluă apoi locul la birou. Tunica à la Stalin îi venea ca turnată pe umerii lați și talia

îngustă. Emana energia generaţiei staliniste şi părea mult prea educat pentru ca locul lui de muncă să fi fost această încăpere sărăcăcioasă E un moscovit, un om influent, îşi spuse doamna căruntă. Ochii lui albaştri erau luminoşi şi întrebători.

— Audrey Lewis?

Ea dădu din cap.

— Nu aveţi motive să vă neliniştiţi. Am ştiut de la bun început că vă aflaţi în Tbilisi. Mă mai ţineţi minte? V-am cunoscut demult, în Sankt Petersburg. În casa din Bolşaia Morskaia, în ziua în care a murit mama Saşenkăi. Trei tovarăşi veniseră atunci după Saşenka. Unul era unchiul Mendel. Al doilea era Vania. Şi eu am fost al treilea. Ei bine, Lala, vreau să vă cer ceva.

34

Ceafa lată şi coapsele masive ale comisarului Kobulov emanară un miros de transpiraţie şi cuişoare pe toată durata călătoriei cu automobilul, în noaptea de vară moscovită. Saşenka şedea înghesuită lângă el, iar acesta se desfăta în mod evident cu prezenţa ei, mutându-şi întruna posteriorul elefantin şi privind-o cu nasul zbârcit, ca o pisică domestică supradimensionată.

Automobilul urcă dealul către clădirea sumbră de granit a Lubiankăi, sediul Comisariatului Poporului pentru Afaceri Interne, coti într-o străduţă lăturalnică şi intră apoi pe poarta unei curţi interioare. Virajul brusc trimise respiraţia condimentată a lui Kobulov direct în ceafa Saşenkăi, dar ei nu-i mai păsa deja de nimic. Încerca

să-și controleze emoțiile, să-și dozeze energia, așa cum fac toți deținuții.

Felinarele din acea curte interioară, invizibile din stradă, luminau o scenă care amintea de o gară în care oamenii soseau, dar de unde nu mai plecau. Sașenka bănui că acea clădire ascunsă, cu nouă niveluri, era temuta Închisoare Internă. Din dube și camioane, în interiorul cărora se zăreau cuști cu gratii, se descărcau bărbați în pijamale, cu priviri împăienjenite și buze sângerând, femei isterice în rochii de cocteil, cu pleoapele mânjite de fard, teancuri de hârtii prost legate și valize de piele deteriorate. Fiecare dintre nou-veniți avea chipul palid al celui care avusese cândva un rost în viață și se prăbușise acum într-un abis al fricii.

Un ofițer îi deschise lui Kobulov portiera. Gâfâind, acesta își ridică cizmele imense și se aplecă afară, așteptând ca propria-i greutate să-i așeze tălpile pe pământ. Ofițerul îl ajută să coboare.

Și Sașenkăi i se deschise portiera și un cekist o înșfăcă de braț, pentru a o conduce apoi într-un subsol spațios, cu tavan boltit și scorojit, cu pereți îmbrăcați în lambriuri de lemn zgâriate, unde așteptau la rând, cu expresii consternate, și mai mulți oameni decât în curte. Încăperea mirosea a ciorbă de varză, urină și disperare. Pe Sașenka — un caz special, după cum remarcă ea cu mâhnire — o duseră în față.

— Sunt o femeie sovietică și membru de Partid, îi spuse ea unui cekist plictisit.

Ea ajutase la clădirea sistemului sovietic, ea credea că mașinăria aceasta opresivă era necesară pentru a crea lumea nouă în conformitate cu știința marxist-leninist-stalinistă a materialismului dialectic și își dorea ca acești

cekişti să ştie că ea încă mai credea, deşi era pe punctul de a o înghiţi. Dar cekistul se mulţumi să clatine din cap şi să-i ceară să-şi golească buzunarele, poşeta, valiza. Cu o mână gălbejită îi făcu semn să se grăbească şi completă un formular. Numele complet, patronimul, anul naşterii. Se uită la ea. Culoarea părului? Culoarea ochilor? Semne distinctive? Îi apăsă vârfurile degetelor pe o tuşieră albastră şi îi luă amprentele. Îi dădu un număr de deţinut.

— Ceas? Inele? Bani?

Notă ce obiecte avea la ea şi câţi bani, îi ceru să semneze formularul şi îi dădu o chitanţă. Din spate se împingeau alte trupuri în ea.

— Femeile pe-acolo! arătă cekistul cu degetul.

Saşenka îşi aminti când fusese arestată la Sankt Petersburg şi i se puseseră aceleaşi întrebări, dar acum se temea mult mai mult. Imperiul Ţarist fusese îngăduitor; la crearea acestei URSS mâncătoare de oameni ajutase şi ea.

Intră într-o încăpere mică, unde o femeie în halat alb şedea pe marginea unei mese şi fuma mahorcă puturoasă.

— Dezbracă-te! lătră femeia.

Saşenka îşi dădu jos rochia şi pantofii. Rămase în ciorapi şi lenjerie, tremurând uşor din cauza răcorii pereţilor de beton. Îşi aminti că purta lenjerie de mătase. Şi ochii ca două gămălii de ac ai femeii remarcară acest lucru.

— Dă tot jos! Nu mă face să-mi pierd timpul şi nu-ţi da ifose!

Femeia îşi înfipse ţigara în colţul gurii şi îşi suflecă mânecile, dând la iveală nişte braţe păroase şi musculoase.

Saşenka îşi scoase sutienul şi îşi acoperi sânii cu palmele. Nu arată rău, după doi copii, îşi spuse cu stoicism.

— Și restul!

Își scoase chiloții și rămase stânjenită, acoperindu-și pubisul cu o mână.

— Nu interesează pe nimeni fofoloanca ta tunsă. Mișcă-te! Deschide gura!

Femeia își vârî degetele în gura Sașenkăi. Aveau gust de brânză râncedă.

— Mâinile pe masă. Desfă picioarele.

Îi împinse capul în jos. Un deget scormoni întâi în vaginul ei și pe urmă în rect. Sașenka rămase cu gura deschisă de durere.

— Nu te sclifosi, prințeso. Asta n-a fost tortură! Îmbracă-te.

Ridică de jos pantofii Sașenkăi.

— Scoate-le șireturile. Dă-mi cureaua. N-ai voie cu stilouri. Femeia măsură înălțimea deținutei și o notă. Șezi!

Sașenka se prăbuși pe un scaun, ușurată că avea din nou haine pe ea.

— Vlad! strigă femeia.

În încăpere își făcu apariția un fotograf bătrân și slăbănog, cu părul lipit de scăfârlia mică, într-un costum albastru uzat. Alcoolic după toate aparențele, tremura și abia reușea să țină aparatul masiv de fotografiat. Blițul rotund semăna cu o floarea-soarelui din crom.

— Uită-te la mine, spuse fotograful.

Sașenka privi în obiectiv, la început apatică, dar pe urmă încercă să se aranjeze puțin, măcar să-și netezească părul. Dacă vor vedea copiii ei într-o bună zi fotografia aceasta? Își fixă privirea asupra obiectivului și le transmise în gând un mesaj: Fulguleț, Carlo, vă iubesc, vă iubesc! Sunt mama voastră! Să nu mă uitați! Să mă visați!

— Nu te mișca! Gata.

Blițul se aprinse cu un fâsâit. Saşenka văzu stele argintii stingându-se pe un cer negru.

Un gardian o luă de braț și o conduse pe o ușă care se trânti în urma lor. Fără șireturi, pantofii îi erau prea largi și fără curea, rochia atârna pe ea. Acum o însoțeau trei gardieni: unul în față, unul în spate și unul alături, care o ținea de braț. Trecu pe lângă cuști metalice, urcă scări de fier și coborî scări de piatră, așteptă între ziduri de beton, defilă pe lângă celule cu uși de fier și vizete. Auzi cadențele închisorilor: accese de tuse și înjurături, lacăte zornăind, uși trântite și târșâit de picioare, zăngănit de chei. Podelele de lemn, curățate cu clor, sclipeau mat.

Mirosurile închisorii — urină, transpirație, fecale, dezinfectant, ciorbă de varză, ulei pentru arme și lacăte — îi amintiră de Piter în 1916. M-am întors de unde am plecat, dar de data aceasta, tata n-o să mă mai scoată de aici! gândi ea cu amărăciune. Avea senzația că Vania, Benia și unchiul Mendel se aflau undeva în apropiere și gândul acesta o consola în oarecare măsură. Pe un coridor, o altă deținută venea spre ea, însoțită de un gardian. Apucă să vadă o femeie tânără și frumoasă, mai tânără decât ea, cu un ochi învinețit.

— Întoarce-ți privirea, deținută 778, lătră gardianul ei.

Erau primele cuvinte pe care le rostea. O împinse pe Saşenka într-un colț, unde se afla un soi de sicriu din metal, așezat vertical. Gardianul îl descuie, o îmbrânci înăuntru și încuie după ea. Ușa sicriului o apăsa în spate. Era o metodă de tortură? Saşenka se căznea să respire. Cealaltă deținută trecu însoțită de gardianul ei. După ce se îndepărtă, descuiară sicriul și o duseră pe Saşenka mai departe, până în dreptul unei celule, a cărei ușă era ținută

deschisă de un gardian. Pe o bucată de carton soios era mâzgălit: 778.

În celula mică și rece, fără geam, cu pereți de cărămidă și o pardoseală umedă, erau două paturi etajate și o găleată într-un colț. Ușa se trânti, lacătele zornăiră. Era singură. Vizeta se deschise. O pereche de ochi se holbă la ea. Pe urmă se închise. Sașenka ascultă cu ochii închiși sunetele vieții din jurul ei. Deținuții cântau, scuipau, tușeau, bombăneau, își transmiteau mesaje folosind aceleași coduri ca în perioada țaristă. În clădirea imensă, viața pulsa ca într-un oraș secret. Țevile gâlgâiau și tremurau. O găleată de metal era târâtă pe pardoseală, un mop ud ștergea. Un cărucior trecea huruind. Glasuri murmurau, căni și linguri de metal reverberau. Vizeta se deschise și se închise. Ușa scârțâi în balamale.

— Mâncarea!

Doi deținuți, unul bărbos, bătrân și firav, celălalt cărunt, dar probabil de vârsta ei, serveau un terci dintr-un ceaun care se clătina pe cărucior. Bătrânul îi dădu o cană de tablă, celălalt turnă în cană terci cu polonicul și îl diluă apoi cu apă fiartă dintr-un cazan. Doi gardieni cu mâinile pe pistoale îi supravegheau îndeaproape. Orice contact între deținuți era interzis.

— Vă mulțumesc! spuse Sașenka.

— Liniște! spuse gardianul. Nu te uiți la ceilalți deținuți!

Când deținutul mai tânăr îi dădu un cub de zahăr și o felie de pâine neagră, privirea lui zăbovi o clipă asupra ei și pe chipul lui cu aer strengăresc se ivi o urmă de emoție. Înainte de a-l cunoaște pe Benia, limbajul acesta îi fusese străin. Dumnezeule, gândi Sașenka, i-am trezit dorința! Gândul acesta o bucură. Însemna că oamenii de acolo mai erau în stare să simtă ceva! Poate că dorința moare ultima.

După ce uşa se trânti la loc, Saşenka îşi bău terciul apos de hrişcă. Se folosi de găleata din colţ şi se întinse pe pat.

Vania, oriunde ai fi, gândi ea, eu ştiu ce am de făcut. Încă nu era totul pierdut. Copiii plecaseră, dar poate nu aveau nimic împotriva ei. Vania ştiuse. Ea s-ar putea întoarce acasă. Ea se va întoarce acasă. Ce să fi avut împotriva ei, a celei mai devotate dintre comuniste? Cu voce tare rosti un singur cuvânt:

— Perniţă!

Lumina rămase aprinsă. Saşenka încercă să doarmă. Le vorbi cu voce tare copiilor ei, dar ei aparţineau deja unei alte lumi. Le mai simţea oare mirosul? Textura pielii, sunetul vocii, totul era încă viu şi proaspăt în memoria ei. Începu să plângă, potolit şi resemnat.

Vizeta se deschise.

— Linişte, deţinută! Faţa şi mâinile rămân la vedere!

Adormi şi, în vis, era din nou copilă, la moşia Zeitlinilor din Zemblişino. Tatăl ei, într-un costum alb, cu pantofi de pânză, ţinea un ponei de ham — şi Lala, scumpa ei Lala, o ajuta să urce în şa...

35

Pe Saşenka o treziră roţile căruciorului care huruiau, mopurile care ştergeau, lacătele care zăngăneau. Vizeta se deschise şi se închise, uşa scârţâi.

— Găleata! Goleşte-ţi găleata!

Un gardian o conduse la spălător, unde îi dădură lacrimile de la mirosul pătrunzător de clor. Goli găleata şi se spălă pe faţă cu apă rece. Pe urmă se întoarse în celulă.

— Mâncarea!

Același deținut în privirea căruia deslușise o urmă de senzualitate veni cu o tavă de lemn legată pe după gât, ca tăvile fetelor care vindeau țigări în localuri. Celălalt deținut, un bătrân bărbos și plin de tatuaje — un criminal, bănui Sașenka — îi turnă ceai și îi dădu o bucățică de pâine, un cub de zahăr și opt țigări împreună cu o fâșie de fosfor de pe o cutie de chibrituri. Fața lungă și îngustă a deținutului mai tânăr era lipsită de expresie, dar în privirea lui, care alunecă iarăși peste trupul ei, scăpără o dorință brutală, înainte ca ușa să se trântească la loc. Deja ceaiul și pâinea i se păreau delicioase. Fiindcă știa de la Vania că unii deținuți așteptau săptămâni la rând înainte de a fi interogați, Sașenka bănui că s-ar putea să mai aștepte mult și bine înainte de a-și putea susține punctul de vedere, a-și apăra calitatea de comunistă devotată și a afla ce o adusese aici.

Se întinse pe pat. Unde erau copiii? se întrebă. Și rosti cu voce tare cuvântul care avea să devină talismanul ei, mesajul ei codificat de dragoste, trimis copiilor în depărtare, peste stepa și fluviile mărețe ale Rusiei:

— Perniță!

— Deținută 778!

Ușa se deschise.

— Da.

— Haide!

Trei gardieni o conduseră de-a lungul unor coridoare, al unor scări de fier și scări de ciment, toate prevăzute cu grilaje pentru a preveni sinuciderile, peste poduri șubrede de lemn, dedesubtul cărora se căscau abisuri de granit, de-a lungul altor coridoare, până când trecură de două uși păzite și ajunseră într-un hol spațios, de unde

se deschideau nu celule, ci birouri. Saşenka se trezi fredonând o melodie. Era romanţa ţigănească atât de dragă lui Benia, cântecul iubirii lor:

Ochi negri, ochi pătimaşi, ochi arzând de iubire, cât vă iubesc, cât mă tem de voi.

V-am văzut întâia oară într-un ceas nefericit...

Fusese într-adevăr un ceas foarte nefericit pentru iubire. Şi totuşi, Saşenka se simţi inundată de un val de optimism. Acum era convinsă că nu vor avea nevoie de planul îngrozitor al lui Vania. Va dezminţi toate acuzaţiile cekiştilor. Îi vor da drumul. Va aştepta puţin şi îşi va readuce copiii acasă. Cât de fericită va fi atunci!

— Intră!

Gardianul o împinse într-un birou mic, curat, cu linoleum pe jos, o masă cu un telefon gri şi o lampă îndreptată către ea. Lumina o orbi pentru o clipă. Puncte aurii îi dansară în faţa ochilor şi în nări îi pătrunse un miros de cocos.

Un tânăr în uniformă de NKVD-ist, cu ochelari rotunzi, mustaţă roşcată şi părul coafat în stil rococo, deschise un dosar şi răsfoi, umezindu-şi degetul arătător, nişte documente. Părea să aibă tot timpul din lume. După ce termină, se rezemă de speteaza scaunului şi cizmele îi scârţâiră. Netezi, ba mângâie de-a dreptul coala de hârtie pe care o avea în faţă.

— Deţinută, eu sunt anchetatorul Moghilciuk. Sunteţi dispusă să ne ajutaţi?

Nu i se adresase cu „tovarăşă", dar părea amabil şi rezonabil. Avea o voce puţin răguşită de adolescent şi după accent era de undeva din sud, din regiunea Mării Negre, poate din Mariupol. Saşenka bănui că era fiu de profesor, provenea dintr-o familie de intelectuali provinciali,

studiase probabil dreptul și pe urmă îl chemaseră la Moscova să ia locul vreunuia dintre vechii cekiști, acum morți.

— Da, tovarășe anchetator. Sunt dispusă, dar n-aș vrea să vă pierdeți timpul cu mine. Eu sunt membru de Partid încă din 1916, am lucrat pentru Lenin și aș dori să vă întreb...

— Liniște, deținută! Aici eu pun întrebările. Noi, cekiștii, brațul înarmat al Partidului, vom decide asupra cazului dumneavoastră. Aceasta este misiunea noastră. Deci, sunteți dispusă să ne ajutați?

— Bineînțeles. Aș vrea să lămurim chestiunea aceasta.

Anchetatorul Moghilciuk își lungi gâtul și înălță bărbia.

— Să lămurim chestiunea? întrebă.

— Da, acuzațiile care mi se aduc.

— Știți foarte bine ce acuzații vi se aduc.

— Nu am nici cea mai mică idee.

— Să fim serioși, deținută! Vă întreb: De ce vă aflați aici?

— Nu știu. Sunt nevinovată. Cu adevărat.

Moghilciuk își verifică atent suprafața scorțoasă a coafurii și încreți sprâncenele.

— Așa nu ne ajutați. Dorința dumneavoastră de a sluji Partidul e sinceră? Mă cam îndoiesc. Dacă ați fi sinceră, ați ști de ce vă aflați aici.

— Eu sunt o comunistă sinceră, tovarășe anchetator, și nu am greșit cu nimic! Cu nimic! Nu m-am alăturat niciunei opoziții! Niciodată! Am susținut în toate împrejurările linia Partidului leninist-stalinist. Nu aș tolera niciodată o conversație antisovietică. Nici măcar un gând antisovietic. Mi-am dedicat viața Partidului...

— Liniște! strigă anchetatorul și lovi cu pumnul în masă, un gest atât de absurd, încât Saşenka cu greu își putu reține o expresie de dispreț, simțind nevoia deplasată de a râde. Nu ne faceți să ne pierdem timpul! se răsti Moghilciuk la ea. Credeți că v-am adus aici pentru a ne amuza? Am atâtea cazuri, de nu-mi văd capul. Vreau să mărturisiți acum, pe loc, ce ați făcut. Noi știm cum să ne purtăm cu oamenii de teapa dumneavoastră.

— Oamenii de teapa mea?

— Cucoane răsfățate, de la Partid, care cred că statul are obligația să le dea lor rochii, automobile, case de vacanță. Noi ne-am specializat în trezirea la realitate a persoanelor de teapa dumneavoastră. Deci, vă mai întreb o dată: Examinați-vă viața, conștiința de comunistă, trecutul! De ce vă aflați aici? O confesiune v-ar ușura foarte mult situația.

— Dar nu pot... sunt nevinovată!

— Cum se împacă atunci arestarea dumneavoastră cu pretinsa dumneavoastră nevinovăție? Mărturisiți din proprie inițiativă! Nu așteptați să vă obligăm noi!

Saşenka era nedumerită. Ce voia de la ea? Dacă ar fi mărturisit un lucru neînsemnat, s-ar fi declarat mulțumit? Își aminti indicațiile precise ale lui Vania, din acea noapte de disperare, când șezuseră în hamac în grădina cufundată în întuneric: „Nu mărturisi nimic. Dacă nu mărturisești nimic, nu se pot atinge de tine! Crede-mă, draga mea, că știu ce vorbesc. Am frânt zeci și sute de oameni și asta e poate răzbunarea lor. Dar nu inventa o abatere măruntă. Nu-ți va ajuta la nimic! Dacă au ceva anume împotriva ta, îți vor spune. Dacă vor să le spui un lucru anume, or să ți-l smulgă!"

Moghilciuk se aplecă peste masă. Aroma de cocos a pomezii sale era insuportabil de grețoasă.

— Proveniți dintr-o familie burgheză, de asupritori ai poporului. Chiar ați devenit o adeptă convinsă a Partidului sau ați rămas o exponentă a mârșavei burghezii, o dușmană a clasei muncitoare?

— Am lucrat pentru Lenin.

— Credeți că asta mă interesează pe mine acum? Dacă l-ați amăgit pe tovarășul Lenin, veți fi și mai aspru pedepsită.

— El îmi spunea tovarășa Vulpe Polară. Cunoștea mediul din care proveneam și mi-a spus că el însuși este de viță nobilă, dar asta nu conta, fiindcă eu credeam cu adevărat în bolșevism.

— Cum îndrăzniți să pătați numele tovarășului Lenin! Nu vă dați seama unde vă aflați? Nu vă dați seama *ce* sunteți acum? Nu mai însemnați nimic. Vă aflați în fața Tribunalului Revoluției, în fața Cekăi. Răspundeți la întrebări.

Moghilciuk răsfoi dosarul și mângâie foile, una după alta.

— De când îl cunoașteți pe Mendel Barmakid?

— E unchiul meu. Îl cunosc de o viață.

— Credeți că e un bun comunist?

— Asta am crezut întotdeauna.

— Parcă v-ați îndoi.

— Știu că a fost arestat.

— Deci știți că nu arestăm pe nimeni fără temei?

— Tovarășe Moghilciuk, eu cred în brațul înarmat al Partidului. Eu cred că dumneavoastră, cekiștii, sunteți — așa cum spunea Dzerjinski – cavalerii Revoluției. Soțul meu — Acuzatul Palițîn. Chiar credeți că e un exemplu de devotament față de Partid? Chiar așa? Cercetați-vă amintirile, conversațiile: A fost el vreodată un cekist veritabil?

— Da, a fost.

Brusc, Saşenka ajunse să se întrebe: Dar dacă Vania e un spion fascist?

— Dar Mendel? Nu a fost niciodată un comunist adevărat, nu-i aşa... tovarăşă Vulpe Polară? adăugă rânjind Moghilciuk. Dacă îmi permiteţi să vă numesc aşa.

— E un bolşevic devotat, a fost exilat de cinci ori, a fost închis în bastionul Trubeţkoi, şi-a distrus sănătatea muncind din greu, nu s-a alăturat niciodată vreunui curent deviaţionist sau de opoziţie...

Moghilciuk îşi luă ochelarii de pe nas. Fără ei avea o privire tulbure, mioapă. Îşi frecă faţa şi îşi trecu palmele peste coafură. Saşenka observă că ardea de nerăbdare să le prezinte superiorilor săi mărturisirea ei. Poate îl va impresiona pe Beria. Poate însăşi Instanţa, tovarăşul Stalin în persoană, va afla de existenţa acestui tânăr anchetator zelos? Moghilciuk îşi aşeză iar ochelarii pe nas.

— Demascaţi-l pe Mendel, daţi-l în vileag pe acest şacal, arătaţi-ne adevărata lui faţă!

— Nu ştiu nimic, răspunse ea. Mendel! Să mă gândesc...

— Gândiţi-vă şi spuneţi-mi!

Moghilciuk ridică stiloul.

— Dumneavoastră vorbiţi şi eu scriu. L-a menţionat Mendel vreodată pe diplomatul japonez cu care s-a întâlnit la Paris?

— Nu.

— Dar pe lordul englez care a vizitat ambasada din Londra?

— Nu.

— Ce cetăţeni străini cunoştea? V-a cerut vreodată să vă întâlniţi cu ei? Gândiţi-vă, răscoliţi-vă memoria!

Deci pe unchiul Mendel îl vor! Ea ştiuse că nu era vorba despre ea. Îl aduseseră pe Gideon la Lubianka

pentru a sta de vorbă despre Mendel. Apoi îl amestecaseră și pe Vania în toată afacerea aceasta. Cineva îi auzise poate pe Mendel și Vania certându-se despre jazz? Și apoi, prin Vania, ajunseseră la ea. Benia nu avea nicio legătură cu Mendel. De fapt, ea era legătura între ei, dar o legătură mult prea slabă. Nu, Benia era amestecat în altceva, procesul împotriva intelectualilor — Moghilciuk nici măcar nu-i rostise numele. Un lucru era însă cert: voiau ca ea să-l denunțe pe Mendel.

Deci Mendel abătuse această nenorocire asupra ei. El îi răpise copiii. Mama din sufletul ei era oricând dispusă să-l sacrifice pe Mendel. Ar fi făcut orice să-și revadă copiii. Dar dacă ea ar fi mințit că Mendel era un spion al japonezilor, ei i-ar fi recunoscut nevinovăția și devotamentul față de Partid?

Își reaminti indicațiile lui Vania: „Dacă pun la cale un proces împotriva lui Mendel, vor vrea ca tu să depui mărturie, dar nu uita că el ne-a convertit la marxism, el ne-a introdus în Partid. Și prin el ne-am cunoscut noi doi! Mărturia ta ne-ar distruge pe toți! Așteaptă până când știm cu ce ne au la mână!"

Anchetatorul își verifică iar coafura.

— Ei, bine?

— Nu, Mendel e un tovarăș integru.

— Iar dumneavoastră nu aveți să-mi spuneți nimic?

Sașenka scutură din cap, se simțea obosită și fără vlagă. Dar mai există o speranță, își spuse. Gândea și ea, ca cineva îngropat sub pământ la o alunecare de teren, că raza de lumină pe care o zărește îi poate aduce scăparea. Vania nu va mărturisi nimic; și chiar dacă scumpul de Vania era sortit pieirii, împotriva ei nu aveau nimic. Lui Vania, ca oricărui tată, îi va mai fi ușor să moară, știind

că soţia şi copiii lui se află în siguranţă! Fii puternică, nu mărturisi şi atunci îi vei revedea pe Carlo şi Fulguleţ, îşi spuse Saşenka. În fond, totul a decurs cât se poate de civilizat. Poate nu vor decât să sondeze terenul...

— Bun, deci vreţi să vă jucaţi cu noi? spuse Moghilciuk cât se poate de calm. Trebuie să înţelegeţi, tovarăşă Vulpe Polară, că şi eu sunt un intelectual, la fel ca dumneavoastră, ca unchiul dumneavoastră Gideon. Mi-aţi citit poate povestirile publicate sub pseudonimul M. Slujba? Ei bine, mie îmi place să stau de vorbă cu oamenii. Asta e metoda mea. V-am oferit toate şansele posibile, dar veţi avea parte de o surpriză neplăcută, dacă nu veţi vorbi. — Ridică receptorul telefonului de bachelită şi formă un număr. — Moghilciuk la aparat... Nu, nu vrea... Bine! zise şi puse receptorul în furcă. Veniţi cu mine.

36

Însoţit de un gardian, anchetatorul Moghilciuk o conduse pe Saşenka de-a lungul unui coridor lung, pe unde ea nu mai trecuse, urcară apoi câteva trepte, traversară un pod acoperit, coborâră câteva trepte şi ieşiră într-un coridor lat, cu parchet şi lambriuri strălucitoare din lemn de pin Karelian. De-a lungul pereţilor se înşiruiau portrete şi busturi ale primilor eroi cekişti şi drapele de mătase. Un covor albastru se întindea în mijlocul coridorului, fixat din loc în loc cu tije aurii. Gărzi în uniforme NKVD de gală păzeau un drapel al Uniunii Sovietice şi o statuie în mărime naturală a lui Dzerjinski. În capătul coridorului se afla o uşă impunătoare din lemn de stejar, cu două canaturi. Un gardian o deschise.

Pătrunseră într-o anticameră, unde așteptau cu servietele în brațe doi ofițeri NKVD, veniți probabil din provincie. Moghilciuk traversă, fără să se oprească, anticamera și intră pe o altă ușă cu două canaturi, pe care le-o deschise un alt gardian. Înăuntru, Sașenka recunoscu dintr-o privire aparatul fremătând de activitate al unui înalt funcționar sovietic. O mulțime de secretare în bluze albe și fuste gri, bărbați tineri și zeloși în tunici de Partid, șiruri de telefoane din bachelită, teancuri de dosare și ficuși în ghivece. Un ofițer tânăr sări în picioare și îi conduse spre o a treia ușă închisă. Bătură și intrară.

— Anchetatorul Moghilciuk, anunță ofițerul.

Intrară într-un birou monumental, luminos și aerisit, cu parchet lucios și lambriuri din lemn de pin Karelian, în care mirosea a soluție pentru lustruit mobila și a păduri răcoroase. În stânga, erau aranjate pe un covor persan câteva canapele și fotolii moi. Deasupra șemineului atârna un portret imens în ulei al tovarășului Stalin, pictat de Gherasimov, și într-un colț era un seif argintiu, mai înalt decât un stat de om. Busturi din marmură ale lui Lenin și Dzerjinski se aflau pe două laturi ale încăperii și undeva, în depărtare, Sașenka distinse un alt portet de Gherasimov, de data aceasta al lui Dzerjinski, supranumit Felix cel de Fier, fondatorul Cekăi, cu privirea lui dementă și bărbuța de țap.

În centrul încăperii era o masă de scris din lemn de stejar lustruit, lipită de o masă de conferințe, astfel încât să alcătuiască acel T caracteristic birourilor din URSS. Pe masa de scris domnea o ordine desăvârșită: un set de birou din argint, călimări cu cerneală turcoaz, vreo două hârtii pe un strat protector de sugativă. Pe o masă din spate se aflau opt telefoane, dintre care unul avea linie

directă cu Kremlinul. Deasupra tuturor acestor lucruri trona, pe un scaun cu spetează înaltă, tapițat cu catifea roșu-burgund, tovarășul Lavrenti Pavlovici Beria, Comisar al Poporului pentru Afaceri Interne.

Beria avea în față o farfurie cu frunze de salată sau spanac și mânca. Mestecând energic, îi făcu Saşenkăi semn să se apropie.

Moghilciuk salută și ieși.

— Ah, Lavrenti Pavlovici, spuse Saşenka, sunt atât de fericită să vă văd! Acum vom putea să lămurim totul.

Beria înghiți și se ridică politicos în picioare, ocoli biroul și îi sărută mâna Saşenkăi.

— Bine ați venit, Alexandra Samuilovna, i se adresă curtenitor cu accentul lui georgian, ținându-i mâna cu degetele lui catifelate. Vă întrebați ce mănânc?

— Da, răspunse ea, deși nu o interesa câtuși de puțin ce se hrănea Beria.

— Ei bine, eu nú mănânc carne. Nu-mi place să ucid nicio ființă. Bieții viteluși și mieluşei! Nu, gândul îmi este insuportabil și, în afară de asta, Nina zice că nu am voie să mă îngraș! Sunt vegetarian, deci nu mănânc decât asta, chiar și acasă la Iosif Visarionovici. „Iarba lui Beria!" spune tovarășul Stalin. „Ia uitați-vă, Lavrenti Pavlovici paşte iar!" Dar dați-mi voie să mă uit la dumneavoastră.

Continuând să o țină de mână, o răsuci de parcă ar fi dansat.

— Ah, sunteți palidă. Dar atât de frumoasă. Cu corpul dumneavoastră îl scoateți din minți pe un bărbat ca mine! Îl faceți să rişte totul pentru o singură mângâiere. Sunteți ca o prăjitură cu frișcă. Ce păcat că ne reîntâlnim în asemenea circumstanțe, nu-i așa?

Ochii lui incolori păreau să o devoreze cu atâta lăcomie, încât Sașenka tresări. Comisarul îndesat și chel al Poporului, cu pince-nez pe nas, o înconjură, călcând silențios cu tălpile pantofilor săi moi din piele întoarsă. Nu purta uniformă, ci o pereche de pantaloni galbeni largi și o cămașă țărănească brodată, ca un georgian aflat în vacanță la mare. Sașenka își aminti că soțul ei jucase uneori în echipa lui de baschet, la dacea lui din Sosnovka și cu acele ocazii ea remarcase că Beria era incredibil de agil.

— Sunt atât de bucuroasă să vă văd, repetă ea.

Și era realmente bucuroasă. Beria era nemilos, dar competent. Vania îl admira pentru conștiinciozitatea, hărnicia și corectitudinea lui, după perioada de țicneală a bețivanului de Ejov.

— Dumneavoastră veți rezolva totul, Lavrenti Pavlovici! Fiți binecuvântat!

— Nu-mi pot dezlipi privirea de coapsele și sânii tăi, prăjiturica mea cu frișcă! Dar văd că sunteți obosită. Nu doriți să mâncați ceva?

Ridică receptorul unuia dintre cele opt telefoane și spuse:

— Aduceți niște sendvișuri.

Poftită de Beria, Sașenka se așeză la masa de conferințe, pe un scaun tapițat cu piele. Beria luă și el loc. Ușa se deschise și o femeie cu un șorț alb aduse un cărucior cu mâncare. Cu un șervet alb pe braț (ca o ospătăriță din Metropol), îi servi cu ceai, aranjă pe masă câteva sendvișuri și gustări cu pește.

— Serviți! spuse Beria și plescăi din buzele mari și cărnoase. Mâncați liniștită, în timp ce stăm de vorbă. Veți avea nevoie de energie.

Saşenka şovăia. Se temea că, dacă ar fi gustat din delicatesele acelea, ar fi fost obligată să-l trădeze pe Vania sau pe Mendel. Îşi adună toate forţele şi se gândi la copiii ei. Asta era şansa ei.

— Nu ştiu ce acuzaţii mi se aduc, tovarăşe Beria, dar ştiu că sunt nevinovată. Şi dumneavoastră ştiţi acest lucru. Nici nu aveţi idee cât de mult mă bucur să vă văd.

— Şi eu mă bucur. Dar mănâncă, prăjiturica mea cu frişcă. Nu sunt otrăvite.

Saşenka începu să mănânce.

— Ştii, Saşenka, tu eşti exact genul meu de femeie. Din clipa în care te-am văzut, am ştiut că buzele tale răsfrânte sunt un indiciu al senzualităţii tale. Dar nu ai părut foarte încântată de complimentele mele la petrecerea de 1 Mai din dacea voastră, nu-i aşa? Ştii, eu mă gândesc întruna la femei. Sunt un georgian get-beget, nu-i aşa, he?

Privirea lui Beria se împăienjeni, pleoapele se lăsară.

— Ştii ce mi-ar plăcea, Saşenka? Mi-ar plăcea să te duc în locuinţa mea din Moscova. Nina şi fiul meu locuiesc în dacea din Sosnovka. Am putea benchetui, noi doi, în sauna mea, am bea cele mai bune vinuri şi pe urmă te-aş întinde pe divan, ţi-aş ridica fusta şi mi-aş căuta calea cu nasul până la căpşuna ta...

Saşenka ştia că Beria voia să-i dea de înţeles că ar fi putut face cu ea tot ce şi-ar fi dorit. Dar nu voia să-l încurajeze. Obscenitatea lui putea fi un şiretlic, o momeală. Sau chiar o dorea şi atunci preţul eliberării ei era limpede?

Dar în faţa ei se afla Lavrenti Beria, Comisar al Poporului, un om pe care ea îl respecta şi îndrăgea, un bolşevic care se bucura de încrederea tovarăşului Stalin. Cum îi putea el spune asemenea lucruri unei tovarăşe care îl

cunoscuse pe Lenin și îl primise pe Stalin în casa ei? Fără să mai stea pe gânduri, Sașenka luă decizia de a face orice pentru a-și revedea copiii, oricât de abject și umilitor ar fi fost.

— Mă faceți să roșesc, Lavrenti Pavlovici, șopti ea. Eu nu sunt obișnuită cu asemenea...

— Ei, nu mai spune! M-ai surprins până și pe mine. O femeie sovietică respectabilă, o femeie cumsecade, care le învață pe gospodine cum să facă prăjituri și să cârpească fustele pionierelor. Dar *noi* știm că ești o desfrânată. Lucrurile pe care le strigi, pe care le ceri când ești excitată. Exact ca mama ta. Și ea era o destrăbălată notorie, nu-i așa?

Sașenka îngheță. Benia Golden mărturisise probabil tainele lor sexuale și astfel aflase și soțul ei totul.

Beria zâmbi cu buzele lui prea groase, prea mari.

— Noi știm totul, prăjiturica mea, spuse cu un ton lasciv. Dacă te-ai dat scriitorului ăluia evreu, puteai să mi te dai și mie. Dar nu-ți face speranțe prea mari. Nu i-ai spus nimic băiatului meu, lui Moghilciuk. I-ai citit povestirile? Sunt de tot rahatul, știi. Scrie niște tâmpenii polițiste, visează să creeze un Sherlock Holmes sovietic. Dar simțul datoriei mă împiedică din păcate să-mi văd de plăcerile mele. Cazul tău e grav, Sașenka, și oricât mi-aș dori să mă înfrupt din tine, Instanța urmărește îndeaproape această afacere.

— Tovarășul Stalin știe că sunt nevinovată.

— Ai grijă. Nu-i rosti numele în prezența mea, deținută Zeitlin-Palițîn. Vreau să pricepi că singura ta speranță este să mărturisești acum. Dă în vileag activitățile tale antisovietice de trădătoare. Noi muncim din greu aici. Vrei să te obligăm să mărturisești?

Beria se ridică și ocoli biroul, învăluind-o în aroma de lămâie a apei sale de colonie. O mângâie pe păr și

îi atinse sânii. Saşenka se chirci şi cu greu se abţinu să strige. Beria îi atinse buzele şi îi vârî apoi un deget îndoit în gură. Avea gust de aramă.

Continuă cu un ton alintat:

— Nu vreau să fiu bădăran. Nu mă obliga! Eu iubesc femeile! Ah, gustul lor! Nu mă obliga.

Se aşeză la loc şi redeveni serios.

— Gândeşte-te bine. Ştiu totul despre tine, despre trecutul tău, familia ta, munca ta, pizda ta... Ei? spuse Beria bătând ritmic cu degetele în masă. Ne ajuţi sau nu? Ridică-te în picioare! Acum! Dacă nu ne ajuţi, te zdrobim, te împuşcăm ca pe o potârniche! În secunda următoare, tu te întorci în celula ta şi eu mă întorc la treburile mele. Stai. Aşteaptă. Nu te întoarce! Închide ochii.

Saşenka auzi cum deschide un sertar al biroului. Uşa din celălalt capăt al camerei se deschise. Auzi suflarea unor bărbaţi şi scârţâitul unor cizme care se apropiară, dar trecură pe lângă ea.

— Nu pe covorul persan, e valoros. Desfăşuraţi-l pe celălalt. Aşa, spuse Beria.

Urmă o lovitură înfundată. Saşenkăi îi dădură lacrimile. Era acelaşi miros înţepător de cuişoare, parcă le simţea şi gustul.

— Vă mulţumesc, tovarăşe Kobulov!

El era. Ce însemna asta? Era un fel de joc? Panica o prinse în ghearele ei.

— Bun! Şi acum o duceţi pe tovarăşa Vulpe Polară în celula ei – şi... unu-doi-trei – *întoarce-te*!

Ceva o izbi pe Saşenka în obrazul drept cu atâta putere, încât o răsuci şi o trânti pe parchetul din zona canapelelor. Lumea se destrămă într-o ploaie de puncte roşii şi scântei. Zăcea întinsă pe jos, cu privirea îndreptată

spre biroul în dreptul căruia Beria, zâmbitor, ținea în mâini un baston negru.

Își duse o mână la obrazul care zvâcnea independent de voința ei și zări printre cizmele lucioase din fața ei un morman de haine mânjite cu noroi uscat. Brusc, își dădu seama că mormanul era viu, tremura, se mișca. Privirea ei nu se mai putu desprinde de făptura cu pielea acoperită de pete roșii, galbene și vineții, cu degete ale căror vârfuri sângerau, cu fața nerasă, cu ochi înroșiți și atât de tumefiați, încât abia dacă se mai deschideau. Șocată, Sașenka rămase cu gura căscată.

— Ce v-a venit să-l aduceți aici? întrebă Beria. N-ați știut că o am pe Sașenka în vizită? Nici măcar n-ați bătut la ușă, tovarășe Kobulov! Ce maniere proaste!

— Îmi pare rău, Lavrenti Pavlovici, nu știam că sunteți ocupat, răspunse uriașul Kobulov. Trebuie să mai prelucrăm puțin jegul ăsta, un alt caz foarte îndărătnic. Dar nu vrem ca dânsa să vadă ceva ce ar putea-o alarma, nu-i așa?

— Bineînțeles că nu, spuse Beria. Ridicați-o și duceți-o în celula ei!

— Nasoală vânătaie! comentă Kobulov și îi atinse obrazul, strâmbând din nas. V-ați împedicat probabil de ceva.

O ajută să se ridice. Sașenka nu-și putea lua ochii de la trupul întins pe un covor grosolan, plin de pete.

— Haideți, trebuie să vă ferim de o asemenea privelițe neapetisantă. Tovarășul Rodos e tare greu de strunit, dacă s-a ambalat odată.

— Rodos, murmură ea.

În celălalt capăt al încăperii, un bărbat îndesat, cu o aluniță păroasă pe obraz, nasul ascuțit și capul rotund ca o chiftea, stătea și mângâia un baston negru.

Anchetatorul Rodos, într-un veston gri, încins cu o curea lată, cu nişte cizme murdare în picioare, ridică modest din umeri şi, privind-o sfidător pe Saşenka, începu să-l lovească în burtă pe bărbatul întins pe covor, ridicând în mod ostentativ foarte încet bastonul deasupra umărului, de parcă ar fi ţintit o minge. Bărbatul de pe covor gemea de fiecare dată, ca vaca pe care Saşenka o văzuse fătând la moşia din Ucraina a familiei Zeitlin.

— Nu e politicos să te uiţi, dar *este* fascinant, nu-i aşa? spuse Beria, când o scoaseră pe Saşenka din biroul lui.

Kobulov o luă de braţ şi o conduse pe coridor, unde o aştepta anchetatorul Moghilciuk, cu un zâmbet care-i dezvelea toţi dinţii.

— Sper să ne revedem, spuse Kobulov şi se întoarse în biroul lui Beria, lăsând în urma sa un nor de cuişoare.

Saşenka tremura. Incapabilă de a se mai controla, se aplecă şi vomită tot ce mâncase. În gură îi rămase un gust de brânză. În urechi îi răsunau încă loviturile date cu bastonul în bărbatul întins pe jos. Nu-i venea să creadă ce văzuse. Cine era...? Ştia sau avusese vedenii? Aşa se purta Beria cu bolşevicii veterani? Asta făcuse Vania noapte de noapte, înainte de a se întoarce dimineaţa acasă, la copii? Asta li se întâmplase foştilor chiriaşi ai apartamentului şi ai dacei lor?

Rememoră indicaţiile lui Vania: „Nu mărturisi nimic, orice s-ar întâmpla, înainte de a şti că au dovezi zdrobitoare împotriva ta... Mie nu-mi vor da drumul, dar tu, Saşenka, tu îi vei revedea pe copii. Să te gândeşti mereu la ei! Nu semna nimic, orice ţi-ar face!" Încă nu credea că aveau ceva împotriva ei şi era evident că, dintre persoanele cu care avusese ea de-a face, niciuna nu depusese mărturie. Încă mai avea o şansă să scape de aici, dacă îşi

păstra cumpătul. Orice ar fi, trebuia să se agațe de acest gând.

Dar unde era Vania? Unde era Benia? Își aminti clipele petrecute cu el la hotel, în șopron, când se sărutaseră pe stradă ca doi adolescenți, când cântaseră „Ochi negri" pe cheiul râului Moskva, orhideea uscată, fuseseră cele mai romantice momente din viața ei. Cele șapte mii de rubine din stelele Kremlinului încă îi mai aparțineau! Acum îi iubea pe amândoi, pe Vania și pe Benia, pe fiecare altfel, cu intensitate. Erau familia ei. Erau tot ce îi mai rămăsese în acest abis de nepătruns al umbrelor.

O purtară pe scări în sus și pe scări în jos, o scoaseră din universul pinului Karelian, al ficușilor și apei de colonie cu miros de cuișoare și o readuseră în universul ciorbei de varză, al urinei și clorului, în Închisoarea Internă. De două ori trebui să se sprijine de perete, pentru a nu se prăbuși. Își atinse obrazul, era umflat și sângera în apropierea ochiului.

Fulguleț, Carlo, perniță, iepuraș! Fulguleț, Carlo, perniță, iepuraș! îngână Sașenka.

Se aflau în siguranță? Calculă că trecuseră deja șase zile de când plecaseră copiii, trei nopți și trei zile de când o arestaseră pe ea. Gândul că Satinov le va purta de grijă copiilor ei îi încălzea și alina sufletul.

— Am ajuns acasă, spuse Moghilciuk și o împinse în celulă. Odihniți-vă. Vorbim mâine dimineață.

Sașenka se prăbuși pe pat.

— Apropo, l-ați recunoscut pe unchiul dumneavoastră Mendel? Cred că el era — sau, mă rog, ce a mai rămas din el.

37

În noaptea aceea, o mutară într-o celulă cu luminile aprinse – și refuzară să le stingă. Țevile din celula Sașenkăi vibrară, gâlgâiră și începură să dea căldură, deși era vară. Aerul era înăbușitor.

Sașenka bătu în ușă.

— Așază-te pe pat, deținută.

Lacătele zornăiră. Doi gardieni se iviră în pragul ușii.

— Doresc să înaintez o plângere la Comisarul Poporului Beria, la Comitetul Central. S-a dat drumul la căldură, deși e vară. Și v-aș ruga să stingeți luminile. Nu pot să dorm.

Gardienii schimbară o privire.

— Vom raporta superiorilor noștri plângerea dumneavoastră.

Ușa se trânti. În celulă se făcu și mai cald. Sașenka transpira. Abia mai respira și setea o chinuia. Își dezbrăcă rochia și se întinse pe pat în lenjerie de corp. Căldura era atât de sufocantă, lumina atât de puternică, încât îi era imposibil să doarmă, oricât s-ar fi străduit să-și țină ochii închiși. Când își îngropa fața în saltea, gardienii intrau și o scuturau.

Când reuși în sfârșit să cadă într-un somn zbuciumat, vizeta se deschise cu un scârțâit.

— Trezește-te, deținută!

— Dar e noapte, dorm.

— Trezește-te, deținută. Mâinile la vedere.

Când strigătele acestea nu mai fură suficiente pentru a o împiedica să adoarmă, o trântiră pe jos, o loviră cu picioarele, îi dădură palme.

Acum înțelegea. Asta se alesese de Partidul ei. O noapte nedormită era suportabilă, dar în a doua noapte, Saşenka avu senzația că se dezintegrează. Îi era tot timpul greață, transpirația curgea de pe ea și nu mai știa dacă era bolnavă sau doar sleită de puteri. Adormi în picioare, gardienii o găsiră dormind pe găleată, dar și acolo o treziră. Dar cel mai rău lucru dintre toate era că frica o cuprinsese iarăși, îi năpădise corpul ca o ciupercă. Dacă Vania era totuși un Dușman al Poporului? Copiii erau pierduți și plângeau după ea. Sau poate erau deja morți.

Orele și zilele treceau anevoie. Nu o scoteau la aer. Nu o duceau să se spele. Îi dădeau de mâncare de trei ori pe zi, pe o tavă împinsă prin vizeta deschisă, dar îi era mereu foame, mereu sete. Singură în celulă, trezită o dată la câteva minute, auzea glasurile lui Fulguleț și Carlo. Nu avea voie să cedeze nervos. De dragul lor. Dar chipurile și mirosul lor o copleșeau. Sunt deja pierduți, își spunea Saşenka. Planul lui Satinov nu avea cum să izbutească. Îi vârâseră într-unul din orfelinatele acelea, îi violaseră, torturaseră, bătuseră, abuzaseră de ei și, când aveau să fie mai mari, îi vor împușca. Mai bine ar fi fost să admită orice minciună decât să suporte toate acestea. Numai să o lase să doarmă într-o celulă răcoroasă. Copiii erau deja morți. Pentru ea erau morți, nu mai existau. Nu mai erau copiii ei. Îi pierduse pentru totdeauna.

Ea nu se mai afla pe tărâmul celor vii.

38

În sud, departe de Moscova, nemțoaica de pe Volga, cu basmaua ei înflorată și rochia simplă de vară, bătea pentru a nu știu câta oară în ușa șefului de gară din Rostov-pe-Don. Intră trăgând după ea, pentru a nu știu câta oară, cele trei valijoare și pe cei doi copii, o fetiță blondă și un băiețel șaten, care se agățau cu ochi triști și goi de brațele ei.

Biroul șefului de gară se afla chiar lângă sala de bilete, unde era mereu debandadă, unde zi de zi se îmbulzeau sute de oameni, unde zi de zi atâția dintre ei erau dezamăgiți. Cu fotoliile și portretele sale ale lui Lenin și Stalin, biroul era o oază de liniște și bună-cuviință. Deși, în ultimele patru zile, nemțoaica de pe Volga venise în fiecare dimineață aici, pentru a constata de fiecare dată că nu o aștepta nicio telegramă, niciun semn, niciun prieten, continua totuși să vină, pentru a se bucura de câteva clipe de calm și curățenie. Șeful de gară și adjunctul său schimbară o privire și își dădură ochii peste cap. Femeia cu trei valize și doi copii era doar una din masa aceea cenușie de persoane disperate, care veneau în fiecare dimineață cu speranța de a găsi un semn de sus, o telegramă de la niște rude inexistente, un bagaj pierdut, care nu va mai fi niciodată regăsit, niște bilete pentru un tren care nu va pleca niciodată din stație.

— Bună dimineața, tovarășe Stepanian, îl salută dădacă pe șeful de gară în a patra zi. Aveți cumva o veste? Poate o telegramă pentru mine?

Stepanian își vârî mâna fără niciun chef în sertarul pentru corespondență. Plescăind din limbă, ritmic ca un

tropot de copite, începu să răsfoiască teancul de hârtii groase și galbene ale birocrației sovietice, mișcându-și buzele în timp ce citea fiecare telegramă.

În prima zi verificase documentele nemțoaicei de pe Volga și ale celor doi copii bine îmbrăcați, care erau duși la un orfelinat din apropiere de Tbilisi. În fiecare zi reveneau, și mai înfometați, și mai murdari, și mai pierduți. Dădaca slabă și palidă era tot mai stoarsă de puteri.

— Mi-aș dori să vă pot ajuta. Micuții sunt bine? întrebă Stepanian și le zâmbi copiilor. Sunteți bine, copii? Ce aveți acolo?

— O perniță, răspunse fetița cu un aer pierdut.

— Dormi pe ea?

— Nu dormim bine aici. Înnoptăm lângă cantină, dar vrem să mergem acasă. Pernița e prietena mea.

— Vrem la mămica, spuse băiețelul, care avea deja privirea speriată a copiilor care-și făceau veacul prin gări.

Cuvintele lor părură să o mâhnească pe nemțoaică. Stepanian o privi, femeia scutură din cap și își adună de îndată bagajele, pentru a se întoarce pe peronul unde o familie de azeri le păstra locul sub acoperișul de deasupra intrării cantinei. Încerca să-și ascundă neliniștea, dar șeful de gară era un bun cunoscător al nefericirii și nesiguranței omenești.

— Vă mulțumesc, tovarășe, spuse femeia foarte politicos. Am să vin și mâine dimineață.

Stepanian se ridică și le deschise ușa.

— Îmi pare rău că nu vă pot fi de folos, spuse. Veniți mâine.

— Poate nu e în toate mințile? Poate nu va veni nicio telegramă? întrebă adjunctul său, după ce dădaca și copiii plecară.

— Cine poate ști?

Stepanian ridică din umeri, alungându-i pe cei trei din gândurile sale şi se aşează la birou cu un plescăit din limbă. Avea multe alte lucruri importante de făcut.

Cele trei făpturi amărâte se întoarseră încet pe peron. Gara din Rostov răsuna de bubuielile vagoanelor manevrate pe liniile de garaj, de şuierăturile şi pufăielile locomotivelor. Deşi haosul colectivizării şi Marea Teroare se încheiaseră, gările din provincie erau încă ticsite de oameni debusolaţi, scăpaţi parcă de la balamuc. Familii campau pe peroane, în jurul bagajelor, unele bine îmbrăcate, altele în zdrenţe, unele în haine de orăşeni, altele în cojoace şi opinci. Trenurile erau supraaglomerate şi nu plecau niciodată la timp; biletele erau greu de procurat; miliţienii verificau la nesfârşit permisele de trecere şi ştampilele din paşapoarte şi îi luau cu ei pe toţi cei care nu aveau documentele potrivite sau cărora le lipsea energia de a se mai împotrivi controalelor inopinate.

Era, din fericire, o vară caldă, căci peroanele semănau cu nişte tabere de soldaţi, muncitori, ţărani şi copii. Copii înfometaţi, în zdrenţe, copii bine hrăniţi, pierduţi, copii aşezaţi pe geamantane frumoase din piele, copii ai străzii, cu feţe de bătrâni, fetiţe rujate, cu fuste scurte, care fumau în aşteptarea clienţilor.

Cine avea bani putea mânca la cantină. Un tătar bătrân vindea ziare şi dulciuri într-un chioşc. În spatele peronului unde sosea trenul din Moscova, era un robinet ruginit, unde locuitorii gării stăteau la coadă pentru apă. Toaletele, aflate la subsolul gării, erau inundate de o spumă albă şi puturoasă, dar în faţa lor era mereu coadă. Copiii plângeau şi făceau pe ei, adulţii se îmbrânceau pentru a ajunge mai repede în faţă.

Carolina era acum mai mult decât îngrijorată. Nu știa ce se întâmplase cu Sașenka și își imagina tot ce putea fi mai rău. Ea era o femeie cu simț practic, dar faptul că trebuia să aibă grijă de doi copii într-o gară o măcina. Pusese întotdeauna mare preț pe curățenie, dar acum toți trei erau murdari, hainele copiilor aveau pete de mâncare, grăsime și urină. Avea suficiente ruble pentru mâncare, dar Fulguleț și Carlo erau doi copii răsfățați, obișnuiți să mănânce delicatese și urau ciorba apoasă de legume, pâinea neagră și chiftelele în sos de roșii diluat, singura ofertă a cantinei. Slăbiseră deja. În timpul zilei se jucau cu alți copii, dar Carolina nu putea sta nicio clipă liniștită, fiindcă acei copii abandonați din gară deveniseră niște pungași în stare de orice. În afară de aceasta, trebuia să fie tot timpul cu ochii pe valize. Noaptea dormeau îmbrățișați, pe o saltea subțire, acoperiți cu o pătură și niște haine. Fulguleț și Carlo plângeau în brațele ei și întrebau de mămica și tăticu'. Când îi vor revedea? Unde mergeau?

Să plece din Moscova fusese cât se poate de simplu. Părinții lui Vania cumpăraseră biletele. Trenul plecase la timp și, deși călătoria durase cu o zi mai mult decât era prevăzut, un soldat amabil din Armata Roșie și soția sa, aflați în drum spre un post nou la granița cu Turcia, se înduraseră de ei și le cumpăraseră înghețată și gustări din gările unde oprise trenul. Dar copiii simțeau că se întâmplase ceva îngrozitor. Voiau la mama lor. Carolina și-ar fi dorit să-i poată consola, dar nu-i putea minți, nici încuraja să spună lucruri primejdioase, care ar fi putut atrage atenția asupra lor. Era un chin. Pe măsură ce se îndepărtau de viața lor trecută, de părinții lor, de Moscova, Fulguleț și Carlo se agățau tot mai mult de ea.

— Rămâi cu noi, Carolina? N-ai să pleci, nu-i aşa? Mi-e dor de mama!

După vizita la tovarăşul Stepanian se duseră, ca în fiecare zi, la cantină să mănânce. Se aşezară la una dintre mesele unsuroase de plastic. Carolina observă că tremura. Obosită şi descurajată, încerca să-şi înăbuşe un atac de panică. Paliţînii dispăruseră. Tovarăşul Satinov uitase poate planul lor? Îl arestaseră poate şi pe el? Carolina îşi numără banii în gând. Avea douăzeci şi cinci de ruble la îndemână şi alte patru sute ascunse în sutien, pentru situaţii neprevăzute. Dacă nu primea curând un mesaj, trebuia să ia o decizie dificilă. Hotărâse deja în sinea ei că nu era cu putinţă să-i lase pe Fulguleţ şi Carlo în vreun orfelinat, în niciun caz în unul al NKVD-ului, dar ea însăşi nu avea decât puţine relaţii şi toate fusesèră mijlocite de către Paliţîni. Va trebui să-i ducă pe copii la ea acasă, în satul ei german de pe Volga, nu departe de Rostov. Lucrul acésta o umplea de bucurie, fiindcă ea îi iubea pe copii. Şi ei o iubeau pe ea şi Carolina ştia că, în timp, le va putea vindeca rana pierderii suferite cu grija şi dragostea ei. Dar era prea bătrână pentru a le fi mamă. Şi apoi, de cât timp avea oare nevoie NKVD-ul pentru a veni s-o aresteze pe dădaca Paliţînilor? Şi unde altundeva să-i caute pe copii decât în satul ei natal?

În noaptea aceea nu putu să doarmă. Ascultă pufăielile şi fâsâielile locomotivelor, larma continuă a oamenilor şi maşinilor din gară. Carolina privi chipurile palide ale copiilor, chipul lui Fulguleţ, care îşi lipise perniţa roz de buze, pentru a-şi alina durerea — şi pentru prima dată de când părăsiseră Moscova începu să plângă.

39

— Luați loc, deținută 778. Spuneți-mi, ați dormit bine?

Sașenka, palidă, cu hainele răvășite, deshidratată și abia în stare să scoată un cuvânt, scutură din cap.

— Aveți o celulă confortabilă? E o vară caldă, cum circulă aerul în celula dumneavoastră?

Sașenka nu spuse nimic.

Anchetatorul Moghilciuk își trecu o mână peste coafura pompadour și mângâie hârtiile din fața sa. Era același lucru – ca ieri, ca alaltăieri, ca acum trei zile. Sașenka petrecuse ultimele trei zile pe așa-numita „bandă rulantă". Lipsa de somn într-o celulă supraîncălzită frânsese deținuți mai puternici decât ea. După micul dejun și golirea găleții o aduceau aici, în camera aceasta de interogatoriu.

— V-ați ales cu o vânătaie de toată frumusețea pe obraz.

Sașenka își atinse cu grijă obrazul. O durea foarte tare. Mi-au rupt probabil osul, gândi.

— Să o luăm de la capăt. Gândiți-vă la unchiul dumneavoastră Mendel. Nu așteptați să vă obligăm noi! Mărturisiți! După aceea, vă vom lăsa să dormiți și vom rezolva problema cu căldura din celula dumneavoastră. Nu ați vrea să dormiți o noapte cumsecade?

— Nu am nimic de mărturisit. Sunt nevinovată.

— Dar cum vă explicați atunci arestarea dumneavoastră, dacă susțineți că sunteți nevinovată? Credeți că eu sunt un măscărici și că tovarășul Beria nu are nimic mai bun de făcut?

— Nu înțeleg nici eu. Nu am altă explicație decât că e vorba despre o greșeală sau o neînțelegere provocată de anumite întâmplări nefericite.

— Partidul nu crede în întâmplări nefericite, replică Moghilciuk. L-aţi văzut pe tovarăşul anchetator Rodos în biroul tovarăşului Beria? E celebru, o legendă în cadrul Organelor, mai degrabă o bestie primejdioasă decât o fiinţă umană. Mereu trebuie să-l împiedicăm să ucidă deţinuţi. De fapt, chiar săptămâna aceasta şi-a făcut de cap cu câteva persoane apropiate dumneavoastră. Zice că i se pune o ceaţă roşie în faţa ochilor şi uită de el. Îi urăşte pe cei de felul nostru, Saşenka! Îi urăşte pe intelectuali! Dacă nu cedaţi, s-ar putea să aveţi curând de-a face cu el. Dar aveţi noroc. Vă mai dau o şansă: am să vă prezint pe cineva care v-ar putea stimula memoria.

Moghilciuk ridică receptorul telefonului de pe masă.

— Aduceţi pachetul! spuse cu un ton blând.

Îi adresă Saşenkăi un zâmbet, îşi scoase ochelarii de pe nas şi şi-i aşeză la loc, îşi verifică frizura. Aşteptară în tăcere. Telefonul sună.

— Da, da, tovarăşe, vă aşteptăm.

Moghilciuk ieşi scurt din încăpere şi reveni.

— Voiam doar să verific că e totul în ordine.

— Îmi daţi, vă rog, un pahar cu apă?

Saşenka repetă în gând indicaţiile lui Vania şi pe urmă, în şoaptă, dar mişcându-şi buzele, recită: „Fulguleţ, Carlo, perniţă, iepuraş."

Moghilciuk tocmai îi turna Saşenkăi apă într-un pahar, când uşa se deschise larg şi intră Kobulov, ridicând mâinile sale uriaşe şi unsuroase, încărcate de inele sclipitoare.

— Pe mine să nu mă băgaţi în seamă, tovarăşe anchetator. Mă ascund acolo, într-un colţ!

Ca un director de şcoală venit să inspecteze lecţia unuia dintre profesorii săi, uriaşul parfumat se rezemă de perete şi îşi încrucişă picioarele.

Se auzi o bătaie în ușă.

— Spectacolul dumneavoastră! îi șopti Kobulov Sașenkăi și își zbârci nasul.

Ea își întoarse privirea.

— Obosită? șuieră el.

— Intrați! strigă Moghilciuk. Începe confruntarea.

Ușa se deschise și torționarul din biroul lui Beria își făcu apariția.

— Bine ați venit, tovarășe Rodos, îl salută Moghilciuk.

Frica îi răscoli Sașenkăi stomacul. Rodos se mișca greoi, parcă ar fi fost făcut din fier ruginit. Făcu un semn din cap tovarășilor săi și apoi o privi pe Sașenka în ochi. Se așeză în scaunul de lângă Moghilciuk și începu să se joace cu firele de păr lungi și roșcate din alunița de pe bărbie. Aceasta era echipa responsabilă pentru Sașenka: Kobulov era șeful, Moghilciuk și Rodos erau ajutoarele lui, unul blând, celălalt dur. Doar pentru a o zdrobi pe ea? Nu, lucrau probabil la un caz mai important, gândi ea, un caz în care era implicat bietul unchi Mendel. Firea ei optimistă, care nu voia încă să se dea bătută, îi spuse că va supraviețui. Un lucru era cert: Nimeni nu cedase încă.

Așadar, pe cine vor aduce pentru a o surprinde? Pe Mendel îl văzuse deja, o privelițte oribilă, sfâșietoare.

Dacă era vorba despre Vania, dacă el spusese minciuni împotriva ei, ea va înțelege că el trecuse într-o altă lume în urma tratamentului lui Rodos. Ea îi va transmite totuși în gând iubirea ei. Dar nu va mărturisi nimic. Încă mai avea o șansă să supraviețuiască.

Dacă era vorba despre Benia, scumpul ei Benia al celor opt stele și șapte mii de rubine, acum nu mai avea ce să-i reproșeze. Îi telefonase în ziua aceea pentru a-i spune că-l iubește. Acum îl iubea iarăși și era convinsă că

era la fel de nevinovat ca şi ea. Chiar dacă nu va mai ieşi niciodată din Lubianka, îi va fi mereu recunoscătoare că trăise o asemenea dragoste.

Dar nu va mărturisi, indiferent ce va spune unul sau altul, fiindcă era nevinovată. Şi dacă nu mărturisea, într-o bună zi îi vor da drumul. Şi atunci îi va aduce înapoi pe Fulguleţ şi Carlo. Nimeni nu mai conta, în afara celor doi copii.

Uşa se deschise.

Cu o teribilă bănuială, Saşenka îşi aţinti privirea asupra mâinilor ei. Asta era.

Din colţul ochiului zări o făptură cocoşată, care şovăia în pragul uşii.

— Şezi, deţinut, spuse Rodos şi arătă spre un scaun vizavi de Saşenka, de la masa de conferinţă în formă de T. Acolo!

Un bătrân numai piele şi os, într-o salopetă albastră de puşcăriaş, arătă şovăielnic cu degetul spre sine.

— Da, tu! Şezi, deţinut! Hai odată!

Pe Saşenka o străbătu un fior de bucurie. Era tatăl ei? Înghiţi în sec. Era în viaţă? Depusese mărturie împotriva ei? Nu avea importanţă. Simplul fapt că era în viaţă o făcea fericită.

O inundă un sentiment de dragoste faţă de toată lumea: faţă de tatăl ei, de mama ei, de bunici.

Tata! Indiferent ce i-ar fi făcut ei lui, indiferent ce i-ar fi făcut el ei, Saşenka nu-şi dorea altceva decât să-l strângă în braţe. Îi vor da voie să-l sărute?

— Acuzată Zeitlin-Paliţîn! lătră Rodos. Uită-te la deţinut.

40

Stimate Iosif Visarionovici, dragă Koba,

Îți scriu în calitate de vechi tovarăș. De peste douăzeci și cinci de ani servesc Partidul și pe tine, personificarea sa ideală, fără să mă fi abătut vreodată de la linia Partidului. Cred că încrederii și bunătății tale datorez succesul meu de lucrător responsabil al nobilului nostru Partid al muncitorilor și țăranilor. Mă voi supune oricărui ordin al Comitetului Central, așa cum am făcut întotdeauna, dar aș dori să protestez împotriva metodelor de „investigare" pe care angajații Organelor le-au aplicat asupra mea. Sănătatea mea e șubredă (o pată pe plămânul drept, anginã și insuficiență cardiacă, slăbiciune fizică provocată de o pareză din copilărie, artrită gravă din pricina muncii silnice și a anilor de exil siberian din perioada țaristă) și am șaizeci și unu de ani. Ca membru al Comitetului Central doresc să îți raportez ție, în calitatea ta de Secretar General și membru al Politburo-ului, că la sosirea aici, în Închisoarea Internă din Lubianka, mi s-a cerut să mărturisesc că servesc puteri străine. Când am refuzat acest lucru, am fost trântit pe un covor și trei bărbați cu forțe colosale m-au lovit peste picioare și la tălpi cu bastoane de cauciuc. Nu am mai putut merge, iar picioarele mele s-au învinețit de la hemoragiile interne. În fiecare zi m-au lovit în aceleași locuri cu o curea de piele și bastoane de cauciuc.

Durerea era la fel de intensă, de parcă ar fi turnat apă fiartă pe mine sau m-ar fi ars cu acid. Am leșinat de câteva ori, am plâns, am urlat, i-am implorat să-ți spună ție, tovarășe Stalin, prin ce chinuri trec. Când am rostit numele tău, m-au lovit cu pumnul în față,

mi-au spart nasul, pomeţii obrajilor şi ochelarii, fără de care nu văd mai nimic, şi au început să mă bată şi peste şira spinării. Eu sunt bolşevic şi respectul de sine mă împiedică, ilustre tovarăş Stalin, să îţi spun mai multe şi mă doare să îţi pomenesc fie şi numai atât: când, întins pe jos şi tremurând, am refuzat din nou să mint Partidul, anchetatorii s-au uşurat deasupra mea (întinând astfel numele sacru al Partidului lui Lenin şi Stalin), pe faţa mea şi în ochii mei. În lagărele de muncă silnică ale regimului ţarist nu am îndurat nici măcar o frântură din frica şi durerea îndurate aici. Acum mă aflu în celula mea şi fiecare muşchi al corpului meu tremură, abia mai ţin stiloul în mână. Sunt copleşit de frică, eu, un revoluţionar, care în treizeci de ani nu s-a temut niciodată, şi simt o nevoie cumplită de a te minţi pe tine, Iosif Visarionovici, şi de a mă acuza pe mine şi pe alţii, inclusiv lucrători cinstiţi şi responsabili, deşi aceasta ar constitui o crimă împotriva Partidului.

Eu înţeleg că măreţul nostru stat are nevoie de armele terorii pentru a supravieţui şi triumfa. Eu susţin Organele noastre eroice în străduinţa lor de a depista Duşmani ai Poporului şi spioni. Eu nu sunt o persoană însemnată. Tot ce contează sunt Partidul şi nobila noastră cauză. Dar sunt convins că tu nu cunoşti aceste practici şi te îndemn, stimate vechi tovarăş, Mare Conducător al Clasei Muncitoare, Lenin al nostru din ziua de astăzi, să cercetezi situaţia şi să alini suferinţa unui slujitor sincer şi devotat al Partidului şi al tău, tovarăşe Stalin.

Mendel Barmakid, membru de partid din 1904

41

Bătrânul cadaveric, în salopetă albastră de pușcăriaș, cu o piele gălbuie și translucidă și câteva smocuri de păr cărunt pe scăfârlia scabioasă, acoperită de cruste, se așeză vizavi de Sașenka. Își sugea gingiile, privea speriat în jur și se scărpină furios câteva secunde, dându-și ochii peste cap, pentru ca după aceea să cadă într-o stare de apatie comatoasă.

Sașenka nu întâlnise niciodată un *zek*, dar această epavă umană nu putea fi altceva decât un *zek*, un veteran al gulagurilor. Își spuse că bătrânul petrecuse probabil ani buni la Vorkuta sau Kolîma, spărgând bolovani sau tăind copaci. Nici măcar nu mai emana mirosul caracteristic pușcăriașilor și nu mai afișa acea vicleană și abilă năzuință de a supraviețui, pe care și-o însușise ea însăși în ultima vreme. Era un înveliș uscat și vlăguit, dedesubtul căruia nu mai exista speranță, nu mai exista spirit. Acum, Sașenka înțelegea adevăratul sens al expresiei folosite de Beria, ba chiar și de Vania: „a preface un om în pulbere de lagăr". Înainte, nu o înțelesese.

Cu ochii plini de lacrimi, îndrăzni, în sfârșit, să-i privească fața. Era oare baronul Samuil Zeitlin, arestat în 1937? Nu, nu putea fi tatăl ei. Nu semăna deloc cu el.

Kobulov plescăia din buze cu o nerăbdare evidentă și ceilalți anchetatori remarcară acest lucru.

— V-ați recunoscut? se grăbi Moghilciuk să întrebe.

— Vorbește, deținut, spuse Rodos cu o bunăvoință surprinzătoare. Ai recunoscut-o?

Sașenka își storcea creierii. Cine era? Avea probabil optzeci de ani, dacă nu și mai mult.

Bătrânul înghiţi zgomotos şi deschise gura. Era ştirb şi gingiile lui erau albe şi supurante. Saşenka remarcă o vânătaie la gâtul lui.

— Ea este! Ea este! spuse creatura cu un ton uimitor de cultivat, calm şi plăcut. Bineînţeles că am recunoscut-o.

— Spune, cum o cheamă? îl zori Rodos.

— Arată la fel ca atunci. Ba chiar mai bine.

— Spune odată! Cine e?

Bătrânul răspunse cu un rânjet:

— Credeaţi că am uitat-o?

— Vrei să-ţi aduc eu aminte? întrebă Rodos, care continua să se joace cu firele de păr din aluniţa de pe bărbie.

— Ce-o să-mi faceţi după aceea? Îmi puneţi capăt chinurilor?

Rodos îşi trecu o mână peste scărfârlia turtită.

— Dacă nu ţi-e poftă de nişte scatoalce... Sări în picioare şi zbieră cu o brutalitate de maniac: Cum o cheamă?

Deţinutul încremeni. Saşenka se cutremură, transpiraţia îi ţâşni din toţi porii.

— Vreţi să mă bateţi iarăşi? Nu e nevoie. E baroneasa Alexandra Zeitlin — Sa-şen-ka, fata de care m-am îndrăgostit odinioară.

Rodos se îndreptă spre uşă.

— Am o altă întâlnire, îi spuse lui Kobulov.

— Distracţie plăcută, răspunse acesta. Continuaţi dumneavoastră, tovarăşe Moghilciuk.

— Acuzată Zeitlin-Paliţîn, întrebă Moghilciuk, îl recunoaşteţi pe deţinut?

Saşenka scutură din cap, deopotrivă fascinată şi îngrozită.

— Deţinut, numele dumneavoastră?

— Piotr Ivanovici Pavlov.

Era vocea unui alt bărbat, dintr-un alt oraș, dispărut în negura vremurilor.

— Nu e numele dumneavoastră real, nu-i așa? i se adresă Moghilciuk cu un ton mieros. Acesta este numele fals de care v-ați folosit mai bine de zece ani, prefăcându-vă că sunteți profesor la Irkutsk, când de fapt erați un spion al Gărzii Albe. Și acum priviți-o pe deținută și spuneți-i numele dumneavoastră real.

42

Într-o altă cameră de interogatoriu, Benia Golden ședea pe un scaun, față în față cu anchetatorul Boris Rodos.

— Ai fost arestat pentru acțiuni trădătoare anti-sovietice, spuse Rodos. Recunoști că ești vinovat?

— Nu.

— Cum îți explici arestarea ta?

— O înlănțuire de întâmplări nefericite și incapacitatea mea de a mai scrie.

Rodos pufni și aruncă o privire peste hârtiile din fața lui, cu un rânjet care îi lăți și mai mult nasul de boxer.

— Ești scriitor, care va să zică. Atunci nu mă mir că Moghilciuk voia să te interogheze. Eu credeam că ești doar un jeg de trădător, un rahat. Scriitor, ha?

Benia nu-și putu ascunde mirarea.

— Am scris un volum de povestiri despre Războiul Civil din Spania, care a avut succes cu doi ani în urmă și după aceea...

— Mă doare în cur de povestirile tale, ai înțeles? izbucni Rodos. Pentru mine ești un jidan înfumurat, pe care l-aș

putea rupe în două ca pe un chibrit. Te-aş putea strivi ca pe un vierme.

Benia nu se îndoia de spusele lui Rodos. Cu capul lui turtit şi chel, umerii mult prea laţi şi picioarele scurte, anchetatorul îi amintea de o hienă. Benia se temea că va pierde persoanele care îi erau dragi: copilul lui şi, mai presus de orice, scumpa lui Saşenka. Acum, numai ele mai contau.

— Te mai întreb o dată: de ce te-am arestat?

— Chiar nu ştiu. Am trăit la Paris, am avut contact cu scriitori francezi şi americani. I-am cunoscut pe câţiva dintre generalii arestaţi drept spioni troţkişti.

— Şi atunci? Nu mă obliga să deschid sertarul unde-mi ţin bastoanele şi să-ţi mutilez nasul ăla de jidan. Mie-mi place să mă joc cu bastoanele. Dacă îţi mărturiseşti activităţile criminale şi imorale, n-am să mişc un deget. Spune-mi toată povestea destrăbălării tale sexuale din Hotelul Metropol, camera 403.

— *Asta* era? îi scăpă lui Benia.

Îl arestaseră, aşadar, din pricina legăturii lui amoroase cu Saşenka? Gideon îl avertizase să nu se încurce cu nevasta unui cekist. Dar nu putea fi chiar atât de grav, nu-i aşa? Nici măcar în vremurile acestea puritane. Însemna probabil că îl vor trimite în exil undeva în provincie, departe de Moscova, dar va supravieţui. Trebuia să o protejeze pe Saşenka.

— Da, asta era, răspunse Rodos şi ridică de pe masă un dosar voluminos. Cunoaştem fiecare amănunt scârbos.

— Am înţeles. Deci la mijloc e soţul ei. Dar ea este nevinovată, vă asigur. Nu a făcut nimic rău. E o comunistă loială.

Benia cercetă chipul lui Rodos, dar la fel de bine ar fi putut cerceta o halcă de carne.

— A spus cineva că nu ar fi?

— Deci ea nu are niciun fel de probleme?

— Asta e o informație secretă, acuzat Golden. Tu mărturisește numai cum a început totul...

Benia nu-și dorea nimic mai mult decât ca Sașenka să nu afle ce se întâmpla cu el aici. Poate că ea va redeveni soția credincioasă care fusese întotdeauna. Se va gândi că Benia fusese arestat drept spion troțkist și îl va disprețui, îl va uita și își va trăi în continuare viața de lux și devotament față de Partid. O iubea atât de mult, încât suferea bucuros pentru ea, pentru ca ea să fie scutită de durere.

Când veniseră să-l aresteze, Benia nu fusese surprins. În cele două săptămâni cât o iubise pe Sașenka fusese atât de fericit, încât nu putuse crede că totul va dura, deși era convins că ea era iubirea vieții lui. Era acea iubire cu care nu te întâlnești decât o singură dată în viață sau niciodată.

În automobil, în drum spre închisoare, văzuse printre lacrimi cum se perindă pe lângă el străzile, luminile felinarelor. Era în zori, vremea când orașele se reînnoiesc pentru ziua ce începe: mașini adunau gunoaie, portari stropeau scările de la intrare, femei în vârstă măturau trotuarele, un bărbat în salopetă căra o ladă cu sticle de lapte. Dar stelele roșii ale Kremlinului, care luminaseră camera lor din Metropol, le aparțineau lor. Acum îl vor supune la torturi, îl vor nimici. Sângele îi îngheță în vine.

Sașenka, acea femeie adorabilă de care se îndrăgostise, va continua să trăiască. Puteau să-l omoare în bătaie și tot nu va afla nimeni vreodată ce era în sufletele lor. Sașenka și copilul lui vor trăi în libertate și astfel va continua și el să trăiască. Ea nu-i spusese niciodată că îl iubește, dar el spera că așa era... De ce nu îi spusese, când îl aștepta atâta

suferinţă? Acum va trebui probabil să aştepte o altă viaţă, pentru a o auzi spunându-i că îl iubeşte.

Acum se întreba: Ce trebuia el să spună? Cum putea să o protejeze pe Saşenka? Sau era deja prea târziu? Deşi se afla faţă în faţă cu moartea, curiozitatea lui de scriitor îl împingea să facă speculaţii cu privire la procesul propriei lichidări. Ce recomanda „Ghidul proletar sovietic al normelor de comportare în adulter" pentru această situaţie? se întrebă Benia şi îşi aminti cum râsese împreună cu Saşenka de acest „ghid" al lui.

— Mărturiseşte! zbieră Rodos şi deschise cu o smucitură sertarul mesei lui de scris şi îl lovi pe Benia o dată, de două ori, de trei ori peste faţă cu un baston negru de cauciuc.

Benia căzu de pe scaun şi obrazul i se zgârie pe ciment. Rodos se ridică şi îl lovi cu cizma în nas, de îi ţâşni sângele, şi cu bastonul peste faţă, la rinichi şi între picioare şi iar peste faţă. Sfârşit de durere, Benia vomită fiere şi sânge, scuipă dinţi.

— Saşenka! gemu el, cu fiecare lovitură tot mai convins că ea nu trăia în libertate, că era undeva aproape, că suferea şi ea, iar gândul acesta îi frânse inima. Te iubesc! Unde eşti?

43

— Piotr Sagan, căpitan de jandarmerie, răspunse bătrânul *zek* pe cel mai distins ton posibil. Vedeţi, s-a speriat!

Saşenka rămase cu gura căscată. Sagan nu murise pe stradă, în Sankt Petersburg? Inima îi bătea mai repede, stomacul i se strânse.

— De unde o cunoașteți? întrebă Moghilciuk.

— Am iubit-o odinioară, răspunse epava cu inflexiunile ei de academie militară și club de iahting.

— Ați avut o relație sexuală?

— Da.

— Minte! strigă Sașenka, amintindu-și plimbarea lor cu sania — romantică, dar cuviincioasă — și seara nefericită în care Sagan încercase să o violeze.

— Dacă nu tăceți, vă scoatem din încăpere, spuse Moghilciuk. Vă vine și dumneavoastră imediat rândul. Era virgină?

— Da. A devenit amanta mea și am corupt-o cu perversiuni neînchipuite. I-am dat și cocaină, pe care eu o luam drept medicament.

— Nu e adevărat! strigă Sașenka. El nu e Piotr Sagan! Nu îl recunosc. E un impostor!

— Nu o băgați în seamă. Continuați. Ați avut o relație profesională?

— M-am folosit de ea... eu îi uram pe revoluționari, pentru mine erau niște oameni de nimic... dar de ea m-am îndrăgostit până la urmă.

— Nu ne interesează amintirile dumneavoastră romantice. Relația dumneavoastră *profesională?*

— A fost agenta mea dublă.

— Când ați recrutat-o pentru Ohrana?

— În iarna anului 1916. Am arestat-o fiindcă era bolșevică. Am recrutat-o în închisoarea Krestîi. Pe urmă, ne-am întâlnit în locuințe conspirative și camere de hotel, unde ea și-a trădat tovarășii.

— Nu este adevărat! Știți că nu este adevărat! Nu știu cine sunteți, dar nu spuneți decât minciuni!

Sașenka se ridică în picioare. Mâna încărcată de inele a lui Kobulov se așeză cu greutate pe umărul ei și o sili

să stea jos. Un fior rece străbătu corpul Saşenkăi şi o făcu să tremure.

— A recrutat şi alţi agenţi pentru dumneavoastră, din rangurile superioare ale bolşevicilor?

— Da.

— Pe cine?

— În primul rând, pe Mendel Barmakid.

Saşenka scutură din cap. Avea senzaţia că se scufundă, că o împresoară apele.

— Mendel a fost un agent valoros, deţinut Sagan?

— O, da. Ceilalţi conducători bolşevici erau în puşcărie, în Siberia ori în străinătate. El era membru al Comitetului Central şi avea contact cu Lenin.

— Cât timp a fost Mendel agent dublu?

— Mendel mai e şi acum agent dublu.

— Minţi! Ticălosule! strigă Saşenka iarăşi şi simţi că o lasă puterile. Ai să putrezeşti în iad pentru asta! Dacă ai şti cât rău faci! Dacă ai şti... Începu să plângă.

— Stăpâniţi-vă, deţinută, spuse Moghilciuk, altfel se va ocupa Rodos de dumneavoastră. — O clipă se făcu linişte. — Ce s-a întâmplat, Sagan, după Revoluţie, cu agenţii dumneavoastră?

— Au disimulat, la fel ca mine.

— Cine îi controla?

— La început Garda Albă, dar, ulterior, am devenit complici ai unei... alianţe de vipere şi poltroni.

Spunând acestea, Sagan rânji iarăşi, iar Saşenkăi i se păru că citeşte pe chipul lui un amestec de ruşine şi batjocură. Ochii lui albaştri, cu priviri speriate, fără astâmpăr, plângeau parcă şi o implorau să-l ierte. Îl drogaseră oare?

— Pentru cine lucrau, Sagan?

— Pentru serviciile secrete ale japonezilor și englezilor, dar primeau ordine de la Opoziția Unită a lui Troțki și Buharin.

— Ați păstrat așadar, de-a lungul tuturor acestor ani, legătura cu deținuta?

— Eu am fost persoana de legătură între ea și dușmanii clasei muncitoare sovietice.

— V-ați întâlnit periodic?

— Da.

— E ridicol, strigă Sașenka. Nu îl cunosc pe omul acesta! Căpitanul Sagan a fost ucis pe Bulevardul Nevski în 1917. Omul acesta e un actor!

— A mai recrutat și alți agenți pentru dumneavoastră?

— Da, pe soțul ei, Vania Palițîn. Și recent pe scriitorul Benia Golden, folosindu-se de aceleași practici sexuale perverse pe care le-a învățat în tinerețe de la mine.

— Prin urmare, serviciile secrete ale japonezilor și englezilor, împreună cu Troțki și Buharin, i-au avut ani de zile sub comanda lor pe trădătorul Mendel de la Comitetul Central, pe trădătorul Palițîn de la NKVD și pe trădătorul Golden?

— Da!

— Ești un nemernic!

Sașenka se aruncă peste masă, dar când degetele ei îl atinseră pe cel care o incrimina, avu senzația că prinde un pumn de nisip. Nu avea ce să apuce. Bătrânul era atât de slăbit, încât se prăbuși de pe scaun, se lovi cu capul de marginea mesei și rămase întins pe jos ca o zdreanță.

Kobulov o prinse pe Sașenka din spate, ca pe o păpușă din cârpe și o forță să se așeze pe scaun.

— Aveți grijă, doamnă, trebuie să ne purtăm frumos cu el, nu-i așa, băieți? spuse Moghilciuk și îl ajută pe Sagan să se ridice.

Acesta era lipsit de vlagă, cu greu se ţinea drept, iar mâinile şi picioarele lui erau scuturate de convulsii.

Pe Saşenka o cuprinse disperarea osânditului la moarte. Sperietoarea asta de ciori trăgea cortina peste întreaga ei viaţă. Se gândi la copiii ei. Inimaginabilul se întâmplase. Totul era altfel decât crezuse ea.

Îşi dădu seama că rolul ei în acest caz nu era chiar atât de neînsemnat. Dimpotrivă, ea era pivotul acestui caz, punctul central al pânzei de păianjen - şi niciodată nu va scăpa de aici, niciodată nu îi va revedea pe Carlo şi Fulguleţ. „Voi avea nevoie de timp, pentru a-i pune pe copii la adăpost," îi spusese Satinov. Acum se ruga ca el să fi reuşit.

Sosise oare momentul să aplice planul lui Vania? „Nu mărturisi nimic, înainte de a fi sigură că nu mai ai altă şansă," o instruise acesta. El rezistase oare până acum?

— Bravo, băieţi!

Kobulov aplaudă şi ieşi, trântind uşa cu tocul cizmei.

Moghilciuk deschise un dosar care purta titlul *Proces-verbal de interogatoriu.*

— Aceasta este mărturisirea dumneavoastră. Aţi semnat pe fiecare pagină şi la sfârşit, nu-i aşa?

Sagan dădu din cap, genunchii îi tremurau şi din când în când se scărpina.

Anchetatorul aruncă dosarul spre Saşenka.

— Poftim, acuzată Zeitlin-Paliţîn! Citiţi-l! Nu vă mai amintiţi toate acestea? Dar cum e posibil să fi uitat?

44

— Tovarășe Stepanian, aveți vreo telegramă pentru mine?

Carolina intră în biroul șefului de gară. Era a doua zi dimineața, un ventilator bâzâia în tavan și în birou era de data aceasta îmbulzeală și nădușeală. Un țăran bătrân, în cămașă și saboți de lemn, cu doi ochi mici și o barbă albă lungă ședea la masă; un tânăr în uniformă de Partid, cu o barbă à la Kalinin aștepta cu un pașaport și niște bilete de tren în mână; un ofițer NKVD citea o gazetă de sport cu picioarele sprijinite pe un calorifer.

Tovarășul Stepanian puse o mână pe teancul de telegrame și bătu ușor în acesta.

— Nu, nu, nicio telegramă...

Pe Carolina o apucă disperarea. Satinov îi abandonase, totul fusese zadarnic.

— Am să plec astăzi, spuse ea și ochii i se umplură de lacrimi. Nu mai pot aștepta.

Se îndreptă spre ușă, trăgându-i pe copii după ea, dar când dădu să o deschidă, Stepanian se scutură și plescăi din limbă cu un sunet de ciocănitoare.

— Stați puțin! Nu ați primit nicio telegramă, dar vă așteaptă cineva în cantină, lângă samovar. O femeie. Vă așteaptă de ceva vreme.

— Vă mulțumesc, tovarășe Stepanian. Vă mulțumesc! Îmi vine să vă îmbrățișez...

Carolina părăsi în grabă biroul.

— A venit mama? întrebă Carlo în drum spre cantină.

— Mama a plecat, spuse Fulguleț cu o mină serioasă. Doar ți-a spus Carolina. Noi am pornit într-o aventură.

— Haideţi, copii, îi îndemnă Carolina. Să mergem mai repede. Of, Doamne, sper să nu fi plecat deja.

În cantină, la câţiva paşi de coada pentru ceai şi apă fierbinte din dreptul samovarului şi ceva mai departe de tăvile cu chiftele sleite, piroşti şi colţunaşi, o femeie în vârstă, distinsă, cu faţa în formă de inimă şi bucle cărunte şedea ţeapănă pe un scaun. În taior şi cu o pălărie cloş demodată, Lala sorbea dintr-o ceaşcă de ceai şi scruta nerăbdătoare mulţimea. Când zări amărâtul trio format din dădacă şi cei doi copii, se ridică şi le făcu semn să se apropie.

— Bună ziua, am venit după voi.

Le zâmbi fiecăruia în parte şi îi întinse mâna Carolinei, care nu mai era însă atentă la asemenea politeţuri. Cele două femei se cercetară o clipă, după care îşi căzură în braţe ca două vechi prietene.

— Îmi pare rău că a durat atât. Trenul a avut întârziere şi eu nu sunt obişnuită cu asemenea călătorii. Haideţi, aşezaţi-vă la masă, spuse. Lala vorbea rar şi nu-şi putea desprinde privirea de copii, de copiii scumpei ei Saşenka. Am rezervat o cameră la Hotelul Revoluţiei din Rostov, putem merge acolo, să vă spălaţi şi să dormiţi puţin. Putem şi mânca acolo. Am documentele vizate ale copiilor şi mi s-au dat nişte bani.

Carolina se clătină, luă loc la masă şi îşi îngropă faţa în mâini. Lala înţelegea prea bine prin ce trecea dădaca în momentul acela. Carlo fugi la Carolina şi o sărută pe cap.

— Tu eşti cea mai bună prietenă a mea! spuse băieţelul şi o mângâie pe obraz.

Lala îşi aşeză o mână pe umărul Carolinei.

— Trăim vremuri grele şi dumneavoastră aţi făcut tot ce aţi putut pentru a-i aduce pe copii aici. Vă rog, nu mai plângeţi! Eu nu am ţinut neapărat să fac asta. Şi eu, la

fel ca dumneavoastră, îmi asum riscuri mari. Și eu sunt copleșită de situație.

— Dar aveți un plan? Știți ce trebuie să faceți?

— Da, mi s-au dat indicații, Carolina, și am să fac tot ce îmi stă în putință pentru a le îndeplini.

Lala îi privi iar pe copii, care se uitau și ei la ea cu ochi mari.

— Cine e? întrebă Fulguleț.

— Fii politicoasă, Fulguleț!

Lala observă că, într-o clipită, Carolina își regăsise severitatea.

— Doamna aceasta vă va ajuta.

— Dar unde-i mama? întrebă Carlo și fața i se schimonosi a plâns.

— Tu trebuie să fii Carlo, spuse Lala. Ți-am adus ceva.

Își vârî mâna într-o sacoșă și scoase la iveală o cutie cu biscuiți, pe capacul căreia era reprezentat Kremlinul. Carlo nu-și mai putea dezlipi ochii de cutie. Lala o deschise și băiețelul rămase cu gura căscată la vederea biscuiților magici, cu minunata lor umplutură de cremă și gem, fără a îndrăzni însă să se clintească.

— Am auzit că îți plac biscuiții aceștia, spuse Lala și simți căldura zâmbetului Carolinei.

— Vezi, Carlo, spuse Fulguleț, doamna știe că sunt preferații tăi.

Fulguleț luă un biscuit din cutie și i-l dădu lui Carlo, care îl mâncă într-o clipă și o luă pe sora lui de mână.

— Mă bucur să te cunosc, Fulguleț. E prietena ta, Pernița? întrebă Lala.

— Ați auzit de Pernița mea?

— Sigur că da, Pernița e celebră. Bună ziua, domnișoară Perniță! Tu ești mai blondă decât mămica ta, Fulguleț,

şi ai ochi albaştri, dar i-ai moştenit gura, iar tu, Carlo, semeni leit cu tatăl tău.

— O cunoaşteţi pe mama? întrebă Fulguleţ.

— Îl cunoaşteţi pe tata? întrebă Carlo.

— O, da, răspunse Lala şi îşi aminti ziua când o cunoscuse pe Saşenka şi o îndrăgise de la prima vedere, de parcă ar fi fost propriul ei copil. Îşi aminti nopţile când se întinsese alături de Saşenka în pat, în apartamentul luxos din strada Bolşaia Morskaia, plimbările cu sania pe bulevardele din Sankt Petersburg, râsetele care însoţiseră ieşirile lor la patinaj, veselia plimbărilor cu poneii de pe moşia familiei. Ea fusese adevărata mamă a Saşenkăi şi, deşi nu o mai văzuse de zece ani în această lume nebună şi crudă, pe care Saşenka o întâmpinase cu atâta entuziasm, nu trecuse zi în care să nu se gândească la ea şi să nu-i vorbească portretului elevei de la Smolnîi, de parcă ar fi fost încă împreună. În afară de aceasta, Lala era conştientă că nu se afla aici, în gară, numai pentru ea sau pentru Saşenka, ci şi pentru Samuil Zeitlin, indiferent dacă mai era în viaţă sau nu.

Pe Saşenka o înghiţise acum Partidul, pe care îl slujise cu atâta devotament — şi pentru Lala, singura modalitate de a-şi arăta profunda iubire era de a îndeplini această riscantă misiune pentru familia Zeitlin.

— O cunosc pe mămica voastră mai bine decât oricine altcineva, le spuse Lala lui Carlo şi Fulguleţ. Dar acum nu trebuie să ne gândim la mămica. Trebuie să facem planuri de viitor, pentru următoarea voastră aventură. Şi vă rog să-mi spuneţi Lala.

— Deci *tu* eşti Lala? întrebă Fulguleţ. Mama mi-a spus că îi pregăteai baia în fiecare zi. Îmi place de tine.

Dădacele își zâmbiră una alteia, amândouă fermecate de Fulguleț. Dar în clipa următoare își feriră privirile. Totul era mult prea dureros.

Lăsară în urma lor gara și porniră spre oraș, fiecare ținând un copil de mână.

— Legănați-mă! spuse Carlo și sări pe loc, fericit pentru prima oară după atâta timp.

Carolina îl luă de un braț și Lala de celălalt, conștientă că un capitol din viața copiilor tocmai se sfârșise și un altul avea să înceapă.

45

Sașenka se târî spre ușă.

— Duceți-mă la Kobulov!

Vizeta se deschise, doi ochi tulburi și plictisiți o priviră, și se închise la loc. Sașenka se întinse pe pat, sfârșită de căldură. Ațipea și se trezea mereu. De câte zile nu mai dormise mai mult de zece minute? Încetase să le mai numere. Nu mai știa când era zi, când era noapte. Celula ei nu avea geam. O lumină orbitoare pătrundea, în schimb, în cel mai întunecat, ascuns și răcoros ungher al sufletului ei.

Confruntarea cu căpitanul Sagan schimbase totul. Se gândise la ea toată ziua și tot cu gândul la ea se cufundase și seara într-un somn cu întreruperi, delirant. Când era trează, îi visa pe copii, pe Vania, pe Benia Golden și își punea întrebări stupide: Era posibil ca o femeie să iubească în același timp doi bărbați, pe soțul ei și pe amantul ei? O, da, era posibil. Dar de fiecare dată când cădea

într-o stare de inconştienţă, fără vise, era ca şi cum ar fi alunecat sub suprafaţa unei ape negre, fără fund, unde nu mai vedea nimic.

Dar cineva o trezea, scuturând-o cu brutalitate:

— Nu dormi!

Nici măcar nu ştia dacă Vania mai trăia. Dar ştia că aveau să fie necruţători cu el. Vania era unul dintre ei, cunoştea toate secretele lor criminale şi acum aveau să-l nimicească. Îi era dor de el.

Saşenka se întreba dacă nu le-ar putea solicita o întâlnire cu Vania, pentru ca el să-i confirme că sosise momentul pentru următorul pas. Dar se temea că orice bănuială că îşi pregătiseră un plan le-ar putea îndrepta atenţia asupra copiilor. Trecuse deja o săptămână de când Carlo şi Fulguleţ porniseră în teribila lor aventură.

Cum miroseau? A fân şi vanilie. Cum spunea Fulguleţ? „Hai să dansăm dansul pernuţelor!" Saşenka se străduia din răsputeri să imite glasurile copiilor, le desena în gând mereu chipurile, dar uneori se întâmpla ca forma unui nas sau curbura unei frunţi (frunţile lor scumpe, tâmplele lor dragi, unde ei îi plăcea atât de mult să-i sărute) să-i scape şi atunci copiii alunecau şi ei sub suprafaţa acelei neîndurătoare ape negre. Poate că natura voia să-i uşureze chinul, să o ajute să uite.

Mintea ei abia mai funcţiona, abia mai înregistra ce se petrecea în jurul ei în închisoare. Existenţa ei se desfăşura pe o bandă rulantă. Dar nu ar fi fost de niciun folos pentru copii să-şi piardă minţile. Realiză că sosise momentul pentru următorul pas.

Veniră după ea în miez de noapte. Întregul sistem sovietic, de la Stalin în jos, funcţiona şi pe timp de noapte. Cât de naivă fusese ea când Vania se întorcea în

zori acasă, duhnind ca un lup bătrân, ca după o bătaie într-un bar. Discreția lui îi convenise, fiindcă astfel nu fusese obligată să-l întrebe ce făcea toată noaptea. Acum înțelegea compromisul pe care-l făcuseră amândoi.

Când ajunseră în camera de interogatoriu, care în mintea Saşenkăi se afla undeva în purgatoriu, între birourile lambrisate din partea dinspre stradă a complexului Lubianka și beciurile Închisorii Interne, îi căzu parcă o piatră de pe inimă, așa cum se întâmplase și când o arestaseră.

Atunci când trecu pragul încăperii, un baston de cauciuc o izbi în spate cu atâta putere, încât se prăbuși. O loviră cu picioarele și ea se ghemui scâncind de durere. Bastoanele – mânuite de doi bărbați – loveau în spatele, sânii și stomacul ei, după cum se zvârcolea ea pe jos, dar cel mai îndârjit peste picioare și la tălpi. Saşenka urla de durere și sângele îi șiroia de pe frunte în ochi. Încercă să-și spună că era o procedură medicală neplăcută, dar necesară, ba chiar esențială pentru vindecare și că se va încheia curând, dar nu funcționă multă vreme.

Torționarii ei miroseau a votcă, apă de colonie și cârnați de porc și după cruzimea loviturilor peste sâni, după icnetele și gemetele virile cu care acești masculi inapți tăbărau cu bastoanele asupra ei, Saşenka realiză că supliciul ei le făcea o plăcere dementă. Poate că cererea ei întrerupsese o petrecere la clubul NKVD-iștilor – sau poate chiar o orgie în vreo locuință conspirativă.

Bărbații se opriră să-și tragă sufletul. Tremurând ca varga și gâfâind în chinuri, Saşenka se șterse la ochi și își ridică privirea spre Kobulov și Rodos. Amândoi purtau cămăși albe și pantaloni de călărie susținuți de bretele și erau încălțați cu cizme. Stăteau alături, doi bărbați atât de

diferiţi, dar cu aceiaşi ochi – injectaţi şi primejdioşi, ca ai unor lupi surprinşi cu luminile farurilor.

— Vreau să mărturisesc, rosti ea cât putu de tare. Totul. Vă implor. Încetaţi!

46

— Ura! Ura! strigă Kobulov, sărind în sus de bucurie, ca un elev la un meci de fotbal. Hristos a înviat!

Se gândi la mama lui, georgiana veselă şi vânjoasă care îl adora. Ultima dată când o vizitase în noul ei apartament din Tbilisi îl avertizase: „Fereşte-te, Bogdane, de nefericirea pe care le-o aduci altora! Gândeşte-te la Dumnezeu şi Iisus Hristos!"

Kobulov îşi îmbrăcă tunica şi îşi sterse sudoarea de pe frunte cu o batistă galbenă de mătase.

— Ajunge! Spălaţi-o, tovarăşe Rodos, lăsaţi-o să doarmă, închideţi căldura din celula ei şi daţi-i o cafea când se trezeşte. Pe urmă îi daţi un stilou şi hârtie şi o duceţi la Moghilciuk, să o vrăjească el! Eu mă întorc la chef, unde mă aşteaptă atâtea iepe tinere! Slavă Cerului că ne-am putut opri înainte de a o urâţi de tot. E o sarcină dificilă, Saşenka, pentru un bărbat care iubeşte femeile. Nu-i uşor, e un mare necaz, nu-i deloc uşor.

Fluturându-şi degetele grase, încărcate de inele şi trântind uşa cu tocul cizmei lustruite, Kobulov plecă.

Saşenka dormi toată ziua. În celulă era plăcut acum, răcoare şi întuneric, dar pieptul o durea îngrozitor. Îi rupseseră vreo coastă? Cândva, pe timp de noapte, veni s-o vadă un medic cu barbă căruntă şi halat alb, picat

din dispensarul lui elegant de la oraș în această lume a morților vii. Sașenka era pe jumătate trează, dar visă că era Israel Paltrovici, profesorul care asistase la nașterea lui Fulguleț în spitalul Kremlinului și care ulterior dispăruse. Surpriza lui mută când o zări, distincția și blândețea lui de medic obișnuit să vorbească bolnavilor, deși părea el însuși un om distrus, sentimentul de siguranță pe care i-l dădu la ceas de noapte, toate acestea îi amintiră Sașenkăi de el. Voia să-i vorbească despre Fulguleț.

— Profesore, dumneavoastră sunteți...?

El îi cuprinse degetele cu mâna lui alinătoare și le strânse.

— Odihniți-vă, îi spuse și adăugă în șoaptă: Dormi, scumpa mea.

Îi făcu o injecție și îi unse mușchii cu o alifie.

Când se trezi, Sașenka nu se putu mișca. Tot trupul ei era vânăt și urina era roșie. Mâncă ceva și adormi la loc, pe urmă o duseră să se spele și o scoaseră la aer, în curte, unde Sașenka, șontâcăind, își înălța tot mereu privirea spre superba boltă turcoaz a cerului. Aerul era curat și cald. Se simțea ca renăscută.

În fond, am avut o viață frumoasă, își spuse Sașenka. Ce noroc, să fiu crescută și iubită de Lala; să mă mărit cu Vania și să dau naștere acelor copii minunați; să mă bucur de mângâierile lui Benia Golden, singura nebunie amoroasă din viața mea chibzuită și disciplinată. Îi cunoscuse personal pe Lenin și pe Stalin, titanii istoriei omenirii. Conștientă că sfârșitul era aproape, Sașenka îi mulțumi lui Dumnezeu că avusese parte de toate acestea. Ce ani frumoși și câtă bucurie îi hărăzise soarta!

Știa că vor scoate totul din ea și că ea le va spune tot ce vor dori să audă, ba încă și mai mult. Pentru ea,

cuvintele pe care le va rosti, mărturisirile ei, erau o formă de sinucidere prelungită, dar singurul lor cititor, Instanţa, tovarăşul Stalin, nu putea trăi fără ele. În fluxul amintirilor ei, el va găsi tot ce îşi dorise să creadă despre lumea şi oamenii pe care îi ura. Vania îi vorbise despre sinistrele fantasme ale lui Stalin, iar ea i le va adeveri acum. Vania, dacă mai era în viaţă, va face acelaşi lucru, dar cu mai multă sobrietate. Nu ştia şi nu avea să afle probabil niciodată de ce Mendel, Benia, Vania şi ea fuseseră arestaţi. Cum se ţesuse această pânză de păianjen nu o mai interesa. Nu mai conta decât un singur lucru: totul pornise de la ea. Ea îi distrusese pe toţi. Ea şi Piotr Sagan.

Poate aveau să o mai ţină în închisoare câteva luni, dar atunci când o vor condamna (şi partea aceasta, stingerea, finalul, încheierea violentă a acelui lucru misterios, de necuprins cu mintea, vibrant, numit Viaţă era încă de neimaginat pentru Saşenka) copiii ei vor avea nume şi destine noi, vor fi teferi şi în siguranţă, undeva în lumea celor vii – nu în lumea ei, a celor morţi. Le transmise în gând dragostea ei, îi mulţumi lui Satinov şi îşi luă rămas-bun de la toţi cei dragi. Trebuia să se despartă de ei. De la şaisprezece ani era comunistă. Religia ei fusese comunismul, extazul absolutismului, ştiinţa despre istorie. Dar acum, când înaintase în vârstă, pricepea că ultima ei misiune era *aceasta*: Să se sinucidă printr-o mărturisire mincinoasă. Redevenise mamă în clipa când încetase să fie mamă. Avea acum un scop, purta o sarcină de altă natură.

În curte, Saşenka se uită la cei câţiva nori de pe cer, care semănau cu un tren, un leu şi un profil bărbos de rabin. Era oare bunicul ei, rabinul din Turbin? Şi acolo erau oare o perniţă roz şi un iepuraş, luminate de razele

unui soare abia vizibil... Poate că misticii aveau până la urmă dreptate, poate că viața era doar o himeră, un foc în deșert, o transă febrilă, dar durerea era reală.

Sașenka își jură că atunci când va veni clipa Măsurii Supreme, ea își va primi cu seninătate cele șapte grame de plumb și va lăsa la porțile eternității un semn al iubirii ei pentru Fulguleț și Carlo. Ultimul act putea începe.

47

— Asta e răsplata dumneavoastră, o întâmpină Kobulov pe Sașenka în camera de interogatoriu. Cekistul urmări cum inhalează frumoasa deținută aroma puternică, acrișoară a boabelor de cafea prăjită.

— Trebuie să mărturisiți acțiunile dumneavoastră criminale și trădătoare, spuse Moghilciuk și îi turnă cafea dintr-un termos.

Sașenka se așeză pe un scaun. Slăbise și pielea ei albă era presărată cu vânătăi și umflături, dar gura ei, cu buzele mereu întredeschise, ploaia de pistrui de-o parte și de cealaltă a nasului și pieptul ei îl atrăgeau pe Kobulov, care se așezase pe pervazul ferestrei, legănându-și picioarele încălțate într-o pereche de cizme noi, din piele de vițel, de culoarea cafelei. Aceasta era etapa lui preferată din evoluția unui caz. În aer plutea satisfacția că duseseră un lucru la bun sfârșit și acum nu mai era obligat să o bată, deși să-l lovească pe un nemernic cu bastonul de cauciuc era pentru el ceva similar unui exercițiu sportiv. Simțea asupra lui privirea ei cenușie, care își recăpătase strălucirea, cutezanța și vigilența.

Kobulov îi făcuse cu ochiul şi îşi încreţi nasul. Scoase din buzunar un pachet de ţigarete, pe care era reprodus un crocodil.

— Da, ţigarete egiptene, preferatele dumneavoastră, spuse el, scoase una din pachet şi îi aruncă restul Saşenkăi.

— Când am devenit bolşevică, nu mi-am imaginat că am să sfârşesc aşa, spuse Saşenka.

— Când aţi optat pentru viaţa de revoluţionară, chiar şi la şaisprezece ani, aţi intrat într-un joc pe viaţă şi pe moarte şi aţi pus căutarea Sfântului Graal mai presus de orice, spuse Kobulov şi aprinse întâi ţigara ei şi apoi pe a lui. Tovarăşul Stalin mi-a zis lucrul acesta.

— Dar m-am schimbat, spuse Saşenka şi suflă rotocoale de fum.

Kobulov îşi înălţă privirea la cer.

— E ireversibil, replică.

— Ca plimbarea cu o sanie din care nu mai poţi coborî...

— Să trecem la treabă, o întrerupse Kobulov.

Moghilciuk luă un stilou de pe masă şi netezi coala impecabilă din faţa lui.

— Începeţi să mărturisiţi.

Saşenka îşi dădu peste cap părul de pe frunte. Pe obraz avea o tăietură şi o falcă era încă umflată, înconjurată de un curcubeu din albastru-închis, galben ca muştarul şi roşu ca macul.

Kobulov se simţea ca un vânător care a încolţit un cerb falnic, pe care nu poate decât să-l admire, chiar în clipa când ţinteşte spre inima lui. Era fascinat de stăpânirea de sine şi curajul Saşenkăi.

Saşenka îşi atinse buzele cu degetele şi privirea ei se întâlni cu a lui Kobulov.

— Am să încep cu ziua în care Ohrana m-a arestat în fața Institutului Smolnîi din Sankt Petersburg, în iarna anului 1916. Atunci am fost recrutată de poliția secretă țaristă și mai târziu de serviciile de spionaj britanic, german și japonez, precum și de acolitul lor, Troțki. Îmi permiteți să încep cu ziua în care a pornit totul?

48

Carolina auzi cum se închide încet ușa camerei de hotel. Gândacii fojgăiau în încăpere. Erau peste tot: tavanul și cuvertura patului erau acoperite de puncte negre, care sclipeau ca icrele. Pe copii îi fascinaseră. Carolina dormise cu Carlo lipit de ea, într-un pat dublu. După nopțile petrecute în gară, camera aceasta de hotel îi păruse cea mai luxoasă din lume. Dar acum, când tresărise dintr-un somn greu, fără vise, realiză că sunetul acela nu putea avea decât o singură semnificație.

Sări din pat, alergă la fereastră și privi în stradă, cu mâinile pe sticlă și ochii căscați de groază. Printre căruțe, camioane și automobile Pobeda, dădaca văzu femei în rochii înflorate, cu basmale roșii pe cap și uniformele verzi ale unui oraș sovietic de provincie. Apoi îi zări pe copii, în partea opusă a pieței, îndreptându-se spre gară. Două fărpturi mărunte, îndepărtate, o țineau pe Mrs Lewis de mână. Carolina îi recunoscu după mers: Carlo călca apăsat, în vreme ce Fulguleț făcea, exact ca Sașenka, pași săltați, cu picioarele ei lungi, grațioase. O parte din ea ar fi vrut să alerge după ei, să-i prindă din urmă,

să-i îmbrăţişeze la nesfârşit... Dar raţiunea îi spunea că aceasta fusese cea mai bună modalitate de a se despărţi.

Trenul va porni din gară cu o smucitură şi apoi va accelera. Curând, Fulguleţ şi Carlo vor lăsa în urma lor încă o fiinţă dragă şi vor începe o viaţă nouă.

Carolina izbucni în hohote nestăvilite de plâns.

O blestemă în gând pe acea dădacă blajină, pe acea Lala, care îi luase acum pe copii sub ocrotirea ei. Poate vor rămâne la ea. Deşi nimeni nu i-ar fi putut înconjura cu dragostea şi grija cu care îi înconjurase ea, ar fi fost de preferat ca micuţii să rămână la Lala, decât să ajungă la nişte străini. Dar Carolina ştia că Lala nu îi va putea ţine la ea, fiindcă avusese nişte contacte primejdioase în trecut şi astfel de contacte trebuiau evitate, după cum se exprimase tovarăşul Satinov. Prin urmare, Lala îi va duce pe copii altundeva. Pomenise de un orfelinat din Tbilisi, dar asta era doar o formalitate. Acolo, identităţile copiilor vor fi schimbate şi înfierea lor va deveni oficială.

În seara precedentă, copiii nu voiseră cu niciun chip să se culce, deşi erau obosiţi şi bucuroşi să aibă paturi adevărate la dispoziţie. Plânseseră după mămica şi tăticul. Dădacele îi mângâiaseră şi strânseseră în braţe, le dăduseră biscuiţii lor preferaţi şi copiii răspunseseră în cele din urmă la îmbrăţişările lor şi adormiseră.

Dădacele intraseră apoi în baie şi Carolina îi relatase Lalei cu încordare tot ce ştia despre copii: ce le plăcea, ce urau, cu ce îşi ocupau timpul liber, ce preferinţe aveau la mâncare şi la cărţi. În încheiere, şoptise cu inima frântă:

— Vorbiţi-le noilor părinţi despre Perniţă şi Iepuraş. E tot ce le-a mai rămas din viaţa lor trecută!

Şi Lala pricepuse.

— Știu că sunt niște copii sensibili, Carolina. Eu am crescut-o pe Sașenka...

— Și cum era? întrebă Carolina. Ca... și privi înspre cameră, dar glasul i se frânse.

Nu mai voia să afle niciun amănunt. Era oricum o povară mult prea mare pentru amândouă.

Cu ochii în lacrimi, englezoaica și nemțoaica de pe Volga se îmbrățișaseră. Pe urmă, fiecare adormise cu câte un copil în brațe, în camera caldă, cu vedere la Don, fluviul pe care navigase odinioară Petru cel Mare.

În timp ce își adună lucrurile și porni spre autobuzul cu care avea să se întoarcă în satul ei natal, Carolina se gândi la cele trei făpturi îndepărtate, care își croiseră drum prin mulțime spre gară. Copiii trăseseră de Lala când într-o parte, când în cealaltă și probabil râseseră, după felul în care Carlo își aruncase capul pe spate și Fulguleț țopăise. Realiză că îi văzuse pentru ultima oară pe copiii Palițînilor. Curând, vor purta nume noi și vor aparține unor familii noi.

— Adio, dragii mei! rosti Carolina cu voce tare. Dumnezeu să vă aibă în paza Sa. Iubirea mea vă va însoți pretutindeni, oriunde vă va purta drumul vieții voastre.

La soarta care o aștepta pe ea, dădaca nu se gândea.

În acele vremuri zbuciumate prin care trecea Rusia, când până și cei mai cumsecade dintre oameni deveneau nemiloși sau indiferenți, existau și astfel de femei cu suflet bun precum Carolina. Erau rare, dar existau. Ele singure păstrau vie flacăra iubirii față de aproapele.

49

Era mijlocul verii, perioada din an când Tbilisi devine un oraș parfumat și încins, când cafenelele își scot mesele afară și oamenii se plimbă pe bulevarde. În cafeneaua Biblioteca, Lala Lewis îi servea unuia dintre clienții obișnuiți un pahar de vin roșu, când ușa se deschise.

Un bătrân cu o mustață căruntă și îngrijită, pe fața ca de ceară, într-un costum maroniu, ponosit și prăfuit, se ivi în ușă, ducând în mână o valijoară de piele. Se îndreptă anevoie, cu pași de porumbel rănit, spre casa de marcat. Tengiz nu era sigur dacă năluca aceea era într-adevăr cel care bănuia el a fi. Era un miracol? Înviase unul din „cadavrele norocoase"?

Englezoaica privi câteva clipe în tăcere făptura firavă. Ochii i se deschiseră tot mai larg, gura i se schimonosi într-un urlet, înainte de a scoate vreun sunet.

În clipa următoare, Lala țipă ca o fetișcană de șaisprezece ani și se năpusti spre soțul ei. Îl recunoscuse pe Samuil Zeitlin, „nonpersoana" arestată în 1937, condamnată la moarte, dar grațiată de un centimetru de cerneală din stiloul tovarășului Stalin și trimisă în gulagurile din Kolîma, din nord-estul Siberiei. Cu câteva luni în urmă, printr-o minune care sfida destinul, Zeitlin, întruparea dușmanului de clasă, fusese din nou grațiat.

— *Good God*! exclamă Lala în engleză. Samuil! Trăiești! TRĂIEȘTI!

Se aruncă în brațele lui plăpânde cu atâta elan, încât aproape îl dărâmă. Lala nu se îndoise nicio clipă că Samuil era mort. Îi turnă degrabă un pahărel de coniac. El îl goli dintr-o sorbitură și oftă.

— Slavă Cerului că ai rămas aici, scumpa mea Lala, spuse Zeitlin și căzu în genunchi în mijlocul cafenelei și îi sărută Lalei întâi mâinile și pe urmă picioarele.

— Hai, ridică-te, spuse ea și îl ajută să se ridice, nedorind să mai prelungească scena care atrăsese atenția tuturor. E un miracol că ai supraviețuit. De când s-a încheiat Marea Teroare, s-au mai întors câțiva din lagăre — lumea îi numește „cadavre norocoase".

— Nici nu-ți poți imagina ce am văzut în drum spre Kolîma, ce își fac oamenii unii altora...

Lala îl așeză la o masă și îi aduse un pahar cu coniac, o farfurie cu iahnie de fasole și o felie fierbinte de plăcintă cu brânză. Zeitlin îi povesti că i se întâmplase un lucru foarte ciudat. Într-o bună zi, un ofițer NKVD se ivise în biroul lui de contabil din iadul Kolîmei și îl chemase la comandatură, unde i se ceruse să semneze o chitanță de înapoiere a lucrurilor sale. Îi dăduseră vechiul lui costum și pantofii și apoi comandantul îl invitase la masă. Se serviseră cotlete de vițel, întâmplător același fel de mâncare pe care îl gătise Delphine zilnic în strada Bolșaia Morskaia. Îl duseseră la frizer (pe vremuri un aristocrat) și îl trimiseseră apoi, cu o mică sumă de bani, în lunga și anevoioasa călătorie înapoi la Tbilisi.

După ce Zeitlin se întremă puțin, Lala și Tengiz îl conduseră la etaj, în camera ei. Tengiz le aduse apă fierbinte. După plecarea acestuia, Lala îl dezbrăcă pe Zeitlin și îi spălă trupul sfrijit cu un burete cald.

Samuil se așeză pe marginea patului și se uită la ea cu ochi întrebători. Lala știa că voia să afle soarta Sașenkăi, dar nu îndrăznea să rostească întrebarea.

El se întinse cu un oftat, închise ochii și adormi de îndată.

Lala rămase lângă el, cu capul sprijinit pe umărul lui. În clipa aceea îl iubea atât de mult, încât nu regreta nimic. Faptul că se născuse şi copilărise în Anglia i se părea acum ireal. Întreaga ei viaţă se desfăşurase parcă în Rusia, alături de Zeitlini. Familia ei din Hertfordshire nu mai primise de ani de zile vreo scrisoare de la ea. Credeau probabil că murise. Şi tânăra englezoaică Audrey Lewis *într-adevăr* murise.

Pe Samuil îl iubea de aproape treizeci de ani şi trăiseră împreună mai bine de douăzeci de ani. Familia lui era familia ei. Plânsese şi purtase doliu după el, cu muţenia stoică a acelor vremuri.

Niciodată nu îi reproşase lui Samuil că o ţinuse lângă el, în Rusia – fuseseră fericiţi împreună. Iar ea avusese marele noroc de a nu fi fost arestată, de a continua să lucrèze în cafenea, de a fi sănătoasă şi pregătită să îl întâmpine pe el la întoarcerea acasă. Şi Samuil al ei într-adevăr se întorsese din lagăr, înviase din morţi.

Lala îi sărută faţa şi mâinile, îi adulmecă mirosul bărbătesc. Era aproape neschimbat.

Zeitlin deschise ochii, nu-i veni să creadă unde se afla, zâmbi şi adormi la loc.

Lala îi mângâie pielea pergamentoasă şi se întrebă cum şi când să îi vorbească despre fapta eroică a fiicei lui, despre ce se întâmplase în gara din Rostov cu câteva săptămâni în urmă, despre cum ea şi Saşenka îi salvaseră pe Fulguleţ şi Carlo.

PARTEA A TREIA

Caucaz, Londra, Moscova, 1994

1

— Mai sunt trei ore, douăsprezece minute și optsprezece secunde până când pleacă trenul către Londra! strigă Katinka Vinski și aproape se împiedică de covorul galben mototolit, când alergă la fereastră în cămașa ei de noapte roz, pentru a trage draperiile maro, cu pete de umezeală.

O privire în oglindă îi arătă chipul ei zâmbitor și, în spate, dezordinea din dormitor, hainele aruncate vraiște și o geantă de voiaj pe jumătate plină. Zorii pătrunseră în casa de lemn de pe strada principală din Beznadejnaia, un sat aflat la granița Rusiei, în nordul Caucazului, atât de izolat și îndepărtat de restul lumii, încât localnicii spuneau că se află acolo „unde a dus surdul roata".

— Mămico! Tăticule! Unde sunteți? strigă Katinka și deschise ușa camerei.

În bucătăria care servea și drept cameră de zi, îi zări pe medic și pe soția sa așteptând gata îmbrăcați. Știa că tatăl ei încerca să-și liniștească nevasta, spunându-i că fiica lor nu va păți nimic pe drum, că vor ajunge la gară la timp, că îi rezervase un loc în tren (cu fața în direcția de mers, căci scumpei lor copile i se făcea rău când călătorea cu spatele), că trenul va sosi la timp în Moscova, pentru ca ea să prindă autobuzul către aeroportul Șeremetievo, de unde va zbura spre Heathrow, cu

un avion al companiei Aeroflot. Mama ei încerca să-și liniștească soțul, spunându-i că fata lor va avea suficiente provizii pentru călătorie și hainele potrivite pentru Londra, unde se spunea că ploaia nu se oprește niciodată și ceața nu se risipește.

Katinka ajunse la concluzia că părinții ei erau mult mai neliniștiți decât ea. Știa că aveau dubii cu privire la decizia ei de a accepta misterioasa ofertă din Londra. Fuseseră atât de mândri de ea, când își încheiase studiile de istorie la Universitatea din Moscova cu cele mai bune note, dar când profesorul ei, academicianul Beliakov, îi arătase anunțul din Gazeta Facultății de Științe Umaniste, tatăl ei o implorase să nu plece. „Ce fel de oameni sunt aceia care locuiesc la Londra și au destui bani pentru a angaja un istoric?" întrebase el. Dar Katinka nu putuse rezista tentației. Să cerceteze istoria unei familii, să dezgroape trecutul... Își imaginase un tânăr conte Vorontov sau un prinț Golițîn, un om cultivat care locuia într-o vilă dărăpănată din Londra, înconjurat de samovare vechi, icoane și portrete de familie, curios să afle ce se alesese de familia lui, de palatele și operele lor de artă din secolul al XVIII-lea, perioada în care se specializase ea. Katinka își dorea să se fi născut în acele vremuri mult mai elegante decât cele prezente...

Nu călătorise niciodată în străinătate, dar locuise vreme de trei ani într-un cămin studențesc din îndepărtata Moscovă. Nu, oferta fusese prea ispititoare pentru a o refuza. Unui tânăr istoric, specializat în secolul al XVIII-lea, nu i se oferea prea des șansa de a călători la Londra și a câștiga mult râvniții dolari americani.

Tatăl Katinkăi, medicul Valentin Vinski, umbla de colo-colo cu o țigară în mână, în vreme ce Tatiana, o

făptură blajină cu părul vopsit într-un roşu aprins, îşi făcea de lucru în bucătărie, ajutată de soacra ei, Babuşka sau, mai scurt, Baba. Ţăranca scundă şi îndesată, care purta o rochie înflorată, o basma roşie şi nişte ciorapi medicinali străvechi, susţinuţi cu două benzi de elastic, se mişca încet ca un dinozaur prin ceaţa din bucătărie.

Aburii apetisanţi care se ridicau din oalele cu ciorbă erau atât de denşi, încât cele două femei abia se mai zăreau. Întreaga casă părea învăluită în înmiresmata umezeală. Ca în atâtea milioane de gospodării sovietice, şi în aceasta totul — covoarele, draperiile, hainele — era îngălbenit de aburi, umezeală şi grăsime.

— Aici eraţi! spuse Katinka şi dădu buzna în încăpere. Când v-aţi trezit?

— N-am închis un ochi toată noaptea! răspunse tatăl ei, un bărbat înalt şi oacheş, cu ochi căprui.

Deşi era mereu istovit şi părul lui cărunt începuse să se rărească, pentru Katinka era la fel de frumos ca o vedetă de cinema din anii 1940.

— Ţi-ai făcut bagajele?

— Uşurel, tăticule!

— Păi, trebuie să te grăbeşti...

— Of, tată!

Tatăl şi fiica se îmbrăţişară plângând. Familia Vinski se afla frecvent în pragul lacrimilor, iar Katinka, mezina adorată şi răsfăţată, mult mai tânără decât ceilalţi doi fraţi ai ei, se afla în centrul atenţiei tuturor. Tatăl ei era un om gânditor. Nu râdea decât rareori; de fapt, nici nu vorbea decât rareori şi atunci când o făcea, era greu de înţeles. Dar în sat, unde ajutase să vină pe lume trei generaţii de bebeluşi, era venerat ca un zeu. „Nu-mi dau seama cum am putut creşte un copil atât de sigur pe sine

și elocvent cum ești tu, Katinka!" îi spusese odată fiicei sale. „Dar tu ești lumina vieții mele! Spre deosebire de mine, tu vei reuși în toate!" Avea dreptate – Katinka știa că poseda acea încredere în sine pe care nu o dobândește decât un copil crescut într-o familie fericită și iubitoare.

— Acuși e gata și mâncarea, fetițo, nu-ți face griji, spuse Baba, care nu mai avea decât vreo doi dinți în gură. Du-te și trezește-l pe Klop, că-i în stare să doarmă încă mult și bine după ce ți-o pleca ție trenul!

Klop, însemnând în rusă ploșniță, era Serghei Vinski, bunicul Katinkăi.

În drum spre baie, Katinka trecu pe lângă camera ei, în care se afla un pat sovietic standard, cu ladă laterală și lampă integrată, și ai cărei pereți erau decorați cu afișe ale lui Michael Jackson.

Când auzi zgomotul apei în baie, îl strigă pe bunicul ei. Ușa se deschise și Katinkăi îi pătrunse în nări duhoarea grea și dulceagă a produsului digestiei Ploșniței, precum și izul de prosoape umede, o altă trăsătură caracteristică a căminului sovietic de provincie. Ploșnița, un țăran scund, cu pielea tăbăcită, într-un maiou de plasă și o pereche de izmene gri, lăbărțate, ieși din baia ticsită de rufe atârnate la uscat. Cu mâinile proptite în șolduri și sugându-și gingiile, dădu drumul unei bășini de proporții orchestrale.

— Ai auzit? Bună dimineața și noroc, fetița mea dragă! chicoti bătrânul răgușit.

Era ritualul lui matinal. Katinka era obișnuită cu el, dar de când se întorsese de la studii, observa obiceiurile familiale cu ceva mai multă rezervă.

— Ce scârbos! Mai rău decât într-o cocină! spuse fata cu voioșie. Porcii măcar nu sunt prost-crescuți. Haide, Klop, grăbește-te! Micul dejun e gata. Trebuie să plec curând!

— Ei şi? De ce să mă grăbesc? Am şi eu tabieturile mele! replică bunicul, făcu un semn din cap în direcţia closetului sovietic, a cărui formă era special concepută pentru ca umplutura sa fetidă să rămână cât mai mult timp acolo, şi rânji.

— Da, Klop, şi nimeni nu-şi respectă tabieturile cu mai multă sfinţenie decât tine. Dar vii să mă conduci?

— De ce să mă ostenesc? Slavă Cerului că scăpăm de tine!

Urmară alte chicote răguşite.

— Stai, Katinka! Iar am auzit la radio de un ucigaş. La Kiev îşi face de cap un ucigaş în serie, unul care îşi mănâncă victimele cu creieri şi ficaţi cu tot, îţi poţi imagina?

Katinka se întoarse în camera de zi scuturând din cap. Ploşniţa era un ceapist bătrân, care trăia în lumea lui. Acum, când vechiul regim se prăbuşise şi Uniunea Sovietică se destrămase, el ducea dorul Partidului Comunist şi tuna şi fulgera împotriva noilor îmbogăţiţi ruşi —„jidani, ceceni şi birocraţi corupţi" — împreună cu amicii lui, cu care îşi pierdea timpul la automatele de joc din Vegaz — Kalifornia Klub. Nimic nu întrece amărăciunea bătrânilor de la ţară, gândea Katinka. Şi totuşi, recenta dezintegrare a Paradisului Proletar îi adusese Ploşniţei şi un lucru bun. În aceste vremuri de haos şi nesiguranţă, Rusia înregistra o sinistră aglomeraţie de ucigaşi în serie, un adevărat ospăţ canibalic. Ploşniţa îşi descoperise la bătrâneţe un hobby nou: vieţile ucigaşilor.

Katinka oftă şi se întoarse în bucătărie, pentru a servi ultimul ei mic dejun înainte de plecarea la Londra.

2

Părinții și bunicii Katinkăi ieșiră din casă să o conducă la gară, toți gătiți ca de Ziua Revoluției.

Era o zi senină, cu aer răcoros, în satul acela de ruși și caucazieni, o zi potrivită pentru un nou început. Un strat de gheață, murdar și crăpat, acoperea încă pășunile și câmpurile satului, precum și șanțurile de ambele laturi ale străzii Suvorov (care se numise Lenin până în urmă cu un an), singura stradă asfaltată a satului, de-a lungul căreia se înșirau case de lemn, scunde și mohorâte, înveselite doar de chenarele albastre sau roșii ale ferestrelor. În Rusia, niciun anotimp nu este așteptat cu mai multă înfrigurare decât primăvara. Dedesubtul stratului de alb pătat, Katinka auzea deja șopotul apei. Gheața se topea și râuri înspumate, încă ascunse vederii, se învolburau, uneau și se despărțeau. Din zăpada înnegrită se iviseră ghiocei. Copacii se umpleau de sevă; ciocârlii și cintezi ciripeau voioși, vestind primăvara.

Katinka purta o haină din blană de iepure, cizme albe din imitație de piele, o fustă scurtă de jeans (de fabricație turcească) și un pulover violet, cu ștrasuri aranjate în romburi, de care era foarte mândră. Tatăl ei, îmbrăcat într-un palton lung de stofă, care îi acoperea halatul de medic, duse geanta Katinkăi la automobilul lor alb, marca Volga. Mașina era veche și ruginită, dar masivitatea ei inspira încredere și întruchipa tot ce fusese mai bun în URSS. În sat, Volga lor semnala schimbarea: când era parcată în fața unei case însemna că era așteptată fie barza, fie moartea. Ploșnița, într-un costum maro lucios și pătat, cu o cămașă roșie, încheiată până la gât, fără cravată, și

împodobit cu medaliile lui de război (Stalingrad, Kursk, Berlin), urcă după Baba şi Tatiana în automobil. Katinka, mezina familiei, eroina satului, se aşează în faţă.

Sătenii ieşiră din casele lor să-i salute, pe când străbătură fosta stradă Lenin şi trecură pe lângă blocul din prefabricate, portocaliu cu negru, ridicat în anii 1970. Katinka le făcu semn cu mâna vânzătoarelor de la alimentare, în halate albe şi rumene în obraji, secretarelor de la primărie, în taioare şi cu părul permanent, precum şi însuşi primarului, al cărui păr tapat şi costum alb îl făceau să semene cu un cântăreţ de muzică uşoară din America Latină. Bezo şi ingušii de la aprozar le dădură pe geam o pungă cu roşii georgiene; cazacul Stenka, culturistul tatuat care păzea intrarea clubului Vegaz-Kalifornia, îmbrăcat în jeanşi prespălaţi şi vestă de piele, le oferi o doză de bere mexicană şi o sticluţă de parfum Why Not? fabricat în Grecia. Gaidar, tatăl azerbaidjenilor în cojoace din blană de oaie, patronul unui chioşc, le aruncă un Twix în maşină. Katinka îl dărui tatălui ei, căruia îi scădea frecvent glicemia în timpul zilei şi care înfuleca atunci batoane de ciocolată. Dar unde era Andrei?

Îmbrăcat într-o pereche de jeanşi bleumarin, Andrei o aştepta pe treptele gării, cu zâmbetul lui blajin şi devotat, cu acea privire cuceritoare, făcută parcă pentru despărţiri prelungite şi trenuri care plecau. La fel ca tatăl ei, nici Andrei nu voise ca ea să plece la Londra şi, cu o noapte înainte, o implorase să mai aştepte până la sfârşitul primăverii, când ar fi putut pleca împreună în vacanţă, în Crimeea. Alternându-şi sărutările cu argumente de bun-simţ, Andrei aproape reuşise să o convingă. Dar Katinka pusese capăt tiradei lui cu un „Mai vedem noi, Andriuşa!" rostit cu cochetărie. El se bosumflase, ea îl

consolase și se gândise la ochii lui verzi, care îi plăceau atât de mult, dar ce însemna el în comparație cu Londra, cu Moscova, cu doctoratul la care intenționa ea să se înscrie, cu vocația ei de istoric? Katinka își dorea să publice cărți despre Rusia în perioada Ecaterinei, să devină o autoare apreciată, se vedea locuind la Moscova și, poate, într-o bună zi, devenind membru al Academiei...

Andrei voia să-i ducă geanta la tren, la fel și tatăl ei. După o scurtă luptă, ajunseră la un compromis și fiecare apucă geanta de un mâner. Urcară cu toții în tren și o instalară în compartiment. Doctorul Vinski o îmbrățișă pe Katinka și îi sărută fruntea, după care ieși cu ochii în lacrimi. Andrei îi șopti: „Te iubesc".

Katinka se aplecă pe geamul deschis și trimise sărutări familiei și prietenului ei. Locomotiva murdară de ulei se urni din loc cu o smucitură și un șuierat strident și porni spre nord, către inima Rusiei.

Trenurile care pornesc din gări pustii de provincie pot părea triste și în cele mai fericite momente — or, despărțirile nu sunt niciodată fericite. Familia Katinkăi păstră o clipă tăcerea, pe urmă Tatiana își tamponă ochii cu o batistă, punându-și îngrijorată o mulțime de întrebări cu privire la misiunea fiicei ei la Londra. Ce va trebui să cerceteze? Cum va supraviețui? De ce a trebuit să plece? Apoi îl strânse în brațe pe Andrei.

Baba, un exemplu viu al compatibilității dintre doctrina comunistă și superstiția țărănească, își făcu semnul crucii. Ploșnița nu părăsise Beznadejnaia decât o singură dată — în iunie 1941, când se alăturase Armatei Roșii — și nu se întorsese acasă decât o singură dată — în mai 1945 — și parcursese tot drumul de la Moscova la Berlin pe o locomotivă care lăsase în urma ei un nor de abur

alb... Cea mai bună şi teribilă perioadă din viaţa lui, după cum îi spusese soţiei sale. „Am pierdut prieteni, mi-am făcut prieteni, pentru Stalin şi pentru patrie!" Stalin, da, acela fusese un mare om!

După plecarea celorlalţi, doctorul Vinski mai rămase o vreme singur pe peron. Era abia ora zece dimineaţa, dar dispensarul lui din strada Suvorov, situat între sediul Partidului şi lăptărie, era deja probabil plin de pensionari cu răceli de primăvară şi economii micşorate.

Îşi aprinse o ţigară şi privi în urma trenului. Era foarte mândru de curajul Katinkăi. Oare el ar fi făcut acelaşi lucru? Crescuse chiar aici, în Beznadejnaia, în casa părinţilor săi şi, la optsprezece ani, se suise şi el într-un tren, pentru a studia medicina la Leningrad. Baba îi cumpărase atunci o haină nouă, cizme noi şi un geamantan roşu de pânză. Erau săraci, dar atât de mândri că băiatul lor fusese admis la Facultatea de Medicină din Leningrad. Era primul din familia Vinski şi, bineînţeles, primul din satul lor care avea să studieze.

Doctorul Vinski se întrebă (nu pentru întâia oară) de ce se întorsese ca tânăr medic în acest colţ uitat de lume, de la marginea Imperiului Rus. Şi-ar fi putut continua studiile. Visase să ajungă medic ginecolog, medic specialist, profesor la Moscova. Dar se întorsese acasă — la casa de lemn cu chenare albastre la ferestre, unde se născuse şi unde locuia şi acum — pentru a fi alături de părinţii lui vârstnici şi a conduce dispensarul local. La Leningrad poate nu ar fi avut succes, sau poate era un laş, gândea acum. Dar aici era căminul lui, căruia îi dusese dorul.

Doctorul Vinski ura despărţirile. Nu-i plăcea când cineva pleca; fiii lui erau căsătoriţi şi locuiau departe,

iar acum plecase și unica lui fiică. El însuși avea aproape șaizeci de ani, era cardiac și știa că nu va mai părăsi vreodată satul.

Își aruncă țigara pe liniile de cale ferată. Se întrebă pentru a nu știu câta oară: Ce însemna această „cercetare a istoriei unei familii", pentru care o angajaseră pe Katinka? În Rusia, era întotdeauna preferabil să lași trecutul în pace. Fiindcă aici, trecutul otrăvea întotdeauna prezentul. Dacă academicianul Beliakov nu ar fi insistat că fetei lui nu i se va întâmpla nimic rău, Vinski nu i-ar fi permis în ruptul capului să plece la Londra.

Ajunse la concluzia că fiica lui era o splendidă pasăre a paradisului captivă într-o colivie prăpădită. Trebuia să o lase să zboare. Spre deosebire de bătrânul său tată, Vinski nu era comunist, dar în vremurile acestea de degringoladă, când domneau haosul, corupția și democrația, el tânjea după stabilitate.

Poate de aceea îl neliniștea plecarea Katinkăi. Fiindcă ea pornea către o lume unde el nu o mai putea proteja.

3

Călătoria cu trenul până la Moscova și cu avionul de la aeroportul Șeremetievo fusese atât de palpitantă pentru Katinka, încât își notase fiecare detaliu într-un jurnal cumpărat în acest scop. Descrisese ce persoane întâlnise în tren, cum se îmbarcase în aeroport, cine șezuse lângă ea în avion (ea nu mai zburase niciodată), călătoria cu metroul londonez (*tube*, cum îl numeau englezii fără pic de deferență), ale cărui stații erau atât de întunecoase

şi sordide în comparaţie cu catedralele de marmură ale metroului din Moscova, şi apoi drumul pe jos de la staţia Sloane Square, când abia îşi cărase geanta grea de voiaj. Şi acum, privea uluită luxul discret al hotelului din Cadogan Gardens, din Chelsea, unde i se rezervase o cameră.

Recepţionerul, un pedant cu faţa ca de ceară şi o şuviţă lungă de păr pieptănată peste chelie, nu păru prea bucuros să o vadă. Când constată că era rusoaică, o privi bănuitor şi îi examină paşaportul de parcă ar fi putut conţine urme de arme biologice ale KGB-ului. Când îi verifică rezervarea şi descoperi că fusese achitată în avans, cu bani gheaţă, Katinka observă că o aprecie altfel, reîncadrând-o din categoria „spion KGB" în categoria „amantă de mafiot".

— Ce faceţi la Londra? Vizitaţi atracţiile turistice sau..., o întrebă el din spatele recepţiei, fără să-şi ridice privirea.

— Sunt istoric, răspunse Katinka într-o engleză şovăielnică şi abţinându-se cu greu să nu râdă de suspiciunea lui. I se păru că-l vede scuturând uşor din cap: Prostituată, spion sau... sau istoric, recepţionerul nu reuşea să se decidă.

Sus, în camera ei, Katinka se minună de patul dublu cu baldachin, de baia îmbrăcată în marmură, în care numără două chiuvete, două halate pufoase şi o întreagă comoară de şampoane, săpunuri şi spume de baie (pe care le vârî de îndată în geanta de voiaj, pentru a se întoarce cu ele acasă), precum şi de numeroasele posturi de televiziune. Era o diferenţă ca de la cer la pământ faţă de casa ei din nordul Caucazului sau de camera din căminul studenţesc moscovit, unde locuise vreme de trei ani. Pe birou se aflau plicuri şi hârtie de scrisori cu antetul tipărit al hotelului (care dispărură şi ele în geanta de voiaj!).

Pernele erau umplute cu puf de gâscă, cuvertura și draperiile erau demne de un palat.

Jos, hotelul avea un salon cufundat în tăcere, cu excepția bătăilor unui ceas antic, cu pendulă, în care se aflau canapele confortabile și teancuri de reviste noi, precum *Vogue* și *Illustrated London News*. Ah, cât de englezesc era totul! Ce noroc, gândi ea, că la școală fusese atât de bună la engleză și că nu uitase tot. După ce termină de inspectat salonul, primi din mâna recepționerului un plic pe care era tipărit numele ei și care conținea mesajul:

Mâine dimineață la ora 9 va veni după dumneavoastră un șofer pe nume Artiom.

Bilețelul i se păru Katinkăi atât de remarcabil, încât îl vârî în jurnal. Înainte de a face o plimbare prin Sloane Square și pe King's Road, le telefonă părinților din cameră, pentru a le spune că totul era în regulă. Îi răspunse tatăl ei, care era întotdeauna chinuitor de reținut la telefon.

— Katinka, să nu ai încredere în nimeni acolo, o avertiză el între lungi tăceri.

— Sunt îngroziți de noi, tată. Aici, la hotel, mă cred spioană sau infractoare!

— Promite-mi că nu vei face nimic riscant, scumpa mea, spuse el.

— Of, tată. Bine, îți promit: nimic riscant. Te sărut, tată. Spune-le mamei, Babei și Ploșniței că îi iubesc!

Katinka râse în sinea ei: cum putea el să înțeleagă? Ea îl adora pe tatăl ei, dar și-l imagina stând în miez de noapte lângă bibliotecă, fumând cu receptorul la ureche, în acea căsuță de lemn aflată „unde a dus surdul roata",

în vreme ce *ea* se afla la Londra! Dar după ce se întinse în splendidul ei pat moale, cu incredibila sa bogăţie de perne, închise ochii şi se întrebă ce Dumnezeu căuta ea acolo. În adâncul sufletului ei se ascundea, ca un spin dureros, îngrijorarea.

4

A doua zi dimineaţa, după un copios mic dejun englezesc, cu pâine prăjită, gem, bacon şi roşii, Katinka dădu la recepţie peste un rus cu capul ras şi ţinută militară, care o fixa cu un dispreţ prost ascuns. Deci el este Artiom, îşi spuse Katinka. Şoferul făcu un semn din cap spre uşă şi o conduse la un Mercedes negru, spaţios, care mirosea minunat, a piele nouă.

Artiom se aşează ţeapăn la volan, Katinka luă loc în spatele lui şi auzi cum se blochează toate cele patru uşi. Automobilul se încadră în trafic cu un viraj agresiv, care o lipi pe Katinka de portieră. Studie umerii laţi şi ceafa cărnoasă a şoferului cu o neplăcută presimţire. Se simţea mică şi neajutorată şi se întreba dacă tatăl ei, de grijile căruia râsese până nu demult, nu avusese totuşi dreptate.

Nu era călătoria aceasta o capcană a vreunui mafiot rus? Dacă avea să cadă victimă traficului de persoane? Dar de ce să se adreseze un mafiot rus academicianului Beliakov, autorul lucrării de referinţă *Legislaţia şi formarea statului sub domnia Ecaterinei a II-a: Comisia legislativă*, cu rugămintea de a publica un anunţ în Gazeta Facultăţii de Ştiinţe Umaniste? Lui Beliakov i se ceruse să-l propună pe cel mai bun absolvent al său. Şi de ce ar avea nevoie

un mafiot de o specialistă în istorie, când satele rusești și străzile moscovite erau pline de fete în fuste scurte și cizme, dornice să se prostitueze la Londra sau New York?

— Unde mergem? îl întrebă neliniștită Katinka pe Artiom.

— La casa lor, mormăi șoferul, ca și cum simpla rostire a acestor cuvinte l-ar fi obosit peste măsură.

— Cu cine mă voi întâlni?

— Cu șeful.

Cele două cuvinte îl extenuară parcă și mai mult.

— Cu domnul Ghetman? întrebă ea.

Niciun răspuns.

— E foarte bogat?

Artiom pufni cu aroganță și reglă aerul condiționat cu atâta superioritate, de parcă ar fi pilotat un MIG.

— Cum ați ajuns să lucrați pentru domnul Ghetman?

— Am luptat în Afganistan, la Forțele Speciale, răspunse Artiom.

Pe Katinka o amuza faptul că orice bătăuș și paznic de discotecă din Rusia pretindea că luptase în Afganistan, în cadrul Forțelor Speciale. Dacă toți ar fi spus adevărul, Rusia ar fi câștigat războiul.

— Domnul Ghetman este un oligarh?

Urmă o nouă pauză, lungă și disprețuitoare, până când automobilul intră, dinspre Regent's Park, pe o alee discretă. O poartă înaltă se zgâlțâi întâi și se deschise apoi încet. Katinka auzi scrâșnetul cauciucurilor pe pietriș și rămase cu gura căscată la vederea vilei în stil Queen Anne, splendidă și spațioasă, de proporții ideale, care se ascundea într-o parte mai des împădurită a Regent's Park, chiar în mijlocul Londrei. Mai târziu, află că printre

proprietarii ei se număraseră unii dintre milionarii legendari din trecut.

Artiom înconjură automobilul, pentru a-i deschide Katinkăi portiera.

— Pe aici, domnişoară, îi spuse fără să o privească, după care se răsuci pe călcâie şi urcă treptele de la intrare.

Katinka îl urmă neliniştită într-un vestibul cu dale albe şi negre, unde o priviră de sus portretele unor conţi îmbujoraţi, în pantaloni bufanţi până la genunchi şi redingote de catifea. Un cavalerist în veston roşu, care se năpustea cu sabia scoasă asupra unui inamic invizibil, o privi viclean de pe o pânză cu ramă lată, aurită, atârnată deasupra scării curbate, cu balustradă din lemn lucios de stejar. Dar unde era Artiom? Katinka îşi plimbă privirea în jur, dar casa părea cufundată într-o tăcere deplină şi respingătoare. Observă însă că o uşă ascunsă în tapetul cu motive chinezeşti se mişca uşor în balamale. Când o deschise, mai apucă să vadă dispărând după un colţ spatele lat al şoferului. Uşurată, alergă după el pe un coridor sumbru, ai cărui pereţi erau decoraţi cu caricaturi englezeşti înrămate. Artiom deschise o uşă neagră. Lumina strălucitoare a soarelui, care se revărsa printr-un şir de ferestre, o orbi. Katinka îşi duse o mână la ochi, clipi şi încercă să se adune.

Se afla în cea mai încăpătoare bucătărie pe care o văzuse în viaţa ei. Marmura neagră acoperea toate suprafeţele. Un frigider cromat se înălţa din podea până-n tavan. Aparatele — plita şi cuptorul, maşina de spălat rufe şi cea de spălat vase — erau late ca nişte automobile şi aveau tablouri de comandă, care şi-ar fi avut locul într-o rachetă, nu într-o bucătărie.

Ce căuta ea aici? Nu ar fi fost mai bine să aştepte în vestibul? Katinka dădu să se întoarcă, pentru a parcurge

același drum înapoi, când o femeie suplă, căruntă, se ridică de la o masă din lemn de pin, cu un zâmbet prietenos și primitor. Katinka rămase pe loc, în vreme ce Artiom trecu pe lângă ea, îndreptându-se spre un scaun roșu, cu spetează înaltă – ca un tron papal, gândi Katinka – pe care ședea un bărbat solid, cu părul negru creț, îmbrăcat într-un sacou în carouri șifonat. Acesta urmărea un șir de monitoare, ce arătau diverse încăperi și intrări pe domeniu.

— Șefule, spuse Artiom când ajunse în dreptul tronului. Asta-i fata. Unde s-o duc?

Am făcut o greșeală teribilă, își spuse Katinka, nedorind nimic mai mult decât să scape de acolo, să se întoarcă acasă, întrebându-se neliniștită cum ar putea ajunge la aeroport. Dar bărbatul neîngrijit sări în picioare și o salută entuziasmat cu mâinile întinse.

— Dumneavoastră sunteți Ecaterina Vinski, nu-i așa? Bine ați venit, poftiți! Eram foarte nerăbdători să vă cunoaștem!

Vorbea rusa cu acel accent al evreilor din Odessa pe care Katinka nu-l știa decât din filmele vechi.

— Vă mulțumesc că ați acceptat invitația noastră.

Noastră? Dar cine erau ei?

Bărbatul îi aruncă o privire șoferului.

— Îți mulțumesc, Artiom, ne vedem la unsprezece.

Cu o expresie dezamăgită, Artiom își luă tălpășița, lăsând ușa să se miște în balamale, în urma lui. Dar plecarea lui îi dădu curaj Katinkăi.

— Și acum, spuse bărbatul neîngrijit, poftiți, luați loc. Eu sunt Pașa Ghetman.

Deci așa arată un oligarh în carne și oase, gândi Katinka, un miliardar care umblă pe coridoarele Kremlinului

ca la el acasă. Dar bărbatul îi făcea semne nerăbdătoare să se aşeze.

— Haide, mamă, se adresă el doamnei suple. Adu turtele dulci. Sunt gata?

Pe urmă se întoarse spre Katinka:

— Ce ceai preferaţi? Îl beţi cu lapte? Să trecem la treabă!

Paşa nu avea stare. Energia lui era debordantă. Dar nu mai apucă să continue, fiindcă un telefon, care nu avea niciun fir vizibil, sună şi el vorbi întâi în rusă şi pe urmă în engleză. Părea să discute preţul petrolului. La un moment dat, acoperind telefonul cu mâna lui puhavă, spuse:

— Katinka, v-o prezint pe mama mea, Roza Ghetman.

Şi reîncepu să dea indicaţii la telefon.

Deci aceştia erau angajatorii ei. Katinka o privi mai atent pe femeia care venea spre ea cu o tavă de argint. Dintr-un ceainic de porţelan albastru se ridicau aburi, diverse fursecuri şi felii de ştrudel cu mere erau aranjate pe farfurii, ceştile erau aşezate graţios pe farfurioarele lor. Roza Ghetman puse tava în faţa Katinkăi şi îi turnă ceai.

— Paşa e întotdeauna pe fugă, îi spuse Katinkăi şi îi adresă un zâmbet fiului ei.

— N-am timp de pierdut. Viaţa e scurtă şi duşmanilor mei le-ar conveni să mi-o scurteze şi mai mult. Cine înţelege asta, a înţeles tot, îi explică Paşa, care era, după toate aparenţele, capabil să poarte mai multe discuţii simultan.

Katinka nu prea ştia ce să creadă despre aceşti evrei din Odessa, care păreau atât de distinşi, atât de sofisticaţi, atât de diferiţi de ruşi (bunicul ei bombănea întruna că toţi oligarhii erau evrei), încât o făceau să se simtă neajutorată şi provincială. Dar tocmai când curajul păru să o părăsească iar, Roza îi întinse o farfurie.

— Gustă din turta dulce, eu am făcut-o. Ești atât de slabă, va trebui să te punem puțin pe picioare. Și acum spune-mi, scumpa mea, cum ai călătorit? Îți place hotelul?

— O, da, e atât de frumos, răspunse Katinka. Eu n-am mai călătorit niciodată cu avionul, iar hotelul e ca un palat. Micul dejun a fost incredibil și prosoapele sunt atât de pufoase...

Se întrerupse și roși, simțindu-se iarăși atât de provincială, dar Roza se aplecă spre ea și îi atinse mâna.

— Mă bucur, spuse cu același accent din Odessa ca al fiului ei.

Roza Ghetman era îmbrăcată cu o eleganță decentă, gândi Katinka și îi admiră eșarfa de mătase de la gât. Părul era acum cărunt, dar odinioară fusese blond și era coafat cu ondulațiile unei vedete de cinema din anii 1950. Purta o bluză de mătase crem, o fustă de tweed plisată și nicio altă bijuterie decât verigheta și o broșă în formă de fluture, pe jacheta tricotată din cașmir. Dar nimic nu o impresionă pe Katinka mai mult decât frumusețea trăsăturilor ei, tenul palid, ochii calzi, într-o nuanță de albastru cum nu mai văzuse niciodată.

Pașa își încheie convorbirea și aproape în aceeași clipă sună telefonul mare de pe masă. Apăsă un buton luminos și începu să vorbească în rusă despre o licitație de artă.

— Mamă, începeți, nu mă așteptați, spuse Pașa, acoperind receptorul cu mâna.

Astfel, Katinka putu să-și concentreze întreaga atenție asupra acestei fascinante doamne vârstnice, care părea să aibă totul, cu excepția fericirii. Ce caut eu aici? se întrebă Katinka iarăși și mușcă dintr-o turtă neînchipuit de dulce.

— Mă bucur că ai putut veni, spuse Roza. Voiam să angajăm un istoric şi atunci ne-am adresat academicianului Beliakov.

— Sunteţi expertă în istoria secolului al XVIII-lea? întrebă Katinka serioasă şi scoase din rucsac un carnet de notiţe.

— Da' de unde! interveni Paşa şi trânti receptorul în furcă. Eu am vândut la început bilete de concert în Odessa şi pe urmă mi-am extins afacerile, întâi metale, apoi maşini, acum petrol şi nichel, deci nu, nu ştiu nimic despre secolul al XVIII-lea şi nici mămica nu ştie nimic.

Katinka era dezamăgită.

— Paşa, nu te mai umfla atâta-n pene, spuse Roza. Katinka, noi avem nevoie de cel mai bun istoric, iar profesorul ni te-a recomandat pe tine. Ai făcut muncă de cercetare, nu-i aşa? În arhive?

— Da, în Arhiva de Stat, despre a Doua Comisie Legislativă a Ecaterinei şi mai recent, pentru doctoratul meu, despre impactul dispoziţiei din 1775 asupra guvernării locale...

— Minunat, o întrerupse Roza, fiindcă noi vrem ca tu să faci o cercetare genealogică.

— Vrem să cercetaţi istoria familiei noastre, adăugă Paşa, care se aplecă nerăbdător deasupra lor şi îşi aprinse un trabuc monstruos.

— Din secolul al XVIII-lea? Adică originile familiei dumneavoastră?

— Nu, dragă, răspunse Roza, numai din secolul XX.

Katinka simţi o undă de nelinişte.

— Vei fi bine plătită. Ţi-ar conveni o mie de dolari pe lună, plus cheltuieli?

Katinka se îndreptă de spate.

— Nu, nu, spuse. Nu e nevoie.

Suma aceea de bani o îngrijora. Era prea mare, însemna că era ceva în neregulă. Ce ar spune tatăl ei? Pentru el, la fel ca pentru Klop, oligarhii aceștia erau Antihristul în persoană.

— Nu cred că sunt persoana potrivită pentru o asemenea muncă. Eu nu cunosc decât secolul al XVIII-lea.

Pașa se uită la mama lui și suflă un nor toxic de fum.

— Adică nu vreți să preluați această sarcină?

— Pașa, spuse Roza, ia-o mai ușurel. E dreptul ei să pună întrebări.

Se întoarse spre Katinka.

— E prima ta ofertă de muncă, nu-i așa?

Prima ofertă de muncă, prima călătorie în străinătate, primul oligarh, primul palat, toate se întâmplau pentru prima oară, gândi Katinka și dădu din cap.

— Dar, spuse Pașa, dacă ați lucrat într-o arhivă anume, de ce nu ați lucra și în alta? Care-i diferența? Arhiva Ecaterinei, arhiva lui Stalin.

Katinka înlemni. Epoca stalinistă! Încă un semnal de alarmă! De epoca aceea era mai bine să nu te apropii. „Să nu întrebi pe nimeni ce-au făcut bunicii lui", îi spusese tatăl ei odată. „Știi de ce? Fiindcă un bunic l-a denunțat pe altul!" Și acum, apreciatul ei profesor, academicianul Beliakov, o vârâse în această încurcătură. Bătuse atâta cale și acum trebuia să fugă de aici. Dar cum? Katinka inspiră adânc.

— Nu pot să fac asta. Nu cunosc perioada aceea și nu vreau să fiu amestecată în chestiuni care privesc Partidul și Organele Securității de Stat, spuse ea și simți că-i iau foc obrajii. Nu cunosc Moscova suficient de bine și nu pot accepta acest onorariu exorbitant. Nu sunt persoana

nimerită. Mă simt vinovată, fiindcă m-aţi adus aici şi n-am să uit niciodată hotelul şi vă promit că am să vă plătesc...

— Asta e!

Paşa îşi trânti ceaşca cu farfurioară cu tot pe masă, stropind în jur cu ceai, bombăni ceva despre „fetele din provincie cu mentalitate sovietică" şi îşi înfipse trabucul între dinţi.

Katinka era şocată de izbucnirea lui şi tocmai se ridica să-şi ia rămas-bun, când două telefoane fixe şi unul mobil începură să ţârâie simultan, alcătuind o zarvă care-ţi zgâria urechile.

— Paşa, fă bine şi răspunde în birou, se răsti Roza la fiul ei, altfel îţi arunc toate telefoanele pe geam. Şi du-te de aici cu trabucul ăla scârbos!

După ce plecă Paşa, Roza luă mâinile Katinkăi între ale ei.

— Îmi pare rău. Acum putem sta de vorbă în linişte.

Făcu o pauză şi cercetă chipul Katinkăi.

— Te rog să înţelegi că aici nu e vorba despre vanitate, nici măcar despre curiozitate. Nu e vorba despre banii lui Paşa. E vorba despre mine.

— Dar domnul Ghetman are dreptate, spuse Katinka. Nu pot face asta. Eu nu ştiu nimic despre secolul XX.

— Ascultă-mă puţin şi, dacă nici după aceea nu vei vrea să ne ajuţi, am să te înţeleg. Îmi doresc oricum să ai o şedere plăcută la Londra, înainte de a te întoarce acasă. Dar dacă ne-ai putea ajuta...

Ochii ei de un albastru profund se umbriră pentru un moment.

— Katinka, eu am crescut cu un gol în suflet şi toată viaţa mea nu am fost capabilă să vorbesc despre lucrul

acesta, nici măcar nu am îndrăznit să mă gândesc la el. Dar știu că nu sunt singura în această situație. Pretutindeni în Rusia sunt oameni ca mine, bărbați și femei de vârsta mea, care nu și-au cunoscut părinții. Arătăm ca toți ceilalți, ne căsătorim, avem copii, îmbătrânim, dar eu nu mi-am putut lua niciodată povara aceasta de pe suflet. Am avut tot timpul sentimentul acestei pierderi. Și îl mai am și acum. Poate de aceea l-am învățat pe Pașa să aibă atâta încredere în sine, să fie extrovertit, fiindcă nu am vrut ca el să treacă prin viață ca mine, spuse Roza și își încreți fruntea și râse ușurel, cu o blândețe care o impresionă pe Katinka. Despre lucrul acesta nu am vorbit niciodată nici cu soțul meu, nici cu Pașa, dar cu puțin timp în urmă, Pașa a dorit să-mi facă un cadou. I-am spus că nu vreau altceva decât să aflu ceva despre familia mea. Atunci el mi-a spus: Mamă, comuniștii s-au dus, KGB-ul s-a dus și eu plătesc oricât ca să te ajut. De aceea te afli tu aici.

— Sunteți... orfană? întrebă Katinka. Ea nici nu-și putea imagina cum era să fii orfan.

— Nici măcar nu știu, răspunse Roza. Unde sunt părinții mei? Cine au fost ei? Nu știu cine sunt eu. N-am știut niciodată. Privește misiunea aceasta cum dorești tu: ca pe o provocare, proiectul unui istoric, ocazia de a câștiga niște bani în vacanță sau ca pe un gest de bunătate. Dar aceasta este ultima mea șansă. Te rog, te rog, spune-mi că ai să mă ajuți să aflu ce s-a întâmplat cu familia mea.

5

Era primăvară în acea Moscovă devenită de curând schizofrenică, un oraș care trecea prin cea mai gravă criză de personalitate din istoria sa. Dezolantă, luminată de neoane, se transformase într-o metropolă asiatică și americanizată a limuzinelor BMW și mașinilor Lada, a comuniștilor și oligarhilor, a aparatcicilor și prostituatelor.

Candelabre șubrede de gheață murdară atârnau încă de cornișele roz ale clădirii din strada Granovski, unde Katinka se uita după soneria apartamentului nr. 4, de la scara 1. Pe această străduță lăturalnică, formațiunile de țurțuri se balansau atât de primejdios deasupra trotuarului, încât portarii delimitaseră anumite zone pentru a-i proteja pe trecători. Cireșii erau deja în floare, muzică rap bubuia printr-o fereastră deschisă și în fața clădirii roz erau parcate limuzine Mercedes și Range Rover-uri.

Katinka mergea cu pași rari de-a lungul zidului, pentru a citi plăcuțele portocalii, care îi aminteau pe toți comuniștii celebri care locuiseră odinioară aici: mareșali și comisari, acoliții lui Stalin, nume dispărute în negura unor vremuri sumbre. O năpădi iarăși dorința de a abandona totul. Nu putea și nu avea voie să facă asta — și, totuși, o făcea.

Trecuseră trei zile, trei zile în care băuse ceai cu Roza Ghetman, se plimbaseră prin grădinile de trandafiri din Regent's Park și vorbiseră despre copilăria Rozei, despre părinții ei adoptivi și amintirile ei tulburi dintr-o altă viață. Și Katinka acceptase în cele din urmă. Împotriva

instinctelor sale și a sfaturilor tatălui ei venise aici, la Moscova, pentru Roza.

Se apropie de ușa de lemn și sticlă a clădirii și sună la soneria demodată, din alamă, a apartamentului nr. 4. Așteptă un timp îndelungat și tocmai când dădea să plece, auzi din interfon o femeie în vârstă, care își drese glasul.

— Spuneți! răspunse aceasta răgușit.

Katinka zâmbi. Era aceeași aroganță cu care funcționarii sovietici obișnuiau să răspundă la telefon: Predă-te, sclavule!

— Sunt Katinka Vinski. Absolventa de istorie? Am vorbit cu dumneavoastră la telefon și mi-ați spus să vin.

Urmă o pauză lungă. Femeia respiră șuierat și ușa, care cunoscuse vremuri mai bune, se deschise. Katinka traversă holul și urcă o scară, cândva splendidă, acum sordidă. Se opri la etajul întâi în fața unei uși cu mai multe broaște. Dădu să bată, dar ușa se deschise larg și oferi privirii ei un antreu cu parchet strălucitor, în care erau aliniate o mulțime de perechi de cizme și pantofi.

— Bună ziua! rosti Katinka.

— Cine ești? întrebă o femeie de vârstă mijlocie, cu ten măsliniu și un nas lung, îmbrăcată în niște haine negre ponosite.

Vorbește cu un ton cultivat, gândi Katinka, a urmat probabil cele mai bune școli.

— Sunt absolventa de istorie care dorea să stea de vorbă cu mareșalul.

— Te așteaptă, spuse femeia, îi indică direcția cu degetul și se retrase în bucătărie.

— Lasă-ți pantofii la intrare! strigă un bătrân. Vino aici! Unde ești?

Katinka se descălță, își puse niște papuci de casă îngălbeniți de vreme și porni în direcția de unde venise glasul bătrânului. Trecu pe sub o arcadă. Deci așa locuiau ștabii? Nu mai văzuse în viața ei un asemenea apartament. Tavanele erau înalte, un candelabru sclipea din plafon, lambriurile erau din lemn de pin Karelian, de culoare deschisă, la fel și mobila din anii 1930, în stil art déco. Din coridorul în formă de L se deschideau mai multe camere, dar ea intră în dreapta, într-un salon. Lumina strălucitoare de primăvară, care pătrundea prin cele patru ferestre, o orbi întâi, dar curând privirea i se limpezi și Katinka văzu pe un perete, în spatele unui pian ticsit cu fotografii de familie, un tablou înalt de trei metri, reprezentându-l pe Lenin în fața Gării Finlandeze, și pe peretele opus, portretul pictat de Gherasimov al unui mareșal arătos, cu trăsături marcante, în uniformă cu galoane aurii și cu pieptul împodobit de medalii, ca un pom de Crăciun.

În dreapta ei, se aflau pe o masă câteva teancuri de reviste sovietice și străine, un telefon portabil modern era pus la încărcat pe un pervaz și din patru boxe negre mici, fixate sus în colțurile încăperii și conectate la un CD-player marca Sony, răsuna Sinfonia Concertante a lui Mozart. Katinka era uluită. Era adevărat ce se spunea: înalții funcționari sovietici trăiau ca regii.

Într-un fotoliu adânc de piele, ședea cu spatele la ferestre un exemplar distins al speciei *homo sovieticus*.

— Bună ziua, domnișoară, poftește înăuntru!

Katinka se așteptase la pieptănătura unsuroasă a bărbatului sovietic, care își acoperea chelia cu niște șuvițe lungi de păr, la paloarea de ceară („bronzul à la Kremlin") și burta proeminentă a unui bărbat în vârstă.

Or *acest* vestigiu al trecutului, care ședea drept, într-un costum sovietic bleumarin, având pe piept numai Ordinul Steagul Roșu pentru curaj în Marele Război Patriotic, era suplu și avea trăsături marcante. Părul scurt și des părea turnat din oțel, iar nasul acvilin amintea de un șah persan. Katinka recunoscu imediat versiunea micșorată și îmbătrânită a mareșalului din portretul de Gherasimov.

Bărbatul se ridică din fotoliu, se înclină și o pofti pe Katinka să ia loc vizavi de el, pe un scaun din lemn de pin Karelian, după care se așeză la loc.

— Ia loc, te rog. Acolo. Bun, și acum domnișoară...

— Ecaterina, răspunse Katinka și se așeză.

— Katinka – dacă îmi permiți – cu ce te pot ajuta?

Katinka scoase din rucsac, cu mâinile tremurând ușor, un carnet de notițe și un creion.

— Hercule Alexandrovici... începu ea, dar dădu prea multe pagini odată, îi scăpă creionul pe jos, îl ridică, nu mai știu ce voise să spună — și în tot acest timp, ochii lui de un albastru uimitor, ca al florilor de albăstrea, o scrutau.

Katinka nu mai întâlnise niciodată un om atât de important. Mareșalul îi cunoscuse pe toți liderii Uniunii Sovietice, de la Lenin la Andropov. Modestia provincială a fiicei de medic din Beznadejnaia, necesitatea vitală, insuflată oricărui cetățean sovietic, de a se feri de funcționarii de stat, de moscoviți și îndeosebi de kaghebiști, precum și primejdiile puterii însăși — toate acestea îi asediau Katinkăi mintea. Își aminti povestea relatată de Roza Ghetman la Londra și dădu să îl întrebe pe mareșal ceva în legătură cu aceasta, dar el i-o luă înainte:

— Câți ani crezi că am eu?

— Știu câți ani aveți, replică ea, decisă să se prefacă mai sigură pe sine decât se simțea. Cât are și secolul nostru.

— *Pravilno!* Corect! spuse râzând mareşalul. Mă ţin bine la nouăzeci şi patru de ani, nu-i aşa? Katinka remarcă puternicul lui accent georgian, pe care nu îl pierduse, deşi trăise atâtea decenii la Moscova. Ştii că încă mai pot dansa? Mariko!

Femeia de vârstă mijlocie se ivi în pragul uşii, ţinând o tavă cu ceai.

— Ea e fiica mea, Mariko. Are grijă de mine. — Katinka îşi spuse că mareşalul părea mai plin de viaţă decât fiica lui. — Pune *lezghinka*, draga mea!

Mariko aşeză tava pe masa din dreptul ferestrei şi schimbă CD-ul.

— Nu exagera, tată, îl dojeni ea. Ştii că respiri greu. Şi să nu cumva să fumezi! Şi să nu te arzi cu ceaiul, e fierbinte.

Îi aruncă o privire Katinkăi şi ieşi cu paşi apăsaţi din salon.

Când viorile şi fluierele *lezghinkăi* se înteţiră, mareşalul Satinov se ridică din fotoliu, se înclină şi adoptă poziţia graţioasă a dansatorului caucazian: mâinile în şolduri, un picior într-o parte şi celălalt pe vârfurile degetelor. Aşa cum sperase el neîndoielnic, Katinka nu putu să nu remarce faptul că avea încă mişcări agile şi elegante. Satinov făcu câţiva paşi de dans şi apoi se aşeză surâzând.

— Bun... Katinka... Vinski... ţi-am reţinut corect numele? Ai studiat istoria?

— Sunt înscrisă la doctorat la academicianul Beliakov, scriu despre programul legislativ al Ecaterinei a II-a.

— Eşti o cercetătoare frumoasă. O floare din provincie!

Katinka se îmbujoră, dar se felicită în sinea ei că îmbrăcase cea mai bună fustă a ei, cu paiete aranjate în forme piramidale şi o despicătură laterală generoasă, un frumos exemplu de eleganţă sovietică.

— Eu însumi sunt un fragment de istorie sovietică. Ar trebui să mă expună într-un muzeu. Întreabă-mă tot ce vrei, până îmi trag eu sufletul.

— Lucrez acum la un proiect special, începu ea. Vă spune ceva numele Ghetman?

Ochii lui albaștri se ațintiră asupra ei, dar expresia lor rămase neutră.

— Bancherul acela bogat... cum le zice acum? Oligarhul.

— Da, Pașa Ghetman. M-a angajat să cercetez istoria familiei lui.

— Studii genealogice pentru noii îmbogățiți? Sunt convins că prinții Dolgoruki și Iusupov au făcut același lucru în epoca țaristă. Ghetman nu e un nume neobișnuit. Evreu, desigur. Din Odessa, bănuiesc, dar originar din Galiția, Lvov probabil, inteligheția...

— Aveți dreptate. Sunt din Odessa, dar dumneavoastră cunoașteți personal familia Ghetman?

Se lăsă o tăcere grea, glacială.

— Mă cam lasă memoria... dar nu, nu cred că îi cunosc, spuse Satinov în cele din urmă.

Katinka își notă ceva în carnet.

— Mama lui Pașa Ghetman a inițiat acest proiect.

— Folosindu-se de banii lui.

— Da, bineînțeles.

— Ei bine, cu suficienți bani s-ar putea să afli ceva. Dar mie numele acesta nu-mi spune nimic. Pe cine vrea ea să găsească?

— Pe sine, spuse Katinka fără să-l scape din ochi pe Satinov. Numele ei de fată este Liberhart. Poate acesta să vă spună ceva, mareșale?

O umbră traversă chipul lui Satinov.

— Nu ştiu de unde să-l iau... am cunoscut atâţia oameni la viaţa mea, îţi imaginezi, dar numele lor... Oftă şi îşi schimbă poziţia în fotoliu. Spune-mi mai multe.

Katinka trase aer în piept.

— Pe mama lui Paşa Ghetman o cheamă Roza. Despre originile ei nu ştie decât atât: un profesor de muzicologie de la Conservatorul din Odessa şi soţia lui, profesoară şi ea, au înfiat-o la sfârşitul anilor 1930. Se numeau Enoh şi Perla Liberhart. Nu putuseră avea copii şi atunci au adoptat-o pe ea, pe când avea cinci ani. Fiindcă era blondă, au numit-o Silberkind, copilul de argint.

— Dar înainte de asta? întrebă Satinov.

— Roza mai are unele amintiri din viaţa ei dinainte de adopţie, spuse Katinka şi în mintea ei reînviară convorbirile recent purtate în aerul răcoros de primăvară al Londrei. Râsul unei femei frumoase, într-un deux-pièces crem şi o bluză albă, cu guler mare, bărbaţi impunători în tunici à la Stalin, jocuri cu alţi copii, călătorii cu trenul şi gări, şi apoi adopţia...

— O poveste obişnuită pentru acele vremuri, o întrerupse Satinov. Mulţi copii şi-au pierdut familiile şi au ajuns în familii noi. Când se construieşte o lume nouă, se produc multe tragedii, se fac multe greşeli. Dar nu este oare posibil ca ea să fi născocit această poveste? Şi asta se întâmplă frecvent, mai ales acum, când ziarele dezgroapă toată mizeria şi publică atâtea minciuni.

Ochii lui albaştri o priveau dintr-o parte, sfidător şi cinic.

— Eu sunt plătită să o cred, dar, da... o cred. Soţii Liberhart nu au vrut ca ea să răscolească trecutul, pentru că au iubit-o ca pe propriul lor copil. Nu voiau să o piardă pe

Roza și se temeau să atragă atenția asupra lor. Adopția a fost aranjată prin intermediul unui foarte înalt funcționar și în acele vremuri totul era secret.

— Dar după moartea lui Stalin, desigur...

— Da, spuse Katinka, după moartea lui Stalin, Roza a insistat ca soții Liberhart să solicite o anchetă oficială. Iar ei i-au spus Rozei că părinții muriseră în vremea Marelui Război Patriotic, ceea ce se potrivește, fiindcă Roza a fost înfiată cam în acea perioadă.

Satinov își deschise palmele.

— Și ea s-a mulțumit cu această informație?

— S-a mulțumit cu ea vreme de câteva decenii. Își iubea părinții adoptivi. Enoh a murit în 1979, dar Perla a trăit până de curând. Regimul comunist s-a prăbușit înainte de moartea ei. Și abia atunci a recunoscut Perla că o mințiseră pe Roza. Nu solicitaseră nicio anchetă oficială, fiindcă nu cunoșteau numele părinților ei biologici.

— Spune-mi, Katinka, acești soți Liberhart au fost... oameni buni, părinți iubitori? întrebă Satinov, aplecându-se spre ea.

Katinka avu senzația că se apropie de vârtejul unor ape adânci, înșelătoare. Se gândi cu nostalgie la cercetările făcute în Arhiva de Stat despre Ecaterina cea Mare, despre acele vremuri mai bune, mai nobile. Dar ea era istoric de profesie și care istoric nu ar fi fost fascinat să îl cunoască pe mareșalul Satinov, un vestigiu al unui trecut recent, învăluit în mister?

— Roza spune că erau niște intelectuali care trăiau în lumea lor, nepotriviți, de fapt, pentru rolul de părinți. Profesorul Liberhart nu știa nici măcar să fiarbă un ou sau să conducă un automobil și Roza își amintește că odată a plecat la serviciu cu pantofii încălțați invers. Perla

era o femeie obeză, emancipată, care nu ştia să gătească, să cârpească sau să facă paturile, care nu se fardase ori coafase în viaţa ei, deşi ar fi avut mare nevoie de ambele! Misiunea vieţii ei era să traducă în limba rusă sonetele lui Shakespeare. Roza a trebuit aşadar, încă din copilărie, să aibă grijă de părinţii ei excentrici. Îşi aminteşte grozăviile din timpul războiului: asediul Odessei, masacrarea evreilor din Odessa de către nazişti şi români, Holocaustul. Dar, în pofida a toate, Enoh şi Perla i-au dăruit toată dragostea de care erau capabili doi oameni binecuvântaţi cu un copil la care nu se mai aşteptaseră.

Satinov amestecă puţin magiun de prune în ceai şi linse linguriţa. Pe urmă verifică dacă nu spiona cineva la uşă şi scoase la iveală un pachet de ţigări Lux. Îşi aprinse una cu o brichetă din argint, pe care o ţinu deasupra vârfului ţigării, cu gestul unui bărbat tânăr.

— Nu am voie să fumez, dar la naiba... Trase fumul în piept cu ochii închişi. Dar de ce ai venit la mine?

— În adolescenţă, Roza a trebuit operată şi părinţii ei şi-au făcut mari griji în legătură cu sănătatea ei. Şi atunci au sunat pe cineva din Moscova, care a aranjat totul.

— Un unchi, poate?

— Cândva, a avut loc la Odessa o mare conferinţă de Partid. Roza crede că a fost în anii 1950. Mulţi ştabi au venit atunci în oraş. Într-o după-amiază, ea a văzut o limuzină neagră ZIL parcată în faţa şcolii ei. Înăuntru şedea un bărbat în uniformă, un înalt funcţionar de partid. Ea a avut sentimentul, de fapt nu sentimentul, ci convingerea că o aştepta pe ea. Toată săptămâna, în fiecare dimineaţă, bărbatul era acolo şi o privea. Eu nu ştiu cine era acel bărbat, mareşale Satinov, spuse Katinka şi îl privi pe Satinov în ochi, iar acesta se foi puţin în fotoliu.

Roza le-a iertat părinților ei adoptivi minciuna, dar a implorat-o pe Perla să-i zică un nume. Înainte de a muri, Perla i-a spus că acea persoană din Moscova la care apelaseră erați dumneavoastră. Dumneavoastră ați intervenit pentru ca Roza să fie operată. Poate că dumneavoastră erați și cel care a urmărit-o din fața școlii?

Satinov trase un fum din țigară. Katinka observă că o asculta cu cea mai mare atenție.

— PoveștI, nimic altceva, comentă Satinov.

Katinka simți că-și pierde răbdarea. Se aplecă înainte pe scaunul ei incomod.

— Mareșale, Roza și cu mine vrem să știm de ce ați ajutat-o atunci. Ea este convinsă că dumneavoastră știți cine au fost părinții ei.

Satinov se încruntă și scutură din cap.

— Îți dai seama, domnișoară, câți așa-ziși „istorici" îmi telefonează și îmi adresează întrebări impertinente? Fiindcă sunt bătrân, se așteaptă ca eu să subminez acum mărețele realizări ale secolului XX: construcția socialismului, victoria în Marele Război Patriotic, munca mea de-o viață.

Se ridică în picioare.

— Îți mulțumesc pentru vizită, Katinka. Înainte de a pleca, îngăduie-mi să-ți dăruiesc autobiografia mea.

Îi înmână o carte cu fotografia lui în uniformă pe copertă: *În slujba glorioasei Revoluții din Octombrie, a Marelui Război Patriotic și a construcției patriei socialiste: amintiri, însemnări și discursuri ale mareșalului Hercule Satinov.*

Ce titlu sexy, gândi Katinka, pun pariu că discursurile sunt de tot râsul. Pricepu că Satinov o dădea afară și era convinsă că avea ceva de ascuns.

— V-aș ruga să mi-o semnați, se grăbi ea să spună, hotărâtă să prelungească pe cât posibil vizita.

— Cu multă plăcere.

Katinka se apropie de fotoliul lui. Fiindcă era evident că lui Satinov îi făcea plăcere să o privească, se aplecă spre el şi îşi aruncă părul, cu o mişcare din cap, pe spate.

El o bătu în joacă peste mână şi scrise o dedicaţie: *Pentru o frumoasă cercetătoare a adevărului, Hercule.*

— A fost publicată în numeroase limbi — poloneză şi cehă, spuse el mândru şi îi înapoie cartea. Până şi în mongolă.

— Vă mulţumesc, mareşale. Sunteţi cel mai celebru erou de război pe care l-am întâlnit vreodată şi sunt convinsă că m-aţi ajuta dacă aţi putea. Este posibil ca părinţii Rozei să fi murit într-adevăr în război? Sau au dispărut în perioada Marii Terori? Dacă asta s-a întâmplat, atunci dosarele lor ar trebui să se găsească în arhivele KGB-ului. În prezent, oamenii pot depune cereri pentru dosare, dar dacă nu avem un nume, ce putem face? Ne-aţi putea ajuta să depunem cererea?

Satinov îi adresă un zâmbet şi o privire de-a dreptul frivolă.

— Mie mi-au plăcut întotdeauna femeile, spuse încet, deşi acum sunt o epavă.

— Sunt convinsă că aţi ţinut foarte multe în braţe, la dans, spuse Katinka.

Tăcere.

— Ei bine, mai am şi eu relaţii, spuse Satinov în cele din urmă, deşi majoritatea prietenilor mei s-au dus la Lenin.

— Unde?

— La Politburo-ul din Ceruri. Mă gândesc că tu nu eşti comunistă?

— Nu, dar bunicii mei sunt adepţi convinşi.

— Eu am devenit marxist la vârsta de șaisprezece ani și nu am avut niciodată cea mai mică îndoială.

Nu avea de gând să-i spună nimic, realiză Katinka și se simți brusc descurajată. Se întâlnise cu persoana care constituia singura verigă cu trecutul Ghetmanilor și o dezamăgise pe Roza. Pe fața ei se citea probabil descurajarea, căci Satinov îi luă mâna dreaptă între mâinile lui și o strânse.

— Katinka, trecutul țării noastre este un beci întunecos. De urmele celor bătrâni s-ar putea să nu dai niciodată, dar îndreaptă-ți atenția asupra celor tineri. Găsește-i pe cei tineri! Ei merită atenția ta. Tu știi ce se petrecea la curtea Ecaterinei, dar despre mine și munca mea nu știi nimic. Trebuie să te adâncești în perioada construcției socialismului, dacă vrei să găsești ceva. Vorbește cu cercetătorii care scormonesc în arhive. Caută mai temeinic, găsește verigile trecutului. A fost o lume sub nivelul apei, dar nu s-a scufundat chiar totul. Au existat prietenii chiar și atunci, în vremurile cele mai grele, și dacă găsești un nume, un fir care conduce în trecut, vino la mine să stăm de vorbă.

Katinka pricepu că Satinov nu dorea ca ea să renunțe și își adună tot curajul pentru un ultim atac.

— Mareșale, îmi permiteți să vă pun o întrebare stânjenitoare, care m-ar putea scuti de multă muncă, și după aceea m-aș putea întoarce la Ecaterina a II-a?

— Trebuie să te străduiești mai mult, dacă vrei să avansezi cu proiectul tău, îi spuse Satinov cu un ton aspru și o conduse spre ușă, altfel n-ai să găsești nimic. Ce voiai să mă întrebi?

Katinkăi îi vâjâiau urechile atât de tare, încât se trezi aproape zbierând:

— Dumneavoastră sunteți tatăl Rozei?

6

Katinka iubea atmosfera de mister și freamăt mut a bibliotecilor. Unii dintre prietenii ei le găseau plictisitoare, cu mirosul lor de mucegai și tăcerea lor sobră, întreruptă doar de un acces de tuse, o șoaptă ilicită, foșnetul unei cărți răsfoite. Dar pentru ea, bibliotecile erau ca hotelurile: sate misterioase, în care poposeau doar pentru câteva ceasuri străini sosiți din o mie de lumi diferite.

Fiindcă nu știa de unde să-și pornească munca de cercetare, începu și ea de unde începe toată lumea — în sala de lectură a Bibliotecii Lenin din strada Vozdvijenka. Mai lucrase acolo și deja avea o legitimație de cititor, dar abia de data aceasta observă că fațada neogotico-stalinistă a clădirii era acoperită de siluetele din bronz ale eroilor sovietici, scriitori și oameni de știință. Când trecu printre rafturile de cărți și ocoli mesele dezordonate, la care ședeau fie studenți căscând și întinzându-se, fie bătrâni pământii, cu expresii de obsedați, avea senzația că se ridică spre ea priviri fugare. Katinka simțea din nou înfrigurarea celui care vrea să descopere ceva. Se gândi la ochii extraordinari ai Rozei, la rugămintea ei de a o ajuta. Katinka pornise într-o misiune, dar habar nu avea încotro se îndrepta.

Se așeză la o masă goală, sub una dintre ferestrele înalte, și încercă să chibzuiască. De unde să înceapă? De obicei, nu se uita decât la studenții din bibliotecă, dar de data aceasta, îi studie pe bătrânii în costume maro, cu cravată, care scormoneau prin cărți și mâzgăleau în carnețele îngălbenite. De ce erau atât de ahtiați după informații,

când mai aveau atât de puțin de trăit? Avea vreunul dintre ei un indiciu pentru ea? Dacă ar avea acces la amintirile lor pe cale de dispariție despre secretele bolșevicilor, vreunul dintre ei ar putea-o cu siguranță ajuta. Ce știau ei? Ce văzuseră? Katinka se uita la un bătrân, care întorcea paginile cu fruntea încrețită și lingându-și de fiecare dată degetul, când își aminti spusele lui Satinov: A fost o lume sub nivelul apei, dar nu s-a scufundat în întregime. La vremea aceea, totul fusese secret — cu excepția cărui lucru? Cu excepția ziarelor, bineînțeles.

Merse, ba chiar alergă spre masa bibliotecarei, ce o îndrumă către volumele mari, verzi, de ziare din anii 1930. Știa că Satinov își începuse ascensiunea în anul 1939, când devenise membru al Comitetului Central. Undeva, în ziarele acelea vechi, trebuia să existe un indiciu care îl lega de trecutul părinților Rozei. Ziarele acelea îngălbenite proveneau dintr-o altă lume. Erau scrise în limbajul artificial al bolșevicilor și absurdițățile lor, precum știrile despre cincinale, despre realizările C.A.P.-urilor, Stațiunilor de Mașini și Tractoare și uzinelor siderurgice din Magnitogorsk, despre piloți eroici, tovarăși proletari și mineri stahanoviști, o făcură pe Katinka să zâmbească. Afară, albastrul strălucitor al cerului făcu loc unui amurg pâclos, dar ea continua să citească *Izvestia* și *Pravda*, începând să înțeleagă că Satinov și Roza veneau de pe o altă planetă, apropiată în timp, dar la fel de îndepărtată în spirit precum Marte sau Jupiter. „Tovarășul Satinov" era de două ori menționat în ziare: o dată când ținuse un discurs despre producția de ceai din Abhazia și a doua oară când îl adusese Stalin înapoi la Moscova, pentru a-l promova în cadrul Partidului. Dar nu se făcea nicio referire la viața lui personală, la prieteniile sau relațiile lui.

De câteva ori, Katinka se plimbă prin imensa bibliotecă, pentru a se trezi şi a-şi pune sângele în mişcare, fiind ispitită să renunţe şi să citească în schimb revistele occidentale sau pe cea satirică *Ogoniok*, dar de fiecare dată se întoarse la ziarele ei şi la poveştile lor din trecut.

Când se hotărî în sfârşit să pună capăt lecturii, dădu, la pagina cinci a unei *Pravda* din martie 1939, peste o fotografie a tânărului Satinov, cu părul tuns periuţă, în tunică à la Stalin şi cizme, stând lângă un bărbat îndesat, în uniformă NKVD. Dedesubtul fotografiei era un articol despre prima Plenară a Comitetului Central după cel de-al Optsprezecelea Congres:

> *Tovarăşul Stalin şi-a exprimat aprecierea faţă de noua generaţie de cadre promovate ca membri supleanţi ai Comitetului Central, spunând că „unii dintre tovarăşi au ajuns la maturitate în şcoala Partidului, oţel călit de Revoluţie..." În continuare, cu prilejul unor discuţii neprotocolare cu delegaţii, tovarăşul Stalin şi-a amintit cu afecţiune paternă cum i-a cunoscut la Petrograd, în 1917, pe tinerii proletari şi membri de Partid H. A. Satinov şi I. N. Paliţîn. „Erau tineri, tovarăşi de luptă, bolşevici devotaţi. Partidul le-a dat multe sarcini dificile," a declarat tovarăşul Stalin, „iar astăzi, aceşti fraţi de arme s-au reunit în fruntea măreţului stat proletar..."*

Katinka citi atent articolul de două ori, îşi notă informaţiile şi noul nume: I. N. Paliţîn. Îşi plimbă privirea în jur: sala de lectură era mai pustie decât o văzuse ea vreodată. Jumătate din lămpile de pe mese erau stinse. Tinerii plecaseră, nu mai rămăseseră decât bătrânii, acei bătrâni care mai aveau atât de puţin timp la dispoziţie, la

fel ca Roza, cu golul din sufletul ei. Acesta era numele pe care îl căuta? „Au existat prietenii chiar și atunci."

Katinka închise volumul cu un zgomot care-l făcu pe unul dintre bătrâni să tresară, de parcă ar fi fost trezit dintr-un somn profund. Trebuia să plece. Avea o întâlnire.

7

Motociclistul în pantaloni din piele și geacă maro-deschis, tot de piele, cu o cască de viking pe cap, cu coarne cu tot, opri în fața clubului Black Dog, aflat pe cheiul râului Moskva, chiar vizavi de Kremlin și la câteva sute de metri de Ambasada Britanică. Pe râu, mai cobora din când în când câte un sloi de gheață și pete de zăpadă erau presărate ici-colo pe pământul negru, ca niște volane de dantelă, dar în aer plutea deja mireasma de pământ reavăn a primăverii. Soarele apusese, dar noaptea era caldă și cețoasă.

Din club se auzea o trupă de heavy-metal care cânta „Wind of Change" al celor de la Scorpions. Katinka se întrebă dacă nu cumva greșise adresa. Ea nu era din Moscova și nu cunoștea foarte bine centrul orașului. I se părea un loc neobișnuit pentru a se întâlni cu un alt istoric.

Motociclistul coborî de pe vehiculul său, se apropie de Katinka și, luându-și casca de pe cap, îi întinse o mână în mănușă de piele.

— Katinka? Tu ești? Eu sunt Maxi Șubin.

— O, salut...

Spre marea ei stânjeneală, Katinka simţi cum îi urcă roşeaţa în obraji, fiindcă istoricul era mult mai tânăr decât se aşteptase ea. Maxi avea o coamă zbârlită de păr şaten, ochi mari, căprui deschis şi o barbă de trei zile, crescută parcă mai mult din întâmplare, decât cu intenţie. Când observă că poartă pantaloni de piele strâmţi, cu fermoare argintii, Katinka îşi reţinu un zâmbet.

— Nu arăţi ca un cercetător, îi spuse.

Maxi zâmbi.

— Nici tu nu arăţi ca un om de ştiinţă. Mergem să bem ceva?

Punkistul cu o mulţime de piercinguri în buze şi nas, care păzea intrarea clubului, le făcu semn să intre. În încăperea de la etaj, fiecare suprafaţă era împânzită de pahare folosite, cești din plastic şi sendvişuri într-un stadiu avansat de descompunere, şi aerul era abia respirabil din cauza fumului. Podeaua vibra de la muzica trupei de jos, dar măcar puteau sta de vorbă.

Maxi căută o canapea liberă, îi făcu semn unei chelneriţe în cizme de vinilin, ciorapi şi pantaloni scurţi din piele, care arăta de parcă ar fi dormit ultimele nopţi sub un pod, şi comandă două beri Oceakovo, reci.

— Ai venit de curând la Moscova?

— Am studiat aici şi acum fac muncă de cercetare, dar...

— Lasă-mă să ghicesc: după accent eşti de undeva din nordul Caucazului, nu-i aşa? Mineralnîe Vodî sau Vladikavkaz?

— Nu-i rău deloc, răspunse Katinka şi simţi cum îi creşte încrederea în sine, pe măsură ce sorbea din berea rece ca gheaţa, fără să ştie însă că îi rămăsese spumă pe nas şi că, după îmbrăcăminte, era evident că nu venea din capitală.

— Tu eşti din Moscova?

— Din Piter, de fapt.

— Fereastra către Europa. Ce romantic!

— Chiar crezi? întrebă Maxi. Eu unul mai cred în asta. Piter este, în fond, un oraș de provincie, elegant și poetic, un oraș al palatelor părăsite. Dar spiritul libertății are o anume tradiție acolo și poate de aceea lucrez eu la Fundația pentru Ispășire.

Își dezbrăcă geaca de piele.

— Cum m-ai găsit? Și la ce proiect lucrezi?

— Am citit în *Voprosî Istorii* articolul tău despre NKVD în perioada Marii Terori și auzisem, desigur, despre fundația voastră și cercetările ei despre victimele Terorii. Și te-am sunat, pur și simplu. Mă bucur că ai acceptat să ne întâlnim atât de curând.

Maxi părea cam stânjenit și Katinkăi îi trecu prin minte că poate nu acceptase să se întâlnească cu ea decât pentru că era fată, dar alungă imediat acest gând, fiindcă nu voia să-i atribuie acestui prietenos cruciat al adevărului o motivație atât de puțin nobilă.

— Lucrez la un doctorat despre Ecaterina cea Mare...

Maxi se aplecă spre ea și o fixă cu ochii lui căprui.

— Dar de ce renunți la curtea elegantă, nobilă și romantică a Împărătesei pentru sordizii ucigași psihopați ai lui Stalin? o întrebă.

— Nu știu, admise Katinka. De fapt, nu am vrut. Am și refuzat inițial oferta.

— Dar până la urmă ai acceptat-o?

— Ai cunoscut vreodată o persoană atât de frumoasă și fascinantă, încât să nu-i poți rezista?

Maxi își înclină capul și o privi cu subînțeles.

— Foarte rar, răspunse.

— Vreau să spun, în munca ta de cercetare, zise Katinka cu răceală şi se rezemă de canapea.

Maxi păru dezamăgit.

— Da, în munca mea am deseori de-a face cu oameni atât de vătămaţi de crimele trecutului, încât aş face orice îmi stă în putinţă pentru a-i reface — asta e vocaţia mea.

Acum Maxi avea aerul unui tânăr serios şi Katinkăi îi plăcu mai mult.

— Ei bine, şi eu am cunoscut o astfel de persoană. O cheamă Roza Ghetman şi este atât de afectată de trecut, încât n-am putut refuza să o ajut...

Maxi ascultă atent relatarea ei despre călătoria la Londra, despre oligarh şi palatul său, despre plimbările în Regent's Park — şi cum îi telefonase singurei persoane de legătură cu trecutul Rozei, un bătrân comunist de seamă, cum îl vizitase pentru a-i cere ajutorul în această misiune care devenise acum şi a ei...

— Sună ca una dintre milioanele de poveşti, unul dintre miile de cazuri la care lucrez în prezent, spuse Maxi în cele din urmă. Nu te pot ajuta în detaliu, sunt prea ocupat, dar te pot îndruma în linii mari. Ştii ceva, sună-mă peste o săptămână şi am să-ţi fac legătura cu un coleg de-al meu care ţi-ar putea fi de mai mare folos.

Maxi sorbi din bere şi Katinka pricepu că voia să pună punct conversaţiei lor. Ea îi respinsese avansurile şi, deoarece cazul ei nu era unul ieşit din comun, el nu avea niciun motiv să o ajute. Cu cât mă întorc mai curând la secolul al XVIII-lea, cu atât mai bine, gândi Katinka.

— Apropo, cine era bătrânul comunist? întrebă Maxi în treacăt şi se ridică să plece.

— Îl cheamă Satinov, răspunse Katinka, absorbită de întrebarea cum avea să-i spună Rozei că nimeni nu era dispus să le ajute.

Maxi își reluă imediat locul pe canapea.

— Hercule Satinov?

— Da.

— L-ai întâlnit?

Ea dădu din cap.

Maxi își aprinse o țigară, îi oferi și ei una și i-o aprinse.

— Katinka, Satinov nu se întâlnește cu nimeni, spuse el vizibil agitat. De cinci ani încerc să obțin o întâlnire cu Satinov și niciunul dintre colegii mei de la Fundație, niciun istoric liberal nu l-a întâlnit vreodată. Toți ceilalți dinozauri au murit, nu a mai rămas decât Satinov, păstrătorul tainelor, marele supraviețuitor al secolului XX. El singur știe unde sunt îngropați elefanții. Dacă s-a întâlnit cu tine înseamnă că e interesat de tine. Înseamnă că te poate ajuta.

Katinka îi aruncă o privire ucigătoare.

Maxi își desfăcu palmele.

— Dacă îmi spui tot ce afli, am să te ajut pe cât îmi stă în putință. Nu te uita așa la mine — crede-mă, vei avea nevoie de mine în labirintul acestei lumi dispărute. E mai ușor să descifrezi hieroglifele Egiptului antic decât să te descurci în Kremlinul lui Stalin. Ce spui? Batem palma?

Katinka se gândi la Roza și oftă.

— Da, spuse, dar ține minte, eu sunt istoric, nu o fetișcană pe care s-o îmbrobodești tu.

Maxi râse și mai comandă două beri.

— Pentru nesperata noastră colaborare.

Ciocniră și băură.

— Şi acum, continuă Maxi, povesteşte-mi totul despre întâlnirea ta cu tovarăşul Satinov. Vreau să ştiu tot. Orice detaliu, oricât de neînsemnat ţi-ar părea. Totul contează, şi culoarea şosetelor lui.

Maxi o ascultă cu atenţie şi o interogă amănunţit. Deşi se aflau într-un bar plin de fum şi destul de mizerabil, erau atât de absorbiţi de discuţia lor, de parcă s-ar fi aflat în sanctuarul tăcut al vreunei arhive.

— Nu încape nicio îndoială că ştie ceva despre persoanele pe care le cauţi. Şi e ceva important, spuse Maxi.

— Nu înţeleg de ce nu-mi zice pur şi simplu, spuse Katinka. Şi pe urmă m-aş putea întoarce la studiile mele.

— Fiindcă aşa sunt oamenii aceştia, o lămuri Maxi. Nu-i poţi compara pe bolşevici cu politicienii din zilele noastre. Ei erau ca nişte fanatici religioşi. Marxismul era religia lor, fervenţa lor semăna cu cea a islamiştilor, se considerau membrii unui ordin secret militaro-religios, de genul cruciaţilor medievali sau al templierilor. Erau lipsiţi de scrupule, amorali şi paranoici. Erau convinşi că milioane de oameni trebuie să moară pentru lumea lor perfectă. Familia, dragostea şi prietenia nu contau în comparaţie cu Sfântul lor Graal. Bârfele de la curtea lui Stalin ucideau oameni. Pentru un om ca Satinov, nimic nu e mai important decât discreţia.

— Dar Stalin e mort de peste patruzeci de ani şi comunismul s-a dus şi el acum trei ani, obiectă Katinka. Ce îl împiedică pe Satinov să ne dezvăluie acum secretele lui?

— Trebuie să înţelegi un lucru. Tăcerea şi discreţia sunt adânc înrădăcinate în oameni de felul lui Satinov. Când trăia Stalin, aparatcicii lui tăceau din mai multe motive: credeau în ceea ce făceau, erau conspiratori înnăscuţi — conspiraţia făcea pur şi simplu parte din viaţa lor — şi

le era frică. Or, frica aceea era una care nu mai dispare niciodată, care îți intră pe veci în suflet. După moartea lui Stalin, au tăcut fiindcă voiau să apere Ideea, Uniunea Sovietică, Sfântul Graal. Pentru cineva de felul lui Satinov, discreția nu era doar o obișnuință, ci esența codului comportamental revoluționar. Tăcură amândoi, căzuți pe gânduri.

— Și ai găsit ceva cu care să te poți duce iar la el? întrebă Maxi în cele din urmă.

Katinka ridică din umeri și suflă fum pe gură.

— Sperasem să-mi dai tu o idee. Am căutat în ziarele apărute de-a lungul mai multor ani și n-am găsit nicio legătură personală — doar asta, spuse ea și îi întinse o copie a articolului descoperit în Biblioteca Lenin. Nu cred că îmi va fi de mare ajutor...

Maxi luă articolul, îl studie atent și fluieră.

— Vania Palițîn. Știu foarte bine cine a fost. Un cekist de școală veche, dispărut la scurt timp după tipărirea acestei fotografii. A jucat un rol de seamă în anii 1930, dar nu apare în nicio carte de memorii sau de istorie. Arestarea lui nu a fost făcută publică și nu avem nici cea mai mică idee ce s-a întâmplat cu el.

— Dar ne ajută în vreun fel?

— Eu nu am știut că Satinov și Palițîn erau prieteni — și trebuie să fi fost prieteni foarte buni, prietenia lor să fi fost cunoscută de toată lumea, altfel Stalin nu ar fi amintit-o în discuțiile lui „neprotocolare". S-ar putea să nu aibă nicio importanță, dar ai descoperit oricum o posibilă legătură cu trecutul lui Satinov. Nu asta îți ceruse?

Ideea descoperirii unui fapt istoric, a regăsirii și reînvierii unor existențe din trecut o înflăcăra pe Katinka. Bubuielile muzicii, pălăvrăgeala celorlalți clienți ai clubului,

totul îi părea acum îndepărtat şi irelevant. Nu se mai gândea la altceva decât la Roza şi la familia ei dispărută.

— Dar va fi oare suficient pentru a-l convinge să-mi vorbească? întrebă ea.

— Cred că ar trebui să mai faci nişte investigaţii înainte, doar aşa, ca să fii sigură, spuse Maxi rar. Ai numele lui Paliţîn. Depune o cerere pentru dosarul lui la arhiva KGB, ţi-o scriu eu, şi încearcă să afli ce s-a întâmplat cu el, dacă avea familie, copii. Asta-i partea cea mai simplă. Şi pe urmă te duci iar la Satinov. Ai mai lucrat în arhive?

— Iubesc arhivele, spuse Katinka şi se cuprinse cu braţele.

— Cum aşa?

— Pentru că în hârtii simţi mirosul vieţii. Am lucrat în Arhiva de Stat şi am ţinut în mâini scrisorile de dragoste dintre Ecaterina şi Potiomkin, cele mai pătimaşe epistole pe care ţi le poţi imagina. Încă mai emană parfumul ei şi au fost udate de lacrimile lui, când a murit în stepă.

Maxi dădu din cap.

— Dar să ştii că arhivele astea sunt cu totul altfel. Acolo unde există asemenea suferinţă există şi un soi de sfinţenie. Naziştii ştiau că fac rău şi au ascuns orice dovadă; bolşevicii erau convinşi că fac bine şi au păstrat orice dovadă. Tu eşti un istoric rus, un căutător al sufletelor pierdute, or în Rusia, spre deosebire de alte ţări, adevărul nu este niciodată scris cu cerneală, ci cu sânge nevinovat. Arhivele astea sunt la fel de sacre ca Golgota. Printre foşnetele seci ale hârtiei auzi plânsete de copil, şuierături de locomotivă, ecoul paşilor care coboară în beci, un singur foc al revolverului Nagant, care descarcă cele şapte grame. Hârtia însăşi miroase a sânge!

8

Două zile mai târziu, Katinka ieși din colosalul și șubredul hotel stalinist Moskva, unde se cazase, și urcă dealul, trecând pe lângă Kremlin, Bolșoi și Hotelul Metropol, spre Piața Lubianka. Din metrou, de-a lungul chioșcurilor care își etalau colajul de reviste în culori țipătoare, se revărsa puhoiul de oameni în drum spre serviciu. Traficul vuia în centrul pieței, acolo unde soclul abandonat al statuii lui Dzerjinski marcase căderea comunismului. În fața ei se înălța sediul KGB, o fortăreață invincibilă de granit galben-roșcat și gri, cu birourile, arhivele, tunelurile și beciurile sale. Odinioară sediul Companiei de Asigurare pentru întreaga Rusie, clădirea îi găzduise, începând din 1917, pe cavalerii neînfricați, neîndurători și incoruptibili ai Partidului Comunist. De-a lungul vremii, operaseră sub diverse nume: CEKA, OGPU, NKVD, KGB. Acum, temutele inițiale sunau altfel, dar nu mai aveau aceeași putere. Katinka era sigură că Rusia nu mai avea să fie niciodată dominată de KGB.

Ea nu își dorise să vină aici. Niciun rus nu-și dorea să viziteze Lubianka, această morgă a națiunii. Dar amintirea convorbirii telefonice purtate cu Roza o făcu să grăbească pasul în direcția respingătoarei fațade, care încă mai reflecta puterea de a nimici fericirea umană. La telefon, din Londra, Roza nu comentase descoperirea Katinkăi, dar o rugase să nu renunțe... Dacă ar fi știut tatăl ei că această căutare o va aduce aici, la Lubianka, nu i-ar fi îngăduit în ruptul capului să accepte oferta Ghetmanilor. „Nu te atinge de trecut! Nu da târcoale cimitirelor", i-ar fi spus. „Tu știi cât de mult te iubesc eu pe tine? Mai

mult decât a iubit vreodată cineva în istoria omenirii, de la începutul lumii! Atât de mult te iubesc!" Era minunat să ai părinți atât de iubitori. Katinka se gândi iar la Roza și se întrebă cum era oare să nu știi cine au fost părinții tăi.

Deschise cu cotul ușa de lemn cu două canaturi a Lubiankăi și pătrunse într-o hală cu tavan boltit, îmbrăcată în marmură. Doi subofițeri în uniforme albastre îi examinară pașaportul, strigară ceva în sus și o îndrumară să urce scara de marmură, a cărei lățime ar fi permis trecerea unui tanc. Un bust al lui Andropov, șef al KGB-ului și conducător al Uniunii Sovietice, se afla la jumătatea scării.

Katinka ajunse într-un coridor lung, cu covor roșu, drapele vechi și portrete ale cekiștilor din alte vremuri. Maxi îi spusese că aici, în inima fortăreței, se afla Închisoarea Internă, unde era posibil ca părinții angajatoarei ei să fi murit, deși ar fi putut primi la fel de bine cele șapte grame de plumb în închisoarea din Butîrki sau Lefortovo, sau în centrul special de tortură al lui Beria, Suhanovka, o frumoasă fostă mânăstire de la marginea Moscovei. Maxi îi explicase că acum era un moment propice depunerii cererilor pentru dosare. Îi telefonase cu o seară înainte.

— M-au sunat de la Lubianka. Ți-au pregătit dosarul.

— Dar ești sigur că ar trebui să încep cu Palițîn? Mareșalul Satinov m-a sfătuit să nu mă uit la bătrâni, ci să încep cu copiii.

Maxi râse.

— Ai uitat ce-ți spuneam despre Satinov și toți bolșevicii ăștia veterani? Minciuna era datoria lor față de Revoluție. Înseamnă că tocmai de aceea trebuie să începi cu bătrânii, iar cu copiii mai vedem noi pe urmă.

— Încetul cu încetul pricep și eu cum funcționează totul, răspunse Katinka.

— Așteaptă să vezi arhivele. Și nu uita, Katinka, numai cine caută găsește.

Katinka urmă indicațiile primite, o luă la dreapta și apoi la stânga, până când ajunse în fața unei uși pe care scria: *Colonel Lentin, director, Registratură și Arhivare.* Bătu, un glas îi răspunse și Katinka intră într-un birou pătrat, cu jaluzele albe coborâte. Aerul era stătut, geamul aburit, canapeaua deranjată, de unde deduse că domnul colonel trăsese un pui de somn. Dar unde era domnul colonel?

— Bună dimineața, spuse o voce în spatele ei.

Un bărbat corpolent, cu părul lucios ca mătasea, îmbrăcat în civil, tocmai își încheia cămașa și își lega cravata în fața unei oglinzi ascunse de ușă.

— Mă scuzați! Mă gătesc pentru musafiri. Poftiți, luați loc!

Katinka se așeză la masa în formă de T, cu carnetul de notițe în față. Instinctul îi spunea că în acel loc era mai bine să faci ce ți se spune, dar în momentul acela curiozitatea ei era mai puternică decât frica. Ce se întâmplase cu prietenul lui Satinov, cu Palițîn, cu atâția ani în urmă, poate chiar în această clădire? Își dădu seama că se molipsise de la entuziasmul lui Maxi, că o cuprinsese și pe ea febra căutării.

— Bun.

Colonelul Lentin se așeză la masă și, umezindu-și degetul cu limba lui portocalie, deschise un dosar. Vorbea frumos, elevat.

— Sunteți expertă în istorie, vă scrieți teza despre legislația secolului al XVIII-lea la academicianul Beliakov și brusc, *súbito*, depuneți o cerere pentru un dosar din perioada cultului personalității?

Súbito? Colonelul Lentin era probabil un admirator înfocat al acelor telenovele mexicane, ce invadaseră posturile de televiziune ruseşti, gândi Katinka. Faţa lui arăta de parcă n-ar fi atins-o niciodată vreo lamă de ras, ochii lui, cu gene unsuroase, erau încă lipiţi de somn. Capul mic, bărbia proeminentă şi nasul teşit îi aminteau Katinkăi de un animal. Da, Lentin era o maimuţică plină de zel.

— Nu ştiusem că Ecaterina cea Mare a reformat legislaţia anilor 1930 — sau mi-a scăpat mie ceva?

— Perioada cultului personalităţii nu m-a interesat niciodată. E vorba despre un mic proiect de cercetare genealogică, răspunse ea cu seninătate. Vreau să câştig nişte bani, pentru a-mi finanţa studiile despre Ecaterina.

— Înţeleg, spuse Maimuţica. Şi amicul dumneavoastră, Max Şubin, împreună cu alţii de seama lui se ocupă de cercetare, dar eu v-aş sfătui să nu amestecaţi micul dumneavoastră proiect cu proiectele lor. Noi nu avem nimic împotriva proiectului dumneavoastră, dar liberalii aceia sunt unelte ale americanilor, care jubilează astăzi că Rusia a fost umilită. Subminează temeliile statului, sperând că *noi* vom dispărea pur şi simplu, *súbito*. Dar fără noi, domnişoară Katinka, Rusia ar începea pe mâinile unor speculanţi corupţi şi ale hegemoniei americane — ar fi pierdută, da, pierdută. Dar noi, cekiştii, ne luăm în serios jurământul. Vom fi întotdeauna aici.

Katinka oftă. Sloganurile acestea kaghebiste erau perimate în noua Rusie, în care trăiau ea şi Maxi.

— Înţeleg ce vreţi să spuneţi, colonele, replică ea.

În clipa aceea, se deschise uşa şi un bărbat în vârstă, în halat alb, împinse înăuntru un cărucior pe care erau stivuite nişte dosare cu pete maronii. Colţurile lor erau

prinse cu elastic și fiecare avea o etichetă lipită pe copertă, pe care era notat un număr.

— Poftiți, vă rog, colonele.

Bărbatul scuipă într-o scuipătoare de alamă așezată pe cărucior. Lângă scuipătoare, dormita o pisică grasă, roșcată.

— Aur în pulbere!

— Bună dimineața, tovarășe... domnule arhivar, spuse Katinka, se ridică și schiță o plecăciune.

Ajunsese să-i recunoască de la prima vedere pe adevărații șoareci de arhivă, pe stăpânii rafturilor secrete. În fiecare arhivă exista un astfel de om, un autentic descendent al speciei troglodiților, care prospera în tunelurile crepusculare și depozitele de sub asfaltul Moscovei. Dar și ei erau influenți, iar Katinka știa că un istoric trebuie să le arate respect și să le câștige bunăvoința.

— Două dosare din arhivă, tovarășe colonel! La revedere!

Arhivarul îi înmână Maimuțicii dosarele și porni cu căruciorul lui spre ușă. O pisicuță plăpândă se ivi de sub burta pisicii roșcate.

— Îmi permiteți să vă întreb cum vă numiți, tovarășe arhivar? se grăbi Katinka să întrebe.

— Kuzma, răspunse spectrul și scuipă iarăși în scuipătoarea care, după cum observă Katinka abia acum, purta emblema KGB-ului. Un cadou pentru servicii îndelungate?

— Vă apreciez ajutorul, tovarășe Kuzma. Dumneavoastră știți probabil atâtea, încât ați putea scrie singur cărțile de istorie. Dar pe ea cum o cheamă? întrebă Katinka și arătă către pisică.

— Utiosov, o lămuri Kuzma.

— Vă place jazzul din Odessa?

Kuzma dădu din cap.

— Dar pe pisoi cum îl cheamă? Tsfasman?

Kuzma nu o privi şi nu surâse, se opri doar şi îşi mângâie pisicile, îngânând satisfăcut o melodie, ca un tată mândru de copiii lui. Katinka nu se înşelase.

— Micuţul Tsfasman, aşadar? Eu am crescut cu muzica aceea, fiindcă tatăl meu o iubeşte. Poate le aduc lui Utiosov şi Tsfasman puţin lapte data viitoare?

Kuzma se mulţumi să mai adauge o flegmă în scuipătoarea oricum destul de plină, care ateriză aruncând câţiva stropi în jur. Katinka reuşi să-şi smulgă o expresie de admiraţie pentru performanţa lui.

— Vă mulţumesc, tovarăşe Kuzma, şi la revedere, Utiosov şi Tsfasman.

Arhivarul închise uşa în urma sa.

— Acestea sunt dosarele dumneavoastră. Puţin praf de inhalat, spuse Maimuţica. Să vedem — şi citi cu voce tare:

Direcţia Principală a Securităţii Statului
Dosar de investigaţie mai/iunie 1939
Nr. caz: 16373
Ivan Nicolaevici Paliţîn

Lentin luă dosarul şi când îl trânti pe masă în faţa ei, Katinka sări de pe scaun. Praful se ridică în aer, particule minuscule şi argintii dansau şi sclipeau în lumină.

Katinka ezită şi îşi plimbă întâi privirea asupra coperţii maro, pătate, care purta ştampila KGB-ului şi o serie de însemnări imprimate sau scrise de mână, reprezentând elementele de cotă ale dosarului: *fond*, *opis*, *papka*.

— Pot lua notițe?

— Da, dar ne rezervăm dreptul de a le verifica. În 1991 am permis prea multor elemente străine să copieze dosare. Procedurile deveniseră prea laxe. Dar ce sperați să aflați?

— Dacă acest Palițîn are vreo legătură cu clienții mei...

— S-ar putea să găsiți unele informații, dar nu aveți dreptul să știți tot, nici măcar astăzi.

— Știți cumva dacă era căsătorit, dacă avea copii?

Maimuțica dădu din cap și așeză un alt dosar subțire deasupra celuilalt.

— Soția lui Palițîn are propriul ei dosar. Vreți să îl citiți și pe acesta?

Katinka luă dosarul și citi:

Dosar de investigație mai/iunie 1939
Nr. caz: 16374
Alexandra Samuilovna Zeitlin-Palițîn, deținuta 778

— Samuilovna Zeitlin. Nu e un nume rusesc. Pe vremea aceea, erau mulți de teapa *lor* în Partid și mulți s-au dovedit a fi trădători, comentă Maimuțica, aplecându-se peste umărul ei.

Lentin deschise dosarul. O fotografie era atașată de puținele foi dinăuntru.

— Uitați, fotografia pe care i-au făcut-o în ziua arestării.

Katinka se uită la ea cu inima bătându-i mai repede. Fotografia înfățișa o femeie cu buze cărnoase, întredeschise și ochi cenușii, a căror privire arzătoare părea să străpungă obiectivul.

— E frumoasă, oricine ar fi fost ea.

Katinka era fascinată și puțin emoționată.

— Da, era cunoscută la vremea ei, această Dalila. Pe urmă, *súbito*, a dispărut!

— Îmi permiteţi să studiez acum dosarul?

Katinka era nerăbdătoare să scape de privirea Maimuţicii.

— Aveţi treizeci de minute la dispoziţie.

Lentin împinse dosarul spre ea, se întoarse la locul lui şi se aşeză aşteptând.

— Pentru dosarul acesta?

— Pentru amândouă. Acestea sunt regulile.

— Nu vreau să vă reţin de la munca dumneavoastră, colonele, spuse ea, stingherită de privirea lui.

— Munca mea, replică el, este să vă supraveghez pe dumneavoastră.

9

Katinka aşeză fotografia pe dosar, o trase mai aproape şi privi chipul femeii. În ochii ei se reflecta blitzul unui aparat de fotografiat demodat, dar privirea ei nu exprima nicidecum deznădejde şi autocompătimire, ci căldură şi un amuzament batjocoritor, deşi, în încordarea muşchilor feţei, Katinkăi i se păru că citeşte străduinţa de a-şi arăta pe cât posibil, chiar şi pe marginea prăpastiei, latura cea mai bună.

— Bună, murmură Katinka, imaginându-şi că fotografia i-ar putea răspunde, că ochii aceia imploratori ar putea clipi. Cine eşti tu?

În interiorul dosarului, ataşată de copertă, era o bucată de hârtie îngălbenită şi pătată, pe care ar fi trebuit să

semneze cei care citiseră dosarul, dar era goală. Nimeni din afara KGB-ului nu îl citise vreodată. Pe prima foaie din dosar, Katinka citi o scurtă biografie a femeii:

Născută în 1900 la Sankt Petersburg, Alexandra Samuilovna Zeitlin-Paliţîn, numită Saşenka, tovarăşa Vulpe Polară. Naţionalitatea: evreică. Membru de partid din 1916. Ultimul loc de muncă: redactor-şef al revistei Soţia sovietică şi gospodăria proletară, *Editura de Stat. A absolvit Institutul Smolnîi...*

— Sa-şen-ka... rosti Katinka pentru sine, ne vei ajuta tu oare pe Roza şi pe mine?

Familia:

Tatăl, baronul Samuil Zeitlin, bancher capitalist, ulterior expert apartinic la Comisariatul Poporului pentru Finanţe şi apoi la cel pentru Comerţ Extern, pe urmă la Banca de Stat, demis din funcţie în 1928, exilat în 1929, arestat în 1937, condamnat la zece ani în Kolîma.

Mama: Ariadna Zeitlin, născută Barmakid, decedată în 1917.

Fratele mamei: Mendel Barmakid, evreu, membru de partid din 1904, membru al Comitetului Central 1911–1939, arestat în 1939.

Fratele tatălui: Gideon Zeitlin, scriitor. Nu este membru de partid. Evreu.

Soţul: Ivan Paliţîn, născut în 1895 la Sankt Petersburg, rus, membru de partid din 1911, căsătorit în 1922, arestat în 1939, ultimul loc de muncă: al doilea adjunct al Comisarului Poporului pentru Afaceri Interne, NKVD.

Copii: Volia şi Karlmarx.

— Încântată de cunoştinţă, şopti Katinka.

Saşenka şi soţul ei ar fi foarte bătrâni acum, dar ar mai putea fi în viaţă, în dosar nu era specificat că ar fi murit. Iar copiii lor nici măcar nu ar fi bătrâni. Deşi Katinka nu ştia dacă femeia aceasta avea vreo legătură cu investigaţiile ei, pulsul i se acceleră.

— Mă întreb ce s-o fi întâmplat cu voi.

— Vorbiţi singură, spuse Maimuţica. Vă rog să păstraţi liniştea.

— Mă scuzaţi.

Katinka întoarse pagina. A doua foaie era un formular completat în 16 mai 1939, conţinând o descriere a Saşenkăi. *Culoarea ochilor: gri. Părul: şaten închis, cu şuviţe castanii.* Urmau nişte amprente şterse. Apoi o foaie şifonată şi pătată, purtând antetul: *Direcţia Principală a Securităţii Statului, Secţia pentru Cazuri Grave.* În centrul acesteia era scris de maşină, cu caractere mari şi rotunjite, care exprimau cutezanţă şi sinceritate, de parcă n-ar fi avut nimic de ascuns, următorul ordin: *Zeitlin-Paliţîn, împreună cu soţul ei Paliţîn, a fost demascată ca spioană a Ohranei şi Gărzii Albe, sabotoare troţkistă şi agentă a japonezilor. Trebuie neapărat arestată şi supusă unei percheziţii.*

Urmau ştampile, iniţiale şi semnături. Primul nume era: *Căpitanul Melski, şeful Subsecţiei nr. 9 din cadrul Secţiei nr. 4, Direcţia Principală a Securităţii Statului.* Dar numele lui fusese tăiat cu o linie groasă şi dedesubt, cu un scris ca de copil, cineva notase: *Voi îndeplini oberaţiunea eu însumi. B. Kobulov, Comisar General al Securităţii Statului, de rangul al doilea.* Urma: *Oberaţiunea a fost combletată. Deţinuta Alexandra Zeitlin-Paliţîn mutată în Închisoarea Internă. B. Kobulov, Comisar General al Securităţii Statului, de rangul al doilea.*

Rânjind, Maimuțica nu o scăpa din ochi pe Katinka, dar ea nu-i acorda nicio atenție. Era absorbită de cele citite. Deci Saşenka şi soțul ei căzuseră în dizgrație în 1939. De ce? Când întoarse pagina, dădu peste mărturia unui bărbat pe nume Piotr Sagan, fost căpitan de Jandarmerie, ofițer al Ohranei şi ulterior (sub un nume fals) profesor la Irkutsk. Sagan declara că Saşenka şi Vania se aflaseră în 1917 la Sankt Petersburg, la fel ca Satinov. Însă, curând, torentul de acuzații aberante aduse Paliținilor deveni insuportabil. Katinka avu impresia că din negura vremurilor se ivise o nălucă, aducând cu ea un adevărat flagel de minciuni şi învinuiri. Dar un lucru îi atrase atenția: mărturia lui Sagan era datată 5 iulie, *după* arestarea Saşenkăi. Sagan fusese adus la Lubianka abia în 1 iulie. Deci Saşenka fusese arestată dintr-un alt motiv. Dar care era acesta?

Dornică să găsească un răspuns, Katinka răsfoi cele cincisprezece pagini scrise neglijent de maşină, fiecare purtând într-un colț inițialele tremurate, anemice ale lui Sagan. Cât de ciudat era, îşi spuse Katinka, să vezi viața unui om redusă la câteva trăsături de stilou. Încercă să-şi imagineze omul din spatele acelor inițiale pălite — şi se înfioră.

Urma o singură foaie, care purta titlul: *Extras din mărturia lui Beniamin Lazarovici „Benia" Golden: Anexă la dosarul Alexandrei Zeitlin-Palițin.*

Era scriitorul Benia Golden. Katinka auzise de el şi de singura lui capodoperă, niște povestiri despre Războiul Civil din Spania. Citi următoarele:

B. Golden: Folosindu-se de tehnicile depravate de seducție, de tipul spioanei Mata Hari, Saşenka — acuzata

Alexandra Zeitlin-Paliţîn — m-a sedus sexual, propunându-mi întâi să colaborez la revista ei, pentru ca apoi să mă ademenească la practici sexuale desfrânate, în camera 403 a Hotelului Metropol, rezervată de către Uniunea Scriitorilor/Litfond pentru colaboratorii din afara Moscovei ai revistei Soţia sovietică şi gospodăria proletară, *al cărei redactor-şef era ea. Sub masca noii femei sovietice, Zeitlin-Paliţîn a recunoscut faţă de mine că este agentă a Ohranei şi troţkistă şi mi-a cerut să îi fac legătura cu serviciile secrete franceze, care mă recrutaseră pe mine la Paris în 1935, unde am participat împreună cu delegaţia sovietică la Congresul Scriitorilor. Ea îl recrutase deja pe unchiul ei Mendel Barmakid, membru al Comitetului Central, iar eu l-am recrutat pe celălalt unchi al ei, prietenul meu, celebrul scriitor Gideon Zeitlin, pentru a pune la cale asasinarea tovarăşilor Stalin, Molotov, Kaganovici şi Voroşilov la o petrecere în casa Saşenkăi, unde urma să punem otravă pe gramofonul pe care tovarăşul Stalin avea să-l atingă. Prima încercare din casa ei — cu ocazia vizitei tovarăşului Stalin din 1 mai 1939 — a eşuat, fiindcă nu am apucat să pun otrava pe gramofon...*

Martori: anchetatorul Rodos, Direcţia Principală a Securităţii Statului, Secţia pentru Cazuri Grave

Katinka tresări. Talentatul şi melancolicul scriitor Benia Golden întorsese aşadar armele şi o acuzase pe Saşenka. O arestaseră probabil în urma denunţului lui Golden. Dar de ce făcuse el una ca asta? Acuzaţiile lui erau strigătoare la cer.

Însă mărturia lui era datată 6 august, mai târziu chiar decât mărturia lui Piotr Sagan. Katinka întorcea grăbită paginile. Citea deja de mai bine de cincisprezece minute.

După un colaj destul de pitoresc de ștampile triunghiulare, pătrate și rotunde, citi o însemnare datată șase luni mai târziu:

Procuratura Militară, 19 ianuarie 1940
Ancheta împotriva grupului de spioni teroriști Zeitlin-Palițîn-Barmakid a fost încheiată, cazul va fi înaintat Curții... Trimiteți cazul la Tribunalul Militar, 21 ianuarie 1940

Katinka se simțea atât de tulburată, de parcă ea însăși sau cineva apropiat ei urma să fie judecat pe 21 ianuarie 1940. Ochii Sașenkăi o priveau neliniștiți din fotografie. Maxi avea dreptate: hârtiile acestea vechi, înconjurate de mister, creau o anume intimitate și ascundeau un insuportabil tragism. Ce se întâmplase cu toți acești oameni la proces? Supraviețuise sau murise Sașenka? Katinka răsfoi nerăbdătoare. Dar în dosar nu mai era nimic.

— Mai aveți cinci minute! o anunță Maimuțica, bătând darabana în tăblia mesei.

Katinka observă că Lentin citea o revistă despre fotbal, *Manchester United Fanzine*. Își notă în carnețel principalele informații și noile nume: Benia Golden, scriitor cunoscut, Mendel Barmakid, aparatcic uitat, Gideon Zeitlin, literat.

Katinka luă grăbită dosarul lui Palițîn. Primul lucru, fotografia: Ivan Palițîn, soțul Sașenkăi și prietenul lui Satinov, fotografiat din față și din profil, era un bărbat solid, cu păr des grizonant și pomeți înalți, care indicau probabil originea lui tătară. Era un exemplar arătos al acelei specii aspre de proletar rus și fusese muncitor la Uzinele Putilov. Dar în fotografie avea un ochi învinețit

şi o buză spartă. Se împotrivise probabil, gândi Katinka. Purta o uniformă NKVD ruptă. Îi privi ochii şi citi în ei epuizare, dispreţ, mânie, nicidecum teama şi sarcasmul soţiei lui.

— Patru minute, spuse Maimuţica.

Îi citi biografia. Vania fusese un înalt funcţionar al Cekăi şi asigurase paza lui Lenin în primii ani, la Petrograd şi Moscova, din 1917 până în 1919. Avansase rapid în funcţie în perioada Marii Terori, ceea ce însemna că fusese responsabil de anumite crime... Katinka descoperi un ordin de arestare emis cu puţin timp înainte de arestarea soţiei lui. De aceea părea mai degrabă plictisit şi mânios decât speriat. Ştia ce avea să urmeze şi binecunoscuta procedură îl plictisea. Ce se întâmplase cu el? Katinka citi fiecare informaţie de două ori, îşi notă datele şi încercă să înţeleagă cronologia faptelor. Dar nimic din ce citea nu spunea lucrurilor pe nume. Totul era formulat în limbajul codificat al bolşevicilor. Întoarse câteva pagini: Paliţîn începuse să mărturisească în 7 iunie şi continuase în lunile iulie, august şi septembrie. Şi el fusese trimis în judecată.

— Timpul a expirat! spuse Maimuţica.

— O clipă, vă rog!

Sări peste câteva pagini şi ajunse la sfârşit. Trebuia să afle ce se întâmplase cu Paliţîn. Găsi o mărturisire semnată.

Acuzatul Paliţîn: Mă declar vinovat de a fi spionat pentru serviciile de informaţii japonez şi britanic, a fi lucrat în slujba troţkiştilor şi a fi plănuit un complot terorist împotriva conducerii Uniunii Sovietice.

Dar lipsea finalul poveştii — şi orice indiciu cu privire la Satinov şi trecutul lor comun.

Katinka își notă datele în carnețel și oftă cu lacrimi în ochi. Dar de ce? De ce îi venea să plângă din cauza unor necunoscuți?

— Nu se menționează sentința, spuse ea cu voce tare. Este posibil să fi supraviețuit? Să mai fie încă în viață?

— Scrie în dosar că ar fi murit? întrebă colonelul.

Katinka scutură din cap.

— Păi, atunci... Lentin se ridică în picioare și se întinse.

— Dar lipsesc o mulțime de lucruri din aceste dosare, colonele. Niciun detaliu cu privire la sentință. Poate că Paliținii au fost trimiși în vreun gulag și grațiați după moartea lui Stalin. Aș dori să depun cerere pentru mai multe dosare. Vreau să aflu ce s-a întâmplat cu acești oameni.

— E un fel de joc pentru dumneavoastră, domnișoară? Poate veți avea noroc. Poate nu. Am să trimit cererea dumneavoastră superiorului meu, generalul Fursenko. Eu nu sunt decât o rotiță în acest aparat.

Brusc, Katinka se simți abătută. Nu aflase de ce fuseseră arestați soții Palițîn. Mărturia căpitanului Sagan era ulterioară arestării lor. Povestea lui Benia Golden despre relația lui cu Sașenka era neverosimilă, la fel, bineînțeles, și complotul de a-i asasina pe liderii Partidului. Atunci poate că și mărturia lui Sagan era scornită? Și încă nu aflase dacă toate acestea aveau vreo legătură cu Satinov.

Când împinse dosarul peste masă, pentru a i-l înapoia colonelului Lentin, Katinka îndoi din greșeală hârtia unde erau consemnați cei care citiseră dosarul. Văzu câteva nume notate în dreptul anului 1956 și inima îi stătu în loc: unul dintre ele era Hercule Satinov.

Maimuțica începu să verifice dacă nu lipsea nimic din dosare, umezindu-și vârful degetului de fiecare dată când întorcea o pagină.

Katinka profită de faptul că mai avea la dispoziţie un minut, două. Redeschise repede dosarul lui Ivan Paliţîn şi ceva îi atrase atenţia. Era un ordin scris de mână, pe o coală cu antetul Securităţii Statului, datat 4 mai 1939:

Strict confidenţial.
Căpitanului Zubenko, Secţia Tehnici Speciale, Direcţia Principală a Securităţii Statului
Dispuneţi imediat supravegherea pe teritoriul oraşului Moscova a tovarăşei Alexandra Zeitlin-Paliţîn, redactor-şef al revistei Soţia sovietică şi gospodăria proletară, *strada Petrovka nr. 23, şi instalaţi aparatură de ascultare în camera 403, Hotelul Metropol. Rapoartele mi se vor trimite mie personal, nu se vor face cópii.*

Katinka nu-şi putea desprinde privirea de semnătură: *Ivan Paliţîn, comisar general al Securităţii Statului, rangul al treilea.*

Era chiar soţul Saşenkăi.

Mai târziu, Katinka merse pe străzile Moscovei, coborî dealul dinspre Lubianka, trecu pe lângă Bolşoi şi se îndreptă spre Kremlin. Într-o mână ţinea strâns carnetul de notiţe. Îşi plimbă privirea de-a lungul chioşcurilor care vindeau muzică piratată, reviste de istorie de senzaţional, pornografie americană, tabloide italiene, ba până şi *Cartea Manierelor* a lui Petru cel Mare. Dar gândurile ei erau în altă parte. Se lovi de un bărbat care o înjură, intră într-o Lada care era parcată pe trotuar. Încerca să pună cap la cap cele aflate din dosare. Urcă în cele din urmă dinspre râu spre Kremlin şi înconjură de câteva ori Piaţa Roşie.

Poate că mărturia lui Benia Golden nu fusese totuși mincinoasă. Era posibil ca Sașenka să fi avut o relație extraconjugală cu celebrul scriitor, să se fi întâlnit cu el în camera 403 a Hotelului Metropol? Dar ar fi fost atât de riscant să o seduci pe soția unui NKVD-ist care dispunea de toate armele poliției secrete — supraveghere, ascultare, arestare. Se părea că Vania aflase cumva de relația lor și pusese întreaga mașinărie în mișcare, dezlănțuind catastrofa: inițiase o anchetă personală, fără aprobare oficială. *Rapoartele mi se vor trimite mie personal, nu se vor face cópii. Palițîn.*

Gelozia, gândi Katinka. Teama unui bărbat că soția îi pune coarne îi nenorocise oare pe toți? Pieriseră toți din pricina geloziei lui?

10

— Deci Vania Palițîn și-a înregistrat nevasta în pat cu scriitorul? întrebă Maxi seara, șezând pe motocicletă, în costum de piele, în fața clubului din apropierea Ambasadei Britanice. Și în rapoarte apar toate ahurile și ofurile celor doi...

—... Vania a fost ca scos din minți, își continuă Katinka relatarea, și a dispus arestarea lui Benia Golden.

— Nu, nu, obiectă Maxi. Benia Golden era un scriitor celebru, Sașenka era și ea o persoană cunoscută, nepoata lui Mendel Barmakid, „conștiința Partidului". Și dacă problema nu ar fi fost decât adulterul, de ce l-au arestat și pe Vania?

— L-au arestat întâi pe Benia, care și-a denunțat amanta, pe Sașenka, și ea și-a denunțat la rândul ei soțul?

— Nu, Katinka, nu înţelegi miezul problemei. Fără acordul lui Stalin, nu ar fi fost arestaţi, spuse Maxi aprinzându-şi o ţigară. Şi apoi, nu se potrivesc datele. Ştii, arhivele sunt pline de minciuni şi scorneli. Trebuie citite ca nişte hieroglife.

Katinka oftă. Se lăsa răcoarea şi fusta ei scurtă nu o proteja de vânt.

— Ce să fac acum?

— Nu te descuraja. Te-ai descurcat foarte bine până acum, mai bine decât aş fi crezut.

Maxi aruncă o privire pe ceas.

— Stai puţin, nu e decât ora nouă. De ce nu o suni pe eminenţa sa, mareşalul? Ai nevoie de ajutorul lui pentru a obţine celelalte dosare KGB, cele pe care nu ţi le-au arătat. Şi acum, când ştii mai multe, poţi să-l întrebi mai multe. Trebuie să-ţi confirme că Paliţînii sunt cei a căror soartă trebuie urmărită.

Acestea fiind spuse, îi oferi Katinkăi o ţigară şi aprinse un chibrit. Feriră amândoi cu palmele flacăra de vânt. Când mâinile li se atinseră, ochii lui se îngustară şi Katinka deveni conştientă de privirea lui scrutătoare.

— Spune-mi, ai de gând să cheltuieşti toţi banii oligarhului? Pe haine? Pe cosmetice? Nu, ai prea mult bun-simţ, eşti prea serioasă. N-ai de gând să cheltuieşti nimic. Ar trebui să te bucuri mai mult de viaţă! râse Maxi. Tu, Katinka, eşti prea drăguţă pentru a fi istoric.

Se aplecă spre ea şi îi feri părul de pe faţă.

— Ia-o mai încet, spuse ea cu răceală, dar îi permise să o sărute pe obraz. Barba lui ţepoasă îi zgârie pielea.

Maxi îşi aruncă ţigara înspre chei, îşi aşeză casca pe cap, porni motorul şi dispăru în direcţia Podului de Piatră.

Katinka privi în urma lui, apoi își atinse obrazul, acolo unde o sărutase, și îl îngână: *Ești prea drăguță pentru a fi istoric.* Un caraghios, concluzionă ea. Oi fi tu mentorul meu, dar ești un fanfaron. Eu hotărăsc cine mă sărută și cine nu.

Cu cele opt stele roșii ale Kremlinului sclipind deasupra ei, o luă încet, gânditoare, spre un telefon public și formă un număr.

— Spuneți, răspunse bătrânul cu accent georgian.

— De data aceasta n-am să mai dansez, zise Hercule Satinov cu un zâmbet lipsit de bucurie.

Ședea în fotoliul lui din strada Granovski, înconjurat de nelipsitele fotografii de familie, chiar dedesubtul portretului său de mareșal, cu pieptul împodobit de medalii.

— Mă ramolesc.

— Să nu cumva să fumezi, tată! S-a dat și el mare în fața unei fete frumoase, comentă Mariko și aduse ceaiul. După aceea a trebuit să-l vâr în pat.

Avea un ton supărat, de parcă ar fi fost vina Katinkăi.

— Nu trebuia să vii acum. E prea târziu. Ar fi mai bine să pleci.

Mariko trânti tava pe masă și ieși din încăpere, nu înainte de a mai arunca musafirei o ultimă privire acră.

— Dă-i pace, Mariko...

Femeia închise ușa, dar scârțâitul parchetului trădă că rămăsese în apropiere.

— Ce să-i faci, am îmbătrânit și eu, spuse Satinov, iar când Katinka se așeză pe același scaun ca data trecută, picior peste picior, el o privi aprobator. Arăți de parcă te-ai fi distrat prin cluburi. Foarte bine. De ce să-și irosească

o floare proaspătă ca tine tinereţea cu praful arhivelor şi misterele trecutului?

Satinov scoase din buzunar un pachet de ţigări, îşi aprinse una şi închise ochii.

— Cu asta mă ocup, mareşale.

— S-ar putea să nu mai ai mult timp pentru cercetările tale. Sau ai început să mă îndrăgeşti? o întrebă privind-o în ochi. Ei bine, fetiţo, ce-ai aflat?

Katinka inspiră adânc.

— În 1956, dumneavoastră v-aţi dus la Lubianka şi aţi citit dosarul lui Vania Paliţîn. El şi soţia lui, Saşenka, erau prieteni vechi de-ai dumneavoastră, încă dinainte de Revoluţie. Ei sunt acele verigi ale trecutului pe care voiaţi să le descopăr.

— Pari mai interesată de subiect decât erai data trecută, remarcă Satinov.

— Aşa este. Oamenii aceştia îmi par atât de reali acum.

— Aha. Specialista în legislaţia Ecaterinei a căpătat o slăbiciune pentru vremurile noastre. Ai simţit mirosul dulce al florilor şi pe cel amar al cenuşei? Asta dovedeşte că eşti un istoric get-beget.

— Vă mulţumesc, mareşale.

— Mai explică-mi o dată, spuse Satinov şi se aplecă spre ea. Numele tău este Vinski. Cum se face că ai primit tocmai *tu* această ofertă de muncă?

— M-a recomandat academicianul Beliakov. Am fost cea mai bună studentă a lui.

— Sigur că da, spuse Satinov şi trase din ţigară cu ochii mijiţi. Văd şi eu că eşti o fată deşteaptă, o persoană deosebită. Academicianul Beliakov a avut dreptate să te propună tocmai pe tine dintre sutele de studenţi care

s-au perindat decenii la rând prin fața catedrei lui... Ia gândește-te la asta.

— Cred că a vrut să mă ajute, spuse Katinka puțin enervată.

Era evident că Satinov o lua peste picior, așa cum făcuse toată viața cu cei inferiori lui. Acesta era un alt Satinov, unul viclean și perfid. Sarcasmul lui otrăvea simpatia pe care o simțise inițial față de el.

— Mareșale, v-aș ruga să-mi răspundeți la întrebare. Sașenka și Vania Palițîn sunt persoanele de urma cărora trebuia să dau, nu-i așa? Ce s-a întâmplat cu ei?

Satinov scutură din cap și Katinka observă că pe obraz îi zvâcnea un mușchi.

— Nu există niciun indiciu cu privire la procesul sau sentința lor. Este posibil să fi supraviețuit?

— Improbabil, dar posibil. Anul trecut, o femeie și-a găsit soțul care fusese arestat în 1938. Trăia la Norilsk.

Umbra unui zâmbet amar se ivi pe chipul lui Satinov.

— Tu ai pornit în căutarea pietrei filosofale. Mulți au căutat-o și nimeni n-a găsit-o.

Katinka strânse din dinți și făcu o nouă încercare.

— Am nevoie de ajutorul dumneavoastră. Trebuie să le văd dosarele, cele încă reținute de KGB.

Satinov trase aer în piept, lăsându-și timp, ca de obicei.

— Bine, spuse în cele din urmă, am să sun niște prieteni vechi de la Organe. Sunt niște boșorogi ca mine, își așteaptă moartea în casele lor de vacanță, pescuiesc, joacă șah și îi înjură pe noii îmbogățiți. Dar am să fac tot ce-mi stă în putință.

— Vă mulțumesc, zise Katinka și se aplecă înainte. În dosare se menționează că Palițînii au avut doi copii. Volia și Karlmarx. Ce s-a întâmplat cu ei?

— Habar nu am. E posibil să fi dispărut şi ei ca atâţia copii din acele vremuri.

— Dar cum?

— Asta va trebui să descoperi singură, spuse Satinov cu răceală şi îşi schimbă poziţia în fotoliu. De unde ziceai că vii? Din nordul Caucazului, nu-i aşa?

Satinov schimbase subiectul. Era o manevră evidentă de diversiune. Katinka îşi adulmecă prada.

— Îmi permiteţi să vă întreb – dumneavoastră i-aţi cunoscut pe Paliţîni. Cum erau?

Satinov oftă.

— Erau bolşevici în trup şi suflet.

— Am văzut fotografia ei în dosar. Era foarte frumoasă şi deosebită...

— Cine o vedea o dată, n-o mai uita, spuse Satinov încet.

— Dar avea o privire atât de tristă, zise Katinka.

Chipul lui Satinov se înăspri, nasul lui persan şi pometii obrajilor se ascuţiră, deveniră şi mai marcanţi. Pleoapele se închiseră treptat.

— Nu era singura. Există milioane de asemenea fotografii. Milioane de victime care au avut aceeaşi soartă ca ea.

Katinka avu sentimentul că Satinov se închide iar în sine şi de aceea insistă.

— Mareşale, ştiu că sunteţi obosit şi nu vreau să vă mai reţin... dar spuneţi-mi, Roza Ghetman e cumva fiica lor?

— Ajunge, domnişoară!

Mariko, învelită într-un şal negru ca o mantilă spaniolă, se ivise în încăpere. Se postă între Katinka şi Satinov.

— Rău ai făcut că ai venit. Ce întrebări sunt astea? Tatăl meu e obosit. Te rog să pleci acum.

Satinov se lăsă pe spate în fotoliu. Respira hârâit.

— Mai stăm noi de vorbă, spuse cu greu, cu voia lui Dumnezeu.

— Îmi cer scuze, v-am întrebat prea multe. Am stat prea mult...

El nu-i mai zâmbi de data aceasta, ci îi întinse o mână și își feri privirea.

— Am obosit, spuse și în mână ținea un bilețel. O persoană cu care trebuie să te întâlnești. Grăbește-te. S-ar putea să fie deja prea târziu. Transmite-i salutări din partea mea.

11

Două zile mai târziu, Katinka era trezită de zbârnâitul telefonului verde de plastic, din minuscula și îmbâcsita ei cameră de hotel. Patul, noptiera, lampa și masa de scris alcătuiau o singură piesă de mobilier. Cuvertura, covorul și draperia aveau culoarea pucioasei. Katinka o visase pe Sașenka. Femeia din fotografie îi vorbise:

— Nu renunța! Insistă la Satinov...

Dar de ce era Satinov atât de îndărătnic? Va refuza oare să o mai întâlnească? Pe jumătate adormită, Katinka se întinse după receptor.

— Alo, spuse.

Se așteptase să audă glasurile părinților ei, sau poate pe cel al Rozei Ghetman, care îi telefona periodic, pentru a se interesa de mersul lucrurilor. „Bună, Katinka, ai găsit vreo nestemată?" Acestea erau cuvintele cu care începea Roza orice convorbire.

— Colonelul Lentin la aparat.

Katinka se miră. Era Maimuţica de la arhivele KGB-ului.

— Vreţi să mai vedeţi şi alte dosare?

— Da, răspunse ea bucuroasă. Ar fi grozav.

— Grozav? Grozav, într-adevăr. Sunteţi atât de uşor de entuziasmat. Vă aşteptăm la ora două în cafeneaua Piano, de la Lacurile Patriarhiei.

Katinka îşi trase cizmele în picioare şi îmbrăcă fusta scurtă de jeans cu paiete. Câştiga bani pentru prima oară în viaţă, dar nu avea sentimentul că i s-ar fi cuvenit. Îi folosea pentru a-şi plăti camera de hotel, mâncarea şi transportul, dar nimic altceva. Făcea lucrul acesta doar pentru Roza, pentru ca şi Roza, la fel ca ea, Katinka, să aibă o familie.

Coborî cu liftul în holul de marmură gri al hotelului, intră de acolo într-un alt hol, urcă nişte trepte, o luă la stânga pe un coridor, apoi la dreapta şi dădu în cele din urmă la o parte o draperie roşie, în spatele căreia se ascundea o odăiţă cu trei mese şi o bucătărie minusculă, unde trebăluia o femeie în vârstă. O întâmpină o aromă ispititoare de grăsime prăjită şi sfârâitul ouălor din tigaie. Un tânăr jurnalist englez şi un bătrân armean şedeau la mesele lor obişnuite şi beau cafea.

— Bună dimineaţa, señorita, o salută într-o rusă stâlcită femeia cu şorţ albastru, a cărei faţă smeadă, cu maxilare pronunţate, era brăzdată de riduri adânci. O omletă spaniolă?

— Ca de obicei, răspunse Katinka.

Bucătăreasa era o spaniolă bătrână, care susţinea că găteşte în această minusculă bucătărie încă de pe vremea Războiului Civil din Spania.

— Cea mai bună bucătăreasă din Moscova! murmură armeanul şi îi trimise femeii o bezea.

Un ceas mai târziu, Katinka urcă fără grabă strada Tverskaia, fostă Gorki, o luă la stânga printr-un gang și se îndreptă spre cele două Lacuri ale Patriarhiei, pe care le înconjura un parc. Știa că Bulgakov locuise undeva prin apropiere, în perioada când scrisese *Maestrul și Margareta*. Își cumpără o înghețată de la terasa unei cafenele și se așeză pe o bancă, privind la cuplurile și copiii care se plimbau, la bătrânii care se uitau la ea. De ce îi propusese Maimuțica să se întâlnească aici și nu la Lubianka? Îi aducea oare dosarele? Nu, era imposibil. Atunci de ce? Nu avea încredere în oamenii de felul lui.

La ora două, Katinka părăsi parcul și porni spre capătul străzii. Acolo se afla o firmă pe care scria în alb și negru: BAR-CAFÉ PIANO. Intră. Rod Stewart cânta dintr-o stație „Do Ya Think I'm Sexy". În micuța cafenea nu se afla mai nimeni, doar în spatele tejghelei era un bărbat cărunt și uscățiv ca un spectru, care fuma și turna în același timp votcă în trei pahărele, și la o masă din crom alți doi bărbați. Unul dintre ei era colonelul Lentin, Maimuțica, într-un sacou verde sport și cu cravată Wimbledon. Se ridică de la masă și îi întinse mâna.

— Poftiți, luați loc, domnișoară.

Îi oferi un scaun.

— Să vi-l prezint pe colegul meu, Oleg Sergheievici Trofimski.

— Încântat, domnișoară, încântat. Da, poftiți, luați loc!

Scăfârlia mare și diformă a lui Trofimski arăta ca o ghiulea, iar barba lungă îi dădea aerul unui magician ieșit la pensie. Barmanul aduse pahărelele cu votcă și le trânti pe masă.

— Nu, nu, protestă Magicianul cu asprime. Dima, adu-ne cel mai vechi whisky scoţian pe care-l ai. Domnişoara e mult prea distinsă pentru banala votcă rusească.

Barmanul ridică din umeri şi se întoarse la tejghea.

— Dima e un tovarăş ieşit la pensie, îi explică Magicianul Katinkăi, deci noi, cum să zic eu, noi îi patronăm localul. El îmi cunoaşte gusturile. Nu-i aşa, Dima?

Dima îşi dădu ochii peste cap şi le aduse băuturile de culoarea chihlimbarului.

Magicianul se întoarse spre Katinka.

— Aşa. Savuraţi-l. Are cincizeci de ani, e maturat în butoaie de stejar pe o insulă scoţiană. Cum îi zice? Laphroaig. Gustaţi-l. Simţiţi aroma de turbă? Ăsta-i solul de acolo. Când am lucrat la ambasada londoneză — sarcinile mele erau, ca să zic aşa, clandestine — am făcut un tur al insulelor scoţiene. Familia regală britanică nu bea decât whisky din acesta, când merge la vânătoare în Scoţia. Haideţi, beţi!

Katinka gustă un strop.

— Sunteţi istoric, nu-i aşa? întrebă Magicianul, mângâindu-şi barba.

— Da, domeniul meu este secolul al XVIII-lea.

— Şi eu am studiat istoria şi cunosc foarte bine Registrul Genealogic, familiile Romanov, Saxa-Coburg, chiar şi ramurile colaterale, spuse Magicianul. E un hobby, ca să zic aşa. Dar acum, după ce v-am învăţat ceva despre viaţa civilizată, să trecem la subiectul întâlnirii noastre. Dumneavoastră faceţi cercetări în cu totul alt domeniu? Perioada cultului personalităţii?

— Da, mă interesează o anumită familie, răspunse Katinka prudent.

— Știu, știu, mi-a spus colonelul Lentin. Și nu ați fost mulțumită de documentele care vi s-au arătat?

— Mi-ar plăcea să mai văd și altele.

— Nicio problemă, să știți că se poate. Le veți vedea.

— Vă mulțumesc, răspunse Katinka plăcut surprinsă. Când?

Magicianul își legănă un deget în aer.

— Ne adaptăm și noi la epoca modernă, nu-i așa, colonele Lentin? O primim cu brațele deschise! Dar rămânem patrioți. Nu vrem să ne americanizăm. Să nu căpătați o impresie greșită, domnișoară. Noi, cei de la Organele Competente, suntem conștiința acestei țări. Noi o vom ajuta să redevină puternică.

— Dar dosarele? Când le pot vedea?

— Sunteți tânără. Grăbită. Poate chiar mâine?

— Da, vă rog mult, spuse Katinka, pe cât de nerăbdătoare, pe atât de suspicioasă.

— Putem mâine, colonele? întrebă Magicianul.

— Poate în trei zile, răspunse Lentin, căruia îi revenea în mod evident un rol secundar în toată afacerea. Poate într-o săptămână.

— Atunci ne-am lămurit, concluzionă Magicianul. Și n-o să vă coste prea mult.

— Să mă coste? exclamă Katinka. Dar...

— Aaaa, ia uitați-vă la ea! strigă Magicianul cu un aer teatral. Ia priviți acest chip drăgălaș și îngrijorat! Ha, ha. Ați venit de curând la Moscova, un pisoiaș în marele oraș, se vede. Da, totul costă. Colonelul și cu mine îmbrățișăm noua mentalitate! Mai adu-ne whisky, Dima. Să bem în cinstea învoielii noastre!

12

A doua zi după prânz, Katinka străbătu pasajele înalte și coridoarele magazinului universal GUM din Piața Roșie. Avea o întâlnire în restaurantul Bosco, unde fete bronzate și suple, cu picioare lungi, în cizme și fuste și cu lanțuri sclipitoare Versace, ședeau la mese cu bărbați îndesați în costume italienești. În aer plutea aroma cafelei măcinate și a trupurilor parfumate. Localul era atât de elegant, încât Katinka avea senzația că se află la Veneția sau New York, deși nu călătorise niciodată decât la Londra.

Ce luxos este! îi trecu prin minte, fără să-i acorde vreo atenție ospătarului-șef, un tătar cu aer de italian și profilul unui porumbel, care îi scruta disprețuitor fusta cu paiete și cizmele albe.

— Ia te uită! exclamă Katinka. Ce priveliște!

În fața uriașei ferestre panoramice, de unde se vedea imensitatea pavajului strălucitor al Pieței Roșii, oftă cu plăcerea senzuală a unei fete din provincie. De acolo, turlele colorate ale Catedralei Sfântul Vasile, care semănau cu niște conuri de înghețată, păreau mai degrabă tătărești decât rusești. În fața zidului Kremlinului se înălța mausoleul de granit roșu, în stil egiptean, care adăpostea trupul mumificat al lui Lenin. Puțin mai departe, aproape ascuns de zid, era măruntul bust din marmură verzuie al lui Stalin, ridicat după înlăturarea ireverențioasă a trupului său din mausoleu. Vederea Kremlinului atât de rusesc, cu bisericile sale ortodoxe, cu palatele sale țariste, verzi și ocru, cu stelele sale roșii, o umplu pe Katinka de o mândrie slavică.

Văzu cupola sediului Consiliului de Miniștri, unde lucraseră Lenin și Stalin și unde își avea acum biroul președintele Elțîn. Sașenka îi cunoscuse pe Lenin și pe Stalin personal, în acei primi ani de consolidare a puterii sovietice, își aminti Katinka și se sperie cât de obsedată devenise de această femeie, pe care nu o cunoștea decât dintr-o fotografie și un dosar.

— Cu ce vă pot ajuta, domnișoară? întrebă ospătarul-șef. Doriți o masă cu vedere la Piața Roșie?

— Domnișoara e cu mine, răspunse un glas din spatele ei.

Masiv și cu un aer pierdut, Pașa Ghetman se apropie cu mișcări stângace. Deși erau scumpe, hainele de pe el arătau ca de căpătat. Pantalonii erau prea largi, cămașa era greșit încheiată. Și totuși, emana încrederea în sine a unui cosmopolit și aroganța unui locuitor al Odessei. Mirosul înțepător al trabucului său supradimensionat pătrunse în nările Katinkăi.

După discuția cu Maimuțica și Magicianul, Katinka stătuse de vorbă cu Roza și aceasta o rugase să i se adreseze lui Pașa, care stabilise imediat o întâlnire cu ea.

Katinka era nesigură dacă Pașa avea să o îmbrățișeze. Se aplecară unul spre celălalt, dar Pașa se dădu în ultima clipă înapoi și îi întinse, în schimb, mâna. Katinka roși, dar ospătarul salvă situația.

— Bine ați venit, domnule Ghetman! Masa dumneavoastră obișnuită, în nișă? Poftiți, vă rog!

La masa alăturată se așezaseră bodyguarzii lui Pașa, trei huidume cu capetele rase și tatuaje care se iveau dedesubtul gulerelor de cămașă. Pașa o luă înainte cu mersul lui de urs și Katinka observă că își legăna mâinile mari, de parcă ar fi vrut să prindă niște mingi de jonglat.

— N-am mult timp, spuse Paşa după ce se aşezară.

— Nu am ştiut că sunteţi aici. Credeam că sunteţi la Londra.

— Apă?

Paşa se întinse după sticla cu apă şi o vărsă pe masă. Câţiva ospătari se bulucirăă să şteargă masa, dar el nici nu-i băgă în seamă.

— M-am întors acasă. Curând avem alegeri. Preşedintele are nevoie de ajutorul nostru, trebuie să scăpăm de comunişti. Mămica vine şi ea de la Londra. Trebuie să înţelegeţi că e ultima ei şansă de a afla cine este. Katinka, imaginaţi-vă cum este să nu ştii cine eşti! Eu am fost atât de apropiat de părinţii mei, dar ea a avut mereu acest gol în suflet. Dumneavoastră vă cunoaşteţi părinţii?

— Sigur că da.

— Aţi avut o copilărie fericită?

Katinka dădu din cap. Îi era cu neputinţă să ascundă bucuria acestui gând.

— Tatăl meu este medic. Locuim cu bunicii, în casa lor bătrânească. M-au iubit întotdeauna foarte mult.

— Noi, dumneavoastră şi cu mine, suntem atât de norocoşi. Ştiu că aţi vorbit frecvent cu mămica — pe Katinka o amuza faptul că acest miliardar, mare cât un urs, de vreo treizeci şi cinci de ani, încă mai spunea „mămica" — dar aş vrea să-mi spuneţi şi mie ce aţi aflat până acum.

În timp ce Katinka îi relată cele aflate, telefonul lui mobil sună încontinuu. Un bodyguard răspunse o dată la telefon şi îi comunică ceva lui Paşa la ureche; o fată roşcată, în fustă mini de piele, cu cizme şi curea Chanel, îl salută; câţiva oameni de afaceri veniră să-i scuture mâna — dar, în pofida tuturor acestor întreruperi,

Katinka reuși să-i explice tot ce aflase deocamdată. Pașa se aplecă spre ea și o ascultă atent, molfăind capătul trabucului și sfredelind-o cu ochii lui negri.

— Deci Satinov știe ceva, dar e foarte bătrân și face pe misteriosul. Tipic pentru generația aceasta, care a făcut din secretomanie un fetiș. V-ați descurcat foarte bine.

Katinka roși de plăcere.

— Dar dosarele erau incomplete și atunci m-am întâlnit cu doi oameni de la KGB, pentru a le cere documentele lipsă, și mi-e atât de rușine — le-am spus, desigur, că e imposibil — dar mi-au cerut...

— Ce?

— Bani! E dezgustător!

— Cât? întrebă Pașa.

— Le-am spus că e ridicol.

— Auziți, spuse Pașa, nu vreau să par... dar sunt mai în vârstă decât dumneavoastră... îmi cer scuze că mi-am ieșit din fire la Londra. Mămica m-a certat. Dar dumneavoastră sunteți cam naivă. Eu am întâlnit tot felul de fete care umblă după bani. Văd că dumneavoastră sunteți altfel. Și mămica zice că nu o faceți pentru bani, că doriți cu adevărat să ne ajutați. Sper, așadar, să căutați în continuare. Cât vor?

— Dar nu avem voie să le dăm bani, protestă Katinka, să dăm bani Organelor! Nu sunt oameni cumsecade.

— Spuneți-mi doar cât au cerut.

— Au spus... e așa de mult, e o crimă, sunt niște mafioți... Katinka oftă. Cincisprezece mii de dolari. O nerușinare! Ce se întâmplă cu rușii în vremurile astea?

Pașa ridică din umeri. Mâinile lui mari ca niște labe de urs se deschiseră și se închiseră.

— E cadoul meu pentru mămica. Adevărul are preţul lui, dar o familie e de nepreţuit. Cine înţelege asta, înţelege totul. Am să plătesc.

— Nu.

— Nu-mi spuneţi mie ce am de făcut! mârâi Paşa şi, mototolind un colţ al feţei de masă, fu cât pe-aci să dărâme toată vesela. Sunt banii mei şi avem nevoie de informaţiile lor.

— Bine, dacă aşa doriţi..., spuse Katinka în cele din urmă. Mai e ceva. Satinov mi-a dat acest bileţel şi mi-a spus să mă întâlnesc neapărat cu această persoană, să nu mai aştept prea mult.

Şi îi înmână bucata de hârtie.

— E un număr de telefon din Tbilisi. Din Georgia.

— Da.

— Păi şi atunci ce mai aşteptaţi? Trebuie să mergeţi neapărat acolo, Katinka.

— Acum?

— Sigur, mergeţi la hotel, luaţi-vă paşaportul şi faceţi-vă bagajul. Când vă întoarceţi, vă dau banii şi vă puteţi întâlni cu pungaşii de la KGB.

Paşa Ghetman formă un număr pe telefonul mobil.

— Eu sunt. Fă o rezervare pentru Tbilisi, în după-amiaza asta. La patru? Bine. Ecaterina Vinski. Rezervă-i o cameră la Hotelul Metechi Palace. Pa. Apoi strigă către masa alăturată:

— Hei, tigrule! iar unul dintre bodyguarzi se apropie cu paşi apăsaţi. Du-o pe Katinka la hotel şi de acolo la aeroportul Şeremetievo. Acum.

13

Se întunecase deja la Tbilisi, când sosi Katinka la aeroport, un bazar populat de taximetriști gălăgioși, bandiți, negustori, soldați și hoți de buzunare. Dar o aștepta un șofer, cu o bucată de carton pe care scria *Vinski* și o Volga, al cărei motor nu pornea decât cu ajutorul a două sârme și o melodie fredonată. Intrară în oraș, acompaniați de focurile de armă, care răsunau deasupra capitalei prost luminate a acestei țări mici, aflate în plin război civil. Hotelul Metechi Palace era o clădire modernă, urâtă, cu ascensoare de sticlă și o curte interioară spațioasă, închisă cu un acoperiș de sticlă, în care se înălțau pe mai multe etaje balcoane verzi de fier. Bandiți georgieni cu tocuri de pistol strălucitoare, înarmați cu kalașnikovuri, păzeau hotelul.

Katinka își lăsă bagajele la hotel și se sui într-un taxi. Trecură de mai multe puncte de control, păzite de miliționeri în uniforme pestrițe, aparținând feluritelor armate private. Polițiștii, în schimb, aveau uniforme ponosite și un aer pierdut în propriul lor oraș. Clădirile, cândva grandioase, erau acum dărăpănate, iar străzile evocau visul levantin al unui Paris ce nu existase niciodată.

Katinka nu mai fusese niciodată în Georgia — familia ei își petrecea vacanțele la Soci, la Marea Neagră — dar cunoștea desigur reputația țării: cornul abundenței, pivnița de vinuri, capitala playboy-ilor, giuvaerul coroanei, templul plăcerilor din fostul imperiu sovietic, cu recoltele sale bogate de struguri și legume, apa sa minerală sulfuroasă Borjomi în celebrele sticle verzi, vinurile sale

roşii aspre, liderii săi comunişti corupţi şi privilegiaţi, care trăiseră ca sultanii, intelectualii săi polemici şi aventurierii săi cu moravuri dubioase. Dar Georgia avea şi o latură întunecată. De aici proveniseră Stalin, Beria şi toţi ceilalţi comunişti celebri, cu nume greu de pronunţat, precum Sergo Ordjonikidze, Abel Enukidze şi mareşalul Hercule Satinov.

Taxiul o duse în centru. Traversară Piaţa Libertăţii (care se numise Erevan în perioada ţaristă, apoi Beria, apoi Lenin) şi ieşiră în bulevardul lat şi frumos, numit Rustaveli (în perioada ţaristă Golovinski), cu teatrele şi palatele sale. Fiindcă taximetristul nu ştia unde se află casa pe care o căuta Katinka, întrebă, strigând pe geamul deschis, mai mulţi pietoni. Viră fără să se sinchisească de claxoanele furioase şi îi arătă Katinkăi ruina arsă a Hotelului Tbilisi, cândva cel mai grandios de la sud de Moscova. Opriră în cele din urmă pe o colină cu străduţe pavate, dedesubtul unei biserici cu turn rotund, în stil georgian ortodox, şi şoferul arătă cu degetul în beznă.

— Acolo e!

Katinka îi achită cursa în dolari şi coborî precaută străduţa cufundată în întuneric. În spatele zidurilor înalte se zăreau vile îmbrăcate în iederă, cu balcoane încărcate de flori, de unde răzbăteau râsete şi sclipiri de felinare. Un bărbat bărbos, cu păr alb des, ţinea în mână un felinar.

— Unde mergeţi? V-aţi rătăcit? o întrebă într-o rusă stâlcită.

Katinka observă că era înarmat, dar nu se sperie.

— Cafeneaua Biblioteca unde este? îl întrebă.

— Veniţi cu mine!

Bărbatul o luă de braț și o conduse până la o casă aproape complet ascunsă vederii de iederă. Deschise o ușă de lemn cu două canaturi și pătrunseră într-un hol cu dale de marmură crăpate, luminat de o singură lumânare, în care mirosea a mâncăruri georgiene. În dreapta se afla o altă ușă mare, dărăpănată, pe care el o deschise, mormăind ceva în georgiană, după care îi spuse Katinkăi în rusă, cu pușca atârnându-i amenințătoare pe umăr:

— Intrați! Asta e cafeneaua!

Cu gura căscată de mirare, Katinka intră în localul luminat de lumânări, care căpătaseră parcă aripi de la ceara scursă. În aer pluteau arome delicioase – de flori de corcoduș, ghimbir, măr și migdale. Era o bibliotecă veche, ale cărei rafturi se înălțau printre mese și în spatele tejghelei. Pereții erau acoperiți de hărți, drapele ale regimentelor țariste, ale brigăzilor georgiene și proletarilor bolșevici, desene cu motive alese sau obscene, tablouri, icoane, uniforme vechi georgiene, săbii și pumnale, busturi ale lui Mozart și Stalin, al Reginei Tamara și ale unor senatori romani. Unele dintre rafturi putreziseră și se prăbușiseră, împrăștiindu-și neprețuitele volume vechi pe podea, de unde nimeni nu le ridicase și unde continuau să zacă, având paginile îngălbenite desfăcute ca niște evantaie.

La o masă, un bătrân cu pălărie neagră de fetru citea la lumina slabă a lumânărilor. La o altă masă, un grup de turiști americani, în bocanci Timberland și pantaloni scurți, cu portmoneele prinse la curea (pentru a atrage atenția oricărui potențial hoț asupra bogăției lor occidentale), închinau cu vin georgian. Doi georgieni cărunți se certau în gura mare din pricina politicienilor.

— Șevarnadze e un trădător, un spion, un kaghebist! țipa unul.

— Zviad e un bezmetic, un spion, un kaghebist! ţipa celălalt.

— Doriţi o masă? Un pahar cu vin? Serviţi cina? o întrebă pe Katinka un bărbat înalt şi slab, cu bască albastră, îmbrăcat într-un caftan strâns în talie, cu un săculeţ pentru gloanţe şi un pumnal incrustat la cingătoare, apoi făcu o plecăciune. Mă numesc Nugzar. Dumneavoastră cine sunteţi? V-aţi rătăcit cumva?

— O cunoaşteţi pe Audrey Zeitlin? Aş dori să o vizitez.

— Pe bătrâna doamnă englezoaică? Ea este talismanul nostru! Îi ducem de mâncare în fiecare zi! A lucrat multă vreme la noi, ne-a învăţat engleza şi pe noi, şi pe copiii noştri! E sus, veniţi cu mine!

Katinka urcă după Nugzar la etaj. Străbătură un coridor, în care câteva tulpini de iederă străpunseseră un perete, pentru a se uni cu alte tulpini, care intraseră pe o fereastră ce nu mai putea fi închisă. La capătul coridorului, Nugzar bătu într-o uşă.

— Anuko! strigă.

Georgienii ăştia cu diminutivele lor, gândi Katinka amuzată.

— Ai un oaspete, Anuko!

Niciun răspuns.

Nugzar deschise încet uşa şi aruncă o privire sfioasă în camera întunecoasă.

14

— Am sperat tot timpul că ai să vii, spuse Lala cu glasul tremurat al celor foarte bătrâni.

Îmbrăcase un capot peste cămașa de noapte și avea părul alb lung. Nu mai rămăsese prea mult din ea, doar o mână de oase ținute laolaltă de o piele albă, atât de delicată, încât era aproape străvezie. Însă ochii ei, care păreau imenși datorită strălucirii lor de opal, o fascinau pe Katinka, fiindcă exprimau voință și cutezanță, captivau și dădeau impresia că posesoarea lor s-ar putea măsura cu orice persoană mai tânără și energică.

— De cincizeci de ani te aștept. De ce nu ai venit mai devreme?

— Bună seara, spuse Katinka șovăielnic, cu teama că poate greșise adresa, deși doamna aceasta bătrână părea să o cunoască. Mareșalul Satinov m-a trimis la dumneavoastră.

— A, Satinov. El a fost eroul nostru, îngerul nostru păzitor. E bătrân și el, desigur. Dar nu așa bătrân ca mine. Ia loc, te rog.

Katinka se așeză în fotoliul moale din colțul încăperii strâmte. La capul patului ardea o lumânare. Fotografii sepia de aristocrați cu joben pe cap și gulere albe apretate; o școlăriță cu aer distins, cu șorțuleț alb; macheta din argint a unei sonde petroliere; o mulțime de cărți vechi.

— Ajută-mă, scumpa mea, să-mi aranjez perna la spate și adu-mi un pahar cu vin. Coboară și cere-i lui Nugzar. Pe urmă, trebuie să stăm de vorbă. Toată noaptea. Când ești bătrân ca mine nu-ți mai trebuie atâta somn. Cine ar vrea să mai trăiască la vârsta mea? E o nenorocire. Toți prietenii mei sunt morți, e atât de trist! Și soțul meu e mort de patruzeci de ani. Dar cred că de aceea am așteptat, scumpa mea, ca să te întâlnesc pe tine. Și iată că ai venit, trimisă de mareșalul Satinov. Vrea ca tu

să-i găseşti pe copilaşii mei dispăruţi, nu-i aşa? Îţi notezi, draga mea?

Cu sentimentul că pătrunsese într-un vis, Katinka scotoci în geantă după carnet şi stilou.

— Am să-ţi povestesc despre Saşenka, Fulguleţ şi Carlo.

— Un moment, pe Saşenka o cunosc, dar Fulguleţ şi...

— Dar nu ştii chiar nimic, scumpa mea? Fulguleţ şi Carlo erau copiii Saşenkăi. Numele lor adevărate erau Volia şi Karlmarx. Am să-ţi spun povestea lor, dar înainte de asta deschide, te rog, geamul!

Katinka nu putea fi decât bucuroasă să permită aerului înmiresmat să intre în cameră. Afară, grădina adormită respira din toţi porii. Printre lamelele obloanelor vechi, irişii, trandafirii şi florile de corcoduş, cu mireasma lor de măr şi migdală, trimiseră valuri de parfum în încăperea cu aer stătut. De la parter se înălţa o aromă intensă de ghimbir şi nucşoară, din cazanele în care fierbea tocăniţa de miel.

Şi astfel, în timp ce bea vinul şi mânca plăcinta cu brânză aduse de jos, de către războinicul georgian, Katinka se întoarse în timp, într-o epocă imposibil de imaginat, într-o vilă din strada Bolşaia Morskaia din Sankt Petersburg, unde un bancher evreu şi soţia lui uşuratică crescuseră o fată pe nume Saşenka, a cărei tânără dădacă venise din Anglia, dintr-un sat numit Pegsdon, unde părinţii ei ţinuseră hanul „Live and Let Live", nu departe de târguşorul Hitchin din Hertfordshire. „Lala" Lewis, cum îi spusese Saşenka — „şi tu, Katinka, trebuie să-mi spui la fel" — ştia totul despre familia Zeitlin. I-o descrise Katinkăi pe fata serioasă şi stângace, cicălită şi disprețuită de mama ei, iubită de la distanţă de tatăl ei, copleşită de afecţiunea dădacei ei.

Lala Lewis îi zugrăvi un tablou atât de viu al acelei epoci: automobile vechi, cu faruri de crom și banchete din lemn de tec și piele, trăsuri și sănii cu vizitii în cojoace, milionari, conți și revoluționari, unchi și șoferi, crize de nervi și sinucideri.

— M-am îndrăgostit de baronul Zeitlin chiar aici, în casa asta din Tbilisi, care i-a aparținut lui cu mult, mult timp în urmă, îi spuse Lala Katinkăi și îi relată apoi cum o ceruse Zeitlin în căsătorie, într-un mic separeu al restaurantului Donan din Sankt Petersburg.

— Samuil a pierdut tot în 1917, dar a făcut apoi carieră în slujba sovieticilor, pentru ca în 1929 să piardă iarăși tot. Și atunci am venit aici. Credeam că e un loc mai sigur. Dar simțeam că nu mai avem mult timp la dispoziție și că trebuie să profităm de fiecare moment. Ne-am iubit atât de mult. În fiecare zi eram ca în luna de miere, fiecare sărutare era pentru noi un dar. La Moscova, Sașenka și Vania — cum îi spunea toată lumea soțului ei — aveau funcții înalte. Îi cunoșteau pe toți, chiar și pe Stalin. Sașenka era redactorul-șef al unei reviste, Vania era NKVD-ist, probabil un torționar nemilos, deși altfel părea un om jovial. Ne era atât de dor de ei — eu o iubeam pe Sașenka la fel de mult ca Samuil. Știi, de fapt asta ne apropiase de la bun început, dragostea noastră față de Sașenka. Dar când l-au arestat pe Samuil, m-am gândit că nu mai are nicio șansă să supraviețuiască și îi așteptam să vină să mă aresteze și pe mine. Am continuat să lucrez aici, în cafenea, am îngrijit copii, am devenit cea mai bună profesoară de engleză din oraș. Am predat copiilor de ștabi și mai dau și astăzi încă ore! Dar să nu-mi pierd firul povestirii! Când l-au luat pe Samuil, am fost foarte mâhnită. Scrisorile și banii pe care îi trimiteam

veneau înapoi; însemna că murise. Pe urmă i-au luat şi pe Saşenka, şi pe Vania. Atunci m-a cuprins disperarea. Îţi imaginezi, aşadar, marea mea mirare când Samuil s-a întors acasă. Ah, în vremurile acelea moartea era atât de capricioasă!

— Cum a reacţionat Samuil când a aflat că Saşenka dispăruse?

— Pe patul de moarte, când Samuil îşi pierdea şi recăpăta tot mereu cunoştinţa, a spus: „Saşenka, draga mea, *lisicika* mea, vulpiţa mea, ai să vii să mă săruţi, Saşenka, înainte să mor?" Era convins că Saşenka avea să se întoarcă. Atunci i-am promis că am s-o aştept eu în locul lui.

— Nu aţi obosit, Lala? întrebă Katinka din dorinţa de a-i menaja Lalei puterile, deşi era nerăbdătoare să-i asculte poveştile. Nu vreţi să dormiţi puţin?

Observă că Lalei i se prelingeau lacrimi pe obraji.

— Am obosit, dar am aşteptat atâta vreme să povestesc toate acestea. Ştii, când Samuil era în gulag, tovarăşul Satinov m-a chemat la Palatul Viceregelui, să-mi facă o ofertă imposibil de refuzat. Ascultă-mă cu atenţie, Katinka. Nu mai am putere să povestesc toate acestea decât o singură dată.

— Vă ascult cu cea mai mare atenţie!

— Hercule Satinov a fost un erou. Avea o nevastă tânără, un copil mic şi toate privilegiile funcţiei sale. L-ar fi putut împuşca, fiindcă îi ajutase pe copiii Saşenkăi. Şi totuşi, el a aranjat totul. Într-o vreme când toţi oamenii erau lachei, laşi sau ucigaşi, el singur a îndrăznit să fie un om cumsecade. Dacă vrei să îţi notezi povestea aceasta, scrie neapărat ce-ţi spun acum!

— Am să scriu, spuse Katinka, gândindu-se la bătrânul și vicleanul mareșal și la expresia de durere de pe fața lui, când ea îl întrebase de soarta Sașenkăi și a copiilor ei.

— În Palatul Viceregelui — la vremea aceea, sediul Partidului — Satinov mi-a spus că li se întâmplase ceva îngrozitor Sașenkăi și lui Vania și că trebuia să am grijă de copiii lor. M-a trimis în gara din Rostov, unde i-am întâlnit în cantină pe copii, împreună cu dădaca lor, Carolina. Erau epuizați, murdari și înfometați, dar i-am îndrăgit din prima clipă. Am avut sentimentul că eu îi crescusem, fiindcă Sașenka îi iubise așa cum o iubisem eu pe ea. Fulguleț mi-a amintit atât de mult de Sașenka, încât am sărutat-o de cum am văzut-o și ea s-a topit în brațele mele! Carlo era un băiețel adorabil, dezghețat și jucăuș – semăna cu tatăl lui, dar avea ochii și zâmbetul lui Samuil, ba până și gropițele lui. Copiii au avut imediat încredere în mine, cine știe de ce, poate fiindcă au simțit că sunt legată de mama lor. Ah, mi-au sfâșiat inima! Întâi au fost despărțiți de tatăl lor, apoi de mama lor și, în cele din urmă, de Carolina. Ea le fusese ca o a doua mamă. La Rostov, am plecat din hotel înainte de a se trezi ea – încă mă mai simt vinovată – dar sper că m-a înțeles, fiindcă și ea își riscase viața pentru acei copilași.

— Ce s-a întâmplat cu ei? întrebă Katinka, dar bătrâna doamnă își continuă relatarea, de parcă s-ar fi temut să-și irosească fie și numai un dram de energie pentru ceva ce nu era strict necesar.

Katinka înțelese brusc că Lala Lewis îi relata povestea pe care Satinov nu avusese poate curajul să i-o relateze chiar el.

Lala luă o sorbitură din paharul cu vin roșu și vărsă câțiva stropi pe cămașa de noapte. Cu mâna tremurând,

încercă să-i şteargă, dar nu nimerea pata şi curând renunţă.

— L-am implorat să-mi lase copiii *mie*, dar mi-a spus că m-ar aresta — şi atunci ce am fi făcut? Am ştiut că nu îi voi avea decât pentru un timp foarte scurt şi că trebuia să profit din plin de el. Am petrecut cu ei cinci zile şi nopţi mult prea scurte. Îl pierdusem pe Samuil, dar îi câştigasem pe ei. Satinov îmi dăduse suficienţi bani pentru a-i hrăni bine pe copii şi aveam toate actele necesare pentru a ne mişca liber. Erau *familia* mea. „Unde e mama? Când se întoarce mama?" mă întrebau ei, dar Satinov mă instruise să le spun că părinţii lor muriseră într-un accident. A fost un moment cumplit. S-au agăţat atunci şi mai mult de mine şi de pernita aceea caraghioasă, care i-a devenit lui Fulguleţ mamă şi tată, şi de iepuraşul acela roz, pe care Carlo îl săruta în fiecare noapte. Îmi doream să-i sărut şi să-i îmbrăţişez pe copilaşi, să-i răsfăţ, să le alin suferinţa, să le vindec durerea. Îmi doream să revărs asupra lor toată dragostea mea. Dar nu le puteam îngădui să se ataşeze prea mult de mine, căci ştiam că şi eu aveam să dispar curând din vieţile lor. Au dormit în patul meu, da, chiar în patul acesta, şi m-am bucurat de fiecare clipă cât au fost aici. Când stăteam întinsă între ei şi le simţeam braţele şi picioruşele acelea moi şi respiraţia lor dulce, plângeam – plângeam pentru Saşenka şi pentru ei, dar nu mă puteam mişca, nu puteam scoate niciun sunet şi atunci lacrimile îmi curgeau în tăcere. Ca un râu subteran. Dimineaţa, perna mea era udă.

Într-o dimineaţă, Fulguleţ m-a sărutat şi a întrebat:

— Putem merge acasă, Lala? Unde e mămica?

— Cred că veghează asupra voastră.

— Ca o stea de pe cer?

— Ca o stea, da. Întotdeauna va veghea asupra voastră, scumpa mea!

— De ce a plecat și ne-a părăsit?

— Nu a vrut, draga mea. Eu știu că v-a iubit, pe tine și pe Carlo, mai mult decât orice pe lumea aceasta. Noaptea, oriunde ați fi, cred că vă va săruta frunțile, uite așa, și voi nu vă veți trezi. Dar dimineața veți simți o adiere deasupra voastră și atunci veți ști că a venit la voi.

— Dar tăticu'?

— Și tăticul vostru vă va săruta, în partea cealaltă a frunții.

— Tu vei fi acum mămica noastră?

— Ah, Katinka, scumpa mea, îți poți imagina o asemenea conversație? A trebuit să-i duc la orfelinatul Lavrenti Beria din afara orașului. Un adevărat iad. O simplă vizită acolo era o experiență tare neplăcută. Dar acolo li s-au ștampilat documentele, pentru ca respectivele familii să îi poată înfia. Satinov aranjase totul până la cele mai mici amănunte, astfel încât nu au fost înregistrați ca urmași ai unor Dușmani ai Poporului, ci ca niște simpli copii orfani. Nu știu cum a reușit. Mie mi-era groază de momentul despărțirii. I-am iubit pe amândoi, pe Fulguleț și pe Carlo. Scumpa mea, și acum mai simt încă mirosul pielii lor, le văd ochii, le aud glasurile, a trebuit să îi părăsesc acolo și, cel mai rău lucru dintre toate, sora și fratele au fost despărțiți. Nu aveau să se mai revadă niciodată! Era o nouă lovitură cumplită pentru ei!

Pe obrajii brăzdați de riduri ai Lalei curgeau lacrimi. Katinka era atât de mișcată, încât începuse și ea să plângă și, fără să spună un cuvânt, se așeză pe marginea patului Lalei și o vreme se ținură de mâini. Pe urmă, Lala sorbi din paharul cu vin, mâncă puțină plăcintă și își drese glasul.

— Mai aveţi puterea să continuaţi? întrebă Katinka.

— Mai am, da. Dar tu? spuse bătrâna doamnă şi îşi şterse lacrimile. Mă ţin bine pentru vârsta mea, nu-i aşa?

— Cine erau familiile care i-au înfiat? Vă mai aduceţi aminte?

— Nu am ştiut niciodată numele lor. Satinov a avut grijă de asta. Numai el a ştiut. Dar îmi amintesc ziua când le-am întâlnit, de parcă ar fi fost ieri. A fost un chin! Carlo se juca cu nişte trenuleţe. Fulguleţ dădea o petrecere pentru pernişe. Şi atunci au venit familiile. Cred că erau oameni buni, dar nu erau ca Saşenka sau ca mine – drăgăstoşi. Perechea de evrei - nu mi-au spus, dar mi-am dat seama că sunt din Odessa sau Mîkolaiv, de undeva de la Marea Neagră - erau oameni cumsecade, cred, dar nepotriviţi să îngrijească un copil. El era de vârstă mijlocie, avea părul zbârlit, sigur era un intelectual, iar ea era o femeie emancipată. Am ţinut să le spun că şi mama lui Fulguleţ era evreică, să ştie că aveau ceva în comun. Le-am zis care sunt jucăriile şi jocurile preferate ale lui Fulguleţ şi atunci ei, cu tot felul lor rigid de a fi, au început să se joace cu ea. Asta m-a consolat ulterior. Am lăsat-o pe Fulguleţ o vreme singură cu ei, în speranţa că aveau să se apropie. Dar nu s-au apropiat. Fulguleţ tot venea la mine. „Unde e Lala?" ţipa. „Lala, să nu ne părăseşti! Unde e Carlo? Vreau să stau cu Carlo. Carlo!"

— Când au plecat cu ea de acolo, Fulguleţ a început să urle. „Lala, mi-ai promis, Lala, ajută-mă, Lala!" Voia să rămână cu mine, cu fratele ei. Îngrijitoarele şi paznicii au vârât-o până la urmă cu de-a sila în maşină. Fulguleţ dădea din picioare şi plângea. „Lala, mi-ai promis!" Părinţii ei adoptivi s-au urcat în maşină şi au plecat. Iar eu m-am

prăbușit pe podea și am început să urlu, ca un animal, de față cu toată lumea aceea din orfelinat...

Katinka se simțea epuizată, dar, în pofida acelei tragedii, și bucuroasă.

— Perechea aceea din Odessa trebuie să fi fost soții Liberhart, spuse. Roza *este* Fulguleț.

Dar Lala continuă, de parcă n-ar fi auzit-o.

— Același lucru s-a întâmplat cu Carlo și perechea de țărani.

— Țărani? întrebă Katinka și își notă în carnet.

— Cei care l-au luat pe Carlo. În clipa când Fulguleț a plecat, el a început să țipe: „Unde e Fulguleț? Vreau s-o strâng în brațe pe Fulguleț! Lala, să nu mă lași!" Cu greu am supraviețuit acelei zile. Și el s-a zbătut când l-au luat cu ei. Parcă îi aud vocea... Pentru el a fost poate mai ușor, fiindcă avea doar trei ani. M-am rugat să îi uite pe Sașenka și pe Vania. Și poate i-a uitat. Aveau de gând să-i schimbe numele. Se spune că abia de la trei ani ai amintiri.

Katinka luă iar mâinile Lalei în ale ei.

— Lala, am o veste minunată!

— Ce este? Sașenka? spuse bătrâna și se întoarse către umbrele din dreptul ușii. A venit Sașenka? Știam eu că o să vină!

— Nu, Lala. Nu știm unde este Sașenka.

— O visez atât de des, știi. Sunt sigură că mai trăiește, fiindcă și despre Samuil am crezut că e mort și *el* s-a întors de pe tărâmul morților. Găsește-o, Katinka. Adu-o aici.

— Am să fac tot ce-mi stă în putință, dar alta e vestea pe care voiam să v-o dau. Cred că am găsit-o pe Fulguleț. Familia care a înfiat-o se numea Liberhart și ei i-au schimbat numele în Roza. Am să-i telefonez în noaptea

aceasta şi am s-o chem aici, la dumneavoastră. Atunci îi veţi putea povesti şi ei toate acestea.

Lala se uită la Katinka. Pe urmă întoarse capul şi îşi acoperi ochii cu o mână.

— Ştiam eu că nu aştept în zadar. Satinov e un înger, un înger, şopti şi apoi, aşezându-se în capul oaselor, o privi iar pe Katinka. Vreau să mă întâlnesc cu Fulguleţ. Dar nu lăsa să treacă prea mult timp. Nu sunt nemuritoare.

Când Katinka se ridică în picioare, se simţea ameţită. Avea sentimentul că trăise personal toate acele tragice despărţiri.

— Trebuie să mă întorc la hotel, să-i telefonez Rozei.

Dar bătrâna doamnă întinse mâna după ea.

— Nu, nu... mai stai cu mine. Am aşteptat atâta timp, mi-e teamă că nu te vei mai întoarce, că totul e o vedenie. E un vis pe care l-am avut de atâtea ori. Samuil, ţinând în mână un pahar cu vin georgian, mă conduce în biblioteca plină de cărţi vechi şi curiozităţi, din vila dărăpănată, acoperită de iederă şi liliac. Iar Saşenka, gonind într-o sanie cu zurgălăi pe străzile din Sankt Petersburg, râde şi strigă: „Mai repede, Lala, mai repede." Şi după aceea mă trezesc şi sunt singură, în cămăruţa asta.

— Mai rămân, sigur că da, spuse Katinka şi se aşeză iar în fotoliul confortabil din colţ, bucuroasă că nu trebuia să se întoarcă în respingătorul hotel de la marginea oraşului.

Aţipi în aerul călduţ al nopţii şi, la un moment dat, o trezire cuvintele Lalei, care se aşezase în capul oaselor în pat.

— Au arestat-o în faţa Institutului, baroane. Da, au arestat-o jandarmii... Ce facem astăzi, Saşenka? Mergem să patinăm, draga mea? Nu, dacă eşti cuminte, mergem la magazinul

englezesc de pe Nevski și cumpărăm o cutie cu biscuiți Huntley & Palmers. Pantelimoane, pregătește sania...

Katinka se apropie de pat. Lala avea ochii larg deschiși și ținea lipită de piept o fotografie. Era Sașenka, în uniforma cu șorțuleț alb a Institutului Smolnîi, cu aceeași privire amuzată.

— Dormiți, Lala, dormiți, șopti Katinka și îi mângâie fruntea.

— Tu ești, Sașenka? Ah, scumpa mea, știam eu că te vei întoarce. Sunt atât de fericită să te văd...

Capul Lalei se prăbuși pe pernă. Katinka gândi că, în somn, fața ei părea fără vârstă, era fața drăgălașă, în formă de inimă, a tinerei care venise din Anglia cu atâția ani în urmă. Se așeză în fotoliu și plânse, fără să știe prea bine de ce, până când adormi la loc.

15

Era o dimineață călduță de primăvară. Când Katinka se trezi, perdelele erau deja date la o parte. Lala, îmbrăcată într-un vechi capot roz, ținea într-o mână o cești cu cafea la ibric și în cealaltă o felie de lipie, pe care i le adusese de jos Nugzar, războinicul.

Pe stradă treceau, cântând *Suliko,* bărbați în drum spre muncă. Era atâta muzică în Tbilisi! Pe fereastră pătrundea mirosul florilor de corcoduș din grădină, din cafenea urca aroma cafelei proaspete și se auzea zăngănit de vase.

— Bună dimineața, copila mea, spuse Lala. Adu-ți o cafea de jos.

Katinka se îndreptă de spate şi se frecă la ochi. Trebuia să se întoarcă la hotel şi să-i telefoneze Rozei. Misiunea ei era aproape încheiată, deşi mai erau atâtea lucruri de aflat. Carlo mai trăia? Dar Saşenka şi Vania? Katinka ardea de nerăbdare să afle soarta lor. Lala, de parcă i-ar fi citit gândurile, spuse:

— În adâncul sufletului meu sunt convinsă că Saşenka e în viaţă — şi cunosc pe cineva care ne-ar putea ajuta să o găsim.

A doua zi la ora zece dimineaţa, Katinka se afla iar la Moscova şi urca strada Tverskaia. Studentă fiind, venise des în librăria „Lumea Cărţilor". De data aceasta, sună la interfonul celei de-a treia uşi a aceleiaşi clădiri. Uşa se deschise şi Katinka pătrunse în casa scărilor, cu dalele ei reci de piatră şi nelipsitul miros de ciorbă de varză. Urcă la mansardă cu un ascensor minuscul şi capricios, care semăna cu o cutie de sardele atârnată de un cablu. Dar când uşile acestuia se deschiseră icnind, Katinka rămase cu gura căscată. În locul unui palier cu trei sau patru uşi, privirii ei i se înfăţişa un apartament cu tavane înalte şi lambriuri graţioase din lemn de pin, cu mobilă elegantă, închisă la culoare, cum ea nu mai văzuse decât în muzee. Pereţii erau căptuşiţi cu teancuri de cărţi şi reviste sovietice, cu tablouri în rame aurite şi afişe vechi de cinema. Nu era un apartament copleşitor prin grandoarea sa, precum cel al mareşalului Satinov, ci confortabil şi aristocratic precum reşedinţa unui estet înstărit din epoca ţaristă.

— Bine ai venit, Katinka, spuse din mijlocul încăperii o femeie în vârstă, de o frumuseţe izbitoare.

Elegantă, într-un costum de tweed în stilul celor purtate în anii 1940 de către Marlene Dietrich, care îi

avantaja silueta cu forme pline, și cu o coafură pe măsură, doamna se încadra atât de bine în acel apartament, încât ai fi putut crede că fusese adusă acolo de un fotograf de modă. Katinka bănui că era trecută de optzeci de ani, dar sprâncenele ei dese și părul bogat, vopsit negru, îi dădeau aerul unei actrițe aflate în ultimul ei turneu.

— Sunt Mouche Zeitlin, spuse doamna și îi întinse Katinkăi mâna. Poftește înăuntru. Vino să-ți arăt apartamentul. Acesta a fost biroul tatălui meu...

O conduse pe Katinka într-o cameră mică, ticsită cu documente și cărți, și arătă către un raft care acoperea un întreg perete.

— Acestea sunt lucrările lui. Pe unele poate le cunoști — sau ești prea tânără...

— Nu, îi cunosc lucrările, răspunse Katinka. Tatăl meu are în bibliotecă toate volumele lui Gideon Zeitlin, alături de cele ale lui Gorki, Ehrenburg și Șolohov...

— Un titan al epocii sovietice, spuse Mouche, care vorbea rusa cu dicția aleasă a unei actrițe cu o bună pregătire. Uite!

Îi arătă Katinkăi pe un perete fotografiile mari, alb-negru, care înfățișau un bărbat cu ochi negri pătrunzători și o barbă neagră, cu fire albe, care avea aceeași privire și același surâs ca fiica lui.

— Aici e tata cu Picasso și Ehrenburg la Paris, aici e cu mareșalul Jukov în 1945, în cancelaria lui Hitler. A, și aici e cu una dintre numeroasele lui amante. Eu îi spuneam *momzer,* ceea ce în idiș înseamnă „netrebnic". Sora și mama mea au murit în asediul Leningradului, dar eu și tata, cu simțul nostru al umorului, am supraviețuit războaielor, revoluțiilor și Marii Terori. Ne-a mers, de fapt, tot mai bine — mi-e chiar puțin rușine să admit acest

lucru. Vezi afişele acelea? Sunt eu, pe vremea când jucam în filme. Poate le-ai văzut pe unele dintre ele. Haide să bem ceai.

Traversară holul spaţios şi se aşezară la o masă mare de bucătărie.

— Scrii despre tata sau despre mine?

— Nu, am venit din cu totul alt motiv la dumneavoastră...

Katinka roşi, dar Mouche Zeitlin făcu un semn nepăsător cu mâna.

— Sigur că da, de ce nu, draga mea? Tu aparţii noii generaţii. Dar spuneai că eşti istoric.

Mouche îşi aprinse o ţigară Gauloise, pe care o fumă într-un portţigaret de argint, şi îi oferi una şi Katinkăi.

— Nu, mulţumesc, spuse Katinka şi începu să-i relateze tot ce aflase, despre Roza şi Paşa, despre întâlnirea cu Lala. Lala m-a trimis la dumneavoastră. Vă cunoştea adresa. Cred că a păstrat-o de la moartea lui Samuil. Şi acum suntem sigure că Roza Ghetman, clienta mea, este Fulguleţ, fiica Saşenkăi.

— Dumnezeule mare! Fulguleţ! strigă Mouche, care nu-şi mai putu ţine cumpătul şi izbucni în plâns. Nu-mi vine să cred! Cât ne-am dorit să o regăsim pe fetiţa aceea! Dar Carlo?

— Sper să îl găsim şi pe el.

— Dar Fulguleţ trăieşte, îi merge bine? Nu-mi vine să cred! Mouche întinse braţele spre Katinka, de parcă şi ea ar fi aparţinut familiei dispărute. Îmi aduci veşti binecuvântate! Pot să îi telefonez? Când mă pot întâlni cu ea?

— Foarte curând, sper, răspunse Katinka. Dar mai sunt atâtea lucruri de lămurit. Eu am venit la dumneavoastră ca să vă aduc această veste, dar şi ca să vă întreb: Aţi

încercat vreodată să aflați ce s-a întâmplat cu Saşenka şi Vania?

— Până în ceasul morții lui, tata a încercat să afle soarta lor şi a copiilor. În vremea lui Stalin a fost şi el de atâtea ori în pericol de a fi ucis, deşi era unul dintre scriitorii preferați ai dictatorului. După încheierea războiului, tata a plecat la Tbilisi să-şi întâlnească fratele mai mare, pe Samuil — şi pe Lala Lewis, desigur. Au fost atât de fericiți să se regăsească. Nu se mai văzuseră de atâția ani. Samuil i-a cerut tatei să-i promită că va afla cât de curând posibil ce se întâmplase cu Saşenka şi familia ei.

— Şi ați aflat ceva? întrebă Katinka şi îşi scoase carnetul.

— O, da. Încă înainte de moartea lui Stalin, tata s-a interesat la NKVD şi i s-a spus că în 1939 Saşenka şi Vania fuseseră condamnați la zece ani de lagăr. Am depus o nouă cerere în 1949, când ar fi trebuit să o elibereze pe Saşenka, dar ni s-a spus că au condamnat-o la încă zece ani, fără drept de corespondență. În perioada Dezgheţului poststalinist ni s-a comunicat că muriseră amândoi de infarct în lagăr, în timpul războiului.

— Deci nu mai există nicio şansă să fi supraviețuit.

— Noi aşa am crezut, spuse Mouche. Dar în 1956, o femeie care tocmai fusese eliberată din lagăr ne-a sunat şi ne-a spus că fusese cu Saşenka în Kolîma, că o văzuse nu cu mult timp în urmă şi că era încă în viață în martie 1953, când a murit Stalin.

Katinkăi îi stătu inima în loc.

În cursul acelei după-amieze, un Mercedes negru blindat o aşteptă pe Katinka în faţa Hotelului Moskva, pentru a o duce la reşedința lui Paşa Ghetman, o fostă vilă princiară din strada Ostojenka. Katinka era curioasă

să vadă cu ochii ei „Palatul", cum îl numea presa. Se spunea că este un cuib de intrigi politice şi financiare, dar ea fu aproape dezamăgită când intrară pe poarta securizată şi opriră în faţa unei vile elegante, cu marmură albă şi coloane răsucite, în stil oriental, dar având un singur etaj. Vestibulul, cu numeroasele sale divane şi fântâni arteziene, semăna cu haremul unui sultan turc, gândi Katinka. O întâmpină o secretară frumoasă, brunetă, nu cu mult mai în vârstă decât ea, îmbrăcată într-un deux-pièces negru, cu fustă minusculă, cocoţată pe nişte tocuri colosale şi încinsă cu o curea aurie, care zdrăngănea la fiecare pas. Katinka ghici dintr-o privire că această „fată Versace", cu aerul ei de stăpână a casei, nu era doar secretara lui Paşa.

Condusă de clămpănitul tocurilor pe marmură, Katinka, simţindu-se aproape jenată de fusta ei de jeans, o urmă pe secretară. Trecură pe lângă o încăpere în care bodyguarzi în uniforme albastre urmăreau nişte monitoare şi aparate electronice, apoi pe lângă o sufragerie în care un tânăr verifica aranjamentul veselei, florilor şi tacâmurilor de pe masă şi ajunseră în cele din urmă într-un birou modern şi spaţios, tot numai sticlă şi crom, de unde Paşa Ghetman îi făcu semn să se apropie.

El vorbea la telefon, desigur, dar Roza Ghetman stătea pe o canapea, dedesubtul unor picturi moderne, scumpe – şi hidoase, în opinia Katinkăi.

— Scumpa mea, te-ai descurcat atât de bine, spuse Roza cu afecţiune, o sărută de trei ori pe obraz şi o strânse în braţe. Nu-mi vine să cred că ai descoperit atâtea. Am să-i telefonez imediat lui Mouche... Când ai rostit numele Saşenka şi Vania Paliţîn, am avut imediat sentimentul că îi cunosc.

— Dar nu mi-aţi spus că aţi avut şi un frate.

— Am vrut să încep cu părinții mei. Și mi-e greu, chiar și acum, să-i rostesc numele, să vorbesc despre el... Roza se întrerupse și închise ochii pentru o clipă. Și apoi nu am știut ce vei afla. Dar nici nu știu cum să-ți mulțumesc, Katinka. Mi-ai înapoiat o parte din identitatea mea.

Când ochii violeți ai Rozei se redeschiseră, Katinka observă că aceasta era peste măsură de emoționată.

— Vreți să continuu?

Katinka își dădu seama că era ea însăși foarte nerăbdătoare să afle ce se întâmplase cu familia Rozei, îndeosebi cu Carlo, dar în același timp se simțea vinovată. Ajunsese obsedată de tragedia unei persoane străine?

— Da, și aceștia sunt banii pentru kaghebiști, spuse Pașa Ghetman, care se ridicase de la birou, și venise să o îmbrățișeze și îi înmână un plic. Știam eu că am angajat persoana potrivită.

Când Pașa rosti aceste cuvinte, Roza și Katinka schimbară un surâs conspirativ.

— Și acum, mergeți să-i găsiți și pe ceilalți Paliținí. Pe care or mai fi în viață...

Cu atâția bani în poșetă, Katinka nu se simțea deloc în largul ei. Nu posedase niciodată o asemenea sumă și era sigură că fie o va pierde, fie i se va fura. Se simți ușurată când intră în cafeneaua Piano de la Lacurile Patriarhiei, unde avea întâlnire cu cei doi kaghebiști: Maimuțica și Magicianul.

Ținu o vreme plicul gros în mână, înainte de a-l deschide și a le arăta celor doi bancnotele americane.

— În schimbul atâtor bani vrem să vedem dosarele cât mai curând cu putință. Spuneați mâine, nu-i așa?

— E toată suma acolo? întrebă Maimuţica, ai cărei obraji luceau şi ochi scăpărau.

— Da, împotriva sfatului meu, răspunse Katinka, domnul Ghetman a dorit să achite întreaga sumă.

— Toată în verzişori? întrebă Magicianul.

— Habar nu am, răspunse ea cu dispreţ faţă de acest jargon de bandiţi.

— Un înger din nordul Caucazului! Veţi învăţa cum merg treburile pe la noi!

Magicianul râse şi îşi mângâie barba roşcată aspră. Când Katinka le împinse plicul peste masă, el o bătu uşor peste mână.

— Minunată afacere. Minunată, la fel ca dumneavoastră.

Katinka se înfioră şi îşi retrase degrabă mâna.

— Mâine, în biroul meu, veţi primi toate dosarele: Saşenka, Vania, Mendel şi Golden, promise Maimuţica. Tot ce avem despre ei.

Katinka se ridică de la masă, dar Magicianul o prinse iar de mână cu degetele lui lipicioase.

— Dar de ce vă grăbiţi, domnişoară? Spuneţi-i, vă rog, domnului Ghetman, că noi sperăm ca acesta să fie abia începutul unei relaţii fructuoase. Iar pentru dumneavoastră, care sunteţi istoric, avem nişte documente de spionaj din perioada Războiului Rece, care ar putea interesa gazetele şi editurile occidentale. Dumneavoastră cunoaşteţi acum Londongradul, aţi fost acolo. Am putea împărţi comisionul, dacă ne-aţi găsi vreun ziar sau editor la Londra...

— Am să-i spun domnului Ghetman.

— Olecuţă din whisky-ul preferat de familiile regale din Europa? Glenfiddich, un nume celebru, propuse Magicianul. Să închinăm în cinstea istoricului nostru parteneriat cu Anglia?

— Am treabă, răspunse Katinka, nerăbdătoare să scape de acei urmași dezgustători și lacomi ai cekiștilor care îi arestaseră pe Sașenka și Vania.

Se grăbi să iasă din cafenea. Aerul primăvăratic anunța retrezirea la viață a naturii, lacurile erau înconjurate de cireși în floare, iarba încolțise. Katinka își cumpără o înghețată și se așeză pe o bancă, să admire narcisele care creșteau la umbra copacilor și lebedele maiestuoase care se plimbau pe lac însoțite de bobocii lor cenușii.

Îl sună de la un telefon public pe Satinov. Îi răspunse Mariko.

— Tata e bolnav. A căzut. Și are probleme cu plămânii.

— Dar am atâtea lucruri să-i spun. Am găsit-o pe Fulguleț. Și Lala Lewis mi-a spus că a fost un erou când i-a salvat pe copiii aceia...

— Ați stat deja prea mult de vorbă. Te rog să nu mai suni aici.

Și Mariko trânti receptorul în furcă.

16

Ședința Tribunalului Militar, biroul narkom-ului L. P. Beria, Obiectul Special 110 [închisoarea Suhanovka, închisoarea specială a lui Beria din fosta mănăstire Sf. Ecaterina, Vidnoe, împrejurimile Moscovei], *ora 3 dimineața, 21 ianuarie 1940*

Președintele Tribunalului Militar V. S. Ulrih: Acuzat Palițîn, ați citit actul de acuzare? Înțelegeți acuzațiile care vi se aduc?

Palițîn: Da, eu, Vania Palițîn, înțeleg acuzațiile.

Ulrih: Aveţi vreo obiecţie împotriva completului de judecată?

Paliţîn: Nu.

Ulrih: Vă recunoaşteţi vinovăţia?

Paliţîn: Da.

Ulrih: V-aţi întâlnit cu Mendel Barmakid şi soţia dumneavoastră, Saşenka Zeitlin, pentru a pune la cale asasinarea tovarăşului Stalin şi a Politburo-ului?

Paliţîn: Soţia mea nu a participat la această conspiraţie.

Ulrih: Auziţi, acuzat Paliţîn, noi avem aici în faţa noastră mărturisirea completă, semnată de dumneavoastră, în care spuneţi că dumneavoastră şi acuzata Saşenka Zeitlin...

Paliţîn: Dacă Partidul doreşte...

Ulrih: Partidul doreşte să afle adevărul. Nu vă mai jucaţi cu noi. Vorbiţi.

Paliţîn: Trăiască Partidul. Eu am fost de la vârsta de şaisprezece ani bolşevic în trup şi suflet. Nu am trădat niciodată Partidul. Toată viaţa mea am servit cu abnegaţie Partidul şi pe tovarăşul Stalin. La fel şi soţia mea, Saşenka. Dar dacă Partidul îmi cere...

Ulrih: Partidul vă cere: Vă recunoaşteţi vinovat de toate capetele de acuzare?

Paliţîn: Da.

Ulrih: Doriţi să mai adăugaţi ceva, acuzat Paliţîn?

Paliţîn: În sufletul meu am rămas credincios Partidului Comunist şi tovarăşului Stalin. Am comis crime grave. Dacă mi se va aplica Măsura Supremă de Pedeapsă, am să mor bucuros ca bolşevic, cu numele lui Stalin pe buze şi în suflet. Trăiască Partidul! Trăiască Stalin!

Ulrih: Completul de judecată se retrage pentru deliberare.

Ora 3:22. Completul de judecată se întoarce.

Ulrih: În numele Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, Tribunalul Militar al Curții Supreme a examinat cazul și a ajuns la concluzia că Ivan Palițîn a fost membrul unui grup trotkist antisovietic, care a avut legături cu agenți dubli ai Ohranei și Gărzii Albe, controlat fiind de serviciile secrete ale Japoniei și Franței, din care mai făceau parte soția sa Alexandra „Sașenka" Zeitlin-Palițîn (cunoscută membrilor Partidului drept tovarășa Vulpe Polară), Mendel Barmakid (cunoscut membrilor Partidului drept tovarășul Furnal), precum și scriitorul Beniamin Golden. Tribunalul îl declară pe acuzatul Palițîn vinovat de toate capetele de acuzare și îl condamnă în baza Articolului 58 la Măsura Supremă de Pedeapsă, execuția prin împușcare. Sentința este definitivă și va fi imediat pusă în aplicare...

Katinka ședea la masa în formă de T din biroul Maimuțicii și citea procesul-verbal al ședinței de judecată în cazul Vania Palițîn, precum și mărturiile acestuia în original. Maimuțica își pilea unghiile și citea *Manchester United Fanzine,* dar în urechile Katinkăi nu răsuna altceva decât ecoul brutalei sentințe a judecătorului. Pentru ea, Vania Palițîn nu mai era un personaj istoric. Era tatăl Rozei, iar ea trebuia să găsească o modalitate de a-i spune acesteia că tatăl ei murise într-un mod cumplit. Tocmai căuta printre documente vreun act doveditor al executării sentinței, când ușa se deschise și în birou intră șontâcăind arhivarul Kuzma. Îmbrăcat în halatul său alb, împinse înăuntru căruciorul pe care se jucau pisicile.

— Am venit după dosare, colonele, spuse Kuzma și începu să aranjeze câteva dosare pe cărucior.

Katinka se întoarse la procesele-verbale de interogare a lui Paliţîn. Vania se declarase vinovat de toate crimele menţionate de către căpitanul Sagan, ale cărui mărturii se aflau şi ele în dosar. Dar ceva nu era în regulă. Foile semnate „Vania Paliţîn" în colţul din dreapta sus erau murdare, de parcă ar fi căzut într-o baltă. Îşi vărsase oare anchetatorul cafeaua pe ele? Dar pe măsură ce întorcea paginile, Katinka pricepu că nu erau stropite cu noroi, ci cu sânge. Luă o foaie, o duse la nas şi i se păru că distinge acel inconfundabil miros metalic... Katinka era oripilată de Maimuţică şi de acest loc îngrozitor.

— Mă scuzaţi, colonele, spuse ea cu mintea absorbită de chinurile prin care trecuseră rudele Rozei. Nu văd niciun certificat de deces în dosarul lui Paliţîn. Ce s-a întâmplat cu el?

— Asta-i tot ce avem, răspunse colonelul.

— Vania Paliţîn a fost executat?

— Dacă aşa scrie în dosar, da; dacă nu scrie, nu.

— Ieri m-am întâlnit cu Mouche Zeitlin şi ea mi-a spus că Saşenka a fost condamnată la „zece ani, fără drept de corespondenţă". Ce înseamnă asta?

— Înseamnă că nu avea voie să primească sau să trimită scrisori şi pachete.

— Deci ar mai putea fi în viaţă?

— Sigur că da.

— Dar din dosarele acestea lipsesc atâtea documente!

Maimuţica ridică din umeri cu o nepăsare care o înfurie pe Katinka.

— Credeam că avem o înţelegere!

Katinka realiză că ridicase glasul. Ea şi Lentin aruncară o privire în direcţia lui Kuzma, care îşi târa picioarele spre uşă.

— Nu sunt alchimist, replică Lentin nervos.

Abia acum înțelegea Katinka ce îi spusese Maxi: o arhivă ți se înfățișează la început ca o colecție de hârtie, dar la un moment dat prinde viață, capătă o existență proprie, îți vorbește despre viață și moarte. Uneori, asta e tot ce a mai rămas dintr-o familie. Pe urmă, se metamorfozează. Ștampilele, semnăturile și ordinele de pe niște coli îngălbenite, pătate și șifonate încep să exprime ceva ce seamănă cu viața, uneori chiar cu iubirea.

Maimuțica înconjură masa și scoase un bilet de la capătul dosarului: *Trimiteți actele cazului Palițîn la Comitetul Central.*

— Ce înseamnă asta? întrebă Katinka.

— Înseamnă că aici nu sunt toate actele. Sunt într-un alt dosar, care nu se află la noi. Și asta nu e problema mea.

Kuzma lansă chiar în clipa aceea o flegmă în scuipătoarea cu emblema KGB-ului.

— Tovarășe Kuzma, ce plăcere să vă revăd, spuse Katinka și sări de pe scaun.

Pisica grasă de pe cărucior își lingea puiul jigărit.

— Ce mai fac Utiosov și Tsfasman, pisicile noastre jazziste?

De data aceasta, Kuzma deschise larg gura știrbă și scoase un chiot de bucurie:

— Iii!

— Le-am adus ceva. Sper să le placă, spuse Katinka și scoase din geantă o sticlă cu lapte și o conservă cu mâncare pentru pisici.

Kuzma le înșfăcă grăbit pe amândouă, își trase zgomotos nasul și mormăi ceva. Scoase la iveală un castronaș maro și le turnă puțin lapte pisicilor, care începură de

îndată să lipăie cu limbile lor roz. Încântat, Kuzma mai scuipă o dată cu boltă şi Katinka pricepu că aceasta era maniera lui de a-şi exprima starea de spirit.

Maimuţica o privea rânjind şi scuturând din cap, dar Katinka îl ignoră, îi zâmbi în schimb lui Kuzma şi se aplecă asupra următorului dosar, în vreme ce pisicile torceau mulţumite în fundal.

Dosar de investigaţie — iunie 1939
Nr. caz: 16375
Mendel Barmakid (tovarăşul Furnal)

Unchiul Saşenkăi, fratele bunicii Rozei, tovarăşul de luptă al lui Lenin şi Stalin, aşa-numita „conştiinţă a Partidului", dar în dosar nu era decât o singură coală.

Către: L. P. Beria, Comisar al Poporului, Comisar General al Securităţii Statului, de rangul întâi.

De la: B. Kobulov, Vicecomisar al Poporului, Comisar General al Securităţii Statului, de rangul al doilea.

12 octombrie 1939

Acuzatul Mendel Barmakid a decedat astăzi la ora 3 dimineaţa. Doctorul NKVD-ului, Medvedev, l-a examinat pe deţinut şi a confirmat decesul prin infarct miocardic. Ataşat găsiţi raportul medical.

Deci cauza decesului lui Mendel fusese naturală. Katinka aflase soarta măcar unuia dintre membrii familiei.

— Înapoiaţi-mi dosarele, îi ordonă Maimuţica.

— Dar nici n-am ajuns la dosarul Saşenkăi!

— Mai aveţi două minute.

— Am plătit pentru dosarele astea, şopti Katinka înfuriată.

— Nu știu la ce vă referiți, replică Maimuțica. Mai aveți două minute!

— M-ați făcut să-mi pierd timpul. V-ați încălcat promisiunea!

— Un minut și cincizeci de secunde!

Katinka simțea că nu mai rezistă în acel loc mizerabil, în care cei dragi angajatoarei ei trecuseră prin atâtea chinuri. Îi venea să plângă, dar nu în fața Maimuțicii. Deschise dosarul Sașenkăi, dar nu găsi înăuntru decât o singură hârtie pe care scria: *Conține mărturia acuzatei Zeitlin-Palițîn (167 pagini).* Dar mărturia lipsea. Cineva notase însă: *Trimiteți actele cazului Zeitlin-Palițîn la Comitetul Central.*

Acum regreta că nu fusese mai politicoasă cu Maimuțica.

— Lipsește mărturia Sașenkăi: Ați putea să mi-o dați, vă rog?

— Mă insultați pe mine și, prin mine, Uniunea Sovietică și Organele competente! exclamă Lentin și arătă cu degetul spre bustul lui Dzerjinski. Îl insultați pe Felix cel de Fier!

— Vă rog să mă iertați!

— Am să transmit cererea dumneavoastră superiorului meu, generalului Fursenko, dar mă îndoiesc că o va aproba.

— În acest caz, spuse Katinka, însuflețită de curajul celor care își asumaseră riscuri mult mai mari decât ea, mă îndoiesc și eu că domnul Ghetman va mai fi interesat să vă ajute să vă vindeți secretele de spionaj vreunui ziar din străinătate.

Maimuțica se holba la ea cu obrajii supți, pe urmă se ridică mânios în picioare și deschise ușa.

— Ieşi afară, împuţito! V-aţi mâncat mălaiul, tu şi toţi cei de teapa ta! Voi daţi vina pe noi, dar americanii au făcut în câţiva ani mai mult rău Rusiei decât Stalin în câteva decenii! Îmi bag picioarele în oligarhul tău: Nu mai ai ce căuta aici! Ieşi afară!

Katinka se ridică de la masă, îşi strânse lucrurile şi ieşi din birou cu paşi rari, străduindu-se să afişeze o mină cât mai demnă. Trecu pe lângă Kuzma, care îşi făcea de lucru pe coridor cu nişte dosare, şi începu să plângă. Nu se putuse stăpâni şi acum nu mai avea nicio şansă. Nu va mai afla niciodată ce se întâmplase cu Saşenka. Nu îl va mai găsi niciodată pe Carlo. Se simţea lipsită de vlagă. Pierduse orice speranţă.

17

— Iar ai sunat? întrebă Mariko nemulţumită. Eu ce ţi-am spus? Să nu mai suni aici.

— Dar, vă rog, Mariko! Ascultaţi-mă doar o clipă, o imploră Katinka disperată. Vă sun de la un telefon public din faţa Lubiankăi! Am fost la Tbilisi, să mă întâlnesc cu Lala. Ascultaţi-mă doar o clipă. Vreau să-i mulţumesc mareşalului Satinov. Am aflat că tatăl dumneavoastră i-a salvat pe copiii aceia, pe Fulguleţ şi Carlo, că şi-a riscat viaţa pentru ei. Vor să-i mulţumească.

Tăcere. Nu se auzea decât respiraţia lui Mariko.

— Tatăl meu e foarte bolnav. Am să-i spun. Dar să nu mai suni!

— Dar, vă rog...

Convorbirea se întrerupse. Cu un geamăt frustrat, Katinka îl sună pe Maxi la biroul fundației.

— În sfârșit! o salută acesta voios. Munca noastră de cercetare nu e ușoară — și mie mi se întâmplă tot timpul așa ceva. Nu te descuraja. Am o idee. Hai să ne întâlnim la picioarele poetului, în Piața Pușkin.

Katinka făcu semn unei Lada și îi dădu șoferului doi dolari. Ajunse prima la statuia lui Pușkin. Era o zi senină de primăvară, cu un cer albastru metalic, un vânt tăios și o lumină cristalină. Învăluite în gaze de eșapament și parfum de liliac, fetele își așteptau iubiții în fața statuii, studenți cu ochelari pe nas ședeau pe bănci și citeau cursuri, ghizi în costume de poliester vorbeau unor grupuri de turiști americani, limuzinele bancherilor germani și bișnițarilor ruși opreau în fața restaurantului Pușkin. *Versurile mele vor fi cântate pe toată întinderea Rusiei,* citi Katinka pe soclu, *Cenușa mea va dăinui, fără să piară vreodată.* Pușkin o consola, o liniștea.

O motocicletă urcă pe trotuar. Maxi își scoase coiful de viking și, ținându-l de coarne, o sărută pe Katinka pe obraz în stilul lui familiar.

— Ești cam răvășită, îi spuse și o luă de mână. Hai să ne așezăm la soare, să-mi spui tot.

De îndată ce se așezară, Katinka începu să-i relateze despre călătoria ei la Tbilisi, cum rămăsese peste noapte la Lala, cum aflase că Roza Ghetman era fiica Sașenkăi și despre recenta ei întrevedere cu kaghebiștii.

— Te-ai descurcat de minune, spuse Maxi. Sunt impresionat! Dar dă-mi voie să-ți traduc. Mouche Zeitlin ți-a spus că Sașenka a fost condamnată la „zece ani, fără drept de corespondență". Acesta era de regulă eufemismul folosit de KGB pentru execuție.

Katinkăi îi stătu inima în loc.

— Dar fosta deţinută care o văzuse pe Saşenka în lagăr în anii 1950?

— Aşa-i plăcea KGB-ului să-i păcălească pe oameni. În dosarul lui Mendel scrie că „a murit de infarct". Şi ăsta e tot un eufemism. Înseamnă că a murit în timpul interogatoriului, că l-au omorât în bătaie.

— Deci dosarele acestea au limbajul lor propriu? întrebă Katinka.

— Mi-e teamă că da, răspunse el. Multe lucruri erau făcute cu samavolnicie în perioada Marii Terori, dar, pe de altă parte, nu existau coincidenţe: toate erau legate între ele prin fire invizibile. Iar noi trebuie să găsim aceste fire. *Trimiteţi actele cazului Paliţîn la Comitetul Central*, repetă Maxi. Ştiu ce înseamnă. Hai cu mine. Suie-te pe motocicletă.

Katinka se aşeză în spatele lui şi încercă să-şi tragă fusta de jeans peste coapse. Motorul porni cu un urlet şi Maxi se strecură prin traficul haotic al Moscovei, coborî Tverskaia, coti brusc la stânga în dreptul statuii prinţului Dolgoruki, fondatorul Moscovei, şi coborî o altă stradă abruptă. Vântul îi răvăşea Katinkăi părul şi ea închise ochii, trăgând în piept aerul tăios.

Opriră în faţa unei clădiri de beton din vremea lui Brejnev, cu o faţadă urâtă de sticlă şi o friză înnegrită, înfăţişându-i pe Marx, Engels şi Lenin, deasupra uşii rotative.

Maxi coborî de pe motocicletă, îşi scoase casca şi îşi dădu părul peste cap. Nu arăta ca un istoric, ci mai degrabă ca un cântăreţ de heavy-metal din anii şaptezeci, gândi Katinka. Intră atât de grăbit într-un foaier îmbrăcat în marmură gri, încât Katinka trebui să alerge după el

pentru a putea ține pasul. Înăuntru, la un șir de mese, niște femei vindeau CD-uri cu Bon Jovi, pălării și mănuși, ca la un târg de vechituri, dar în spate, unde doi soldați plictisiți, abia trecuți de vârsta adolescenței, păzeau lifturile, se afla un bust alb al lui Lenin. Maxi le arătă o legitimație, Katinkăi îi verificară pașaportul, îl reținură și îi dădură în schimb o chitanță.

Maxi o conduse pe scări, trecură pe lângă o cantină cu iz de ciorbă de varză și urcară cu un lift la ultimul etaj. Katinka nici nu apucă să se dumirească unde se aflau, căci Maxi o împinse într-o sală de lectură cu pereți de sticlă, care ofereau o panoramă a acoperișurilor Moscovei.

— N-avem timp de admirat priveliștea, șopti Maxi, atrăgându-și priviri mustrătoare din partea bătrânilor comuniști care citeau în încăperea tăcută, unde se auzea limpede foșnetul costumului său de piele. Am eu aici un locșor pentru noi.

Se așezară într-un colț ferit de rafturi înalte, pline cu cărți.

— Așteaptă-mă aici.

Foșnetul care îi însoțea pașii o făcu pe Katinka să zâmbească. După câteva clipe se întoarse cu un teanc de dosare maro și se așeză foarte aproape de ea. Emana un amestec de piele, cafea, ulei de motor și apă de colonie cu miros de lămâie.

— Aici, șopti Maxi, e arhiva Partidului. Vezi dosarele astea cu numărul 558? Sunt din arhiva personală a lui Stalin. Oficial e închisă și nici nu cred că se va deschide vreodată, continuă el și trase primele dosare mai aproape. Eu m-am mai uitat peste ele și am reținut numele lui Satinov. Ce ai citit tu acolo, să se trimită actele lui Palițîn la

Comitetul Central, înseamnă că au fost trimise lui Stalin personal. Aici e corespondenţa lui. Hai, Katinka, uită-te la S pentru Satinov.

Katinka deschise dosarul şi găsi o notă ştampilată de Poskrebîşev şi datată 6 mai 1939, ora 9 seara:

Către I. V. Stalin

Strict confidenţial. Am aflat întâmplător că Ivan „Vania" Paliţîn a cerut supravegherea soţiei sale, Alexandra „Saşenka" Zeitlin-Paliţîn, membru de Partid, fără ştirea narkom-ului NKVD sau al Politburo-ului.

Semnat: L. P. Beria, Comisar General al Securităţii Statului, de rangul întâi, narkom NKVD

— Vezi, îi explică Maxi, Beria a aflat că Paliţîn îşi spionează nevasta.

— Dar cum a aflat?

— Probabil dintr-o mică eroare birocratică. Beria primea întotdeauna o copie a proceselor-verbale de ascultare şi el decidea care îi sunt trimise mai departe lui Stalin. Paliţîn, bolnav de gelozie, ceruse ca aceste procese-verbale să nu-i fie arătate decât lui. Îţi aminteşti? *Rapoartele mi se vor trimite mie personal, nu se vor face cópii.* Secretara lui a uitat probabil acest lucru, aşa cum li se întâmplă secretarelor, şi le-a trimis din greşeală lui Beria, care era obligat, după uzanţele vremii, să-i semnaleze lui Stalin acest abuz de resurse publice. Beria nu avea nimic împotriva Paliţînilor şi ştia că, de la acea petrecere de 1 Mai, Stalin manifesta un interes părintesc faţă de Saşenka. De aceea are un ton neutru nota aceasta — şi Maxi bătu cu degetul pe nota din dosar. Stalin privea deseori cu îngăduinţă sau chiar amuzament bârfele picante, dar uneori avea sentimentul că fusese înşelat.

— Asta înseamnă că a citit și el procesele-verbale?

Către: Tovarășul Ivan Palițîn, Comisar General al Securității Statului, de rangul al treilea

După cum ați solicitat, procesul-verbal de ascultare a Alexandrei „Sașenka" Zeitlin-Palițîn, camera 403, Hotelul Metropol, 6 mai 1939

Ora 12: Zeitlin-Palițîn a părăsit biroul din strada Petrovka și s-a îndreptat spre Metropol, a urcat cu liftul în camera 403. Scriitorul Benia Golden a intrat în cameră la ora 12 și 15 minute. Au plecat separat la ora 15:03. În cameră au fost aduse gustări și vin.

Katinka întoarse pagina și găsi un pasaj subliniat cu roșu:

Golden: Doamne, cât te iubesc. Ești adorabilă, Sașenka.

Zeitlin-Palițîn: Nu-mi vine să cred că am venit.

Golden: De ce, iubita mea? Nu te-am satisfăcut data trecută? Ai uitat că mi-ai strigat numele?

Zeitlin-Palițîn: Cum aș fi putut uita? Parcă a fost un vis. M-ai făcut să-mi pierd mințile.

Golden: Vino aici. Dezbracă-mă. Parc-am fi în rai. Așază-te pe pat în patru labe și lasă-mă să-mi desfac cadoul. O, Doamne, ce priveliște minunată. Ce [cuvânt tăiat] *dulce. Cât de* [cuvânt tăiat] *ești. Dacă te-ar vedea acum înțepatele alea de la comitetul nevestelor comuniste...*

Katinka avea senzația că privește pe gaura cheii într-un trecut îndepărtat, că zărește urmele șterse ale unei pasiuni secrete dintr-o epocă necruțătoare. Privirea ei era atrasă de cuvintele subliniate cu trei linii groase și apăsate.

Zeitlin-Paliţîn: O, Doamne, Benia, îţi iubesc [cuvânt indescifrabil], *nu-mi vine să cred ce fac, am crezut c-am să mor de plăcere...*

— Sublinierile acelea cu creion roşu sunt ale lui Stalin, spuse Maxi şi scoase din teancul de dosare un caiet gros de format A4. Asta e lista întocmită de Poskrebîşev a celor care au vizitat biroul lui Stalin din Kremlin, cunoscut iniţiaţilor drept Colţişorul.

Maxi deschise caietul. Poskrebîşev notase cu scrisul lui mărunt şi ordonat nume, date, ore.

— Uită-te la ziua de 7 mai, seara.

Katinka citi:

Ora 22 L. P. Beria
Pleacă la ora 22:30.
Ora 22:30 H. A. Satinov
Pleacă la ora 22:45.
Ora 22:40 L. P. Beria
Pleacă la ora 22:52.

— Deci Satinov a venit la scurt timp după ce Beria i-a arătat lui Stalin procesele-verbale. Dar de ce?

— Beria vine să-i dea Stăpânului procesele-verbale. Stalin citeşte, cu creionul roşu în mână, toate picanteriile acestea. Îi cere lui Poskrebîşev să-l cheme pe Satinov, care e în Piaţa Veche, la sediul Partidului. Pe biroul lui Satinov sună telefonul cu linie directă cu Kremlinul. Poskrebîşev îi spune: „Tovarăşe Satinov, tovarăşul Stalin doreşte să vă vadă. Un Buick vă aşteaptă jos." Stalin e oripilat de ce au făcut Saşenka şi Benia.

Maxi citi nota trimisă de către Stalin lui Beria:

M-am înșelat asupra acestei femei depravate. Credeam că este o femeie sovietică decentă. Le învață pe femeile sovietice să fie bune gospodine. E soția unui NKVD-ist de seamă. Cine știe ce secrete mai dezvăluie? Se comportă ca o femeie de stradă. Tovarășe Beria, poate ar fi cazul să o verificăm. I. St.

— Știi ce înseamnă „să o verificăm"? întrebă Maxi. Înseamnă să o aresteze. Vezi cum a ajuns totul, prin câteva coincidențe, la Stalin?

Katinka scutură din cap, plină de compasiune față de soarta acestei femei. Dacă Stalin nu ar fi venit în vizită, dacă Sașenka nu ar fi avut o relație extraconjugală, dacă Vania nu ar fi fost gelos...

— Nu mai e nimic în dosar? întrebă ea.

Maxi oftă.

— Nu, în arhiva asta nu mai e nimic. Dar în Arhiva de Stat pentru Documente Speciale Secrete Politico-Administrative din apropierea Pieței Maiakovski se află o mulțime de documente ale lui Stalin și poate, într-o bună zi, generațiile viitoare vor afla ce s-a întâmplat — dacă le va interesa. Dar e închisă. Astea sunt toate documentele la care avem noi acces. Deși... mai e ceva...

Maxi luă nota lui Stalin și îi arătă Katinkăi în colțul din dreapta sus câteva cuvinte mărunte, scrise cu creion roșu: *Să se ocupe bicho.*

— Ce înseamnă? întrebă Katinka.

— Credeam că știu totul despre perioada stalinistă, spuse Maxi, dar de data asta nu înțeleg nici eu.

Katinka era tristă și epuizată.

— Nu cred c-am să-i găsesc vreodată pe Sașenka și Carlo, șopti. Sărmana Roza, cum să-i spun?

18

Când ieșiră din arhivă, străzile erau deja cufundate în întuneric. Zguduiți de ceea ce aflaseră, Katinka și Maxi se despărțiră ca doi adolescenți stânjeniți, după o întâlnire care nu a decurs în mod mulțumitor. Maxi plecă pe motocicletă, iar Katinka urcă încet strada, în direcția reclamelor luminoase care sclipeau pe Tverskaia, în spatele statuii prințului Dolgoruki. Când încetini pasul, pentru a-și aranja geanta pe umăr, realiză că cineva mergea mult prea aproape în urma ei.

Grăbi pasul, dar la fel făcu și necunoscutul. Încetini, pentru a-l lăsa să treacă, dar la fel făcu și el. O cuprinse panica. Era un kaghebist? Un tâlhar cecen? În clipa aceea, necunoscutul își adună flegmă în gură și o lansă către bordură, într-o boltă fosforescentă în care sclipiră luminile străzii.

— Kuzma! exclamă Katinka. Dar ce...

Fără să scoată un cuvânt, arhivarul o trase deoparte, în spatele statuii, unde nu mai era nimeni în afara lor. În mână ținea o sacoșă, pe care o deschise pentru a-i arăta Katinkăi pisica cea grasă și roșcată împreună cu puiul ei.

— Confortabil! rosti Kuzma cu glasul lui ciudat, de copil.

— Da, într-adevăr, spuse Katinka, încă îngrijorată.

Ce avea oare de gând?

Kuzma își vârî mâna în sacoșa cu pisici și scoase de acolo un plic galben, vechi, legat cu sfoară roșie, pe care i-l înmână Katinkăi, nu fără să privească în jur cu o precauție care ei i se păru caraghioasă, deși știa foarte bine că nu era o glumă. Kuzma își risca viața.

— Pentru dumneavoastră, murmură arhivarul.

— Dar ce este?

— Citiți și vedeți!

Mai aruncă o privire în jur și începu să urce Tverskaia.

— Kuzma! Stați puțin! Vreau să vă mulțumesc!

Kuzma se feri de ea, ca un vampir de apă sfințită, dar Katinka îl prinse de încheietura mâinii.

— O întrebare: dacă în dosar scrie că actele au fost trimise la Comitetul Central, unde se află acum? Le pot vedea?

Kuzma se întoarse și se apropie de ea atât de mult, încât Katinka îi simți la ureche țepii de pe bărbie. Cu un deget arătă în pământ, spre pivnițe, carcere și morminte, iar pe gură scoase doar un sâsâit.

— Și atunci, cum pot eu afla ce s-a întâmplat?

Kuzma ridică din umeri și arătă de data aceasta în susul străzii.

— Mai bine un sticlete care cântă frumos decât o privighetoare care cântă urât.

Și dispăru cu mersul lui bățos în negura traficului aglomerat din strada Tverskaia.

Plicul îi ardea Katinkăi mâna. Era nerăbdătoare să-l deschidă, dar încerca să-și păstreze calmul. Privi în jur, să vadă dacă nu o urmărea cineva, dar decise că dacă KGB-ul ar fi vrut să o urmărească, ar fi făcut-o oricum în așa fel încât ea să nu-și dea seama.

Fiindcă nu mai avea răbdare să ajungă la hotel, traversă strada și intră în recepția mizerabilă a Hotelului Intourist, o clădire hidoasă, din sticlă și beton, din anii șaptezeci. Tavanul, căptușit cu pătrate albe de polistiren, era scund, podeaua era acoperită cu o mochetă roșu-burgund, uzată și decolorată, iar personalul de pază, care ședea la o masă

maro de plastic, era de tipul bătăuşului sovietic pus pe harţă.

Dar atmosfera era ca într-un bazar. Bandiţi cu un braţ forfoteau şi făceau tărăboi, prostituate împopoţonate se tolăneau pe canapele portocalii. Când unul dintre bătăuşii de pază se apropie de ea, Katinka arătă către prostituate şi el se mulţumi să ridice din umeri: avea să-şi încaseze partea mai târziu. Katinka se aşeză pe o canapea din spumă, lângă două femei în cizme, cu coapsele goale şi pline de vânătăi, şi le oferi câte o ţigară. Amândouă acceptară: una şi-o vârî în poşetă, cealaltă pe sub marginea ciorapului care se ţea din cizmă.

Katinka îşi aprinse la rându-i o ţigară, trase un fum şi deschise plicul. Înăuntru erau câteva mărunţişuri şi un teanc de documente fotocopiate. Primul era datat mai 1953, două luni după moartea lui Stalin:

Către toţi funcţionarii:
Cazul Paliţîn/Zeitlin
Din motive de securitate, rudelor care se vor interesa de sentinţele infractorilor de stat mai sus menţionaţi li se va spune că deţinuţii au primit o nouă sentinţă, după o detenţie de zece ani în lagăr.
Semnat: I. V. Serov, preşedinte al Comitetului Securităţii Statului (KGB)

Furia şi nedumerirea o cuprinseră pe Katinka, urmate de o profundă tristeţe. Tot ce aflase de la Mouche şi din arhivele KGB fuseseră minciuni. Pălise probabil, fiindcă una dintre prostituate se aplecă spre ea şi o întrebă cu blândeţe:

— Rezultatele testului, drăguţă? Veşti proaste?

— Ceva de genul acesta, răspunse Katinka şi simţi cum îi apar stropi de transpiraţie pe frunte.

— E greu, dar vom supraviețui, spuse femeia, își aprinse o țigară și se întoarse către prietena ei.

Katinka se uită iar la paginile dactilografiate.

Ședința Tribunalului Militar, biroul narkom-ului L. P. Beria, Obiectul Special 110, 22 ianuarie 1940

Procesul acuzatei Alexandra „Sașenka" Zeitlin-Palițîn (tovarășa Vulpe Polară)

Prezidează președintele Tribunalului Militar al Curții Supreme Vasili Ulrih.

Katinka dădu paginile în căutarea sentinței, dar nu găsi decât aceeași notă exasperantă: *Trimiteți actele cazului Palițîn la Comitetul Central.*

Pe urmă citi procesul-verbal al ședinței — și tot ce citi o îngrozi în asemenea măsură, încât vârî hârtiile la loc în plic și se năpusti afară, în stradă, unde o luă la dreapta și coborî grăbită spre Kremlin. Cele opt stele roșii ale acestuia străluceau pe cer, deasupra ei, în rapsodia nebuloasă a acelei seri de primăvară.

— Ai întrecut măsura! spuse Mariko fără să ridice glasul, ceea ce dădu o notă și mai amenințătoare cuvintelor ei.

În salonul elegant și spațios, mareșalul Satinov ședea în fotoliul lui cu spetează înaltă, cu o mască de oxigen prinsă cu elastic pe față și un cilindru mare cu oxigen alături, pe un suport cu roți. Părea că se micșorase în numai câteva zile, dar ochii lui întredeschiși urmăreau fiecare mișcare a Katinkăi.

— Lăsați-mă, vă rog, să stau de vorbă cu tatăl dumneavoastră, doar un minut, spuse Katinka, roșie la față și

gâfâind de cât alergase. Am atâtea să-i spun şi el însuşi mi-a cerut să-i comunic tot ce aflu...

Îşi fixă privirea imploratoare asupra ochilor sfredelitori ai lui Satinov, ale căror pleoape erau pe jumătate închise. La început nu se întâmplă nimic. Dar apoi, bătrânul clipi şi îşi luă masca de pe faţă.

— Haide, Mariko, atâta tevatură, spuse cu vocea stinsă Satinov. Adu-ne ceai. Mariko oftă din rărunchi şi ieşi cu paşi apăsaţi.

— Cum ai reuşit să intri, domnişoară?

— Cineva mi-a deschis uşa din stradă, iar uşa de la apartamentul dumneavoastră era întredeschisă.

Satinov păru să-i cântărească vorbele.

— Soarta, asta este. Nu uita: De aceea te afli aici.

Şi îi adresă un rânjet ca de cap de mort.

Katinka se aşeză pe canapeaua de alături, iar Satinov îşi deschise palmele zbârcite, de parcă ar fi vrut să spună: Zi, fetiţo, nu mă mai face să aştept.

— Am găsit-o pe Fulguleţ. Lala Lewis mi-a spus totul. Aţi fost un erou. I-aţi salvat pe copii. Fulguleţ vrea să vă întâlniţi, ca să vă poată mulţumi.

Satinov dădu din cap şi flutură o mână.

— Prea târziu, spuse răguşit. L-ai găsit şi pe fratele ei?

— Încă nu. Încerc să aflu ce s-a întâmplat cu Saşenka.

— Las-o pe ea. Concentrează-te asupra lui Carlo! Copiii, viitorul...

— Saşenka şi Vania au fost cei mai buni prieteni ai dumneavoastră, nu-i aşa?

— Saşenka era... fără seamăn, iar copiii...

Katinkăi i se păru că ochii lui albaştri se înmuiaseră de lacrimi. Făcu o sforţare să continue.

— De aceea v-a chemat Stalin în Colțișor, după ce a citit procesul-verbal de ascultare a Saşenkăi şi a lui Benia. Ştia că îi cunoaşteţi pe Paliţîni încă de la Sankt Petersburg şi că sunteţi naşul Rozei. Vă întâlnise la petrecerea de 1 Mai. Voia să afle ce ştiţi dumneavoastră despre ei?

Satinov clipi, dar nu spuse nimic.

— Beria a plecat şi dumneavoastră aţi venit la ora 22:30, am văzut agenda lui Stalin. Dar ce s-a întâmplat după aceea? Saşenka avea o relaţie extraconjugală. Vania era gelos şi a pus să se instaleze microfoane în camera lor de hotel. Dar cum s-a ajuns de aici la conspiraţia căpitanului Sagan şi la distrugerea întregii familii?

— Nu ştiu, şopti Satinov.

— De ce a cerut Stalin toate actele acestui caz? îl întrebă Katinka înfuriată, iar doi ochi reci, cu vinişoare roşii îi susţinură privirea. Nici la întrebarea asta nu vreţi să-mi răspundeţi? De ce vă prefaceţi că nu ştiţi ce s-a întâmplat?

— Găseşte-l pe Carlo, gâfâi Satinov. Eşti foarte aproape.

— Şi ce înseamnă cuvintele lui Stalin: *Să se ocupe bicho*?

Urmă o pauză lungă, în care nu se auzi decât respiraţia grea a lui Satinov.

— Citeşte-mi memoriile cu atenţie, spuse el în cele din urmă.

— Poate nu vă vine să credeţi, dar chiar am citit fiecare cuvîntel din interminabilele dumneavoastră discursuri despre coexistenţa paşnică şi rolul dumneavoastră eroic în clădirea patriei socialiste şi n-am găsit niciun cuvânt omenos acolo.

Deşi Satinov îşi fixase privirea asupra ei, Katinka nu se mai putea opri.

— Mi-aţi turnat numai minciuni. KGB-ul a ştiut să-şi ascundă crimele, dar astăzi am văzut procesul-verbal de la

judecata Saşenkăi. Dumneavoastră aţi asistat la judecata celei mai bune prietene a dumneavoastră!

Plămânii lui Satinov şuierară.

— Ia uitaţi-vă, spuse ea şi scoase din plic prima pagină a procesului-verbal.

— N-am ochelarii.

— Păi, atunci să vă citesc eu. Ia uitaţi ce scrie aici. E vorba despre dumneavoastră, mareşalul Satinov! Nu numai că aţi asistat la proces, Katinka aproape ţipa la el, dar aţi fost unul dintre judecători!

— Citeşte comentariul meu la sentinţă, gâfâi el.

— Aţi judecat-o pe cea mai bună prietenă a dumneavoastră, pe mama finei dumneavoastră. La procesul ei, Saşenka a dat nas în nas cu *dumneavoastră*. Ce-o fi gândit când v-a văzut? Ce i-o fi trecut prin minte? Eu am crezut că aţi fost un erou. I-aţi salvat pe copii, dar aţi contribuit la distrugerea Saşenkăi! A fost condamnată la moarte? A murit în lagăr? Spuneţi-mi, spuneţi-mi! Le-o datoraţi copiilor!

Faţa lui Satinov se crispă. Nu mai primea aer şi deschise gura larg. Spre ruşinea ei, Katinka simţi că o podideşte plânsul.

— Cum aţi putut face una ca asta? Cum aţi putut?

— Dar ce se întâmplă aici? întrebă Mariko şi se ivi în prag, ţinând în mâini o tavă cu ceai.

— Ce e, tată?

Înainte de a ieşi din salon, Katinka îi mai aruncă o privire bătrânului din fotoliu. Avea masca de oxigen pe faţă, buzele îi erau vinete şi ridicase un braţ uscat în aer — un deget strâmb arăta spre uşă.

19

Judecătorul Ulrih: Saşenka Zeitlin-Paliţîn, aţi mărturisit că aţi participat la un remarcabil complot de asasinare în casa dumneavoastră a eroicilor noştri conducători, a tovarăşului Stalin şi a Politburo-ului. Am citit mărturisirea dumneavoastră. Mai aveţi ceva de adăugat?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Am organizat un complot de asasinare în casa mea a măreţului Stalin. Am frecat cu arsen şi cianură perdelele din încăperea în care avea să se afle tovarăşul Stalin.

Judecătorul Ulrih: Dar gramofonul?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Da, şi gramofonul. Aflasem de la diverşi tovarăşi, inclusiv de la soţul meu Vania, că tovarăşului Stalin îi place să asculte muzică după cină, şi atunci am presărat cianură pe gramofon.

Judecătorul Satinov: Acuzată Zeitlin-Paliţîn, vrem să aflăm mai multe detalii...

Era pentru prima oară când Satinov lua cuvântul la proces. Katinkăi i se părea că aude aievea vocile acelor bărbaţi cu inimi de piatră, în biroul cu lambriuri de pin din Închisoarea Suhanovka, care la acel ceas din noapte era scăldat într-o lumină electrică orbitoare. Gărzi NKVD înarmate, în uniforme albastre, păzeau uşile. Ulrih, cu capul lui chel şi rotund, şedea la masă alături de Satinov şi ceilalţi judecători, toţi în tunici à la Stalin şi cu cizme lustruite.

Imediat după dezastruoasa întâlnire cu Satinov, Katinka îi telefonase lui Maxi şi îi repetase cuvânt cu cuvânt discuţia avută cu acesta. Încercase să-şi înăbuşe plânsul, dar Maxi o încurajase. Dacă Satinov îi spusese să citească comentariul lui la sentinţă, trebuia să-l citească negreşit.

Satinov o îndemnase, de asemenea, să-i citească memoriile – şi acolo trebuia să se găsească ceva. Maxi îi propusese să se întâlnească a doua zi la amiază în faţa Arhivei de Stat pentru Documente Speciale Secrete Politico-Administrative, din apropierea Pieţei Maiakovski.

Acum se făcuse miezul nopţii şi Katinka citea procesul-verbal al şedinţei, în camera ei mizerabilă din Hotelul Moskva. Îşi turnă un păhărel de votcă, pentru a prinde putere şi curaj. Pe fereastră zărea sclipind stelele roşii ale Kremlinului.

Judecătorul Satinov: De unde aţi procurat cianura? Spuneţi-ne!

Katinka şi-o imaginã pe Saşenka şezând la masa în formă de T, palidă, slabă şi cu urme vizibile de maltratare, dar încă frumoasă. Dar ce-i trecuse oare prin minte când, la procesul în care avea să i se decidă soarta, îl zărise pe Hercule Satinov în completul de judecată? Încercase probabil din răsputeri să nu arate nicio emoţie, să nu dea niciun semn că l-ar fi recunoscut, fiindcă toţi căutau probabil vreo reacţie pe chipurile lor, al lui Satinov şi al ei. Dar cât de surprinsă, cât de şocată trebuie să fi fost! Iar principala ei grijă fusese: Copiii sunt în siguranţă? Or prezenţa lui Satinov aici însemna că erau...

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Da, tovarăşe judecător, am să vă spun. Vania a procurat cianura din laboratorul NKVD.

Judecătorul Satinov: De unde aţi ştiut pe care plăci de gramofon să presăraţi cianura?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Ştiu că tovarăşului Stalin îi plac cântecele populare georgiene, cântecele din filmele Volga, Volga *şi* Toată lumea râde, cântă şi dansează,

precum și ariile lui Glinka și Ceaikovski. Pe acestea am pus otrava.

Judecătorul Satinov: Ați complotat împreună cu Trotki, în slujba împăratului Japoniei, a moșierilor polonezi și a lorzilor britanici?

Katinka se înfioră când își imagină ce gânduri treceau prin mintea Sașenkăi: Fulguleț și Carlo — unde sunteți?

Acuzata Zeitlin-Palițîn: Da, Trotki a ordonat asasinarea, într-un diabolic pact cu împăratul Japoniei și lorzii britanici.

Judecătorul Satinov: Dar rețeaua acelui membru al Gărzii Albe, căpitanul Sagan, care v-a dirijat pe dumneavoastră la ordinul lui Trotki, obligându-vă să folosiți metodele pe care le-ați învățat de la el în tinerețe?

Acuzata Zeitlin-Palițîn: Vă referiți la depravarea sexuală? Da, m-am folosit de această metodă pentru a recruta și alți agenți, de pildă, pe scriitorul Benia Golden.

Judecătorul Satinov: Scriitorul Golden a devenit agent?

Acuzata Zeitlin-Palițîn: Am încercat să-l recrutez folosindu-mă de metodele viclene învățate de la căpitanul Sagan, dar — fiindcă nu pot minți Partidul — Golden nu a participat niciodată la vreo conspirație, deși este într-adevăr un filistin și un diletant, nu este membru de Partid și îi lipsește vigilența. Pentru el, totul a fost un joc.

Judecătorul Ulrih: Retractați cele mărturisite înainte?

Acuzata Zeitlin-Palițîn: Înaintea Partidului și a tovarășului Stalin sunt obligată să spun adevărul. Eu sunt vinovată, soțul meu și căpitanul Sagan sunt vinovați, dar Golden este un copil incapabil să comploteze.

Katinka nu-şi putu reţine un zâmbet. Acum avea confirmarea că Saşenka îl iubise cu adevărat pe Benia Golden. Nu era oare această insultă la adresa lui Golden mai romantică decât orice romanţă?

Judecătorul Satinov: Tovarăşi judecători, sunt copleşit de dezgust faţă de răutatea şi depravarea acestei vipere de femeie, acestei Văduve Negre. Suntem pregătiţi să deliberăm?

Citind aceste replici tragicomice, Katinka abia îşi mai reţinu lacrimile. Satinov chiar credea ce spunea? Îl vedea Saşenka în stare să creadă aşa ceva? Saşenka îi adresase probabil din priviri nenumărate întrebări prietenului ei: Copiii au ajuns la noile lor familii? Sunt în siguranţă? Sau ne-ai trădat? Întrebările unei mame. Katinka îşi aprinse o ţigară şi continuă lectura.

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Declar în faţa Curţii că regret profund crimele comise faţă de Partid şi că mi-e ruşine de faptul că viitorul... posteritatea... îşi va aminti de mine ca de o criminală.

Posteritatea? Era acesta un mesaj adresat lui Satinov?

Judecătorul Ulrih (preşedintele completului de judecată): Bun, suntem gata, tovarăşi judecători? Aveţi vreun comentariu?

Judecătorul Lanski (al doilea judecător): O ticăloasă. Nu am niciun comentariu.

Judecătorul Ulrih: Tovarăşe Satinov?

Judecătorul Satinov (al treilea judecător): Acuzata Zeitlin-Paliţîn mărturiseşte comiterea unor crime

abominabile de-a lungul unei vieți de înșelăciune și fățărnicie. Cer iertare Curții, dar trebuie să mai adaug că, datorită vigilenței NKVD-ului, noi, poporul sovietic, suntem bucuroși să constatăm că genialul nostru conducător, tovarășul Stalin, se află în siguranță, că tovarășii săi credincioși Molotov, Voroșilov, Mikoian, Andreev și alți membri ai Politburo-ului se află în siguranță, fără să mai fie amenințați de spioni, trădători și trotkiști, se află în siguranță în birourile și casele lor, fără să mai fie amenințați de această viperă. Cu toții se află în siguranță. Câinii turbați nu merită decât o singură pedeapsă, dreptatea poporului... Vă mulțumesc, tovarășe Ulrih.

Katinka citi și reciti cu sufletul la gură cuvintele lui Satinov. Nu încăpea nicio îndoială: Era un mesaj. Satinov spusese de patru ori „se află în siguranță". De două ori pentru Fulguleț, de două ori pentru Carlo. Deci nu o trădase pe Sașenka. Ce voise el, de fapt, să spună era: „Scumpa mea prietenă, poți să mori cu sufletul împăcat, *copiii se află în siguranță! Repet: Copiii se află în siguranță!*"

Cât de ușurată trebuie să se fi simțit Sașenka! Dar sentința lipsea: supraviețuise Sașenka până la urmă? Katinka citi aceeași notă: *Actele au fost trimise la Comitetul Central.*

Zorii se iveau, când Katinkăi îi căzu capul deasupra procesului-verbal pe care-l ținea în poală.

Judecătorul Ulrih: Vă mulțumesc, tovarășe Satinov, ne vom retrage să deliberăm.

Judecătorii se retrag.

20

Din înaltul cerului albastru pal, soarele arunca raze aurii pe statuia lui Maiakovski. În drum spre noua arhivă, Katinka urcă strada Tverskaia, lăsă în dreapta ei statuia prințului Dolgoruki și pe urmă, în stânga, statuia lui Pușkin. Se trezise mult prea devreme, cu ceafa înțepenită, când îi telefonase Maxi, iar apoi adormise la loc. Totul o durea, de parcă ar fi bătut-o cineva, și numai un espresso dublu în cafeneaua Coffee Bean din strada Tverskaia — cafeaua bună era unul dintre beneficiile democrației, gândi ea — o mai redresă puțin.

Cu un pachet voluminos sub braț, Katinka trecu pe lângă stația de metrou Maiakovskaia și o luă apoi la stânga, pe sub una dintre arcadele roșii de granit, care conferă Moscovei acea grandoare sumbră și ostilă. Se trezi pe o străduță care părea să se înfunde, dar, când ajunse la capătul ei, constată că făcea două cotituri în unghi îngust, pentru a deveni și mai strâmtă. Katinka se bucura să fi nimerit în această ulicioară întortocheată și neașteptată în uriașa metropolă, cu zidurile ei de granit și bulevardele late pe care vuia traficul. După a doua cotitură se trezi în fața unui zid ocru, cu margine albă, și a unei porți negre de fier, care era larg deschisă și dădea către niște trepte. Motocicleta lui Maxi era parcată în dreptul unei plăci memoriale cu profilul lui Lenin.

— Pari obosită. N-ai dormit? Ai făcut rost de ce te-am rugat? întrebă Maxi.

Katinka făcu un semn din cap în direcția pachetului de sub braț.

— E cel mai scump lucru pe care l-am cumpărat vreodată și a trebuit să-i cer permisiunea lui Pașa Ghetman.

— Trei sute de dolari sunt un fleac pentru el. I-ai spus despre ce e vorba?

— M-am gândit că e mai bine să nu afle.

— Să știi că e singura noastră speranță. Femeia asta ar face *orice* în schimbul acelui lucru, spuse Maxi și o prinse pe Katinka de mână. Am impresia că pe tine încep să te obsedeze chiar mai mult decât pe mine secretele celor care au trăit acum cincizeci de ani. Ești pregătită?

— Da, dar cum vrei să intrăm? Doar ai spus că...

— Stai liniștită, am aranjat eu totul. Ține minte, continuă Maxi cu o mină foarte serioasă, ți-am făcut o programare ca să lași o cerere pentru depunerea unei cereri de cercetare a registrului documentelor depozitate în această arhivă, dar pot să-ți spun din capul locului că această cerere pentru depunerea unei cereri va fi respinsă. Intră, Katinka. Și baftă.

— Nu mă simt în largul meu. Crezi că va funcționa sau ajung la închisoare?

— Ori una, ori alta, zise Maxi, râzând. Acum două săptămâni nici nu visai să recurgi vreodată la asemenea tertipuri. Dar nu-ți pierde încrederea în tine. Privește de parcă ai ști unde te duci și că ai dreptul să obții ce vrei. Ne vedem mai târziu.

Katinka văzu cum își pornește Maxi motocicleta și cum dispare coiful lui de viking pe străduța șerpuită. Apoi se întoarse și pătrunse în clădirea înaltă, în stil neogotic, cu coloane și balcoane, decorată cu portrete de eroi în piatră și bronz.

La o masă de lemn, pe două scaune șubrede, dormitau doi soldați în termen ai Ministerului de Interne, care se îndreptară însă imediat de spate la vederea Katinkăi. Cel cu fața mai plină de coșuri împinse un registru peste

masă, examină paşaportul Katinkăi, cu un rânjet menit să proiecteze puterea cu care îl învestise statul rus, răsfoi un teanc de formulare galbene şi găsi unul pe care figura numele ei, completă un altul, prost tipărit, şi pe urmă, cu umbra unui zâmbet viril, îi reţinu paşaportul şi făcu un semn generos în spatele lui, către lifturile din holul îmbrăcat în marmură albă.

— Cererile pentru arhivă se depun la etajul patru.

Katinka nu îndrăzni să se uite în spate, dar simţi prezenţa unei alte persoane. Un tânăr slăbănog şi chel, cu pantofi galbeni de vinilin, îşi atârna hanoracul gri într-un cuier şi o urmărea atent. Ciudate animale mai sunt şi arhivarii ăştia, gândi Katinka şi se grăbi să intre în lift. Când uşile acestuia aproape se închiseseră, o mână se strecură între ele şi arhivarul intră, o salută dând agitat din cap, dar fără să scoată un cuvânt. Îmbrăcă un halat alb cu pete galbene, care-l făcea să semene cu un laborant. Ochii lui vioi, cu pleoape înroşite, erau măriţi de lentilele unor ochelari mânjiţi.

Cabina liftului era atât de mică, încât stăteau mult prea aproape unul de celălalt, iar tânărul tot dădea să-şi ceară scuze, dar nu izbutea şi fiecare tentativă a lui de a vorbi se sfârşea cu un mormăit. Deşi se lipi de peretele cabinei, Katinka era încă neplăcut de aproape de chelia lui brânzoasă, pe care se iţeau ici-colo câteva fire incolore de păr, pete vineţii şi stropi de sudoare. Ea apăsă butonul etajului cinci, dar el apăsă la patru şi, când liftul se opri cu o smucitură şi uşile se deschiseră, el ieşi şi le ţinu deschise pentru ea.

— Etajul dumneavoastră. Nu o întreba, ci o anunţa. Cererile.

Dar Katinka scutură de două ori din cap. Arhivarul păru surprins şi, când se închiseră uşile, rămase

nedumerit pe loc. Katinka se înfioră, conștientă că fusese prinsă, căci Maxi îi explicase: nimeni din afară nu are voie să urce la etajul cinci.

Pe palier erau câteva uși cu sticlă mată, niște palmieri de plastic zdrențuiți și o ramă impunătoare, dar goală. *Departamentul pentru Studiul Materialismului Dialectic și al Aspectelor Istorice Economico-Politice Leniniste ale Uniunii Sovietice* scria pe o placă, dar cineva lipise un bilet deasupra: *Arhiva de Stat pentru Documente Speciale Secrete Politico-Administrative.*

Fiindcă Maxi o avertizase: „Ar fi bine să nu te întâlnești cu nimeni acolo", Katinka se aștepta ca arhivarul și cei doi soldați ridicoli să apară din clipă în clipă.

Pe coridoarele lungi, cu parchet, de-a lungul cărora se înșirau uși de lemn închise, era liniște. Aerul era înăbușitor, căci centrala nu fusese încă oprită. Katinka citi toate plăcuțele din dreptul ușilor, pe care erau gravate nume și titluri. Coti la dreapta, iar la dreapta și merse până când auzi muzică de operă, celebra arie a lui Glinka din *O viață pentru țar.* Mai coti o dată și muzica răsună tot mai tare, până când ajunse în fața ultimei uși.

Agripina Constantinovna Begbulatova, Director, Departamentul Manuscrise scria pe plăcuță. Ce nume pompos, gândi Katinka. Se opri să asculte la ușă: aria se apropia de punctul ei culminant. Ar fi fost oare mai bine să-și facă o programare? Nu, Maxi spusese că era prea riscant.

Bătu în ușă. Niciun răspuns. Mai bătu o dată. Nimic. Katinka îi blestemă în gând pe dinozaurii căpoși de felul lui Satinov și pe birocrații neînduplecați, precum și toate dezamăgirile acestui proiect — și deschise ușa, fără să mai stea pe gânduri.

Pe o canapea dormita o femeie obeză, cu pielea albă, de vârstă înaintată, îmbrăcată numai în lenjerie de corp

şi cu o mască de dormit pe ochi pe care scria *American Airways*.

În birou era prea cald, muzica răsuna dintr-un CD-player nou şi în aer pluteau aromele unui parfum greu. Katinka mai avu răgazul să remarce prezenţa a două ventilatoare, câteva teancuri de manuscrise îngălbenite şi două coapse uriaşe care se revărsau deasupra marginii unor ciorapi de dantelă, înainte ca femeia să-şi scoată masca de pe ochi şi să vină spre ea.

— Nu ţi-e ruşine să dai buzna aici? Cine eşti tu? Nu ştii să te porţi? Ce înseamnă apucăturile astea de filistină?

Balena o privi pe Katinka din cap până-n picioare, de parcă n-ar mai fi văzut în viaţa ei o fată în fustă de jeans şi cizme călcând pragul acelei arhive sacre.

— Cine ţi-a permis să intri?

— Ăăă, nimeni, răspunse Katinka derutată.

— Atunci fă bine şi du-te! ţipă femeia, ai cărei sâni voluminoşi şi lăptoşi întindeau la maximum sutienul ca o platoşă.

— Nu, nu, spuse Katinka şi roşi bâlbâindu-se în încercarea de a-şi recăpăta stăpânirea de sine. Am fost rugată să vă aduc acest pachet. E... pentru dumneavoastră. Şi îi întinse femeii pachetul.

Aceasta îşi smulse furioasă de pe cap o plasă mov pentru păr.

— Nu aştept niciun pachet, spuse, dar se uită la el curioasă.

Katinka nu mai avea nimic de pierdut. Încerca să-şi ferească privirea de portjartierul femeii, de chiloţii ei uriaşi de culoarea pielii, precum şi de orice detaliu bătător la ochi al acelei viziuni.

— E un cadou de la... Katinka aruncă o privire înspre coridor, pentru a-i da de înţeles femeii că poate nu era de

dorit ca angajații ceilalți să observe livrarea pachetului... dar aș prefera să vă spun între patru ochi de la cine e.

Femeia se încruntă, părând a-și fi amintit în clipa aceea unde se afla și cum era îmbrăcată.

— O clipă!

Îi făcu semn să iasă și închise ușa. Muzica încetă. Ușa se redeschise.

— Sunt Agripina Begbulatova, o întâmpină femeia și îi întinse o mână fermă și transpirată. Mai trag și eu câte un pui de somn în timpul zilei. Poftiți, vă rog!

Katinka se așeză pe canapeaua roșie, unde se odihnise trupul generos al directoarei Departamentului Manuscrise, și simți de îndată căldura rămasă de la acesta. Agripina se dăduse cu fard de obraz și un ruj roșu aprins, îmbrăcase o rochie albastră, în stil sovietic, cu dantelă la decolteu și paiete pe șolduri. Avea coafura tapată, vopsită brun-roșcat, a unei mari cucoane din perioada lui Brejnev.

— Știți, nu-i așa, că eu sunt responsabilă pentru colectarea memoriilor membrilor de Partid, pentru ca acestea să fie catalogate și depozitate în această arhivă specială, spuse Agripina și luă loc pe un scaun capitonat.

— Agripina Constantinovna, vă mulțumesc că m-ați primit, spuse Katinka.

— Cu plăcere, răspunse Agripina cu o noblețe distantă și o îngăduință arogantă.

Katinka realiză că nu avea decât o secundă la dispoziție pentru a-și explica prezența, altfel ar fi avut de-a face cu Organele. Când începu să vorbească, nu se hotărâse încă ce minciună să spună (nu spusese în viața ei o minciună mare, gravă) și știa că orice minciună ascunde un mare risc de a fi demascată, fiindcă toți acești comuniști de seamă se cunoșteau între ei, urmaseră aceleași școli și pe

urmă cursurile Facultăţii de Limbi Străine, se căsătoriseră între ei, avuseseră case de vacanţă unii în vecinătatea celorlalţi şi crescuseră împreună următoarea Tânără Generaţie de Aur. Cu toate acestea, Katinka se trezi că îi vorbeşte Agripinei cu un glas necunoscut, mincinos.

— Tovarăşă Agripina Constantinovna, începu ea, vă aduc un cadou de la... Mariko Satinova. O cunoaşteţi, desigur?

Katinka îşi încleştă dinţii şi încercă să-şi ascundă neliniştea.

— De la Mariko? întrebă Agripina şi îşi înclină capul într-o parte.

— Da.

— Îl cunosc pe tovarăşul Hercule Satinov, spuse Agripina cu un ton reverenţios. Nu suntem apropiaţi, desigur, dar l-am întâlnit o dată la un concert la Conservator şi de mai multe ori cu prilejul muncii mele, desigur.

— Desigur, o aprobă Katinka. Dar pe Mariko nu o cunoaşteţi?

Agripina scutură din cap.

— Mi-a trimis ea mie un cadou?

— Da, da, ca să mă recomande astfel pe mine, ca să spun aşa. Ea vă cunoaşte pe dumneavoastră, tovarăşă, din auzite, ştie că aţi lucrat cu dăruire alături de tatăl dânsei, de tovarăşul mareşal Satinov.

Cu un aer de noblеţe, Agripina îşi umflă nările, îşi împinse pieptul înainte şi păru, în general, să se umple de mândrie.

— Tovarăşul Satinov mi-a menţionat numele?

— O, da. Eu sunt o prietenă de familie şi dânsul v-a menţionat nu o dată numele, când mi-a povestit cum l-aţi ajutat să-şi scrie memoriile. Mi-a spus că fără ajutorul dumneavoastră nu ar fi izbutit.

— Să știți că și legendarii tovarăși Gromîko și Mikoian, cu care am avut fericirea de a colabora, au spus că fără talentele mele editoriale nu și-ar fi putut scrie memoriile.

— Nu mă surprinde defel, spuse Katinka și constată că o minciună bine spusă este un lucru încântător, care te îndeamnă curând la alte minciuni. Tovarășul Satinov mi-a spus: „Tovarășă, du-te și viziteaz-o pe Agripina Constantinovna, pe iscusita editoare care veghează asupra flăcării sacre, și dumneaei îți va arăta cum am colaborat la scrierea memoriilor mele, îți va arăta ciornele..."

— Sunteți comunistă, tovarășă...?

— Katinka Vinski. Da, am fost pionieră, pe urmă membră a comsomolului și acum sunt istoric și lucrez la un articol despre tovarășul Satinov și rolul său în cucerirea Berlinului.

— Aha. Au mai rămas atât de puțini tovarăși tineri, sunt încântată să vă cunosc, spuse Agripina, făcu o pauză și surâsul de pe buzele ei se șterse. Dar de ce nu mi-a telefonat tovarășul Satinov? Dânsul știe că e nevoie de o programare...

— E foarte bolnav, spuse Katinka. Are cancer pulmonar.

— Am auzit, da. Dar poate ar fi mai bine să-i telefonez fiicei sale, lui Mariko, să verific...

Agripina se întinse în direcția telefoanelor de pe masa în formă de T.

— Stați puțin, Agripina Constantinovna, se grăbi Katinka să spună, Mariko îl îngrijește acum... la spitalul Kremlevka. De aceea am îndrăznit să vin la dumneavoastră fără programare. Tovarășul Satinov i-a spus lui Mariko, într-un moment de luciditate, să vă trimită un cadou anume, iar dumneavoastră veți ști că vine de la dânsul.

Katinka bătu uşor în pachet.

— E pentru mine?

— Sigur că da.

— De la Mariko Satinova şi de la mareşal?

Ochii ei de gândac se aţintiră asupra pachetului şi posteriorul ei alunecă spre marginea scaunului, pentru a fi mai aproape de pachet, dar Katinka aşează o mână ocrotitoare deasupra.

— Aveţi manuscrisul memoriilor tovarăşului Satinov aici?

Katinka respecta instrucţiunile lui Maxi.

— Da, domnişoară, le am aici, în teancul ăsta.

O mână cu inele albastre arătă către teancurile de manuscrise îngălbenite, care acopereau fiecare centimetru pătrat al podelei.

— Trebuie să ştiţi că iluştrii noştri tovarăşi şi-au dictat memoriile secretarelor lor sau mie personal, iar sarcina mea era să le revizuiesc în spiritul Partidului, conform directivelor Comitetului Central, şi să elimin pasajele care ar fi putut nedumeri publicul larg. Nu toate episoadele din memoriile mareşalului Satinov au fost incluse în ediţia finală, aşa cum s-a întâmplat, de altfel, cu memoriile tuturor conducătorilor noştri.

— Mareşalul Satinov îşi doreşte foarte mult ca eu să citesc acele episoade... pentru a putea aprecia mai bine munca dumneavoastră editorială. Cu vreo două zile în urmă, înainte ca boala dânsului să se agraveze, i-a spus lui Mariko să vă trimită acest cadou în semn de recunoştinţă şi apreciere, spuse Katinka şi luă pachetul de pe masă. Aveţi manuscrisul?

— Trebuie să sun totuşi acasă la mareşal sau să îl întreb măcar pe directorul Arhivei...

— Cum doriți, răspunse Katinka, dar atunci va trebui să dau altcuiva cadoul.

Aceste cuvinte deciseră situația. Genunchii umflați și cu gropițe ai Agripinei se lăsară pe podea și, aplecată deasupra teancurilor în așa fel încât Katinka să-i poată admira jartierele, Agripina începu să mormăie pe rând titlurile tuturor manuscriselor. În final, ținu triumfătoare în mâini manuscrisul lui Satinov. Gâfâind și îmbujorată își reluă locul pe scaun și își aținti privirea asupra pachetului.

Katinka așteptă ca Agripina să-i înmâneze documentul, care se odihnea acum atât de comod în poala ei, dar nimic nu se întâmplă. Agripina o privi, ridicând din sprâncenele ei roșcate și pensate, iar Katinka îi susținu privirea. Atmosfera din încăpere era încărcată, ca înaintea unei ploi.

— A, da, era să uit, Agripina Constantinovna, spuse Katinka în cele din urmă. Cadoul de la familia Satinov — și îi înmână pachetul voluminos.

Radioasă, Agripina înșfăcă pachetul și scoase la iveală o sticlă imensă de Chanel No. 5 în valoare de 300 de dolari.

— Preferatul meu! exclamă femeia și strânse sticla la piept. Cum de a ținut minte mareșalul?

— Îmi permiteți să mă uit peste manuscris? întrebă Katinka.

— Doar aici, răspunse Agripina. Există câteva fragmente inedite, pe care nu le-a citit nimeni cu excepția mea.

Cu un vag sentiment de neliniște, Katinka luă teancul.

— Puneți-vă picioarele pe canapea, o îndemnă Agripina. Savurați aerul răcoros de la ventilatoare și muzica lui Glinka. Aveți voie să vă faceți notițe.

Katinka răsfoi grăbită manuscrisul. Majoritatea capitolelor îi erau cunoscute din cartea bombastică a lui Satinov: „Cum am cucerit Pământul Virgin", „Cum am construit locuinţe pentru proletariatul sovietic", „Cum am înfiinţat Staţiunile de Maşini şi Tractoare", „O conversaţie interesantă cu tovarăşul Gagarin despre cucerirea cosmosului" etc. O pierdere de timp, îşi spuse Katinka, în timp ce Agripina îşi picura nepreţuita licoare a lui Madame Chanel la încheieturile mâinilor, pe gât şi după urechi. Dar în clipa următoare, Katinka dădu peste un pasaj care îi tăie respiraţia.

21

O conversaţie cu I. V. Stalin, ianuarie 1940
de Hercule Satinov

Într-o noapte, la ora două, mă aflam în biroul meu din Piaţa Veche, când a sunat telefonul.

— Poskrebîşev la aparat. Tovarăşul Stalin doreşte să veniţi la dace. Un automobil vă aşteaptă jos.

Mă bucuram de favoarea lui Stalin. Încheiasem o alianţă cu Germania nazistă, dar ştiam că războiul era iminent. Partidul îmi ceruse să supraveghez producţia de noi tancuri şi artilerie pentru Armata Roşie. Mai fusesem chemat de două ori la dace pentru a discuta activitatea mea. Aşadar nu m-am temut, deşi, atunci când erai chemat la Stalin, nu prea ştiai cum avea să se încheie totul.

Roţile automobilului aveau lanţuri, pentru a nu aluneca pe gheaţă. Erau minus douăzeci de grade, o iarnă

geroasă. Am mers întâi pe șoseaua către Mojaisk și am cotit apoi pe un drum care străbătea o pădure de stejari, pini, brazi, arțari și mesteceni. Din timp în timp zăream proiectate pe zăpadă umbrele unor gărzi.

Am trecut de două porți securizate. O poartă verde de fier s-a deschis în cele din urmă și în fața noastră se afla dacea din Kunțevo, adevărata reședință a lui Stalin, o casă obișnuită, pe două niveluri, vopsită de curând în kaki, pentru eventualitatea războiului.

Un gardian NKVD în uniformă albastră ne-a întâmpinat la ușă și m-a condus înăuntru. Mi-am atârnat haina în cuier. Biroul, ticsit de cărți și reviste, era în stânga, dar Stalin în persoană, în tunică gri și cizme, a ieșit chiar în clipa aceea din biblioteca aflată în dreapta.

— Bună seara, *bicho*, mi-a spus zâmbind.

Așa îmi spunea el: *bicho*, ceea ce în georgiană înseamnă „băiat".

— Să mergem să bem și să mâncăm ceva. Ai mâncat de cină?

Mâncasem, desigur, dar pe vremea aceea noi toți ne adaptaserăm programul la tabieturile nocturne ale lui Stalin.

— Tovarășul Beria e deja aici și ceilalți vor sosi imediat.

M-a condus într-o încăpere spațioasă, cu tavanul și pereții îmbrăcați în lemn de pin Karelian, cu o masă imensă, scaune masive și divane, cu afișe de cinema rusești atârnate pe pereți. La un capăt al mesei era aranjat un bufet, un adevărat ospăț georgian, cu farfurii pregătite să ne servim.

Lavrenti Beria stătea în dreptul mesei, cu un pahar de vin în mână. M-a salutat în georgiană. Stalin, el și cu mine eram trei georgieni în geroasa Rusie!

Stalin m-a servit întâi pe mine, pe urmă s-a servit şi el cu un pahar de vin şi a luat loc la masă. Eu m-am aşezat între ei.

— Deci, a început Stalin şi şi-a aprins o ţigară Herţegovina Flor, cum s-a încheiat cazul „Saşenka"?

Simpla menţionare a numelui ei mă tulbura, dar speram să nu se observe.

— Părea o femeie sovietică de treabă. Ţin minte că am văzut-o în biroul lui Lenin din Petrograd... continuă Stalin şi scutură trist din cap. În lumea noastră există oameni capabili să disimuleze decenii la rând.

L-am privit pe Beria.

— A mărturisit totul, a spus acesta.

— Procesul s-a desfăşurat fără incidente, am adăugat eu.

— Eraţi apropiaţi, nu-i aşa, *bicho*? m-a întrebat Stalin.

Am dat din cap.

— Toţi au mărturisit şi s-au căit? a mai întrebat Stalin şi şi-a scuturat tutunul din ţigară în pipă şi a continuat să scoată rotocoale de fum. În cele din urmă?

— Vania Paliţîn a mărturisit, a spus Beria şi a râs răguşit. S-a ţinut bine, a mai şi strigat în ultima clipă: „Trăiască tovarăşul Stalin!"

Stalin trăgea din pipă, cu ochii lui galbeni pe jumătate închişi.

— Dar Mendel! Ce boşorog caraghios! a continuat Beria. A refuzat să mărturisească.

— A fost întotdeauna un om scrupulos, a spus Stalin cu o nuanţă de afecţiune în glas.

— Cu Mendel am procedat aşa cum m-ai sfătuit, a spus Beria.

Stalin şi Beria au schimbat un zâmbet conspirativ, ştiam că le plăcea să aibă secrete. L-am auzit odată pe

Beria vorbind despre un accident mortal de automobil, în care fusese implicat un tovarăș mult prea cunoscut pentru a fi arestat și executat.

— Te interesează să afli despre Mendel? m-a întrebat Stalin.

— Da, am spus, deși în realitate mi-era groază să aflu amănunte.

— Spune-i, Lavrenti, i-a cerut Stalin lui Beria.

— I-am spus lui Mendel: „Mărturisește-ți crimele și tovarășul Stalin garantează că vei rămâne în viață". Și știți ce a făcut el? A început să țipe: „Niciodată! Sunt nevinovat! Sunt și voi rămâne până la capătul vieții mele un bolșevic onest!" Ne-a scuipat în față, întâi pe mine, pe urmă pe Kobulov...

— Asta a fost o greșeală, a intervenit Stalin.

— Kobulov și-a ieșit din pepeni și l-a snopit în bătaie. Asta a fost tot!

— Câtă mândrie! Câtă mândrie prostească! exclamă Stalin și apoi s-a uitat la mine. Dar tu te-ai ocupat de caz, nu-i așa?

— Da, tovarășe Stalin, m-am ocupat, așa cum mi-ați cerut.

Nu m-am putut abține să-i arunc lui Beria o privire plină de subînțeles. Stalin, care era foarte atent, a remarcat imediat.

— Și? a întrebat.

— Nimic deosebit, a spus Beria și mi-a tras un picior pe sub masă.

Dar, oricât de primejdios putea deveni Beria, nu era bine să ai secrete față de Stalin.

— A existat o neregularitate, tovarășe Stalin, la una dintre execuții, am spus în cele din urmă cu un sentiment de stinghereală.

— O neregularitate? a întrebat Stalin cu răceală.

Beria m-a lovit iarăşi pe sub masă, dar era prea târziu.

— NKVD-ul are cadre competente şi devotate, dar de data aceasta am avut un exemplu rar de infantilism filistin, am spus şi am început să transpir.

— Ştiai, tovarăşe Beria?

— Am auzit, tovarăşe Stalin, şi fac investigaţii.

— Credeam că aţi epurat organele de asemenea jeguri. Vinovaţii trebuie pedepsiţi, a spus el şi ne-a privit pe amândoi scrutător. Bun. Tovarăşi Beria şi Satinov, formaţi o comisie din tovarăşii Şkiriatov, Malenkov şi Merkulov. Vreau urgent raportul.

În momentul acela s-au auzit automobile apropiindu-se de dace, pe urmă portiere trântite. Stalin s-a ridicat de la masă şi a ieşit să-i întâmpine pe membrii Politburo-ului, care fuseseră şi ei invitaţi la cină.

Am rămas singur cu Beria.

— Te-ai ţicnit dé tot, mi-a spus Beria şi mi-a tras un pumn în coaste, ce dracu' ţi-a venit să-i spui?

Dar Molotov, Voroşilov şi ceilalţi au intrat chiar atunci în încăpere.

Când ne serveam cu toţii de la bufet, Stalin s-a ivit brusc foarte aproape de mine.

— Ce femeie frumoasă era Saşenka, a murmurat. Ce decizii cumplite trebuie să luăm uneori.

22

— Ați terminat de citit, domnișoară? întrebă Agripina.

În aer plutea mireasma grea a parfumului franțuzesc. Katinka era absorbită de destăinuirile lui Satinov. Maxi avea dreptate: ajunsese obsedată de soarta acestor străini, oameni care nu aveau nimic de-a face cu ea, dar poveștile lor o măcinau. Își dorise atât de mult să afle ce se întâmplase cu ei, dar acel episod cenzurat din memoriile lui Satinov nu făcuse altceva decât să ridice și mai multe semne de întrebare. Cel mai trist era că avea convingerea că Sașenka murise. Trebuia să-i telefoneze Rozei și să-i spună că ambii ei părinți fuseseră uciși de călăii lui Stalin. Soțul Sașenkăi fusese împușcat strigând „Trăiască tovarășul Stalin!", iar unchiul Mendel nu suferise un infarct, ci fusese omorât în bătaie.

Dar cum murise Sașenka? În ce constase „neregularitatea"? Fusese violată de către gardieni? Ucisă prin tortură sau prin înfometare? O singură persoană o putea lămuri. Trebuia să îl viziteze urgent pe Satinov. Indiferent cât de mult îl enervase cu o seară înainte, *trebuia* să mai stea o dată de vorbă cu el, înainte ca acesta să moară.

— Vă mulțumesc, îngăimă Katinka.

— Transmiteți, vă rog, salutările mele cordiale tovarășului Satinov și fiicei sale și spuneți-le că le sunt recunoscătoare pentru acest cadou.

— Da, sigur că da.

Cu ochii în lacrimi, Katinka se grăbi să ajungă la lift. Așteptă câteva clipe, dar liftul nu venea. Atunci realiză că nu era singură. Arhivarul care urcase cu ea până la etajul patru stătea acum lângă ea, rezemat de un cărucior cu

dosare şi fredonând o melodie. În cele din urmă îşi drese glasul.

— Liftul acesta s-a stricat. Va trebui să mergeţi cu liftul nostru.

Katinka remarcă acel „va trebui", dar era mult prea mâhnită pentru a-i acorda atenţia cuvenită. Cu pantofii galbeni scârţâind la fiecare pas şi continuând să fredoneze, arhivarul o conduse înspre latura opusă a clădirii dreptunghiulare. Acolo se afla un lift mai murdar, mai ruginit, cu rumeguş pe jos, care se puse în mişcare cu icnete şi smucituri.

Ce să-i spună Rozei? Pe Katinka o apucă disperarea. Satinov nu va accepta în ruptul capului să mai stea de vorbă cu ea. Mariko o va da fără îndoială afară. Iar pe Carlo nu îl va mai găsi niciodată.

Liftul se opri în cele din urmă, dar nu ajunseseră în holul de la parter, ci se aflau undeva la subsol. Arhivarul îi ţinea uşa deschisă.

— Poftiţi, vă rog, îi spuse.

— Dar nu e etajul bun, răspunse ea.

Arhivarul îşi plimbă privirea într-o parte şi în cealaltă a unui coridor subteran.

— Vreau să vă arăt nişte documente.

— Mă scuzaţi, spuse Katinka, brusc speriată şi redevenită precaută, dar nu vă cunosc. Eu trebuie să...

Apăsă butonul pentru parter, dar bărbatul bloca uşa.

— Mă numesc Apostolon Şceglov, se prezentă el, de parcă s-ar fi aşteptat ca ea să-i cunoască numele, care însemna „sticlete".

— Mă grăbesc. Nu am timp, insistă ea şi apăsă necontenit butonul.

— Mai bine un sticlete care cântă frumos decât o privighetoare care cântă urât, spuse el, parafrazând o fabulă a lui Krîlov.

Katinka încremeni și își ațintì privirea asupra lui.

În gura zâmbitoare a lui Șceglov sclipiră doi dinți de aur.

— Vă amintiți cine v-a mai spus cuvintele acestea? întrebă el. Să vă dau un indiciu: Utiosov și Tsfasman.

Sigur că da, erau cuvintele cu care își luase Kuzma rămas-bun de la ea.

— Arhivarii se cunosc toți între ei. Noi suntem membrii unui ordin secret. Veniți, o îndemnă Șceglov și o conduse de-a lungul unui coridor bine luminat, cu pereți de beton. Acesta este unul dintre cele mai sigure locuri de pe pământ, Katinka, dacă-mi permiteți să vă spun așa. Aici, noi protejăm însăși istoria națiunii noastre.

Deși nu se simțea în largul ei, Katinka îl urmă pe Șceglov. Ajunseră la o ușă albă de oțel, care semăna cu intrarea într-un submarin sau un buncăr antiatomic. Șceglov învârti o roată mare de crom, descuie trei lacăte și tastă apoi un cod electronic. Ușa se deplasă puțin într-o parte și apoi se deschise: avea o grosime de peste o jumătate de metru.

— Ușa aceasta ar rezista până și unui atac nuclear. Dacă ne-ar ataca americanii cu toate bombele lor cu hidrogen, singurii supraviețuitori din Moscova am fi dumneavoastră și cu mine, Președintele din Kremlin și generalii din cartierul general.

Arhivarul mai deschise o ușă la fel ca prima. Katinka aruncă o privire în spate. Se simțea îngrozitor de vulnerabilă. Dacă îl văzuse KGB-ul pe Kuzma când îi dăduse documentele și îl obligase să o ademenească aici?

Şceglov, care părea să aibă mereu pregătită câte o melodie, reîncepu să fredoneze şi intră într-un mic birou alăturat. Pe masa lui de scris erau aşezate în ordine câteva teancuri de dosare. Pe o altă masă, mai mare, era desfăşurată o hartă colorată, în relief, cu văi, râuri şi case, soldaţi de plumb, tunuri, drapele şi cai, toate colorate cu cea mai mare măiestrie.

— Eu le-am modelat şi colorat pe toate. Vreţi să vă arăt? Vă grăbiţi?

Katinka nu fusese niciodată mai grăbită decât în acel moment. Trebuia să ajungă urgent la Satinov, care era pe moarte şi avea să ducă secretul Saşenkăi în mormânt. Dar dacă arhivarul avea documentele necesare? Katinka ştia că aici se păstrau cele mai importante acte secrete şi el sigur nu-i ceruse să-l urmeze fără vreun motiv. Se hotărî să-i facă pe plac.

— Mi-ar plăcea să văd soldaţii dumneavoastră de jucărie, spuse ea.

— Nu sunt de jucărie, preciză el. Ce vedeţi aici este o reconstituire istorică, exactă până în cele mai mici amănunte, până la proiectilele tunurilor şi uniformele Dragonilor. Dumneavoastră sunteţi istoric. Puteţi ghici despre care bătălie e vorba?

Katinka înconjură o dată masa, în vreme ce Şceglov se tot înălţa încântat pe vârfurile pantofilor săi galbeni. Recunoscu pe o latură La Grande Armée a lui Napoleon şi pe cealaltă Regimentele de Gardă ale Ţarului.

— E anul 1812, fără îndoială, rosti ea rar. Aici e reduta lui Raievski, acolo sunt trupele lui Barclay de Tolly, dincolo e prinţul Bagration, faţă în faţă cu mareşalii francezi Murat şi Ney. Napoleon cu Garda stă chiar aici. E bătălia de la Borodino, concluzionă ea triumfătoare.

— Uraaa! izbucni Șceglov. Și acum veniți cu mine să vă arăt unde păstrăm noi documentele.

Deschise încă o ușă de oțel, în spatele căreia se găsea o încăpere imensă, cu lungi șiruri de rafturi metalice ticsite cu dosare numerotate.

— Multe dintre ele nu vor deveni accesibile nici după moartea noastră. Aceasta este misiunea vieții mele și nu v-aș arăta niciun act despre care aș bănui că poate periclita siguranța țării noastre. Dar proiectul dumneavoastră nu este decât o bagatelă, deși una foarte interesantă, e drept. Așezați-vă la biroul meu și am să vă arăt ce doriți.

— Dar de ce mă ajutați? se interesă Katinka.

— Fac o favoare unui reputat coleg arhivar — și unchi. Da, Kuzma e unchiul meu. Noi, arhivarii, suntem toți înrudiți. Tatăl meu lucrează la Arhiva de Stat, unde a lucrat și bunicul meu.

— O dinastie de arhivari, comentă Katinka.

— Fie vorba între noi, exact așa privesc și eu lucrurile!

Șceglov radia, cei doi dinți de aur sclipeau în lumina electrică.

— Nu aveți voie să copiați nimic, nici măcar să vă faceți notițe. Țineți minte, domnișoară, nimic nu va fi făcut public. Ne-am înțeles?

Katinka dădu din cap și se așeză la masa lui. El luă de pe un raft un teanc nu prea înalt de dosare gălbui, îl deschise pe unul din ele, își umezi degetul arătător și dădu câteva pagini.

— Prima scenă. O listă cu 123 de nume — prevăzute cu numere de ordine — aprobată de către Stalin și numărul minim necesar de membri ai Politburo-ului, datată 9 ianuarie 1940.

Katinkăi îi bubuia inima în piept. O listă a morţii. Fredonând, Şceglov urmărea cu degetul numele de pe listă.

82. Paliţîn, I. N.
83. Zeitlin-Paliţîn, A. S. (tovarăşa Vulpe Polară)
84. Barmakid, Mendel

Katinka observă că lista, adresată lui Stalin şi Politburo-ului, era semnată mărunt şi citeţ, în cerneală verde: *L. P. Beria, narkom NKVD.*

Degetul lui Şceglov se opri asupra notelor scrise de mână în jurul numelor dactilografiate:

Aprob. Molotov
Zdrobiţi-i pe trădători ca pe nişte şerpi. Sunt pentru vîşka! Kaganovici
Împuşcaţi târfele şi canaliile ca pe câini. Voroşilov
Şi – cea mai importantă dintre toate:
Împuşcaţi-i pe toţi. Stalin

— Aşadar i-au condamnat, spuse Katinka, dar i-au şi...?
— A doua scenă.

Şceglov împinse cu elan documentele de-a curmezişul mesei, se întoarse la raft, căută ceva şi reveni cu un raport slinos, al cărui scris neglijent, şi pe alocuri prost uscat cu hârtia sugativă, spunea totul despre plictiseala mistuitoare, birourile murdare, degetele soioase şi rutina necruţătoare din puşcării.

Tovarăşului comandant al Obiectului Special 110, Închisoarea Suhanovka

Leonid Golecev
21 ianuarie 1940
Tovarășului Maior V. S. Blohin, comandant al plutonului de execuție
Deținuții mai jos menționați au fost condamnați la moarte prin împușcare...

Urmau cele 123 de nume dactilografiate. Sașenka și Vania se aflau printre primii. Un teanc de peste o sută de adeverințe șifonate și pătate, conținând nume și date, era legat cu o bucată de sfoară roșie.

Cu mâinile tremurând, Katinka găsi adeverința lui Vania Palițîn.

Din ordinul tovarășului Kobulov, vicecomisar NKVD, subsemnatul am adus la îndeplinire în 21 ianuarie 1940, la ora 4:41, sentința de condamnare la moarte a lui... și aici, un călău probabil beat mâzgălise: *Palițîn, Ivan.* Cel care adusese sentința la îndeplinire fusese *V. S. Blohin.* Katinka aflase despre el de la Maxi: obișnuia să poarte un șorț de piele, cum au măcelarii, ca să-și protejeze iubita uniformă de NKVD-ist de sângele care împroșca în toate părțile.

Katinka simțea prezența răului și a zădărniciei. Era atât de copleșită, încât nu mai putea nici să plângă. Era amețită și secătuită de puteri.

Celelalte adeverințe erau la fel. Gândul că fiecare bucată de hârtie din fața ei, completată cu atâta neglijență, însemna sfârșitul unei vieți, nimicirea unei familii, nu-i mai ieșea din cap. Simțea că nu-i va fi cu putință să citească adeverința Sașenkăi. Și totuși, începu să răsfoiască teancul cu atâta grabă, încât aproape îl rupse.

— Nu o găsesc, spuse cu glasul frânt.

Șceglov se uită la ceas.

— Nu mai e mult şi se întorc colegii mei. Haideţi să vedem cum a început totul cu şase luni în urmă. Ia priviţi aici. A treia scenă.

Aşeză pe masă, în faţa ei, o hârtie îngălbenită, purtând antetul: **Biroul lui I. V. Stalin**. Era toată mâzgălită cu creion verde şi roşu: haşuri, linii groase şerpuite, siluete de lupi, cuvinte aparent fără sens. Însă secretarul lui Stalin notase data şi ora: *7 mai 1939. Trimisă în arhivă la ora 23:42*. Era chiar seara în care Beria îi arătase lui Stalin procesul-verbal de ascultare a Saşenkăi şi a lui Benia în Hotelul Metropol.

Katinka privi întâi în lentilele murdare şi groase ale ochelarilor lui Şceglov, care reflectau propria-i privire înfricoşată, şi apoi la hârtiile din faţa ei. În mintea ei începea să se contureze întreaga tragedie a serii care pecetluise destinul Saşenkăi şi al familiei ei. Ştia că lectura procesului-verbal îl indispusese pe Stalin, care o numise pe Saşenka o *femeie depravată... o femeie de stradă*. Îşi scoase carnetul din geantă şi reciti lista celor care veniseră în biroul lui Stalin:

Ora 22 L. P. Beria
Pleacă la ora 22:30.
Ora 22:30 H. A. Satinov
Pleacă la ora 22:45.
Ora 22:40 L. P. Beria
Pleacă la ora 22:52.

La ora 22:30, când Beria părăsise biroul lui Stalin, Satinov aştepta deja în anticameră. Stalin îl chemase înăuntru şi îl chestionase cu privire la relaţia extraconjugală a Saşenkăi.

Katinka se mai uită o dată la hârtia mâzgălită de Stalin și, tot mai îngrozită, începu să înțeleagă.

Întrebări adresate tovarășului Satinov: Sașenka la Sankt Petersburg scria în centrul colii și de jur împrejur erau cercuri, pătrate și un cap de vulpe desenat cu linii fine, hașurat cu roșu și intitulat: *tovarășa Vulpe Polară*. Satinov răspunsese probabil cu seninătate la aceste întrebări, căci Stalin îi notase răspunsul: *prieteni vechi, bolșevici devotați.*

Dar Stalin îl rechemase pe Beria și, împreună, îl interogaseră mai insistent pe Satinov. Următoarele cuvinte erau indescifrabile.

— Nu înțeleg ce scrie aici, spuse Katinka.

Arhivarul urmări cuvintele cu degetul și citi:

Vulpea Polară la Sankt Petersburg: de încredere sau nu?
L. P. Beria: Molotov și Mendel la Sankt Petersburg?

Katinka pricepu că acestea erau întrebările adresate lui Satinov și își imagină chinurile prin care trecuse acesta în timpul celor cinci minute. Ce să spună? Pălise probabil, transpirase, în mintea lui se învălmășiseră tot felul de gânduri. Avea o nevastă drăguță și un copil nou-născut, dar era un comunist devotat și un om ambițios. Răspunsurile lui din acele cinci minute aveau fie să-i salveze viața și să-i grăbească ascensiunea, fie să distrugă trei vieți: a lui, a soției și a bebelușului.

Când Stalin îl întrebase pe Satinov dacă Sașenka fusese „de încredere" la Sankt Petersburg, un nume trebuie să-i fi venit acestuia în minte: cel al căpitanului Sagan, despre care el însuși aflase de la Mendel la sfârșitul anului 1916.

Știa oare Stalin deja că Sașenka primise din partea Comitetului din Sankt Petersburg misiunea de a-l racola

pe Sagan? Dacă nu ştia şi Satinov i-ar fi vorbit acum pentru întâia oară despre acest lucru, ar fi incriminat-o pe Saşenka. Pe de altă parte, Sagan era mort de douăzeci şi doi de ani.

Dar dacă Molotov şi Mendel, care ştiau totul despre operaţiunea Sagan, discutaseră deja acest lucru cu Stalin? Atunci Satinov ar fi fost acuzat că ascunde ceva de Partid şi de Stalin. Iar lucrul acesta era de neconceput, fiindcă ar fi însemnat moartea lui.

Katinka rămase cu privirea aţintită asupra acelor mâzgăleli în creion, care ascundeau o febrilă partidă de ruletă rusească şi care şi astăzi, după cincizeci de ani, încă mai influenţau destinele unor oameni.

Cum procedase, aşadar, Satinov? Intrase în panică şi spusese mai mult decât avusese iniţial de gând? Ori îşi ţinuse cumpătul şi acţionase calculat?

— Nu vom afla probabil niciodată, se trezi Katinka spunând cu voce tare.

— Dar ştim că a spus *asta*, replică Şceglov şi îi arătă cu degetul următoarele cuvinte notate de către Stalin: *Hercule S: căp. Sagan. Petersburg. SAGAN.*

Katinka îngheţă. Deci Satinov le vorbise până la urmă lui Beria şi lui Stalin despre Saşenka şi căpitanul Sagan de la Ohrana. Întâi îl compătimi pe Satinov, apoi îl acuză, pe urmă îl compătimi iar. Ar fi răspuns poate altfel, dacă ar fi ştiut că Sagan era încă în viaţă, în unul din lagărele lui Beria, că numele lui figura pe listele de deţinuţi ale NKVD-ului. După numai câteva ceasuri, Sagan avea să fie adus la Moscova şi bătut de către Kobulov, pentru a depune mărturie împotriva Saşenkăi.

— Dacă Satinov nu s-ar fi pierdut cu firea, şopti Katinka, ar fi supravieţuit poate cu toţii.

— Sau l-ar fi împușcat și pe el, adăugă Șceglov. Ați terminat?

Începu să adune hârtiile și să le așeze în dosare, unde aveau să rămână probabil pe veci ascunse de ochii lumii.

— Deci Satinov și-a trădat prietenii, conchise Katinka, dar a riscat totul pentru a le salva copiii. Îl disculpă oare acest lucru?

Șceglov gesticula în direcția liftului, nerăbdător să o alunge pe Katinka din biroul lui, dar ea îl prinse de braț.

— Stați puțin. Mai e ceva. Stalin a cerut constituirea unei comisii care să investigheze execuția Sașenkăi. Unde se află raportul acesteia?

— Există un număr de dosar, îi explică Șceglov în timp ce o conducea spre lift. Dar dosarul nu se află aici. Îmi pare rău, dar numai Dumnezeu le știe pe toate.

Apăsă butonul liftului.

— Vă mulțumesc că mi-ați arătat actele, spuse Katinka și îl sărută pe obraz de rămas-bun. Ați fost foarte amabil. Nici nu vă dați seama cât de mult a însemnat pentru mine.

— Dar dumneavoastră vă implicați prea mult în acest proiect, spuse Șceglov și îi strânse mâinile.

Katinka intră în lift. Două lucruri o preocupau: episodul cenzurat din memoriile lui Satinov și misterioasa notiță a lui Stalin: *Să se ocupe bicho*, din documentele pe care i le arătase Maxi în arhiva Partidului.

Bicho — „băiat" în georgiană — îi spunea Stalin lui Satinov. „Să se ocupe" însemna să supravegheze nimicirea unei familii dragi lui.

— Dumnezeule, exclamă Katinka și pricepu în sfârșit. Satinov a asistat la moartea ei. Dar ce au făcut cu ea?

23

Katinka părăsi arhiva și se grăbi să ajungă în Piața Maiakovski. Opri o Lada, care o duse în viteză în strada Granovski. Arzând de nerăbdare, apăsă cinci sonerii odată. Ușa se deschise cu un bâzâit și Katinka urcă în fugă până la apartamentul lui Satinov. Ușa acestuia era iarăși descuiată, dar când intră, dădu nas în nas cu Mariko, care stătea în hol sub candelabrul de cristal.

— Mariko, știu ce vreți să spuneți, dar vă rog, trebuie să-i spun ce am aflat. El m-a condus aici fără ca eu să-mi dau seama. Sunt sigură că ar vrea și el să stăm de vorbă.

Katinka se opri să-și tragă sufletul. Mariko nu o dădu afară. Nu spunea nimic și Katinka, privind-o abia acum în față, observă că nu era deloc furioasă. Pe fața ei măslinie și ascuțită se citea doar o nesfârșită oboseală.

— Intră, spuse Mariko încet. Du-te la el.

O luă înaintea ei și trecură pe lângă salon. Katinka o urmă, privind cu înfrigurare înainte.

— Haide, intră.

Satinov zăcea în pat, sprijinit pe perne, cu ochii închiși. Fața, părul și buzele lui aveau culoarea cenușii. Lângă pat era o infirmieră care îi aranja cilindrul cu oxigen și masca, dar când le zări, dădu din cap și ieși din cameră.

Deși avea să-l întrebe atâtea, Katinka se simți încurcată. Respirația lui Satinov era sacadată, uneori îi tresărea pieptul, alteori nu mai respira deloc timp de câteva secunde. Asuda de frică și efort. Katinka era conștientă că s-ar fi cuvenit să-i fie milă de acest muribund, dar nu simțea decât furie și frustrare. Cum era în stare să-și ia pur și simplu tălpășița? Cum era în stare să o abandoneze

pe Roza, fără să fi spus cuiva ce se întâmplase cu mama ei?

Katinka se uită la Mariko, iar aceasta îi făcu semn să se așeze pe un taburet de lângă pat.

— Poți să-i vorbești, spuse Mariko. Un minut, două. A întrebat unde ești. A întrebat de tine și de proiectul tău. De aceea te-am lăsat să intri.

— Mă aude?

— Cred că da. Uneori vorbește, își mișcă buzele. A spus ceva despre mama, dar e greu de înțeles. Medicii spun că... Nu știm cu certitudine.

Mariko se rezemă de tocul ușii, își îndreptă spatele și își frecă fața.

Katinka se ridică, se aplecă deasupra patului și se întoarse apoi spre Mariko.

— Hai, vorbește, spuse aceasta.

Katinka luă mâna lui Satinov în mâinile ei.

— Sunt eu, Katinka. Cercetătoarea dumneavoastră. Spun „a dumneavoastră", fiindcă dumneavoastră ați ținut tot timpul frâiele în mână și m-ați condus pe această cale și... Dacă mă auziți, dați-mi cumva de știre. Strângeți-mi mâna sau clipiți.

Katinka așteptă, dar el se chinui să tragă aer în piept, întregul lui trup se cutremură și pe urmă redeveni inert.

— Știu că i-ați iubit pe Sașenka și pe Vania, știu că ați făcut ceva cumplit și mai știu că le-ați salvat copiii. Dar ce s-a întâmplat cu Sașenka? Ce ați văzut? Spuneți-mi, vă rog, cum a murit.

Nicio reacție. Katinka realiză că bătrânul acela era plin de ambiguități. O ajutase și încurajase, dar o și amăgise și împiedicase, așa cum o condamnase pe

Saşenka la moarte, dar îi salvase copiii. Îi părea rău de el, dar niciodată nu fusese mai furioasă decât în momentul acela.

El rămase liniştit câteva minute, dar apoi respiraţia lui deveni un adevărat zbucium, mâinile lui se încleştară de pătură şi trupul lui se zbătea să capete oxigen. Infirmiera reveni în cameră, îi ajustă masca şi îi făcu o injecţie, iar el se calmă din nou.

— Mă duc să-mi chem fraţii, spuse Mariko. Dorm în camera de alături. N-am închis un ochi toată noaptea.

Katinka se ridică şi se îndreptă spre uşă.

— Îmi pare atât de rău, spuse. Vă mulţumesc că m-aţi lăsat să vin la el. Ar fi fost mai bine să vin cu Roza, să-l vadă şi ea... Aveam atâtea să-l întreb, spuse Katinka şi mai aruncă o privire spre pat, în speranţa că Satinov o va chema înapoi. Nu e nevoie să mă conduceţi.

Dar în clipa aceea îi auziră glasul. Katinka se răsuci pe călcâie şi se întoarse împreună cu Mariko la căpătâiul lui. Buzele lui Satinov se mişcau abia perceptibil.

— Ce spune? întrebă Katinka.

Mariko luă mâinile tatălui ei şi îi sărută fruntea.

— Tată, sunt eu, Mariko, sunt lângă tine, scumpul meu tată.

El îşi mişcă iar buzele, dar nu se auzi nimic. După un timp, când buzele lui nu se mai mişcară şi familia începu să vină în cameră, Katinka se strecură afară.

Maxi o aştepta, rezemat de motocicletă, fumând. Katinka se aruncă în braţele lui, inhală mirosul costumului lui de piele şi fumul ţigării sale şi se simţi fericită că era lângă ea.

— E pe moarte? E cumplit să vezi aşa ceva. Dar tu ai făcut tot ce ţi-a stat în putinţă...

— S-a terminat, replică ea, și sunt epuizată. O sun pe Roza, îmi pun în ordine notițele și îi fac legătura cu oricine va dori ea să cunoască.

— Și acum ce vei face?

— Mă întorc acasă. Vreau să-mi revăd prietenii. Și mă așteaptă un băiat, care vrea să plece cu mine în vacanță. Poate e mai bine să nu aflăm niciodată cum a murit Sașenka. Tata avea dreptate. N-ar fi trebuit să accept oferta lor. Mă întorc la Ecaterina cea Mare.

— Dar te-ai descurcat atât de bine, spuse Maxi. Katinka, te rog, vino să lucrezi cu mine la fundație. Am putea realiza atâtea împreună.

Ea clătină din cap și își recăpătă calmul.

— Nu, mulțumesc. Genul acesta de cercetare nu aduce roade, e un tărâm de pe care nu ai ce recolta. Or fi vremuri de mult apuse, dar otrava lor e încă proaspătă și nefericirea de atunci dăinuiește. Nu, nu mai vreau să răscolesc morminte. E prea dureros. Adio, Maxi. Îți mulțumesc pentru tot.

Katinka își șterse ochii și plecă.

— Katinka! strigă Maxi în urma ei.

Ea se opri și se întoarse pe jumătate.

— Katinka, pot să te mai sun?

24

Dar Katinka nu luase în calcul puterea de convingere a lui Pașa Ghetman.

— Nu poți să renunți și să ne lași baltă, tunase el la telefon, după ce ea îl anunțase că făcuse tot ce-i stătuse în

putinţă, iar apoi acesta adăugase cu un glas mai domol: Dar mama? Ţine atât de mult la tine. Trebuie să mai faci un ultim lucru pentru noi. Ia-o ca pe o favoare personală pentru Roza.

Drept urmare, Katinka şi Roza zburaseră, trei zile mai târziu, cu avionul particular al lui Paşa, la Tbilisi (oraşul aflându-se, după spusele lui Paşa, oricum la jumătatea drumului ei spre casă). Câţiva bodyguarzi ai lui Paşa le conduseseră cu maşina direct la cafeneaua pitorească din vechea vilă împânzită de iederă.

— Lala, îi spuse Katinka bătrânei doamne aflate în cămăruţa ei de la etaj. Am venit cu cineva care doreşte să vă cunoască.

Lala Lewis şedea în pat, ţinând ca de obicei un pahar cu vin georgian în mână şi fixând uşa.

— Ea este? Saşenka? întrebă Lala.

— Nu, Lala, nu chiar. E Roza Ghetman, fiica Saşenkăi, pe care dumneavoastră aţi cunoscut-o drept Fulguleţ.

— Oooof, oftă Lala şi întinse braţele. Vino mai aproape. Sunt atât de bătrână. Aşază-te pe patul meu. Lasă-mă să te privesc. Lasă-mă să-ţi văd ochii.

— Bună ziua, Lala, spuse Roza cu glasul tremurat, au trecut mai bine de cincizeci de ani de când ai avut grijă de noi.

Katinka urmări cum Roza, îmbrăcată elegant într-o bluză albă, o jachetă tricotată albastră şi o fustă crem, cu părul cărunt coafat după moda tinereţii ei, se apropie încet de patul Lalei, privind în jur la vestigiile unei vieţi apuse. Ezită o clipă la vederea braţelor întinse ale bătrânei guvernante, dar apoi, zâmbind de parcă ar fi recunoscut-o pe Lala, se aşeză pe patul acesteia.

Lala apucă mâinile Rozei, le strânse cu toată puterea şi le scuturâ. Niciuna nu scoase un cuvânt, dar, de unde

stătea, Katinka văzu cum se zguduie umerii Rozei și cum îi șiroiesc Lalei lacrimile pe obraji. Deodată se simți ca o intrusă, se duse la fereastră și privi afară. Sunetele și aromele orașului – cântecul cuiva pe stradă, mireasma florilor de corcoduș și a lipiilor proaspete, a cafelei măcinate și a merilor în floare – o învăluiră.

Aceasta este ultima scenă a dramei, gândi Katinka. Făcuse ce-i ceruse Pașa. Le reunise pe cele două femei, luând asupra sa mai multă durere decât ar fi crezut vreodată. Acum se va întoarce acasă, la părinții ei și la Andrei.

Lala mângâia chipul Rozei.

— Scumpa mea copilă, am revăzut-o pe mama ta în vis. Trebuie să-ți povestesc totul despre ea, fiindcă era fără seamăn. Uite, în fotografia aceea era elevă la Smolnîi. Vezi? Eu o așteptam în fața școlii în limuzina baronului, în mașina lui, cum se spune astăzi. Samuil, baronul, a fost bunicul tău, pe care tu nu l-ai cunoscut. Dar el știa totul despre tine. Nu a trecut zi în care să nu mă gândesc la tine și la frățiorul tău Carlo. Când erai mică, semănai atât de bine cu mama ta – în copilărie era blondă ca un îngeraș – și ai moștenit ochii violeți ai bunicii tale, Ariadna. Imaginează-ți, scumpa mea copilă, că eu eram atât de tânără când am venit din Anglia. Am avut o viață lungă, am trăit prăbușirea țarului, venirea la putere a barbarilor și prăbușirea lor, și am apucat să te revăd pe tine. Nici nu-mi vine să cred.

— Nu mai sunt o copilă, spuse Roza râzând. Am șaizeci de ani.

— Pentru mine și Matusalem e tânăr! replică Lala. Îți mai amintești zilele pe care le-am petrecut împreună, înainte de...

Roza dădu din cap.

— Cred că da... Da, îmi amintesc că te-am întâlnit în cantina unei gări. Aduseseşi biscuiţii preferaţi ai lui Carlo. Îmi amintesc că am plecat de mână cu tine şi apoi...

— Au fost vremuri grele pentru mine, continuă Lala. O pierdusem pe copila mea dragă, pe Saşenka, şi pe bunicul tău. Şi pe urmă mi-au fost hărăzite câteva zile atât de fericite, cu tine şi cu Carlo. După ce v-am văzut plecând cu noii voştri părinţi, am vrut să mă sinucid. Numai speranţa că vreunul dintre cei dragi mie se va întoarce într-o bună zi m-a mai ţinut în viaţă. Şi, într-adevăr, cea mai improbabilă persoană dintre toate s-a întors.

Deşi nu voia să deranjeze, Katinka nu-şi mai putu reţine curiozitatea.

— Lala, o întrerupse ea, numai Stalin a putut salva viaţa lui Samuil. Aţi aflat vreodată de ce a făcut-o?

Lala dădu din cap.

— După moartea monstrului, toată lumea de aici l-a jelit. Au fost şi demonstraţii în memoria lui. Dar eu eram fericită. Fiindcă Samuil era foarte bolnav, i-am spus: „Acum poţi să-mi zici de ce te-au eliberat." Mi-a spus că nu ştia nici el exact de ce, dar în 1907 îl adăpostise pe un revoluţionar georgian, cu faţa ciupită de vărsat, ba îi dăduse chiar şi o sută de ruble. Îl lăsase să stea în ghereta portarului casei lui din Tbilisi, în vreme ce poliţia îl căuta. Ulterior şi-a dat seama că fusese însuşi Stalin, iar acesta nu uita nicio jignire şi nicio favoare.

Lala o privi pe Roza, ale cărei mâini încă le mai ţinea în ale ei. Uneori le ducea la buze şi le sărută.

— Acum pot să mor fericită, spuse în cele din urmă.

— Tu eşti singura mea legătură cu mama, spuse Roza. Ştii, în copilărie m-am gândit deseori cu ură la părinţii mei. Mă abandonaseră şi eu nu ştiam de ce. Nu-mi

puteam imagina cu ce le greșisem, de mă respinseseră. Dar m-am gândit tot timpul la ei. Uneori visam că muriseră. Deseori mă uitam pe cer la Carul Mare, fiindcă tata îmi spusese că acolo va fi mereu și el. Abia mai târziu mi-am dat seama că probabil li se întâmplase ceva cumplit, că nu avuseseră de ales, că fuseseră nevoiți să mă părăsească. Dar niciodată, de când mă știu, nu am fost în stare să plâng după ei.

Roza se întoarse spre Katinka.

— M-ai ajutat atât de mult, draga mea. Îți mulțumesc din tot sufletul. Îți mulțumesc. Mi-ai schimbat viața. Dar știu că ești nerăbdătoare să te întorci acasă și avionul lui Pașa te așteaptă la aeroport, să te ducă la Vladikavkaz. Nu vreau să te mai reții.

Katinka le sărută pe Roza și pe Lala și se îndreptă spre ușă. Dar la jumătatea drumului se opri.

— Încă nu pot pleca, spuse și se întoarse spre ele. Îmi permiteți să mai rămân să vă ascult? Mă tem că m-am implicat în povestea dumneavoastră mai mult decât s-ar fi cuvenit.

Roza sări în picioare și o strânse în brațe.

— Sigur că da, mă bucur atât de mult că simți asta. Și tu mi-ai devenit foarte dragă, spuse în timp ce își reluă locul pe pat. Lala, datorită Katinkăi am aflat despre tine și despre părinții mei. Dar vorbește-mi, te rog, despre Carlo.

Lala sorbi din paharul cu vin și închise ochii.

— Era un băiețel atât de drăgălaș, îndesat ca un ursuleț, cu niște ochi căprui adorabili, un copil atât de drăgăstos. Mă mângâia tot timpul pe față și mă săruta pe nas. Ziua în care a trebuit să mă despart de el a fost una dintre cele mai cumplite din viața mea. Ne aflam la Orfelinatul Beria — e de neconceput ca o casă de copii să poarte numele

acelei brute. Cu o zi înainte te văzusem pe tine, Fulguleţ, plecând cu soţii Liberhart, care erau nişte intelectuali, profesori evrei, dar tu te-ai zbătut, ai dat din mâini şi din picioare, ai ţipat, iar eu am plâns ore în şir. Te-aş fi păstrat lângă mine, dacă ar fi fost posibil. Dar Satinov îmi spusese: „Soţul dumneavoastră nu se va mai întoarce. Oricând pot veni să vă aresteze şi pe dumneavoastră şi ce se va întâmpla atunci cu copiii? Nu, trebuie să-i dăm în grija unor familii sigure şi iubitoare." A doua zi s-au ivit doi ţărani din nordul Caucazului. Erau ceapişti, ruşi cu sânge de cazac, nişte oameni simpli, care veniseră la Tbilisi cu un tractor şi o remorcă să aducă legume la piaţă de la CAP-ul lor. Am remarcat imediat că erau inculţi, oameni din topor — aveau fân în păr. Dar nu aveam ce comenta. Avusesem noroc cu Satinov, care aranjase totul. Dar Carlo era atât de sensibil. Avea nevoie de biscuiţii lui preferaţi, cei cu imaginea Kremlinului pe cutie, fiindcă îi scădea frecvent glicemia şi se simţea fără vlagă. Seara trebuia mângâiat ca să adoarmă, nu mai puţin de unsprezece ori, după cum îmi arătase mie Carolina. Când au plecat cu el, m-am prăbuşit pe podea, poate am şi leşinat. Nu-mi mai amintesc prea multe, ştiu doar că a venit un medic. Eram distrusă...

Pe Katinka o străbătu un fior de nelinişte. *Satinov aranjase totul.* Sigur că da, acum îşi amintea. Ce îi spusese Satinov la a doua lor întâlnire? *Numele tău este Vinski. Cum se face că ai primit tocmai tu această ofertă de muncă? Da, academicianul Beliakov a avut dreptate să te propună tocmai pe tine din sutele de studenţi care s-au perindat prin faţa catedrei lui.* Îşi aminti că observaţia lui o deranjase, că avusese sentimentul că o ia peste picior. Dar nu asta fusese intenţia lui Satinov. Dorise să-i transmită ceva.

Cât de naivă am fost, își spuse Katinka. O bănuială se trezi în mintea ei și curând se transformă într-o revelație. Anunțul Ghetmanilor de angajare a unui istoric apăruse în gazeta facultății, dar o angajaseră pe *ea*, deși ea nici măcar nu aplicase. Academicianul Beliakov venise la ea în bibliotecă și îi spusese: „E oferta de muncă ideală pentru tine. Nu mai e nevoie de alți aplicanți."

— Cum se face că m-ați ales tocmai pe mine pentru proiectul dumneavoastră? o întrebă Katinka pe Roza. Ați intervievat și alți aplicanți?

— Nu, răspunse ea. I-am trimis întâi o scrisoare mareșalului Satinov. El era singura noastră persoană de contact. Singura verigă. Dar a refuzat să ne ajute și a negat că ar avea vreo legătură cu toate acestea. Ne-a recomandat să angajăm un istoric și ne-a făcut legătura cu academicianul Beliakov, care a publicat anunțul nostru.

— Dar Beliakov ce v-a spus?

— Că au aplicat foarte mulți, dar tu ești cea mai bună dintre ei, că nu e nevoie să mai întâlnim pe altcineva.

Katinka se ridică în picioare, conștientă că Roza și Lala o priveau mirate. Inima îi zvâcnea în piept. Numai Satinov cunoștea numele părinților adoptivi, gândi ea. Înseamnă că știa ceva și despre ea însăși? Dacă da, atunci când primise scrisoarea Rozei, nu avusese altceva de făcut decât să-l sune pe amicul lui, academicianul Beliakov: „Dacă vin la tine niște milionari care vor să angajeze pe cineva pentru un proiect genealogic, recomandă-le-o pe Vinski." Ea îl căutase pe Carlo prin arhive, când acesta se aflase, de fapt, tot timpul mult mai aproape de ea.

— Trebuie să plec, spuse Katinka, ajungând într-o clipă la ușă și țâșnind pe scări în jos. Trebuie să stau de vorbă cu tata.

25

— Ne-am dorit și noi un copil, spuse Baba familiei adunate în camera de zi sărăcăcioasă, din căsuța cu ferestre cu chenare albastre.

Katinka privi la cei din jur, la casa în care crescuse. Toți aveau expresii chinuite și asta numai din vina ei. Baba, bunica ei îndesată, în capot înflorat și cu basma roșie pe cap, ședea în mijlocul lor pe un scaun șubred și desfundat, iar pe chipul ei lat se citea spaima. Katinka nu o văzuse niciodată atât de tulburată. Ploșnița, bunicul ei țâfnos și ursuz, mergea de colo-colo și o blestema. Dar cea mai dureroasă privelițe o oferea tatăl ei.

Doctorul Vinski venise să o aștepte la aeroport direct de la dispensar, fără să-și mai dezbrace halatul alb. Când o văzuse pe iubita lui fiică, o îmbrățișase și o sărutase.

— Mă bucur atât de mult că te-ai întors acasă, spusese el. Lumina vieții mele. Totul e în ordine? S-a întâmplat ceva, scumpa mea?

Katinka îi privise chipul sobru și gânditor, frumos ca al unei vedete de cinema, cu gropița aceea din bărbie, și realizase că ea era o bombă cu ceas care avea să arunce în aer familia lui.

— Ce este? întrebase el.

Și atunci, în clipa aceea și în locul acela, ea îi relatase întreaga istorie.

El nu spusese nimic, își aprinsese doar o țigară. Katinka așteptase înfrigurată, dar el nici nu o contrazisese, nici nu o mai întrebase nimic. Fumase doar și chibzuise.

— Spune-mi, tăticule, ar fi fost mai bine să nu zic nimic? Ar fi mai bine să dăm totul uitării?

— Nu, răspunsese el în cele din urmă. Dacă este adevărat, vreau să-mi cunosc și eu sora, dacă tot am una. Vreau să aflu cine au fost părinții mei biologici. Dar altfel nu cred că se vor schimba prea multe în viața mea. Eu știu cine sunt. Părinții mei m-au iubit întotdeauna. Ei vor rămâne părinții mei și eu voi rămâne băiatul pe care ei l-au iubit. Dar pentru ei ar putea fi sfâșietor, iar atunci ar fi și pentru mine sfâșietor. Lasă-mă pe mine să le vorbesc...

Rămaseră tăcuți tot drumul. Când intrară în satul Beznadejnaia, Katinka s-ar fi cuvenit să fie inundată de bucuria întoarcerii acasă. Dar satul îi părea schimbat, casa lor era schimbată; avea senzația că toate fuseseră zguduite de un cutremur și se reașezaseră altfel, cu o mie de mici modificări.

Dacă nu ar fi fost mama Katinkăi, familia ei nu ar fi făcut față frământării mute a tatălui și încăpățânării bunicilor de a tăcea. Dar de îndată ce Katinka îi explică totul, Tatiana, deseori distrată și pripită, începu să își calmeze soțul și să își împace socrii.

La început, bunicii se prefăcură că nu știu nimic. Spuseră că era o greșeală și Katinka ajunse să se întrebe dacă nu cumva se înșelase. Poate se implicase prea mult în povestea Sașenkăi? Poate devenise atât de obsedată de aceasta, încât mintea ei o luase razna?

— Parcă mi-ai înfige un cuțit în inimă. O minciună! O jignire! îi spuse Baba fiului ei și se așeză cu un aer sfidător. Cum poți afirma una ca asta!

Ploșniței îi sărise țandăra.

— Nu te-am iubit noi toată viața? Nu ți-am fost noi părinți buni? Și asta-i mulțumirea ta: să ne arunci acum în față că nu însemnăm nimic pentru tine! Apoi se întoarse spre Katinka: De ce ne vii cu minciunile astea,

Katinka? Să-ţi fie ruşine! E vreo şmecherie, vreo glumă proastă a evreilor ălora bogaţi din Moscova?

Katinka era sfâşiată de durere şi îndoială. Îşi privi tatăl. Nu văzuse niciodată atâta zbucium pe chipul lui.

Dar pe urmă interveni mama Katinkăi.

— Scumpii noştri părinţi, mi-aţi fost şi mie ca nişte părinţi şi ştiu că Valentin vă iubeşte mai mult decât v-aţi putea voi imagina, spuse ea şi se întoarse spre soţul ei: Dragul meu, spune-le ce simţi. Spune-le.

— Tată, mamă, zise el şi îngenunche la picioarele bătrânei ţărănci şi îi luă mâinile într-ale sale. Voi sunteţi părinţii mei. Voi veţi fi întotdeauna pentru mine *mamocika* şi *papocika*. Dacă este adevărat că m-aţi înfiat, pentru mine nu se va schimba nimic. Voi m-aţi iubit de când mă ştiu. Eu nu am cunoscut altceva decât bunătatea şi afecţiunea voastră. Eu ştiu cine sunt şi voi rămâne băiatul care a crescut cu iubirea voastră. Dacă nu aţi vrut să-mi spuneţi, vă înţeleg. Pe atunci, oamenii nu vorbeau despre asemenea lucruri. Dar dacă vreţi să-mi spuneţi acum ceva, noi toţi vă vom asculta şi vă vom iubi aşa cum v-am iubit întotdeauna.

Cuvintele lui o mişcară pe Katinka. Se uită la chipul bunicii şi observă că începuse să se înmoaie. Bătrânii ţărani schimbară o privire, după care bunica ridică din umeri.

— Vreau să le spun, i se adresă ea soţului ei.

— Minciuni, replică Ploşniţa, dar între timp se mai domolise.

Când tăgăduieşti prea multă vreme un secret, gândi Katinka, ajunge să ţi se pară ireal.

Ploşniţa îşi flutură degetele noduroase către soţia lui.

— N-ai decât să le spui.

Se așeză pe canapea și își aprinse o țigară.

— Haide, mamă, o îndemnă doctorul Vinski și își aprinse la rândul său o țigară.

Apoi se ridică, turnă într-un păhărel niște *chacha* și i-l oferi mamei sale.

— Vreau să aflu întreaga poveste, oricare ar fi ea.

Baba trase aer în piept, goli păhărelul cu *chacha*, privi în jur și își deschise palmele.

— Klop și cu mine eram căsătoriți deja de opt ani — și n-aveam copii. Nu ni se arăta. Era un blestem să n-ai copii. Deși eram comunistă cu trup și suflet, am umblat pe la preoți să mă binecuvânteze, m-am dus și la un vraci din satul vecin. Dar tot nimic. Klop refuza să vorbim despre asta... Pe urmă, într-o bună zi, am auzit în biroul CAP-ului că un mare mahăr de la Moscova vine să inspecteze noua noastră Stațiune de Mașini și Tractoare. Stătea de vorbă cu toată lumea și voia să vorbească și cu noi. Era tovarășul Satinov.

— Îl cunoșteați? întrebă Katinka.

— Da, răspunse Baba. În 1931 a început și în regiunea noastră procesul de colectivizare a satelor și de nimicire a chiaburilor. Pe chiaburi i-au deportat, pe mulți i-au împușcat chiar aici, în sate; se confisca grâul și era foamete. Erau vremuri teribile. Pe Klop l-a denunțat cineva că ar fi chiabur. Urma să fim arestați. Toți ceilalți de pe lista lor au fost împușcați. Tovarășul Satinov conducea operațiunea și, nu știu de ce, dintr-un motiv sau altul a intervenit și ne-a scos de pe listă. Lui îi datoram viețile noastre. După opt ani, în 1939, ne-a făcut iar o mare bucurie. Ne-a cerut să luăm în grijă un băiețel de trei ani. „Iubiți-l ca pe o comoară," ne-a spus. „Luați secretul ăsta cu voi în mormânt. Creșteți-l de parcă ar fi al vostru."

Într-o bună zi, ne-au chemat de la Orfelinatul Beria. Ne-am dus la Tbilisi şi l-am luat... pe băieţelul cu ochi căprui şi o gropiţă în bărbie. Cel mai drăgălaş băieţel de pe tot cuprinsul pământului.

— Ai fost fiul nostru, propriul nostru copil, spuse Ploşniţa.

— Te-am îndrăgit din clipa când te-am văzut, adăugă Baba.

— L-aţi mai contactat vreodată pe Satinov? întrebă Katinka.

— O singură dată, spuse Ploşniţa şi se întoarse spre fiul lui. Voiai să devii medic. Era greu să fii admis la cele mai bune facultăţi de medicină şi nimeni din familia mea nu studiase vreodată. Şi atunci i-am telefonat tovarăşului Satinov şi el a aranjat să fii admis la Universitatea din Leningrad.

— Când erai mic, continuă Baba, îţi mai aminteai câte ceva. Plângeai după mama, după tata, după dădacă, vorbeai despre o dace şi o călătorie. Aveai un iepuraş pe care-l iubeai atât de mult, încât am crescut şi noi iepuri în ogradă. Tu le dădeai de mâncare, le dădeai nume, îi iubeai aşa cum te iubeam noi pe tine. Noaptea te ţineam în braţe şi treptat ai uitat trecutul şi ai ajuns să ne îndrăgeşti. Noi te-am adorat şi n-am putut să-ţi spunem... Mă jur în faţa lui Dumnezeu că acesta este adevărul. Dacă n-am făcut bine, spune-ne.

Când tatăl ei îşi sărută părinţii, Katinka îşi feri privirea. Ieşi în pridvor să admire bogăţia primăverii, mugurii care se iviseră pretutindeni şi caprifoiul abundent, rândunicile care ciripeau şi zburătăceau, să audă vuietul apelor învolburate şi să privească în zare la piscurile înzăpezite ale munţilor. Dar nu vedea şi nu auzea altceva

decât chipul iubitor al tatălui ei și hohotele bunicii, care plângea fără nicio reținere, așa cum plâng țărăncile.

26

Trupul neînsuflețit al lui Hercule Satinov se odihnea într-un sicriu de stejar furniruit, căptușit cu satin roșu, în salonul apartamentului din strada Granovski. În spatele sicriului, pe un șevalet, era expus un portret al lui Satinov pe care Katinka nu-l mai văzuse. Îl înfățișa în timpul Războiului Civil, ca tânăr comisar temerar. Călare, în haină de piele, cu un pistol Mauser în mână și o pușcă atârnată pe spate, Satinov conducea la atac, în pustietatea înzăpezită, o unitate de Cazaci Roșii. Katinka socoti că, pe atunci, comandantul de Cavalerie Roșie nu fusese probabil mai în vârstă decât era ea acum.

Cu două zile în urmă, Mariko îi telefonase Katinkăi acasă, pentru a o anunța că tatăl ei murise în timpul nopții și pentru a-i invita pe copiii Sașenkăi la priveghi.

Roza era deja la Moscova, iar Pașa trimisese avionul său particular după Katinka și tatăl ei. Roza era bucuroasă și nerăbdătoare ca un copil: „Am să-l reîntâlnesc pe Carlo", îi spusese Katinkăi la telefon. „Nu-mi vine să cred. Nici nu știu ce să-i spun, nu știu cu ce să mă îmbrac. Și tatăl tău e la fel de bucuros ca mine?"

În noaptea aceea, întinsă în pat, Katinka își imagină revederea fraților, cât de fericiți ar fi fost Sașenka și Vania și cum va decurge întâlnirea lor. Cine se va arunca primul în brațele cui? Cine va plânge și cine va râde? Tatăl ei va fi mai reținut, Roza îl va strânge furtunos în brațe...

Ea făcuse revederea posibilă, ea purta răspunderea pentru întâlnirea lor şi îşi dorea ca totul să decurgă aşa cum se cuvenea.

În ceasul albastru, când bezna nopţii face loc zorilor, Katinka se ridică din pat, îşi îmbrăcă halatul şi se duse în camera de zi. Era sigură că tatăl ei se va afla acolo, aşezat pe canapea, fumând în penumbră. Şi într-adevăr, el întinse un braţ să o prindă de mână.

— Nu ţi-ai făcut bagajele, spuse Katinka.

— Nu vin, răspunse el. Acesta este căminul meu. Aici e familia mea...

Katinka se aşeză lângă el.

— Dar nu vrei să te întâlneşti cu sora ta? Satinov şi-a dorit atât de mult ca voi să vă revedeţi. Nu putem reface tot ce a fost distrus, dar dacă nu vii, înseamnă că ucigaşii părinţilor tăi au ieşit învingători.

Tatăl ei tăcea.

— Te rog, tăticule!

El clătină trist din cap.

— Cred că s-au jucat destul cu vieţile noastre.

Zborul până la Moscova i se păru dezolant Katinkăi, care şedea dezamăgită şi pierdută în luxosul Boeing al lui Paşa. Era supărată pe tatăl ei, fiindcă o lăsase singură, dar îi respecta decizia. Se gândea tot timpul la soarta tragică a bunicilor ei şi o privea de fiecare dată altfel. Era opera sinistră a unor oameni care crezuseră că au dreptul să se joace cu vieţile altor oameni şi care se mai jucau şi acum cu viaţa ei.

Roza o aştepta la aeroportul Vnukovo, pe pista de aterizare a avioanelor particulare. Lângă ea stătea Paşa, însoţit de doi bodyguarzi, iar în spatele lor se afla obligatoriul cortegiu al unui oligarh, format dintr-un Bentley

negru și două Toyota Land Cruiser, ticsite de bodyguarzi, cu motoarele pornite, așteptând să îi ducă în oraș.

Când văzu chipul mâhnit al Katinkăi, Roza o îmbrățișă.

— Nu fi tristă, Katinka. Și eu sunt dezamăgită, dar cred că îl înțeleg. Am lăsat să treacă prea mult timp, spuse aceasta și strânse mâna Katinkăi. Cel mai important lucru este că am aflat cine sunt și am găsit o nepoată. Te-am găsit pe tine, scumpa mea.

Rămaseră câteva clipe îmbrățișate, de parcă ar fi fost singure pe lume, până când Pașa își sărută afectuos mama pe creștet.

— Să mergem acasă, spuse și o conduse la mașină. E nevoie de timp, mamă.

După ce închise portiera Rozei, îi șopti Katinkăi:

— E de înțeles. Nu e vina ta. Pricepi? Sunt doi străini. Tatăl tău nu și-a dorit să-și regăsească trecutul. Trecutul l-a regăsit pe el.

Katinka și Roza, mătușa recent descoperită, pe care ajunsese să o îndrăgească, așteptau braț la braț în șirul de oameni care defilau prin salonul Satinovilor. În ciuda absenței fratelui ei, Roza decisese să vină să îl vadă pe cel care îi schimbase viața atât de radical, devastând-o întâia oară, salvând-o a doua oară și acum, mult mai târziu, încercând să repare greșeala din trecut.

Cei care veniseră la priveghi îi păreau Katinkăi aterizați din lumea anilor șaptezeci. Femei zdravene, înghesuite în taioare mult prea strâmte, cu coafuri gigantice brun-roșcate, defilau alături de soții lor, aparatcici îndesați, cu chelii camuflate sub șuvițe de păr unsuros, în costume maro, acoperite de ordine. Dar veniseră și ofițeri mai tineri și câțiva copii, probabil nepoții lui Satinov.

Părinţii lor se străduiau să le înăbuşe chicotelile şi zbenguielile, care erau deplasate în raport cu solemnitatea momentului.

Când ajunseră în fruntea şirului, Katinka o luă pe Roza de mână şi urcară împreună pe soclul scund, de unde priviră în sicriu. Deşi Satinov nu fusese sincer cu ea, Katinka nu putu să nu-i privească faţa cu afecţiune. Moartea, dar şi iscusinţa îmbălsămătorului şi a frizerului, îi redaseră eleganţa virilă şi măreţia senină a unui erou veteran al Uniunii Sovietice. Patru şiruri de medalii străluceau pe pieptul lui; galoanele aurii de mareşal sovietic scânteiau; părul cărunt şi ţepos era coafat şi ţeapăn.

— Îmi amintesc că mă jucam cu el pe vremuri, spuse Roza, în timp ce îl privea. Şi *el* a fost într-adevăr bărbatul care m-a urmărit din automobil când mergeam la şcoală în Odessa.

Se aplecă deasupra sicriului şi sărută fruntea lui Satinov, dar se clătină când coborî de pe soclu şi Katinka trebui să o susţină.

— Totul e în regulă, spuse Roza. Dar s-au întâmplat prea multe în ultima vreme.

Katinka o ajută să se aşeze pe un scaun, de unde Roza privi la copiii care alergau pe coridor şi alunecau pe genunchi pe parchetul lustruit. Katinka se duse la bucătărie să-i aducă Rozei un pahar cu apă. Mariko şi alte două rude, georgieni după toate aparenţele, poate chiar fraţii ei, beau ceai şi mâncau gustări georgiene.

— A, Katinka, spuse Mariko, mă bucur că ai venit. Vrei un ceai sau un pahar cu vin?

Mariko, îmbrăcată într-un taior negru, arăta obosită, dar Katinkăi i se păru că în ultimele zile întinerise şi devenise mai frumoasă.

— Mâine îl ducem pe tata în sala de ceremonii a Armatei Roșii, o anunță Mariko mândră.

— Datorită tatălui dumneavoastră i-am găsit pe copiii Saşenkăi, spuse Katinka, şi n-o să vă vină să credeți – am aflat că Saşenka a fost bunica mea. E de necrezut!

Mariko o aduse pe Roza în bucătărie. Celelalte rude le lăsară singure şi Mariko o servi cu ceai şi gustări.

— Ştiți, spuse Roza şi sorbi din ceai, îmi amintesc că şi eu alunecam în copilărie pe parchetul din acest apartament.

— Şi dumneavoastră ați locuit în clădirea aceasta? întrebă Mariko.

— Nu doar în clădirea aceasta, răspunse Roza, ci chiar în acest apartament. Asta a fost casa noastră şi îmi amintesc când au venit bărbații aceia în cizme strălucitoare: un teanc de fotografii, un maldăr de hârtii pe jos, chiar acolo, şi o femeie frumoasă, care ne strângea în brațe şi plângea.

Katinka se uită la Mariko. Femeia tăcea. Ea şi Roza erau de vârste apropiate, dar viețile lor fuseseră opuse, ca două imagini în oglindă.

— Eu m-am născut în 1939, spuse Mariko şi sorbi dintr-un pahar cu vin roşu. Cred că în perioada aceea ni s-a repartizat acest apartament. Era cu neputință să refuzi un cadou al Partidului, era un test de loialitate – Mariko înghiți în sec şi îşi feri privirea – dar nu mi-aş fi imaginat că aşa am ajuns noi să locuim aici. Nici nu ştiu ce să spun.

Roza atinse mâna lui Mariko.

— Mă bucur atât de mult să vă cunosc. Dacă lucrurile s-ar fi petrecut altfel, am fi copilărit poate împreună.

— Mi-aş fi dorit, da. Pentru dumneavoastră e probabil atât de dureros să veniți aici... Nu e uşor să afli anumite lucruri şi nici tatălui meu nu i-a fost uşor.

— El m-a ajutat, spuse Katinka, dar nu a vrut să aflu anumite aspecte.

— Şi-a dorit foarte mult să-i regăseşti pe copiii Saşenkăi, spuse Mariko, dar el şi-a închinat viaţa Uniunii Sovietice şi Partidului. A vrut să te ajute, dar fără să-şi zdruncine credinţa. Şi nu a vrut să se afle ce lucru cumplit a făcut el. Tatăl meu a asistat la multe tragedii de-a lungul vieţii sale, dar, ştiţi, eu cred că Saşenka a rămas mereu undeva în mintea lui, în visele lui. Ea şi familia ei. Nu trecea probabil zi în care să nu-i vadă aici, în acest apartament.

— Dar tot nu am aflat ce s-a întâmplat cu ea, spuse Katinka şi glasul ei căpătă o nuanţă amară. Lipseşte dosarul. Numai tatăl dumneavoastră a ştiut, dar a luat acest secret cu el în mormânt.

Nu mai era nimic de spus. Mariko se ridică, strânse farfuriile şi ceştile şi le aşeză în chiuvetă.

— Sincerele mele condoleanţe, spuse Roza.

Mariko îşi şterse mâinile cu un şervet.

— Şi mie îmi pare rău... începu ea, dar se întrerupse. Mă bucur că aţi venit, spuse în cele din urmă.

Katinka şi Roza coborâră scara de piatră şi ieşiră în stradă, unde le aştepta Bentley-ul lui Paşa. Şoferul le deschise portiera. Istoria e atât de încurcată, atât de nesatisfăcătoare, gândi Katinka, amintindu-şi cuvintele rostite cu mâhnire de tatăl ei în dimineaţa aceea. Şi ea ura festele pe care istoria le juca oamenilor.

— Katinka!

Îşi ridică privirea.

— Katinka!

Mariko o striga de la etaj. Uşa din stradă nu se închisese încă şi Katinka urcă în fugă înapoi.

— Ia-l, spuse Mariko și îi dădu un plic galben. Tata m-a pus să jur că am să-l distrug. Dar eu vreau să ți-l dau ție. Ia-l, Katinka, e și povestea ta, nu doar a noastră. A tă și a Rozei.

27

— Am nevoie de ajutorul tău, Maxi, pentru ultima oară, spuse Katinka la telefon, de îndată ce ea și Roza ajunseră la reședința Ghetmanilor.

— Mă bucur să te aud, răspunse Maxi. Mi-a fost dor de tine. Și eu vreau să-ți arăt ceva, în împrejurimile Moscovei. Locul ideal pentru a sta de vorbă și reflecta. Pot să vin să te iau?

O jumătate de oră mai târziu, Katinka auzi huruitul de bun venit al motocicletei sale. Tulburată și bucuroasă să-l revadă, se grăbi să iasă și curând goneau pe străzile proaspăt asfaltate, pentru care plătiseră oligarhii și miniștrii care își ridicaseră case de vacanță în zonă. Nu mai erau căsuțe șubrede de lemn, ci vile impunătoare și palate care imitau stilul Tudor, cu turnuri de pază și ziduri înalte. După un timp, Maxi coti pe un drum de țară plin de hârtoape, care trecea printr-o pădure.

Razele soarelui se strecurau printre frunzele mestecenilor, pinilor și teilor. După atâtea ceasuri petrecute în ultima vreme în avioane și arhive prăfuite, Katinka era acum bucuroasă să inspire aerul curat. Opriră în cele din urmă în fața unei case vechi de lemn. Katinka își luă casca de pe cap și se trezi înconjurată de zmeuri și muri.

— Ce frumos e aici, spuse și își aruncă părul pe spate.

— Am adus nişte pâine neagră şi brânză, să mâncăm ceva în timp ce stăm de vorbă, şi nişte suc.

— N-aş fi crezut că eşti atât de casnic, replică ea. Sunt impresionată.

Maxi păru stânjenit, dar era în mod evident mulţumit. Aranjă mâncarea pe iarbă şi se aşeză.

— Ei? Cine începe?

— Tu! rostiră amândoi în acelaşi timp şi începură să râdă.

— Ba nu, zise Maxi, vreau să aud întâi ce ai tu de spus şi cum te pot ajuta. Dar, înainte de toate, voiam să te întreb cum a fost acasă.

— Bine, răspunse ea.

Se aşeză în iarbă, privind la jocurile de lumini şi umbre de pe faţa lui Maxi. În aer plutea un miros dulceag de la răşina de pin, încălzită de razele soarelui. Maxi rupse un colţ de pâine, tăie o felie de brânză şi le oferi pe amândouă Katinkăi.

— Dar prietenul tău de acasă ce mai face?

— A, acum înţeleg de ce m-ai întrebat cum a fost acasă.

— Nu, nu, nu mă înţelege greşit. Eram doar...

— Curios? Face ce făcea întotdeauna, dar eu nu ştiu cât timp voi rămâne acolo. Faptul că i-am cunoscut pe Roza şi pe Paşa, că am făcut cercetări despre Saşenka... — surprinsă, Katinka observă cât de încordat o asculta Maxi — a schimbat puţin situaţia, de fapt m-a schimbat pe mine. Drept urmare, mă gândesc să rămân toată vara la Moscova. Mi-aş putea continua cercetările sau, dacă te porţi frumos cu mine, te-aş putea ajuta puţin la fundaţie...

— Ar fi grozav!

Maxi zâmbi atât de fericit, încât Katinkăi îi veni să râdă. Bucuria lui o încânta şi pe ea, dar era hotărâtă să

nu-i arate acest lucru. Era oricum un om foarte încântat de sine.

— Dar, spuse el cu un alt ton, ca și cum ar fi revenit la afaceri, ce ți-a dat fiica lui Satinov?

Katinka scoase din buzunar plicul, desfăcu sfoara cu care era legat și îi arătă un dosar vechi de arhivă.

— N-am apucat decât să arunc o privire. E dosarul care lipsea.

Strict confidențial
Pentru: I. V. Stalin, L. P. Beria
Raportul Comisiei Comitetului Central — tovarășii Merkulov, Malenkov, Șkiriatov — de investigare a neregularităților îndeplinirii sentinței de condamnare la Măsura Supremă de Pedeapsă a obiectului 83 la Obiectul Special 110, din 21 ianuarie 1940. Data de înregistrare a raportului 12 martie 1940.

Katinka remarcă mâzgălelile — cercuri, romburi și semiluni în creion verde — din jurul antetului și exclamă:

— E copia lui Stalin!

— Exact, spuse Maxi.

— Cum a făcut Satinov rost de ea?

— N-a fost greu. După moartea lui Stalin în 1953, toți înalții funcționari voiau să-și salveze pielea și atunci au scormonit în arhive și au căutat să facă să dispară documentele deosebit de incriminatoare. De obicei, le-au dat foc. Dar Satinov l-a păstrat pe acesta.

Maxi studie atent documentul, își vârî distrat o țigară în gură, aprinse un chibrit, dar uită să-și mai aprindă și țigara.

— Hai să încercăm să-l înțelegem. „Măsura Supremă de Pedeapsă" înseamnă execuția prin împușcarea cu un

singur glonţ în ceafă. „Obiectul Special 110" este închisoarea Suhanovka, închisoarea specială a lui Beria din fosta mănăstire Sf. Ecaterina din Vidnoe, unde i-au judecat şi executat pe Saşenka şi Vania. Tot ce se întâmpla acolo era secret, astfel încât deţinuţii nu erau cunoscuţi după numele lor, ci după numere — „obiectul 83" este prin urmare...

— Saşenka, îl întrerupse Katinka. E numărul ei de pe lista morţii.

Se aplecă peste umărul lui Maxi şi începu să citească.

— Întâi l-au interogat pe Golecev, comandantul închisorii...

Comisia: Tovarăşe comandant Golecev, dumneavoastră eraţi responsabil pentru îndeplinirea Măsurii Supreme de Pedeapsă a condamnaţilor, în 21 ianuarie 1940. La îndeplinirea Măsurii Supreme urma să asiste şi tovarăşul Hercule Satinov, din ordinul Comitetului Central. De ce aţi început mai devreme şi de ce aţi procedat într-un mod atât de nedisciplinat şi nebolşevic?

Golecev: Măsura Supremă a fost îndeplinită în maniera profesionistă a unui ofiţer NKVD.

Comisia: Vă avertizăm, tovarăşe Golecev, că este vorba despre o abatere gravă. Conduita dumneavoastră vine în sprijinul duşmanilor noştri. Lucraţi cumva pentru duşman? Aţi putea fi şi dumneavoastră condamnat la Măsura Supremă de Pedeapsă.

Golecev: Mărturisesc în faţa Comitetului Central că am făcut o gravă şi prostească greşeală. Era ziua mea. Am început să bem încă de la prânz. Alcoolul uşurează îndeplinirea unei vîşka. *Am băut coniac, şampanie, vin, votcă. La miezul nopţii urma să-i aducem pe deţinuţi în curte, dar tovarăşul Satinov întârzia şi noi nu puteam începe fără el.*

Comisia: Tovarășe Satinov, de ce ați întârziat?

Satinov: Eram bolnav, grav bolnav, dar am adus acest fapt la cunoștința comandantului și am sosit la Suhanovka cât de repede am putut.

Comisia: Tovarășe Satinov, dumneavoastră îi cunoșteați personal pe unii dintre condamnați. Ne referim îndeosebi la Sașenka Zeitlin-Palițîn. Ați avut cumva, din sentimentalism burghez, o criză neurastenică?

Satinov: Nu, jur pe onoarea mea de comunist. Am avut pur și simplu o toxiinfecție alimentară. În vremurile acestea de luptă de clasă și război, Dușmanii Poporului trebuie lichidați.

— Pricepi? întrebă Maxi. NKVD-iștii sunt beți morți; Sașenka, Vania și alți peste o sută de deținuți așteaptă să fie executați; Satinov e atât de tulburat, încât nu poate asista. Și ce urmează?

Golecev: Am băut, ne-am luat cu vorba și la un moment dat am ajuns la depravarea dușmanilor noștri de sex feminin, îndeosebi a deținutei Zeitlin-Palițîn – a celebrei Sașenka. Aflaserăm despre dezgustătoarea și perfida depravare a acestei trădătoare, cum sedusese și atrăsese în capcană, cu vicleșugurile ei de femeie, și alți trădători, și de vreme ce tovarășul Satinov încă nu sosise, sub influența alcoolului și ca urmare a dezgustului provocat de trădarea ei, am hotărât să începem cu ea. Am adus-o în sufrageria mea și...

Stalin notase dedesubt, cu creion verde, un singur cuvânt: *Huligani.*

— Să vedem acum ce a avut Blohin de spus, interveni Maxi.

Comisia: Tovarăşe maior Blohin, dumneavoastră aţi fost desemnat să aduceţi la îndeplinire Măsura Supremă de Pedeapsă a celor 123 de deţinuţi de pe listă, dar v-aţi plâns de comportamentul comandantului.

— Blohin, o lămuri Maxi pe Katinka, era călăul-şef al lui Stalin. Se spune că la Katîn a executat cu mâna lui, în decurs de câteva nopţi, aproximativ unsprezece mii de prizonieri polonezi.

Blohin: La miezul nopţii am sosit la Suhanovka, pregătit să îmi îndeplinesc îndatoririle de comandant al plutonului de execuţie, adică executarea Măsurii Supreme de Pedeapsă a celor 123 de deţinuţi de pe listă. Dar doresc să raportez Comitetului Central că i-am găsit pe comandant şi ofiţerii săi beţi, în prezenţa deţinutei Zeitlin-Paliţîn, pe care o tratau într-o manieră absolut neprofesionistă, care contravine înaltei moralităţi cekiste. Era pe jumătate dezbrăcată. Eu am protestat vehement. M-am oferit să îndeplinesc imediat şi personal Măsura, dar am fost alungat din încăpere. Am încercat să-i telefonez tovarăşului Satinov. Când a sosit, i-am raportat totul. Diletanţii aceia beţi şi nedisciplinaţi şi-au bătut joc de conştiinţa mea profesională de cekist şi de aptitudinile mele în realizarea acestei misiuni deosebite şi delicate. Puneau pariuri şi zbierau. La treizeci şi trei de minute după miezul nopţii au scos-o pe deţinuta Zeitlin-Paliţîn în curtea de lângă garajele ofiţerilor, care este mereu bine luminată de proiectoare. Temperatura de afară era de aproximativ minus 40 de grade.

Golecev: Afară, am îndeplinit Măsura Supremă, conform sentinţei Tribunalului Militar, dar fiindcă eram beţi şi tovarăşul Satinov întârzia în mod nepermis...

am executat-o într-o manieră inacceptabilă, frivolă și depravată. Da, recunosc că ne trezise curiozitatea – ca agentă seducătoare a împăratului japonez și a lorzilor britanici, dar și ca femeie.

Katinka se înfioră.

— Dumnezeule, șopti ea. Au violat-o?

— Nu. Dacă ar fi făcut-o, ar fi scris aici, spuse Maxi. Dar frumusețea și reputația ei de femeie seducătoare îi ațâțase. Aflaseră despre procesul-verbal de ascultare a ei cu Benia.

Satinov: Am sosit la ora 3:06 și am remarcat ceva ciudat în curte, nu departe de locul unde parcase șoferul meu. Recunosc în fața Comitetului Central că această conduită greșită s-a datorat parțial întârzierii mele. Comandantul Golecev era beat și a încercat să ascundă ce făcuseră. L-am chemat pe maiorul Blohin și am revăzut lista deținuților cărora urma să li se aplice Măsura Supremă de Pedeapsă. Mi-a atras atenția lipsa deținutei Zeitlin-Palițîn. I-am cerut comandantului Golecev să mă ducă la ea. După aceea, le-am ordonat comandantului Golecev și maiorului Blohin să înceapă. Deținuții au fost aduși în celula amenajată în acest scop, iar eu am asistat, în calitate de martor al Comitetului Central, la execuția a 122 de deținuți. Maiorul Blohin și-a legat șorțul de piele și și-a îndeplinit în mod competent îndatorirea. Fiindcă sunt un comunist devotat, mi-a făcut foarte multă plăcere să asist la lichidarea acestor dușmani, trădători, ticăloși și nemernici.

Golecev: Recunosc că am săvârșit o abatere de la înalta moralitate a Partidului Comunist, dar sunt profund devotat Partidului și tovarășului Stalin. Mă aștept la o pedeapsă aspră, dar apelez la înțelegerea

Comitetului Central. Tovarăşul Satinov a sosit în cele din urmă în jurul orei 3 şi s-a purtat fără profesionalism, afişând un sentimentalism burghez...

Stalin încercuise cu creion roşu această acuzaţie şi scrisese alături: *Satinov milă???*

— Deci ce s-a întâmplat? Ce a văzut Satinov? întrebă Katinka încordată la maximum. Nimic nu i se păruse vreodată mai important decât răspunsul la această întrebare.

Satinov: Era complet... expusă. Comandantul Golecev a dat dovadă de infantilism depravat şi filistinism corupt, după cum am raportat deja Instanţei atât verbal, cât şi în scris. Mărturisesc că l-am lovit pe Golecev de două ori în timp ce îl interogam şi el s-a prăbuşit la pământ. Mânia mea a izvorât din devotamentul meu de comunist, şi nu din vreun sentimentalism burghez faţă de duşman.

Maxi fluieră.

— Ce i s-a întâmplat aşadar Saşenkăi l-a făcut pe Satinov, un om de fier al acelei generaţii necruţătoare, să-şi piardă cumpătul. Un lucru ieşit din comun — să nu se stăpânească în faţa acelor NKVD-işti, care ar fi putut foarte bine să-i semneze pe loc propria condamnare la moarte.

— Dar ce a văzut? insistă Katinka, realizând brusc că ridicase glasul.

— Stai puţin...

Maxi citi mai departe.

— Uite aici.

Îi arătă cu degetul, la finalul documentului, un cuvânt pe care Stalin îl notase deasupra unei încrengături de linii şi haşuri: *Furtun.*

— Furtun? Asta scrie?

Maxi dădu din cap.

— Cred că da...

Șovăia.

— Dar ce înseamnă?

— Am auzit de un caz similar petrecut în 1937 în închisoarea Vladimir. Cred că au legat-o pe Sașenka de un stâlp și au stropit-o cu furtunul. Era goală. Afară era un ger cumplit. Au pus pariu cât timp va dura... până când va îngheța apa. Treptat, gheața a imobilizat-o. S-a transformat într-o statuie de gheață.

28

Tăcură amândoi îndelung. Cintezoii cântau serenade în pădure, albinele dansau în jurul florilor de cireș și dintre mestecenii argintii se iteau capetele albe și violacee ale liliecilor.

Katinka plângea după bunica pe care nu o cunoscuse și se gândea la tot ce îndurase Sașenka în acea lungă și cumplită noapte din iarna geroasă a anului 1940. După un timp, Maxi o luă în brațe.

— Dar ce facem noi aici, de fapt? întrebă Katinka în cele din urmă și se desprinse din îmbrățișarea lui.

— Am mai cercetat puțin pe cont propriu și am descoperit actele de înmormântare ale Sașenkăi, ale lui Vania, ba chiar și ale unchiului Mendel. După execuție i-au incinerat și cenușa lor a fost îngropată pe terenul unei dace a NKVD-ului, într-o pădure de mesteceni din împrejurimile Moscovei. Ulterior, conform indicațiilor

NKVD-ului privitoare la gropile comune, au plantat în acel loc zmeuri şi muri. Uite, pe copacul de acolo e o tăbliţă.

Maxi îi arătă locul.

Aici odihnesc rămăşiţele nevinovaţilor
torturaţi şi executaţi,
victime ale represiunilor politice.
În veci amintirea lor!

— Saşenka e aici, nu-i aşa? întrebă Katinka şi se apropie de Maxi.

El o luă din nou în braţe şi ea nu se mai împotrivi de data aceasta.

— Nu e numai ea, răspunse el. Toţi sunt aici, împreună.

Se lăsa amurgul, acel amurg difuz şi rozaliu, când Moscova pare luminată de jos, nu de sus, când Maxi o conduse pe Katinka la reşedinţa Ghetmanilor. Ea rămase pe trepte şi îi făcu semn cu mâna, în timp ce el se depărta.

Gărzile o lăsară să intre. Casa era neobişnuit de tăcută, dar în bucătărie dădu peste Roza.

— Ce-ţi trebuie ţie acum e un ceai şi nişte turtă dulce, spuse Roza când îi zări chipul iritat şi ochii înroşiţi. Ia loc.

Katinka urmări cum pregăteşte Roza ceaiul, adăugând miere şi câte două linguriţe de coniac în fiecare ceaşcă, şi îşi spuse că mătuşii ei nu-i scăpa chiar nimic.

— Poftim, bea, o îndemnă Roza. Amândouă avem acum nevoie de un ceai. Nu-ţi face griji din pricina tatălui tău. Prea l-am luat prin surprindere. Ştii, mi-l amintesc pe băieţelul îndesat, care se juca cu iepuraşul lui preferat în dacea noastră. Aşa l-am păstrat în memorie toată viaţa

și am tânjit să-l regăsesc, dar acum suntem doi străini, desigur. Nu poți să-mi spui ce să fac?

— Ba da, ba da, sigur că da, răspunse Katinka.

Dar gândurile ei erau în altă parte, la ceea ce aflase din acte împreună cu Maxi, iar mintea ei era torturată de viziunea morții Sașenkăi. Simțea nevoia să împărtășească Rozei ce aflase, să îi spună totul, să priceapă împreună cum murise Sașenka, ce se întâmplase, cum arătase ea în noaptea aceea și ce văzuse Satinov.

— Vreau să-ți arăt ceva, spuse Katinka și scoase din rucsac un teanc de documente fotocopiate.

— Stai puțin, o întrerupse Roza. Înainte de asta aș vrea să te întreb ceva. Știu că tatăl meu a fost împușcat, dar tu spuneai că s-a petrecut ceva neobișnuit... Cum a murit mama?

— Acolo voiam să ajung, răspunse Katinka, dar ceva o împiedica să dea fotocopiile din mână.

Trase aer în piept, nerăbdătoare să continue, dar în fața ochilor ei se ivi imaginea Sașenkăi în zăpadă, cu pielea albă în lumina orbitoare a proiectoarelor, și a lui Satinov, care stătea îngrozit în fața ei, câteva minute mai târziu. Dacă s-ar fi pierdut într-adevăr cu firea, dacă nu ar fi asistat imediat după aceea, cu sânge rece, la execuția celorlalți 122 de deținuți, l-ar fi torturat și pe el, până când ar fi dezvăluit cum salvase copiii Sașenkăi...

Katinka simți asupra ei privirea blândă dar insistentă a Rozei și tresări: unele lucruri trebuiau ținute secrete. Privi în ochii violeți și inteligenți ai Rozei și văzu că era tensionată și pregătită să primească și această lovitură. Dar Katinka nu se îndură și luă în schimb mâinile mătușii ei.

— La fel ca și ceilalți. A murit la fel ca și ceilalți.

Roza îi susținu privirea și un surâs se ivi pe buzele ei.

— Aşa mă gândisem şi eu. E bine că am aflat acest lucru. Dar ce voiai să-mi arăţi?

Katinka strecură rapid raportul de investigare a morţii Saşenkăi sub celelalte documente, astfel încât deasupra rămase un altul.

— Kuzma, arhivarul, mi-a dat nişte acte, printre care se găseşte şi mărturisirea mamei tale. Nu am citit-o pe toată, fiindcă Saşenka a îndrugat vrute şi nevrute pe două sute de pagini, scorneli despre întâlnirile secrete cu agenţi ai duşmanilor, despre complotul de asasinare a lui Stalin cu cianură presărată pe gramofonul din dacea voastră — toate acestea numai pentru ca Satinov să aibă suficient timp să vă ducă pe voi, pe tine şi pe Carlo, la familiile voastre adoptive. Dar există un pasaj ciudat. Îmi dai voie să ţi-l citesc?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: În anul 1933, drept răsplată pentru munca noastră în slujba Partidului, Vania şi cu mine am primit permisiunea de a pleca la Londra, pentru ca eu să-mi tratez acolo neurastenia. Am fost la o celebră clinică din Harley Street numită Cushion House, unde, pretinzând că urmez un tratament medical, ne-am întâlnit în realitate cu agenţi ai serviciilor secrete britanice şi cu Troţki în persoană, care ne-a cerut să punem la cale asasinarea tovarăşului Stalin.

Anchetatorul Moghilciuk: O clinică numită Cushion House?

Acuzata Zeitlin-Paliţîn: Da.

— „Cushion House", „Casa Pernuţelor", e un nume foarte ciudat, chiar şi în engleză, spuse Katinka. Am verificat şi nicio clinică din Londra nu a purtat vreodată acest nume. Ţie îţi spune ceva?

Roza începu să râdă.

— Vino cu mine.

O apucă pe Katinka de mână și o conduse la etaj, unde se afla dormitorul ei.

— Vezi? o întrebă.

— Ce anume?

— Uite acolo! spuse și arătă spre patul ei ordonat. Uite-o!

Roza ridică de pe pat o perniță veche, albită și zdrențuită, al cărei material era atât de subțiat și mâncat de molii, încât devenise aproape transparent.

— Asta e Cushion, *maia paduṣka*, pernița mea, care m-a însoțit toată copilăria mea, singurul lucru pe care l-am luat cu mine când am început o viață nouă, zise Roza strângând pernița la piept ca pe un bebeluș. S-a gândit la mine, pricepi? Mama voia să-mi spună că mă iubește. Era un mesaj pentru mine. Pentru ca eu, când voi afla cine sunt, să știu că ea m-a iubit întotdeauna.

Atmosfera din dormitor deveni deodată încărcată. Roza se întoarse cu spatele la Katinka și privi afară, pe fereastră.

— Ai mai găsit vreun pasaj ciudat? întrebă ea cu speranță în glas și Katinka pricepu că voia să-i ofere ceva și fratelui ei.

— Da, abia acum îi înțeleg intenția. Mai există într-adevăr un pasaj. Tu ai spus că tatălui meu i-au plăcut întotdeauna iepurii. Ei bine, Saşenka declară că ea și Vania au ascuns cianura într-o cușcă pentru iepuri — tocmai acolo – de la dacea lor. Deci cred că acesta era mesajul ei pentru Carlo...

— Mi-ar plăcea să-i spun chiar eu acest lucru, zise Roza, dar nu vreau să-l tulbur în vreun fel. Mă gândeam să mai aștept puțin, pe urmă să-i telefonez și să mă duc la el. Tu ce crezi?

— Sigur, dar nu aştepta prea mult, spuse Katinka şi zâmbi, îmi promiţi?

29

Ce zi extraordinară, gândi Katinka, în timp ce cobora scările. Şi încă nu se încheiase.

Când traversă holul spaţios înspre bucătărie, auzi mai multe automobile venind pe aleea din faţa casei. Se întorsese Paşa. Auzi întâi portiere trântite, pe urmă glasul răsunător al lui Paşa şi paşii lui greoi, târşâiţi pe scări. Un glas necunoscut, răguşit îi vorbea. Uşa se deschise şi glasul amuţi.

— Dumnezeule, ea este! exclamă glasul.

Katinka se răsuci şi se trezi faţă în faţă cu un bătrân slab, cu faţa lungă şi emotivă, cu o şapcă de muncitor, albastră şi uzată, pe cap. Era trecut bine de optzeci de ani, dar deborda de energie şi se ţinea încă bine în costumul lui maro boţit, prea larg pentru constituţia lui firavă. Katinkăi îi plăcu de la prima vedere.

— Tu eşti, Saşenka? i se adresă bătrânul şi o privi îndeaproape. Tu eşti? Visez, Dumnezeule? Semeni leit cu ea — aceiaşi ochi cenuşii, aceeaşi gură, până şi ţinuta e aceeaşi. Eşti vreo nălucă?

— Nu, nu e o nălucă, spuse Paşa, care se oprise în spatele bătrânului. Katinka, tu nu eşti singura care a făcut investigaţii. Am descoperit şi eu pe cineva.

Katinka scăpă rucsacul pe pardoseală şi se dădu un pas în spate.

— Dar dumneavoastră cine sunteţi? întrebă ea cu glas tremurat. Cine naiba sunteţi?

Bătrânul își șterse fața cu o batistă mare de pânză.

— Cine pune aici întrebările? Eu sau fetișcana asta?

Katinka îi remarcă ochii de un albastru strălucitor.

— Mă numesc Benia Golden. Tu cine ești? o întrebă și îi sărută mâna. Spune odată, pentru numele lui Dumnezeu!

— Benia Golden? exclamă Katinka. Dar eu credeam că ați fost...

— Ei bine, spuse Benia și ridică din umeri. Toată lumea a crezut asta. Îmi permiteți să mă așez? Aș putea bea un coniac?

Privi în jur la vila admirabil renovată, la picturile vechi de pe pereți, la imensele canapele.

— Din câte îmi dau eu seama, din barul dumneavoastră nu poate lipsi nimic. Aduceți-mi, vă rog, un Courvoisier, înainte de a cădea lat pe jos. A fost o călătorie lungă. Ia priviți, îmi tremură mâinile.

Se duseră în salon, unde Pașa își aprinse un trabuc și turnă fiecăruia câte un coniac.

— Ai auzit așadar de mine? întrebă Benia după o vreme.

— Bineînțeles, v-am și citit povestirile despre Războiul Civil din Spania, răspunse Katinka.

— Nu credeam să am admiratori așa de tineri. De fapt, nu credeam să mai am vreun admirator, zise acesta și o vreme tăcu. Știi, semeni leit cu o femeie numită Sașenka, pe care am iubit-o din tot sufletul cu multă vreme în urmă. Ți-a mai spus careva lucrul acesta?

Katinka scutură din cap, dar își aminti chipul Sașenkăi în fotografia din închisoare și cum se simțise ea la vederea ei.

— A fost bunica mea, spuse. Am aflat ce s-a întâmplat cu ea.

— Ai umblat prin arhivele alea oribile?

— O, da.

— Şi ai aflat cum ne-au torturat, cum ne-au frânt?

Katinka dădu din cap.

— Am aflat totul.

— Atunci poţi să-mi spui şi mie din ce motiv ni s-a întâmplat aşa ceva, mie şi Saşenkăi?

— Nu a existat un motiv anume, răspunse Katinka rar. A fost o înlănţuire de întâmplări. Am descoperit atâtea... Dar, spuneţi-mi, cum aţi supravieţuit?

— Ah, nu sunt prea multe de spus. Torţionarii lui Stalin m-au bătut şi eu le-am spus tot ce au vrut ei să audă. Dar la proces am spus că mintisem fiindcă mă torturaseră. Eram convins că or să mă împuşte şi nu voiam să mor ştiind că am trădat-o pe Saşenka. Dar mi-au dat, în schimb, zece ani în Kolîma. M-au eliberat în timpul războiului – şi prin câte am trecut atunci, pe front, dar m-au arestat din nou după război şi m-au eliberat iar, în anii cincizeci. Nu mai eram decât o umbră, dar am cunoscut în lagăr o femeie, o infirmieră, un înger, şi ea m-a pus iar pe picioare. Mi-a făcut rost de un post de redactor la o gazetă din Birobidjan, regiunea autonomă evreiască din apropierea graniţei cu China, şi acolo, în colţul acela uitat de lume, am trăit de atunci cu ea.

— Mai scrieţi?

— M-au bătut până când am uitat să mai scriu, spuse Benia şi făcu un gest cu mâna de parcă ar fi vrut să alunge acea amintire. Sunt fericit că încă mai respir. Dar ceva de mâncare nu aveţi în palatul ăsta? Mie tot timpul mi-e foame.

— Ba sigur că da, spuse Paşa. Vă putem pregăti orice! Spuneţi-mi numai ce doriţi!

— O friptură, scumpul meu prinţ, cu toate garniturile necesare şi o sticlă de vin roşu, zise Benia. Aveţi vin

franțuzesc? Sau ar fi un vis prea frumos? Odinioară îmi plăcea vinul roșu de Bordeaux... Îl beam la Paris, știți — aveți așa ceva? Nu vreți să bem împreună un pahar?

Benia Golden amuți iarăși și Katinka observă că i se umpluseră ochii de lacrimi. Dar, după un timp, el îi luă iarăși mâna și o sărută.

— Faptul că te-am cunoscut e o ultimă bucurie în viața mea. Nu trece zi în care să nu mă gândesc la bunica ta. Ne-am iubit așa cum nu s-a mai iubit nimeni pe acest pământ, dar n-am fost decât unsprezece zile împreună, oftă Benia. I-am dat o floare pentru fiecare zi...

Katinka tresări. Își vârî mâna în rucsac și scoase de acolo plicul cu documente despre Sașenka, pe care i-l dăduse Kuzma.

— Dar pe *aceasta* o recunoașteți?

Katinka îi înmână un plic vechi și șifonat, pe care era notat cu un scris feminin: „Pentru B. Golden, Uniunea Scriitorilor Sovietici".

Benia luă plicul, îl deschise cu mâinile tremurând și scoase dinăuntru o mimoză presată, atât de fragilă, încât aproape se fărâmă în mâna lui.

— V-a trimis-o, spuse Katinka, dar a ajuns prea târziu, deja vă arestaseră. Cei de la Uniunea Scriitorilor au predat-o NKVD-iștilor și ei au pus-o la dosar.

Benia murmură ceva și clătină din cap, de parcă nu-i venea să creadă. Duse apoi floarea la nas, îi adulmecă petalele fine, o sărută și, când în sfârșit își recăpătă glasul, se așeză drept și mândru, cu o privire radioasă în ochii înlăcrimați. Brusc, cu un zâmbet cuceritor și triumfător, își luă șapca de pe cap și o aruncă de-a curmezișul salonului.

— Deși au trecut cincizeci de ani, spuse el, știu ce înseamnă.

30

Trecuse o săptămână și peste Moscova se lăsa un amurg blând. Soarele portocaliu și somnolent își pierduse vigoarea din timpul zilei și abia se mai ținea pe cer. Lumina așternea un văl roz peste apele reci și vopsea umbrele de sub copaci în albastru-închis. Katinka se plimba cu Maxi în jurul Lacurilor Patriarhiei și în aerul călduț pluteau atâtea petale, încât părea că ninge cu flori. Katinka se simțea ametită de bucurie, fericită că se eliberase de povara trecutului familiei ei. Aici, în acest sanctuar din centrul orașului tumultuos, numai prezentul mai conta.

Nu se mai întâlnise cu Maxi de la excursia lor din pădure și simțea nevoia să-i spună anumite lucruri pe care nu i le putea împărtăși decât lui, pe care numai el le putea înțelege. Deși nu se atingeau, avea senzația că se mișcă sincron, de parcă membrele le-ar fi fost legate cu niște fire invizibile.

— Sunt atât de fericită că trăiesc acum, îi spuse lui Maxi, fiindcă nu cred că aș fi fost la fel de curajoasă ca Sașenka și Vania, dacă aș fi trăit atunci.

— Cred că ai fi fost chiar mai curajoasă, zise el și porniră amândoi, fără să se fi vorbit, spre cafeneaua cu terasă de pe malul lacului.

— Slavă cerului că în vremurile pe care le trăim acum nu mai avem nevoie de curaj, spuse ea. Trăim liberi în Rusia. Pentru prima oară în istoria țării noastre. Putem face ce vrem, putem spune ce vrem. Nimeni nu ne mai supraveghează — toate acestea s-au terminat.

— Dar până când? întrebă Maxi cu o gravitate care Katinkăi i se păru caraghioasă.

Bucuria de a fi tânără și de a trăi o copleși, iar atunci se întoarse spre el și îl sărută, fără să-i mai pese de nimeni și de nimic.

Mulțumiri

Aceasta este povestea mai multor generații de femei și copii dintr-o familie fictivă și sper să fie percepută ca atare: un roman intim al unei familii. Sursa sa de inspirație au constituit-o însă numeroasele povești, scrisori și cazuri pe care le-am descoperit în arhive și despre care am aflat din interviurile purtate în zece ani de cercetare a istoriei Rusiei.

În roman apar și unele personaje istorice — Rasputin și Stalin sunt cele mai cunoscute — pe care am încercat să le înfățișez cât mai exact cu putință. Dar pe măsură ce am scris această carte, Sașenka și rudele ei au prins mai multă viață decât contemporanii lor reali.

Istoricii scriu, în general, despre persoane ieșite din comun, care au influențat mersul lumii. Dar eu mi-am dorit să scriu această carte despre o familie obișnuită și cum a făcut ea față tragediilor și triumfurilor din istoria Rusiei secolului XX. Am fost fascinat de curajul și tenacitatea miilor de femei care și-au pierdut soții și copiii, și m-am întrebat: Cum au supraviețuit? Și cum ne-am fi comportat noi în acele vremuri?

Este, înainte de toate, o carte despre iubire și familie, dar mi-am dorit, de asemenea, să trezesc și la acei cititori,

care poate nu ar citi cărți de istorie, interesul față de acele perioade ciudate și tragice din istoria Rusiei.

Viața înaltei societăți din Sankt Petersburg, magazinele, restaurantele și cluburile, închisorile și crâșmele, magnații și polițiștii, Institutul Smolnîi și birourile Ohranei, numeroasele personaje revoltătoare de felul prințului Andronikov, toate acestea sunt în cea mai mare parte autentice.

În ceea ce privește perioada sovietică, Stalin, Beria, Rodos și Kobulov au fost persoane reale, iar detaliile despre închisori, gardieni și labirintul birocrației sovietice sunt autentice. Detaliile și limbajul documentelor oficiale din Partea a treia sunt și ele autentice, dar unele dintre arhive sunt fictive. Satul Beznadejnaia nu există, dar seamănă cu numeroase localități pe care le-am vizitat în nordul Caucazului.

Povestea Sașenkăi și a familiei ei a fost inspirată de numeroase povești reale, precum cele ale soțiilor evreice ale acoliților lui Stalin, arestarea unor scriitori precum Isaac Babel și cazul Jeniei, soția lui Nikolai Ejov, șeful NKVD-ului, care i-a nimicit pe toți cei care au iubit-o. (Povestea este relatată și în cartea mea *Stalin. Curtea Țarului Roșu.*)

Sunt profund îndatorat surselor mele, de care m-am folosit cu generozitate. Pentru Prima parte (Sankt Petersburg, 1916) am folosit celebra autobiografie a lui Vladimir Nabokov, *Vorbește, memorie*; memoriile strălucit scrise, publicate în ediție privată, ale unei familii de evrei bogați, *The Silver Samovar* de Alexander Poliakoff, pe care l-am cunoscut în copilărie; *The Five* de Vladimir Jabotinsky; volumele de memorii ale lui Ilia Ehrenburg; romanele *Familia Moskat* și *Conacul* de Isaac Bashevis Singer.

Pentru datele despre istorie, politică, artă şi societate am folosit o splendidă carte, *Passage Through Armageddon* de W. Bruce Lincoln. Amănunte despre poliţia secretă ţaristă se găsesc în: *Russian Hide-and-Seek: The Tsarist Secret Police in St. Petersburg, 1906–14* de Iain Lauchlan şi *The Foe Within* de William C. Fuller Jr. Dar am descoperit majoritatea materialului cu ocazia cercetărilor mele pentru cartea de istorie *Young Stalin.*

Materialul despre perioada stalinistă, din Partea a doua, provine în cea mai mare parte din cercetările mele despre elita sovietică, pentru cartea mea de istorie *Stalin. Curtea Ţarului Roşu,* dar datorez numeroase informaţii excelentei cărţi *The KGB's Literary Archive* de Vitali Shentalinski. Am folosit, de asemenea, nuvela *Casa de pe chei* de Iuri Trifonov şi trilogia *Copiii din Arbat* a lui Anatoli Rîbakov.

Cărţi mai recente, precum *Stalinism as a Way of Life* de Lewis Siegelbaum şi Andrei Sokolov, *Thank You Comrade Stalin* de Jeffrey Brooks şi *Rulers and Victims* de Geoffrey Hosking au constituit surse importante. O carte splendidă, de neuitat, este *The Whisperers* a lui Orlando Figes, care dovedeşte că povestea Saşenkăi a fost, în numeroase privinţe, una deloc ieşită din comun. O recomand tuturor cititorilor cărora romanul meu le-a trezit curiozitatea şi interesul de a afla ce se întâmpla cu adevărat în vieţile personale ale familiilor din Rusia. În anii 1990 — dar şi astăzi încă — familiile din Rusia îşi descopereau trecutul necunoscut şi îşi regăseau rude dispărute.

Specialiştii vor recunoaşte în scrisoarea lui Mendel, în care se plânge de tratamentul din închisoare, tragica scrisoare a directorului de teatru Vsevolod Meyerhold.

În ceea ce privește Partea a treia, cea despre epoca oligarhilor și, desigur, misterele și desfătările muncii în arhivele rusești, nu pot spune decât că am petrecut foarte mult timp ca jurnalist și istoric atât la Moscova, cât și în Caucaz, în anii 1990. Cea mai mare parte din acest material provine din propria mea experiență.

Îi mulțumesc Galinei Babkova pentru cercetările ei despre viața elevelor de la Smolnîi, Galinei Oleksiuk, care m-a învățat limba rusă și mi-a corectat și verificat în manuscris informațiile despre Rusia, lui Nestan Harkviani, pentru coloritul georgian, lui Marc și Rahel Polonski, pentru că mi-au permis să locuiesc în apartamentul lor din strada Granovski, lui Dominic Lieven pentru încurajare.

Le mulțumesc tuturor colaboratorilor editurii mele, Transworld, îndeosebi lui Bill Scott-Kerr, Deborei Adams pentru redactare și lui Claire Ward pentru designul coperții. Am avut privilegiul unui editor excelent, competent, sensibil și meticulos, în persoana Selinei Walker.

Părinții mei, Stephen și April Sebag-Montefiore, mi-au citit și corectat romanul. Soția mea Santa, romancieră talentată și prietenă iubitoare, mi-a dat neprețuite sfaturi privitoare la personaje și acțiune. Iar farmecul debordant al iubiților mei copii — fiica noastră Lily și fiul nostru Sasha — m-a încurajat și inspirat pe tot parcursul muncii la roman.

Simon Montefiore
Decembrie 2007

Notă asupra numelor și limbilor

În Rusia, localitățile își schimbă numele odată cu vremurile. Sankt Petersburg a fost fondat în 1703 de către Petru cel Mare și a păstrat acest nume până în 1914, când Nicolae al II-lea, fiindcă suna prea german, l-a schimbat în Petrograd, „orașul lui Petru". În 1924, bolșevicii l-au numit Leningrad. În 1991 a redevenit Sankt Petersburg.

Domnitorii Rusiei erau numiți Țari, dar Petru cel Mare s-a proclamat, în 1721, Împărat, iar Romanovii au purtat de atunci ambele titluri.

În contexte oficiale, rușii folosesc trei nume: prenumele, patronimul (derivat din prenumele tatălui și însemnând fiul/fiica lui) și numele de familie. Astfel, numele complet al Sașenkăi este Alexandra Samuilovna Zeitlin, iar numele lui Vania este Ivan Nicolaevici Palițîn. Dar rușii (și georgienii) folosesc diminutive ca nume de alint: Sașenka este diminutivul lui Alexandra, Vania al lui Ivan etc.

În Zona de rezidență, evreii vorbeau idiș în viața de zi cu zi, dar se rugau în ebraică și își scriau petițiile în rusă. Limba georgiană nu are nicio legătură cu limba rusă, are propriul ei alfabet și propria ei literatură.

Lista personajelor

Numele personajelor istorice sunt marcate cu un asterisc.

Familia Zeitlin:

Sașenka (Alexandra Samuilovna) Zeitlin, elevă la Institutul Smolnîi

Baronul Samuil Moiseievici, bancher din Sankt Petersburg, tatăl Sașenkăi

Baroneasa Ariadna (Finkel Abramovna) Zeitlin, născută Barmakid, mama Sașenkăi

Gideon Moiseievici Zeitlin, fratele lui Samuil, jurnalist/scriitor

Vera Zeitlin, soția lui, și fiicele lor:

Vica (Victoria) Zeitlin și

Mouche (Sofia) Zeitlin

Familia Barmakid:

Avram Barmakid, rabinul din Turbin, tatăl Ariadnei și al lui Mendel

Miriam Barmakid, mama Ariadnei și a lui Mendel

Avigdor Abramovici „Arthur" Barmakid, fratele Ariadnei și al lui Mendel, emigrat în Anglia

Mendel Abramovici Barmakid, fratele Ariadnei şi al lui Avigdor, bolşevic de seamă

Nataşa, originară din Iakuţia, soţia şi tovarăşa bolşevică a lui Mendel

Lena (Vladlena), fiica lui Mendel şi a Nataşei

Casa Zeitlinilor:

Lala, Audrey Lewis, guvernanta din Anglia a Saşenkăi

Pantelimon, şoferul

Leonid, valetul

Delphine, bucătăreasa franceză

Liuda şi Niuna, cameristele

Şifra, bătrâna guvernantă a lui Samuil

Sankt Petersburg, 1916:

Piotr de Sagan, căpitan de jandarmerie, ofiţer al Ohranei, nobil baltic sărăcit

Rasputin*, „Starețul" Grigori, ţăran, vindecător, „prietenul" Ţarinei

Anna Vîrubova*, prietenă apropiată a Ţarinei şi admiratoare a lui Rasputin

Iulia „Lili" von Dehn*, prietenă apropiată a Ţarinei şi admiratoare a lui Rasputin

Prinţul Mihail Andronikov*, nobil cu o mare influenţă

Contesa Missy Loris, prietena americană a Ariadnei, căsătorită cu contele Loris, aristocrat din Sankt Petersburg

Boris Stürmer*, prim-ministru în Rusia ţaristă, 1916

D. F. Trepov*, penultimul prim-ministru al Rusiei ţariste, 1916

Prinţul Dimitri Goliţîn*, ultimul prim-ministru al Rusiei ţariste, 1916–1917

Alexandr Protopopov*, politician sifilitic și ultimul ministru de interne al Rusiei țariste

Ivan Manasevici-Manuilov*, spion, escroc, jurnalist și mâna dreaptă a lui Stürmer

Max Flek, avocatul baronului Zeitlin

Dr. Mathias Gemp, medicul aristocrației

Bolșevicii și apropiații lor:

Vladimir Ilici Lenin*, lider bolșevic

Grigori Zinoviev*, lider bolșevic

Iosif Visarionovici Stalin*, născut Djugașvili, poreclit „Koba", bolșevic georgian, ulterior Secretar General al Partidului Comunist, prim-ministru și dictator sovietic

Viaceslav Molotov*, născut Skriabin, poreclit „Vecea", bolșevic, ulterior prim-ministru și ministru de externe sovietic

Alexandr Șliapnikov*, muncitor și bolșevic de rang mijlociu, a condus Partidul în timpul Revoluției din Februarie 1917

Hercule (Eracle Alexandrovici) Satinov, tânăr bolșevic georgian

Tamara, soția lui Satinov

Mariko, fiica lui Satinov

Ivan „Vania" Palițîn, muncitor, activist bolșevic

Nikolai și Marfa Palițîn, părinții lui Vania

Razum, șoferul lui Vania

Nikolai Ejov*, „Piticul sângeros", șeful poliției secrete (Comisar al Poporului pentru Afaceri Interne — NKVD), 1936–1938

Lavrenti Pavlovici Beria*, georgian, șeful poliției secrete a lui Stalin (Comisar al Poporului pentru Afaceri Interne — NKVD), 1938–1946

Bogdan Kobulov*, supranumit „Bivolul", georgian, NKVD-ist, torţionarul-şef al lui Beria

Pavel Moghilciuk, anchetator NKVD, Secţia pentru Cazuri Grave din cadrul Securităţii Statului, autor de povestiri poliţiste

Boris Rodos*, anchetator NKVD, Secţia pentru Cazuri Grave din cadrul Securităţii Statului

Vasili Blohin*, călău al NKVD-ului, maior al Securităţii Statului

Contele Alexei Tolstoi*, scriitor

Ilia Ehrenburg*, scriitor

Isaac Babel*, scriitor

Klavdia Klimova, redactor-şef adjunct al revistei *Soţia sovietică şi gospodăria proletară*

Mişa Kalman, redactor al revistei *Soţia sovietică şi gospodăria proletară*

Leonid Golecev, comandant NKVD al Obiectului Special 110, Închisoarea Suhanovka

Beniamin „Benia" Golden, scriitor

Familia Vinski din nordul Caucazului:

Dr. Valentin Vinski, medic în satul Beznadejnaia

Tatiana Vinski, soţia lui

Katinka (Ecaterina Valentinovna) Vinski, fiica lor

Serghei Vinski, „Klop" („Ploşniţa"), tatăl lui Valentin, ţăran

Irina Vinski, „Baba", mama lui Valentin, ţărancă

Familia Ghetman din Odessa:

Roza Ghetman, născută Liberhart, văduvă din Odessa

Paşa (Pavel) Ghetman, fiul Rozei, oligarh, miliardar

Enoh Liberhart, tatăl Rozei Ghetman, profesor de muzicologie la Conservatorul din Odessa

Dr. Perla Liberhart, mama Rozei Ghetman, profesor de literatură la Universitatea din Odessa

Moscova, anii 1990:

Maxi Șubin, istoric specializat în perioada Marii Terori staliniste

Colonelul Lentin, „Maimuțica", ofițer KGB/FSB

Colonelul Trofimski, „Magicianul", ofițer KGB/FSB

Kuzma, arhivar la Arhivele KGB/FSB

Agripina Begbulatova, arhivar-șef

Apostolon Șceglov, arhivar

Cuprins

PRIMA PARTE
Sankt Petersburg, 1916 11

PARTEA A DOUA
Moscova, 1939 247

PARTEA A TREIA
Caucaz, Londra, Moscova, 1994 495

Mulțumiri 689
Notă asupra numelor și limbilor 693
Lista personajelor 694

La prețul de vânzare al cărții
se adaugă 2%, reprezentând
contravaloarea timbrului literar.

Tipar: ARTPRINT
E-mail: office@artprint.ro
Tel.: 021 336 36 33

Simon Sebag Montefiore este un faimos scriitor britanic, romancier cu succes internațional, istoric și om de televiziune, ale cărui opere sunt publicate în peste 45 de limbi.

A studiat istoria la Gonville and Caius College, Universitatea Cambridge, unde a primit titlul de doctor, și este Fellow al Royal Society of Literature din Marea Britanie.

De același autor, la Editura Trei au apărut celelalte două volume ale Trilogiei Moscova, *Într-o noapte de iarnă* și *Cerul roșu al amiezii*, precum și lucrările de nonficțiune *Romanovii 1613–1918*, *Ecaterina cea Mare & Potemkin*, *Discursuri care au schimbat lumea* și *Ierusalim. Biografia unui oraș*. De asemenea, la Editura Pandora M au apărut primele două volume din seria pentru copii *Ordinul Iepurilor Regali din Londra*, semnată de Santa și Simon Sebag Montefiore.

Design supracopertă: Faceout Studio, Charles Brock
Smolny Institute, Editorial, Shutterstock 363136061
Window, RM, Arcangel AA1140568
Woman, RF, Shutterstock 1334111811

Iarna lui 1916: Sankt Petersburg. Rusia e în pragul revoluției. În fața Institutului Smolnîi pentru Fete din Înalta Societate, Sașenka, fiica de doar șaisprezece ani a baronului Zeitlin, este așteptată de guvernanta ei, dar și de poliția secretă a Țarului...

Frumoasă și aprigă, Sașenka este captivată de noua ideologie bolșevică și intră în jocul periculos al conspirației și seducției.

Douăzeci de ani mai târziu, e căsătorită cu un membru de seamă al partidului comunist și are doi copii. Însă idila interzisă cu un scriitor are consecințe devastatoare pentru familia sa.

www.edituratrei.ro
ISBN 978-606-719-299-5

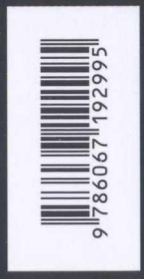

TREI